ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ 50 ֆ.	
Արտասահման	Տար. 105 ֆ.	Հատը 0,50	LE NUMÉRO 0,50 F.

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
1er OCTOBRE
1969

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11627

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.627

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Բժ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ա.

Սեպտեմբեր 21ին մեզմէ առ յաւէտ կը բաժնուէր բժիշկ Արշակ Պօղոսեան։

Սովորական մահկանացու մը չէր ողբացեալը։ Օժտուած էր մարդկային ամէն բարձր ու ազնիւ յատկութիւններով, — բարեմոյն, ծառայասէր, պարկեշտ, համեստ, անձնազոհ, մանաւանդ զերա — ազնօրէն հայրենասէր։

Իր հայրենասիրութեան զերազոյն ա — պացոյցները տուած է իր երիտասարդութեան տարիներուն, այնպիսի պահու մը, երբ Հայութիւնը մահու եւ կենաց օրեր կ'ապրէր իր դարաւոր հայրենիքին մէջ։

Ծնած էր 1885ին Սեբաստիա, ուր ստանալէ ետք իր ուսումը, դացած էր Պէյրութ, որ իր ամերիկեան եւ ֆրանսական զոյգ համալսարաններով Մերձաւոր Արեւելքի լոյսի գլխաւոր վառարանն էր։ Մտած էր ֆրանսական բժշկական վար — ժարանը, որուն շրջանը աւարտած էր 1908ին։

Սիմոն Զաւարեան, առաքելատիպ յե — զափոխականը, համիտեան բռնակալու — թեան դժնդակ օրերուն քաջութիւնն էր ունեցած այցելելու Լիբանան եւ Պէյրութ՝ իր զոյգ համալսարաններու հայ ուսանողները Դաշնակցական էր մկրտած։ Ան — նմանդ մէկն էր Արշակ Պօղոսեան, որ իր ծննդավայրը կը դառնար ճիշդ այն օրերուն, երբ կը հռչակուէր Օսմանեան Սահմանադրութիւնը, խանդավառութեան ա — լիքներ բարձրացնելով ազատատենչ Հա — յրու հոգիին մէջ։ Պոլսէն մինչեւ պատա — հ հեռաւոր անկիւնները վերածնունդի շունչ մը կը բացուէր Հայութեան առջեւ։

Ողբացեալ բժիշկը Սեբաստիոյ մէջ դոր — ծունէութեան լայն ասպարէզ կը դտնէր։ Զօդուած հայրենասիրական ոգիով, անդրային դործի կը լծուէր մասնորական քանի մը ընկերներու հետ, որոնց շարքին էր Դանիէլ Վարուժան, կը դառնար աչ դադուկը յատնի հերոս Կովսունցի Մուրատ, որուն կ'աջակցէր տասնեակներով զոյդոցներ բանալու համար Սեբաստիոյ գիւղերուն մէջ։ Կը կազմակերպէր երի — տասարդութիւնը։ Իրրեւ անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սեբաստիոյ Կեդրոնա — կան Կոմիտէին, լրիւ մնչիկ արդիւնաւէտ աշխատանք կը տանէր։

1912ի պալքանեան պատերազմին զօրա — կոչի կ'ենթարկուէր հարիւրապետի աս — տիճանով։ 1914ին կը պայթէր աշխարհա — մարտը եւ կրկին դէնքի տակ կը կանչուէր ու կը ղրկուէր ռուսական ճակատը իրրեւ դինուորական բժիշկ։ Շատ չանցած դերի կ'իյնար եւ կամաւոր կ'արձանադրուէր գերիկան բանակին։

1916էն 1918, Հայութեան համար ճա — կատադրական այդ օրերուն, աղբացեալ բժիշկը յանձն կ'առնէր դերազոյն զոհո — ղութիւններ, իր անձն ու դիտութիւնը ի դոյս դնելով հայ բեկորներու փրկու — թեան եւ հայրենիքի պաշտպանութեան։

Հանդրուանէ հանդրուան իրրեւ բժիշկ Թուրքիան վերջ կամաւորական զօրադունդներուն մէջ, կը հասնի Երզնկա։ Այնտեղ կը իր հայրենակից եւ տարիներու դոր — ծակից Սեբաստացի Մուրատը, որ ռուս դրամատնատոր Լիսիովի փոխանորդն էր եւ նախախնամական դեր կը կատարէր։ Հոն է, որ Մուրատ ու Պօղոսեան մէկ — մեզ ռսկիի կարպախօսով կը ձեռնադրեն Թուրքերէն ու տարագրութենէն ազատած, Թուրքերու եւ Քիւրտերու մօտ պահուած հայ բեկորներու ազատագրու — թեան դերազանցօրէն հայրենասիրական ու դժուարին գործին։ Հարիւրաւոր հայ որբեր, որբուհիներ, այրի կիներ եւ տարեց այրեր կը փրկուին այս ձեւով ու կը խնամուին Երզնկայի մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆ

Կիւթավ Հուսաք պատասխանեց չեխ մտաւորականութեան վերջին նամակին, որ ինչպէս ծանօթ է, բաղկացած էր 2000 բառերէ։ Չեխ մտաւորականութիւնը կը դատապարտէր եւ չէր արդարացներ խորհրդային ուժերու միջամտութիւնը, քանի որ երկիրը երբեք չէր հեռանար համայնավարութեան չրջապիծէն։

Կ. Հուսաք նախ դիտել տուաւ, թէ կուսակցութեան Պրեզիտիումը, գլխաւորութեամբ Տիւպչէքի, «չէր յարդած մարքսլենինեան սկզբունքները եւ հարկ եղած ուժդնութեամբ չէր պայքարած հակըն — կերվարական աջին դէմ»։ Ինչ կը վերաբերի խորհրդային զինուորական ուժերու բիրտ միջամտութեան, Հուսաքի համար եղածը Զեխոսլովաքիոյ դէմ կատարուած յարձակում մը չէ եւ ոչ ալ դրաւումը երկրին։ Ազատութեան ջնջում ալ չէ։

Անչուշտ կարելի է հարց տալ, թէ այդ պարագային ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս համայնավար կուսակցութիւններուն կարեւոր մասը դատապարտեց այդ միջամտութիւնը։

Այս առթիւ յատկանչական է դիտել տալ, որ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ՝ Ունիթայի մէջ, Կեդր. Կոմիտէն դատապարտեց չեխ Կեդրոնական Կոմիտէի վերջին որոշումները, գլխաւորաբար ազատական տարերքու հեռացումը (որ իրականութեան մէջ մաքրադործում մըն էր) անոր կողմէն։

Այլապէս յատկանչական է նաեւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին՝ Իւմանիթէի առջի օրուան թիւը։ Արդարեւ, թերթի խմբագրութիւնը դանց առած էր, այլ խօսքով ջնջած էր Զեխերու դեկոյցին այն պարբերու — թիւնը, որով Զեխոսլովաքիոյ Կեդր. Կոմիտէն կ'արդարացնէր խորհրդային ուժերու միջամտութիւնը։

Մնաց որ, չեխ եւ սլովաք ժողովուրդները քմծիծաղով ընդունած են, անկասկած, Հուսաքի վերջին յայտարարութիւնները։

Այսուհետեւ 14 միլիոնոց ժողովուրդ մը դատապարտուած է լռելու եւ վայելելու խորհրդային բարի՛քները... հրամցուած իրեն հրասայլերով։

ՄԱՐՔԸ «ՏԱՏԱՆԵԱԼ»

Հակառակ նախապէս եղած յայտարարութեան, վարչապետ Քիւինկէր, երկուշաբթի օր բանալ չտուաւ տարագրամնեերու չուկաները, աւելի ճիշդ 24 ժամով յետաձդեց անոնց վերաբացումը։

Ակէ զատ դերմանական կառավարութիւնը ուրիչ որոշում մը տուաւ, որ անակնկալի բերաւ բոլորը։ Արդարեւ հրահանգեց Պունտեսպանքին (Դաշնակցային Դրամատուն) որ այլեւս չմիջամտէ դրամի չուկաներուն վրայ կայուն պահելու համար մարքին արժէքը։ Ծանօթ է որ, ինչպէս Պանք ոը Ֆրանսը, Ֆրանսայի Գուդարքի, Թումանեանի եւ մօտակայ միւս չրջաններէն։

Դեղդինները նահապետական աղ ու հացով կը դիմաւորեն իրենց հիւրերը։ Ձոխ սեղաններ ամենուր։

Ողջոյնի առաջին խօսքը կ'արտասանէ դիւղին պատասխանատուներէն Բ. Գէօ — ղալեան։

— Առասպելներու աշխարհ Լոռին, կ'ըսէ ան, իր դուռները լայն բացած է ձեր առջեւ։ Բարով, հազար բարով էք եկած, մեծ Լոռեցիին հայրենիքը, անոր օճախը։ Բանաստեղծը կ'երազէր իր հայրենիքը տեսնել լուսաւոր ու չէն։ Իրականացած են անոր իղձերն ու երազները։ Փոխուած, անճանաչելի դարձած է Դսեղը։ Ի՞նչ երջանիկ կ'ըլլար, եթէ տեսնէր ան այս բոլորը։

Ապա կը խօսի Բ. Մուրադեան, որ հաստատէէ եաք, թէ բովանդակ Հայութիւնը այժմ արժանաւոր չուքով կը մեծարէ իր մեծ բանաստեղծին յիշատակը, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, կ'ա — ւելցնէ. «Ան մեծ էր մեծերու մէջ։ Անոր բովանդակ ստեղծադործութիւնը փայլուն ամփոփում է այն յաւադոյնին, զոր ըստեղծած է հայ ժողովուրդին բանաստեղծական հանճարը հնագոյն ժամանակնե — րէն ի վեր։

Մեր ժողովուրդը չատ բարձր կը դնահատէ անոր արժէքը։ Հազար անդամ իրաւացի էր Եղիչէ Զարենցը դրելով.

Ես կարդում եմ նրան ու ասում.
Այս հմուտ, հանճարեղ Լոռեցին
Հոմերի, Գէօթէի հետ մի օր
Հաւասար նստել է էֆֆի։

Ասկէ աւելին կարելի չէ ըսել»։

Գէղորդ Էմին խօսք առնելով իր կարգին, արժանի կը դտնէ, որ Դսեղի մէջ դրուի անմահ Թումանեանի արձանը։ «Այսօր ինծի կը յուդէ նաեւ այդ արձանին պատուանդանը, որ ոչ այլ ինչ է, քան հայրենի հողը, վերածնած, նոր Հայաստանը։ Իսկ կարելի՞ է ոեւէ մեծ դրողի ու անոր արձանին համար երազել աւելի ամուր պատուանդան մը»։

Խօսք կ'առնեն նաեւ ներկայ դտնուող օտար հիւրերէն մէկ քանին, որոնք կը դրուատեն բանաստեղծին դրական եւ մարդկային զոյդ արժանիքները։

Ցուդիչ է այլապէս բանաստեղծին թոռան՝ Ս. Թումանեանի խօսքը, արտասանուած Դսեղցիներու անունէն. «Իրականացած է մեր պապիկին երազը։ Դսեղ դիւղը այժմ ունի դպրոցի նորակառոյց հոյակապ չէնք մը՝ 900 աշակերտներու համար, ուր կը պաշտօնավարեն չատ դիւղացի 38 ուսուցիչներ։ Գիւղի ապագայ բնակիչներս հպարտութեամբ կ'ըսենք, որ մեր սիրելի պապիկին երազները իրակա — նութիւն դարձած են, եւ այդ բոլորին համար մենք կը խոստանանք չարունակել ժողովուրդին օգտակար ըլլալու Թումանեանի տրամադրութիւնը»։

×

Ցովհ. Թումանեանի ծննդեան 100ամեակը հանդիսութիւններով յիչատակուեցաւ Պաքուի, Սեւիսանակերտի (Ղարաբաղ) եւ Նախիջեւանի մէջ։

×

«Հայֆիլմ»ը կը պատրաստէ փոքր ժապաւէններ։ Առաջինը՝ «Աղթամար», երկրորդը՝ «Աղքատի պատիւը», երրորդը՝ «Ձախ-չախ թաղաւոր»ը։

Միւս կողմէ, յորելեանին առթիւ վերստին պիտի ցուցադրուին «Գիքոր»ը, «Տէրն ու ծառան», «Սովի ժամանակնե — րից», «Ճուկն ու կատուն» եւ «Մի կաթիլ մեղր» ժապաւէնները։

ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Լոռիի կանաչ լանջերուն վրայ, Սեպտեմբեր 22ին, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ տեղի ունեցան Թումանեանական հանդէսները։ Հայաստանի երրորդ քաղաքին՝ Կիրովականի հազարաւոր բնակիչները նախ դիմաւորեցին Երեւանէն ժամանող հայ եւ օտար հիւրերը, որոնք յատուկ ինքնաչարժներով ուղղուեցան դէպի Դսեղ, ուր ծնած եւ մանկութեան տարիները անցուցած էր մեծ բանաստեղծը։

Ննդութեան ծիածան իջած է Լոռիի սէգ սարերուն վրայ։ Հոն հաւաքուած են 60 հազար հանդիսականներ Ստեփանաւանի, Գուդարքի, Թումանեանի եւ մօտակայ միւս չրջաններէն։

Դսեղցիները նահապետական աղ ու հացով կը դիմաւորեն իրենց հիւրերը։ Ձոխ սեղաններ ամենուր։

Ողջոյնի առաջին խօսքը կ'արտասանէ դիւղին պատասխանատուներէն Բ. Գէօ — ղալեան։

— Առասպելներու աշխարհ Լոռին, կ'ըսէ ան, իր դուռները լայն բացած է ձեր առջեւ։ Բարով, հազար բարով էք եկած, մեծ Լոռեցիին հայրենիքը, անոր օճախը։ Բանաստեղծը կ'երազէր իր հայրենիքը տեսնել լուսաւոր ու չէն։ Իրականացած են անոր իղձերն ու երազները։ Փոխուած, անճանաչելի դարձած է Դսեղը։ Ի՞նչ երջանիկ կ'ըլլար, եթէ տեսնէր ան այս բոլորը։

Ապա կը խօսի Բ. Մուրադեան, որ հաստատէէ եաք, թէ բովանդակ Հայութիւնը այժմ արժանաւոր չուքով կը մեծարէ իր մեծ բանաստեղծին յիշատակը, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, կ'ա — ւելցնէ. «Ան մեծ էր մեծերու մէջ։ Անոր բովանդակ ստեղծադործութիւնը փայլուն ամփոփում է այն յաւադոյնին, զոր ըստեղծած է հայ ժողովուրդին բանաստեղծական հանճարը հնագոյն ժամանակնե — րէն ի վեր։

Մեր ժողովուրդը չատ բարձր կը դնահատէ անոր արժէքը։ Հազար անդամ իրաւացի էր Եղիչէ Զարենցը դրելով.

Ես կարդում եմ նրան ու ասում.
Այս հմուտ, հանճարեղ Լոռեցին
Հոմերի, Գէօթէի հետ մի օր
Հաւասար նստել է էֆֆի։

Ասկէ աւելին կարելի չէ ըսել»։

Գէղորդ Էմին խօսք առնելով իր կարգին, արժանի կը դտնէ, որ Դսեղի մէջ դրուի անմահ Թումանեանի արձանը։ «Այսօր ինծի կը յուդէ նաեւ այդ արձանին պատուանդանը, որ ոչ այլ ինչ է, քան հայրենի հողը, վերածնած, նոր Հայաստանը։ Իսկ կարելի՞ է ոեւէ մեծ դրողի ու անոր արձանին համար երազել աւելի ամուր պատուանդան մը»։

Խօսք կ'առնեն նաեւ ներկայ դտնուող օտար հիւրերէն մէկ քանին, որոնք կը դրուատեն բանաստեղծին դրական եւ մարդկային զոյդ արժանիքները։

Ցուդիչ է այլապէս բանաստեղծին թոռան՝ Ս. Թումանեանի խօսքը, արտասանուած Դսեղցիներու անունէն. «Իրականացած է մեր պապիկին երազը։ Դսեղ դիւղը այժմ ունի դպրոցի նորակառոյց հոյակապ չէնք մը՝ 900 աշակերտներու համար, ուր կը պաշտօնավարեն չատ դիւղացի 38 ուսուցիչներ։ Գիւղի ապագայ բնակիչներս հպարտութեամբ կ'ըսենք, որ մեր սիրելի պապիկին երազները իրակա — նութիւն դարձած են, եւ այդ բոլորին համար մենք կը խոստանանք չարունակել ժողովուրդին օգտակար ըլլալու Թումանեանի տրամադրութիւնը»։

×

Ցովհ. Թումանեանի ծննդեան 100ամեակը հանդիսութիւններով յիչատակուեցաւ Պաքուի, Սեւիսանակերտի (Ղարաբաղ) եւ Նախիջեւանի մէջ։

×

«Հայֆիլմ»ը կը պատրաստէ փոքր ժապաւէններ։ Առաջինը՝ «Աղթամար», երկրորդը՝ «Աղքատի պատիւը», երրորդը՝ «Ձախ-չախ թաղաւոր»ը։

Միւս կողմէ, յորելեանին առթիւ վերստին պիտի ցուցադրուին «Գիքոր»ը, «Տէրն ու ծառան», «Սովի ժամանակնե — րից», «Ճուկն ու կատուն» եւ «Մի կաթիլ մեղր» ժապաւէնները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՈՑԻ մէջ տարածուած է անձանօթ վիքիւս մը, որու հետեւանքով մեռած են առնուազն հազար երախաներ։ Լուրը հաղորդեց Քանատայի ձայնասփիւռը։

ՊՈԼԻՎԻՈՑ նոր նախագահը՝ Օվանսօ, որ իչխանութեան գլուխ անցաւ պետական հարուած մը կազմակերպելով, վստահեցուց ամբրիկեան քարիւղի ընկերութիւններուն, որ երկրին քարիւղի հանքերն ու ձեռնարկութիւնները պիտի չազդայնացուին։ Պարզապէս չահաբաժնի աւելի արդար բաժանում մը պիտի ըլլայ։

ԹԷլ-Ավիվէն հասած կիսապաչտօնական լուրերու համաձայն, Տիկ. Կոլտա Մէյր մէկ միլիառ տոլարի օժանդակութիւն խնդրած է Նիքսընէն։ Այս դումարով երկիրը կրնայ փակել իր արտաքին առեւտուրի հատանական բացը։ Նիքսըն յանձնառու չէ եղած։

× Ինչ կը վերաբերի ապադայ կառավարութեան, տարօրինակ հակասութեամբ մը, օրուան կացութեան իրաւարարն է պարտուած կուսակցութիւն մը՝ Ազատական։ Արդարեւ 19 աթոռ կորսնցուցած են եւ այսօր իրենցմէ կախում ունի երկրին քաղաքական ապագան։ Պրանտ կը պահանջէ վարչապետութիւնը իրրեւ մեծագոյն ձայն չահող կուսակցութիւնը, իսկ Քիզինկէր կը հաստատէ թէ իր կուսակցութիւնը առաջինը կը մնայ։

ՄԱՀԸ ՉԿԱ ՄԵՌՆՈՂԻ

Ա.

— Օգոստոս

Ամեն անգամ, երբ ես ուզում եմ գրել մահվան մասին, ինձ թվում է, թե ես ինչ-որ բան եմ ասում, որ ոչ ոքի պետք չէ, ոչ ոքի չի հետաքրքրում, ոչ ոքի չի վերաբերում, ոչ ոքի չի հուզում։ Ես ինքս էլ չեմ հավատում, որ մահը գոյություն ունի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՄԱՍ Ա.

ՊՈՎՈՒ

— * —

ԺՈՎՈՂ ՆՅՈՒԹԵՐ

Ընդունելի է, որ Շուշան իր ամուսնական կեանքի մէջ ոչ միայն ուրախութիւն չէ ունեցել, այլ եւ շատ տառապել է։ Ամուսինը՝ Ռուբէն, ոչ միայն չի գնահատել նրա անձնական արժանիքները, այլ եւ ամէն կերպ ոտնահարել է նրա ինքնասիրութիւնը։ Ռուբէնը ամուսնացել է Շուշանի հետ միայն նրա հարստութեան համար։ Ամուսնանալուց յետոյ նա ամէն կերպ ձգտել է տիրանալ կնոջ հարստութեան, բայց երբ տեսել է, որ Շուշանը ոչ մի կերպ չի ենթարկւում իր կամքին, սկսել է նրան ենթարկել իր ազդեցութեան տակ ստրկական միջոցներով։ Ռուբէնը ամէն կերպ ստիպել է Շուշանին, որ նա իր անունով կալուածներ գնի, ինչպէս նաեւ ստիպել է նրան, որ նա իր անունով ստանայ մեծ գումարներ։ Ռուբէնը ամէն կերպ ստիպել է Շուշանին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հարազատին

ՏԻԿԻՆ ԿՈՒՏՐԹ ԿԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալի յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դիւանը ըստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ աթոռներու եւ բարեկարգութեան համար.—

Պ. Գարէն Դաստակեան 10.000 ֆր., Պ. Մ. Հրաչեան Մխիթարեան 50, իր քրոջ Օր. Քնար Մխիթարեանի ապաքինման առթիւ: Պ. Մ. Տիլպարեան, Տիկ. Իրիս Բարսեղեան 100ական, Տիկ. Ֆորթինէ Մուրատեան եւ Պ. Եդուարդ Մուրատեան 100, փոխան ծաղկեպսակի Տոքթ. Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ 20:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ, Զորեքշաբթի, Հոկտ. 8 ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը դասախօսէ Բժ. ԳԻԶԻՐԵԱՆ

Նիւթ՝

«Les troubles de la lecture chez l'enfant»

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՅՈՒՌԻԿ ԽՐԱԽՃԱՆՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԻՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, ի նպաստ Հայ Մարզական Միութեան:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը, Հոկտեմբեր 12 կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին սկսեալ բարեգործական երեկոյի սրահը մինչեւ ուշ առեն:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիրը, մասնակցութեամբ տեղւոյն հայկական «Կռունկ» նուագախումբի, որ պիտի ըստեղծէ հայկական տաք մթնոլորտ: Նոյնպէս տեղի պիտի ունենան հայկական պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք զանազան զովացուցիչներ, եւ այլ տեսակի արեւելեան համեղ ուտեստեղէններ:

Մուտքը ազատ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Սիւզան Փանիքեանի իր հօր մահուան առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի (Հոկտ. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուսան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝

EDOUARD DEPREUX

« La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie »

(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

URGENT

Environ 10 kms. de Paris

Vends salon coiffure dames avec fonds et murs. Catégorie B, bonne affaire. Matériel état neuf. Possibilité mixte, logement 2 pièces, cuisine, W.-C.

Douche, téléphone. Prix 105.000 francs.

S'adresser :

Mme FRENGULIAN Berthe

14 bis, Rue du Progrès, 92 MEUDON

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հայկական հաստատութեան մը համար.—

Mécaniciennes pour travailler à l'atelier et ouvrières à domicile.

EM - JI - MAKI

73, Rue de Provence, Paris (9e)

Tél. : TRI. 92-98

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի իրի-կուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Բրիստափոր Ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐՈՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրօնոպլի, Լանսէի եւ Ընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Սեպտ. 25էն սկսեալ վերաբացուած են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գտնուղ հայերէնի դաս-ընթացքները հետեւեալ վայրերուն մէջ.

Փարիզի եկեղեցի (կիրակնօրեայ վարժարան) ժամը 10-12:

Թանքիյի, 22 Ռիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ՝ տեղական ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ-Պեթէյ՝ 4 Ռիւ Մարի Լուի Շաւիլ՝ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պանեէօ-Քաշան՝ 43 Ռիւ Մատամ Քիւրի:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները վերոյիշեալ թաղամասերուն մէջ:

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Վարչութեան կրթական Մ ա ր մ ի ն ը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինդշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկսեալ Հինդշաբթի օրերը ժամը 3ին Մխիթեան Ազգասիրաց Միութեան Մեծ Սրահին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Դպրոցը վերաբացուած է Սեպտ. 25էն ի վեր, ուսուցչութեամբ Հ. Գեղամ Պաղտասարեանի:

×

ՍԷՆԹ - ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Ցարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ չաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի դիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐՈՆՈՊԼԸ

Ֆ. կապոյտ Խաչի Կրօնոպլի կիրակնօրեայ հայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 9ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխիտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14-17ը եւ Շաբաթ 17-19ը Հ. Ց. Դ. տան մէջ:

×

ՎԻՆ

Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 2ին: Հինգշաբթի սովորական ժամուն եւ միեւնոյն սրահին մէջ: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն որ նկատի առնեն այս թուականը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօն-լա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին դրօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պրնուա, Սիւլի սիւր Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne H P A Paris-Aubigny

Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է չուտ արձանագրուիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

ԳՈՀԱՅՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐՈՒ

ՕՍԹԱՆՏ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎԱՓՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Մեկնում կիրակի, Հոկտ. 5, ժամը առաւօտեան 8ին Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 8,15ին Կառ Լիւ Նոռ, Քափէ Քիւրվէօր:

Մեկնում 8,30ին դէպի Օսթանտ, Լիլի կառուղիով, ցերեկին ճաշ ճամբու ընթացքին: Հանգիստ ծովափը, զանազան խաղեր, այցելութիւններ տեսարժան վայրերը: Իրիկուան ճաշ, ծովափի մէկ ճաշարանը:

Իրիկունը մեկնում դէպի Պրիւքսէլ, ուր դիշերային զուարթ մթնոլորտ մը կը տիրէ:

Կէս դիշերին վերադարձ դէպի Փարիզ՝ Մոնս, Մօպէօժ, Սուասոն ճամբով եւ ժամանում կառ Լիւ Նոռ, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5,30ին եւ 6ին՝ Շաթօ տը Վէնսէն:

Բոլոր ծախքերը մէկը՝

Մասնակցութիւն 49 ֆրանք

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Գատուիքակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

(Piano, Accordéon, Solfège)

Կը դասաւանդուին մասնագէտ եւ փորձառու ուսուցիչներու կողմէ:

Փափաքողները դիմեն.—

Madame TCHITOUNY

13, Rue Caumartin, Paris (9e)

Tél. : OPE. 37-62

Նաեւ՝ վարձու սենեակ ուսանողի համար:

Ընտանեկան հաւաքոյթներու եւ խնջոյքներու առթիւ փափաքողներուն համար տրամադրելի է մասնագէտ Ամատէօնիստ մը, հայկական, կովկասեան, ռուսական եւ եւրոպական ճոխ յայտագրով մը:

Դիմել նոյն հասցէին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԵՐՋ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. Մեչէեան

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշտօյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարատիւնն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ Հոկտ. 3ին ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ց. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յայտրուով:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչէ Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Գաղինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համազգային Թային մեծ չուքով փլէյնի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, կիրակի օր:

×

Աղքատախնամ տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատօրի մէջ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՈՒԹ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ընթացակուած ծաւալով ազգերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.

Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 2 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11628

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.628

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Բ.

Զօրավար Սեպուհ իր երկհատոր Յուշերուն մէջ քանիցս կը խօսի աղբացեալ բժիշկի «քաջագործութեան դրուագներ»ուն մասին: Ահա՛ քանի մը մէջբերումներ, իբրեւ վաւերական վկայութիւն.—

«Երզնկայի մէջ Ռուսական Քաղաքներու Միութիւնը բացած էր որբանոց մը եւ հիւանդանոց մը: Այս հիւանդանոցին պետ կարգուած էր բժիշկ Արշակ Պօղոսեան, որ բարեխղճօրէն կը կատարէր իր վրայ դրուած պարտականութիւնները: Բժ. Արշակ Պօղոսեան այս հիւանդանոցին թէ՛ բժիշկն էր եւ թէ կառավարիչը: Ամէն որբի վրայ կը գուրգուրար իբրեւ իր հարազատ զաւակները: Այս բժիշկը, բացի իր արուեստէն, գիտէր նաեւ լաւ ձի նըստիլ եւ սուր շարժել»: (Սեպուհ, էջեր իմ յուշերէն, Պոսթըն, 1925, հատոր Ա., էջ 294):

Ուրիշ տեղ մը կը գրէ.—

«Մուրատի հետ էր Բժ. Արշակ Պօղոսեանը, որ կռիւներու ատեն հրացան ի ձեռին խոյացեր էր ընդհարման ամենատաք ու վտանգաւոր կէտերուն մէջ, իսկ խաղաղ ժամանակ խնամեր էր հիւանդներն ու վիրաւորները: Բժիշկ Արշակ Պօղոսեան իր ազնիւ եւ լռակեաց բնաւորութեան միացուցած էր կռուողի ընդունակութիւնը եւ ատոր համար սիրելի դարձած էր ամէնուն: Իրեն հետ էին իր անբաժան զինուորներէն Վարդանն ու Նշանը: Մուրատի խումբին մէջն էր նաեւ Վարդան Շահպազը»: (Անդ, էջ 503):

1917 Դեկտ.ին Երզնկայի մէջ զինադադար կնքուած էր Ռուսերուն եւ Թուրքերուն միջեւ: Ստորագրողներէն մէկն էր մեր ողբացեալ ընկերը Արշակ Ջամալեան: 1918 Յունուարին Թուրքերը առանց ազդարարութեան կը խզեն զինադադարը եւ դաւադրօրէն կը յարձակին Հայերուն վրայ ու կ՛աւերեն անպաշտպան հայկ. գիւղերը: Կը պարպուի Երզնկան: Վերջին մեկնողները կ՛ըլլան բժիշկը եւ Մուրատ, որոնք կ՛անցնին Էրզրում՝ գաղթող հայկական բազմութեանց հետ, ճամբու ընթացքին կռուելով թրքական եւ քրտական ուժերուն դէմ:

Էրզրումէն վերջ կը շարունակեն նահանջը՝ կռուելով եւ ծանր կորուստներ հասցնելով Թուրքերուն: Եւ ապահով կարս կը հասցնեն իրենց պաշտպանութեան յանձնուած հայ բեկորները:

Բժիշկը Կարսէն կ՛անցնի Թիֆլիզ, ուր Ազգային Խորհուրդէն պաշտօն կը ստանայ Մուրատի, Սեպուհի եւ ուրիշ ութ ընկերներու հետ երթալու Մոսկուա, օգնութիւն խնդրելու Կարմիր բանակէն՝ Բագուի պաշտպանութեան համար: Վլատիկաւկազի ճամբով կ՛երթան Արմաւիր: Ճենիքինի բանակները գրաւած ըլլալով Մոսկուա տանող երկաթուղագիծը, կ՛անցնին Ցարիցին: Կը տեսնեն ռուս հրամանատար Պետրովսկին, որ կը հաւանի մաս մը զինուորներով երթալ Բագու, ուր Ստեփան Շահումեան, Ռոստոմ եւ Աբր. Գիւլխանդանեան միասին կը պաշտպանէին քարիւղի ոստանը թրքական յարձակումներուն դէմ:

Ատարախանէն նաւ առնելով կը հասնին Բագու, ուր Մուրատ ռազմադաշտին վրայ կը նահատակուի ճակատէն ստացած գընդակով մը:

Բագուի անկումէն վերջ, Բժ. Պօղոսեան ընկերներուն հետ կ՛անցնի Պարսկաստան, անկէ՝ դէպի Պաղտատ՝ փնտռելու համար իր ընտանեկան պարագաները: Պաղտատէն կ՛երթայ Հալէպ, յետոյ Մարաշ՝ Վարդան Շահպազի հետ: Շատ օգտակար աշխատանք կը տանի Մարաշի մէջ, ուրկէ կը հեռանայ 1920 Փետրուարին՝ Ֆրանսական բանակին պարպումին պատճառաւ: Հասնելով Ատանա, պահ մը կ՛աշխատի Կիլիկիոյ Բժշկական Առաքելութեան հետ: Յաջորդ տարին կ՛անցնի Պոլիս, ուր Միսաք Թորլաքեանի դատավարութեան կը ներկայանայ իբրեւ ականատես-վկայ Բագուի ջարդերուն:

Պոլսոյ պարպումէն ետք իր վերջնական կայանը հաստատեց Փարիզ: Քաջաբար կուրծք տուաւ ընտանեկան կրկնակ դըժբախտութեանց: Նոր բոյն կազմեց: Անձնուիրաբար ծառայեց եկեղեցւոյ բուժարանին եւ Մոնմորանսիի ծերանոցին: Զրիաբար դարմանեց կարօտ հիւանդները: Անսակարկ գնաց ամէն տեղ, ուր պէտք կար իր օգնութեան: Մինչեւ կեանքին վերջը ծառայեց իր կոչումին:

Պատրաստուած էր մեկնելու Հայաստան, անգամ մը եւս համբուրելու համար սուրբ հողը հայրենիքին, որուն նուիրած էր իր երիտասարդութեան ամէնէն թանկագին տարիները: Չհասաւ իր փափաքին:

Իր մահով հայ ազգը կը կորսնցնէ իր ազնիւ, անձնազոհ, անշահախնդիր, հայրենասէր, մէկ խօսքով աննման զաւակներէն մէկը, որուն յիշատակը անմոռանալի պիտի մնայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ 20-ԱՄԵԱԿԸ

1949 Հոկտեմբեր 1: Ճիշդ քսան տարի առաջ Մաօ Փեքինի մէջ պաշտօնապէս հռչակեց հաստատումը Չինաստանի ժողովրդական Հանրապետութեան: Նոր դարադարձ մը կը բացուէր ոչ միայն Ասիոյ, այլեւ ընդհանրապէս աշխարհի համար, քանի որ ծնունդ կ՛առնէր հսկայածաւալ Պետութիւն մը վեց-եօթը հարիւր միլիոն բնակչութեամբ:

Համայնավար Չինաստանի հիմնադրութեան 20ամեակը մեծ շուքով կը տօնուի, որուն ներկայ պիտի գտնուի երկրին նախագահը եւ անվիճելի առաջնորդը Մաօ: Կը նշանակէ ուրեմն, թէ իր մասին շրջան ընող զրոյցները (ծանր հիւանդ, մեռած) անհիմն էին:

Յամենայն դէպս, առջի օր Շու էն Լայ Փեքինի ձայնասփիւռին առջեւ երկար ճառ մը խօսեցաւ, որ միջազգային դէտերու հաստատումով յարձակողական բնոյթ չունէր, այլ խօսքով գաղջ ճառ մը եղած է: Շու էն Լայ յիշեցնելէ ետք Պանտունկի մէջ մշակուած հինգ սկզբունքները, — չմիջամտել եւ չյարձակիլ ուրիշ երկիրներու վրայ, խաղաղ գոյակցութիւն հաստատել, ընդունիլ իւրաքանչիւր երկրի գերիշխանական իրաւունքներն ու հողային ամբողջականութիւնը, — յայտարարած է, թէ Չինաստան զարկ կուտայ իր հիւլէական ուժին, սակայն, այդ ուժը զուտ պաշտպանողական բնոյթ ունի, այլ խօսքով սահմանուած է միայն պաշտպանելու Չինաստանը. «Մեր վերջնական նըպատակն է հիւլէական զէնքերու ջնջումը ամէնուր»:

Այսուհանդերձ, համաձայն Շու էն Լայի յայտարարութեան, Չինաստան պատրաստ է դիմադրելու՛ թէ՛ դասական եւ թէ հիւլէական զէնքերով իրեն դէմ յարձակող Մ. Նահանգներուն կամ «ընկերվարական աշխարհակալներուն» (իմա՛ Խ. Միութիւն): «Չին ժողովուրդը մինչեւ ծայրը պիտի կռուի վերջնական յաղթանակին համար»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ ԳՈՒՄԱՐՈՒՈՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

Այսօրբ Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 25, Ս. Էջմիածնի մէջ կը գումարուի Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ հրաւիրուած Հայց. Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսներու ժողովը, որ պիտի տեւէ մինչեւ 2 Հոկտեմբեր:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը, հակառակ իր նախաձեռնութեան եւ նախանձախնդրութեան, ստեղծուած պայմաններու հետեւանքով հարկադրուեցաւ չմասնակցիլ սոյն ժողովին:

Ստորեւ կուտանք հակիրճ լուսաբանութիւն մը մերազն հաւատացեալ ժողովրդեան համար:

1) Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռի Գահակալ՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, թուականէս մէկուկէս տարի առաջ, 1968 Մարտին, յատուկ նամակով, ուղղուած Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, յայտնեց որ, Հայց. Եկեղեցւոյ զօրացման եւ հայ քրիստոնէական հաւատքի վերակենսաւորման համար անհրաժեշտ էր կարգ մը եկեղեցական ծիսական աւանդութիւններ եւ սովորութիւններ բարենորոգման ենթարկուէին Ի. դարու պայմաններուն մէջ աւելի եւս իմաստալից եւ ազդու ընծայելու համար զանոնք մեր ժողովուրդի ազգային – եկեղեցական կեանքին մէջ:

2) 1968 տարուոյ Մարտ ամիսէն մինչեւ 1969 տարուոյ Օգոստոս ամիսը երկարաձգուող ժամանակամիջոցին, բազմաթիւ նամակներ փոխանակուեցան Կաթողիկոսական երկու Աթոռներու Գահակալներուն միջեւ եւ կարելի եղաւ յանգիլ ամբողջական փոխադարձ հասկացողութեան մը ծիսական բարենորոգումներու անհրաժեշտութեան, եւ առ այս՝ Եպիսկոպոսական ժողովի բնոյթին եւ տարողութեան, ինչպէս նաեւ օրակարգի նիւթերու մասին, ինչ որ խոր եւ համատարած գոհունակութիւն պատճառեց մեր սիրեցեալ եւ հաւատացեալ հայ ժողովրդեան:

Ըստ այս հասկացողութեան, նախ, Եպիսկոպոսական ժողովը պիտի քննարկէր օրակարգի հարցերը առանց վերջնական որոշումներ եւ վճիռներ տալու պիտի յանգէր որոշ եզրակացութեանց եւ զանոնք պիտի յանձնէր Հայրապետական նկատառման՝ ի կանոնական տնօրինում: Վերջնական կանոնական տնօրինութիւնները անոնց մասին՝ պիտի կատարուէին Ազգային Եկեղեցական Համագումարով:

Դարձեալ, ըստ այս հասկացողութեան, օրակարգի առաջարկուած ինը կէտերէն առաջինը «ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ՀԱՐՑԸ», որուն ներքեւ Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան կողմէ կը հասկցուէին ներկայիս երկու Կաթողիկոսական Աթոռներու միջեւ գոյութիւն ունեցող ինչ ինչ տարակարծութիւններ վարչական բնոյթ կրող հարցերու շուրջ, պիտի չքննարկուէր այս ժողովին մէջ: Այդ հարցին մանրամասն քննարկման համար Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետը, իր 26 Օգոստոս 1969 թուակիր նամակով, ուղղուած Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհ. Հայրապետին, կ՛առաջարկէր յատուկ Յանձնախումբ մը գոյացնել, երկու Աթոռներու կողմէ նշանակուած երեքական անձերէ բաղկացած, հանգամանօրէն քննելու համար վերոյիշեալ բանաձեւին տակ հասկցուած բոլոր հարցերը եղբայրական ոգիով ու մղուած համազգային գերագոյն շահերէն՝ յանգելու փոխադարձաբար ընդունելի եզրակացութեանց: Այս նամակին պատասխանելով, Ամենայն Հայոց Հայրապետը Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, իր 31 Օգոստոս 1969 թուակիր նամակին մէջ, Վեհ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի առաջարկին վրայ, այլեւս ոչ վիճելի եւ ոչ իսկ քննարկման կարօտ կը նկատէր այդ հարցը:

Գիրով ու բանակցութեամբ իրագործուած այս համաձայնութեան հիման վրայ, Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետը նշանակեց Կիլիկեան Աթոռի հինգ ներկայացուցիչ եպիսկոպոսները յանձինս Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոս Ուրֆալեանի, Տ. Հրանդ Ս. Արքեպիսկոպոս Խաչատուրեանի, Տ. Սահակ Ս. Արքեպիսկոպոս Այվազեանի, Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս Սարգիսեանի եւ Տ. Արտաւազդ Ս. Եպիսկոպոս Թրթռեանի, որոնց անունները հեռագրով հաղորդուեցան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհ. Հայրապետին, 10 Սեպտեմբերին, խնդրելով որ ճամբորդութեան կարգադրութիւնները փութացուին:

3) Ընդհանուր գոհունակութեան այս մթնոլորտին մէջ, մինչ Կիլիկեան Աթոռի եպիսկոպոսները կը պատրաստուէին մեկնիլ Ս. Էջմիածին, յանկարծ, 15 Սեպտեմբերին, ստացուեցաւ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետի 13 եւ 14 Սեպտեմբեր թուակիր եւ բառացիօրէն նոյն բովանդակութիւնը կրող զոյգ հեռագիրները, որոնց մէջ անդրադառնալով իր վերոյիշեալ 31 Օգոստոս թուակիր նամակին, այժմ անհրաժեշտ կը գտնէր որ օրակարգի առաջին կէտը հանգամանօրէն քննարկուէր Եպիսկոպոսական ժողովին մէջ:

Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը իր 17 Սեպտեմբեր թուակիր հեռագրով խնդրեց Վեհ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսէն որ վերադառնալով վերոյիշեալ 31 Օգոստոսի նամակի ոգիին եւ տառին, վերահաստատէր այնտեղ բանաձեւուած հասկացողութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլար առաքել Աթոռիս հինգ ներկայացուցիչ եպիսկոպոսները:

20 Սեպտեմբեր թուակիր հեռագրով մը, սակայն, Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետը՝ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս կը կրկնէր 13 եւ 14 Սեպտեմբեր թուակիր հեռագիրներով կատարուած վերստին ներմուծումը առաջին կէտին՝ օրակարգին մէջ:

Այս պայմաններուն տակ, 23 Սեպտեմբերին տրուած հեռագրով մը, Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը կը կրկնէր իր խնդրանքը 17 Սեպտեմբեր թուակիր հեռագրին մէջ բանաձեւուած, միանգամայն յայտնելով որ այլապէս եւ ներկայ պայմաններուն տակ Կիլիկեան Աթոռը պատասխանատուութիւն չէր կրնար վերցնել որեւէ որոշման կամ յայտարարութեան համար որ կրնար որդեգրուիլ Եպիսկոպոսական ժողովին կողմէ, օրակարգի վրայ եղող որեւէ հարցին նկատմամբ:

4) Ահա թէ ինչ պարագաներով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը հարկադրուեցաւ չմասնակցիլ Էջմիածնի մէջ գումարուող Եպիսկոպոսական ժողովին:

Այսուհանդերձ, սակայն, յոյս ունինք որ Եպիսկոպոսական ժողովը կամ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս ներկայիս տիրող իրաց այս վիճակը վերջնական չեն նկատեր եւ առիթ ու միջոց կը ստեղծեն Կիլիկեան Աթոռի կողմէ բաղձացուած եւ առաջարկուած բարեկարգչական հարցերու միասնական քննարկման սկզբունքը որդեգրելու:

Այս յոյսով կը կնքենք սոյն հաղորդագրութիւնը՝ ի լուսաբանութիւն մեր սիրեցեալ ժողովուրդին, իրաց տուեալ կացութեան մասին, միշտ սպասելով որ Կաթողիկոսական երկու Աթոռներու միջեւ ամրապնդուի փոխադարձ սիրոյ, յարգանքի եւ եղբայրութեան ոգին:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

25 Սեպտեմբեր 1969
Անթիլիաս – Լիբանան

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

"ԾԱԻԻ ՎԵՆԵՏԻԿ"...

Փարիզէն դէպի Մարսէյլ թեւ չառած, հարցուցի Արփիկին (Մխաքեան)՝ թէ կրնա՞յ ինծի անուն մը ու հասցէ մը տալ Վենետիկէն, որպէսզի չկորսուէի ջրանցքներուն եւ անսայթաք հասնէի Ս. Ղազար:

Իտալիայէն քանի մը անգամ անցած-դարձած էի ու միշտ փափաքած, որ հանդիպիմ դարաւոր «մեղուանոց»ը, Վենետիկեան Մխիթարեաններու վանքը, յարակից իր բոլոր բաժիններով: Միշտ ալ արգելք մը պատահած էր սակայն, ու տուն էի դարձած ձեռնունայն:

— Այս անգամ պէտք է երթամ, սակայն կ'ուզեմ որ մէկը տաղտուկը յանձն առնէ տեղւոյն վրայ երթուղարձերս դիւրացնելու, որովհետեւ ժամանակս քիչ է, հազիւ երկու-երեք օր... ըսի Արփիկին:

— Պանդոկ հասնելուդ՝ Ս. Մարկոսի հրապարակը կ'երթաս ու Թոքաճեանը կը գտնես... Մնացեալի մասին մի' մտածեր:

Թղթիկի մը վրայ գրեց անուն ու հասցէ, — 43 Ս. Մարկոս հրապարակ:

Յուլիս 27ին, Հռոմէն արագ ոստումով մը, իջանք Վենետիկի օդանաւակայանը:

Անծանօթ վայր: Եռուզեռ: Լեզուներու խառնարան: Ու օդանաւակայանէն դուրս՝ ցամաքային թէ ջրային ճամբաներ: Ի՞նչ ուղղութեամբ քայլ առնել, լաբիւրինթոսի մէջ չմնալու համար:

Առհասարակ հարցում ընել չեմ սիրած: Օտար որեւէ երկրի մէջ՝ կորսուելու վրնովմ, ուզած եմ անձնապէս գտնել հասցէս ու ճամբաս:

Կինս ու քոյրը, դուրս ելլելու փոյթիս անհամաձայն, ականջիս տակ բաներ մը կը յանձնարարէին՝ երբ երիտասարդ մը մօտեցաւ ու ինքնաբեր կերպով հարցուց թէ «ո՞ր պանդոկը պիտի իջեւանիք»:

Տուինք պանդոկին անունը, ու վերջին բառը մեր շրթունքին վրայ էր՝ երբ մեր պայուսակները զետեղելէ ետք ձեռնա-կառքին վրայ, խնդրեց հետեւիլ իրեն:

Շարժակաւոր սիրուն նաւի մը մէջ լեցուցին մեզ քանի մը ուրիշ զոյգերու հետ, ու սկսանք ճեղքել ջուրը...

Տեսած չէի Վենետիկը, սակայն չատ լսած ու կարդացած էի քաղաքի մասին:

— Հազիւ քանի մը րոպէ յառաջացած, կինս սկսաւ քթին տակէն արտասանել Վարուժանի «Ծաւի Վենետիկը», ու մինչ իրեն կը նայէի անհամաձայնու-թեան արտայայտութեամբ մը, կանչեց զիս:

— Ա՛յս է «ծաւի» Վենետիկը...

Թէեւ մշուշ մը կար ու երկինքը դարչացած էր. սակայն ջուրերը պղտոր էին՝ վիրաւոր կանաչով մը, եւ աղբ ու աղտեղութիւններ կը ծփային հոս ու հոն...

— Մի' ամասպարեր բամբասելու համար, կատակեցի ես. մշուշը կը փարատի քիչ ետք, ու նկատի ունեցիր, որ բուն քաղաքէն հեռու ենք տակաւին: Վճիռդ երկոյեան կուտաս...

Դէպի քաղաք՝ ծովային մայրուղիէն յառաջացանք մօտ կէս ժամ: Հինուկ չէնքեր, Պոլսոյ երբեմնի եալընները յիշեցնող ապարանքներ, մամուռ կապած որմեր, դրեթէ քայքայուած պատուհաններու վրայ՝ թաղարներ, ծաղիկ ու կանաչ, ու, տեղ-տեղ, լողանք առնող մարդիկ, կիներ մանուկներ...

Գլխաւոր ջրուղիէն դէպի պանդոկ դարձէ մը ետք՝ հորիզոնին վրայ տակաւ յայտնուեցան զմբէթները տաճարներու, սոսիները՝ աւելի խիտ ու անհամեմատօրէն դեղեցիկ չէնքերու: Ջուրերը աւելի մաքուր, գրեթէ անապակ էին այլեւս: Նաւը կանգ առաւ մէկ, երկու, ապա երրորդ նաւամատոյցին մօտիկ, ու... մեր պանդոկը:

Դուրսէն դիտած՝ «մխիթարական» չէնք մը. սակայն հազիւ ներս մտած՝ հրապուրիչ, մաքուր, դեղեցիկ չրջապատ եւ մթնոլորտ: Առաջին վայրկեաններու մեր յուսախաբութեան յաջորդեց հոգեկան անդորրութիւն պարգեւող զոհունակութիւն մը: Վայրկեանապէս չքացած էին մեր վերապահութիւնները: Մինչեւ հոս՝ մեզմէ ամէն մէկը բառի չվերածուած հիասթափութիւն մը ունէր: Կնոջս ու քրոջը դէմքերուն վրայ կը կարդայի անդիր հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Այս ի՛նչ խեղճուկ տեղ է եղեր Վենետիկը»... Հիմա՝ արեւ իջած էր իրենց աչքերուն վրայ: Պանդոկի դէպի ցամաք բացուող դռնէն տեսանելի էին արդէն արտաքնա-պէս նոյն անհրապոյր չէնքերը, նեղլիկ փողոցներու մէջ: Հինաւուրց կառոյցներ՝ որոնք սակայն ներքին աշխարհ մը ունին միշտ, դարաւոր մշակոյթի մը վկայութիւններն են առհասարակ՝ իրենց դահլիճներով, բարձրաձեղուն սրահներով, լայնաչունչ սենեակներով, դեղարուեստական յարդարանքներով ու յօրինում-ներով:

Աւելի ուշ, երբ հետաքննական առաջին չրջապտոյտը ըրինք քաղաքին մէջ, անչուշտ լրիւ պարզուեցան մեզի համար թէ՛ պատճառները արտաքին անչքութեանց, թէ՛ ամբողջական ճշմարտութիւնը՝ Վենետիկի ինքնուրոյն դեղեցկութեան, ոճին ու միշտ «ներքին աշխարհով» մը յատկանչուող ընդհանուր մթնոլորտին:

Հազիւ տեղաւորուած էինք մեր սենեակին մէջ, երբ երկու «ախոյեան զբօսաշրջիկները» — կինս ու քոյրը — դրծի անցնելու պատգամը հնչեցուցին.

— Շատ օր չունինք. ելլենք-տեսնենք թէ ի՛նչ կայ չկայ: Նախ գտնենք Թոքաճեանի խանութը...

Տօթակէզ արեւ մը՝ զովասուն պանդոկէն մեր ելքին, մեզ կ'այրէր ու կ'ընկճէր: Սպասեակներէն մէկը բացատրեց՝ թէ «երկու վայրկեանէն Ս. Մարկոսի հրապարակը կ'ըլլանք արդէն, փողոց մը ալ ու փողոց մը ձախ դառնալով»...

Հազիւ երկու մեթր լայնք ունեցող ճամբաներէ եւ քանի մը կամուրջներէ անցնելէ ետք՝ Վենետիկի կեդրոնն էինք արդէն, — Ս. Մարկոսի հրապարակը, տոճերու պալատին ընդարձակ բացատը, եւ, առանց ալ ու ձախ խոտորելու, թիւ 43 խանութը՝ որուն ճակտին կարդացինք Արփիկի կողմէ Թղթիկի մը վրայ արձանագրած անունը: «Թոքաճեան»...

Հարկ չկայ յառաջաբանի:

Հազիւ բարեւած ու անուն տուած, Պ. Թոքաճեան՝ հաղորդական, ջերմ ու սիրալիր, կանչեց մեզ.

— Զէ՞ք յիշեր, 1952ին, Հալէպի մէջ, ճեմարան այցիս, ծանօթացած էինք արդէն իրարու... Հրաչին (Քալպաքեան) հետ ալ չա՞տ խոսած ենք ձեր մասին: Միշտ կը հետեւիմ թերթերուն ալ... Հրամէ-ցէ՛ք:

Տասը րոպէ ետք՝ տասը տարուան մտերիմներու պէս արդէն...:

×

Երեկոյ էր արդէն եւ իմաստ չունէր Ս. Ղազար ուղղուիլ: Ամէն մանրամասնութիւն ճշդելէ ետք, յարմար նկատեցինք հանդչիլ ու ուժգոռուն, քիչ մը թարմացած, մեկնիլ ուխտավայր...

Ժամուան մը դեղերումէ եւ գրօսաչրջիկական յայտադրի պատրաստութենէ վերջ, հազիւ տեղաւորուած էինք պանդոկի չրահայեաց պարտէզին մէկ անկիւնը, երբ սպասեակը փութաց տեղեկացնելու՝ թէ «Հայր Եփրեմ Տէր-Ազարեան: ձեզ կը փնտռէ հեռաձայնով»...:

ՆՈՃԵԱՅ ՏՂԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԵՏ

ՊԷՅՐԻԷ 1969

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կուգան: Մարսէյլէն, Տեսինէն, Սէնթ-Էթիէնէն, Լիոնէն, հեռաւոր Փարիզէն: Կուգան առանձին, զոյգով, խումբով: Տէօ շըվոյով, էմ-ձիով: Տեսինցիներու «կառաւան»ը, հայկական եռազոյնը պարզած, երգով ու fլաֆառոնով մուտք կը գործէ դարպասէն: Օրական քանի մը հեռաձայն կը հասնի Պէյրէյի երկաթուղիի կայարանէն, եւ ընկեր Կին կամ Գրիգորը հեռաձայնէն ինքնաշարժին կը վազեն՝ բերելու համար հասնողները:

— Ա՛, դուն ալ եկար վերջապէս...

— Եկայ. բայց ատիկա բան չի նշանակեր:

Ակամայ ունկնդիրն եմ խօսակցութեան մը, որ տեղի կ'ունենայ բարակ միջնորմին միւս կողմը, արձանագրութեան դրասենեակին մէջ: Ընկերոջս՝ Կինին ձայնը բարեմիտ հեղնանք ունի: Նորեկ բանախոսը — կողինը — ինծի անծանօթ ձայն մը — չոր է, անտարբեր, կամ անտարբեր ըլլալ ուզող:

— Արդէն ես բան մը ըսել չուզեցի — նոյն բարեմիտ հեղնանքն է: Ապա՝

— Արձանագրե՞մ քեզ...

— Եթէ կ'ուզես. տարբերութիւն չըներ: Այսպէս կամ այնպէս՝ պիտի մնամ քանի մը օր:

Հարց — պատասխանի չարունակութենէն կը դուշակեմ, որ «եկող»ը նախկին Նոր Սերնդական մըն է. հեռացած է մութենէն, որովհետեւ «ա՛լ ձանձրացած է հին երգերէն»: Տարիէ մը ի վեր մկացած է «Ազատ»ներուն (անիշխանական):

Կին կը չարունակէ արձանագրութեան քարտը լեցնել, մեծ համբերութեամբ, եւ ոչ առանց հիւմուրի.

— Ասպարէ՞զդ... ուսանո՞ղ...

— Ո՛չ, գրէ՝ անգործ:

— Բնակարա՞նդ... գրե՞մ որ հասցէ չունիս:

— Ձի՛չդ ես. մնայուն հասցէ չունիմ: Բան մի' դներ:

— Բայց... մե՛ր տղայ, ի՞նչ վիճակ է այս. հո՞ս պիտի հասնէիր, — կէս-լուրջ, կէս-կատակ, մտերիմ չեչտը ընկերոջս:

— Ննդրե՛մ. ես դոհ եմ վիճակէս. եթէ արբադրելիք բան մը կայ՝ ան ալ դուք էք, բոլոր հիմնարկութիւններդ: Ամբո՛ղջ Ընկերութիւնը:

— Այդ բաները դնա՛ «fոնթեսթասիոն»ի միքրինկներուդ ըսէ, սիրելիս. Գաղիացիներո՛ւն ըսէ. հոս «Նոր Սերո՛ւնդ» է:

— Բոլո՛րը մէկ հաշիւ: Բոլորն ալ հինցած են: Ա՛լ չեմ ուզեր այս մասին խօսիլ:

Տարօրինակ համակրանք մը՝ մէկէն, անծանօթ այս ձայնին հանդէպ: Եւ կը տեսնեմ, այնքա՞ն յստակ, հայկական միջավայրը՝ ուրկէ գալու է Պէյրէյի «Ազատ»ը: Մանկութենէն՝ իրեն խօսած են ձուլումի «վտանգ»ին մասին. Հայութիւնը «պահելու» անհրաժեշտութեան մասին: Տաքուկ, դոց, վախկոտ հայկականութիւն մը, որուն «պահպանողական» չէնքը չարդուփշուր եղած ըլլալու է 1968ի գաղափարաբանական վարար հեղեղներուն դէմ: Եւ կը հասկնամ այս տղուն ընդվզումը, որ ինքզինքը կը նկատէ Նոր Սերնդական մը:

Հազիւ տեղաւորուած էինք մեր սենեակին մէջ, երբ երկու «ախոյեան զբօսաշրջիկները» — կինս ու քոյրը — դրծի անցնելու պատգամը հնչեցուցին.

— Շատ օր չունինք. ելլենք-տեսնենք թէ ի՛նչ կայ չկայ: Նախ գտնենք Թոքաճեանի խանութը...

Տօթակէզ արեւ մը՝ զովասուն պանդոկէն մեր ելքին, մեզ կ'այրէր ու կ'ընկճէր: Սպասեակներէն մէկը բացատրեց՝ թէ «երկու վայրկեանէն Ս. Մարկոսի հրապարակը կ'ըլլանք արդէն, փողոց մը ալ ու փողոց մը ձախ դառնալով»...

Հազիւ երկու մեթր լայնք ունեցող ճամբաներէ եւ քանի մը կամուրջներէ անցնելէ ետք՝ Վենետիկի կեդրոնն էինք արդէն, — Ս. Մարկոսի հրապարակը, տոճերու պալատին ընդարձակ բացատը, եւ, առանց ալ ու ձախ խոտորելու, թիւ 43 խանութը՝ որուն ճակտին կարդացինք Արփիկի կողմէ Թղթիկի մը վրայ արձանագրած անունը: «Թոքաճեան»...

Հարկ չկայ յառաջաբանի:

Հազիւ բարեւած ու անուն տուած, Պ. Թոքաճեան՝ հաղորդական, ջերմ ու սիրալիր, կանչեց մեզ.

— Զէ՞ք յիշեր, 1952ին, Հալէպի մէջ, ճեմարան այցիս, ծանօթացած էինք արդէն իրարու... Հրաչին (Քալպաքեան) հետ ալ չա՞տ խոսած ենք ձեր մասին: Միշտ կը հետեւիմ թերթերուն ալ... Հրամէ-ցէ՛ք:

Տասը րոպէ ետք՝ տասը տարուան մտերիմներու պէս արդէն...:

×

Երեկոյ էր արդէն եւ իմաստ չունէր Ս. Ղազար ուղղուիլ: Ամէն մանրամասնութիւն ճշդելէ ետք, յարմար նկատեցինք հանդչիլ ու ուժգոռուն, քիչ մը թարմացած, մեկնիլ ուխտավայր...

Ժամուան մը դեղերումէ եւ գրօսաչրջիկական յայտադրի պատրաստութենէ վերջ, հազիւ տեղաւորուած էինք պանդոկի չրահայեաց պարտէզին մէկ անկիւնը, երբ սպասեակը փութաց տեղեկացնելու՝ թէ «Հայր Եփրեմ Տէր-Ազարեան: ձեզ կը փնտռէ հեռաձայնով»...:

ՆՈՃԵԱՅ ՏՂԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՈՒՆԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ· ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Երկու յանդուգն հայրենասէրներուն օրինակը կը սկսէր ճարակիլ բանակին մէջ ու ամէն օր դասալքութիւններ կը լսուէին: Սպաներ, զինուորներուն հետ, հրացան ու ռազմամթերք առած, կ'երթային միանալ ըմբոստներուն, իսկ մնացողներն ալ բացէ ի բաց չէին վարանիր իրենց համակրանքը յայտնելու մեկնողներուն:

Համիտեան ըէժիմին վրայ ամէնէն աւելի պինդ հաւատք ունեցողներն անդամ վհատած էին: Միայն Ելլտըզի պալատն էր որ անդրդուելի կը մնար, մանաւանդ Ապտիւլ Համիտ հակառակ ամէն երեւոյթներուն, յուսախաբութեանց, ձախողութեանց, տակաւին իր յոյսը չէր կորսնցուցած եւ անակնկալ յաջողութեան մը կը սպասէր ժամէ ժամ:

Օտար պետութեանց եղած դիմումը բացասական արդիւնք առած էր: Բարեկամ կարծուած պետութիւնները բացարձակապէս իրենց չէզոքութիւնը յայտարարած էին ըսելով թէ չէին ուզեր Թուրքիոյ ներքին գործերուն խառնուիլ: Իսկ մէկ քանի ազատական պետութիւններ բարեկամաբար խորհուրդ կուտային Սահմանադրութիւնը հռչակել եւ վերջ տալ ներքին անիշխանութեան:

Երբ Իզզէթ փաշա այս պատասխաններուն հաղորդեց իր վհատափառ տիրոջ, Սուլթան Համիտ բարկութեամբ ճամբեց զինքը առանց որեւէ խօսակցութեան մէջ մտնելու:

— Ամէնքն ալ կը կարծեն թէ զօրութիւնս արդէն իսկ չափազանց է եւ անոր համեմատ երես կը դարձնեն ինձմէ եւ կամ խրատներ տալու կ'ելլեն, մտածելով ինքնիրեն, բայց ես իրենց ցոյց պիտի տամ որ տակաւին կենդանի ու կանդուն եմ...:

Իր սեւեռուն դաղափարն էր այժմ Պոլսոյ հաւատարիմ զօրագունդերը զրկել Մանասթիր եւ անոնց ձեռքով զսպել ապստամբական չարժումը:

Իսկոյն լուր զրկեց պատերազմական նախարարին ու զայն Ելլտըզ կանչել տալու, ուր երկու ժամի չափ միասին խորհրդակցեցան:

Որոշուեցաւ որ նախ եւ առաջ հինգ հազար զինուոր պիտի զրկուէին, որոնց պիտի հետեւէին ուրիշ հինգ հազար զինուոր եւս. միւս կողմէ հեռագիր պիտի ուղղուէր Օսման փաշայի, որպէսզի Րումէլիի զօրագունդերէն 10–15 հազի ուրիշ տեղեր փոխադրել տայ, գանոնք հեռագրելու համար ապստամբական կեդրոնները:

Բոլոր այս որոշումները ափ յափոյ տրուած, հաղորդուեցան պալատական Ս. քարտուղար Թահսին փաշայի, որպէսզի հեռագրէ Օսման փաշային եւ անմիջապէս պատասխան պահանջէ:

Տենդային յուզումի մէջ էր ծերունի բռնաւորը, զերազոյն պայքարը կը մղէր եւ կ'ուզէր ամէն բան արագ ու վճռական կերպով կատարել:

Իր պալատականները ամէնքն ալ նոյն յուզումին մատնուած էին եւ ամբողջ Ելլտըզը աննկարագրելի իրարանցումի մը մէջ էր:

Միեւնոյն ատեն Ապտիւլ Համիտ իր չուրջը հաւաքած էր նախարարներն ու բոլոր աւագանին, որոնց ատեն ատեն խորհուրդ կը հարցնէր առանց երբեք իրենց տուած խորհուրդին հետեւելու:

Պատերազմական նախարարը անմիջապէս մեկնած էր Ելլտըզէն հինգ հազար հոգինոց առաջին արշաւախումբը ճամբայ հանելու համար: Այս խումբը պիտի երթար հոն, ուր յարմարագոյն տեսէր Օսման փաշա, որուն վրայ կեդրոնացած էր այդ միջոցին Ապտիւլ Համիտի ամբողջ յոյսը: Աւար համար վայրկեան կը սպասէին իր հեռագրին:

Գիշերը բաւական յառաջացած էր երբ Թահսին փաշա, բոլորովին ապշոյցած դէմքով մը, մտաւ սրահը ուր Ապտիւլ Համիտ իր աւագանիին հետ կը խորհրդակցէր:

— Հեռագիր մը, վեհափառ տէր, թովեց Թահսին փաշա յուզուած ձեւով:

— Ուսկի՞ց կուգայ:

— Մանասթըրէն, վեհափառ տէր:

— Օսման փաշայէ՞ն, չուտ կարդա ուրեմն:

— Ո՛չ, վեհափառ տէր, Օսման փաշա ալ Մանասթըր չի գտնուիր եղեր, կիմացաք պալատականը, որ չէր համարձակեր ճշմարտութիւնը խոյն յայտնել:

— Ո՞ւր գացեր է, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, չուտ խօսէ, դոչեց Ապտիւլ Համիտ անհամբերութեամբ:

— Օսման փաշա գերի բռնուած ու Բէյ-նէ տարուած է Նիազի պէյի ձեռքով, ըսաւ վերջապէս Թահսին փաշա:

Այս բօթը չանթի մը պէս պայթեցաւ ամէնուն գլխուն, ոչ ոք կրցաւ խօսք արտաբերել, հարցում մը ընել, բացատրութիւն մը ուզել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(238 – Շար.)

գումը, որքան ալ ճակատագրական սխալ մը ըլլայ ան պարզապէս :

Յաջորդ օր, դրօշակի արարողութեան, «Մշակ-բանուոր»ը կ'երդենք խմբովին : Հոն է, քանի մը ընկերներու հետ, քիչ մը մեկուսի, լուռ : Արարողութիւնն եաք՝ ցրուում : Եւ, ահա, քովէս կ'անցնի եաք «էնթէրնասիոնալ»ը : Ի – նչ կուտայ «էնթէրնասիոնալ»ը : Ի – նչը են — «Հին երգերէ ճանճրացա՛ծ» ալաքը :

Կարպիսը իբրեւց քովն է, ամենատես Կարպիսը : Եւ, «Անար»ներուն հետ չրջամասկ կազմած, ժպիտով մը՝ որուն խմաս– ալ կը հասկնանք երկուքս ալ՝ կը ձայ – նակցինք անոնց, հայերէնով.

«Այս է վերջին պայքարը...» :

Գիտնալի՛ն մխայն, որ երգերը կ'առնեն այն իմաստը՝ որ մարդ կուտայ անոնց : Եւ որ «հին» երգերը նորոգելը իբրեւցմէ ժխայն կախում ունի... :

... Օգոստոս

Յարութիւն է անունը : Ուշադրութիւնս գրաւած է իր երեւոյթը : Յարութիւնին նայելով կրնամ ըսել, որ այս տիպար հնդուրպային երկաթի պէս ամուր, ուղղամիտ, անխարդախ տղայ է : Անկարելի է որ սխալիմ :

Պզիկի ծովախին ենք, վալրաս : Երկար կը խօսակցինք : Իրեն պէս մաքուր, պարզ, անխարդախ հայերէն մը : Ո՞ւր որմած է. նախ՝ տեղացի՞ է :

Յարութիւնը ծնած է... Տիարպէքիր. Համատարած Թրքութեան մէջ : Հինգ տարեկանին՝ Պոլիս : Երկրորդական վարժարան, թէքնիք համալսարան : Եւ այս բոլորը՝ բրիական չրջանակի մէջ, Թրքերէնով : Յարութիւնը բառ մը հայերէն չի գիտեր. զրեթէ չի գիտեր Հայ ըլլալը : Սակայն կը զգուի իր... Թրքութենէն... Ամէն րանէ փախչելով՝ կ'անցնի Եւրոպա, Փարիզ : Յարութիւնը ա՛լ Թուրք չէ. բայց Հայ ալ չէ... տակաւին : Գործի բերու – մով կը հաստատուի Ալֆորվիլ, փարիզեան չրջանի «Հայաստանը» :

Եւ Ալֆորվիլի մէջ, եւ Ֆրանսայի մէջ՝ Յարութիւնը կը դանէ Հայեր. կը դանէ Նոր Սերունդ»ը : Տիարպէքիրցի Յարութիւնը կը հայանայ, կը սորվի հայերէն : Երկրի մը մէջ, ուր Հայեր... կ'օտարա – նան :

... Օգոստոս

Նորկիներ՝ ամէն օր : Եւ նորութիւններ : Մեզանի վրայ, յանկարծ, արեւելահայե – րէնի չէշտ մը կը հասնի ականջիս : Գրե – թէ դէմս նստած աղջիկ մը, որ առաջին անգամ կը տեսնեմ : Նուրբ կազմ, չար – մուն աչքեր. անհանդարտ երախայի ար – ագայութիւն մը :

— «Հայաստանի՞ց»... կը կատակեմ :

— Այո՛, զիմակալող, համարձակ ժպի – տով. «Հայաստանից» :

Եւ չեմ կրնար չզգալ նորէն սրտի այն ապօրինակ ճմլումը, որ ունեցեր եմ՝ ա – մէն Հայաստանէն արտագաղթող Հայու դէմ. մանաւանդ երիտասարդներու պա – րագային, մանաւանդ մանուկներու (դի – տէ՞ք ի՛նչ ահաւոր բան է երեւան ծնած 6–8 տարեկան աղջնակներ տեսնել, անոնց Ֆրանսերէն «վերասորվիլը» տեսնել Փա – րիզի մէջ...) : Ու առաջին հարցումը, որ կ'ուղղեմ քիչ եաք Ժաքլինին՝

— Ինչո՞ւ եկար :

Զայնս մատնած ըլլալու է հարցումիս ներքին տարապայման լրջութիւնը :

— Այդպիսի՞ հարցում կ'ուղղես «առա – ջին երեւանցի աղջկան, որուն հանդիպեր ես» :

Կը փորձեմ ես ալ հիւմուրով դինուիլ : Անօգուտ :

— Իրա՛ւ, ինչո՞ւ եկար : Ինչո՞ւ, երբ ծնողքդ ներդաղթեցին 1948ին, դուն՝ հա – զիւ ծնած : Երբ ապրեցան 1949 Թուականը : Երբ կրցան համբերել մինչեւ 1953, մին – չեւ 56 : Ինչո՞ւ եկար 1967ին, երբ այլեւս տեղացի էիր, Հայաստանի քաղաքացի...

— Օ՛, անդադանապահ ես : Այդ տեսակ հարցումներ չեն հարցներ...:

«Այդ տեսակ հարցումներ» չեմ հարցներ ալ : Կը խօսինք երեւանի մասին :

Երեւանէն՝ Լիոն. Տիարպէքիրէն Փա – րիզ : «Երեւանի Գիշերները». «Մշակ– բանուոր» եւ «Միջազգայնականը» : Այս բոլորը՝ մենք :

... Օգոստոս

Պզիկի բանակավայրը վերածուած է ռուն փեթակի : «Մթնոլորտ» կայ : Եկած են «հին»երը, բանակումներու վեթերան– ները, խառնուած՝ նորերուն : Եւ ճաչերը, ընթրիքները չոճիներուն տակ՝ կը վե– րածուին խնջոյքի — հայ երդի խնջոյք : Երեկոները կը կենդանանան :

Վալրասի ծովախին իսկ, ուր օթոֆար մը դիրենք կը տանի ամէն յետմիջօրէ՝ Նոր Սերնդականները նոր չունչ մը կու– տան : Այսօր լայնադեզ «Քոչարի» մըն էր քամանչայի եւ թմբուկի ընկերակցու – թեամբ, որ ծովախին աւազը վեր բար – ձրացուց փոթորիկի պէս : Արան եւ պըզ– տիկ Ժեռարը կը նուագէին, իսկ Տեսինցի հսկայ, պատուակա՛ն ընկեր Մտեփանը կը վարէր չուրջպարը : Անտարբեր դրօսնող– ները խանգարեցին իրենց թանկագին հան– դիստը եւ հարիւրեակ մը՝ եկան դիտելու Արմենիէնները, որոնց մասին նախորդ օ– րը «Տեփէշ տիւ Միտի»ն երկար յօդուած մը դրած էր : Եւ տղոց ու աղջիկներուն պարը հպարտ է. առողջ ու բնական նաեւ : Մեռած ֆոլքլորի մը ցուցադրումը չէ : Այլ ապրող պարը՝ ապրող մարդոց :

... Օգոստոս

Այսօր կը բաժնուիմ Պզիկէն :

«Նորէն կուգաս», ըսաւ կարպիսը : «Նո րէն կուգաս», ըսին հայերէնի աշակերտ– ներս : «Շատ բարեւ՝ Պէյրութի անծանօթ ընկերներուն», ըսաւ Գոգոն :

Ի՞նչ ընելու եկայ Պզիկ :

Թերեւս կարենալ ըսելու, դրելու հա – մար. «ես տեսայ Սփիւռքը» :

Ո՛չ մերինը. Ջերմանոցային, պաշտ – պանուած : Այլ մի՛ւսը. արեւմտեան ճա – կատինը. կրակի դօտին :

Յ. ՓԻՒՐՓՃԵԱՆ

ԱՌԻՆՔՈՂ ՌՈԶԻ ՎԱՐԴ

Նոյն վերնագրով եւ հետեւեալ տողե – րով կ'արտայայտուի «Ֆրանս–Սուար»ի մէջ, հեռատեսիլի դեղարուեստի բաժնի քննադատ՝ Մարք Էրիս.— Տաղանդաւոր երգչուհի մը յայտնուեցաւ մեզի առջի իրիկուն. ան՝ արդէն քաջածանօթ դեր– սանուհի Ռոզի Վարդն է : Մեծ խանդով եւ տաղանդով կը մարմնացնէր ան Թէլմա Թարայի անձնաւորութիւնը — դարու սկիզբի անիծեալ հրէշ — «կին կինը» խա– ղին մէջ, նուագային թատերդութիւն մը՝ Ռիսէ Պառիէի, Պէռնար Լըլուի եւ Ժան Փիէր Ֆեռիէրի արտադրութեամբ : Դէմ – քը յարդարուած է Լա Գալլասի ճաչակով եւ զլուխը զարդարուած կեղծ վարսերով՝ նման Ժան Հառլովի, ան եղաւ զգլխիչ եւ տարօրինակ, մասնաւորապէս ճակատա – գրական կնոջ իր ձեւերուն մէջ : Երեք հեղինակներն ալ կրնան չնորհակալութիւն յայտնել իրեն. առանց իրեն, իրենց դեր– ծը դժուարաւ պիտի գրաւէր ուշադրու – թիւն»...

Մեր չնորհալի արուեստագիտուհիին ուղղուած այս դնահատանքը անչուշտ համոյք կը պատճառէ մեզի՝ հայ ընթեր– ցողներուս, մանաւանդ որ, Ռոզի Վարդ հպարտութեամբ յայտնած է միշտ իր Հայ ըլլալը եւ դեռ վերջերս, հեռատեսիլին մէջ, «Արեւելեան քրիստոնեաններ»ի կիրակ– նօրեայ չարքին հայկական բաժնին մէջ, ուրիշ հանրածանօթ հայ արուեստագէտ – ներու կողքին, դերասանուհին անգամ մը եւս չեչտեց թէ վառ սիրով փարած է հայ– կական բոլոր աւանդութիւններուն եւ թէ մեծ համոյքով եւ սահուն կը խօսի իր մայրենի լեզուն : Ջմռռնանք ըսելու, որ մեր միւս հայրենակիից վարպետ դերասան Կոչկուառ Ալան եւս կը մասնակցէր վե– րոյիչեալ թատերախաղին եւ նոյն քննա– դատը յիչատակած էր նաեւ իր անունը :

ԳԵՂԱՄ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՐՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին սրահին մէջ, ՀՕՄի կեդր. վարչութիւնը ճաչ մը տուաւ ի պատիւ Համազգայինի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբին : Յանուն կեդր. վարչութեան՝ ընկերուհի Սիրանոյշ Գ. Մխիթարեան կատարեց բա– ցումը հաւաքոյթին : Այս առթիւ պարզեց մշակութային առաքելութիւնը թատեր– խումբին : Ապա յաջորդաբար խօսեցան Թորգոմ գ/նդ., Ա. Խանճեան, Զափրաստ, բժ. Լ. Տաղլեան, Վ. Փափազեան եւ Մ. Թէօլէօլեան :

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ Մեսրոպեան նախա – կրթարան եւ երկրորդական վարժարանը վերաբացուեցաւ Սեպտեմբեր 15ին, 260 աշակերտներով : Այս տարի վարժարանը կը բոլորէ իր հինգերորդ տարեշրջանը՝ բարձրանալով երկրորդական վարժարանի մակարդակին, իր եօթներորդ դասարա – նով : Բացման օրը ներկայ եղան ՀՕՄի եւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ– ները :

ՄԵԾԵՐՈՒ ԵՒ ՊԱՏԻԿՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Փօլ Լէոթոյի հարցուցին.

— Վարպետ, կը նեղանա՞ք արդեօք որ այսքան ծերացած էք :

— Ոչ, պատասխանեց ան, եթէ չծերա– նայի, մեռած կ'ըլլայի :

×

Զա Զա կապոր օր մը հանդիպեցաւ բե– մադրիչի մը, զոր երկար տարիներ է վեր էր տեսած :

— Օ՛հ, Հարբի, դուէեց ան, իր չփա – չած բացագանչութեամբ, կը յիչե՞ս որ քսան տարի առաջ հետս ամուսնանալ ու– զած էիր եւ ես մերժած էի :

— Ի՞նչպէս չեմ յիչեր, պատասխանեց բեմադրիչը, իմ ամէնէն դեղեցիկ յիչա – տակներէս մէկն է այդ :

×

Կոթֆրիտ Պէնն որքան նչանաւոր բը – ժիչկ, նոյնքան ալ ծանօթ բանաստեղծ էր : Օր մը հարցուցին իրեն.

— Դուք որ բժիչկ էք, ինչո՞ւ բանաս– տեղծութիւն կը դրէք :

— Ժամանակ մեռցնելու համար :

— Հիւանդ չունի՞ք :

×

— Մայր, քարոզիչները դրախտ կ'եր– թա՞ն :

— Այո, զաւակս :

— Առիւծնե՞րը :

— Ոչ, առիւծները դրախտ չեն երթար :

— Հապա այն առիւծները որ քարոզիչ կլլած են :

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՄ

ՄԱՐԻԱՄ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Պուլվարին, բայ տեղ մը կենալով ծուն– կին մէկը դեռին դրաւ, ուսը առաւ հը – րացնը, նետեց, վազելի պարագլուխը մեղացաւ, եւ նեռեը դարձաւ ըսելով.— Նման ուրիշ մը եւս որ ա՛լ գէշութիւն պի– տի չընէ մեզի : Թրէ անցուեցաւ այս երի– ասարդը :

Սէն Տընի փողոցը կին մը վար առ – նած պատուհանի վանդակի մը եռեւէն հրացին կը նետէր քաղաքային պահակնե– րուն վրայ : Բոսոնըրի փողոցը տասնեւ– չորս տարեկան տղայ մը ձերբակալուեւ – ցաւ, որու դրպանները վամփուչաներով լի էին : Բազմաթիւ պահնորդարաններ յարձակում կրեցին :

Պէրթէն փողոցին բերանը սատկապէս եւ անակնկալ կերպով մը բազմաթիւ հը– րացաններ պարպուեցան զրահաւորներու դունդի մը վրայ որու հրամանատարն էր Քավինեաք տը Պարանեը զօրապետը : Փլանշ–Միպրօ փողոցն ալ տանիքներու վերէն սեղանի հին խեցիներ եւ տեղական անօթներ նետուեցան զօրքերուն վրայ, դէշ նչան. երբ այս իրողութիւնը հաղոր– դուեցաւ մառեչալ Սուլթին, Նափոլէոնին ծեր տեղակալը սկսաւ մամռալ՝ յիչելով Սուդէի սա խօսքը զոր ըսած էր Սարա – կոսի մէջ— կորսուած են երբ պառաւ կիները մեր գլխուն վրայ կը պարպեն ի– րենց կճիճները :

Այս հանրային նչանները որոնք կ'երե– ւային երբ կը կարծուէր թէ ապստամբու– թիւնը մասնաւորուած է, այս բարկալի եռանդը որ կը սկսէր եռալ, այն կայծերը որոնք հոս հոն կը թռչէին փարիզի ար– ուարձանները ըսուած դիւրավառ եւ խո– րունկ դէմերուն վերեւը, վախ տուին ռազմական պարագլուխներու :

Աճապարեցին մարելու այս հրդեհի սկզբնաւորութիւնները :

Նախ այս կայծերը մարելու համար ու– շացան յարձակիլ Մոբիւսէի, Տը լա Շանվըրըրիի եւ Սէն Մէրիի պատնէշներուն վրայ, որպէսզի եաքը միայն անոնց հետ ըլլայ կռիւը եւ որպէսզի մէկ յարձակու– մով վերջ տան ապստամբութեան : Զո – րաղունդեր ղրկուեցան եռեւեռի ելլող փո– ղոցները, որոնց մեծերը աւելցին պղտիկ– ները՝ աչ եւ ահեակ խուզարկեցին՝ եր– բեմն զգուշութեամբ եւ յամրաբար, եր– բեմն յարձակողական քայլով յառաջնա– լով : Զօրքերը կը խորտակէին այն դուռ – ները ուրկէ հրացան կը նետուէր, միեւ – նոյն ժամանակ հեծելազօրքերու չար – ժումները պուլվարներու խումբերը կը ցրուէր : Այս գպրոցին հետեւեցաւ այն ժխորը եւ ազմկալի աղաղակը որ բանա– կին եւ ժողովուրդին ընդհարումներուն յատուկ է :

Այս էր ահա Անժոլրային ականջին լը– սածը այն միլոցին, ուր թնդանօթը եւ հրացաններդը դադրեր էին արձակուելէ : Ասկէ զատ փողոցին ծայրէն պատգարակ– ներու վրայ դրուած վիրաւորներու անց– նելը տեսած ըլլալով՝ Քոմպըժէրին կ'ը– սէր

— Այս վիրաւորները մեղմէ չեն :

Քիչ տեւեց յոյսը, չուտ խաւարեցաւ նչոյլը : Գրեթէ կէս ժամուան մէջ անհետ եղաւ ինչ որ կար օդին մէջ. անչանթ փայլակի նման բան մը եղաւ ան, եւ ա– պըստամբները զգացին թէ իրենց վրայ կ'իյնայ այն տեսակ մը կատարեալ չուր– ջառը զոր ժողովուրդին անտարբերութիւ– նը կը նետէ անօդնական յամառներուն վրայ :

Վիժած էր այն հանրական չարժումը, որ կ'երեւար թէ անորոչապէս կը ծրա – դրուի, եւ պատերազմական նախարարին ուչադրութիւնը եւ զօրապետներու ռազ – մագիտութիւնը կրնային հիմա կեդրոնա– նալ կանդուն կեցող երեք կամ չորս պատ– նէշներու վրայ :

Արեւը հորիզոնին վրայ կը բարձրա – նար :

— Անօթի ենք միթէ իրա՞ւ առանց բան մը ուտելու պիտի մեռնինք :

Անժոլրա, որ չարունակ իր պարիսպի ժայռին կռթնած փողոցին ծայրը կը դի– տէր անընդհատ, զլուխով հաստատական նչան մը ըրաւ :

ԳԼՈՒԽ Կ.

ԿԱՎՈՇ ԴՈՒՐՍ Կ'ԵԼԼԷ

Քուրֆէյրաք յանկարծ պատնէշին ստո– րոտը, դուրսը փողոցին մէջ եւ դնդակ – ներուն տակ մէկը տեսաւ :

Կավռոչ գինուի չիչի կողով մը առնելով կապելայէն դուրս ելած էր պատնէշին ճեղքէն, եւ հանդարտօրէն կը զբաղէր իր կողովին մէջ պարպելու ամրոցին զա– րիվարին վրայ մեռած ազգային պահակ– ներուն փամփուչտով լի պարկերը :

— Ի՞նչ կ'ընես հոգ, ըսաւ Քուրֆէյրաք :

Կավռոչ քիթը վեր ընելով–

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ յետ անողոք հիւանդութեան, Երեքշաբթի գիշեր իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Ստեփան Պալեան:

Բնիկ Պիլեճիքցի, 59 տարեկան, մեր ողբացեալ բարեկամը երկար տարիներէ ի վեր անդամ էր Սարսէլ-Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբին եւ միշտ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէր դաղութի ազգային եւ կուսակցական գործերուն: Աղնիւ եւ զոհաբերուող բնաւորութեան տէր, սիրուած էր բոլորէն:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Մեր ցաւակցութիւնները Պալեան եւ Գապատայեան ընտանիքներուն:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Ընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է վարչութեան պատուոյ նախագահ՝ Բժ. Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Վահրամ Գրմըզեանէ 100 Ֆր. Օր. Էլմոն Ճիւվէլիկեանէ 50:

ԿՈՉ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը համաձայնութեամբ Վալանսի Ազգ. Միութեան վարչութեան, որոշած է Վալանսի մէջ հանդանակութիւն մը ընել՝ եկեղեցի – սրահի մը շինութեան համար, Հոկտեմբեր ամսուան մէջ: Ազգ. Միութիւնը կը յուսայ որ Վալանսի Հայութիւնը սիրայօժար պիտի մասնակցի այս ազգային եւ ազգասիրական ձեռնարկին, իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերելով:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԼԱՍԻ

(ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ)
ՏԱՐԱԲԱԽՏ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻՒՆ
ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
Կիրակի, ժամը 17,30ին Շոփէն սրահին մէջ, (8 Ռիւ Տառիւ, Փարիզ 8րդ)
Կը նախագահէ
ՏԻԿԻՆ ՆՈՅԵՄԻ ԷԼՄԱՅԵԱՆ
Հովանաւորութեմբ Հայաստանէն՝
ԱՐԱՔՍԻ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ
(Ակադեմիկոս – Քիմիագէտ)
ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆԻ
(Գրող)
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկ. Արշալոյս Սարգիսեան, Մայտա Մարգարեան, Նուրհան Մարգարեան, Գէորգ Եանպէկեան եւ Բաֆֆի Յովհաննէսեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԼԻՈՆԻ Հայ Ազգ. Վարչութեան Կրթական Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի հայ ծնողաց, որ Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հինգշաբթի Հոկտ. 2ին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԸ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի արձանագրութիւնները եւ դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2էն սկըսեալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 3ին Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ Մեթրօ Քատէ:

×

ՊՕՄՈՆ

Դպրոցը վերաբացուած է Սեպտ. 25էն ի վեր, ուսուցչութեամբ Հ. Գեղամ Պաղտասարեանի:

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին հինգշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին: Յարգելի թաղեցիներէն կը խնդրուի այժմէն արձանագրել իրենց փոքրիկները, կիրակի առաւօտները, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, իսկ շաբթու մէջ Պր. Երուանդ Պապոյեանի մօտ: Ոչ մէկ վճարում դպրոցի. դպրոցի գիրքերը ձրի կը տրուին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ.5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի հայկ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 2ին Հինգշաբթի ժամը 14–17ը եւ Շաբաթ 17–19ը Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

×

ՎԻԷՆ

Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը վերսկսին Հոկտեմբեր 2ին: Հինգշաբթի սովորական ժամուն եւ միեւնոյն սրահին մէջ: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն որ նկատի առնեն այս թուականը:

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի եւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան դպրոցի արձանագրութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 2ին:

Թաղին նորընծայ հոգեւոր հովիւ Նշան քհնյ. Գույումճեան նոր աշակերտներուն արձանագրութիւնները կը կատարէ Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–4:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84
Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ
Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր – խորոված

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա–Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին
(Ligne H P A Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ
ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐՈՒ
ՕՍԹԱՆՏ
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎԱՓՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Մեկնում Կիրակի, Հոկտ. 5, ժամը առաւօտեան 8ին Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ եւ 8,15ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում 8,30ին դէպի Օսթանտ, Լիլի կառուղիով, ցերեկին ճաշ ճամբու ընթացքին: Հանդիստ ծովափը, զանազան խաղեր, այցելութիւններ տեսարժան վայրերը: Իրիկուան ճաշ, ծովափի մէկ ճաշարանը:

Իրիկունը մեկնում դէպի Պրիւսէլ, ուր գիշերային զուարթ մթնոլորտ մը կը տիրէ:

Կէս գիշերին վերադարձ դէպի Փարիզ՝ Մոնս, Մօպէօժ, Սուասոն ճամբով եւ ժամանում Կառ տիւ Նոռ, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5,30ին եւ 6ին՝ Շաթօ տը Վէնսէն:

Բոլոր ծախքերը մէջը՝
Մասնակցութիւն 49 ֆրանք

ԴԻՄԵԼ՝
RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի (Հոկտր. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուտան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝
EDOUARD DEPREUX
« La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie »
(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հայկական հաստատութեան մը համար.—
Mécaniciennes pour travailler à l'atelier
EM - JI - MAKI
73, Rue de Provence, Paris (9e)
Tél. : TRI. 92-98

ՎԱՐՁՈՒ Է ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ

Սեւրանի մեծ պողոտայի վրայ վարձու է կամ ծախու.—

Ա) Պարապ խանութ մը յարակից սենեակով:

Բ) Երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան, կեդրոնական ջերմութիւն:

Դիմել
74 bis, Avenue de Livry
93 - Sevran — Tél. : 929-92-38

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ Հոկտ. 3ին ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalara

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆ.	Վեցամսեայ	50 ֆ.
Արտասահման	Տար. 105 ֆ.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
3 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11629 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.629

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԻՐԱԺԸ

Պէյրութ թատերաբեմը եղաւ շարժանկարներու մէջ միայն տեղի ունեցող անհաւատալի միջադէպի մը, որ սակայն, այս պարագային բացարձակ իրականութիւն է: Լիբանանի մայրաքաղաքի խորհրդային դեսպանատան առաջին քարտուղարն ու առեւտրական բաժնի պաշտօնեայ մը, նոյնպէս խորհրդային քաղաքացի, լիբանանցի նախկին զինուորական սաւառնորդի մը հետ կը փորձէին օդակայանէն առեւանգել լիբանանեան բանակին պատկանող Ֆրանսական « Միրաժ » օդանաւ մը, երբ իրենց գործողութիւնը կատարելէ առաջ անակնկալ կերպով ձերբակալուեցան գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ:

Ձերբակալութիւնը, որ կատարուեցաւ քաղաքին կեդրոնի տուներէն մէկուն մէջ, առիթ տուաւ զինեալ բախումի: Արդարեւ, երբ դաւադիրները նշմարեցին, որ պաշրուած են, փորձեցին դիմադրել եւ վիրաւորուեցաւ խորհրդային քաղաքացիներէն մէկը:

Գաղտնի ոստիկանութիւնը քանի մը շարաթէ ի վեր կը հետապնդէր կասկածելիները, քանի որ անոնց ծրագրին մասին լուր ստացած էր լիբանանցի օդանաւորդի մը կողմէ: Այսպէս է, որ երեք անձերն ալ անակնկալի եկան, երբ նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարէին բնակարանի մը մէջ, որ կը պատկանէր խորհրդային դեսպանատան: Ձերբակալման պահուն, զանազան զէնքերու կողքին գտնուեցաւ նաեւ 200·000 տոլարի չէք մը՝ պատրաստուած Մոսկուայի մէջ: Չէքը պիտի յանձնուէր լիբանանցի օդանաւորդին:

Յամենայն դէպս, գաղտնի ոստիկանութիւնը ազատ արձակեց երկու անձերն ալ, քանի որ անոնք կը վայելէին դիւանագիտական առանձնաշնորհում:

Ձերբակալուած երկու խորհրդային քաղաքացիներէն մին երկու առիթներով փորձեց անձնասպան ըլլալ:

Յարդ յստակ չէ, թէ վերջին հաշուով ի՞նչ էր օդանաւին առեւանգութեան նպատակը: Կ՚ըսուի, թէ «Միրաժ»ը պիտի տարուէր Պաքու: Սակայն ի՞նչ նպատակով: Արդարեւ, զարմանալի պիտի ըլլար, եթէ Խորհ. Միութիւնը մինչեւ այսօր տիրացած չըլլար «Միրաժ»ին «գաղտնիք»ներուն: Ութ տարի է, որ գործածութեան դրուած է այս մոտէլը:

Այսպէս կամ այնպէս, տարօրինակ բայց իրաւ միջադէպ մըն է եղածը: Դիւանագիտական պատմութեան մէջ՝ եզակի:

ՓՐԱԿԱՅԻ ԱՇՈՒՆԸ

ՄԱՏՆԵՑԷ՛Ք, ՄԱՏՆԵՑԷՔ

Համայնավար կուսակցութեան Պրեզիտիոմը նիստ գումարած է առջի օր եւ քննած այն փոփոխութիւնները զորս առաջարկած է Սլովաք կուսակցութիւնը, որ հինգշաբթի օր լիակատար նիստ կը գումարէր Կեդր. Կոմիտէի: Պրեզիտիոմը որոշած է նաեւ լուծել Փրակայի, Պինոյի, Բրատիսլաւայի եւ Կովիչէի բարձրագոյն ուսուցման կուսակցութեան կոմիտէները «որոնց գոյութիւնը դէմ է կուսակցութեան կազմակերպութեան սկզբունքներուն»: Հոկտ. մէկէն կը ջնջէր նաեւ քաղաքական դիտութեանց հաստատութիւնը «որ իր պաշտօնը չէ կատարած եւ ձեռք չէ ձգած գիտական բաւարար հեղինակութիւն մը»:

Միւս կողմէ նախագահ Զվոպոտա պաշտօնանկ ըրած է Հակակշռի կեդրոնական դրասենեակի նախագահը: Գրագէտ Զիվըրնի որ դասախօսութիւն մը պիտի տար Ցիւրիխ, չէ կրցած մեկնիլ, ելքի վիզան մերժուած ըլլալով:

Բայց ամէնէն ողբալին Լուսաւորութեան նախարարին շրջաբերականն է, որու հրահանգն է՝ մատնեցէ՛ք, մատնեցէ՛ք:

Շատ յաջողութիւն գտած չըլլալով Պոհէմիոյ եւ Մորավիոյ տեսուչներուն մօտ, ներկայիս հարցարան մը կը ղրկէ Կրթական նախարարութեան իր բոլոր գործակիցներուն, հրաւիրելով զանոնք որ պատասխանեն անձնական հարցումներու եւ մատնեն բոլոր պաշտօնեաները որոնք «հակակուսակցական եւ հակախորհրդային իրենց դիրքով եւ արարքներով, վարկաբեկուած են»: Հարցարանը հետեւեալ ազդարարութիւնն ալ ունի.— «Կ՚անդրանա՞ք որ ճշմարտութեան դէմ նախատինքներ կան ձեր ինքնաքննադատութեան մէջ, փաստեր են ձեզի դէմ եւ անկարելի կը դարձնեն ձեզի օգնելու որեւէ ճիգ: Կ՚անդրադանա՞ք որ պիտի դատուիք նաեւ ձեր գործակիցներու կողմէ եւ թէ տարբերութիւնները ձեր եւ իրենց ըսածներուն միջեւ պիտի քննուին»:

Այս շրջաբերականը, զոր կը ղրկէ Կրթական նախարար Հրբէք կը ճշդէ նաեւ թէ պատասխանները կրնան գրուիլ գրիչով թէ մատիտով եւ թէ «անոնց համար որոնք բաւարար զարգացում չունին, նըկատի պիտի չառնուին ուղղագրական սըխալները, պիտի դատուին միայն իրենց անկեղծութեան, ինքնաքննադատութեան բարեկամեցողութեան եւ արդար դատին օգնելու իրենց պարկեշտ ճիգերուն վրայ»:

Եւ այս ոգիով է որ «ընկերվարութիւն կը կառուցուի» եւ Խորհ. Միութիւնը կը շահի «իր Վիէթնամի» պատերազմը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 40 քաղաքացիներ գրաւոր կոչ մը ուղղեցին Ու Թանի, խնդրելով անկէ որ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբը օրակարգի հարց դարձնէ «Խորհրդային Միութեան մէջ բռնաբարուած մարդկային իրաւունքներու» հարցը: Կոչը, որ երկրորդն է իր տեսակին մէջ, ուղարկուած է խորհրդային թըղթատարով:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստանի հիմնադրութեան 20րդ տարեդարձը առիթ տուաւ որ Մաօ հրապարակ ելլէ, իր կողքին ունենալով մառեշալ Լին Փիաօ: Փեքինի հրապարակին վրայ հաւաքուած էին 500 հազար Չինացիներ, որոնք ուրախ բացագանչութիւններով դիմաւորեցին իրենց մեծ առաջնորդը: Լին Փիաօ ճառ մը խօսեցաւ, որու ընթացքին հրաւիրեց չին ժողովուրդը «պայքարիլ մինչեւ ծայրը ամերիկեան եւ ընկերվար – աշխարհակալութիւններու դէմ»: Շեշտեց, թէ Չինաստան զօրավիգ պիտի կանգնի «ժողովրդական պայքարներուն»՝ ամենուր:

ՍՊԱՆԻԱ խզեց հեռաձայնի կապը ճիպրալթարի հետ: Ինը ամիս առաջ ՄԱԿը բանաձեւով մը հրաւիրեց Անգլիան ճիպրալթարը վերադարձնելու Սպանիոյ, 1969 Հոկտ. մէկէն առաջ: Պայմանաժամը անցաւ եւ անգլիական դրօշը դեռ կը ծածանի մեծ ժայռին վրայ:

ԿԱՌՔԻ ՍԱԼՈՆԸ բացուեցաւ հինգշաբթի օր, Փորթ տը Վերսայլ: Ֆրանսական կառքերու գլխաւոր նորութիւններն են՝ Փէօժօ 304ը, Ռընօ 12ը, ելեկտրոնիկ ներարկումով Տէ-Էս 21ը եւայլն:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդի որոշումով Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ նուազագոյն ամսաթոշակները 3,80 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն այլ խօսքով ժամը 3,27ի կ՚անցնի (ցարդ՝ 3,15): Այս օրավարձքով աշխատող աւելի քան մէկ միլիոն բանուոր կայ: Պետական պաշտօնեաներու թոշակներու յաւելումն է՝ 3 առ հարիւր: Հարիւր Ֆրանք ընտանեկան բացառիկ նպաստ մը պիտի տրուի այն ընտանիքներուն որոնք 1967ի հաշւոյն եկամուտի տուրքի ենթակայ չէին: Այս ընտանիքներուն թիւը մէկուկէս միլիոնի կը հասնի: Հինգշաբթի օր գործադուլը զգալի էր թղթատարի զանազան սպասարկութեանց մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած համաժողովրդական տօնակատարութիւնները վերջ գտան Օփերայի թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսաւոր նիստով մը, Սեպտեմբեր 24ին: Ինչպէս սովորութիւն է, նախագահութեան կազմին մաս կը կազմէին հայ եւ օտար պետական բարձրաստիճան դէմքեր եւ զանազան պատուիրակութիւններու ներկայացուցիչներ:

« Հայ ժողովուրդին մշակութային պատմութիւնը, ըսաւ իր բացման խօսքին մէջ Ա. Քոչինեան, հարուստ է մեծ ու անուանի դէմքերով, որոնք արժանի են յիշուելու խոր երախտագիտութեամբ: Բայց ժողովուրդը, իբրեւ ազգային եւ միջազգային տօն, կը յիշատակէ ամէնէն մեծերուն յիշատակը: Անոնց, որ բոլորէն բարձր են իրենց արուեստով ու գաղափարախօսութեամբ: Անոնց, որ բոլորէն խոր ու կատարեալ արտայայտած են ժողովուրդին կեանքը, նկարագիրը, իղձերը, անոնց, որ ամէնէն լաւ հնչեցուցած են ոչ միայն ազգային, այլեւ համամարդկային գաղափարներ: Եւ, վերջապէս, անոնց, որ հեռուէն ձեռք երկարած են գալիք սերունդներուն, սորվեցուցած անոնց ապրիլ եւ մաքառիլ յանուն մարդկութեան լաւագոյն իտէալներուն:

Հայ ժողովուրդին համար այդպիսի մեծութիւն է Յովհ. Թումանեանը: Արդարեւ ան մեծ է իր արուեստով եւ իր արուեստին մարդասէր բովանդակութեամբ: Ան դարագլուխ մըն է հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ»:

Ճառին շարունակութեանը մէջ Ա. Քոչինեան վերլուծեց բանաստեղծին գրական գործերուն հիմնական նկարագիրը՝ վեր առնելով ու ցայտուն դարձնելով այդ արուեստին առանձնայատկութիւնները — հայրենասիրութիւն, ժողովրդասիրութիւն, մարդասիրութիւն եւայլն:

Մեծ բանաստեղծին կեանքն ու գործը պատկերացնող երկար զեկուցում մը կատարեց Է. Թոփչեան, որ նախ դիտել կուտայ, թէ «ամէն ժողովուրդի հոգեւոր զարգացման ընթացքին հրապարակ կուգայ բանաստեղծ մը, որ աւելի ամբողջական ձեւով, քան իր նախորդները, կ՚ընդհանրացնէ ժողովուրդին պատմական կեցութիւնը, անոր ներկան եւ ապագան: Համադրելով ազգայինն ու համամարդկայինը, ան երեւան կուգայ մարդկութեան առջեւ իբրեւ իր ժողովուրդին խոհերուն ու ձգտումներուն ճշմարիտ մարմնացումը: Կէօթէ, Պուշկին, Ռուսթավելի, Նիզամ, Շեւչենկօ եւ դեռ տասնեակ մը ուրիշ նուիրական անուններ միշտ ընթացած են ժողովուրդին հետ եւ հմուտ սերմնացաններու նման շաղ տուած են լոյս եւ բարիք:

Յովհաննէս Թումանեան կը պատկանի մեծ բանաստեղծներու այդ համաստեղութեան»:

Զեկուցաբերը ապա կը զարգացնէ այն միտքը, թէ Թումանեանի կեանքի կենսագրութեան մէջ ցնցող դէպքեր ու իրադարձութիւններ չկան, «բայց անորը իմաստուն կեանք մըն էր, համապարփակ գործունէութիւն մը, որ անջնջելի հետք ձգեց հայ իրականութեան բոլոր մարզերուն մէջ»: Այս իմաստով Թումանեան անբաժանելի մասնիկը դարձաւ իր ազգին: «Խորացնելով եւ զարգացնելով մեր մշակոյթին աւանդները, Մեսրոպ Մաշտոցէն մինչեւ Աբովեան, իր հանճարին հզօր ուժով Թումանեան կերտեց մեր գրականութեան նոր, իսկական ժողովրդային բովանդակութիւնը եւ ասով իսկ ամբողջացուց հայ ժողովուրդին հոգեկան նկարագիրը: Թումանեանի մէջ խորացաւ, իմաստաւորուեցաւ մեր պատմութեան ազգային եւ համամարդկային մեծ խորհուրդը»:

Բանաստեղծը մտահոգուեցաւ իր ժողովուրդին ճակատագրով, չուզեց հաշտուիլ այս վերջինին վիճակուած դժխեմ ներկային հետ, ընդհակառակն, որոնեց իսկական կեանքին շքեղ երազը, եւ այդ երազը պիտի իրագործէր ինքը ժողովուրդը: «Իր այդ յատկութեան շնորհիւ Թումանեանի բանաստեղծութիւնը դարձաւ ժողովրդային ոգիի բարձրագոյն արտայայտութիւնը հայ գրականութեան մէջ եւ պահպանեց իր յաւիտենական ուժը մեր օրերուն եւ գալիք ժամանակներուն համար»:

Այնուհետեւ Է. Թոփչեան հանգամանօրէն ներկայացուց բանաստեղծին աշխարհահայեացքը, որ երեւան եկած է անոր գրական եւ հրապարակագրական բնոյթ ունեցող գրութիւններուն մէջ:

Զեկուցաբերէն ետք յաջորդաբար խօսք առին Մոսկուայի, Ադրբեջանի, Լիթուայի, Մոլտովայի, Լատուիայի, Կիրգիզ, Տաճիկ, Պուլկար, Լեհ, Եգիպտացի եւ այլ երկիրներու պատուիրակութիւններուն ներկայացուցիչները: Ֆրանսայի կողմէ խօսեցաւ գրագէտ Մատլէն Պրոն:

Փակման խօսքը ըրաւ Ա. Քոչինեան:

×

Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան կազմակերպութեամբ համերգ մը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 24ին, Օփերայի մէջ:

Ծանօթ արուեստագէտներ երգով, նուագով, արտասանութեամբ եւ բեմական ներկայացումով իրենց մասնակցութիւնը բերին համերգին, որ նուիրուած էր Յովհաննէս Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին:

×

Սեպտեմբեր 26ին Յովհ. Թումանեանի գերեզմանին վրայ, որ կը գտնուի Թիֆլիս, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ: Ներկայ գտնուեցան վրացի եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ բանաստեղծներ Ա. Գրաշի, Ս. Կապուտիկեան, Հր. Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ:

Այս առթիւ խօսք առին զանազաններ:

×

Սեպտեմբեր 25ին հրաժեշտի ընդունելութիւն տեղի ունեցաւ օտար երկիրներէ Յովհ. Թումանեանի յոբելեանին մասնակցելու համար եկած հիւրերուն ի պատիւ:

Արտասանուեցան օրուան պատշաճ ճառեր:

Ո՞Վ Է ՀԻՄՆԱԾ ՊՈՒՔՐԷՇԸ

Տասը տարի առաջ, 1959ին Ռումանիոյ մայրաքաղաքը տօնեց հինգերորդ դարադարձը պատմական թուականի մը՝ այն տարուան երբ անիկա առաջին անգամ կ'երեւար գրաւոր յիշատակութեան մը մէջ. քաղաքը անշուշտ աւելի հինէն կար, նոյնիսկ նոյն այդ անուանակոչութեամբ, բայց այնուամենայնիւ 1459 Սեպտ. 20ին էր, որ գրաւոր փաստաթուղթ մը զայն կը յիշատակէր, առաջին անգամ ըլլալով, իբրեւ իշխանական աթոռ, իբրեւ մայրաքաղաքը Վլատ Ցեփէշի:

Հիմա, տասը տարի ետք, քաղաքը անգամ մը եւս կ'ոգեկոչէ պատմական այդ թուականը, եւ այս առթիւ, անգամ մըն ալ մեզ կը մղէ մխրճուիլ դարերուն խորը որոնելու համար անոր ծագումը, որ, պէտք է խոստովանիլ, թաղուած է մշուշներու մէջ: Ինչ որ ստոյգ կը թուի, ան գոյութիւն ունեցած է իր փաստական յիշատակութենէն գոնէ դար մը առաջ, այն է ԺԴ. դարուն:

Ինչ որ սակայն առեղծուած կը մնայ բոլոր հետազօտողներուն համար՝ քաղաքին հիմնարկութեան պարագաներն են, եւ այստեղ արդէն մարդիկ ստիպուած են դիմել աւանդութիւններուն:

Պուքրէշի պարագային՝ աւանդութիւնները մեզ կ'առաջնորդեն երկու ենթադրութիւններու: Նախ առասպելին, որ Պուքրէշի իբրեւ հիմնադիր ցոյց կուտայ խորհրդաւոր անձ մը, Պուքուրը: Յետոյ պատմական հաւանականութիւն մը, որուն համաձայն հիմնադիրը կը կարծուի Նեկրու–Վոտան, այն որ հիմնադիրը կը սեպուի նաեւ Մունթենիոյ իշխանապետութեան:

Պատմական այս վարկածը ճշդելու հոգը ձգելով մասնագէտներուն, աւանդութիւններու կալուածը մտնենք:

Արդ, աւանդութիւնները կ'ըսեն. Պուքրէշ իր սկզբնաւորութիւնը կը պարտի Պուքուրի մը, որ ըստ ոմանց հովիւ էր պարզապէս, մինչ ըստ ուրիշներու՝ հարուստ վաճառական կամ պոէր (մեծահարուստ) մը: Ինչ որ ուշագրաւ է՝ աւանդութեան հետքերը շատ հեռուները չեն երթար, անոնք, գոնէ գրաւոր յիշատակութեանց մէջ, սկիզբ կ'առնեն հազիւ անցեալ դարէն, եւ ինչ որ նոյնպէս ուշագրաւ է՝ օտարներն են, որ կ'արձանագրեն զայն: Առաջին անգամ զայն կը յիշատակէ Անգլիոյ հիւպատոս Ուիլքինսըն Ռումէն Իշխանապետութեանց մասին 1820ին Լոնտոն տպած իր գիրքին մէջ: Տարի մը ետք, 1821ին Ֆրանսուա Ռըքորտոն Զուիցերացին անոր յիշատակութիւնը կ'ընէ Փարիզ տպուած իր «Նամակներ Վալահիայէն» գիրքին մէջ: Երկրորդ յիշատակութիւնը կը գտնենք անգլիացի ճանապարհորդ Ուէլշի նոթերուն մէջ, Լոնտոն տպուած 1828ին: Պուքուրը յաջորդաբար կը յիշեն, ըլլայ հովիւի, ըլլայ վաճառականի հանգամանքով Ռաուլ Փերրէն Ֆրանսացին 1839ին, եւ Գերմանացի Նիկեպուէրը 1848ին:

Պուքրէշ, կերպով մը, ուրիշ քաղաքներէն աւելի բախտաւոր եղած է: Ան սրած է օտար երեւակայութիւններ ալ, որոնք կը փորձեն տիրանալ իր հիմնադրութեան:

Ասոնցմէ մէկը թուրք համբաւաւոր հեղինակ Էվլիա Չելեպին է, որ 1651–65ին քանիցս անցած է Ռումանիայէն՝ գրի առնելով իր տպաւորութիւնները, սուտը իրաւին, փաստը երեւակայութեան խառնած:

Իր ուղեւորական նոթերու Է. հատորին մէջ քսան էջեր (465–484) կը յատկացնէ քաղաքին, զոր կը ներկայացնէ 8 հատուածներու մէջ, որոնցմէ առաջինն է «Նըկարագրութիւն Պուքրէշ մեծ քաղաքին» եւ երկրորդը «Գովք Պուքրէշ քաղաքին»: Արդ, այս երկրորդ հատուածին մէջ է, որ Էվլիա, իբրեւ թէ էրզաք անուն հունդար պատմիչէ մը քաղելով, կը գրէ թէ Պուքրէշ քաղաքի հիմնադիրն է Արաբներու Պենի–Քուրէյշ ցեղին պատկանող Ճէպէլ իւլ Հիմմէն, որ մահուան դատապարտուած Օմար խալիֆայէն՝ խոյս տըւաւ նախ Անտիոք եւ յետոյ Դամասկոս, ուր իր անունով Ճէպէլիէ քաղաքը շինեց, յետոյ երբ Օմար գրաւեց Երուսաղէմը, այնտեղէն ալ անցաւ Սպանիա: Իր զաւակներէն մէկը՝ Էպու–Քարիշ բաժնուեցաւ ծնողքէն, մեկնեցաւ Կ. Պոլիս՝ Ճենովացիներուն մօտ, հոնկէ ալ անցնելու համար Դանուբի շրջանը: Հասնելով այն վայրը, ուր այսօրուան Պուքրէշն է, հաւնեցաւ անոր, ու հոն քաղաք մը շինեց, որ իր անունով Պուքրէշ կոչուեցաւ:

Եւ որպէսզի լրիւ ըլլայ պատկերը, պէտք է որ հայ անունը եւս խառնուէր Պուքրէշի հիմնարկութեան: Այդ յաւակնութիւնը Հայերէն, իրենցմէ չէ որ կուգայ սակայն: Ֆրանսացի հեղինակ մըն է, որ Հայ մը հիմնադիր կը ներկայացնէ Ռումանիոյ մայրաքաղաքին: Այդ հեղինակը առասպելախառն պատմութեանց սիրահար Ֆրանսացի մըն է՝ Սթանիսլաս Պելանժէ, որ իր ուղեւորական նոթերուն Բ. հատորին մէջ (1846) տեղ կուտայ, ռումէն հողին վրայ իր քաղած միւս առասպելներուն կարգին, ուրիշ առասպելի մը, որ գտած է Պուքրէշ քաղաքի դիրքծննդոցին մէջ: Պատմութիւնն է Վառնա բնակող մեծահարուստ Հայու մը, Յաբէթի, այնքան հարուստ, որ «կրնար Պոլիսը գնել, ըլլայ արծաթով, ըլլայ ոսկիով, ըլլայ ադամանդով»: Դժբախտութիւնը հարուածեց սակայն այս նոր Կրեսոսը. իր դեղանի աղջիկը Կիւզլան փախաւ գիշերանց Իպրահիմ անուն թուրք երիտասարդի մը հետ, հեծած իր ախոռին լաւագոյն ձին՝ Զարան: Խեղճ հայրը, հեծած ինքն ալ նժոյգ մը, ճամբայ ելաւ ապիրատ զոյգը գտնելու համար եւ պատժելու աղջիկն ու տղան: Հէքեաթը կը պատմէ յետոյ անոր թափառումները տեղէ տեղ եւ արկածները, մինչեւ որ նժոյգը զինք կը բերէ եզերքը մեծ գետի մը, որ Դանուբն էր: Բարի ձկնորս մը զայն նաւակով դիբաց կ'անցընէ, ու կ'առաջնորդէ աւելի հեռուն, հասցնելով Տըմպովիցա: Հէքեաթը կը ժպտի այս անգամ թշուառ հօր. ան կը գտնէ փախստական սիրահարները, որոնք իր ոտքը կ'իյնան եւ ծերունին կը ներէ անոնց: Բուն հէքեաթը սակայն ճիշդ հոս կը սկսի: Հայ Կրեսոսը հմայուած է վայրէն, եւ կ'ուզէ իր ամբողջ հարստութիւնը վատնել քաղաք մը կանգնելու համար հոն:

Հիմա արդէն խօսքը տանք Պելանժէին, որպէսզի հէքեաթը աւարտէ.

«Կիւլայի հայրը դրամ չխնայեց: Տեղացիները, ճամբորդները, այրեր ու կիներ, մանուկ եւ ծերունի, վազեցին փութով: Քիչ ատենէն հիմնուեցաւ գաղութը օժտուած ամէն ինչով որ անհրաժեշտ էր իր գոյութեանը եւ բնակչութեամբ լեցուեցաւ այդ հրաշալի վայրը, առանց որ կարիք ըլլար Հռոմուլոսի ձեռք առած միջոցներուն դիմելու: Դժուարութիւն չկար անուն մը գտնելու համար քաղաքին. բոլորը համաձայն եղան Իպրահիմ–Կիւզլա անուանելու զայն: Բայց այս անունը երկար չդիմացաւ: Գաղութը, որ պարզ գիւղ մըն էր ի սկզբան, մեծ քաղաքի մը պէս բարգաւաճեցաւ: Մեռած էր զայն հիմնադրողը, անոր որդիներն ալ նոյնպէս: Յարգանք ընծայած ըլլալու համար իր յիշատակին, քաղաքին տուին անոր մականունը, եւ այդ պահէն ան կոչուեցաւ Պուքոր Ասկէ, այսինքն Պուքորի քաղաք եւ աղաւաղուելով հետհզետէ դարձաւ Պուքրէշ»:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՆԻՔՍԸՆ ՈՉ ՄԷԿ ԼՈՒԾՈՒՄ ԳՏԱՒ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԹՆՃՈՒԿԻՆ

Տէռ Շփիկըլ կը գրէ.— Միացեալ Նահանգներու Հանրապետութեան նախագահ Նիքսըն լուծման եղանակ մը չգտաւ Վիէթնամի թնճուկին, ամէն ինչ անփոփոխ կը մնայ Ճոնսընի իշխանութեան շրջանին պէս, եւ նոյնիսկ կացութիւնը աւելի վատթարացած է: Խորհեցէք որ Կապիտոլի սանդուխներուն վրայ ամերիկացի պատանի մը ինքնասպան եղաւ վերջին անգամ, իբր բողոք Վիէթնամի պատերազմին դէմ: Նախագահ Նիքսընի Քալիֆորնիոյ բնակարանին առջեւ չորս հազար հոգի ցոյցեր ըրին պատերազմին դէմ, բռնելով վերտառութիւններ, որոնց վրայ գրուած էր.— Ոճրագործ մը կը փնտրուի, Ռիչըրտ Նիքսընն է ան:

Հոնոլուլուի մէջ արձակուրդ ստացած 23 զինուորներ միջոցներ փնտռեցին եւ հնարքներ խորհեցան, որպէսզի ճակատ չվերադառնան անգամ մըն ալ: Տա Նանկի դժոխքին շրջակայքը, Սոնկ Չանկի հովիտին մէջ, զօրասիւն մը չուզեց կըռուիլ եւ ընդվզեցաւ իր հրամանատարին դէմ, այս հոգեվիճակը տարածուեցաւ ճակատէ ճակատ, եւ ահաւասիկ Հանրապետութեան նախագահ մը, որ այս ցաւատանջ խնդրին կը մօտենայ «բաներ մը ընելու, աչք ներկելու» քաղաքականութեամբ:

Անցեալ տարի, ընտրական պայքարի օրերուն, Նիքսըն կը խոստանար եւ կը ծանուցանէր թէ վերջ պիտի տայ Վիէթնամի պատերազմին եւ թէ ծրագիր մը պատրաստած է այս ուղղութեամբ: Այսպէս կը խօսէր ամերիկացի ժողովուրդին, եւ թէեւ այդ ծրագիրը բնաւ երեւան չելաւ, բայց եւ այնպէս նախագահ ընտրուելէն ետք ուզեց գործնական կարգադրութիւններ ընել, առանց իր որոշումները դրապէս կիրարկլու, ճիշդ Ճոնսընի նման: Վիէթնամի մէջ Հօ Շի Մինհի զինուորներն են որ կը տիրապետեն տակաւին, իսկ ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ հակահոսանքը կ'աւելնայ հետզհետէ, եւ ժողովականները կը պահանջեն որ Նիքսըն փութով ետ կանչէ Վիէթնամի բանակին կարեւոր մասը:

Նիքսըն մինչեւ վերջերս համակարծիք էր իրենց, բայց երբ Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հարաւային Վիէթնամի նախագահին հետ, ստիպուեցաւ փոխել իր որոշումը, որովհետեւ իր խօսակիցը իրեն ըսաւ թէ պէտք է զգոյշ եւ աչալուրջ ըլլալ եւ անդրադառնալ թէ եթէ միւս ամերիկեան զինուորներն ալ մեկնին Վիէթնամէն, ամբողջ հարաւ–արեւելեան Ասիոյ ապահովութիւնն է որ պիտի վտանգուի:

Աւելցնենք որ Սայկոնի ամերիկեան դեսպանը, Քէպըթ Լոճ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նիքսընի բնակարանին մէջ, եւ յանձնարարեց որ աւելի խիստ քաղաքականութիւն մը կիրարկուի համայնավարներուն դէմ, որովհետեւ Հիւսիսային Վիէթնամ մինչեւ այսօր անտեսեց եւ անգօսնեց թշնամութիւնները մեղմելու համար Ամերիկայի թափած ջանքերը:

Դէպքերէն եւ երեւոյթներէն դատելով, կարելի է եզրակացնել թէ նախագահ Նիքսըն նպատակ չունի նոր զօրագունդեր ետ կանչելու Վիէթնամէն, եւ իր ծրագիրը առկախ կը պահէ ցնոր տնօրինութիւն: Կը խորհի թէ ծայրայեղ բարեացակամութիւնը կործանարար է շատ անգամ, աւելի վնասաբեր, քան Վիէթնամի պատերազմին դէմ լսուած բողոքները:

Քաղեց Ս. ՎԱՐԴԵԱՆ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ ՝ ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ապտիւլ Համիտ ինքն ալ ապուշ ապուշ իր քարտուղարին երեսը նայեցաւ, կարծես չկարենալով հասկնալ անոր ըսածները:

— Գերի՛, գերի բռնուած, կը մոլտար ինքն իրեն, Նիազիի ձեռքով... Ուրեմն ալ ամէն բան լմնցած է, ալ որեւէ յոյս չէ մնացած:

Յետոյ վհատած կերպարանքով մը իր շուրջը գտնուողներուն դարձաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ պիտի ընենք այժմ...

Փոխանակ ուղղակի այս հարցումին պատասխանելու, պալատական մը քարտուղարին դարձաւ եւ հարցուց.

— Արդեօք հեռագրին մէջ ուրիշ մանրամասնութիւն չկա՞յ:

— Ոչ, Մանասթըրի զինուորական իշխանութեան կողմէ եկած հեռագիր մըն է որ պարզապէս եղելութիւնը կը հաղորդէ մէկ քանի բառով՝ առանց մանրամասնուներու մէջ մտնելու:

— Ինչ որ կը յայտնէ թէ զինուորական իշխանութիւնն ալ իր կողմէ որեւէ ճիգ մը չէ ըրած այդ գործողութիւնը արգիլելու համար, դիտել տուաւ պալատականը:

— Եւ թերեւս համամիտ գտնուած է, ըսաւ ուրիշ մը:

— Ատիկա յայտնի բան է, որովհետեւ առանց զինուորական իշխանութեան մեղսակցութեանը, անկարելի է որ Նիազի եւ իր փոքրիկ խումբը այդպիսի յանդուգն գործ մը կարենային յաջողցնել:

Եւ պալատականները սկսան այսպէս խօսակցութեան մը որ բաւական երկար տեւեց:

Նոյն միջոցին Ապտիւլ Համիտ խորին մտածումի մը մէջ թաղուած, բնաւ չէր մասնակցեր խօսակցութեան ու հազիւ կը հետեւէր անոր:

Հետզհետէ սակայն նորանոր հեռագիրներ կը հասնէին Մակեդոնիոյ ամէն կողմերէն, որոնց ամէնքն ալ, գրեթէ սպառնական ոճով մը, Սահմանադրութեան հռչակումը կը պահանջէին անմիջապէս: Այս հեռագիրներուն շատերը ստորագրուած էին բարձրաստիճան սպաներու կողմէ, որոնք կը խօսէին յանուն իրենց հրամանին տակ գտնուող զինուորներուն:

Ամէն մէկ նոր հեռագիր նոր վհատութիւն մը կը բերէր Ապտիւլ Համիտի վրայ, օրերէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը զգար իր ամբողջ կորովին սպառումը:

Ահաւասիկ մէկ քանի նմոյշներ այն տագնապալից հեռագիրներէն, որոնք Յուլիս 10ի պատմական դիշերը տեղացին պալատ:

Մանասթըրի կուսակալ Հըֆզի փաշա կը հեռագրէր.

«Այս դիշեր դեր–հազարապետ Էյուպ եւ Նիազի պէյերը իրենց հրամանին ներքեւ գտնուող ժողովուրդէն ու զինուորներէն բաղկացած երկու հազարի չափ զինեալ ուժով մը Մանասթըր հասան եւ թէ՛ նուաստիս թէ կարգ մը երեւելիներու բնակարանները շղթայի տակ առին:

«Ժամը վեցուկէսին ութ հազար հոգի պաշարեցին Միւնիր Օսման փաշայի բնակարանը, զինաթափ ըրին անոր պաշտպան դունդը եւ զինքը առին ու տարին: Մանասթըրի համակ զինուորական ուժը եւ ժողովուրդը, երեք հազար հինգ հարիւր հոգի, անոնց միացան»:

Ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէր.

«Կը խնդրենք որ Նորին կայսերական Վեհափառութեան հպատակներուն պարգեւած սահմանադրական օրէնքը գործադրութեան դրուի եւ մեր հաւատարմական զգացումները զօրանան: Եթէ մինչեւ կիրակի օր չհրամայէք երեսփոխանական ժողովի բացումը ձեր կայսերական կամքին հակառակ բաներ տեղի պիտի ունենան:

«Այս մասին Մանասթըր գտնուող քաղաքային պաշտօնեաները, զինուորական իշխանութիւնը, իւլէմաներ շէյխերը, վերջապէս մեծ ու պզտիկ, առանց կրօնի եւ ցեղի խտրութեան, երդում ըրած են յանուն ամենակալին:

«Իթթիհատ ու Թէրագգըի Մանասթըրի Կեդրոն»

Այդ հեռագիրներուն մէջ մանաւանդ հատ մը բոլորովին ընկճեց Ապտիւլ Համիտը ու իր բոլոր պալատականները: Ասիկա Հիւսէին Հիլմի փաշայի հեռագիրն էր.

«Սահմանադրութեան անմիջապէս հրաչակումը միայն կրնայ փրկել պետութիւնը, կը գրէր, հակառակ պարագային Բումելիի բոլոր զօրաբնակները, միահամուռ եւ զինու զօրութեամբ պիտի պահանջեն ոչ միայն Սահմանադրութիւնը, այլեւ արդի վեհապետին դահընկէցութիւնը»:

Մինչեւ հիմա Բումէլիի նահանգներուն ընդհանուր քննիչը երբեք այս ոճով բան մը հեռագրած չէր: Երբեք կացութիւնը այս աստիճան յուսահատական ցոյց չէր տուած:

Երբ Թահսին փաշա այս բօթաբեր հեռագիրը հաղորդեց, ամէնուն դէմքը մըռայլեցաւ ու Սահմանադրութեան վերահաստատման ամէնէն աւելի հակառակ եղող պալատականները յանկարծ տեղի տուին եւ յայտարարեցին թէ ա՛լ դիմադրել կարելի չէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(239 – Շար.)

ՌՈՋԻԼՏՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օր առաջ, երիտասարդ մը՝ Ժոզէֆ Սքատնիք, կը դիմէր Տաւիտ Ռոթշիլտ բնակարանը եւ զինքը սպառնալիքի տակ պահելով, երիտասարդը, երկու միլիոն ֆրանք (200 հին միլիոն) կը պահանջէր իբրեւ փրկագին։ Տղան կը հեռաձայնէր իր հօրը՝ կոմս Ռոչիլտի, որ նոյն հանգէսը պահանջուած դումարովը, մօտ տալէ առաջ սակայն ոստիկանութեան։ Գումարը յանձնելէ առաջ աւազան մը, եւ միւս անոր զինքին սպառնալիքին տակ, կոմս Ռոչիլտ, անոր հետ կը մըտնէր իր կառքը, ու Փարիզի փողոցներուն մէջ կը սկսէր Ուէսթերն մը։ Կարմիր լոյսի մը, կառքը կը կենար, հետապնդող ոստիկանները կը յարձակէին կառքին վրայ, փրկելով Ռոչիլտը եւ 200 միլիոնը ու ձերբակալելով երիտասարդը։ Այս դէպքը առիթ տուած է մամուլին պատմելու Ռոչիլտ դերդաստանին պատմութիւնը այն օրէն, 200 տարի առաջ, երբ Ֆրանքֆուրթի մէջ, Մէյէր Ամշէլ Ռոչիլտ, պարկեշտ առեւտրական մը, իր հինդ տղաքը կը դրկէր աշխարհի դանագան կողմերը։ Ամէն մէկ տղուն՝ Նաթան (Լոնտոն), Ձէյմս (Փարիզ), Սալոմոն (Վիէննա), Կարլ (Նափոլի), Ամշէլ (Գերմանիա), հայրը քիչ մը դրամ դրկած էր, որ սոացած էր իշխան Կիյոմ Ա.էն, որու նժատական գործակալն էր։

Նաթան կը յաջողէր արդէն դրամ դիզել նորհիւ ճարպիկ հաշուարկումներու։ Իր գլուխ-գործոցը եղած է, կ'ըսեն (թէեւ ատանք ճիշդ չեն նկատեր այդ պատմութիւնը), ամէն մարդէ առաջ իմանալ Ուաթերլոյի նափոլէոնեան պատերազմը։ Առաջին կ'օգտուի ժամանակին մեծ քանակութեամբ արժէթուղթ գնելու եւ քանի մը ժամ յետոյ՝ մեծահարուստ է։

Ձէյմս (Փարիզ) դրամ կը շինէ Ֆրանսական պետութեան վրայ դրամ տալով Ալժերիոյ նուաճումին համար եւ դրամագլուխ դնելով երկաթուղիին մէջ, որ նոր սկսած կուգար։ Եւ կը հաստատէ նշանաւոր դրամատունը՝ Ռոչիլտ եղբայրներ։

Վիէննայի մէջ, Սալոմոն հսկայ գումարներ դնելէ առք, Հապսպուրկներուն համար, Պաոռնի սիւդոսէն դատ ընտանիքին համար, Մետթերնիխ կը ստանայ չհաշուարկելու Աւստրոյ երկաթուղին։

Գալով Կարլին, Իտալիոյ մէջ, չնորհիւ իր եղբայրներուն դրամին, մեծ չահագործումներով կ'դնէ վաճառականի եւ Նափոլիի թագաւորին։

Ռոչիլտ ընտանիքի եւրոպական հինգ ճիւղերէն, միայն վերջին երկուքը վերապրած են։ Անգլիոյ Նաթանը եւ Փարիզի Ձէյմսը, որոնք երկու զօրաւոր ճիւղերու ծնունդ տուած են, զորս որեւէ փոթորիկ չի կրնար խախտել։

Եթէ միայն նկատի առնենք անոնք ունեցած դրամատիրութիւնը կը ներկայացնեն՝ Ֆրանսա եւ Անգլիա, պէտք է յիշել չորս անուն. Լոնտոնի մէջ՝ Նաթանը, Էդոփոլա, Իվըլին եւ Ժաքոպ Պառոնները, Փարիզ՝ Կի, Ալէն, Էլի եւ Էմոն։

Պառոն Կի տը Ռոչիլտը, 60 տարեկան, Ֆրանսական ճիւղին պետն է։ Նախադահն է նշանաւոր Ռոչիլտ դրամատան։ Առաջին ամուսնութենէ մը տղայ մը ունի՝ Տաւիտ։ Վերամուսնացած է պլէժ կաթոլիկէ մը հետ՝ Մարի-Հելէն Զուիլէն տը Նիէվելտ եւ հարստութիւն մը ունի, զոր պէտք է մլիառով հաշուել (նոր ֆրանք) եւ Ռոչիլտ է մինչեւ եղունգներուն ծայրը։ Արուեստի սիրահար, ձիու, լաւ ճաշերու (Շաթօ-Լաֆիթ չամփաներ իրն է), նաեւ մօտ է մարզանքի եւ շատ կը սիրէ մոթորէն կեանքը։ Տօվիլի կալուածին, Փարիզի հօթէլին կամ Ֆէռիէրի դղեակին մէջ յաճախ կ'ընդունի դերասանները։

Ալէն, 59 տարեկանին, զարմիկն ու ընկերն է Կիի։ Քիչ կ'երեւի եւ կը զոհանայ բարերար մը ըլլալով, պատուոյ նախագահն է Փարիզ հրէական կրօնական ժողովին։

Դրամատան երրորդ ընկերն է՝ Ալէնի եղբայրը Էլի։ Փոլոյի վարպետ, չատ կը սեպնուի Տօվիլ։ Մրցումի մը առեն դրդակ մը սոացած է աչքին եւ միականի մնացած է։ Քասթէլ եւ Նիու ձիմի'ղ կը յաճախէ։

Ուրիշ զարմիկ մը՝ Էմոն, 43 տարեկան, դրամատէր չէ բայց կ'ըսուի թէ ամէնէն հարուստն է։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Եւրոպայի ամէնէն հարուստ մարդն է։ Կինն է նախկին դերասանուհի՝ Նատին Թալիէ։ Էմոն ջանք չի խնայեր աւելի մեծցնելու հօրենական ժառանգութիւնը, պանդոկաշինութեան եւ դրօսավրջիկութեան մէջ գլխաւոր բաժնետէր է (Քլէօպ Մեսիթեռանէ, Մեժեւի Մոն ա'Արպուա պանդոկը եւայլն)։ Ամբողջացնելու համար ցանկը, պէտք է յիշել նաեւ երկու ուրիշ զարմիկներ՝ Ֆիլիփ եւ Ձէյմս, որոնք իրենց ճաշակին յարմար կեանք մը ստեղծած են։ Ֆիլիփ կառքի վազող եղած է, թատերագիր, սենառիոթ եւ կ'ապրի իր դիրքերուն եւ պատառոներուն մէջ։ Աղջիկը՝ Ֆիլիփին Քոմէտի-Ֆրանսէզ մըտած է Ֆիլիփին փասքալ անունին տակ։ Իսկ Պառոն Ձէյմս, 72 տարեկանին, «Սէրը զուտ է» սինեմայի սպասաւոր աղջիկի մը մօտ եւ հանդիստ կեանք մը կ'ապրի։

Ռոչիլտներու ներկայ սերունդը կը չարունակէ հօրենական մեծ մարդասիրութիւնը։ Բացի Ռոչիլտ հիւանդանոցէն, դանագան չէնքեր Փարիզի մէջ այդ անունը կրող հիմնարկներ են։ Նաեւ մեծ հաւաքածոներ կը պահեն։

Պառոն Էմոն տը Ռոչիլտ վարպետանը իր հաւաքածոյին մեծ մասը կտակած է Լուվրի թանգարանին։

×

Մէյէր Ամշէլ, երկու հարիւր տարի առաջ սկսած էր կերպասի, դինիի եւ դրամափոխութեան առեւտուրով, ինչպէս կը յիշէ Մօրիս Տրիւոն, դիրքին մէջ որ նուիրած է Ռոչիլտ դրամատան 150ամեակին։ Ցեհատպային ոսկիի չուկայով զբաղած է եւ անհատական ելմտական դործողութիւններով, ապա՝ հանրային ելմտական գործողութիւններով եւ վերջապէս իշխանները դործերուն մատակարարմամբ։ Ռոչիլտներու դինանշանները հինգ նետեր են, կը ներկայացնեն Ամշէլի հինգ տղաքը, որոնց անդրանիկը կը մնար Ֆրանքֆուրթ ու միւս չորսերը կը տարածուէին Եւրոպայի չորս անկիւնները, ինչպէս ըսինք սկիզբը։

1872 Մարտ 5ին էր որ դերմանական դանձը Ռոչիլտ դրամատունէն ստացաւ 3 միլիոն ոսկի թալեր որ կը վճարուէր դերմանի կառավարութեան որպէսզի առաջապէ Ֆրանսական դրաւած հողամասը։ Գումարը դոյացած էր ազգային հանդանակութեամբ։

Թ. Ա. Թ.

ՄԵԾԵՐՈՒ ԵՒ ՊԶՏԻԿՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Քլեմանսօ օր մը կ'այցելէր նախակըրթարան մը։ Միջոց մը կանդ առաւ աշակերտի մը դիմաց եւ հարցուց.

— Ըսէ տեսնեմ զաւակս, չորս եւ չորս քանի՞ կ'ընէ։

— Պարագայէն կախում ունի, պատասխանեց աշակերտը։

Քլեմանսօ չուարեցաւ.

— Այդ ի՞նչ կը նշանակէ։

— Եթէ մէկը միւսին տակն է, ութ կ'ընէ, պատասխանեց տղեկը։ Իսկ եթէ մէկը միւսին քովն է, քառասունեւչորս։

Քլեմանսօ ժպտեցաւ։

— Եթէ քիչ մը աւելի մեծ ըլլայիր, քեզ ելմտական նախարարս կ'ընէի։

×

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻՆ

Պարոնը սարսափելի ստամօք զաւակ մը ունի։ Ծնողքն ու ընտանիքը ամէն ինչ կ'ընեն հրաժարեցնելու համար զայն այդ սխալէն։ Օր մը հայրը կը կանչէ որդին ու կ'ըսէ.

— Տղաս, եթէ կարենաս վայրկեան մը իսկ առանց ստելու կենալ, հարիւր տարի պիտի տամ։

— Շատ լաւ, կը պատասխանէ տղան, կ'ընդունիմ, միայն թէ մի մոռնար, երկու հարիւր ըսիր։

ԼԻՒՍԻ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս թերթին մէջ հանդամանօրէն դրուեցաւ հայ բեմին ու հայ մշակոյթին նուիրեալ ազնիւ այն Հայուհիին մասին, որ Լիւսի Արզումանեանն էր Թիֆլիսէն մինչեւ Պոլիս ու Եւրոպա երկարող իր բեղուն եւ անխոնջ գործունէութեան ընթացքին։

Ինծի կը մնայ սդալ Միլանոյի մեր դաղութէն անդարձ մեկնումի մը եւս։ Աեհնէ մը ի վեր մահերը արագ արագ խրարու կը յաջորդեն այլեւս, եւ մէկուն ցաւը դեռ չամոքած, վրայ կը հասնի ուրիշ մը։

Լիւսի Արզումանեանի համար քիչ է ըսել թէ արուեստը կը սիրէր։ Կ'ապրէր արուեստի սիրոյն եւ իրեն համար ապրելը արդէն դարձած էր կեանքի խմասը։ Իր խօսուածքը, չարժումները, բոլորիս համար սովորական, կենցաղի առօրեայ վիճակները՝ իր մօտ կը կատարուէին արուեստով։ Չափազանցած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ թէ իր անձն իսկ յաջողած էր վերածել արուեստի արտայայտութեան մը։ Հասարակ բառ մը կարելի չէր լսել իր բերնէն, ոչ ալ սովորական մահկանացուներուն յատուկ կեցուածք մը։ Միշտ խնամուած էր, ինքիրեն հանդէպ եւ ուրիշներուն առջեւ։

Ջերմ հայրենասէր մըն էր մեր սիրելի Լիւսին, եւ կ'ապրէր հայրենի յիշատակներով, անդադար պահած այն բոլոր յուշերն ու ապրումները որ կուդային անցեալէն։

Մեր փոքրիկ դաղութը կը յարդէր ու կը սիրէր Լիւսին մեղմ բոյրով ծաղիկի մը պէս, եւ ինքն ալ արդէն ծաղիկի մը քնքուշութիւնը ունէր իր տեսքով...

Շատ բան կարելի է դրել իր մասին, եւ միայն լաւ բաներ, ու դրիչը ոչ մէկ դժուարութիւն կը կրէ հիւսելու համար ողբացեալ Լիւսիին դովքը։ Դիւրին է դրել իր մասին։ Ամէնէն դժուարը մխիթարական խօսքեր դտնելն է անմխիթար մնացողներուն։

Մահը պարապներ կը ստեղծէ մեր չուրջը եւ մեր հոդիներուն մէջ։ Դեռ թարմ է իմ հարազատ եղբօրս հոդակոյտը, որ պէսպէս կարենամ աւելին ըսել։ Բայց տարբեր «փորձառութիւնը» ուժ կուտայ ըսելու.

— Մահը թանկագին սիրելիներ կը խլէ ու կ'անջատէ մեզմէ, բայց կարծես ապրողներս աւելի ու աւելի կը մօտեցնէ իրարու։ Ի՛նչ կրնանք ընել եթէ ոչ սիրել այն բաները զորս մեռնողները կը սիրէին, եւ անոնց սիրած անձերուն ու գործերուն մէջ փնտռել իրենցմէ վերապրող մասնիկները ու միխիթարուիլ, պահ մը հաւատալով՝ թէ կ'ապրին մեզի հետ, մեր հոդիներուն մէջ։

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

Միլանօ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

— Հողովս կը լեցնեմ, քաղաքացի, ըսաւ։

— Ուրմէն չէ՞ս տեսներ ռումբերը։

Կավոչ պատասխանեց.

— Ի՛, ի՞նչ ընեմ, անձրեւ կուգայ։

Թուրքէյրաք դոչեց.

— Նեղս մտիր։

— Անմիջապէս, ըսաւ Կավոչ։

Եւ անդամ մը ցատկելով փողոցին մէջ տարուեցաւ։

Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ թէ Ֆաթիմայի խումբը ետ քաշուած ժամանակ թշնամիներու չաւիղ մը թողած էր իր ետքէն։ Քանի չափ դիակները փողոցին երկարութեամբը պառկեր էին քարայատակին վրայ։ Կավոչին համար քանի չափ պարկ կար փամփուշտով լի։ Պատնէշին համար պաշար մըն էր ասիկա։

Մուխը մառախուղի մը պէս էր փողոցին մէջ։ Ով որ լեռներու կիրճի մը եւ երկու ուղղաձիգ զառիվերներու մէջ ինկած ամպ մը տեսած է, կրնայ երեւակայել այս մուխը զոր բարձրացին տուներուն երկու տիրացած դիծեր սեղմած եւ կարծես թէ թանձրացուցած էին։ Այս մուխը յամրաբար վեր կ'ելլէր եւ անընդհատ կը նորոգուէր, ուրկէ կը հետեւէր աստիճանական մթութիւն մը որ ցերեկուան լոյսը անդամ կը ժդունէր։ Կռուողները հազիւ հազ իրար կը նշմարէին փողոցին մէկ ծայրէն միւս ծայրը, թէեւ չատ կարճ էր փողոցը։

Հաւանական է թէ անոնք որ պիտի վրէին պատնէշին յարձակումը, ուղեր եւ հաչուեր էին այս մթութիւնը որ սակայն օդտակար եղաւ Կավոչին։

Կավոչ այս մխային քօղին ծալքերուն տակէն եւ իր փոքրութեան չնորհիւ կրցաւ յառաջանալ եւ բաւական հեռանալ փողոցին մէջ առանց տեսնուելու։ Առանց մեծ վտանգի կողոպտեց փամփուշտի եօթը կամ ութ պարկերը որոնց հանդիպեցաւ նախ եւ առաջ։

Պատնէշէն որու բաւական մօտ էր տակաին ոչ ոք կը համարձակէր պոռալ որ ետ դառնայ, վախնալով որ ուշադրութիւն չդրաւ իր վրայ։

Վառօդարան մը դտաւ դիակի մը վրայէն որ տասնապետ մըն էր։

— Ծարաւի՛ համար, ըսաւ Կավոչ, դրպանը դնելով վառօդարանը։

Հեզհետէ յառաջանալով հասաւ մինչեւ այն կէտը, ուր նետուած հրացաններու մէկը թափանցիկ կ'ըլլար։

Հեռւաբար իրենց սալաքարերու թումբին եռելը չարուող եւ դիտելով սպասող զօրաց արձակամարտներ եւ փողոցին անկիւն դումարուած չրջավայրերու պահակներուն արձակամարտները յանկարծ իրարու բան մը ցուցուցին որ կը չարժէր մուխին մէջ։

Կավոչ երբ դուռի քարի մը քով պատկած զինուորի մը փամփուշտները կողովը կը լեցնէր, զնդակ մը զարկաւ դիակին։

— Անպիտաննե՛րը, ըսաւ Կավոչ։ Ահա մեռելներս կը մեռցնեն։

Երկրորդ զնդակ մը Կավոչին քովի սալաքարին հանդիպելով կայծեր հանեց։ Երրորդ մըն ալ նետուելով անոր կողմը տապալեց։

Կավոչ նայեցաւ եւ տեսաւ որ չրջապատին կուդային զնդակները։

Ելաւ կայնեցաւ ուղղաձիգ, մինչդեռ մարդերը հովէն կը չարժէին, ձեռքերը վրայ դնելով եւ ակնայեռ նայելով աղջային պահակներու, որոնք հրացան կ'արձակէին, երգեց յետպայ երգը։

Տգեղ են ի Նանթէր,
Ցանցանիճն է Վոլթէրին։
Եւ ապուշ ի Փալէզօ,
Ցանցանիճն է Րուսոյին։

Յետոյ կողովը դեռնէն առաւ, մէջէն ինկած փամփուշտները՝ առանց եւ ոչ մէկը կորսնցնելու, մէջը լեցուց, եւ դէպի հրացանները յառաջանալով դնաց կողոպտելու փամփուշտի ուրիշ պարկ մըն ալ։ Հոն չորրորդ զնդակ մը եւս արձակուեցաւ՝ առանց դպչելու Կավոչին։ Ստամբակը երգեց.

Ես քնաւ չեմ նօտար
Ցանցանիճն է Վոլթէրին։
Փոխրիկ մի թռչուն եմ,
Ցանցանիճն է Րուսոյին։

Հինգերորդ զնդակ մը եւս նետուելով ուրիշ բան չկրցաւ ընել Կավոչին բայց եթէ առիթ տալ անոր երրորդ տուն մը երգելու.

Բնութեամբ ուրախ եմ,
Ցանցանիճն է Վոլթէրին։
Օժիտս է հեթուրիւն,
Ցանցանիճն է Րուսոյին։

Ասիկա ժամանակ մը չարունակուեցաւ այսպէս։

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սեմա Պալեան եւ զաւակ-ները՝ Ժաքի եւ Փաթրիս ինչպէս նաեւ համայն Պալեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանու-ցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 1ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 3) ժամը 16,30ին Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Բապուճեան կը ծանու-ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր՝

ՏԻԿ. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԲԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կի-րակի առաւօտ յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մեսրոպ Զօրաբաբելեան, Տէր եւ Տիկին Էտմոն Զօրաբաբելեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Ատեմեան եւ զա-ւակները եւ համայն ընտանիքը շնորհա-կալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց ո-րոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝ ՈՎՍԱՆՆԱ ԶՕՐԱԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կ'ողբայ շրջանի իր ընկերներէն՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայա-ցնէ ընտանեկան պարագաներուն:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն խոր կսկիծով կ'ողբայ իր խումբի հաւատաւոր անդամ-ներէն՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

կորուստը եւ ցաւակցութիւններ կը ներ-կայացնէ ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս-նաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Քէօսէեանի, այրի Տիկին Ճամուղեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԻՍԻՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Անդրէասեան)

մահուան առթիւ:

Ցաւակցութիւններ նաեւ Պր. Յակոբ Պապիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանե-կան բոլոր պարագաներուն, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԷՄԻԼԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրան-Քիւլթիւռ կայանէն՝

ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԱՒԱՆ-ԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր եւ Անտրէ Ետիքարտաշեան, Յովսէփ Գրիշճեանի մահուան առթիւ փո-խան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին եւ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մաս-նաճիւղին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿՈՉ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը համաձայնու-թեամբ Վալանսի Ազգ. Միութեան վար-չութեան, որոշած է Վալանսի մէջ հան-դանակութիւն մը ընել՝ եկեղեցի - սրահի մը շինութեան համար, Հոկտեմբեր ամ-սուան մէջ: Ազգ. Միութիւնը կը յուսայ որ Վալանսի Հայութիւնը սիրայօժար պիտի մասնակցի այս ազգային եւ ազգա-սիրական ձեռնարկին, իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերելով:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորա-կան հաւաքատեղին: Ընկերներուն ներկա-յութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրա-կարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Բընաժի բոլոր ըն-կերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներ-ուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու-թեամբ ստացած է փոխ. Ծաղ. հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Մատաղօրհնէքի առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաշեան, Տէր եւ Տիկ. Նշան Գասգասեան 50ական Ֆրանք: Կանանց Օ-ժանդակ Միութենէն 100, Տիկին Արաքսի Քուլոյեան 30, Տէր-Վարդանեան Վաղար-շակ, Տիկ. Էլիզ Վառնաճեան, Տիկ. Ճըգ-նաւորեան, Տիկ. Յակոբեան, Տիկ. Զա-րուխճեան, Տիկ. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Միլիտոնեան 10ական:

Յուղարկաւորութիւն աղբացեալ Տիկին Ա. Մինասեանի (ծնեալ Անդրէասեան). Տէր եւ Տիկ. Ա. Քէօսէեան «Յառաջ»ին 30 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ա. Քէօսէեան Մարսի-լիոյ Կապ. Խաչին 50, Տէր եւ Տիկ. Յով-հաննէս Հացագործեան եկեղեց. 30, Մար-սիլիոյ Կապ. Խաչին եւ Առաջնորդարանին 20, եկեղեցւոյ 10:

Յուղարկաւորութիւն Տիկին Զուգուր-եան:

Էօքսիւզեան եկեղեցւոյ 100, Տէր եւ Տիկ. Սողոմանեան 30, Դարբինեան ըն-տանիք, Տէր եւ Տիկ. Գասգասեան 50ա-կան, Արզուեան Յակոբ 20, Տիկ. Պապա-Նազարեան, Տիկ. Գասգասեան 10ական:

Այս յուղարկաւորութեան առթիւ Նա-հապետեան Վազգէն 30 (ծերանոցին):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆ

Դպրոցը վերաբացուած է Սեպտ. 25էն ի վեր, ուսուցչութեամբ Հ. Գեղամ Պաղ-տասարեանի:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօր-եայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ.5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօ-րէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձա-նագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հել-լէն Սապունճեան:

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի եւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան դպր-ոցի արձանագրութիւնները սկսան Հոկ-տեմբեր 2ին:

Թաղին նորընծայ հոգեւոր հովիւ Նշան քհնյ. Գույումճեան նոր աշակերտներուն արձանագրութիւնները կը կատարէ Հինգ-շաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2-4:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայ-րապետական ձայնաւոր պատարագ Պօն-լա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսա-պտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճար-տարապետութեամբ կառուցուած եկեղե-ցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne HPA Paris-Aubigny

Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փու-թալու է շուտ արձանագրուիլ:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԼԱՍԻ

(ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ)

ՏԱՐԱԲԱԽՏ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻՒՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի, ժամը 17,30ին Շոփէն սրա-հին մէջ (8 Ռիւ Տառիւ, Փարիզ 8րդ)

Կը նախագահէ

ՏԻԿԻՆ ՆՈՅԵՄԻ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

Հովանաւորութեմբ Հայաստանէն՝

ԱՐԱՔՍԻ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

(Ակադեմիկոս - Քիմիագէտ)

ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆԻ

(Գրող)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցին.— Տիկ. Արշալոյս Սարգիսեան, Մայ-տա Մարգարեան, Նուրհան Մարգարեան, Գէորգ Եանպէկեան եւ Բաֆֆի Յովհան-նէսեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի (Հոկտր. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուտան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝

EDOUARD DEPREUX

« La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie »

(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

ՎԱՐՁՈՒ Է ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ

Սեւրանի մեծ պողոտայի վրայ վարձու է կամ ծախու.—

Ա) Պարապ խանութ մը յարակից սեն-եակով:

Բ) Երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան, կեդրոնական ջերմութիւն:

Դիմել

74 bis, Avenue de Livry

93 - Sevran — Tél. : 929-92-38

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակ-ցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակից-ները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնա-կատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յե-տագային:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին: Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխար-հագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա-գինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուր-բաթ Հոկտ. 3ին ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐՈՒ

ՕՍԹԱՆՏ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎԱՓՆԵՐՈՒ

ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Մեկնում Կիրակի, Հոկտ. 5, ժամը ա-ռաւօտեան 8ին Շաթօ տը Վէնսէն, Թեր-մինիւս սրճարանին առջեւ եւ 8,15ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում 8,30ին դէպի Օսթանտ, Լիլի կառուզիով, ցերեկին ճաշ ճամբու ըն-թացքին: Հանդիստ ծովափը, զանազան խաղեր, այցելութիւններ տեսարժան վայ-րերը: Իրիկուան ճաշ, ծովափի մէկ ճա-շարանը:

Իրիկունը մեկնում դէպի Պրիւսէլ, ուր գիշերային զուարթ մթնոլորտ մը կը տիրէ:

Կէս գիշերին վերադարձ դէպի Փարիզ՝ Մոնս, Մօպէօժ, Սուասոն ճամբով եւ ժամանում Կառ տիւ Նոռ, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5,30ին եւ 6ին՝ Շաթօ տը Վէնսէն:

Բոլոր ծախքերը մէջը՝

Մասնակցութիւն 49 Ֆրանք

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints

Revètement de sols plastiques, nylon,

Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalara

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆ·	Վեցամսեայ 50 ֆ·	
Արտասահման	Տար· 105 ֆ·	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
4
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
4 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11630

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.630

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ· Վազգէն Ա· Պատրիարք Ամենայն Հայոց՝ 1960ին հիմը դրաւ Ապրիլեան եղեռնի Մատենաշարին։

Նպատակն էր ո՛չ միայն «ջարդ ու փշուրի մասին նիւթ հաւաքել, այլեւ՝ հաւաքել ու մամուլի դէմ յանձնել ու յոյին բերել նաեւ պատմական, տե՛ղագրական, աղգագրական նիւթեր, հա՛ւաքական եւ անհատական խոյանքներ — ի խնդիր ազատութեան եւ գոյատեւման»։

Մատենաշարին առաջին հիւրը նուիրուած էր Քղիի մասին Լեւոն Սրապեանի ազգագրական – տեղագրական աշխատութեան՝ 1901ին տպուած Պոլսոյ Արեւելք օրաթերթին մէջ։ Հրատարակիչը ուզած է գաղափար մը տալ ընթերցողներուն թէ ինչ պատկեր կը ներկայացնէր հայ կեանքը իր բնագաւառին մէջ՝ նախ քան Ապրիլեան եղեռնը։

Մատենաշարին մէջ հրատարակուած են ժողովուրդի համեստ զաւակներու, ջարդէ ու տարագրութենէ ճողոպրած բեկորներու յուշերը՝ պարզ ոճով, առանց սեթեւեթի։ Անոնք կը պատմեն իրենց կրած տառապանքները այն սեւ օրերուն։ Իրրեւ նիւթ՝ պատմութեան համար։ Մեծ եղեռնի ապագայ պատմիչը կրնայ օգտուիլ ժողովուրդի այս խոնարհ զաւակներու, իրրեւ վաւերական աղբիւր։

Հրատարակիչ վարդապետը մեծ խանդավառութեամբ դործի էր ձեռնարկած։ Իր կոչին պատասխաներ էին Պարսկաստանէն մինչեւ Ամերիկա որոշ թիւով հայրենակիցներ, Մեծ Եղեռնէն վերապրողներ, որոնք իրեն ղրկեր էին իրենց յուշերը։ Կը յուսար իր հրատարակութեանց հաւաքով Լիբանանի դեղածիծաղ մէկ կողքին կողքին բանալ անկեղանոց – ծերանոց - հիւանդանոց մը՝ Մեծն Ներսէս Պարթեւ Հայրապետին անունով։

Բարեմիտ լաւատեսութիւն, որ, աւա՛ղ, պիտի չիրականանար։

1960ին իրարու եւեւէ լոյս ընծայեց մասր դրքոյկներ։ Ցետոյ հինդ տարի դադրեցուց։ Կը կարծենք թէ երկու պատառներ կային մասր համար։ Մէկ կողմէ քաղաքականութեան, միւս կողմէ նիւթի պատառ։

Վերջերս ստացանք Մատենաշարին թիւ 11, 12 եւ 13ը։ Առաջին երկուքը՝ տըպուած 1966ին՝ նուիրուած է ողբացեալ Թէոդիկի Գողգոթային, «Թրքահայ հոգեւորականութեան եւ իր հօտին աղէտագործութեան 1915 տարին (Նոր Ղեւոնդեանք)» են – թախորագրով։

Հրատարակիչը Թէոդիկի այս անտիպ գործի առաջին մասին ձեռագիրը ստացեր է Երուսաղէմի Պատրիարքարանէն։ Հակառակ այս վերջինի խոստումին, մնացեալ մասը չէ ստացեր։ Պատճառն այն է, որ 1921էն ի վեր մոռացութեան տալէ նաեւ, Ս· Յակոբեայ մարդիկը արձնցեր են եւ Թէոդիկի Գողգոթան Սիոնի մէջ սկսեր են տալ։ Մեր տեղեկութեանց համաձայն, անիկա իրրեւ վերջ լոյս ընծայած է արդէն Երուսաղէմի մէջ։

Մատենաշարին վերջին հատորը, 13րդը Հրատարակուած է 1969ին։

Ցառաջաբանին մէջ Բախաիկեան վարդապետ կը յայտնէ թէ հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, որոշած է չարունակել իր աշխատանքը, հիմա որ ազատ է «ձեռագիրը աղերսելու վիճակէն»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Շատ հաւանական կը նկատուի, որ Նոր կառավարութիւնը կազմուի ընկերվարական եւ ազատական անձնաւորութիւններէ։ Արդարեւ, հակառակ Քիզինկէրի ճիգերուն, որպէսզի ազատականները համաձայնին դործակից քրիստոնեայ-դեմոկրատներու հետ, այս վերջինները, առնուազն անոնց մեծամասնութիւնը, կը թուի նախընտրել ընկերվարականներուն հետ դործակցութիւնը։

Վերջին օրերուն ընկերվարական եւ ազատական էրեսփոխաններ հանդիպումներ եւ խօսակցութիւններ ունեցան, որոնց ընթացքին հաստատեցին համաձայնութեան դլխաւոր կէտերը։ Համաձայնութիւնը բանաձեւի մը տարածին տակ պիտի ներկայացուի երկու կողմերու պատասխանատու մարմիններուն։

Մամուլին համաձայն, ընկերվարականներն ու ազատականները արդէն իսկ դործի բաժանում կը կատարեն, այլ խօսքով կը ճշդեն իրենցմէ իւրաքանչիւրին վերապահելի նախարարական աթոռները։ Կը կարծուի, թէ ազատականները պիտի ունենան երեք–չորս նախարարութիւն։ Նոյնիսկ կը ճշդուի աթոռներուն բնոյթը (Արտաքին եւ Ելմտական նախարարութիւն – ներ)։

Իրաց այս կացութեան մէջ, Քիզինկէր չէ կորսնցուցած իր յոյսը՝ համաձայնութեան եզր մը դտնելու ազատականներուն հետ։ Եւ հաւանականութիւններն ալ ար – համարհելի կամ անտեսելի չեն, քանի որ բազմաթիւ ազատականներ, որոնց չարքին նախկին փոխ–վարչապետ Մէնալէ կը նա–

Ցետոյ դառնութեամբ դիտել կուտայ·

«Ո՛վ կը հաւատայ այս ձեռնարկին, ա՛ն թող բացատրէ· այսքանը բաւ պիտի համարէինք արձանագրելու համար այն անտարբերութիւնը որ կը տեսնուի շատերու մօտ, առարկելով թէ իրենք ժամանակ չունին կարդալու, թէ տխուր բաներ չեն ուզեր կարդալ, թէ այլեւս ժամանակը վրէպ հրատարակութիւններ են ասոնք։ Մենք ասոնց հասցէին ալ ըսելիք չունինք որոնք, օր ըստ օրէ, հոգիով կ'ծտարատ – ևան· այդ ալ իրենց գիտնալիքն է։ Մեր գիտնալիքն ալ այն է որ Ապրիլեան եղեռնի ամբողջական ու լրիւ պատմութեան համար նիւթեր պէտք է հաւաքուին, վկայութիւններ, որոնք կրնան միայն պատկերացնել Մեծ եղեռնի ամբողջութիւնը իր մանրամասնութեան մէջ»։

խընարեն դործակից դեմոկրատ–քրիստոնեաներու հետ։

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյնիսկ Պրանան է հաւանական վարչապետը, չի կրնար ընտրուիլ Հոկտ·20էն առաջ եւ մինչեւ այդ պարզ է որ քրիստոնեաները ժամանակ պիտի չկորսնցնեն։

×

Պոն որոշեց 5,5 առ հարիւրի յաւելեալ տուրք սահմանել օտար երկիրներէ Գերմանիա ներածուած պիւղատնտեսական ապրանքներուն վրայ։ Այս կարդադրութիւնը անհրաժեշտ էր, որպէսզի օտար պիւղատնտեսական ապրանքները, մարքի արժէքի յաւելման պատճառով, աւելի նպաստաւոր դիրքի մը վրայ չգտնուին Գերմանիոյ մէջ, բաղդատմամբ դերմանական պիւղատնտեսական արտադրութիւններուն։ Այս կարդադրութիւնը, բնականաբար դժդոհ ձդեց Հասարակաց Շուկայի միւս անդամ պետութիւնները, որոնք «հակօրինական» նկատեցին դայն, պահանջելով Պոնէն, որ չնչէ։ Պոն մերժեց ընթացք տալ պահանջին եւ դիմեց «Հասարակաց Շուկայի դատարան»ի իրաւարարութեան։ Պունտսպանքի (Գերմանիոյ դրամատունը) նախագահը համամիտ է, որ մարքը վերարժեւորուի 6,5–8 առ հարիւրի համեմատութեամբ

Այս ուղղութեամբ դեռ որոշում չէ տրուած, թէեւ ելմտական չրջանակներու կարծիքով, աւելի քան հաւանական է, որ կատարուի, քանի որ ներկայիս փաստօրէն մարքին արժէքը բարձրացած է եւ դեռ կը բարձրանայ օր աւուր։

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անդլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարը, որ տեղի կ'ունենայ Պրայթընի մէջ, մխաձայնութեամբ վաւերացուց Ուիլսընի կառավարութեան ծրադիրը՝ մաս կազմելու Հասարակաց Շուկային։ Համագումարի ընթացքին, Ուիլսըն յայտարարեց, թէ Անդլիոյ համար անհրաժեշտութիւն մըն էր մաս կազմել Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային, թէեւ այս առթիւ անմիջապէս դիտել տուաւ, որ Եւրոպացիներուն համար եւս կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Անդլիոյ անդամակցութիւնը այդ շուկային։

Աշխատաւորական կուսակցութեան համագումարը, այնուամենայնիւ, ճշդած է այն պայմանները, որով Անդլիա կրնայ մտնակցիլ Շուկային (բացարձակ իրաւասութիւն հաւաստարակչռելու իր պետական դուսարքը եւ քաղաքական հայեացքները։ Հոսմ եւս դոհ է այս մերձեցումէն։

ՓՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը՝ Մ· Շուման ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Ալժէի մէջ, ուր մեկնած էր պաշտօնական այցելութիւն մը տալու նպատակով։ Շուման Ալժէի մէջ դիտել տուաւ, թէ Փրանսա կը բաղձայ լաւագոյն օժանդակութիւնը բերել Ալժերիոյ։ Բարի սերտակցութիւնը պատճառ չեղաւ, սակայն, որ Ալժերիոյ իշխանութիւնները երկրէն հեռացնեն Փրանսացի երկու լրագրողները, որոնցմէ մին «Օռոռ»ի թղթակիցն էր։ Փրանսայի Արտաքին նախարարը այժմ կը տեսակցի իր պաշտօնակից Պուէեֆլիքսի հետ։

ԳԱՀԻՐԻէ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ եդիպտական fոմանտոներ զինուորական դործողութիւն կատարեցին Սուէզի արեւելեան չրջանին մէջ, Ռաս Մաթարմա եւ Ռաս Մաալապ, 37 քիլոմեթր իսրայէլեան սահմաններէն ներս։ Բոլոր ուժերն ալ իրենց առաքելութիւնը կատարելէ ետք վերադարձան եդիպտոս։ Թէլ Ավիվ կը հերքէ այս լուրը, աւելցնելով, որ եդիպտական օդանաւ մը ռմբակոծած է չըր – ջանը։

Ֆ· ՄԻՏԵՐԱՆ երբեմնի թեկնածուն Հանրապետութեան նախագահութեան պաշտօնին՝ ձախին, այսօրուընէ անկուսակցական մը դարձած է եւ Ազգ· ժողովի մէջ մերժած ըլլալով միանալու որեւէ խըմբակցութեան կամ Ընկերվարական կուսակցութեան, կը մնայ «ոչ–արձանագրուած» էրեսփոխաններու չարքին։

ՓՐԱԿԱՑԻՆ հասած լուրերը այն համոզումը կուտան թէ քաղաքական դատավարութիւններ կը պատրաստուին ի մօտոյ։ Կարդ մը էրեսփոխաններու անձեռնմխելիութիւնը վերցուած է, մինչ մամուլը աղդարարութիւն մը կուտայ Տիւպչէքի, չեշտելով թէ անկարելի է նըրել սխալներու մանաւանդ երբ անոնց չեն ընկերանար ինքնաքննադատութիւններ։

ԱԻՍՏՐՈՑ չէին դեսպանը՝ կարել Ֆըրանք, մերժեց վերադառնալ Փրակա, «ցորչափ ազատութիւնը կաշկանդուած է հոն»։ Քաղաքական ապաստան խնդրեց, որ ընդունուեցաւ։ Լոնտոնի մէջ անդլիական իշխանութիւններէն քաղաքական ապաստան խնդրեց Չեխոսլովաքիոյ ձայնապատկերասփիւռի նախկին տնօրէնը։ «Թայմզ» թերթին ուղղած բացատրական նամակին մէջ Փելիքան կ'ըսէ· «Չեմ կըրնար ծառայել ներկայ կառավարութեան, հակառակ անոր որ համակրելի եմ»։

ՄԱՕ քանի՜ւ չորս ժամուան մէջ երկրորդ անդամ ըլլալով հանրութեան ներկայացաւ իր կողքին ունենալով Լին Փիաօն։ Բազմահազար ժողովուրդը երգեց «Արեւելքը կարմիր է» քայլերգը։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ «Թանեուկ» մամուլի դործակալութեան համաձայն, Ռուսերն ու Չինացիները հեռացուցած են իրենց սահմանային ուժերը՝ բախումներու առաջքը առնելու համար։ Սակայն, հնդիկ սահմանային զօրավար մը դիտել տուաւ, թէ Չինացիները օդուժի կարեւոր կեդրոններ հաստատած են Սին–Քիանկի չրջանին մէջ, որ կը դտնուի Խորհ· Միութեան յարաբերութեանց։

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, «Յառաջ»ի կիրակնօրեայ երկու յաջորդական թիւերը նուիրուած են մեծ–անուն բանաստեղծին։

Հոկտ· 5ին՝ գրութիւններ իրմէ, Հոկտեմբեր 12ին՝ գրութիւններ իր մասին։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՀԱՏՈՐՆԵՐ

«ԿԱՊՈՅՏ ԱՊՐԻԼ»

Բանաստեղծական հրայրքը մի՛շտ իր հրապոյրին տակ կը պահէ մեր սկզնակ դրողները, յատկապէս երիտասարդները, որոնցմէ շատեր իրենց նախաքայլերը կը կատարեն մամուլի եւ պարբերականներու էջերուն մէջ: Իսկ ասոնցմէ ոմանք, կարճ ժամանակ ետք, որոշ քայլերու թենէ մտրակուած հրապարակ կը հանեն քերթուածներու հատորներ:

Ուրախալի է անկասկած այս չարժումը, եթէ անշուշտ, անոնք՝ նորերը, գիտնան օգտուիլ մատնանշուած ցուցմունքներէն եւ թերինները սրբագրելու նախանձախնդիր մը ճիգը իրենց համար դառնայ մտասեւեռում: Մանաւանդ՝ եթէ անոնք յաջողին զգուշանալ աճապարանքի յաճախանքէն: Որովհետեւ բանաստեղծութիւնը արուեստներու մէջ այն միակ ճիւղն է ապահովաբար, որ չի հանդուրժեր կատարեալ եւ խորքի թերինները՝ նոյնիսկ դոյզն չափի:

«Կապոյտ Ապրիլ» դեղատիպ հատորը, որ կը բովանդակէ 70է աւելի երկար ու կարճ քերթուածներ, երիտասարդ բանաստեղծուհի Վեհանոյշ Թէքեանի առաջին նուաճումներու:

Սկզնակ բանաստեղծուհին չի պակսիր անհատականութիւնը եւ, մանաւանդ, իր էութեան ու նկարագրին հետ հարազատ եւ անկեղծ մնալու տրամադրութիւնը: Ասիկա է, որ այս հատորին մէջ մենք դէմ յանդիման կուգանք կեանքի առօրեային հոլովող եւ նոյն այդ առօրեային ստացուած անհատական ապրումներու հիւսքի մը՝ ընդհանրապէս բոլորն ալ ներկայացուած անհատական դրոշմով մը: Զգացողական տարրին գերակշռութիւնը ակներեւ է անոր քերթուածներուն մէջ, մանաւանդ, սխալ ըմբռնուած առաքինութիւններու քօղին տակ չծածկուելու ձգտումը: Առաջին հերթին ոմանց համար խորթ, թերեւս շռեաց նկատուող ապրումներ, որոնք աւելի շատ զգայարանքներու յուզումներ կը մատնեն (ի մտի ունենք, թէ Հայուհի մըն է արտայայտողը), իրենց անկեղծութեան համբերին տակ կը պահեն ընթերցողը: Անկեղծութիւնը հիմնական առաքինութիւն մըն է եւ բանաստեղծութեան մէջ ընդհանրապէս խոր ու տաք զգացումներն են, որ ամէնէն աւելի կը մերձենան արուեստի սահմաններուն, եթէ, անշուշտ, անոնք միաժամանակ օժտուած են յղացումի ինքնատպութեամբ:

Երիտասարդ դրողներու կարեւոր առանձնայատկութիւնը պէտք է նկատել կեանքին ու երեւոյթներուն մօտենալու իրենց ինքնատիպ ձեւը, որ եթէ նոյնիսկ շատ անգամ յաջող չէ, այնուամենայնիւ հաճելի է նշմարել, քանի ան դուրս կուգայ ընթացիկ չրջապիծերէ:

Փնտռտուքը յանձնարարելի գիծ մըն է արուեստի բոլոր մարզերուն համար հասարապէս:

Թէքեանի բանաստեղծութիւնը ունի արտայայտութեան ինքնադրոշմ նկարագիր մը, որ առաւելաբար կը յատկանչուի հոգեբանական կեղծ վիճակներէ եւ սեռին պարտադրուած զգայական բարդոյթնե րէն դուրս մնալու ճգտումով մը, ինչպէս նաեւ ուրիշ զրչի կրկներեւոյթը չընդլալու ու զայն չյիշեցնելու արժանիքով:

Այսուհանդերձ, բանաստեղծուհին լեզուն տակաւին զերծ չէ խորթութիւններէ, չըսելու համար լեզուական ու քերականական ցայտուն սխալներէ:

Կայ նաեւ զրական ճարտարութեան պարագան:

Այս հատորին մէջ շատ են այն քերթուածները, որոնք պարզապէս «կը կան», ըսել կ'ուզենք, թէ կը տառապին կառոյցի եւ խոհերու կամ ապրումներու տրամաբանական հիւսքի մը պակասէն: Արդարեւ, տեղ մը լաւ պատկեր մը, որ իր բնական լրումին չի հասնիր, չամրողջանար՝ դառնալու համար համապատկեր, ուրիշ տեղ՝ ընդհանուր քերթուածին ներքին մթնոլորտին, «աշխարհ»ին անյարիր, անհամապատասխան եզրափակիչ տողեր, այլ տեղ՝ անպատասխան ձգուած հարցադրում մը եւայլն: Մենք այս բոլորը կը վերագրենք ամէն ապրում առանց հարկ եղած մչակումի թուղթին յանձնելու սը խալ աճապարանքին:

«Արուեստի գործ մը հեղինակին սրտէն փրթած փերթ մըն է» հաստատած է Դ. Վարուժան: Սիրտէն փրթած փերթն ալ կը կարօտի մատուցման զեղեցիկ յղացումին:

«Կապոյտ Ապրիլ» քերթուածներու հաւաքածոն, իր քանի մը տասնեակ յաջող բանաստեղծութիւններով յուսադրիչ վէ կայութիւն մըն է Վեհանոյշ Թէքեանի գրչին հաշուոյն, որ մչակումի ճամբով կրնայ զեղեցիկ յայտնութիւններու դուռ բանալ ապագային:

Արդէն այդ է կարեւորը:

«ԳԱՐՆԱՆ ՁԻՒՆ ՏԵՂԱՑ»

«Սրտի աչխարհ»էն արձակուած վկայութիւններու փունջ մըն է Շահանդուխտի բանաստեղծութիւններուն այս հատորը:

Հեղինակը ծանօթ գրիչ է Լիբանանի հայ մամուլին եւ, յատկապէս, «Այգ»ի ընթերցողներուն համար: Արդարեւ, Շահանդուխտ տարիներէ ի վեր կը ստորագրէ առաւելաբար հայ կեանքին հայոց չահեկան գրութիւնները: Իր մօտ անվիճելի է քրոնիկագրի շնորհը, այլ խօսքով առօրեայ իրազարձութիւններու եւ երեւոյթներու մատնանչումը հանրութեան ուսանելի ու միաժամանակ, հետաքրքրական ձեւով:

Արձակ էջերու մէջ դիտէ հաճելի ոճով մը պատկերացնել տիպարներ, պարզել հոգեվիճակները եւ, վերջապէս, ունի անվիճելի կարողութիւնը վրձինելու չրջապատը՝ առարկայական եւ սրտամօտ դոյներու համատեղ խառնուրդով:

«Գարնան ձիւն տեղաց»ին մէջ տեղ գրաւած են յիսունէ աւելի բանաստեղծութիւններ, որոնք մանաւանդ անճնա կան քնարերգութեան գրչմն ունին իրենց վրայ: Շահանդուխտ իր չրջապատէն կը քաղէ մելոտրամաթիք նիւթեր եւ զանոնք կը ներկայացնէ դիւրայոյզ ու մելամաղձոտ տրամադրութեամբ:

Նուրբ են անոր սրտին զարկերը, երբեմն թեթեւ ու հպանցիկ, սակայն քիչ անգամ խոր ու մնայուն: Կեանքին տրթմած հրճուանքն ու անոր հրապոյրը զգալի է, քանի որ ան երդի թեւեր առած չարուած է թուղթին վրայ, դառնալու համար սրտի զարկ:

Լեզուն պարզ է, նոյնիսկ պարզունակ: Երկար ու փոքր կտորներու մէջ չէք գըտներ մանուածապատ մտքեր, խճողուած նախադասութիւններ, սեթեւեթանքներ:

Տեղ տեղ խոհն ու յոյզը հանդէս կուգան ներդաշնակ զոյներով:

«Գարնան ձիւն տեղաց»ի ընթերցումը մեզ կը մղէ խորհելու, որ Շահանդուխտի գրիչը աւելի չարմար է սեւեռելու արձակին վրայ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«Կապոյտ Ապրիլ», Տպ. Սեւան, Պէյրութ, 1969

«Գարնան ձիւն տեղաց», Տպ. Սեւան 1969, Պէյրութ:

ՈՎ ՊԻՏԻ ՅՆՅԷ...

Եթէ պալարները նշդրակի կը կարօտին, ապա ուրեմն կը կարծենք՝ թէ ատեն է ճեղքելու վէրքը, որուն բորբոքումով կը տառապի Հայ Մամուլը, ընդհանրապէս:

Ախտաճանաչումի պարբերական փոր ձեր կատարուած են, մատնանչելու համար առհասարակ տկարութիւնները մեր թերթերուն, ինչպէս կազացումներն ու թերացումները, հետեւանք՝ առաւելապէս ընդհանրական անճկութիւններու. — Ընթերցող հասարակութեան սահմանափակութիւն, անտեսական կարելիու թեանց անհամեմատ անբաւականութիւն, հրապարակագրական եւ լրագրական սը ուեստի հիմնական պահանջներէն զուրկ տարերու խուժում՝ խմբագրատուներէ ներս, եւ — ողբերգականը — վտնատում «հանրային կարծիքի»:

Տրամադիր եղած ենք, միչտ, բացասական հատատումներով չղոհանալու. Հայ Մամուլի խոցերն ու որակական անկումը բացատրելու՝ լոյսին տակ այն դժուարութեանց եւ աննպաստ պայմաններուն, որոնք կան անժխտելիօրէն:

Նաեւ չենք վարանած ընդգծելու, թէ համեմատաբար մեզի վերապահուած դժնդակ տուեալներու, Հայ Թերթը կը չարունակէ մնալ «հրաչք» մը, — անկրելի իրագործում մը, չնորհիւ յատկապէս հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու հանրային գիտակցութեան, եւ ծառայութեան բացառապէս գաղափարական ըմբռնումի մը՝ որ կը մերժէ առեւտրականամիտ ամէն տրամադրութիւն, չհու ակնկալութիւն, ու յանձնառու կ'ըլլայ մեծ զոհողութեանց:

Հայ Մամուլի մերօրեայ պատկերը, խմբագրական թէ վարչական մտահոգութեանց ճամբով, չա՞տ ըսելիք կուտայ մեզի: Մեր թերթերու ներքին կացութիւնը եւ յարաբերական կեանքի մէջ իր առաքելութեան անդրադարձող վիճակները՝ կրնան նիւթ հայթայթել հատորներու..

Տարաբախտօրէն, հանրային կեանքին մէջ նման փորձեր դուրկ կը նկատուին չահեկանութենէ: Ո՛չ մղումը կայ, ո՛չ պահանջը, ո՛չ ալ հետաքրքրութիւնը: Մատներու վրայ կը համրուին անոնք՝ որոնք տակաւին կը յամառին ըմբռնել Մամուլի դերը, — հայ թերթերու վերապահուած բացառիկ առաքելութիւնը մասնաւորաբար Հայկ. Արտասահմանի մէջ, ու, դրեթէ ընկճուած, կը խոկան մեր ցաւերուն ու աղքատութեան մասին...

Այս պայմաններուն մէջ, Մամուլը՝ ի՛նք, հազի՞ւ թէ կ'ուզէ անդրադառնալ իր... չունեցածին: Ինքնագոհութիւնը դարձած է հանգստանակ, եւ օրը օրին ապրելու հոգեբանութիւնը վերածուած է մերօրեայ իմաստութեան: Ո՛վ որու... Կարեւորը այն է՝ որ մեքենան դառնայ ամէն օր, էջերը լեցուին ձեւով մը, ու նուազագոյնը տրուի ընթերցողին:

«Մատուցում»ը (բուն որակի բարձրանալու ճիգը) կախում ունի նաեւ «պահանջ»էն (բարոյական այն հեղինակութենէն՝ որ հանրային կարծիքի գործնական արտայայտութիւնն է): Զի բաւեր խմբագրին ազնիւ կիրքն ու ապրումը, աչխատակցին փոյթն ու բծախնդրութիւնը. հրապարակագրին դիտակցութիւնը եւ հետեւողականութիւնը: Ամէն աչխատասէր, որ կը ստեղծէ ընդհանրութեան համար, կ'ակնկալէ, որ զանգուածէն բարոյական ու հոգեկան կապի մը չօշափելի արտայայտութիւնը հասնի իրեն. կ'ուզէ, որ հանրային կարծիքը հետեւի իրեն, ըմբռնահատելու թէ քննադատելու համար. «առնելու» թէ «տալու» համար. ներչնչելու թէ ներչնչուելու համար:

Մեր կեանքին մէջ՝ ա՛յս կապն է որ թուլցած է, գրեթէ չքացած: Թերթերու խմբագրատուները վերածուած են խոնարհութեան մթնոլորտով տափակցած գրասենեակներու: Խմբագիր, հրապարակագիր, թարգմանիչ, լրագրող, ամէնքն ալ մէկ ու միեւնոյն տիպարին մէջ կը հալին, կը կորսնցնեն իրենց անհատականութիւնը, կը դառնան ամորֆ զանգուածի մը մասնիկներ:

Ինչո՞ւ:

*Ինչո՞ւ ամէն մարդ, որ գրիչ մը կը բռնէ, կը կորսնցնէ իր անհատականութիւնը, կը դառնայ ամորֆ զանգուածի մը մասնիկ

ղէր թէ աշխատակից՝ առանձին են, չը – տեր համար անհակակշիռ: Մինչդեռ, ընթերցանելու եւ զարգանալու միջոցը՝ գիրքն է, չիսմն է, հաւաքական ապ – րուստն է, ընդհանրականութեան մը մէջ ապրելու գիտակցութի՛ւնն է եւ գործնա – կան փո՛խադը:

Հաղորդութեան, կապի եւ հակակշռի այս ընդյութեան հետեւանք է (առաւե – լագոյն) Հայ Մամուլի անդաստանին մէջ գոյացած բացորոշ ներկայութիւնը ապաքա – ղաքացիական երեւոյթին:

Բաւ պէտք չէ չափել «անբարոյա – գործին հետ, որ հիմնովին տարբեր ե – րանգ ունի: — Մեր մամանչումը կը վե – րաբերի հայ հրապարակագրութեան եւ համագրական աշխատանքներու մէջ մա – նաւանդ բարոյականութեան իմացումի ա – պացոյցման:

Կեանքի մեր բոլոր մարզերուն մէջ՝ պզտուկներ կան. տուեալ հարցերու, դիպուածներու, անհատական թէ հաւաքական աշխատանքներու էութեան թէ ձեւին հետ առընչուող մտահոգութիւնները, որոնք կը դիմեն սանձել հայ ժողովուրդի ընդհանրական վարկին, արժանապատուութեան, պատկերին թէ բարոյական հասկացողու – թիւններուն, չահերուն եւ ապահովու – թեան դէմ նշմարելի ամէն հակում, ե – րեւոյթ տրամադրութիւն ու անպատաս – խանատուութիւն:

Յատկապէս Մամուլը, իբրեւ երկսայրի սուր, որ կրնայ զանգուածները դաստիա – րակել կամ խաթարել, բարոյական հար – ցադրանքին տակ է խուսափելու «չու – զարի յառուկ այն բոլոր չուտիկութիւն – ներէն, որոնք անպատեհ չեն նկատուիր ժողմներու, յարաւորոխ կեցուածքնե – րու, ձեզծելքներու, կեղծիքի, սուտի եւ պատեհապաշտական վերաբերումնե – րու համար:

Եթէ պարերը պէտք է ճեղքել, ապա ու – ղիղն պէտք է հաստատել ցաւով՝ որ, երկրորդ Աշխարհամարտէն ասդին, մեր Մամուլը, աստիճանական անտիրու – թեամբ մը, իր ընդհանրականութեան մէջ դիրկ է բացած թերթերու, խմբագիրնե – րու եւ հրապարակագիրներու՝ որոնք գրչանի, փառքի, անձնական հետամտու – թիւններու գծով բուսած են, ու, դըժ – նախատար, կ'ապաւինին պատեհու – թիւններու կամ մէկուն ու միւսին չահա – ճոգրական հոգածութեան՝ իրենց գոյու – թիւնը քաշքշելու համար զաղութահայ ցրծուն զանթաւիերու վրայ...

Ազգային առումով ողբերգութիւն է այն իրողութիւնը, որ այս տիպարէն մարդիկ կ'օգտուին տարասփիւռ Հայութեան fա – մաճական – տնտեսական անապահովու – թիւնէն, յուսաթերկութիւններէն, առօրեայ նեղութիւններէն ու մտահոգութիւններէն: Մինչ ի – րենց գոյութեան իրաւունքը պէտք է ար – ժեւորէին «անկեալը» բարձրացնելու ըղ – ձական ծառայութեամբ, ընկերային ու գաղափարակրական դերի մը յանձնառու – թեամբ, կը ձգտին՝ ընդհակառակն՝ օգ – տուել ընդհանուր հիասթափութիւններէ, ըլլալ թէ աշխատակից՝ առանձին են, չը – տեր համար անհակակշիռ: Մինչդեռ, ընթերցանելու եւ զարգանալու միջոցը՝ գիրքն է, չիսմն է, հաւաքական ապ – րուստն է, ընդհանրականութեան մը մէջ ապրելու գիտակցութի՛ւնն է եւ գործնա – կան փո՛խադը:

Հաղորդութեան, կապի եւ հակակշռի այս ընդյութեան հետեւանք է (առաւե – լագոյն) Հայ Մամուլի անդաստանին մէջ գոյացած բացորոշ ներկայութիւնը ապաքա – ղաքացիական երեւոյթին:

Բաւ պէտք չէ չափել «անբարոյա – գործին հետ, որ հիմնովին տարբեր ե – րանգ ունի: — Մեր մամանչումը կը վե – րաբերի հայ հրապարակագրութեան եւ համագրական աշխատանքներու մէջ մա – նաւանդ բարոյականութեան իմացումի ա – պացոյցման:

Կեանքի մեր բոլոր մարզերուն մէջ՝ պզտուկներ կան. տուեալ հարցերու, դիպուածներու, անհատական թէ հաւաքական աշխատանքներու էութեան թէ ձեւին հետ առընչուող մտահոգութիւնները, որոնք կը դիմեն սանձել հայ ժողովուրդի ընդհանրական վարկին, արժանապատուութեան, պատկերին թէ բարոյական հասկացողու – թիւններուն, չահերուն եւ ապահովու – թեան դէմ նշմարելի ամէն հակում, եւ – րեւոյթ տրամադրութիւն ու անպատաս – խանատուութիւն:

Յատկապէս Մամուլը, իբրեւ երկսայրի սուր, որ կրնայ զանգուածները դաստիա – րակել կամ խաթարել, բարոյական հար – ցադրանքին տակ է խուսափելու «չու – զարի յառուկ այն բոլոր չուտիկութիւն – ներէն, որոնք անպատեհ չեն նկատուիր ժողմներու, յարաւորոխ կեցուածքնե – րու, ձեզծելքներու, կեղծիքի, սուտի եւ պատեհապաշտական վերաբերումնե – րու համար:

Եթէ պարերը պէտք է ճեղքել, ապա ու – ղիղն պէտք է հաստատել ցաւով՝ որ, երկրորդ Աշխարհամարտէն ասդին, մեր Մամուլը, աստիճանական անտիրու – թեամբ մը, իր ընդհանրականութեան մէջ դիրկ է բացած թերթերու, խմբագիրնե – րու եւ հրապարակագիրներու՝ որոնք գրչանի, փառքի, անձնական հետամտու – թիւններու գծով բուսած են, ու, դըժ – նախատար, կ'ապաւինին պատեհու – թիւններու կամ մէկուն ու միւսին չահա – ճոգրական հոգածութեան՝ իրենց գոյու – թիւնը քաշքշելու համար զաղութահայ ցրծուն զանթաւիերու վրայ...

Ազգային առումով ողբերգութիւն է այն իրողութիւնը, որ այս տիպարէն մարդիկ կ'օգտուին տարասփիւռ Հայութեան fա – մաճական – տնտեսական անապահովու – թիւններէն, յուսաթերկութիւններէն, առօրեայ նեղութիւններէն ու մտահոգութիւններէն: Մինչ ի – րենց գոյութեան իրաւունքը պէտք է ար – ժեւորէին «անկեալը» բարձրացնելու ըղ – ձական ծառայութեամբ, ընկերային ու գաղափարակրական դերի մը յանձնառու – թեամբ, կը ձգտին՝ ընդհակառակն՝ օգ – տուել ընդհանուր հիասթափութիւններէ,

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՂԱՄ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Երկար եւ ծանր հիւանդութենէ ետք մեռած է ակադ. Գեղամ Աղաջանեան:

Ակադեմականը ծնած էր Բլուր գիւղը, Սուրմալու, 1891ին: 1926ին աւարտելով Երեւանի համալսարանի գիւղատնտեսու – թեան ճիւղը, պաշտօնի կը կոչուի նոյն համալսարանի համապատասխան բաժ – նին մէջ: Զորս տարի ետք կը նշանակուի երկրագործութեան ամպիոնի վարիչ, ուր կը պաշտօնավարէ մինչեւ իր կեանքին վերջը:

1953ին կ'ընտրուի անդամ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի:

Օրինակելի աշխատանք կատարած է իր մասնագիտութեան մարզին մէջ:

×

ՀԱՑ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԸ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻ

Միլանոյի մէջ կայացաւ Լոմպարտիայի Գիտութիւններու ակադեմիային կազմա – կերպած հինգօրեայ համագումարը, ո – րուն մասնակցեցան զանազան երկիրներու լեզուագէտներ: Ծործ. Մխիթեան կազ – մին մէջ կը դասուէր ակադ. Ա. Ղարիբ – եան, որուն զեկուցումը («Հայերէնի ձե – ւաբանական համակարգին հոլովոյթը հնդեւրոպական նախալեզուի մինչեւ ժամանակակից Հայոց լեզուն») մեծ հե – տաքրքրութիւն ստեղծեց: Հայոց լեզուն իր բազմադարեան դոյութեան ընթացքին մշակուած է, հնդեւրոպական նախալե – զուական կառուցքով վիճակի: Այս եղաւ հայ ակադեմականին զեկուցումին հիմնական միտքը:

Լաւագոյն զեկուցումները արժանացան Լոմպարտիայի Գիտութիւններու ակադե –

— «աւերակներու վրայ թագաւորելու» վատ փիլիսոփայութեամբ....

Հայութեան աշխարհաքաղաքական ճա – կատագրով ապրող ժողովուրդ դառնալ՝ դժուար է, եթէ ոչ անկարելի: Պիտի ու – զենք հաստատել արագօրէն, թէ Մամուլը հաւանօրէն ամէնէն ազդու եւ ուղղակի միջոցն է՝ ընկերային դաստիարակու – թեան: Մենք, փոխանակ այս խմաստով ընթանալու, ճիշդ հակառակ ուղղութեան կը հակինք. արդէն իսկ քայքայումի, ա – պատերազմի եւ կազմալուծութեան սպառ – նալիքին ենթակայ մեր զանգուածները կը չահագործենք իրենց տկարութեան մէջ:

Ո՞վ, ի՞նչպէս պիտի ցնցէ անխիղճ – ները...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՋԻՆՈՒՈՐԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

—o—

Գետի մը երկու եզերքներուն վրայ երկու առանձին ժողովուրդներ կ'ապ – րէին: Մէկ եզերքին վրայ բնակողներուն կէսը կը բաղկանար բարի մարդոցմէ, ո – րոնք հողը կը մշակէին եւ կէսն ալ ծով – րոնք հողը կը մշակէին եւ կէսն ալ ծով – լերէ, որոնք իրենց զրացիներուն աչխա – տութեամբ կ'ապրէին: Իսկ դիմացի եզեր – քին բնակիչները աւազակներ էին, որոնք առեն առեն գետը անցնելով, խեղճ հողա – գործները կը կողոպտէին, անոնց կիները, զաւակները, անասունները կը յափշտա –

միայլ եւ Միլանոյի քաղաքային Մորհուր – դի ոսկէ յուշամեհաւլներուն: Ասոնց չար – քին կը դանուի Արարատ Ղարիբեան:

×

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երեւանի մէջ յիշատակուեցաւ եր. Օտ – եանի ծննդեան հարիւրամեակը: Երգի – ծագրին կեանքին եւ գործին մասին զե – կուցեց Ս. Մանուկեան:

«ՊԱՏՄԱ – ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ» ԹԻՒ 3

Լոյս տեսած է Պատմա – բանասիրական հանդէս»ին երրորդ թիւը:

Պարբերաթերթը կը բացուի Յովհաննէս Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած բաժնով: Հոս հրատարակուած են Է. Զրբաչեանի «Թումանեանը եւ ժո – ղովրդայնութեան հարցը», Ե. Խաչիկեա – նի «Իրապաչտ արուեստի անխոնջ չատա – գովը», Ա. Նազինեանի «Մեծ բանաստեղ – ծը եւ ժողովրդական բանահիւսութիւնը», Վ. Դարբինեանի «Բնագրին համազօր թարգմանութիւններ», Մ. Ղազարեանի «Ներչնչող կերպարներ», Գ. Գասպարեա – նի «Յովհ. Թումանեանի բառարանագի – տական դիտողութիւնները», Կ. Մելիք – Փաչայեանի «Թումանեանը եւ ազգագրու – թիւնը» ուսումնասիրութիւնները:

«Յօդուածներ» բաժնին մէջ կան Գ. Սահեփեանեանի «Կոմիտասը Կ. Պոլսոյ մէջ», Վ. Միքայէլեանի «Արեմի հայ գա – դութին պատմութենէն», Ս. Բարխու – դարեանի «Դերբենդի հայ–ազգաւան թա – գաւորութիւնը», Ս. Մնացականեանի «Ե՞րբ է կառուցուած Մբենի տաճարը», Յ. Մարտիրոսեանի «Հայաստանի նախ – նադարեան մշակոյթի նորյուչարձանները», Ն. Յարութիւնեանի «Ուրարտուի պատ – մութեան նոր մեկնաբանութիւնները» յօդուածները:

Կան նաեւ այլ բնոյթի յօդուածներ, բո – լորն ալ չահեկան:

ԶԻՆՈՒՈՐԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

—o—

Գետի մը երկու եզերքներուն վրայ երկու առանձին ժողովուրդներ կ'ապ – րէին: Մէկ եզերքին վրայ բնակողներուն կէսը կը բաղկանար բարի մարդոցմէ, ո – րոնք հողը կը մշակէին եւ կէսն ալ ծով – լերէ, որոնք իրենց զրացիներուն աչխա – տութեամբ կ'ապրէին: Իսկ դիմացի եզեր – քին բնակիչները աւազակներ էին, որոնք առեն առեն գետը անցնելով, խեղճ հողա – գործները կը կողոպտէին, անոնց կիները, զաւակները, անասունները կը յափշտա – կէին, անոնց աշխատութիւնը կը խանգա – րէին եւ անոնց արդար իրաւունքը եղող հունձքը կ'առնէին կը տանէին:

Երկար տաեն էր, որ հողագործները կը տառապէին այսպէս, երբ զրացի ծոյլ ժողովուրդէն մաս մը մարդիկ իրենց ե – կան եւ ըսին.

— Աւազակներուն կողոպտածը մեզի տուէք եւ մենք կը պաչտպանենք ձեզ. չահաւորը դուք կ'ըլլաք, որովհետեւ մենք չենք դպչիր ձեր անասուններուն, եւ ձեր կիներն ու զաւակները չենք յափշտակեր:

Համաձայնութիւնը կնքուեցաւ եւ հո – զագործները ազատեցան:

Ահա այս կերպով գոյացան թշնամին, զինուորը եւ քաղաքացին: Վերջինը միչտ առջինին սպառնալիքին տակն է. բայց երկրորդը զինք կը պաչտպանէ:

×

Ժամանակ մը եաք զրացի ծոյլերէն ու – րիչ մաս մըն ալ եկաւ հողագործներուն մօտ եւ ըսաւ անոնց.

— Ձեր աշխատութիւնները չատ տաժա – նելի են. մենք սակայն երզել ու պարել դիտենք, մեզի քիչ մը բան տուէք եւ մենք ձեզ պիտի զուարճացնենք, ու ձեր աշխա – տանքները աւելի դիւրին ու տանելի պի – տի զառնան:

Հողագործները ընդունեցան անոնց ա – ռաջարկը եւ իրաւ ալ աւելի անուչ զար – ձաւ իրենց կեանքը:

Ահա այս կերպով զոյացան զրագէտ – ներն ու արուեստագէտները, որոնք, ա – ւելի ետքը, յարգանքի արժանի զարձու – ցին իրենց ասպարէզը, որովհետեւ ժո – ղովուրդը զբօսցնելու եւ անոր աչխատան – քը մեղմելու պատրուակին տակ, օրէնք – ները տարփողեցին, աչխատութեան եւ հայրենիքի սէրը քաջալերեցին, առաքի – նութիւնները պանծացուցին, իրենց զա – ւակներուն հանդէպ ծնողքներուն զորով ներչնչեցին եւ զաւակներուն ալ՝ իրենց ծնողքները յարգել սորվեցուցին:

Հողագործները ենթարկուեցան երկու տեսակ տուրքի, ստիպուեցան վճարել թէ զինուորներուն եւ թէ արուեստագէտնե – րուն, բայց սիրով համակերպեցան որով – հետեւ իրենց վճարած տուրքը անփոխա – րինելի չէր մնար:

Եթէ աւազակները չըլլային, հողա – գործները զինուորի պէտք պիտի չունե – նային: Եթէ զինուորները իրենց կարողու – թենէն աւելի տուրք պահանջէին, քնա – կան է որ պիտի չկրնային զրամ ճարել երդողներուն ու պարողներուն համար, եւ պիտի ձգէին, որ անոնք երթան ուրիչ տեղեր պարեն եւ երգեն: Այդպէս պիտի ըլլար նաեւ այն պարագային, երբ այս վերջինները չատ բան պահանջէին իրենց երգին ու պարին փոխարէն:

Բայց ամէն բան արդար համեմատու – թեամբ եղաւ, եւ հողագործները օգտուե – ցան, առանց ծանր հարկերու տակ ընկ – ճռւելու:

ՏԻՏՐՕ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԲՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ա՛հ, գետինն արդ իննկայ,
Ցանցանիճն է Վոլթէրին:
Քիթս է ուղխին մէջ,
Ցանցանիճն է...

Զմռնցուց երգը: Միեւնոյն հրացանա – կիրէն երկրորդ գնդակ մըն ալ ընդունելով յանկարծ դադրեցաւ երգել: Այս անգամ երեսի վրայ ինկաւ գետինը եւ ալ չշար – ժեցաւ: Թոռած էր ալ այս պղտիկ վէհ հողին:

—o—

ԳԼՈՒԽ ԿԱ.

ՈՐՍ ԿԸԼԱՅԱՅ ԱՆԴՂԸ

Երկու հրաշինային արձակումի միջո – ցին յանկարծ հեռաւոր ձայն մը լսեցին, որ զարնող ժամացոյցի ձայնն էր:

— Կէսօր է, ըսաւ Քոմպերֆէր:

Դեռ ժամը տասներկու զարկած չէր երբ Անժոլրա բոլորովին ոտքի վրայ ելլելով, պատնէշին վերէն որոտալի ազմուկով մը գոչեց.

— Քար կրեցէք տունին վերի յարկերը, պատուհանին եւ երդերուն եզրերը ամ – բացուցէք անոնցմով. մարդերուն կէսը հրացանները առնէ, կէսն ալ քարերը կրէ: Վայրկեան մը անդամ չկորսնցնենք:

Զրհանկիր խրամահատներու խումբ մը՝ կացինը ուսին, փողոցին ծայրը սկսած էր երեւալ պատերազմական կարգով:

Անոնցմէ զօրախումբի մը ղեկավարն էր ան. եւ իւնչ խումբի: Հարկաւ յարձակման խումբ: Վանդի պատնէշը քանդելու պաշ – տօն ունեցող խրամահատները պատնէշին վեր ելլելու պաշտօն ունեցող զօրքերուն առջեւէն երթալու պարտաւոր են միչտ:

Անատրակոյս կը մտածեր այն վայր – կեանը, զոր Պ. Տը Քլերմոն Թոնէր 1922ին fու տը fոլիէ կ'անուանէ:

Անժոլրային հրամանը նաւերուն եւ պատնէշներուն չատուկ անսխալ ճամպա – րանքով մը կատարուեցաւ. նաւերն ու պատնէշները պատերազմի երկու տեղեր են ուրկէ փախչելը անհնարին է:

Դեռ վայրկեան մը անցած չէր եւ ահա առաջին չարկը եւ վերնայարկը փոխա – դրուեցաւ Անժոլրայի հրամանով Կոր – թիսի դուռին քով դիզուած սալաքար – րուն երկու երրորդը եւ՝ երկրորդ վայր – կեան մը չանցած, այս սալաքարերը վար – պետութեամբ իրարու վրայ դրուելով ա – ռաջին չարկի պատուհանին եւ վերնա – չարկերուն պատուհաններուն մինչեւ կէս բարձրութիւնը քաչուած պատեր կը կազ – մէին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի (5 Հոկտ.) տասնեւչորրորդ տարեդարձն է օծման Վազգէն Ա. Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց: Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Ի ժամ Սուրբ Պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը մասնակցելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Բժ. Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Ստեփան Տամլամեան եւ ընտանիքը Դպրոցասէրին՝ 200, Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին՝ 100, «Յառաջ»ին 100, եկեղեցւոյ դարմանատան՝ 50:

×

Տիկին Հայկուհի Տամլամեան եւ զաւակները՝ Դպրոցասէրին՝ 200, Մուրատ Ուսումնասիրացին 50, եկեղեցւոյ դարմանատան 50, «Յառաջ»ին՝ 100:

×

Տիկին Զարուհի Պապիկեան եւ զաւակները Դպրոցասէրին՝ 100, Մուրատ Ուսումնասիրացին 50, եկեղեցւոյ դարմանատան 50:

×

Տիկին Նուարդ Քափտան եւ զաւակները Դպրոցասէրին՝ 100:

(Բոլոր գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանֆիւլթիւռ կայանէն՝
ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մանիւթանսիոնէռ մը, որ զինուորական ծառայութիւնը կատարած ըլլայ (աշխատանքի իրաւունքով): Դիմել՝
Comptoir de Confection
86, Rue de Cléry — Paris (2e).

ԿՈՉ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը համաձայնութեամբ Վալանսի Ազգ. Միութեան վարչութեան, որոշած է Վալանսի մէջ հանգանակութիւն մը ընել՝ եկեղեցի – սրահի մը շինութեան համար, Հոկտեմբեր ամսուան մէջ: Ազգ. Միութիւնը կը յուսայ որ Վալանսի Հայութիւնը սիրայօժար պիտի մասնակցի այս ազգային եւ ազգասիրական ձեռնարկին, իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերելով:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —
Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ Հոկտ. 3ին ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Հոկտ. 5ին, կիրակի ժամը 15ին, Մշակոյթի Տուն, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի եւ Ընաժի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԼԱՍԻ

(ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ)
ՏԱՐԱԲԱԽՏ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻՒՆ
ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի, ժամը 17,30ին Շոփէն սրահին մէջ (8 Ռիւ Տառիւ, Փարիզ 8րդ)
Կը նախագահէ
ՏԻԿԻՆ ՆՈՅԵՄԻ ԷԼՄԱՅԵԱՆ
Հովանաւորութեամբ Հայաստանէն՝
ԱՐԱՔՍԻ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ
(Ակադեմիկոս – քիմիագէտ)
ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆԻ
(Գրող)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկ. Արշալոյս Սարգիսեան, Մայտա Մարգարեան, Նուրհան Մարգարեան, Գէորգ Եանպէկեան եւ Բաֆֆի Յովհաննէսեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆ

Դպրոցը վերաբացուած է Սեպտ. 25էն ի վեր, ուսուցչութեամբ Հ. Գեղամ Պաղտասարեանի:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի եւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան դպրոցի արձանագրութիւնները սկսան Հոկտեմբեր 2ին:

Թաղին նորընծայ հոգեւոր հովիւ Նշան քհնյ. Գույումճեան նոր աշակերտներուն արձանագրութիւնները կը կատարէ Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–4:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա–Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին
(Ligne HPA Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի (Հոկտր. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուտան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝
EDOUARD DEPREUX
« La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie »
(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

C.E.D.D.I.

CENTRALE DE DIFFUSION
DU DISQUE

Ուրախ է ձեզի ներկայացնելու
ԼԻՒՔՍ հրատարակութիւնով մը
2 նոր սալեր 33 թուռ,
30 սանթ. (հայկ. երգեր)

1. Նախերգանք	1. Մթնշաղ
2. Ծաղիկներ	2. Այլ աչեր
3. Աշուղ եմ	3. Ծաղիկներս ո՞ւմ նուիրեմ
4. Մանիշակ	4. Այն գիշեր
5. Սայլորդ	5. Մի գնա
6. Լիւսի	6. Ճէյրանի պէս

Երգի բաժին՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 003

Գործիաւոր բաժին
նուագախումբ՝ ՌԵՏՏԻ ՊՈՊԻՕ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 004

Գին հատը՝ 31 ֆր. 70

Ապսպրանքները նամակով հետեւեալ հասցէին՝
« ANCIENNE MAISON PASDELOUP »
COUILLÉ ET CIE
89, Boulevard Saint-Michel
75 - PARIS (5e)
C. C. P. : 7152-66 PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A
Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage
organisé

Contactez
Jacques CHELELEKIAN
Lundi, Mercredi, Vendredi
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանգստեան ժամերուն եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք

Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օգանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միրզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար դրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա շինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
5
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
5 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — 11631 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.631

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԸ

Ա.

Վերջացաւ Սեպտեմբեր 25էն Հոկտեմբեր 2 Էջմիածնի մէջ գումարուած Եպիսկոպոսական Ժողովը:

Տակաւին կանուխ է գիտնալու համար թէ ժողովը օրակարգի ինը խնդիրներէն քանի՞ն կրցած է քննել եւ ի՛նչ եզրակացութեանց է յանգած:

Պարզ եպիսկոպոսներէ զատ արքեպիսկոպոսներ եւ պատրիարքներ (Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպոլսոյ) մասնակցած են Մայր Աթոռի կղերապետական այդ հաւաքոյթին, աւելի շուք տալու համար անոր:

Եպիսկոպոսական ժողովը այս անգամ կը զուգադիպէր Վազգէն Կաթողիկոսի վաթսունամեակին, ընտրութեան 14րդ տարեդարձին եւ միւռոնօրհնութեան: Բարեպաշտ հաւատացեալներու եւ հայրեկարօտ հայորդիներու մեծ բազմութիւն մը, — մանաւանդ արտասահմանէն — ներկայ եղած են այդ առթիւ տեղի ունեցած բացառիկ հանդիսութեանց:

Եպիսկոպոսական Ժողովի մասին մեր տեսակէտը պարզած էինք Յառաջի անցեալ Յուլիս 6ի եւ 8ի թիւերուն մէջ:

Եթէ այսօր կրկին կ՚անդրադառնանք անոր, պատճառը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դիւանի 25 Սեպտ. 1969ի Հաղորդագրութիւնն է (տե՛ս Յառաջ, Հոկտ. 2):

Այս վերջինէն կը տեղեկանանք, որ Խորէն Կաթողիկոս մէկուկէս տարի առաջ, 1968ի մարտին, յատուկ նամակով մը Էջմիածնի գահակալին յայտներ է, որ «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զօրացման եւ հայ քրիստոնէական հաւատքի վերակենսաւորման համար անհրաժեշտ էր կարգ մը եկեղեցական ծիսական աւանդութիւններ եւ սովորութիւններ բարենորոգման ենթարկել, պատշաճեցնելու համար 20րդ դարու պայմաններուն:

Այդ թուականէն սկսեալ մինչեւ այս տարուան Օգոստոս ամիսը զոյգ կաթողիկոսները բազմաթիւ նամակներ փոխանակելով յանգեր են «ամբողջական փոխադարձ հասկացողութեան» ո՛չ միայն «ծիսական բարենորոգումներու անհրաժեշտութեան, այլեւ Եպիսկոպոսական Ժողովի բնոյթին եւ տարողութեան, ինչպէս նաեւ օրակարգի նիւթերու մասին», խոր եւ համատարած գոհունակութիւն պատճառելով հաւատացեալ հայ ժողովուրդին:

Համաձայներ են, որ Եպիսկոպոսական Ժողովը խորհրդակցական հանգամանք միայն ունենայ, այսինքն օրակարգի հարցերը քննարկէ առանց վերջնական որոշումներ եւ վճիռներ տալու: Եւ իր եզրակացութիւնները յանձնէ «հայրապետական նկատառման՝ ի կանոնական տնօրինում»: Ազգային Եկեղեցական Համագումարն է, որ պէտք է կատարէ վերջնական կանոնական տնօրինութիւնները:

Համաձայներ են նոյնպէս, որ չքընարկուի օրակարգի ինը խնդիրներէն առաջինը՝ «Հայ եկեղեցու ներքին միութեան ամրապնդման հարցը»: Այսինքն խնդրոյ առարկայ չդառնան վարչական բնոյթ կրող հարցերու շուրջ երկու Աթոռներու միջեւ գոյութիւն ունեցող «ինչ ինչ տարակարծութիւններ»:

Խորէն Կաթողիկոս Օգոստոս 26ին Էջմիածնի գահակալին առաջարկեր է «գոյացնել» երկու Աթոռներու կողմէ նշանակուած եւ երեքական անձերէ բաղկացած Յանձնախումբ մը, որ հանդամանօրէն պէտք է քննէր օրակարգի առաջին նիւթին հետ կապուած բոլոր հարցերը «եղբայրական ոգիով ու մղուած համազգային գերագոյն շահերէն՝ յանգելու փոխադարձաբար ընդունելի եզրակացութեանց»: Վազգէն Կաթողիկոս իր Օգոստոս 31ի պատասխանով համաձայնութիւն յայտներ է Կիլիկեան Աթոռի գահակալի առաջարկին:

Այդ հարցին շուրջ երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, Խորէն Ա. Էջմիածնի Եպիսկոպոսական Ժողովին մասնակցելու համար նշանակեր է հինգ եպիսկոպոսներ եւ Սեպտ. 10ին հեռագրով Վազգէն Ա. Հայրապետէն խնդրեր է փութացնել անոնց ճամբորդութեան կարգադրութիւնները:

Սակայն յանկարծ միտքը փոխելով, — ո՛վ գիտէ խորհրդաւոր ի՛նչ ազդեցութեանց կամ ճնշումի տակ, — Էջմիածնի գահակալը կը հեռագրէ Անթիլիաս, Սեպտեմբեր 13ին եւ 14ին, յետս կոչում կ՚ընէ՝ ուրանալով Օգոստոս 31ի իր նամակի բովանդակութիւնը եւ յայտնելով որ Ժողովը հանդամանօրէն պիտի քննարկէ օրակարգի առաջին կէտը:

Խորէն Կաթողիկոսի Սեպտ. 17ի հեռագրին մերժողական պատասխան կուտայ Վազգէն Ա. Սեպտեմբեր 20ին: Այս պայմաններուն տակ Կիլիկեան Աթոռի գահակալը Սեպտ. 23ին կը կրկնէ իր խնդրանքը, միաժամանակ յայտնելով, որ Կիլիկեան Աթոռը պատասխանատուութիւն չէր վերցներ Եպիսկ. Ժողովի որեւէ որոշման կամ յայտարարութեան համար:

Ու կը մերժէ մասնակցիլ Էջմիածնի Եպիսկոպոսական Ժողովին: Ո՛չ իսկ «դիտող» մը կը զրկէ: Ըսել կ՚ուզէ՝ «արիւն ձեր ի գլուխ ձեր»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

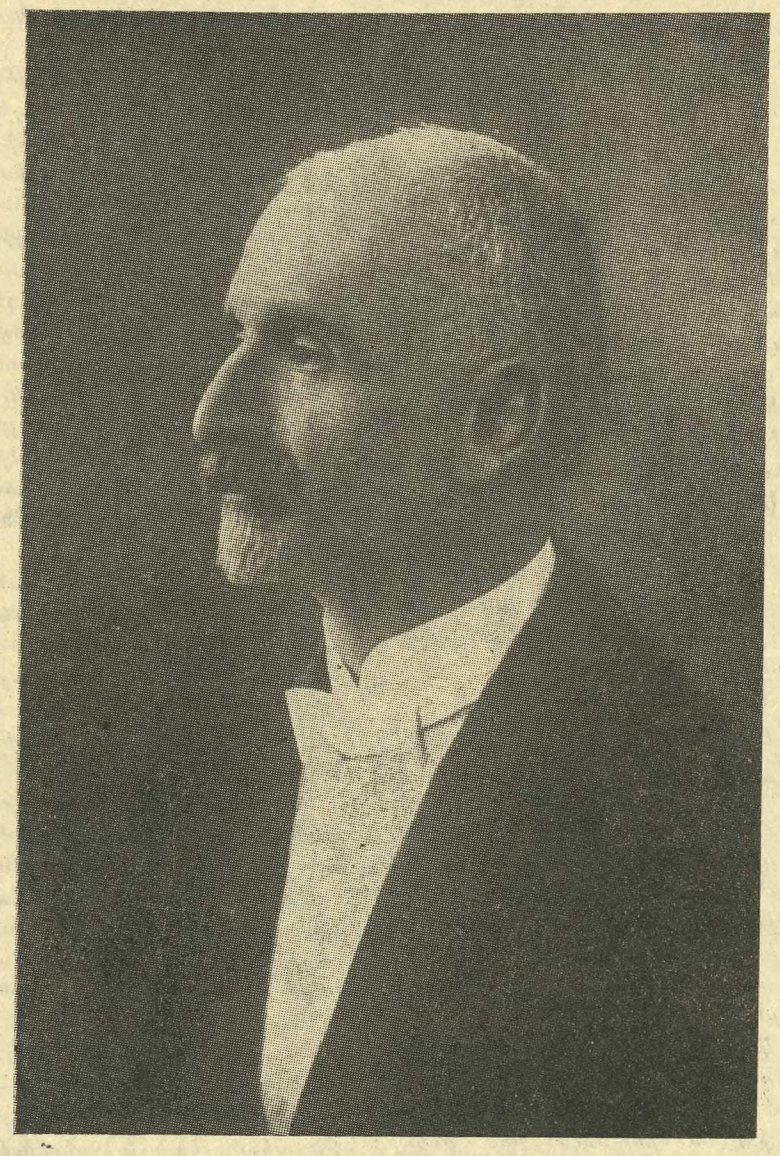

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԿԱՆՉ

—o—

Եթէ կա՛ս, Աստուած եւ չես ստեղծել
Արտասուք ու լաց, հեծել, անիծել,
Թէ չար նախանձի թոյնով մահացու
Դու չես վարակել պարզութիւնն հոգու,
Թէ դու չես ասել որ կեանքը այսպէս
Լինի անսպառ տանջանքի հանդէս,
Մեղմացրու մարդկանց կիրքն
ամբարտաւան,
Եթէ Աստուած ես դու խաղաղութեան:

Տէ՛ր արագահաս, Աստուած արդարի,
Ո՞ւր ես, եթէ կա՛ս, ես աղօթք արի,
Բայց սրածութեան ահարկու ձայնից,
Խլացաւ անդորր, իմ աղօթքն անբիծ,
Եւ ես վայրենի կրքից գազազած,
Ամբարիշտների քարերից փախած,
Քո անուան յոյսով կռուեցի երկա՛ր,
Պարծեցայ քեզմով, սակայն դու չեկար:
Էլ ինչո՞ւ եմ ես տառապում այսքան
Եթէ Աստուած ես դու արդարութեան:

Ինչո՞ւ տակաւին չես պատժում չարին՝
Ո՞ւժդ է պակասում, թէ՝ չե՞նք աղերսում,
Թէ չարագործին դու չես տուել սուր
Որ խաղաղ հոգին սարսափի ի զուր,
Թէ դու չգիտես որ այստեղ, երկրում
Մարդը ժպտերես, մարդ է յօշոտում,
Դէհ արի ու տե՛ս, զարկիր ու տանջիր,
Եթէ Աստուած ես դու վրէժխնդի՛ր...:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՔՈՄՊԱ» օրաթերթը կը հաղորդէ, թէ իրաքեան չորս գունդեր, Օգոստոս 16ին, միաժամանակ եւ միասնաբար յարձակած են քիւրտ ուժերու վրայ Զիպայի, Նեհլէի եւ Սինկայի ուղղութեամբ: Բախումները տեւած են մինչեւ Օգոստոս 24 եւ վերջ դտած՝ Քիւրտերու յաղթանակով: Իրաքցիները հրկիզած են գիւղեր, որոնցմէ մէկուն բնակիչները՝ 67 անձ, ապաստանած են քարայրի մը մէջ: Իրաքցի զինուորները քարայրին մուտքին վառած են կրակ եւ այս ձեւով շնչահեղձ ըրած ու ողջ-ողջ այրած անզէն գիւղացիները: Միայն պատանի մը յաջողած է ազատիլ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ զինուորական իշխանութիւնը որոշեց, որ այսուհետեւ զինուորական դատարանները պիտի քննեն միայն իրենց ճիւղին մաս կազմող հարցեր: Կը նշանակէ, թէ պարզ քաղաքացիները այլեւս պիտի դատուին պարզ դատարաններու կողմէ: Երկրորդ որոշումով մը, զինուորական իշխանութիւնը յայտնեց, թէ վերջ կը դրուի նախագրաքննութեան դրութեան: Այսուհանդերձ, պէտք չէ վրտանգի տակ դնել երկրին ապահովութիւնը, հանրային կարգուսարքը եւ երկրին միասնականութիւնը:

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւս, հետեւելով չեխ Կեդր. Կոմիտէի օրինակին, իր շարքերէն հեռացուց ինը ազատականներ: Անոնց փոխարինելու եկան խորհրդայնասէր տարբեր:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ Պետական նախարար Ժաք Պօմէլ ցաւով խոստովանեցաւ, որ Ֆրանսայի ճամբաները մահացու դարձած են: Անցեալ տարի (1968) 14 հազար հոգի զոհ դացած է արկածի (Ռամպույէի բնակչութեան թիւը), իսկ 360·000 անձ ալ վիրաւորուած է (Նիսի բնակչութեան թիւի համեմատութեամբ): Այս առթիւ, Ժաք Շալանտոն ներկայացուց կառավարութեան ծրագիրը մայրուղիներու վերաբերեալ: Կառավարութիւնը կը յուսայ յաջորդ հինգ տարիներուն հաստատել 2000 քիլմ. մայրուղի, տարեկան 400 քիլմ.ի հաշուով

ՔԱՐԱՄԱՆԼԻՍԻ առջի օրուան յայտարարութիւնը (պատրաստութիւն կը յայտնէր ժողովրդավարութիւնը վերահաստատելու Յունաստանի մէջ) կը շարունակէ ազմուկ հանել ամէն կողմ եւ մանաւանդ Յունաստանէն ներս: Ընդդիմադիրները արդէն իսկ կը յայտնեն թէ զօրավիդ կը կենան Քարամանլիսի:

ՏԽՐՈՒՆԻ - LOLԱ ՍԱՍՈՒՆԻ

Մեր պաշտօնակից «Ազդակ»ի հեռագրէն ցաւով կ՚իմանանք թէ Հոկտ. 2ին, Պէյրութի մէջ, սրտի տագնապի զոհ դացած է Տիկին Լօլա Սասունի:

Ողբացեալը շուրջ 73 տարեկան, բնիկ Բինդեանցի, Փարիզէն Պէյրութ տասնեակ տարիներ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է ազգային կեանքին եւ գլխաւորաբար Հայ Օգն. Խաչին, որու Շրջ. Վարչութեան նախագահուհին էր Պէյրութի մէջ: Վերջերս, հակառակ իր սրտի տկարութեան, կատարած էր իր վերջին բաղձանքը՝ հայրենիքը տեսնել եւ Երեւանէն վերադարձին է որ իր մահկանացուն կնքած է:

Մեր ցաւակցութիւնները ընկեր Կարօ Սասունիի ինչպէս նաեւ Սասունի եւ Մեծատուրեան ընտանիքներուն:

ԱՆԽԵԼՔ ՄԱՐԴԸ

Ժամանակով մի աղքատ մարդ կար, որքան աշխատում էր, որքան չարչարւում էր, դարձեալ միեւնոյն աղքատն էր մընում:

Յուսահատուած մի օր նա վեր կացաւ, թէ՝ պէտք է գնամ գտնեմ Աստծուն, տեսնեմ ես երբ պէտք է պրծնեմ էս աղքատութիւնից, ու ինձ համար մի բան խնդրեմ:

Ճանապարհին մի գայլ պատահեց:

— Առաջ բարի, մարդ ախպէր, ո՞ւր ես գնում, հարցրեց գայլը:

«Գնում եմ Աստծու մօտ, պատասխանեց աղքատը, դարդ ունեմ ասելու»:

— Դէ որ գնաս Աստծու մօտ, խնդրեց գայլը, ասա մի սոված գայլ կայ, գիշեր ցերեկ ման է գալիս սար ու ձոր, ուտելու բան չի գտնում, ասա մինչեւ ե՞րբ պէտք է սոված մնայ, որ ստեղծել ես՝ ինչո՞ւ չես կերակուր հասցնում:

«Լա՛ւ», ասաց մարդն ու շարունակեց ճանապարհը:

Շատ գնաց թէ քիչ, պատահեց մի սիրուն աղջկայ:

— Ո՞ւր ես գնում, ախպէր, հարցրեց աղջիկը:

«Գնում եմ Աստծու մօտ»:

— Երբ որ Աստծուն տեսնես, աղաչեց սիրուն աղջիկը, ասա այսպիսի մի աղջիկ կայ՝ ջահէլ, առողջ, հարուստ, բայց չի կարողանում ուրախանալ, բախտաւոր ըզդալ իրան, ի՞նչ պիտի լինի նրա ճարը:

«Կ՚ասեմ», խոստացաւ ճամբորդն ու գնաց, պատահեց մի ծառի, որ թէեւ ջրափին էր կանգնած, բայց չոր էր:

— Ո՞ւր ես գնում, այ ճամբորդ, հարցրեց չոր ծառը:

«Գնում եմ Աստծու մօտ»:

— Դէ կանգնիր, մի երկու խօսք էլ ես ապսպրեմ, խնդրեց չոր ծառը, Աստծուն կ՚ասես, այս ի՞նչ բան է, բուսել եմ այս պարզ ջրի ափին, բայց ամառ-ձմեռ չոր եմ մնում, ե՞րբ պէտք է ես էլ կանաչեմ:

Այս էլ լսեց աղքատն ու շարունակեց ճանապարհը:

Այնքան գնաց, մինչեւ գտաւ Աստծուն: Մի բարձր ժայռի տակ, մէջքը ժայռին դէմ տուած, ալեւոր մարդու կերպարանքով նստած էր Աստուածը:

«Բարի օր», ասաց աղքատն ու կանգնեց Աստծու առաջին:

— Բարով եկար, պատասխանեց Աստուած, ի՞նչ ես ուզում:

«Էն եմ ուզում, որ ամէն մարդի էլ հաւասար աչքով մտիկ անես, մէկին աւար չանես, միւսին խաւար, ես այնքան տանջւում, աշխատում եմ, էլ չեմ կարողանում կուշտ փորով հաց գտնել, իսկ շատերը, որ իմ կէսի չափ էլ չեն աշխատում, հարուստ ու հանգիստ ապրում են»:

— Դէ գնա, հիմի կը հարստանաս, քո բախտը տուեցի, գնա վայելիր, ասաց Աստուած:

«Էլ բան ունեմ ասելու, Տէ՛ր», ասաց աղքատն ու պատմեց սոված գայլի, սիրուն աղջկայ ու չոր ծառի ապսպրանքը:

Աստուած բոլորի պատասխանը տուեց, եւ աղքատը շնորհակալութիւն արաւ ու հեռացաւ:

Վերադարձին պատահեց չոր ծառին:

— Ինձ համար ի՞նչ ասաց Աստուած, հարցրեց ծառը:

«Ասաց, քո տակին ոսկի կայ. մինչեւ այդ ոսկին չհանեն, որ արմատներդ հողին հասնեն, դու չես կանաչել», պատմեց մարդը:

— Էլ ո՞ւր ես գնում. արի ոսկին հանիր էլի, համ քեզ օգուտ կը լինի, համ ինձ, դու կը հարստանաս, ես էլ կը կանաչեմ:

«Չէ, ես ժամանակ չունեմ», պատասխանեց աղքատը», «Աստուած ինձ բախտ տուեց, ես չուտով պէտք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ», ասաց ու գնաց:

Յետոյ սիրուն աղջիկը պատահեց ու ճամբորդի առաջը կտրեց:

— Ի՞նչ լուր բերիր ինձ համար:

«Աստուած ասաց՝ դու պիտի քեզ համար մի մտերիմ կեանքի ընկեր գտնես, այն ժամանակ էլ տխուր չես լինի, ուրախ ու երջանիկ կը լինես»:

— Դէ որ այդպէս է, արի դու եղիր իմ կեանքի մտերիմ ընկերը, թախանձեց աղջիկը ճամբորդին:

«Չէ, ես քեզ ընկերակցելու ժամանակ չունեմ, Աստուած ինձ բախտ է տուել, պէտք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ», ասաց աղքատն ու հեռացաւ:

Ճանապարհին սպասում էր սոված գայլը, հեռուից հէնց որ տեսաւ ճամբորդին, վազեց առաջը կտրեց.

— Հը, Աստուած ի՞նչ ասաց:

«Ախպէր, Աստծու մօտ գնալիս քեզանից յետոյ մի սիրուն աղջիկ ու մի չոր ծառ էլ պատահեցին. աղջիկն ապսպրեց, թէ ինչու ինքը չի կարողանում ուրախանալ, ծառն էլ թէ՝ ինչո՞ւ է դարուն, ամառ չոր: Աստծուն պատմեցի, ասաց. աղջը-կանն ասա իրան համար մի կեանքի ընկեր գտնի՝ կը բախտաւորուի, ծառին էլ ասա, քո տակին ոսկի կայ, պէտք է այդ ոսկին հանեն, արմատներդ հողին հասնեն, որ կանաչես: Եկայ իրանց պատմեցի Աստծու խօսքերը, ծառն ասաց, դէ արի, հանիր ոսկին տար, աղջիկն էլ թէ՝ ես հէնց քեզ եմ ընտրում ինձ ընկեր: Ասացի, չէ, ախպէր, չեմ կարող, Աստուած ինձ բախտ է տուել, պէտք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ»:

— Իսկ ինձ համար ի՞նչ ասաց Աստուած, հարցրեց սոված գայլը:

«Քեզ համար էլ ասաց՝ սոված ման կը գաս, մինչեւ մի անխելք մարդ կը գտնես, կ՚ուտես, կը կշտանաս»:

— Էլ քեզնից անխելք մարդ ո՞րտեղից գտնեմ, որ ուտեմ, ասաց գայլն ու կերաւ անխելք աղքատին:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՋՐՕՐՀՆԷՔԻ ԵՐԱՋ...

Զէնով Օհան կեղծանունին տակ, Յովհ. Թումանեան հայ կեանքին թերութիւնները մատնանշող ու պարսաւող երգիծական էջեր ունի «Խաթաբալա» երգիծաթերթին մէջ: Անծանօթ մնացած գրութիւններէն նմոյշ մը ստորեւ:

Մի զարմանալի, սարսափելի երազ տեսայ ջրօրհնէքի գիշերը: Ես գտնւում էի դժոխքում...

Մի աներեւոյթ ուժ տարել էր ինձ Մասիսի ստորոտը: Մութ գիշեր էր. քամին վզզում էր. ահ ու սարսափի մէջ էի....

Յանկարծ երեւաց աչքիս մի ալեզարդ ծերունի.

— Ես Մովսէս Խորենացին եմ, ասաց, եկել եմ քեզ առաջնորդելու դէպի դժոխք:

Երկիւղից լեզուս կապուել էր. ձայն չէի հանում: Ու ձեռքս բռնելով, նա տարաւ ինձ մի քարայրի մօտ. այստեղից ճանապարհը շարունակեցինք մի նեղ ու մութ ստորերկրեայ անցքով: Երկար գնալուց յետոյ մեր առաջ երեւաց մի ահագին սեւ դուռ, որի ճակատին կրակէ տառերով գրուած էր. «Ողբամ զքեզ Հայոց աշխարհ»:

— Սա դժոխքի հայկական մասն է, ասաց Խորենացին, յետոյ նկատելով, որ սաստիկ վախենում եմ, շտապեց ինձ հանգստացնել: — Դու այստեղ միայն դիտելու ես եկել. դու դեռ մեռած չես...

Այս խօսքերի վրայ, ես փոքր ինչ սիրտ առայ:

Խորենացին նշան արաւ, եւ երկու սատանաներ դռները բացին. մենք ներս մըտանք դժոխքի առաջին շրջանը:

Ծխի եւ խոնաւութեան հոտ էր փչում, կիսախաւարի մէջ վխտում էին քահանաները (դժոխքի այս մասը հոգեւորականների համար էր):

Առաջին անգամ իմ աչքովս ընկաւ մի... քահանայ ասեմ, թէ մեծ փոր: Սա մի այնպիսի ահագին փոր ունէր, որ մընացած մարմնից երկու անգամ աւելի էր: Բաւական չէր այս հսկայական փորը, նա աջ ու ձախ ձեռքին ունէր մի-մի զամբիւղ, զանազան ուտեստեղէններով ու խմիչքներով լիքը եւ այսպէս ծանրաբեռնուած նա ստիպուած էր բարձրանալ բլուրը եւ իջնել, այսպէս շարունակելու էր յաւիտեանս-յաւիտենից...

— Սա մի քելեխասէր, որկրամոլ քահանայ էր, ահա եւ սրա պատիժը, բացատրեց Խորենացին:

Հազիւ սա հեռացաւ մեզանից, դարձեալ տնքտնքոցի ձայն լսեցինք. մեր դիմացը գալիս էր մի ուրիշ քահանայ, նրա կողքերին երեւում էին գրպանները, որոնք այնքան մեծ էին, որ ամէն մէկում մի մարդ կը տեղաւորուէր. այս գրպանները լիքն էին դանձանակի սեւ փողով, բացի դրանից, նրա ուսերին բարձել էին մի ահագին բեռ «կողոպուտի» հին շորեր: Այս ծանրութիւնները վրան, նա պիտի անվերջ պտըտէր դժոխքում.:

— Սա էլ իր արծաթասիրութեան եւ ագահութեան պատիժն է վայելում, ասաց Խորենացին:

— Այս ի՞նչ է, միթէ դժոխքում էլ են կռւում, հարցրի ես:

Եւ, իսկապէս, երկու քահանայ կռւում էին, այն էլ ի՛նչպէս էին կռւում. նրանք մօտենում էին, իրար մազեր քաշքշում, իրար չանդռոտում, հեռանում, դարձեալ մօտենում...

— Սրանք, ասաց Խորենացին, առանց կռուի երբեք պատարագ չեն սկսել. ահա եւ սրանց պատիժը, յաւիտենական կռիւը:

— Սա կարծես կլեկչի լինի, ասացի ես, երբ նկատեցի մէկին, որը գլխին կաթսայ էր դրել:

— Ոչ, պատասխանեց Խորենացին, «քահանայ է նա», գլխին դրածը կաթսայ չէ, այլ արճճից կամիլաւկա. տես նրա հագուստը նոյնպէս արճճից է: Այս քահանան գիշեր-ցերեկ երազում էր չքանչանների մասին, թող յաւիտենական կրի իր փառասիրութեան պատիժը:

Մենք առաջ անցանք, մօտեցել էինք պատին. այստեղ խուցեր էին փորուած վարդապետների համար: Ներսից լսւում էին տարօրինակ ձայներ: Նրանք այնպէս օ՛ֆ-օ՛ֆ էին անում, կարծես փորերը պատռւում էին: Երբ մօտից նայեցի, ի՛նչ տեսայ, վարդապետները նստած էին ծալապատիկ, նրանք այնքան գեր ու հաստ էին, որ ձեռներն ու ոտները չէին նկատւում: Նրանց մօտ դրել էին ահագին պարկերով ուտեստեղէն, որից շարունակ պէտք է ուտէին եւ մնային անշարժ... այս էր սրանց պատիժը:

Ես արդէն շշմել էի շատ բան տեսնելուց: Խորենացին տարաւ ինձ պատմական մասը. այստեղ էին մեր հին կաթողիկոսները, եպիսկոպոսները: Բայց ես աղաչեցի Խորենացուն, որ թոյլ տայ ինձ հանգըստանալ: Նա տարաւ ինձ մի ազատ տեղ: Ես յայտնեցի նրան զարմանքս:

— Մի՞թէ, ասացի, սպասելի էր, որ դժոխքում քահանաներ կը լինեն:

— Աւելին չեմ ասում, պատասխանեց նա, երբ դուրս կը գաս լոյս աշխարհ, հիմնիր մի ընկերութիւն. քահանաների մէջ քրիստոնէութիւն տարածող ընկերութիւն:

ՁԷՆՈՎ ՕՀԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Սակայն կարծեմ այս պարագային՝ ոչ թէ Ապտիւլ Համիտ Սահմանադրութիւնը շնորհեց, այլ բռնի ստիպուեցաւ տալ...

— Կը կարծե՞ս, հարցուց Սալիհա, երիտասարդին աչքերուն մէջ նայելով:

— Անշուշտ, գոչեց միւսը անհամբերութենէն սրմտած, միթէ տարակոյս կա՞յ. եթէ չստիպուէր, եթէ չվախնար, միթէ տեղի պիտի տա՞ր Ապտիւլ Համիտ:

— Եւ ուրկէ՞ վախցաւ, հարցուց Սալիհա միշտ իր հանդարտ շեշտովը:

— Բանակին ըմբոստութենէն:

— Բայց բանակը երբեք չըմբոստացաւ, միայն մէկ քանի հարիւր հոգի ըմբոստացան:

— Ճիշդ է, բայց Ապտիւլ Համիտ կարծեց որ եթէ դիմադրէր, ամբողջ զօրաբանակները ոտքի պիտի ելլէին:

— Այսինքն մենք իրեն այդպէս հաւատացուցինք մեր հեռագիրներովը:

— Ինչ որ ճշմարտութիւն էր կարծեմ:

— Ինչ որ սակայն փորձով չենք դիտեր... վստա՞հ ես որ եթէ Սահմանադրութիւնը չհռչակուէր, ամբողջ զօրաբանակները Նիազի եւ Էնվէր պէյերու եւ իրենց ընկերներուն օրինակին պիտի հետեւէին:

— Բացարձակապէս վստահ չեմ, բայց այդպէս կ՚ենթադրեմ, պատասխանեց երիտասարդը զարմացած Սալիհայի այս խօսքերէն զորս շատ անհարկի կը գտնէր այդ միջոցին: Խնդիրը այն է որ կրցանք այդ վախը ներշնչել Ապտիւլ Համիտի եւ մեր նպատակին հասնիլ անոր ձեռքէն Սահմանադրութիւնը կորզելով, ալ ինչ փոյթ թէ այդ վախը հիմնաւո՞ր էր թէ անհիմն. եթէ անհիմն էր, ա՛լ աւելի պէտք է ուրախ ըլլանք մեր յաղթանակին վրայ...:

Ճիշդ այս մասին համաձայն չեմ քեզի հետ, պատասխանեց Սալիհա հանըմ. մեր յաջողութիւնը կասկածելի է, որովհետեւ անոր հիմը խախուտ է: Ապտիւլ Համիտը խաղի բերինք ու Սահմանադրութիւնը կորզեցինք, արդ, խաղով առնուած Սահմանադրութիւն մը որեւէ արժէք չունի...

— Բայց, գոչեց Սատըք, մեր յաղթանակը այդ խախուտ հիմը պիտի կրնայ ամրապնդել: Միայն թէ հաւատք ունենանք մեր կարողութեան վրայ:

— Իցի՛ւ թէ քու ըսածիդ պէս ըլլայ:

— Ամէն պարագայի մէջ պատրաստուէ Պոլիս դառնալու:

— Երբեք, գոչեց Սալիհա վճռաբար:

— Ինչպէ՛ս, երբ ձեր բոլոր ընկերները կը պատրաստուին վերադառնալ և իրենց յաղթանակին պտուղը վայելել, միթէ կարելի՞ բան է որ դուն հեռուն մնաս:

— Ես պիտի վերադառնամ Պոլիս, երբ ճշմարտապէս ազատութիւն ունենանք...:

Սատըք շատ լաւ կը ճանչնար իր յեղափոխական ընկերուհին. դիտէր թէ Սալիհա երբ միտքը բան մը դնէր, ա՛լ կարելի չէր զայն փոխել տալ, ուստի տըխրութեամբ գլուխը օրօրեց ու մեկնեցաւ:

Այս տեսակցութիւնը խանդավառ երիտասարդին եռանդը մարեր էր, բայց երբ ինքզինք փողոցը գտաւ, երբ հոն տիրող անսովոր ոգեւորութեան խառնուեցաւ, կրկին սիրտ առաւ:

— Հիմա երթանք մեր ընկերները գըտնենք, վճռեց ինքնին ու իջաւ քարափ, ուր վստահ էր բարեկամներու հանդիպիլ:

Առաջին ծանօթը որ տեսաւ, Պառոնուհին էր:

Երիտասարդը երբեք չէր սպասեր այս հանդիպումին, որովհետեւ կը կարծէր թէ Պառոնուհին Ազիզ պէյի հետ Սկիւպի կողմերը կը գտնուէր:

Մանկամարդ գեղուհին ընկճուած երեւոյթ մը ունէր: Սատըք փութաց զինքը դիմաւորել.

— Դուք հո՞ս, գոչեց, ե՞րբ եկաք...

— Ժամ մը առաջ:

— Իսկ Ազիզ պէ՞յ... միասի՞ն է արդեօք:

— Չէ, պատասխանեց չոր կերպով:

— Ուրեմն առանձի՞ն եկաք...

— Այո, եւ այսօր իսկ կ՚ուզեմ մեկնիլ:

— Անշուշտ Պոլիս երթալու համար:

— Ոչ, Եւրոպա պիտի վերադառնամ:

— Բայց շոգենաւ չկայ, պէտք է երկու օր սպասէք:

— Երկու-երեք օ՛ր, գոչեց գեղանի բախտախնդիրը յուզուած, անկարելի բան է...

Սատըք տեսաւ որ մանկամարդ կինը խօսած միջոցին կը դողդղար յուզումէն:

Զգաց որ խորհրդաւոր բան մը տեղի ունեցած է:

— Տիկին, ըսաւ, տարօրինակ վիճակի մը մէջ կը տեսնեմ ձեզ, ի՞նչ ունիք:

— Վստա՞հ էք, որ երկու-երեք օրէն առաջ շոգենաւ չկայ, հարցուց Պառոնուհին առանց երիտասարդին խօսքերուն պատասխանելու:

— Այո, ըսաւ Սատըք, այս առտու շոգենաւային գործակալութիւններուն հանդիպեցայ Պոլսոյ համար շոգենաւ հարցընելու եւ միեւնոյն ատեն տեղեկացայ որ Եւրոպայի համար այս օրերս շոգենաւ չկայ... բայց տիկին, ինչո՞ւ չէք ուզեր քանի մը օր սպասել:

— Անկարելի է, մրմնջեց Պառոնուհին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(241 - Շար.)

ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— 1919 Մարտին, Թիֆլիսի մէջ տեսնուեցաւ Յովհաննէս Թումանեանի ծննդեան յիսնամեակը: Այդ առթիւ շնորհաւորական հեռագիր մը յղած էր Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը, որուն պատասխանեց Յ. Թումանեան հետեւեալ հեռագրով.

Մարտ 8, Երեւան

Հայաստանի կառավարութեան
Նախագահի փոխանորդ
Ա. Խատիսեանին

Հայրենի երկրի անդրանիկ կառավարութեան անդրանիկ գրական ողջոյնն ու բարեմաղթութիւնները յուզեցին ինձ մինչեւ արտասունք:

Իս բոլոր զգացմունքները ես բացատրում եմ ոչ թէ իմ գրական գործերի արժէքով, այլ մեր ազգային ոգու անպարտելի հզօրութեամբ, որին չեն կարող ընկճել ոչ սով, ոչ հիւանդութիւն, ոչ հալածանք, ոչ տառապանք: Միշտ մնում է կենդանի եւ թեւաւորուած մեծութեան ու գեղեցկութեան տենչերով:

Իս անգամ էլ, առասպելական Ֆէնիքսի նման, պիտի յառնի իր օջախների մոխիրներից նոր կեանքով ու աւելի տաղանդաւոր բանաստեղծների զուարթ երգերով: Եւ եթէ բանաստեղծի աղօթք էք ուզում ինձանից, ապա ես միայն մի աղօթք ունեմ նրա համար, որ նա, հայ ժողովուրդը կենդանի մնայ Ֆիզիքապէս, մնացածը ձեռք կը բերի ինքը — ինքը, որ կանդնած է աշխարհների մէջտեղը, Հայաստանի երկնահաս բարձրաւանդակին, երկնքից էնքան մօտիկ, իր խոհուն ճակատը դէմ տուած աշխարհի բոլոր փոթորիկներին՝ պայծառ նայում է դէպի իր մեծ եւ լուսաւոր ապագան:

Իմ հոգին լիքն է նրա ոգու հզօրութեան շնչով եւ նրա մեծ ապագայի անսասան հաւատով:

Եւ թող էդ մեծ ոգին ու էդ անսասան հաւատը զօրավիգ լինեն նրա կառավարութեանը, որ կարողանայ ժողովրդին հանել էս ծանր ճգնաժամից եւ տանել յաղթանակներից ամենամեծն ու ամենագեղեցիկը — եղբայրական սիրով տիրել հարեւան ժողովուրդների սրտերին՝ Հայաստանի երջանկութեան համար:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ...

— Ուղղագրութիւնը գիտութիւն է եւ նրա դէմ կարելի է դուրս գալ կամ նրան փոխել միայն գիտութիւնով:

— Հայ դպրոցը պէտք է դառնայ ընդհանուր պետական հոգածութեան առարկայ:

— Մեր տարրական եւ միջնակարգ դպրոցների մէջտեղը պէտք է կառուցել ու պահել մի գիտութեան տաճար, մեր մանր ու մեծ ճրագների մէջտեղը պէտք է վառել մի մեծ ջահ՝ հայկական համալսարան:

— Սայաթ-Նովան մի հոյակապ սիրահար է, բռնուած ու բռնկած սիրոյ հրդեհով, նրա լուսի տակ էլ նկատում է աշխարհքն ու իրերը, զգում է, որ էրւում, վերջանում է ինքը, բայց մնում է արի ու բարի, անչար ու անաչառ, վեհ ու վսեմ, որպէս աշխարհքի ու մարդու մեծ բարեկամը:

— Աշխարհում ոչ մի ժողովուրդ չկայ, որ ապրի պարփակուած ինքն միայն իր կեանքով:

— Մտածում ենք, ի՞նչ մեծ պակասութիւն է տարրական աշխարհագրական այն տգիտութիւնը, որ մեր երկիրը չգիտենք: Չենք հասկանում, թէ չգիտենալով ինչքան բան չգիտենք: Չէ՛, երկիրն է իր առանձնայատկութիւններով, որ պայմանաւորում է ու բացատրում ե՛ւ պատմութիւն... ե՛ւ տնտեսական վիճակ: Առանց նրա, բնութիւնը հասկանալու, ոչ կարող ես անցեալդ ըմբռնել, ոչ ներկադ հասկանալ, ոչ ապագադ տնօրինել:

— Ամէն մի հնչիւն, ամէն մի բառ, ամէն մի ձեւ ու ոճ մի մեծ ստեղծագործութիւն է, մի ամբողջ աշխարհք:

— Հայոց պատմութիւնը դարերի անվերջ մաքառում եղաւ:

— Նախորդ շրջանի մեր գրողները հայ երիտասարդութիւնը դէպի Արաքսի այն կողմն էին հրաւիրում, այստեղ էր նրանց կռիւը: Ապարդիւն չի անցնում ազատագրական շեփորի ձայնը, ահա շարժւում է Արաքսի այն ափը, Զէյթունն աղմկում է, հայ ժողովուրդն էն գլխից ըմբոստացման ուղին է բռնում: Այս հանգամանքը մեր վերջին պատմութեան ամենալաւ էջերից մէկն է կազմում:

— Լեզուն է ամէն մի ժողովրդի ազգային գոյութեան ու էութեան ամենախոշոր փաստը, ինքնուրոյնութեան ու հեռաւոր անցեալի խոշոր դրոշմը, պատմութեան ու հեռաւոր անցեալի կախարդական բանալին, հոգեկան կարողութիւնների ամենաճոխ գանձարանը, հոգին ու հոգեբանութիւնը:

— Դպրոցն ու գրականութիւնը ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ ամէնից առաջ լեզու:

Իմ Երգը

Գանձեր ունեմ անտա՛կ, անծէ՛ր
Ես հարուստ եմ, ջա՛ն, ես հարուստ:
Ծով բարութիւն, շընորհք ու սէր
Ճոխ պարգեւ եմ առել վերուստ:

Անհուն հանքը իմ գանձերի
Սիրտս է առատ, լէն ու ազատ.
Ինչքան էլ որ բաշխեմ ձըրի —
Սէրն անվերջ է, բարին անհատ:

Երկիւղ չունեմ, ահ չունեմ ես
Գողից, չարից, չար փորձանքից,
Աշխարհքով մին՝ ահա էսպէս
Շաղ եմ տալիս իմ բարձունքից:

Ես հարուստ եմ, ես բախտաւոր
Իմ ծընընդեան պայծառ օրէն,
Էլ աշխարհ չեմ գալու հօ նոր,
Իր տրւածն եմ տալիս իրեն:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

1918

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Հէ՛յ ագահ մարդ, հէ՛յ անգոհ մարդ,
միտքրդ երկար կեանքրդ կարճ,
Քանի՛ քանիսն անցան քեզ պէս,
քեզնից առաջ, քո առաջ.
Ի՛նչ են տարել նրբանք կեանքից, թէ
ինչ տանես դու քեզ հետ,
Խաղաղ անցիր, ուրախ անցիր երկու
օրուան էս ճամբէդ:

1919

Հին աշխարհքը ամէն օր
Հազար մարդ է մրտնում նոր,
Հազար տարուան փոձն ու գործ
Ըսկրսւում է ամէն օր:

1917

ՍՈՒՏԱՍԱՆԸ

Լինում է չի լինում՝ մի թագաւոր: Էս թագաւորը իր երկրումը յայտնում է.

«Ով էնպէս սուտ ասի, որ ես ասեմ՝ սուտ է, իմ թագաւորութեան կէսը կը տամ նրան»:

Գալիս է մի հովիւ: Ասում է.

— Թագաւորն ապրած կենայ, իմ հէրը մի դագանակ ունէր, որ էստեղից մեկնում էր, երկնքում աստղերը խառնում:

— Կը պատահի, պատասխանում է թագաւորը:

— Իմ պապն էլ մի չիբուխ ունէր, մի ծէրը բերանին էր դնում, միւս ծէրը՝ մեկնում, արեգակիցը վառում:

Ստախօսը գլուխը քորելով դուրս է դնում:

Գալիս է մի դերձակ: Ասում է.

— Ներողութիւն, թագաւոր, ես վաղ պիտի գայի, ուշացայ: Երէկ շատ անձրեւ եկաւ, կայծակները տրաքեցին, երկինքը պատռուեց, գնացել էի կարկատելու:

— Հա՛, լաւ ես արել, ասում է թագաւորը, բայց լաւ չէիր կարկատել. Էս առաւօտ մի քիչ անձրեւ թափուեց:

Սա էլ է դուրս գնում:

Ներս է մտնում մի աղքատ դիւղացի, կոտը կռնակին:

— Դո՞ւ ինչ ես ուզում, ա՛յ մարդ, հարցնում է թագաւորը:

— Ինձ մի կոտ ոսկի ես պարտ, եկել եմ տանեմ:

— Մի կոտ ոսկի՞, զարմանում է թագաւորը: — Սուտ ես ասում, ես քեզ ոսկի չեմ պարտ:

— Թէ որ սուտ եմ ասում, թագաւորութեանդ կէսը տուր:

— Չէ, չէ, ճշմարիտ ես ասում, խօսքը փոխում է թագաւորը:

— Ճշմարիտ եմ ասում՝ մի կոտ ոսկին տուր:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Բարձր է հընոց աշխարհքն Հայոց ու
Մասիսը երկնադէտ.
Իմ խոր հոգին էն բարձունքին խօսք
է բացել Նրբա հետ —
Անհաս բանից, ըսկզբանից, երբ
չրկան էլ դեռ չրկար,
Մինչեւ վախճանն անվախճանի
քընընում է դարէ դար:

1921

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (597)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ֆէօյեի որ այս պատերը շինողներուն գլխաւորն էր, անոնց վրայ զգուշութեամբ անջրպետներ ձգած էր որոնցմէ կրնային անցնիլ հրացանի փողերը: Թնդանօթին արձակած ռումբի բեկորները դադրած ըլլալով, պատուհանները աւելի դիւրութեամբ կրցան ընդունիլ այս ամրութիւնը: Երկու թնդանօթները հիմա դունդ կ՝արձակէին պատնէշի կեդրոնին վրայ՝ հոն ծակ մը բանալու եւ՝ եթէ կարելի էր, յարձակողներուն համար ճամբայ մը բանալու համար:

Յետին պաշտպանութեան սահմանուած սալաքարերը երբ տեղաւորուեցան, Անժոլրա առաջին յարկը բերել տուաւ այն շիշերը զորս Մապէօֆի սեղանին տակ դնել տուած էր:

— Ո՞վ պիտի խմէ այս գինիները, հարցուց անոր Պոսիւէ:

— Անոնք, պատասխանեց Անժոլրա:

Յետոյ վարի պատուհանը գոցեցին ամրապէս եւ պատրաստ բռնեցին այն երկաթէ պահանդները, որոնք գիշերը կապելային դուռը ամրափակելու կը ծառայէին:

Անթերի էր բերդը: Ասոր պատուարն էր պատնէշը եւ աշտարակն էր կապելան:

Մնացած սալաքարերով ալ պատնէշին նեղանցքը գոցեցին:

Պատնէշ մը պաշտպանողները իրենց պաշարը խնայելու միշտ ստիպուած են, եւ պաշարողները գիտնալով անոնց այս հարկադրական խնայողութիւնը տեսակ մը գրգռիչ անգործութեամբ կը կարգաւորեն իրենց կարգադրութիւնները, ժամանակէն առաջ հուրին կ՝ենթարկուին աւելի առերեւութապէս, քան թէ իրապէս եւ առանց անհանգստութիւններ կրելու: Յարձակումի պատրաստութիւնները միշտ կանոնաւոր յամրութեամբ մը կ՝ըլլան, որմէ ետք շանթը կ՝արձակուի:

Անժոլրա այս համրութեան շնորհիւ կրցաւ ամէն բան նախատեսել եւ կատարելագործել: Կը զգար թէ քանի որ այսպիսի մարդեր պիտի մեռնէին, անոնց մահը պէտք է հրաշակերտ մը ըլլար:

Անժոլրա ըսաւ Մարիուսին.

— Մենք պատնէշին պարագլուխներն ենք: Հիմա վերջին հրամանները պիտի տամ ներսը: Դուն դուրս կեցիր եւ դիտէ:

Մարիուս պատնէշին կատարը ելաւ եւ հոն կեցաւ դիտելու համար:

Անժոլրա բեւեռել տուաւ խոհանոցին դուռը որ՝ ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, վիրաւորներու հիւանդանոցն էր:

— Պէտք չէ որ վիրաւորները նորէն վէրք ընդունին մեզի հետ, ըսաւ:

Ստորին սրահի մէջ իր վերջին հրահանդները տուաւ կարճ այլ ամենահանդարտ ձայնով մը. Ֆէօյեի մտիկ կ՝ընէր եւ կը պատասխանէր յանուն ամենեցուն:

— Առաջին յարկը կացինները պատրաստ բռնեցէք սանդուխը տիրելու համար: Հո՞ս են կացինները:

— Այո:

— Որքա՞ն են:

— Երկու կացին եւ մէկ տապար:

— Լաւ: Քսանեւվեց պատերազմող ենք կանգուն: Քանի՞ հրացան կայ:

— Երեսունեւչորս:

— Ութ աւելի: Այս ութն ալ լեցուցէք եւ պատրաստ ունեցէք ձեռքի տակ: Թուրերը եւ ատրճանակները մէջքերնիդ: Քսան մարդ պատնէշը: Վեցն ալ վերնայարկի երդերուն եւ առաջին յարկի պատուհանին ետեւը դարան մտնեն՝ յարձակողներուն վրայ սալաքարերու ծակերէն հրացան արձակելու համար: Աշխատողներուն եւ ոչ մէկը անօգուտ չմնայ հոս: Երբ յարձակումի թմբուկը զարնէ, եւ հիմա ուր որ է կը զարնէ, վարի քսանները թող պատնէշ վազեն շուտով: Առաջին հասնողները ամէնէն աղէկ պիտի տեղաւորին:

Անժոլրա այս պատրաստութիւնները տեսնելէն ետք դէպի Ժավէրը դառնալով ըսաւ.

— Մոռցած չէի քեզ:

Եւ սեղանին վրայ ատրճանակ մը դնելով, շարունակեց.

— Ով որ ամէնէն ետք ելլէ այս սրահէն, թող ջախջախէ այս լրտեսին գլուխը:

— Հո՞ս, հարցուց ձայն մը:

— Ոչ, այս դիակը մերիններուն հետ չխառնենք: Պզտիկ պատնէշէն կարելի է Մոնթէտուր գռիհը ցատկել: Չորս ոտք է միայն պզտիկ պատնէշին բարձրութիւնը: Լրտեսը լաւ կաշկանդուած է: Թող Մոնտէթուր գռիհը տարուի եւ հոն ջախջախուի:

Նոյն միջոցին Անժոլրայէն աւելի անտարբեր մարդ մը կար հոն, այսինքն՝ Ժավէր:

Ժան Վալժան խումբին խառնուած էր: Ելաւ խումբէն եւ ըսաւ Անժոլրային.

— Դո՞ւք էք հրամանատարը:

— Այո:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Պ. Կարօ Սասունի, Պ. Սուրէն Սասունի, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Սասունի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Սասունի եւ զաւակները (Ամերիկա), Մաննիկ Մեծատուրեան, Վահան Մեծատուրեան, Փառանձեմ Արսլանեան, Ազգանոյշ Գոնչէկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Արսլանեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Արսլանեան եւ զաւակները, Տիկին Սանդուխտ Արսլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ զաւակները, Գամէր Մեծատուրեան, Գարեգին Մեծատուրեան, Շուշան Մեծատուրեան, Տիկին Մարթ Սասունի եւ զաւակը, այրի Տիկին Արմէն Սասունի, Տէր եւ Տիկին Բարթող Մեծատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդանոյշ Ջաղացպանեան եւ զաւակը, Տքթ. Վահրամ Ծովիկեան եւ զաւակները, Մինասեան ընտանիք, ինչպէս եւ Մեծատուրեան, Գոնչէկիւլեան, Պուտաքեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին

ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ
(Ծնեալ Մեծատուրեան)

մահը որ պատահեցաւ Պէյրութի մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները՝ Ալիս եւ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Թորոսեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկան Գալայճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Բապուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Նոտարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նոտարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ճունկուրտայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սարգիսեան եւ զաւակները, Պ. Պետրոս Ազգուշեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Առաքել Ատալեան եւ զաւակները (Նիս), ինչպէս նաեւ Բապուճեան Նետիլեան, 'Վարդանեան, Խաչիկեան, Կակոյեան, Կարապետեան, Շմաւոնեան, Դաւիթեան, Ազգուշեան, Զոլաքեան, Պէրպէրեան (Արժանթին) ընտանիքները, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, ազգականին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Չէնկիլերցի)

մահը որ պատահեցաւ Հոկտ. 3ին, 86 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Հոկտ. 7) ժամը 15,30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Տիրուհի Ս. Սահակեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Հոկտ. 8, առաւօտ ժամը 10,30ին Քուրպըպուայի գերեզմանատունը,

Rue du Rév. Père Cloarec, Courbevoie

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Գաւառական ժողովն ու Կեդր. Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Յակոբ Պապիկեանին ու իր զաւակներուն՝ իրենց կնոջ ու մօր մահուան տխուր առիթով:

×

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գէորգ-Զավուշ խումբը իր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ընկեր Յ. Պապիկեանին, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկին Էմիլի Պապիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Բժ. Արշակ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արա Աբէլեան-Պօղոսեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով եւ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին

ԲԺ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ յատկացուելու համար ելեկտրական զանգակի պարտքին.—

Տիկին Լուսին Մարգարեան 500 Ֆր. Պ. Վահէ Թօսունեան 200, Տիկ. Հայկուհի Նիկողոսեան, Տիկին Շաքէ Գործունեան 100ական, Պ. Աւագ Պաւլոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Ճամճեան 100, Տիկ. Տատուրեան, Պ. Վարուժան Սանոյեան 50ական, Տիկ. Ալիս Տիլանեան, Տիկ. Թագուհի Աճէմեան, Պ. Վաղինակ Թէրզեան 20ական: Ընդհ. գումար 1210 Ֆրանք:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէր-Գալուստեանէ 50 Ֆրանք ողբացեալ Անդրանիկ Պօյաճեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Քլամառէն երէցկին Ալթունեանէ իր ողբացեալ ամուսնոյն Տէր Եսայի Խաչակիր քահանայ Ալթունեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Սարսէլ-Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, ընկ. Ստեփան Պալեանի մահուան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊՕՄՈՆ

Դպրոցը վերաբացուած է Սեպտ. 25էն ի վեր, ուսուցչութեամբ Հ. Գեղամ Պաղտասարեանի:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի կիրակնօրեայ հայերէնի դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 5ին կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ խղճամտօրէն բարի ըլլան իրենց զաւակները արձանագրել անխտիր: Ուսուցչուհի Օր. Հելլէն Սապունճեան:

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի եւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան դպրոցի արձանագրութիւնները սկսան Հոկտեմբեր 2ին:

Թաղին նորընծայ հոգեւոր հովիւ Նշան քհնյ. Գույումճեան նոր աշակերտներուն արձանագրութիւնները կը կատարէ Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2-4:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne HPA Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի (Հոկտր. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուտան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝

EDOUARD DEPREUX

« La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie »

(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ, Չորեքշաբթի, Հոկտ. 8 ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը դասախօսէ ԲԺ. ԳԻԶԻՐԵԱՆ

Նիւթ՝

«Les troubles de la lecture chez l'enfant»

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Երիտասարդ մանիւթանսիոնէռ մը, որ զինուորական ծառայութիւնը կատարած ըլլայ (աշխատանքի իրաւունքով): Դիմել՝

Comptoir de Confection
86, Rue de Cléry — Paris (2e).

ԿՈՉ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը համաձայնութեամբ Վալանսի Ազգ. Միութեան վարչութեան, որոշած է Վալանսի մէջ հանգանակութիւն մը ընել՝ եկեղեցի - սրահի մը շինութեան համար, Հոկտեմբեր ամսուան մէջ: Ազգ. Միութիւնը կը յուսայ որ Վալանսի Հայութիւնը սիրայօժար պիտի մասնակցի այս ազգային եւ ազգասիրական ձեռնարկին, իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերելով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱՐԻՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ — Զանազան տօնակատարութեանց առթիւ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15 ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի աճապարել դիմելու

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, Paris

Հեռաձայնել՝ 742-77-40 եւ իրիկուները Կ. ՈՒՆՃԵԱՆին՝ 793-25-16

ԳԻՆ 2250 ՖՐԱՆՔ

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն): :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9-12 եւ 14-18:

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A
Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage
organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Tous les jours
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
7 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11632 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.632

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԸ

Բ.

Ի՞նչ կը նշանակէ Էջմիածնի Եպիսկոպոսական Ժողովի օրակարգի առաջին խնդիրը, — Հայ եկեղեցու ներքին միութեան ամրապնդման հարցը:

Այս անմեղ նախադասութեան ետեւ թաքնուած յետին միտքն է Թեմերու խնդիրը:

Էջմիածին մինչեւ այսօր չէ կրցած համակերպիլ կարգ մը էջմիածնական թեմերու միացումին Կիլիկեան Աթոռին: Ասոնք են՝ Ամերիկայի ազգային թեմը, Յունաստան եւ Իրան՝ իր երեք շրջաններով, — Ատրպատական, Թէհրան եւ Նոր Ջուղա — Ապատան:

Կիլիկեան Աթոռը ի՞նչ յանցանք ունի ստեղծուած կացութեան մէջ: Յանցաւորը անոնք են, որ 35 տարի առաջ պատահած դէպք մը պատրուակ բռնելով անիմաստ պայքար բացած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, նպատակ ունենալով նսեմացնել ազգային, հանրային, եկեղեցական եւ մշակութային մարզերու մէջ անոր ունեցած հեղինակութիւնն ու հմայքը եւ գրաւել անոր թափուր ձգելիք աթոռները:

Իրենց չար բախտէն, փոխանակ նսեմանալու, օրէ օր աստիճան մը աւելի բարձրացաւ Դաշնակցութեան հմայքը հայկական արտասահմանի արեւելեան թէ արեւմտեան գաղութներուն մէջ, յուսահատութեան մատնելով հակառակորդները, որոնք ժամանակ մը աններելի եւ պախարակելի միջոցներու ալ դիմեցին զայն վարկաբեկելու համար: Վարկաբեկուողը եղան իրենք: Ողջամիտ Հայութիւնը դիտցաւ զանազանել սուտն ու ճշմարիտը:

Էջմիածնական թեմերու խնդի՞ր:

Ո՞վ էր մեղաւորը անոնց բաժանման:

1956 Փետրուար 20ին Կիլիկեան Աթոռի Ազգային Ընդհանուր Ժողովի պատգամաւորներու ջախջախիչ մեծամասնութեան քուէներով Զարեհ եպիսկոպոսի կաթողիկոս ընտրուիլը լախտի հարուած մը եղաւ Դաշնակցութեան հակառակորդներուն համար, որոնք ամէն միջոցի դիմեցին Անթիլիասի պատկանող քանի մը եկեղեցիներ բաժնելու համար Կիլիկեան Աթոռէն: Ու պահ մը յաջողեցան իրենց ստեղծած «հակաթոռ» զառամեալ եպիսկոպոսի մը անդոյ իշխանութեան ենթարկել Դամասկոսի, Զահլէի եւ Նոր Հաճընի եկեղեցիները: Կ՝ուզէին պարզ վանահայրութեան մը վերածել Կիլիկիոյ դարաւոր կաթողիկոսութիւնը:

Զո՛ւր աշխատանք:

Շատ չանցած Կիլիկեան Աթոռի հովանաւորութեան տակ մտնող հաւատացեալներու թիւը հասաւ շուրջ կէս միլիոնի: Թիւ մը, որ իսկական մրցանիշ մը կը կազմէր: Կիլիկեան թագաւորութեան օրերէն ի վեր, Սիսի Աթոռը ա՛յսքան «հը-պատակ»ներ չէր ունեցած:

Անոնք, որ ամէն ճիգ ըրին քանի մը եկեղեցիներ ըմբոստացնելու համար Անթիլիասի դէմ, սահմռկեցան՝ տեսնելով շուրջ 250·000 նոր Հայերու միացումը Կիլիկեան Աթոռին:

Ամերիկայի Ազգային Թեմը իր շուրջ 25 եկեղեցիներով եւ աւելի քան 100·000ի հասնող հաւատացեալներով 1934էն ի վեր բոլորովին լքուած Էջմիածնի գահակալներէն, անել կացութեան էր մատնուած:

Ի զուր էին անցած միասնականութիւն ստեղծելու փորձերը Մ. Նահանդներու առաջնորդ Գարեգին Արք. Յովսէփեանի եւ Տիրան Արք. Ներսոյեանի օրով: Դաշնակցութեան հակառակորդները իրենց շահերուն համապատասխան կը գտնէին պառակտուած վիճակը:

Էջմիածնի Աթոռը կը մերժէր հոգեւորականներ տրամադրել Ազգային Թեմին: Այդ անհաճոյ կացութենէն դուրս ելլելու նպատակով է, որ այս վերջինի պատգամաւորական ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց կապուիլ Կիլիկեան Աթոռին:

Երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոս սիրով ընդառաջ գնաց Ամերիկահայերու դիմումին եւ իր հոգեւոր հովանաւորութեան տակ առաւ Ազգային Թեմը, առանց հովիւի չձգելու համար զայն: Անկէ ի վեր Ազգային Թեմը ունի իր առաջնորդները: Եկեղեցիները ունին իրենց քահանաները կամ վարդապետները: Թեմը ունի իր Կանոնագիրը, հիմնուած Ազգային Սահմանադրութեան վրայ, որով կ՝ընտրուին եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, իբրեւ օրէնսդիր ու հաշուառու:

Յունաստանի Թեմը կապուեցաւ Կիլիկեան Աթոռին՝ օրինաւոր ձեւով, ազգային ներկայացուցչական մարմնի որոշումով: Ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան կատարուած ընտրութիւնները վաւերացուցին տրուած որոշումը: Թեմը կը շարունակէ կապուած մնալ Անթիլիասի: Ձնչին փոքրամասնութիւն մը, իբրեւ հերձուածող, կը պահէ անջատ եկեղեցի մը, մայրաքաղաքէն հեռու: Էջմիածնի կողմէ նշանակուած անարժան եւ խառնակիչ վարդապետ — առաջնորդ մըն է, որ պատճառ դարձաւ Յունաստանի Թեմին Մայր Աթոռէն անջատուելուն:

Իրանի երեք Թեմերը Կիլիկեան Աթոռին միացան անոր համար, որ Էջմիածնի կողմէ յաջորդաբար զրկուած եպիսկոպոս — առաջնորդները կրօնական — վարչականէ աւելի քաղաքականութեամբ կը զբաղէին: Պետական իշխանութիւնները ոչ-բաղձալի նկատելով զանոնք, երկրէն հեռացուցին, դժուարին կացութեան մատնելով այդ հայաշատ շրջանի մեր հայրենակիցները:

Ահա՛ այս պայմաններուն տակ է, որ Պարսկաստանն ալ դարձաւ Կիլիկեան Թեմ եւ Հայութիւնը այդ օրէն ի վեր կը բոլորէ խաղաղ կեանք մը այնտեղ, համերաշխութեան մթնոլորտի մէջ:

Վազգէն Կաթողիկոս իրեն համար արժանապատուութեան հարց է դարձուցած վերոյիշեալ երեք թեմերու կորուստը: Կ՝ուզէ ամէն գնով իր մականին ենթարկել զանոնք: Անդրդուելի կը մնայ եւ չուզեր տեղի տալ: Կիլիկեան Աթոռին հետ վերջնական հաշտութիւն կնքելու համար նախապայման կը նկատէ Թեմերու վերադարձը: Այդ ուղղութեամբ զինքը քաջալերողներ ալ անպակաս են:

Ա՛յդ է պատճառը, որ Խորէն Կաթողիկոսի հետ համաձայնութիւն գոյացնելէ ետք, մետասաներորդ ժամուն յետս կոչում՞է ըրած եւ պնդած, որ Եպիսկոպոսական Ժողովը քննէ օրակարգի առաջին հարցը, — այսինքն երեք Թեմերու բաժանումը Կիլիկեան Աթոռէն:

Կը սպասենք Էջմիածնի ժողովի որոշումներուն, որոնք ամէն պարագայի ընդունելի պիտի չըլլան Անթիլիասի կողմէ, ինչպէս կը շեշտէ Կիլիկեան Աթոռի Դիւանի «Հաղորդագրութիւն»ը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կրկին Միջին Արեւելքի վրայ կեդրոնացած է: Այլ խօսքով դիւանագիտական շաբաթը անդամ մը եւս կը սկսի արաբ-իսրայելեան հարցին հետ կապուած խնդիրներով:

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Երուսաղէմի մէջ բացումը կատարուեցաւ պատմական մնալու կոչուած դատավարութեան մը:

Ամբաստանեալն է՝ Մայքըլ Ռոհէն, Աւստրալացի:

Ամբաստանողն է՝ Իսրայէլի Պետութիւնը:

Փոքր յետադարձ ակնարկ մը ճշդելու համար դէպքը: Օգոստոս 21ին, Մայքըլ Ռոհէն երկու թիթեղ քարիւղով կրակի կուտար Ալ-Աքսա մզկիթը, որ մահմետական աշխարհի երրորդ կարեւոր սրբատեղին է: Բարեբախտաբար կարելի կ՝ըլլայ առաջքը առնել հրկիզումին: Պարզ է, որ մահմետական աշխարհը իր սրբատեղիներէն մէկուն հրկիզումի փորձը վերագրեց Հրեաներուն: Ասկէ նաեւ կրօնական պատերազմի մը հրաւէրը: Բայց Մայքըլ Ռոհէնի ձերբակալութիւնն ու խոստովանութիւնը տարբեր երեւոյթ տըւաւ դէպքին:

Հրկիզողը Հրեայ չէր, այլ Աւստրալացի, իսկ կրօնքով՝ քրիստոնեայ (կը պատկանի բողոքական աղանդի մը):

Դատավարութիւնը հաւանաբար տեւէ 12–20 օր, որու ընթացքին երեսունէ աւելի վկաներ պիտի տողանցեն ատեանին առջեւ:

Քաղաքական աշխարհի համար աննախընթաց երեւոյթ էր Իսրայէլի Արտաքին նախարարին տեսակցութիւնը Պօղոս Զ. Պապին հետ, Վատիկանի մէջ: Առաջին անդամն է, արդարեւ, որ նման հանդիպում մը տեղի կ՝ունենայ:

Տեսակցութեան նախօրեակին, Ապա Էպան, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը, յայտարարութեան մը ընթացքին դիտել տուաւ, թէ «իր երկիրը պատրաստ է, խաղաղութեան հաստատման պարագային, սուրբ վայրերու պատմական իրաւատէրերուն իրաւունքները ճանչնալու»:

Զինուորական դետնի վրայ կարեւոր յարձակում մը գործուած է եգիպտական քոմանտօներուն կողմէ: Համաձայն Գահիրէի, վեց եգիպտացի զինուորներ վիւորուած են, իսկ Թէլ Ավիվի պնդումով՝ 16 Եգիպտացիներ սպաննուած են:

ԴՐԱՄԻՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՆ Է

Լիւքսանպուրկի դատական ատեանը իրաւունք չտուաւ Գերմանիոյ որ դատի դիմած էր Հասարակաց Շուկայի անդամներուն բողոքին իբրեւ հետեւանք: Արդարեւ Գերմանիա, այն օրէն որ ազատ ձգեց մառքին ճակատագիրը շուկաներուն վրայ, 5,5 առ հարիւրի տուրք մը դրած էր գիւղատնտեսական ներածուած ապրանքներուն վրայ եւ կը մերժէր վերցնել:

Մնաց որ մառքին «տատանուող» վիճակը կը շարունակէ ծանր հետեւանքներ ունենալ: Նախ եւ առաջ ստեղծուած կացութեան առաջին արդիւնքն այն է, որ այսօր Դաշնակցային Գերմանիոյ ձեռքն է աշխարհի դրամական կացութիւնը: Դժգոհները եւ տուժողները շատ են անցեալ Երկուշաբթիէն ի վեր երբ ստեղծուեցաւ այս վիճակը: Ժիսքառ տ՝Էսթէն կը խոստովանի թէ ինչ տարադրամ որ «ներգաղթած» էր Ֆրանսա արժեզրկման հետեւանքով, կրկին արտագաղթած է մառքին վերարժեւորման պատճառով: Արդարեւ մառքը ազատ ըլլալէն ի վեր արդէն վեց առ հարիւրի վերարժեւորում մը արձանագրուած է եւ օրէ օր աւելի յստակ կը դառնայ թէ Գերմանիա պիտի պարտաւորուի վերարժեւորման սակը ճշդել, բայց դրամական համաշխարհային կացութեան համար, անհրաժեշտ է որ ժամ առաջ ճշդուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ լրագրողը՝ Էնթընի Կրէ որ 26 ամիս է չորս պատի մէջ կ՝ապրի Զինացիներու կողմէ բանտարկուած ըլլալով, ազատ արձակուեցաւ եւ կարգ մը ձեւակերպութիւններէ ետք Լոնտոն պիտի վերադառնայ: 26 ամիս է Կրէ ոչ մէկը տեսած է եւ ոչ մէկ խօսք կրցած է փոխանակել:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կազմութեան 20րդ տարեդարձը առիթ ընծայեց համայնավար աշխարհի պետերուն հաւաքուիլ Արեւելեան Պերլին: Բրեժնեւ, Հուսաք, Կոմուլքա, Քատար եւ Ժիվքով պաշտօնական շուքով ընդունուեցան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ուժերը երկու ժամ բախեցան բողոքական ցուցարարներու դէմ Պելֆասթի մէջ: Զինուորները հարկադրուեցան արտասուաբեր ձեռնառումբեր արձակել: Կացութիւնը, երկու համայնքներուն միջեւ, կրկին լարուած վիճակ ստացաւ:

ԱՐՔ ՏԸ ԹՐԻՈՄՖԻ ձիարշաւին մըրցումը շահեցաւ Լեւմոս իրլանտական ձին, անսպասելի կերպով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Մ. Շուման Փարիզ վերադարձաւ: Անցեալ շաբաթ Ալժէ կը գտնուէր պաշտօնական այցելութեամբ: Բանակցութիւններու ընթացքին երկու կողմերն ալ տրամադիր գտնուած են բարելաւելու իրենց յարաբերութիւնները լուծելով վիճելի կէտերը եւ զուրկ տալով առեւտրական կապերուն: Կազմուած է մնայուն մարմին մը, որ առ նուազն տարին մէկ անդամ գումարուելով պիտի մշակէ ապագայի ծրագիրներ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Միրաժներու խնդրին մէջ մատ ունեցող երկու խորհրդային պաշտօնեաները Մոսկուա վերադարձան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դահլիճը նախարարական կարեւոր փոփոխութիւններ ըրաւ, գլխաւորաբար «երիտասարդացնելու» համար կազմը, ի նախատեսութիւն մերձաւոր ընտրութիւններուն:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Կապի նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Քարամանլիսի քաղաքական ապագան աւելի վտանգուած է քան Յունաստանի տնտեսութիւնը: Այս մամուլի ասուլիսը տուած է երկու միլիառ տրախմիի փոխառութեան կոչին առթիւ:

ՄԻԿ 17 օդանաւ մը, որ քուպական կը կարծուի, անակնկալ էջք մը կատարած է Ֆլորիտա:

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ ընդդիմութիւնը ցոյց ըրած է փորթուկալեան Հանրապետութեան 59րդ տարեդարձին առթիւ: Մօտ 3000 հոգի հաւաքուած են գերեզմանատունը, ուր թաղուած է Հանրապետութեան հիմնադիրը, եւ ուր պաշտօնական արարողութիւն մը կը կատարուէր ի ներկայութեան վարչապետ՝ Քայթանոյի: Ամբոխը փորձած է գերեզմանատան դրռներէն անցնիլ «Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ընկերվարութիւնը» կրկնելով: Ընդդիմադիրներէն մէկը պոռացած է. «Հոս եկանք ցոյց տալու համար մեր ատելութիւնը Ֆաշիզմի եւ ճնշումներու դէմ»: Ոստիկանութիւնը բուռն կերպով միջամտած է:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ մերժած է թուրք Կիպրացիներու առաջարկները, տեղական վարչական հարցերու առընչութեամբ: Ընդունիլը պիտի նշանակէր կղզիին աշխարհագրական եւ քաղաքական բաժանումը:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

"Ս. ՂԱԶԱՐ"

Ծանօթ ձայները մասնաւոր հրապոյր կ'ունենան անծանօթ քաղաքներու մէջ, երբ մանաւանդ տաք հոգիներէ կը բխին..

Հայր Եփրեմ Տէր-Ղազարեանին (եղբօրորդին՝ պատմագիր ու բժիշկ Տոքթ. Յարութիւն Տ. Ղազարեանի) ծանօթ էինք Հալէպէն, Վենետիկեան Մխիթարեաններու վարժարանէն, ուր իբրեւ ուսուցիչ կը պաշտօնավարէր 1950ական թուականներուն, Հ. Վահան Յովհաննէսեանի տեսչութեան շրջանին:

Բարակուկ, միջահասակ, նրբակազմ արտաքինով եւ առաքինի, ազնիւ հոգիով երիտասարդ մը, — վանականի ու հոգեւորականի անայլայլ տիպար: Բանաստեղծական շնորհներով օժտուած գրիչ. հանրային հետաքրքրութիւններով հարուստ զինուորեալ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ:

Հեռաձայնէն իր ողջոյնը մեզ տարաւ Հալէպ, տասնէ աւելի տարիներու արեւոտ անցեալի մը, երբ հայկական այդ մեղուանոցը հայրենիքի բեկոր մըն էր՝ դաւառիկ իր նկարագրին մէջ Արարատի շունչով, թոքերը եւ արիւնը թարմութեամբ լեցնող մթնոլորտով...

— Հի'մա կուգամ... Ս. Ղազարէն քաղաք էի իջած գործով եւ Թոքանեանէն տեղեկացայ որ Վենետիկ կը գտնուիք...

Եկաւ: Ողջագուրուեցանք: Յուզուեցանք կորսուած օրերու քաղցր վերյիշումով: Տխրեցանք ու թաղուեցանք խոր մտահոգութեան մէջ, հաւասար տրտմութեամբ հաստատելով ա'յն՝ ինչ որ կը սղոցէ, մեր օրերուն, հայ մարդուն միտքը. ա'յն՝ որ կը տանջէ մեր հոգին, ի լուր մահերու, անվերադարձ արժէքներու անհետումին, գաղութէ գաղութ արձանագրուող կթոտումներու եւ վարանումներու, արտաքին քայքայիչ ազդակներու եւ ներքին յուսաբեկիչ անտարբերութիւններու:

— Հ. Վահանը սրտի լուրջ տագնապ անցուց. լաւ է համեմատաբար, սակայն կը կարօտի կազդուրման. Ազոլօ է...: Հ. Ճանաշեանը վերջերս ցնցուեցաւ սրտի տկարութեան հետեւանքով. ան ալ Ս. Ղազար չի գտնուիր, դարմանումի տակ է... Իսկ Միաբանութեան միւս անդամները ժողովքի մէջ են. օրը ինը, տասը ժամ կ'աշխատինք: Հաւանօրէն տակաւին քանի մը շաբաթ կլանուած ըլլանք եկեղեցական, միաբանական, կանոնագրային, վարչական հարցերու քննութեամբ:

Խօսակցութեան ընթացքին, Հ. Եփրեմէն կը տեղեկանամ նաեւ, որ միաբանական ընդհանուր ժողովի մէջ են Վիէննական հայրերը եւս:

— Լաւ պատեհութիւն է: Վիէննայի մէջ հաւանօրէն կարենաք տեսնել Պոլսոյ, Պէյրութի, Եգիպտոսի ձեր բոլոր ուսուցիչներն ու ծանօթները...

Ժամուան մը մեր սրտամօտիկ զրոյցէն ետք, Հ. Եփրեմ հրաժեշտ կ'առնէ: Կը կարգադրենք, որ հայրերու ազատ մէկ ժամուն այցելենք Ս. Ղազար:

«Ուխտս դիք եւ կատարեսջիք»..., կ'ըսեմ Հ. Եփրեմին: Այս անդամ ձեռնունայն վերադառնալու միտք չունիմ...

×

Տօթակէզ օր մը, — 28 Յուլիս: Տոճերու պալատին մօտիկ, շոգեւային կայանէ մը նաւ կը մտնենք երեքով, — կինս ու իր քոյրը՝ ինծի հետ: Ութ վայրկեան ետք, շոգենաւը կանգ կ'առնէ «նաւամատոյցի» մը առջեւ՝ ուր «Ս. Ղազար» մեծատառ նշանակը հայրենական դրօշի մը տպաւորութիւնը կը գործէ մեր վրայ: Հայրենիքէն հազարաւո՛ր մղոններ հեռու, ովկէաններէ ու ցամաքներէ անդին, աւելի քան երկու հարիւր տարիներու անցեալով մը հարուստ «ափ մը հող»՝ այս կղզեակը, ուր իրենց մտքին ու հոգիին լոյսը պատմական վաստակի մըն են վերածեր Մխիթարեան հայրերը, Արեւմուտքի աւիշը պատուաստելու համար հին օրերու Արեւելքի նախապաշարումներուն, թեքնիք միջոցներու աղքատութիւնը փոխարինելու համար դարուն արագութեամբ, շըփում ու կամուրջ հաստատելու համար եւրոպական հոսանքներու հետ եւ իրագործելու իմացական նոր վառարանի մը երազը՝ ի պաշտպանութիւն Մայրենիքի:

— «Ս. Ղազար»՝ հազիւ երկու մարդոց ճակատին լայնքով քառանկիւն ցուցատախտակ մը, խարխուլ ու փայտաշէն կամրջակի մը դէպի ծով հայող յառաջամասին վրայ, եւ «հիմա՛ պիտի փլչիմ» սանդուխներ՝ դէպի վանքին մուտքը բարձրացող... երբ քսան քայլ անդին դարաւոր խոնջէնքի, մատենագրական վիթխարի ժառանգութեան մը, զրկանքով ու արցունքով շաղախուած վաստակի մը օջախը կը բանայ իր թեւերը այցելուին:

Շոգենաւէն դէպի անապահով սանդուխները քայլ չառած՝ յուզումի եւ մտածումներու ալիք մը կը խեղդէ զիս: Ու չեմ կրնար վանել հոգիէս այն ցաւը, որ թելադրուած է Հայոց կեանքին յատուկ հի՛ն ու խորունկ տռամայէն: — Մտքի օջախներու, մշակոյթի վառարաններու եւ իմացութեան ուխտեալներու հանդէպ ի՛նչ անփութութիւն է, որ վարակած է մեզ...

Ինչո՞ւ իր փառքին եւ վաստակին վայել արտաքին մը չունենար Ս. Ղազարը, ու քսաներորդ դարուն, Եւրոպայի սրտին վրայ, քաղաքակրթութեան ոստան Մի-ջերկրականի ափին, հազարաւոր Հայերու եւ օտարներու այցելավայր այս հնոցը... իրարու գամուած քանի մը տախտակներով ընդունէր ուխտաւորները՝ զանոնք մղելով «կոխե՞մ թէ չկոխեմ»ի ներքին հարցականին...:

Մեզի նման վարանոտ եւ զգոյշ՝ զոյգ մը կ'իջնէր Ս. Ղազարու «նաւամատոյցէն», դէպի Վենետիկ վերադարձի ճամբուն վրայ...

Իրենց ընկերացող երիտասարդ վարդապետը, յայտնապէս դիտակ ներքին վախին, որ կ'երեւէր մեկնողներու դէմքին վրայ, փափկանկատօրէն կ'օգնէր զոյգին, որպէսզի չըլլա՛յ թէ սահին կամ սխալ շարժում ընեն...

Մեզ տեսնելով, վարդապետը հրաժեշտ տուաւ մեկնողներուն ու ժպտաշուրթն դարձաւ մեզի.

— «Համեցէ՛ք, խնդրեմ, կ'երեւի Ս. Ղազար այցելութեան էք եկած»...

Հայր Գաբրիէլ Սահակեանն է. «մի ըստ միոջէ» Մխիթարեան նորապսակ միաբաններէն՝ որուն նոր կը ծանօթանանք: Մեր առաջին իսկ նախադասութիւններէն ու իր արտայայտութիւններէ կը պարզուի, որ լսած չէ մեր մասին կամ այնքա՛ն մը ճնշուած է առօրեայ մտահոգութիւններու տակ, որ «շատերէն մէկը» կը նկատէ իր հիւրը՝ պատմելու համար անոր բաներ, զորս այցելուն աւելիով դիտէ արդէն, կամ տալու համար տեղեկութիւններ՝ որոնց անծանօթ չի կրնար ըլլալ Մխիթարեաններուն հեռուէ՛ն իսկ ծանօթ ոեւէ մարդ...:

Չենք ընդմիջեր զինք, երբ կը բացատրէ թէ Մխիթար աբբահայր քանի՛ հարիւր տարի առաջ ոտք է դրեր Իտալիա, ի՛նչ զրկանքներու, խոչընդոտներու եւ դըժուարութեանց գնով կրցեր է «բորոտ»ներու առանձնավայր այս կղզեակը ապահովել արքայական հրովարտակով ու մարմին տալ իր երազին 1700ական թուականներուն, լուսոյ եւ հաւատքի իր ուխտակիցներուն հետ աստիճանաբար մտքի վառարանի մը վերածելու համար զայն:

Մեր հարցումին՝ թէ արդեօք կրնա՞նք տեսնել Հայր Եփրեմը, Հայր Վահանը կամ Հայր Ներսէսեանը, փափկօրէն կը պարզէ թէ վանքը այս ժամուն պարապ է գրեթէ, որովհետեւ բոլորն ալ «կարեւոր գործով մը» կը բացակային...

— Ժամը հինգէն ետք, հաւանօրէն շատերը հոս ըլլան...:

Պարզ էր, որ միաբանական ժողովի առթիւ դէպի ժողովավայր թեւ էին առած բոլորն ալ: Երկրորդ այցի մը համար օր չունէինք: Պէտք էր շրջէինք վանքի բոլոր մասերը, ու գոհանայինք արագ ակնարկով մը:

Հայր Գաբրիէլ մեզ առաջնորդեց, նախ, վանքին մատուռը...:

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Լեզուն հաղորդակցական միջոց է: Թումանեանը լաւ դիտէր այս ճշմարտութիւնը, բայց նա դիտէր նաեւ, որ դա այն նուազագոյնն է, որ կարելի է ասել մարդկային լեզուի մասին: Հայ գրողներից, թերեւս, ոչ մէկին այնքան չեն յուզել լեզուական այլազան հարցեր եւ ոչ մէկին այնքան մտորելու առիթ չեն տուել դրանք, որքան Թումանեանին: Դրա վրկաներն են բանաստեղծի բազմաթիւ դրաւոր ու բանաւոր ելոյթները, նուիրուած լեզուի հարցերին: Մեծ բանաստեղծի ու խորաթափանց փիլիսոփայի զգացողութեամբ եւ տրամաբանութեամբ Թումանեանը լեզուի տարբեր նշանակութիւնները ըմբռնում էր, կարելի է ասել, ամբողջ ծաւալով:

Մասնաւորաբար, մի ժողովրդի իւրայատուկը, ազգայինը որոնելիս՝ բանաստեղծը միշտ կանգ էր առնում մայրենի լեզուի դերի վրայ: Յայտնի է լեզուի մասին Թումանեանի ասած խօսքը հայ գրողների երեկոյթին (1916): Կրկնենք այդ իմաստուն ասոյթը, մանաւանդ, որ Հայերս, ուր էլ լինենք, իրաւունք չունենք այն ոչ մի պահ մոռանալու. «Լեզուն է ամէն մի ժողովրդի ազգային գոյութեան ու էութեան ամենախոշոր փաստը, ինքնուրոյնութեան ու հեռաւոր անցեալի գրոշմը, պատմութեան ու հեռաւոր անցեալի կախարդական բանալին, հոգեկան կարողութիւնների ամենաճոխ գանձարանը, հոգին ու հոգեբանութիւնը»:

Թումանեանի ըմբռնումներում նոյնանում են ազգային լեզու եւ մայրենի լեզու հասկացողութիւնները, եւ նա հաստատում է հների միտքը, որոնք, իր խօսքով ասած, «լեզու ասելով ազդ էին հասկանում»: Բանաստեղծը տուել է նաեւ մայրենի լեզուի մի հրաշալի բնորոշում. «Խօսքի քերականական ձեւը մտքի մէջ գալիս է անդիտակցօրէն, ինքնաբերաբար: Բայց էդ էն լեզուն է, որին մանկուց ենք ընտելացած, որով հեշտ ու անաշխատ ենք մտածում. առանց աշխատելու գտնել էս կամ էն խօսքը, էս կամ էն ձեւը: Դա մայրենի լեզուն է, ազգային ժողովրդակցութեան, լուռ մտածմունքի եւ երազի լեզուն»: Ըստ Թումանեանի այսպիսին պէտք է լինի ամէն մի անհատի համար իր ժողովրդի լեզուն: Այլ վիճակ նրան խիստ հակաբնական էր թւում:

Բանաստեղծի պատկերմամբ մայրենի լեզուով խօսելը, գրելը եւ մտածելն արդէն իւրաքանչիւր անհատի մէջ պահպանում ու ամրապնդում է իր ժողովրդի հոգեբանութիւնը, եւ հակառակը, անհատը, որքան քիչ է գործածում մայրենի լեզուն, այնքան օտարանում է այդ հոգեբանութեանը: Թումանեանի մի շարք ասոյթ-

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

— Յայտնեցէք ինձ ճշմարտութիւնը, ձեր այս գրգռուած վիճակը զիս չափազանց կը տագնապեցնէ, պնդեց Սատըք:

— Լաւ, պատասխանեց Պառոնուհին, առանձին տեղ մը երթանք ու ամէն բան պիտի պատմեմ:

Երկուքը միասին ուղղուեցան ճաշարան մը, որ առտուան այդ ժամուն բոլորովին դատարկ էր:

Հոն երբ սեղանի մը քով տեղաւորուեցան, Պառոնուհին ըսաւ յանկարծ երիտասարդին.

— Կ'ընդունի՞ք որ ձեր ազատարարը եղած եմ ու ձեզ փրկած Եըլտըզի զնտանէն:

— Միթէ կարելի՞ է ուրանալ այդ բանը տիկին, ըսաւ երիտասարդը զարմացած նայելով գեղանի տիկնոջ:

— Եւ ասոր համար երախտապա՞րտ էք ինծի:

— Յաւիտեան երախտապարտ պիտի մնամ:

— Կ'ուզէ՞ք իմ այս ծառայութիւնս փոխարինել:

— Ձեր ըրածը այնքան մեծ բան մըն է որ կեանքիս մէջ երբեք պիտի չկրնամ փոխարինել, թէեւ միակ բաղձանքս ըլլայ ատիկա:

— Լաւ ուրեմն, կը սխալիք, ոչ միայն կրնաք լիուլի փոխարինել, այլ նոյնիսկ երախտապարտ թողուլ:

— Եւ ի՞նչ պէտք է ընել ասոր համար, գոչեց երիտասարդը որ տակաւին բան մը չէր հասկցած գեղանի Պառոնուհիին խորհրդաւոր ձեւերէն:

— Զիս այս տեղէն փախցնել անմիջապէս, պատասխանեց միւսը, ձայնը ցածցնելով:

— Փախցնե՛լ, ինչո՞ւ համար...

— Որովհետեւ կեանքս վտանգի մէջ է:

— Եւ ո՞վ կը համարձակի սպառնալ ձեր կեանքին, գոչեց երիտասարդը, ո՞ր թշուառականն է այդ...

— Թշուառական մը չէ՝ այլ ձեր մէկ սիրելի ընկերն ու բարեկամը, պատասխանեց Պառոնուհին տխրութեամբ ժպտելով:

— Անկարելի բան, ըսէք իր անունը...

— Ազիզ պէյը...

— Սատըք զարմանքի աղաղակ մը արձակեց եւ գեղանի մանկամարդ կնոջ նայեցաւ:

— Ազիզ պէյ ձեր կեանքին կը սպառնա՞յ... եւ ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ զինքն ու իր ընկերները մատնեցի, պատասխանեց կինը խուլ ձայնով մը:

Այս յայտարարութիւնը շանթի մը ազդեցութիւնը գործեց Սատըք պէյի վրայ: Մէկէն ի մէկ չկրցաւ բան մը ըսել եւ պիշ պիշ կնոջ երեսը նայեցաւ:

Յետոյ գոչեց.

— Հաւատացէք, տիկին, ձեր խօսքերէն բան մը կարող չեմ հասկնալ:

— Ամէն բան պիտի բացատրեմ, եթէ նախ եւ առաջ երդում ընէք զիս փրկելու:

— Բայց ի՞նչպէս կ'ուզէք որ փրկեմ... նախ որոշապէս ըսէք թէ ի՞նչ վտանգ կը սպառնայ ձեզի:

— Այս վայրկեանիս Ազիզ պէյ զիս կը հալածէ եւ առաջին հանդիպելուն զիս պիտի մեռցնէ...

— Ուրեմն Ազիզ պէյ հոս, Սելանի՞կ կը գտնուի:

— Ոչ տակաւին, բայց թերեւս քանի մը ժամէն հոս ըլլայ. ես յաջողեցայ իրմէ առաջ կառախումբ մտնել ու մեկնիլ:

Բոլոր այս պատմութիւնները հետզհետէ աւելի կը շփոթեցնէին երիտասարդ յեղափոխականը, որ չէր գիտեր թէ ի՞նչ դիրք բռնելու էր այդ կնոջ հանդէպ որ կը հալածուէր իր ընկերներուն կողմէ:

— Թերեւս կարենամ համոզել մեր բարեկամը երբ հոս հասնի, թոթովեց, ու թերեւս հրաժարի ձեզ հալածելէ:

— Չէ, այդ բանը կարելի չէ... հանդիսաւորապէս երդում ըրած է զիս սպաննելու:

— Բայց, Աստուած իմ, ի՞նչպէս կարելի է ասանկ բան մը ճիշդ այն միջոցին, ուր ցնծութեան եւ ուրախութեան մէջ ենք...

— Սատըք պէյ, փրկեցէք զիս, չեմ ուզեր մեռնիլ, աղաչեց կինը հեկեկալով:

Երիտասարդը չպատասխանեց: Խորին մտածումի մը մէջ թաղուած կը թուէր:

— Բայց, ըսաւ ի վերջոյ, տակաւին չբացատրեցիք թէ ի՞նչ տեսակ մատնութիւն էր ձեր ըրածը:

— Ապտիւլ Համիտի կողմէ ձեր քով զրկուած էի, խոստովանեցաւ Պառոնուհին:

Ու հեծկլտալով պատմեց ինչ որ մենք արդէն գիտենք մանրամասնաբար:

Երիտասարդ յեղափոխականը ապշութեամբ լսեց այս յայտնութիւնը:

— Հիմա որ ամէն բան գիտէք, ի՞նչ պիտի ընէք, պիտի ուզէ՞ք զիս ազատել, հարցուց բախտախնդիր կինը աղաչաւոր ձայնով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(242 – Շար.)

ՀՅԴՄՈՎՍՅԶ

ՈՒԱՌ

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ

—*—

ԺԱՎԱԾ ՆԱՀԱՏԱԿ

— Ֆրանսա տնտեսապես թեւատ է։ Պատերազմէն ետք ամէն տարի 2միլիառ ֆրանքի աւելցուկ մը ունեցած է։

— Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ այդ։

— Ամէն տարի ֆրանսական գործարանները 2միլիառ աւելի ապրանք կ՚արտադրեն, քան որքան կը սպառուի։

— Ինչո՞ւ ուրեմն ֆրանսական ապրանքները չեն ծախուիր։

— Որովհետեւ ֆրանսական ապրանքները ուրիշ երկիրներու ապրանքներէն աւելի թանկ կը նստին։

— Ինչո՞ւ ֆրանսական ապրանքները թանկ կը նստին։

— Որովհետեւ ֆրանսական գործարանները ուրիշ երկիրներու գործարաններէն աւելի թանկ կը գործեն։

— Ինչո՞ւ ֆրանսական գործարանները ուրիշ երկիրներու գործարաններէն աւելի թանկ կը գործեն

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները՝ Ալիս եւ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Թորոսեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նոտարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկան Գալայճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Բապուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Նոտարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նոտարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ճունկուրտայեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սարգիսեան եւ զաւակները, Պ. Պետրոս Ագգուշեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Առաքել Ատալեան եւ զաւակները (Նիս), ինչպէս նաեւ Բապուճեան Նետիլեան, Վարդանեան, Խաչիկեան, Կակոյեան, Կարապետեան, Շմաւոնեան, Դաւիթեան, Ագգուշեան, Զոլաքեան, Պէրպէրեան (Արժանթին) ընտանիքները, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, ազգականին

ԳՈՀԱՐԻԿ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Չէնկիլերցի)

մահը որ պատահեցաւ Հոկտ. 3ին, 86 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Հոկտ. 7) ժամը 15,30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Խաչվերացի մատաղին՝ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաշեանէ 30 Ֆր. Վարդիվառ Գամպէրեանէ 20, Տիկին Է. Վառնաճեանէ 10, Տիկին Ալիս Սարգիսեանէ 10:

Խաչիկ Գէորգեանի թաղման՝ Ժաք Պօղոսեանէ 20, Տօրունեան եղբայրներէ 15, Յակոբ Էսկիճեանէ, Մելքոն Թոքաթլեանէ եւ Գէորգեանէ 20: Տիկին Էօքսիւզեան-Զաքարեանի թաղման՝ Զաքարեան ընտանիքէ 100, Դարբինեան ընտանիքէ 50: Տիկին Մինասեան – Անդրէասեանի թաղման՝ Ա. Քէօսէեան ընտանիքէ 50, քաղաքի Կապոյտ Խաչէն 20:

Տիկին Էմիլի Պապիկեանի թաղման՝ Յ. Պապիկեան ընտանիքէ 100, Ժան Յովհաննէսեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պապիկեանէ 25, Սուրէն Յակոբեանէ 25, Սեպուհ Ճանիկեանէ 20, Արամ Պետիկեանէ 20, Պօղոս Արզումանեանէ 20, Ժիրայր Տէր-Վարդանեանէ 20, Գրիգոր Պօյաճեանէ 20, Արապեան ընտանիքէ 20, Անտրէ Պաղտասարեանէ 20, Յովսէփ Ունանեանէ 20, Ս. Պապաեիկիտեանէ 10, Վահրամ Պապիկեանէ 10, Սերժ Սարգիսեանէ 10, Յարութիւն Նիկողոսեանէ 10 Ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Ստեփան Պալեանի մահուան առթիւ.— 40 Ֆր. Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, 30 Ֆր. ողբացեալին սիրած խումբին՝ Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբին եւ 30 Ֆրանք «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Զորեքշաբթի (Հոկտր. 8) ժամը 21ին Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահը (68 Ռիւ Ուտան, Սօ):

Կը դասախօսէ նախկին նախարար՝

EDOUARD DEPREUX

« La vie douloureuse et glorieuse de l'Arménie »

(*Un patriotisme persistant à travers les pires persécutions*)

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մանիւթանսիոնէռ մը, որ զինուորական ծառայութիւնը կատարած ըլլայ (աշխատանքի իրաւունքով): Դիմել՝

Comptoir de Confection
86, Rue de Cléry — Paris (2e).

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի դպրոցի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Զօրաբաբելեանի մահուան առթիւ.—

Պ. Նազար Պետիկեան 100, Նշան Մինասեան, Զուլալ Գազանճեան, Պետրոս Քէպէլեան, Վրէժ Նետիլեան 50ական:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Պ. Խորէն Նազարէթեան ի յիշատակ Զօր. Անդրանիկի եւ Աւետիս Ահարոնեանի, անոնց շիրիմներուն իր այցելութեան առթիւ 25ական Ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ի (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ պարտաճանաչ Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամներէն Նշան Մառանեանի, Լեւոն Ապաճեանի, Տիկին Նշան Մազմանեանի, Յարութիւն Դաւիթեանի մահերուն առթիւ ողբացեալներու բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արենոյշները, Գայլիկները եւ Սկաուտները իրենց սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն խմբապետուհի Սիւզի Բանիկեանի եւ իր պարագաներուն իր հօր

ՀԱՅԿ ԲԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

Ճոխ գրադարան մը ունինք: Տրամադրելի՝ բոլորին անխտիր: Բաց է, ամէն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 15–17, Ռիւ Փափէր թիւ 7:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne HPA Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ
Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ԿՈՉ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը համաձայնութեամբ Վալանսի Ազգ. Միութեան վարչութեան, որոշած է Վալանսի մէջ հանգանակութիւն մը ընել՝ եկեղեցի – սրահի մը շինութեան համար, Հոկտեմբեր ամսուան մէջ: Ազգ. Միութիւնը կը յուսայ որ Վալանսի Հայութիւնը սիրայօժար պիտի մասնակցի այս ազգային եւ ազգասիրական ձեռնարկին, իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերելով:

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalarac

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.

(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 8 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11633 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.633

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ՀԱՅԱՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ

Մեծ Եղեռնէն աւելի քան կէս դար վերջ տակաւին վառ ու կենդանի է ծննդավայրի սէրը վերապրող հայրենակիցներու մէջ:

Հարուածին ծանրութեան տակ չշմած՝ նոր ապաստան փնտռելու, նոր բոյն կազմելու, ապրուստ ճարելու անմիջական ու տիպողական մտահոգութիւնները մէկ կողմէն, շուտով մեր հայրենի բոյները վերադառնալու բարեմիտ յոյսերը միւս կողմէն տարագրութեան սկիզբի տարիներուն թոյլ չէին տուած հետաքրքրուելու մեր ծննդավայրերու պատմութեամբ:

Սակայն երբ տուն-տեղ եղանք մեր երկրորդ հայրենիքներուն մէջ, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, ու երբ մեր հայրենի չէն տուները վերադառնալու ամէն յոյս յօդս ցնդեցաւ, մտածեցինք ա՛յն քաղաքներուն ու գիւղերուն մասին, ուր անցուցեր էինք մեր մանկութեան ու պատանեկութեան տարիները եւ ուր դարերով ապրեր էին մեր հայրերն ու պապերը:

Ամէնէն առաջ Հայրենակցական Միութիւններ նախաձեռնարկ եղան յաւերժացնելու իրենց ծննդավայրի յիշատակը: Ու գործի ձեռնարկեցին, նիւթական զոհողութիւններով, գրի առնել տալու համար պատմութիւնը կորուսեալ հայաքաղաքներու:

Քառասուն տարիէ ի վեր տասնեակներով Պատմագրքեր լոյս տեսան արտասահմանի մէջ եւ շարքը չէ վերջացած տակաւին: Ամէն տարի նոր գրքեր կը հրատարակուին: Ու պէտք է հրատարակուին, քանի դեռ ուշ չէ: Քանի կենդանի են ականատես վկաներ: Քանի մը տասնեակ տարի վերջ անոնք առ յաւէտ հրաժեշտ պիտի տան այս անցաւոր աշխարհին, կեանքի բնական օրէնքով: Ու պիտի ցամքի աղբիւրը:

Մեր մատենադարանին մէջ ունինք բազմաթիւ Պատմագրքեր, որոնցմէ շատեր հաստափոր հատորներ են եւ կը բովանդակեն տուեալ քաղաքի եւ շրջանի ամբողջական պատմութիւնը, — աշխարհագրական, ազգագրական, կրթական, մշակութային, եկեղեցական – կրօնական, երիտասարդական, լեզուաբանական, յեղափոխական – ազատագրական մարզերու մէջ, ինչպէս նաեւ տարագրութեան ու վարդի պատմութիւնները, ազգային աւանդութիւնները, տեղական բարքերն ու սովորոյթները: Ու այս բոլորը զարդարուած բազմաթիւ նկարներով, — կենդանագիրներ, խմբանկարներ, տեսարաններ, եւայլն:

Կարելի չէ այս նեղ սիւնակներուն մէջ մանրամասնօրէն նկարագրել ցարդ լոյս տեսած պատմագրքերը: Յիշե՛նք միայն գլխաւորները, որոնք մեր ձեռքին տակ են —

Վասպուրական, Վենետիկ, 1930, Մարաշ կամ Գերմանիկ եւ հերոս Զէյթուն, Նիւ Եորք, 1934, Պատմութիւն հայ Կեսարիոյ 2 հատոր, Գահիրէ, 1937, Սիսիտեան, Պէյրութ, 1949, Ակն եւ Ակնցիք, Փարիզ, 1952, Հանընի ընդհանուր պատմութիւնը, Լոս Անճէլըս, 1942, Դիւցազնական Ուրֆա եւ իր հայորդիները, Պէյրութ, 1955, Երզնկա, Գահիրէ, 1947, Երիզա եւ Եկեղեաց զաւառ, Վենետիկ 1953, Պատմութիւն Տարօնի աշխարհի, Պէյրութ, 1957, Պատմութիւն Անթէպի, 2 հատոր, Քալիֆորնիա, Պատմութիւն Խարբերդի, Քալիֆորնիա, Պատմութիւն Հաստորջուրի, Վիէննա, Պատմութիւն Հայկական Պոնտոսի, Պէյրութ, 1967, Պատմութիւն Զարսանճագի Հայոց, Պէյրութ, 1956, Պատմութիւն Թոմարզայի, Պէյրութ, Պատմութիւն Զէյթունի, Պուէնոս Այրէս Զէյթուն, Փարիզ, 3 պրակ, Պատմութիւն Էվէրէկ-Ֆէնէսէի, Փարիզ, Պատմութիւն Ատափազարի, Փարիզ, Շապին Գարահիսար (Փարիզ եւ Ամերիկա), Պարտիզակ, Փարիզ եւայլն:

Բալուի, Բաբերդի, Սեբաստիոյ, Թանզարան Գիւղի, Ծովք-Կէօլճիւկի եւ այլ մեծ ու փոքր քաղաքներու մասին հրատարակուեցան որոշ թիւով մենագրութիւններ եւ դրքոյկներ:

×

Այս տողերը գրելու տուն տուաւ Պատմագիրք Սիվրիհիսարի Հայոցը, 1965ին տպուած Պէյրութ, որ սակայն նոր հասաւ մեր ձեռքը:

Շուրջ 700 էջերէ բաղկացած եւ անթիւ նկարներով զարդարուած այս Պատմագրքի հրատարակութեան նախաձեռնութիւնն էր ստանձնած Յունաստանի մեր անձնազոհ ընկերներէն ողբացեալ Տր. Միհրան Ներսէսեան, որ անակնկալ հիւանդութեան եւ վաղաժամ մահուան պատճառաւ չէր կրցած գլուխ հանել իր սկսած գործը: Եռքէն Գրիգոր եւ Ներսէս Տէր-Յովհաննէսեան եղբայրները ստանձնած են վերջացնել հատորը, օժանդակութեամբ պէյրութաբնակ հայրենակիցներ Գէորգ Կիզիրեանի եւ Մուշեղ Ճէնտէրէճեանի (բանաստեղծ Մ. Իշխան):

Սիվրիհիսարի ազգային, մշակութային-կրթական ու եկեղեցական կեանքին մասին անգնահատելի օժանդակութիւն ընծայած է Վիէննայի Մխիթարեան միաբան ժրաջան Հ. Եփրեմ Վրդ. Պօղոսեան, քաղելով պոլսական հայատառ թուրքերէն եւ հայերէն թերթերէն, ԺԹ. դարէն սկսեալ:

Գաղատիոյ (Անդարա) թեմին ենթակայ Սիվրիհիսար հայաքաղաքի մասին մանրամասն նիւթեր կը պարունակէ Պատմագիրքը, որուն մէջ պատմական դէպքերն ու ծանօթ դէմքերու նկարներն ու կենսագրութիւնները ընդելուզուած են նոյն էջին մէջ:

Հատորի վերջաւորութեան աւելցուած է ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով այն դրքոյկը, որ լոյս տեսաւ Պէյրութի մէջ Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ, «որպէսզի սփիւռքի, մանաւանդ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի նորահաս սերունդը կարելիութիւնը ունենայ կարդալու եւ տեղեկանալու այն պատճառներուն, որոնք ամայացուցին մեր ծննդավայրը»:

Այժմ որ ընդմիշտ կորսուած է Սիվրիհիսար հայաքաղաքը, այս գիրքը կը կազմէ կենդանի կոթող մը յաւերժացնելու համար անոր յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՔՍԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՄ"

Արեւելեան Գերմանիոյ կազմութեան 20րդ տարեդարձին հանդիսութիւնները, որոնց ներկայ գտնուելու համար Արեւելեան Պերլին փութացած էին արեւելեան աշխարհի առաջնորդները (Բրեժնեւ, Հուսաք, Կոմուլքա, Քատար եւ Ժիվքով) սկսան բացառիկ նիստով մը, մինչ պատերուն վրայ, հսկայ պաստառներ երիտասարդ մը կը ներկայացնեն, սա խօսքով՝ «քսան տարեկան եմ»:

Օտար հիւրերու ներկայացումէն ետք խօսք առաւ Վալթէր Ուլպրիխթ, որ այս առթիւ պատմականը ըրաւ Արեւելեան Գերմանիոյ քսան տարիներու կեանքին: Ուլպրիխթ շնորհակալութիւն յայտնեց Խորհ. Միութեան, որ հնարաւորութիւն տուած էր երկրին դառնալու ընկերվարական պետութիւն մը: «Քսան տարուան ընթացքին, չվարանեցաւ ըսելու Արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարը, ոչ մէկ տագնապ անցուցինք: Ուլպրիխթ մոռցած ըլլալու է 1953ի բանուորական ըմբոստութիւնը կամ Պերլինի «ամօթի պատ»ին կառուցումը՝ արդիլելու համար իր քաղաքացիներուն արտագաղթը դէպի Արեւմտեան Գերմանիա:

Յատկանշական է Բրեժնեւի ճառը, քանի որ անդրադարձաւ գերմանական հարցին: Խորհ. Միութեան թիւ մէկ անձնաւորութիւնը գոհ է, որ Պոնի մէջ ընկերվարական – ազատական տարրերէ կազմուած կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի: «Բնականաբար գոհունակութեամբ կը դիմաւորենք Արեւմտեան Գերմանիոյ անկիւնադարձ կազմելիք քաղաքականութիւնը, եթէ ան ըլլայ իրապաշտ: Պատրաստ ենք ընդառաջ երթալու, պայմանով որ Պոն ճանչնայ գոյութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ»: Որովհետեւ, «Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ է, որ կը կազմուի բոլոր Գերմանացիներու ապագան»:

Բրեժնեւ նաեւ յիշեցուց, թէ Արեւելեան Գերմանիոյ դէմ կատարուած որեւէ ոտընձգութիւն պիտի բախի «Խորհ. Միութեան եւ ընկերվարական երկիրներու ամեհի ուժին»:

Բրեժնեւ Պերլինի մէջ բնականաբար պիտի խօսի Ուլպրիխթի հետ: Հակառակ հրապարակային խիստ արտայայտութիւններուն, կը թուի թէ Մոսկուա տրամադիր է «լեզու գտնելու» Պոնի նոր կառավարութեան հետ: Ուլպրիխթ միշտ մտահոգ է, որ Մոսկուա եւ Պոն կրնան հասկացողութեան գետին մը գտնել ի հեճուկս Արեւելեան Գերմանիոյ:

ՊԱՊԸ, ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ՄԶԿԻԹԻՆ ՀԱՐՑԸ

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը ընդունուեցաւ Պապին կողմէ: Պատմութեան մէջ առաջին անգամն էր, որ Իսրայելեան դրօշը կը ծածանէր Վատիկանի շրջագիծէն ներս: Խօսակցութիւնը, բնականաբար, ծանրացաւ Միջին Արեւելքի վրայ, մասնաւորաբար Երուսաղէմի սուրբ վայրերու խնդրին:

Ծանօթ է Վատիկանի տեսակէտը Երուսաղէմի սուրբ տեղեաց մասին: Արդարև, զանազան առիթներով Պօղոս Զ. անհրաժեշտ գտած է, որ այդ վայրերուն վրայ հաստատուի «միջազգային երաշխաւորութիւն» մը, այլ խօսքով երեք գլխաւոր կրօնքներու սրբավայրերը օժտուին ազատ մուտքի եւ ապահովութեան պայմաններով: Ա. Էպան Պօղոս Զ.ի հետ ունեցած իր տեսակցութենէն առաջ դիտել տուած էր, թէ Իսրայէլ պատրաստ է, խաղաղութեան հաստատման պարագային, սուրբ վայրերու պատմական իրաւատէրերուն իրաւունքները ընդունիլ:

Խօսակցութեան կապակցութեամբ Վատիկան մամուլին յանձնեց հաղորդագրութիւն մը, որով կ՚իմացուի թէ Պօղոս Զ. կրկին անգամ ըլլալով տրամադրութիւն յայտնած է «իր սիրայօժար աջակցութիւնը» բերելու հարցին կարգադրման համար:

Իրաց այս կացութեան մէջ յստակ չէ, թէ ի՛նչ կրնայ ըլլալ այդ «աջակցութեան» բնոյթն ու կարելիութիւնը, քանի որ Իսրայէլ Միջին Արեւելքի հարցին կարգադրութիւնը կը կապէ Արաբներու հետ կատարելի բանակցութիւններու, իսկ այս վերջինները կտրուկ կերպով կը մերժեն մէկ սեղանի շուրջ նստիլ Թէլ Ավիվի ներկայացուցիչներուն հետ:

Մինչ այդ Երուսաղէմի մէջ կը շարունակուի Ալ-Աքսա մզկիթը հրկիզող Ռոհանի դատավարութիւնը: Այս վերջինը մերժելէ ետք փաստաբանի օժանդակութիւնը, քանի որ ըստ իրեն՝ «Աստուած իր փաստաբանն է», յայտարարած է, թէ «յանցաւոր չէ»: Նման պարագայի մը, Իսրայէլի կառավարութիւնը, որ ամբաստանող կողմն է, պարտաւոր է փաստերու մատնանշումի ճամբով ցոյց տալ, թէ Ռոհան իսկապէս մահմետական մզկիթը հրկիզելու փորձ կատարած է: Ասիկա կը նկատուի «հրէական վարպետութիւն» մը, առնուազն՝ Իսրայելցիք գոհ պէտք է ըլլան դատին այս բնոյթը ստանալէն: Այս ձեւով իրենց առիթ կը տրուի յաչս աշխարհի ցոյց տալ, թէ իրենք մատ չունին այս պախարակելի գործին մէջ:

×

Ճակատին վրայ կռիւներ եւ բախումներ իրարու կը յաջորդեն: Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ եգիպտական օդանաւեր բուռն յարձակում գործած եւ ռմբակոծած են Սինայի մէջ գտնուող իսրայելեան հրթիռի բոլոր կայաններն ու ռատարի կեդրոնները: Համաձայն Գահիրէի՝ ռմբակոծութեանց ընթացքին եգիպտական օդուժը վար առած է երկու թշնամի օդանաւ: Թել Ավիվ, անշուշտ, կը հերքէ, աւելցնելով թէ զգետնած են երկու «Մէկ-21 եւ մէկ Միկ-17:

Նազարէթի մէջ ռումբ մը պայթեցաւ, որու հետեւանքով սպաննուեցաւ 70ամեայ Հրեայ մը: Կան նաեւ վիրաւորներ (23), որոնցմէ շատեր ծանր վիճակի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա յաջողեցաւ իր կամքը պարտադրել Հասարակաց Շուկայի իր ընկերներուն, որոնք դատապարտելով հանդերձ դրամի «տատանուող» սակերը Շուկայի անդամ Պետութեանց, ընդունեցան Գերմանիոյ դրած 5,5 առ հարիւր ներածման տուրքը առժամեայ կերպով: Գերմանիա խոստացաւ կայուն սակ մը որոշել մառքին համար, բայց ոչ մէկ թուական տուաւ ատոր համար: Նախարար Շիլէր ըսաւ պարզապէս թէ վըստահ է որ նոր կառավարութիւնը ժամ առաջ կը ճշդէ մառքին սակը: Մնաց որ «լաւագոյն ժամ առաջը» դեռ երեք շաբաթ պիտի տեւէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական նախարարը յայտարարեց Եւրոպա մէկ ձայնասփիւռէն թէ Ֆրանքին ներկայ սակը շատ երկար ատեն պիտի պահուի, այլ խօսքով նոր արժեզրկում չի նախատեսուիր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութեան բանբերը Լէօ Համոն յայտարարեց թէ չի կարծեր որ տը Կոլ վերադառնայ քաղաքական կրկէսը, քանի ան սորվեցուցած է նաեւ թէ ամէն ինչ կ՚ըլլայ օրինականութեան մէջ, այլ խօսքով՝ ընտրութեամբ ու ներկայ նախագահը ընտրուած է եօթը տարուան համար: «Տը Կոլ չի ձգեր որ օգտագործուի» շեշտած է Համոն:

ՀՌՈՄԻ Աստուածաբանական Յանձնախումբի նիստին առջեւ Պապը յայտարարեց թէ ով որ կը մերժէ կամ կը պայքարի Պապին հեղինակութեան դէմ վարդապետական մարզին մէջ, Եկեղեցւոյ կը վնասէ: Յանձնախումբը որ երեք օր նիստ ունի Հռոմ 30աստուածաբաններէ կազմուած է, որոնք 18 երկիր կը ներկայացնեն:

ՔՈԼՈՄՊԻԻ մէջ կրկնակ առևանդում մը կատարուած է առջի օր: Քալիի (երկրին երկրորդ քաղաքը) զուիցերացի հիւպատոսին 15ամեայ տղան առեւանդուած է, հիւպատոսն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած: Ուրիշ Զուիցերացի մը եւս առեւանդուած է:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ
ՅԱՐԱՏՎԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՎԱՔԱԾՈՒ

ՀԱՏՈՐ Ա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԿՈՄԻՏԵԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՄԲ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ

Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ, Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ, Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ, Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ, Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍ

ԼԻԶՊՈՆ

ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

—o—

Գալուստ Կիւլպէնկեանի «Կեանքի ընկերները» Հոկտեմբեր 2ին, վերջապէս միանաբար կայք հաստատեցին Լիզպոնի «Արուեստի եւ Մշակոյթի Կիւլպէնկեան Կեդրոն»ին մէջ:

Քարիւղահանքի հայ մեծահարուստը, որուն անձնական հարստութիւնը ենթադրաբար կը հասնէր մէկ միլիառ տոլարի, իր կեանքին մեծ մասը անցուց հաւաքելով արուեստի մեծ գործեր, որոնց համար կ'ըսէր՝ «իմ զաւակներս» կամ «բարեկամներս»: Երբ մեռաւ 1955ին, ժառանգ ձգեց նուրբ արուեստի գործերու աշխարհի լաւագոյն հաւաքածոներէն մէկը, անշուշտ, անհատական գծով: Այդ գործերը զետեղուած էին նկարասրահներու եւ մթերանոցներու մէջ՝ Լոնտոն, Փարիզ, Ուաշինկթըն եւ Լիզպոն:

Կիւլպէնկեան թողուց նաեւ 120 միլիոն սթերլին, որ իր փափաքին համաձայն պիտի մատակարարուէր արուեստներու եւ բարեգործութիւններու նպատակով հաստատուած հիմնարկութեան մը կողմէ (Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը):

Մշակոյթի նոր կեդրոնը հաստատուեցաւ, որպէսզի հիմնարկութիւնը ունենայ իր կեդրոնատեղին եւ արուեստի հաւաքածոն մնայուն կերպով ներկայացուի մէկ շէնքի մէջ: Ի դէպ, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը բարեսիրական չորրորդ մեծագոյն հաստատութիւնն է աշխարհի մէջ:

Կիւլպէնկեան կեդրոնը, որ վեց յարկանի շէնք մըն է, ապակիով եւ պրոնզով երեսապատուած, կը գտնուի Լիզպոնի կեդրոնը, պարտէզի մը մէջ, որ 17 արտավար տարածութիւն ունի: Կեդրոնը, որուն շինութիւնը տեւեց եօթը տարի, թանգարանէն զատ ունի նաեւ բացօթեայ ամփիթատրոն, 1300 հոգինոց նուագասրահ եւ արդիական գրասենեակներ: Ընդհանուր ծախքը հաղորդուած չէ, սակայն լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն քսան միլիոն տոլարի մօտ է:

Պաշտօնական բացումին ներկայ գըտնուեցան 1500 հրաւիրեալներ, որոնց շարքին Փորթուկալի նախագահը՝ ծովակալ Ամերիքօ Թոմազ, եւ մեծ մասը կառավարութեան անդամներուն, ինչպէս նաեւ դիւանագիտական անձնակազմը եւ նախարարներ Սպանիայէն, Պրազիլէն, Ֆրանսայէն, Իրաքէն եւ Թունուզէն:

Կիւլպէնկեանի միակ զաւակը Նուպար, որ իր հօրը հետ սրդոզած էր ժառանգական խնդրով, ներկայ չէր բացման երեկոյթին: Հիմնարկութեան պատասխանատուները յայտարարեցին, թէ հիւանդ է Լոնտոնի մէջ:

Սալթուուտի Լորտ Քլարքը, որ նախկին տնօրէնն էր Լոնտոնի Ազգային Նկարչասրահին եւ, միեւնոյն ժամանակ, անձնական բարեկամն ու խորհրդատուն Կիւլպէնկեանի, յայտարարեց, թէ իր կարծիքով Գ. Կիւլպէնկեան դժուար թէ սիրէր այս շէնքին ճարտարապետական դիմագիծը: «Արդի ճարտարապետութիւնը իր խստակրօն ծանրութեամբ երբեք դրաւիչ պիտի չըլլար իրեն համար»:

Կիւլպէնկեանի արուեստասէրի արժանիքները մատնանշեցին Լորտ Քլարք, Ճոն Ուաքըր, նախկին տնօրէնը Ուաշինկթընի Ազգային Նկարչասրահին եւ Ռընէ Թասէն տը Մոնթէկիւ, Իրաքի քարիւղի ընկերութեան տնօրէններէն մին:

Կիւլպէնկեան 14 տարեկանին սկսաւ հին դրամներ հաւաքել տեղական շուկաներուն մէջ: Անոր առաջին թանգարանը կազմեց Փարիզի Ավընիւ տ'Իէնա անհատական օթէլը, ուր 1927ին փոխադրեց արդէն իսկ տպաւորիչ դարձած իր հաւաքածոները: 1936ին բնակարանը փոքր եկաւ իր արժէքաւոր առարկաներուն համար, որով, եգիպտական հաւաքածոն փոխ տուաւ Պրիթիշ Միւզէումի, իսկ կարեւոր նկարները՝ Լոնտոնի Ազգ. Նկարչասրահին: Պատերազմէն ետք, այս հաւաքածոները զրկեց Ուաշինկթընի Ազգ. Նկարասրահին:

Համաձայն Կիւլպէնկեանի մօտիկ բարեկամներուն, անոր ամէնէն հրատապ բաղձանքը եղած է մէկ երդիքի մը տակ հաւաքել իր բոլոր հաւաքածոները: Լիզպոնի արուեստի կեդրոնին բացումով այդ բաղձանքը իրագործուեցաւ:

Կիւլպէնկեանի հաւաքածոներուն գլուխ գործոցները, ըստ արուեստի քննադատներուն, այն գործերն են, զորս գնած է 1929–30ին Լենինկրատի Էրմիթաժի թանգարանէն: Ասոնց մէջ կը գտնուին երկու Ռամպրանթներ՝ «Ալեւոր մարդուն դիմանկարը» եւ «Աթենա», Ռիւպէնսի «Հելէն Ֆուրմօն» եւ Հուտսընի Անահիտի (Տիան) արձանը: Հարուստ հաւաքածոյ մըն է նաեւ Թոմաս Ճերմընի արծաթեայ իրերը, պատրաստուած Կատարինէ Մեծի համար:

Թանգարանը կը պատսպարէ նաեւ Կիւլպէնկեանի եգիպտական, յունա–հռովմէական, միջագետեան, մահմետական եւ ծայրագոյն արեւելեան արուեստի հաւաքածոները: Հին Յունաստանի դրամներու լաւագոյն հաւաքածոն ունի:

Թանգարանը ունի նաեւ գրադարան մը, բաղկացած 400·000 գիրքերէ, մեծ մասով նուիրուած արուեստներու: Հիմնարկութիւնը միշտ կը հարստացնէ հաւաքածոները:

Թ. Ա. Թ.

«Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն»

նէի, Զուարթնոցի կառուցումը լիովին նախապատրաստուած էր ճարտարապետական մտքի դարաւոր փորձով եւ աւանդներով: Դրանց ստեղծումը մի բուռն, ստեղծագործական պոռթկում էր, պայմանաւորուած նախորդ դարերի զարգացման բարձր մակարդակով: Այն հանգամանքը, որ այդ երեք յուշարձաններն էլ ստեղծուել են կարճ ժամանակուայ ընթացքում, կասկած չի թողնում, որ Վաղարշապատում գոյութիւն է ունեցել ըստեղծագործական որոշակի մի դպրոց, գործել է տաղանդաւոր ճարտարապետների ամբողջ մի խումբ:

Ո'չ Հռիփսիմէն, ո'չ Գայեանէն եւ ո'չ էլ Զուարթնոցը չէին կարող ստեղծուել անհատ, թէկուզ եւ տաղանդաւոր մի ճարտարապետի ուժերով: Անկասկած այդ տաղանդների կողքին պէտք է լինէր նրանց աւանդներն ու գեղարուեստական սկզբունքները բաժանող ուժեղ եւ գործունեայ ճարտարապետների, քանդակագործների ու նկարիչների մի ամբողջ սերունդ: Հէնց այդպիսի սերնդի ստեղծագործական պոռթկումների գնով ձեռք բերուած ընդհանուր գեղարուեստական բարձր մակարդակի վրայ կարող էին բարձրանալ արուեստի նման գագաթներ:

ՍՏ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

(Բժ. Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ)

—o—

1917ին մօրեղբօրս Անդրանիկի հետ Թրքական ճակատէն Թիֆլիզ էինք գացած հանգստանալու, երբ իմացանք, որ ռուսական բանակը հասած է Երզնկա, մինչչեւ Տէրսիմ: Երկու շաբթուան համար արտօնութիւն ստացայ մօրեղբօրմէս երթալու Երզնկա, մեր գերդաստանէն ալ բեկորներ գտնելու յոյսով: 1907ին Շապին Գարահիսարէն ընտանեօք փոխադրուած էինք Երզնկայի մօտակայ Կերճանիս գիւղաքաղաքը:

Թիֆլիզէն ճամբայ ելայ հնչակեան Վահագն Նալպանտեանի եւ քեռայրիս՝ Երզընկացի Զարեհ Նրանեան–Վարդանեանի հետ, որ Վառնայէն Կովկաս էր եկած՝ միանալու մեր կամաւորական խումբին: Էրզրում հասնելով իջեւանեցանք Հայկական Կոմիտէի շէնքը, որուն կառավարիչն էր յայտնի դաշնակցական ղեկավար բըժիշկ Զաւրիեւ: Քանի մը թուրք մեծաւորներու հետ յարաբերութեան մէջ մըտնելով, յաջողեցանք 5–6 օրուան ընթացքին Էրզրումի մէջ ազատել բաւական թիւով պահուած Հայեր:

Բժ. Զաւրիեւ ռուս հրամանատարէն արտօնութիւն ստացաւ, որ ես իրաւունք ունիմ Երզնկայի մէջ բանալու «Գաղթականական Կայան» մը: Ու նաեւ ինծի տուաւ նամակ մը՝ ուղղուած բժիշկ Արշակ Պօղոսեանի, որ Երզնկայի հիւանդանոց–որբանոցին վարիչն էր: Բժիշկը շատ սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ ինծի: Քանի մը անգամ իրեն հետ տեսակցելէս վերջ որոշեցինք ժողով մը գումարել իր բնակարանին մէջ: Ժողովին ներկայ եղան Ռոստոմ, Մուրատ, Կայծակ Առաքել, Վարդան Շահպազ, Վահագն Նալպանտեան, Սմբատ խան Կապուտիկեան եւ Տիգրան Տեւոնեան:

Սմբատ խան յայտնեց, որ մեծ թիւով Հայեր ապաստանած են Տէրսիմ՝ Քիւրտերու մօտ: Որոշուեցաւ պատուիրակութիւն մը ղրկել Տէրսիմ տեսակցելու քիւրտ ցեղապետներու հետ Հայերը ազատելու համար: Շատ դժուար եւ վտանգաւոր էր այս առաքելութիւնը, որովհետեւ Տէրսիմ կը գտնուէր Թուրքերու տիրապետութեան տակ: Հակառակ ժողովականներու ընդդիմութեան ես ստանձնեցի արկածախնդրական այդ պարտականութիւնը: Ծանօթ էի Տէրսիմի Օվաճուխ գիւղը բնակող քիւրտ ցեղապետ Հիւսէյին պէկին, որու աջակցութեան վստահ էի: Առանց Անդրանիկէն արտօնութիւն ստանալու եւ կեանքս վտանգի տակ դնելով Տէրսիմ գացի՝ ընկերակցութեամբ քաջն Վահագնի: Մեզի հետ առինք Խարբերդցի երկու կտրիճ հայ տղաներ, որոնք քրտախօս էին եւ հագած Քիւրտի հագուստներ եւ որոնք իբրեւ ուղեցոյց պիտի ծառայէին մեզի:

Անվտանգ հասանք Օվաճուխ գիւղը, ուր գտանք ցեղապետ Հիւսէյին պէկը, որուն աջակցութեամբ կրցանք հաւաքել մօտաւորապէս 10·000 հայ բեկորներ եւ մեզի հետ տարինք Երզնկա, երկու կարաւանով, Քիւրտերու պաշտպանութեամբ:

Երզնկայի մէջ Մուրատի, բժիշկ Արշակ Պօղոսեանի, Կայծակ Առաքելի, Վարդան Շահպազի եւ Վահագնի հետ համախորհուրդ ստեղծեցինք «Մէկ Հայ մէկ կարմիր ոսկի յանձնելի Երզնկա» անունը կրող կազմակերպութիւն: Պայմանաւորուեցանք Քիւրտերու հետ, որոնք իրենց բերած իւրաքանչիւր Հայու համար կը ստանային մէկ ոսկի:

Տէրսիմէն, Քէմախէն եւ Երզնկայի գիւղերէն եւ լեռներէն ազատուած բեկորներէն շատեր հիւանդկախ վիճակ ունէին եւ կարօտ էին բժշկութեան: Բժիշկ Պօղոսեան ազգասիրաբար եւ անձնազոհութեամբ ո'չ մէկ ջանք խնայեց դարմանելու համար հիւանդները եւ օգնելու տկարներուն եւ կարօտեալներուն, օգտագործելով ռուսական մեծ պահեստները: Իբրեւ բժշկապետ ռուսական հիւանդանոցին ամէն դիւրութիւն ունէր այդ մասին: Իր ջանքերով ազատուած Հայերէն տակաւին ապրողներ կան Հայաստան, Ամերիկա եւ Ռումանիա:

Առաջին աշխարհամարտէն ետք բախտն ունեցայ բժիշկ Պօղոսեանի հանդիպելու Ռումանիոյ մէջ: Միասին վերյիշեցինք անցեալի պատմական դէպքերը:

Վերջին անգամ զինքը տեսայ Փարիզի մէջ: Քանիցս այցելեցի իր բնակարանը, միշտ արժանանալով իր սովորական սիրալիր ընդունելութեան: Այժմ խորապէս կ'ողբամ իր անդարմանելի կորուստը, սակայն երբեք պիտի չմոռնամ իր քաղցր յիշատակը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (599)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

—o—

— Դանա՞կ, գոչեց Ժավէր: Իրաւունք ունի: Ատիկա աւելի յարմար զէնք մըն է քեզի համար:

Ժան Վալժան Ժավէրին վիզին կապը կտրեց, ապա ձեռքերուն չուանները եւ ոտքերուն չուանը կտրեց, եւ կայնելով, ըսաւ.

— Ազատ էք:

Ժավէր շուտով զարմացող մը չէր: Սակայն որքան ալ տէր ըլլար ինքնիրեն, չկրցաւ ազատիլ ներքին ցնցումէ մը: Բերանաբաց եւ անշարժ մնաց:

Ժան Վալժան շարունակեց.

— Չեմ կարծեր թէ պիտի ելլեմ ասկէ: Սակայն եթէ բախտը ուզէ որ ելլեմ, Օմ Արմէ փողոցը, թիւ 7 տունը կը բնակիմ Ֆոշլըվան անունով:

Ժավէր վագրի մը պէս յօնքերը պռըստելով բերնին մէկ խորշը բացաւ կէս մը, եւ մրմռաց կամաց մը.

— Զգուշացի՛ր:

— Գացէք, ըսաւ Ժան Վալժան:

Ժավէր կրկնեց.

— Օմ Արմէ փողոցը, Ֆոշլըվան ըսիր, այնպէս չէ՞:

— Թիւ 7:

— Թիւ 7, կրկնեց Ժավէր կէս ձայնով:

Կոճկեց թիկնոցը, երկու ուսերուն մէջտեղը զինուորականի մը պէս ձգտեց կէս շրջան մը ըրաւ, թեւերը կուրծքին վրայ առաւ՝ մէկ ձեռքովը կղակը բռնելով եւ սկսաւ քալել դէպի Հալ ուղղուելով: Ժան Վալժան ետեւէն կը նայէր: Ժավէր քանի մը քայլ առնելէ ետք ետեւը դարձաւ եւ գոչեց Ժան Վալժանին.

— Զանձրութիւն կուտաք ինծի: Աւելի աղէկ է որ մեռցնէք զիս:

Ժավէր ինքն ալ չէր նշմարեր թէ ա'լ չէր ուզեր Ժան Վալժանը:

— Գացէք, ըսաւ Ժան Վալժան:

Ժավէր յամրաքայլ հեռացաւ:

Վայրկեան մը ետք Տէ Փրէշէօր փողոցին անկիւնէն դառնալով աներեւոյթ եղաւ:

Երբ Ժավէր դադրեցաւ տեսնուելէ, Ժան Վալժան դէպի օդը պարպեց ատըրճանակը:

Ապա պատնէշ դառնալով ըսաւ.

— Լմնցաւ:

Ահա ըսենք թէ ի՞նչ կ'անցնէր:

Մարիուս աւելի դուրսին քան թէ ներսին զբաղելով մինչեւ այն ատեն ուշադրութեամբ նայած չէր վարի սրահը մթին խորշը կաշկանդուած լրտեսին:

Երբ մեռնելու համար ցերեկը պատնէշէն Ժավէրին անցնիլը եւ երթալը տեսաւ, ճանչցաւ զայն: Յանկարծ բան մը ինկաւ միտքը: Փոնթուազ փողոցին ոստիկանութեան տեսուչը, նաեւ անկէ ընդունուած երկու ատրճանակները յիշեց, ատրճանակներ, զորս ինք՝ Մարիուս, գործածեր էր ճիշդ այս պատնէշին մէջ, եւ ոչ միայն անոր կերպարանքը այլ նաեւ անունը յիշեց:

Սակայն այս յիշատակը անոր ամէն դաղափարներուն պէս միգապատ եւ շըփոթ էր: Ինքն իրեն ոչ թէ հաստատեց, այլ հարցուց.— Միթէ ասիկա չէ՞ ոստիկանութեան այն տեսուչը որ ըսաւ ինձ թէ Ժավէր է իր անունը:

Թերեւս տակաւին ժամանակ կար միջամտելու այս մարդուն համար: Բայց նախ պէտք էր գիտնալ թէ արդեօք իրօք Ժավէ՞րն էր ան:

Մարիուս հասկնալու համար Անժոլրային հարցուփորձեց որ պատնէշին միւս ծայրը կը տեղաւորուէր նոյն միջոցին:

— Անժոլրա:

— Ի՞նչ է:

— Ի՞նչ է այս մարդուն անունը:

— Որո՞ւ:

— Ոստիկանութեան գործակալին: Գիտե՞ս անունը:

— Անշուշտ: Ըսաւ մեզի իր անունը:

— Ի՞նչ է անունը:

— Ժավէր:

Մարիուս կայնեցաւ:

Նոյն պահուն հրացանակին արձակուիլը լսուեցաւ:

Ժան Վալժան երեւնալով գոչեց. — Լմնցաւ:

Մարիուսի սիրտը տխուր սրսփուք մը զգաց:

—o—

ԳԼՈՒԽ ԿԳ.

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ

Յանկարծ թմբուկը զարնուելով յարձակումի նշանը տուաւ:

Ուրական մը եղաւ յարձակումը: Առջի օր յարձակողները պոայի մը պէս լռելեայն մօտեցեր էին պատնէշին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ցաւակցական հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Պէյրութ, Տիկին Լ. Սասունիի մահուան առթիւ.—

Կ'ողբանք ընկերուհի Սասունիի կսկծալի կորուստը եւ մեր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնենք:

×

Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Արղութեան խումբի ընկերները կ'ողբան մահը խումբի հիմնադիրներէն ընկերուհի

ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնեն ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկ. Էմիլի Պապիկեանի մահուան առթիւ.—

Պ. Պապիկեան Յակոբ եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Զարդարեան, Յովհաննէսեան Ժան 50ական, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պապիկեան, Յակոբեան Սուրէն 25ական, Տէր եւ Տիկին Ճանիկեան Սեպուհ 30, Տէր եւ Տիկին Պանտիկեան Վարդան, Տէլի Պոյեազեան Կարապետ, Տէր եւ Տիկին Թոնդուրեան, Տէր–Սահակեան Ժան 20ական, Տիկին Բարթամեան Սիւզան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր–Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Սերժ Սարգիսեան, Տիկին Յակոբեան Մառի, Աթէշեան Աւետիս, Տէրտէրեան Ղազար, Եօթնեղբայրեան Սրբուհի, Չինարեան Պետրոս, Գինոսեան Ասատուր 10ական Ֆր. շինութեան Ֆոնտին: Տէր եւ Տիկին Ասատուր Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տօլպաշեան 20ական «Յառաջ» օրաթերթին: Արապեան ընտանիք 20, Ունանեան Յովսէփ 10, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Քէօսէեան «Յառաջ»ին 30 Ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Հ. Ց. Դ. Արղութեան խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերներ Մովսէս եւ Յարութիւն Տէմիրճեանի իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ Ռեբեկա Դանիէլեանի մահուան առթիւ (Պուլկարիա):

Նոյն տխուր առթիւ Շաւիլի Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհիներ Անահիտ Պարտաքճեանի եւ Վարդուհի Տէմիրեճանի:

ԿՈՉ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը համաձայնութեամբ Վալանսի Ազգ. Միութեան վարչութեան, որոշած է Վալանսի մէջ հանգանակութիւն մը ընել՝ եկեղեցի – սրահի մը շինութեան համար, Հոկտեմբեր ամսուան մէջ: Ազգ. Միութիւնը կը յուսայ որ Վալանսի Հայութիւնը սիրայօժար պիտի մասնակցի այս ազգային եւ ազգասիրական ձեռնարկին, իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերելով:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆՍԱՄՊԼԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանս–Իւրս *ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ Հայկական Օրերու շարք մը կազմակերպուած է Ֆրանսայի զանազան քաղաքները Հայաստանի Երգ ու Պարի անսամպլով.—*

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ, Հոկտ. 13ի իրիկունը Մէզոն տէ Սփոր:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Հոկտ. 14, իրիկունը Մէզոն տը լա Քիւլթիւռ:

ՎԱԼԱՆՍ, Հինգշաբթի, Հոկտ. 16, իրիկունը, Թէաթր Միւնիսիփալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Շաբաթ, Հոկտ. 18, Սալ Վալիէ:

ՆԻՍ, Երեքշաբթի, Հոկտ. 21, իրիկունը Թէաթր Միւնիսիփալ:

ԹՈՒԼՈՆ, Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 22 Թէաթր Միւնիսիփալ:

ՓԱՐԻԶ, Նոյեմբեր 2, Միւթիւալիթէ:

ՊԱՆԵԷՕ, Շաբաթ Նոյ. 8:

ԻՍԻ (կամ Փարիզ) ցերեկ կամ իրիկուն Կիրակի, Նոյեմբեր 9:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Աղաւնի Գապատայեան 100ական Ֆրանք կը նուիրէ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ եւ «Յառաջ»ին Ստեփան Պալեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա–Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն–Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին

(Ligne H P A Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Հեռ. 033–02–12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

Ճոխ գրադարան մը ունինք: Տրամադրելի՝ բոլորին անխտիր: Բաց է, ամէն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 15–17, Ռիւ Փափէր թիւ 7:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱՐԻՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ — Զանազան տօնակատարութեանց առթիւ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի աճապարել դիմելու

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, Paris

Հեռաձայնել՝ 742–77–40 եւ իրիկու ները Կ. ՈՒՆՃԵԱՆին՝ 793–25–16

ԳԻՆ 2250 ՖՐԱՆՔ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատաակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 Փր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 Փր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 Փր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 Փր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 Փր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 Փր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ–ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Հայկական Կիլիկիա	8 Փր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, թղթակազմ	15 Փր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 Փր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Վենետիկ	400 Փր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 Փր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 Փր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.

Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 9 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11634

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.634

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Յոբելեանին առթիւ)

Թէհրանի մեր հայրենակիցները այսօր՝ Հոկտեմբեր 9, պատշաճ հանդիսաւորութեամբ կը տօնեն երաժշտագէտ Համբարձում Գրիգորեանի 55ամեայ եւ Կոմիտաս Երգչախումբի 40ամեայ գործունէութիւնը:

Յոբելեանի նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հայ Կին Միութիւնը: Կազմուած էր Յոբելենական Կեդրոնական Յանձնախումբ մը՝ մասնակցութեամբ ազգային մարմիններու, միութիւններու, մամուլի եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներու, հովանաւորութեամբ թեմին առաջնորդ Արտակ Արքեպս. Մանուկեանի:

Կեդր. Յանձնախումբը կոչ կ'ուղղէր Իրանի, արտասահմանի եւ հայրենիքի Հայութեան եւ յոբելեարի բազմաթիւ աշակերտ-աշակերտուհիներուն եւ երգիչներուն, որոնք ցրուած են ի սփիւռս աշխարհի, որպէսզի «լաւագոյնօրէն արձագանգեն յոբելենական հանդիսութիւններին»:

Համբարձում Գրիգորեան՝ իրանահայ համեստ մտաւորական մը՝ կանուխէն նուիրուած է հայկական երաժշտութեան տարածման ու պանծացման, հաւատարմօրէն եւ անհուն զոհողութեամբ: Միաժամանակ իբրեւ կրթական մշակ ծառայած է հայկական դպրոցներու մէջ հասցնելով բազմաթիւ աշակերտներ:

Այս տարի կը լրանայ իր հանրային գործունէութեան 55ամեակը:

Քառասուն տարի առաջ ինք է, որ հիմնած է Կոմիտաս Երգչախումբը, որուն մնայուն խմբավարն է եղած: Իր բարեհամբոյր նկարագրով եւ աշակերտներուն հանդէպ սիրալիր վերաբերումով ամբողջ չորս տասնեակ տարիներ կանգուն պահած է միշտ թարմ ուժերով վերանորոգուող երգչախումբը: Անոր անվիճելի եւ անփոխարինելի զեկավարի խիստ դժուարին, մեծ զոհողութիւններ պահանջող եւ յոգնեցուցիչ պաշտօնին վրայ մնացած է անտրտունջ, սիրտ ու հոգի մաշեցուցած է յանուն հայ արուեստի ծանօթացման, հայ երգի ու երաժշտութեան ժողովրդականացման:

Բացի մայրաքաղաք Թէհրանէն հաստատուն կազմակերպած է Իրանի հայաշատ քաղաքներուն մէջ, — Ղազուին, Թաշտ, Փահլաւի, Նոր Ջուղա, Աբատան, Աւուազ, Մէսճիտ Սիւլէյման, Թաւրիզ ու Թատէի վանքը:

Փարիզցիներուն անծանօթ մը չէ այսորուան յոբելեարը: Արդարեւ մեր տարեգրաւոր հայրենակիցը ճանչցանք 1926–1928 տարիներուն: Եկեր էր Լոյս-քաղաքին մէջ կատարելագործելու իր երաժշտական արուեստը: Վերջին ծայր լուրջ ու աշխատունակ, ամբողջութեամբ եւ հոգեւին նուիրուած էր իր սիրած ու պաշտած ասպարէզին, բոլորովին անհաղորդ Փարիզի հրապոյրներուն եւ զուարճութեանց:

Երաժշտական դիտելիքներով զինուած՝ Համբարձում Գրիգորեան վերադարձաւ Պարսկաստան, իր հայրենի տունը, լաւագոյնս ծառայելու համար զինքը ծնող ժողովուրդին, որուն արժանաւոր զաւակն էր:

Իր յոբելեանին կը բերենք նաեւ մեր անկեղծ մասնակցութիւնը՝ մաղթելով իրեն երկար կեանք, որպէսզի շարունակէ առաքելութիւնը, որուն կոչումն ունի, ի փառս հայ երգի եւ երաժշտութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԿՈՒ ՄԵԾԵՐԸ

Կարճ ժամանակէ մը ի վեր տուեալներ կային ենթադրելու, որ Փեքին եւ Մոսկուա ճիգ կը թափեն որոշ չափով բարելաւելու համար իրենց յարաբերութիւնները, առնուազն՝ չվատթարացնելու:

Առաջին փորձը կատարուեցաւ Խապարովսքի մէջ, ուր Չինացիներ եւ Ռուսեր խօսակցութիւններ ունեցան սահմանային հարցերու շուրջ: Ճիշդ է, որ Չինացիները ժողովի ընթացքին ցուցական ձեւով հեռացան, յետագային, կրկին վերադառնալու համար հոն: Ճիշդ է նաեւ, որ Խապարովսքիի մէջ փոքր, երկրորդական հարցեր միայն կարգադրուեցան, բայց ի վերջոյ հանդիպում մը տեղի ունեցած էր երկու մեծ եղբայր-թշնամիներուն միջեւ: Գաղտնի հանդիպումները շարունակուեցան այնուհետեւ մինչեւ Սեպտեմբեր 11, երբ Կոսիդին անակնկալ կերպով Փեքին մեկնեցաւ տեսակցելու Շու Էն Լայի հետ: Այժմ կը թուի թէ հանդիպումը ապարդիւն չէ անցած, քանի որ առջի օր Փեքին պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը հաղորդեց, թէ Չինաստան եւ Խորհ. Միութիւն որոշած են բանակցիլ սահմանային հարցերու շուրջ: Հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Փեքինի մէջ: Պիտի մասնակցին երկու երկիրներու Արտաքին փոխ-նախարարները:

Փեքինի հաղորդագրութիւնը շահեկան է նաեւ այս իմաստով, որ երեւան կը հանէ այս վերջնոյն տրամադրութիւնը — եւ անուղղակի կերպով, անշուշտ, Մոսկուայի տրամադրութիւնը — իրերհասկացողութեան ուղի մը գտնելու:

Հաղորդագրութենէն կը պարզուի, որ Չինաստան սահմանային խնդիրները լուծելու մտադրութեամբ պատուիրակութիւն մը ղրկած է Խապարովսք, սակայն «Խորհ. Միութիւնը արիւնալի միջադէպեր յարուցանեց եւ միեւնոյն ժամանակ ամբաստանեց Չինաստանը, թէ կը ծրագրէ հիւլէական յարձակում մը գործադրել Խորհ. Միութեան դէմ»: Այս է Փեքինի մեկնաբանութիւնը յուլիսեան միջադէպերու մասին:

Աւելի հետաքրքրական են Կոսիդին-Չու Էն Լայի հանդիպման մասին տրուած տեղեկութիւնները հաղորդագրութեան մէջ:

Համաձայն Փեքինի, հանդիպման ընթացքին Չինաստան առաջարկած է, որ երկու բանակները հեռանան սահմանին վրայ գտնուող բոլոր վիճելի հողերէն, որպէսզի իրարու հետ շփում չունենան: Այս ձեւով առաջքը կ'առնուի բախումներու: Վիճելի հողերէ հեռացումը խնդրոյ առարկայ չի դարձներ անոնց ներկայ գոյավիճակը: Այլ խօսքով՝ Չինաստան հողային պահանջներ չի դներ սեղանի վրայ անուազն իբրեւ նախապայման երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման համար:

Փեքին իր հաղորդագրութեան մէջ կը ճշդէ նաեւ կարգ մը կարեւոր կէտեր: Նախ՝ որ երկու երկիրները ոչ մէկ պատճառ ունին պատերազմելու սահմանային խնդիրներու համար: Ապա՝ որ անհեթեթութիւն է մտածել, թէ Չինաստան կը փափաքի հիւլէական յարձակումի մը նախաձեռնել: Սակայն, Չինաստան երբեք տեղի պիտի չտայ սպառնալիքներու առջեւ, նոյնիսկ եթէ այդ սպառնալիքները հիւլէական բնոյթ ունենան: Եթէ, կ'աւելցնէ հաղորդագրութիւնը, յիմարներու խմբակ մը փորձէ հիւլէական պատերազմ մը նախաձեռնել Չինաստանի դէմ, հակառակ միջազգային հանրային կարծիքի դատապարտումին, «700 միլիոն Չինացիներ ոտքի պիտի ելլեն դէմ դնելու յարձակումին. յեղափոխական պատերազմ պիտի մղեն»: Այս պարբերութիւնը, ըստ երեւոյթին, ուղղուած է խորհրդամին այն զինուորականներուն, որոնք կը ջատագովեն հիւլէական յարձակում մը Չինաստանի հիւլէական կեդրոններուն վրայ (Սինքեանկ):

Չինաստան կը ճշդէ Փեքինի հաղորդագրութիւնը, երբեք պահանջած չէ ցարական Ռուսիոյ կողմէ գրաւուած հողերու վերադարձը: Ընդհակառակն, խորհրդային կառավարութիւնն է, որ միշտ փորձած է չինական նոր հողամասեր գրաւել բռնաբարելով հաստատուած պայմանագիրները: Աւելին՝ Մոսկուա միշտ ուզած է, որ Փեքին վաւերացնէ եւ օրինական նկատէ նոր հողամասերուն գրաւումը:

Վերջապէս, Չինաստանի կառավարութիւնը չի ծածկեր այն իրողութիւնը, որ կողմերուն միջեւ «դաղափարական տարակարծութիւններ» գոյութիւն ունին, «որոնք անհաշտելի են իրարու հետ»:.

«Դաղափարական պայքարը պիտի շարունակուի երկար ժամանակ եւս»: Սակայն, ասիկա պատճառ չէ, որ երկու կողմերը պետական ճամբով խաղաղ գոյակցութիւն մը չհաստատեն իրարու միջեւ: Ի վերջոյ այս է խորհրդային, չին եւ աշխարհի ժողովուրդներու փափաքը:

Այժմ կը մնայ սպասել եւ տեսնել, թէ ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ Փեքին-Մոսկուա բանակցութիւնը, որուն թուականը պիտի ճշդուի ի մօտոյ:

Տեղական մամուլին մէջ դեռ ցանցառ են մեկնաբանութիւնները:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Ցանցաւոր չեմ» առաջին յայտարարութենէ մը ետք, զոր ըրաւ Ռոհան, Ալ-Աքսայի հրկիզումին հեղինակը, յանկարծ փոխեց իր պաշտպանողականը եւ իր փաստաբանը ճշդեց թէ ամբաստանեալը կը ներկայանայ ոչ թէ իբրեւ «ոչ-յանցաւոր», այլ՝ անպատասխանատու: Փաստաբանը կը ճշդէ թէ «Ռոհան պիտի ընդունի իրեն վերագրուած յանցանքները, բայց չընդունիր ամբաստանութեան յառաջ բերած ծանր մեղքերը վասնզի, այն պահուն երբ կարգ մը արարքներ իրեն կը վերագրուին, մտային խանգարումէ կը տառապէր եւ հետեւանքը այն էր որ միտքը պայծառ չէր»:

Ցիշենք որ ձերբակալութենէն անմիջապէս ետք, Ռոհան ոստիկանատան մէջ հետեւեալ խոստովանութիւնը ըրած էր, առանց ոչ մէկ ճնշումի.— «Աստուածաշունչին մէջ հատուած մը գտայ Զաքարիա մարգարէէն, որ կը յայտնէ թէ հեռուէն եկող մէկը պիտի կանչուի Աստուծոյ կողմէ տաճարը կառուցելու համար: Այդ հատուածին պատճառով ու նաեւ այն ամէն բանին համար զոր ուսումնասիրեցի երեք տարիէ ի վեր հին եւ նոր Կտակարանին մէջ, որոշեցի որ Աստուած կ'ուզէր որ ես շինեմ այդ տաճարը: Եթէ խակապէս եմ ա՛ն, որ ընտրուած է այդ գործին համար, պէտք է փաստը բերեմ: Այդ փաստը մզկիթին քանդումն էր, քանի որ այդ էր Աստուծոյ կամքը: Ուրեմն պէտք է որ Աստուած ձգէր որ կատարեմ»: Ռոհան կը ճշդէր նաեւ այն ատեն, որ Աստուծոյ կողմէ իրեն եղած այդ հրաւէրը գտած է Զաքարիա մարգարէի 7րդ գլուխին մէջ, 15րդ տուն, ուր կ'ըսուի.— «Եւ անոնք որ հեռու են պիտի գան եւ պիտի մասնակցին Եհովայի տաճարին կառուցման: Այսպէս կը գիտնաք, որ Եհովայի բանակներու Աստուածը, զիս ղրկեց ձեզի: Եւ այդ իսկապէս պիտի կատարուի եթէ լսէք Եհովայի, ձեր Աստուծոյ ձայնը»:

Այս դատավարութեան սկիզբէն սակայն Ռոհանի ձայնը չէ լսուած: Եւ անշուշտ դժուար ալ է փաստել թէ մտային խանգարում ունէր Օգոստ. 21ին, եթէ հիմա չունի: Վկաներու կարգին է իր մէկ բարեկամը, մտերիմը, որ ծանօթ էր նաեւ Ռոհանի գաղտնիքներուն: Այդ վկան կը պատմէ.— «Ամբաստանեալը ինծի կը խօսէր Անասունին ժամանման մասին, զոր Ս. գիրքը կը յայտնէ: Անասունը, մեղքի պատկերն է, պիտի սեփականացնէ երկիրը եւ իր ուժը ապահովէ աշխարհը կառավարելու համար, բայց Տաճարը պիտի վերաշինուի»:

Այս պայմաններու մէջ կը շարունակուի դատավարութիւնը Ռոհանի, որ կը մնայ միշտ ապակիէ վանդակի մը մէջ, ապահովութեան համար, ինչպէս եղած էր Այխմանի համար:

×

Տիկին Կոլտա Մէյր յաղթական վերադարձ մը ունեցած է Իսրայէլ, կարգ մը ապահովութիւններ ձեռք ձգելէ ետք Նիքսընէն: Այսպէս Իսրայէլ գիտէ թէ այլեւս Ուաշինկթըն պիտի չպահանջէ գրաւեալ հողամասերու պարպումը ցորչափ հաշտութեան դաշնագիր չէ ստորագրուած, թէ իրենց ուզածին չափ զէնք պիտի տայ ինչ որ երկու կենսական հարցեր են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ «Զօր. Ակրիթաս» գաղտնի շարժումը կը պահանջէ Քարամանլիսի վերադարձը: Այս առընչութեամբ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը պիտի ընէ անոր:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինի մէջ զինուորական մեծ տողանցք մը տեղի ունեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ կազմութեան 20րդ տարեդարձին առթիւ: Ուլպրիխթ իր հիւրերուն ներկայացուց արդիական զէնքերով զինուած պատկառազդու բանակ մը: Դաշնակից երեք Պետութիւններու (Մ. Նահանգներ, Անգլիա եւ Ֆրանսա) զինուորական ներկայացուցիչները բողոքեցին տողանցքին դէմ, քանի որ Պերլինի մէջ արգիլուած են նման տողանցքները: Մինչ բանակը նացիական քայլերով կ'անցնէր գլխաւոր պողոտայէն, անդին, «ամօթի պատ»ին առջեւ երեք հազար արեւելեան պերլինցի երիտասարդներ հաւաքուած էին ունկնդրելու «փոփ» երաժշտութիւն մը՝ հեռարձակուած Արեւմտեան կողմէն: Ոստիկանութիւնը ցրուեց խմբուած երիտասարդութիւնը:

ՊՐԱԶԻԼԻ ներկայ նախագահը՝ Զօր. Արթիւր Քոսթա է Սիլվա, որ կաթուածի հետեւանքով Օգոստոս 29էն ի վեր դժուարութեամբ կը կատարէր իր պաշտօնը, ընդունեցաւ հրաժարիլ: Զինքը փոխարինելու կանչուեցաւ ուրիշ զօրավար մը՝ Էմիլիօ Կարրասթազիւ Մետիչի:

ԱՆԳԼԻՈՅ Պահպանողական կուսակցութեան համագումարին բացումը կատարուեցաւ Պրայթընի մէջ, ուր վերջերս Աշխատաւորական կուսակցութիւնը եւս իր համագումարը կազմակերպած էր: Օրակարգին գլխաւոր հարցը պիտի ըլլայ Անգլիոյ հաւանական մասնակցութիւնը Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային: Այս մասնակցութեան ձեւին եւ բնոյթի մասին տարակարծութիւններ կան պատգամաւորներու միջեւ:

ԱՊՐԷ՛Ք, ԵՐԵԽԷՔ...

Չեմ յիշեր ի՞նչ պատճառով, երբ Ինթուրիստը մեր 14 հոգինոց խումբը ճամբայ հանեց Մատենադարան այցի տանելու համար, ես մաս չկազմեցի խումբին:

Բոլորը, զարմացած, ինծի նայեցան:

— Դուն ի՞նչ տեսակ գրող ես...

— Եթէ ես երբեւիցէ Մատենադարանը տեսնելու փափաք ունենամ, ճամբան կը գտնեմ ու կ՚երթամ ըսի:

Գլուխնին շարժեցին տխրութեամբ ու զարմացան անտարբերութեանս վրայ... Ու գրաւի կուգամ, մինչ զիրենք Մատենադարան առաջնորդող պըսը կը թաւալէր Երեւան քաղաքամայրի փողոցներուն մէջ, փոխանակ չորս կողմերնին նայելու, գլուխ գլխի բերին ու բամբասեցին զիս:

— Ամէն բանի հանդէպ անտարբեր ըլլալը կը հասկնանք... Բայց Հայոց Մատենադարանին հանդէ՛պ...

— Խօսքս անոր, գրող կարդացող ալ է:

— Հակահայաստանեան ըլլալու է:

— Անպատճա՛ռ:

— Է՛, այդ պարագային ինչո՞ւ է եկեր:

— Ո՞վ գիտէ, թերութիւններ գտնելու համար...

— Մեղա՛յ, մեղա՛յ...

Իրիկունը, երբ վերադարձան, ճաշի սեղանին վրայ, հանքային ջուրով, կենացներ խմեցին՝ ու ծուռ-ծուռ ինծի նայեցան:

Վրայէն 24 ժամ անցնելէ ետքն էր որ մոռցան զիս՝ ու Հայոց Մատենադարանը:

Երկու օր ետք, երբ ես Մշակութային Կապի Կոմիտէի տեղակալ Պարգեւ Մարտիրոսեանի — մի շատ գործունեայ, աշխատունակ ու սրտցաւ հայորդի — ըսի թէ առաջադրած եմ Մատենադարան այցելել, պատուիրեց որ հոն հանդիպիմ ընկ. Չուգասըզեանին ու անոր յայտնեմ ինքնութիւնս:

Այդպէս ալ ըրի:

Ընկ. Չուգասըզեան հին ծանօթի պէս ջերմութեամբ ընդունեցաւ զիս, ու ինձմէ անբաժան ընկերս, սենեկակիցս ու մեղսակիցս, — որուն ես «Յոգնակիս» կ՚որակէի — ու մեզ յանձնեց շատ սիրուն, շատ լեզուանի, ու իր դասն ու դերը շատ լաւ գիտցող օրիորդի մը, ու սկսանք Մատենադարանի շրջանն ընել:

Մատենադարանի բովանդակութեան մասին ընդհանուր գաղափար մը ունէի արդէն, բայց ընդհանուր գաղափար ունենալն ու զանոնք աչքով, սեփական աչքով տեսնելը՝ ուրիշ բաներ են: Հիացմունքով ու հպարտութեամբ լեցուեցայ ու մտածեցի, որ եթէ 1915 թուականին Անօրէնին ձեռքով փճացուած չըլլային Տաճկահայաստանի հարուստ վանքերուն ու եկեղեցիներուն մէջ պահուած անհամար ձեռագիրները, որքա՛ն մեծ պիտի ըլլար մեր մշակութային հարստութիւնը այսօր...

Բայց եղածին ու պահուածին համար ալ փառք, մխիթարեցի ես ինծի:

Պատահեցաւ որ մեր գտնուած ընդարձակ սրահին մէկ ուրիշ անկիւնը, գըտնուի օտարազգի այցելուներու հոծ խումբ մը, որուն անգլերէնով բացատրութիւններ կուտար ուրիշ մէկ անձ: Անոնցմէ ոմանք երբեմն գաղտագողի կը նայէին մեզի ու հաւանաբար իրենց մտքէն կը խորհէին՝ թէ մենք, երկուքս, ականաւոր դէմքեր էինք ըլլալու, որ մեզ համար առանձինն առաջնորդ էր նշանակուած... Ու մտքէս բարենիշ տուի մեր Պարգեւին ու ընկ. Չուգասըզեանին... Վերջապէս մէկ օրուան համար թագաւոր ըլլալն ալ բան մըն է...

Ու վերջապէս այնքան ալ արհամարհելի անձեր չէինք... Ես «ծանօթ արձակագիր» էի, ու ընկերակիցս, Յոգնակիս, անծանօթ ոտանաւոր գրող:

Գոհացած, լուսաբանուած, երջանիկ, բաժնուեցանք մեր առաջնորդ օրիորդէն եւ ուղղուեցանք դուրս:

Դրան առջեւ անակնկալներու մեծը կը սպասէր մեզի: Ճիշդ մեր դիմաց, ուր հորիզոնին վրայ երկինքն ու երկիրը հազիւ զանազանելի գծով մը իրար կը խառնուէին, Արարատն էր: Կարծես մի բարի ձեռք, մի ամենակարող ուժ, կամեցեր՝ ու կարգադրեր էր որ երկու հսկաները, հայ Մշակոյթի ու հայ Գոյութեան երկու աննման կոթողները, դէմ դիմաց կեցած՝ իրարու նային...

Երկու օր առաջ, Էջմիածնի ճամբէն դիտուած, Արարատը սպիտակ էր ամբողջովին. գիշերը ձիւներ էր ու ձիւնի սահմանը իջեցուցեր փէշերուն, հիմա, ենթադրաբար, մէկ օր առաջուան ջերմ օդէն հալեր էր խարիսխի ձիւնը, ու Արարատը, կրկին, մեր գիտցած ու նկարներու մէջ տեսած ձիւնապատ կատարով Արարատն էր հայրենի:

Աննկարագրելիօրէն գեղեցիկ էր, աննկարագրելիօրէն սիրելի, աննկարագրելիօրէն յաւիտենական, ու անվիճելիօրէն՝ ՄԵՐԸ:

Անյագօրէն դիտեցինք զինքը: Մատենադարանի մուտքի աջ կողմը գտնուող սառ ջուրէն խմեցինք ու իջանք վար:

Ճամբան չխօսեցանք իրարու հետ: Բայց գիտեմ, վստահ եմ, երկուքիս մտքէն ալ միեւնոյն բաները անցան:

— Արդեօք ե՞րբ մերը պիտի ըլլայ...

×

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, ո՞ւր պիտի երթանք, հարցուց ընկերս:

— Դպրոց մը երթանք:

— Լաւ միտք է: Արդեօք մօտերը դըպրոց կա՞յ:

— Կը հարցնենք առաջին հանդիպած մարդուն, չէ՞ որ բոլորը Հայ են...

Հարցուցինք.

— Էս փողոցի անկիւնից եթէ ձախ դառնաք, ձեր ձախ թեւի վրայ կը հանդիպէք դպրոցի, ըսաւ մարդը հաճոյակատարութեամբ՝ ու մեզի օգնած ըլլալուն համար յայտնի գոհունակութեամբ:

Յաջորդ փողոցը դարձանք ձախ, ու կանգ առինք Հայոց վարժարանին առջեւ:

— Բարձրանանք վեր, ըսի ընկերոջս:

— Բարձրանանք:

Կիրի, աւազի, սիմէնթի ու նման բաներու մնացորդներով արատաւոր էր միջանցքը:

— Նորոգութիւններ կը կատարուին հոս, ըսի ընկերոջս:

— Այո, այդպէս ըլլալ կը թուի:

Առաջին հանդիպած անձին հարցուցինք թէ կրնա՞նք ընկեր տնօրէնը տեսնել:

Ան առաջնորդեց մեզ դրան մը առջեւ, ու ըսաւ թէ «ընկեր տնօրէնին սենեակը հոս է»:

— Մատնահարեցինք:

— Մտէ՛ք:

Մտանք:

— Ամերիկայի Նիւ Եորք քաղաքէն եկած Հայեր ենք, ըսի, փափաքեցանք վարժարան մը այցելել ու Մատենադարանէն վերադարձի մեր ճամբուն վրայ այս դպրոցը ցոյց տուին մեզի, կարելի՞ է... Պաշտօնական որեւէ հանգամանք չունինք... Հայեր ենք՝ ու հետաքրքրուած հայ վարժարանով:

Յոգնակիս, որ մինչեւ այդ պահը բերանը գոց մտիկ կ՚ընէր, յանկարծ խօսակցութեան խառնուեցաւ.

— Մեր ընկերը գրող է, ըսաւ գլխով զիս ցոյց տալով:

— Ուրեմն այդ պարագային դուք կը նախընտրէք հայերէնի կամ գրականութեան դասաժամի՞ն ներկայ ըլլալ:

— Եթէ կարելի է:

— Սպասէք մի րոպէ՝ ստուգեմ:

Հեռաձայնով խօսեցաւ մի ինչ որ ընկերուհու հետ՝ ստուգելու համար դասաժամերը, ու մեզ յանձնեց մի այլ ընկերուհու՝ առաջնորդելու համար հայերէնի դասաժամին:

Երբ դասարան մտանք, երախաները հաւաքաբար ոտքի ելան ու բոլորի աչքերը դարձան մեր վրայ:

— Նստեցէք, բալիկներ, նստեցէք:

Նստեցան:

Գրասեղաններուն վրայ բոլորին դասագիրքերը բաց էին: Չախ էջի վերի անկիւնէն Բաֆֆիի նկարը տղոց կը նայէր:

Դասը սկսաւ:

Արարատեան Դաշտի առաւօտը նկարագրող էջ մըն էր կարդացուածը: Ուսուցչուհին, արթուն, լաւ պատրաստուած ու գործը գիտցող մէկ կին էր: Հարցումներով կը ռմբակոծէր ընթերցողները՝ հասկընալու համար թէ թափանցա՞ծ են իրենց կարդացածին խորքին:

Ուրախութեամբ մտիկ ըրի իրենց կարկաչուն ձայնին ու շնորհակալութիւն յայտնելով հեռանալու վրայ էի, երբ յանկարծ ինծի թուեցաւ, թէ քանի մը խօսք ըսելու եմ երախաներուն: Դարձայ ուսուցչուհիին ու հարցուցի թէ կրնա՞մ քանի մը խօսք ըսել երախաներուն:

— Այո, կարելի է, ինչո՞ւ չէ, հրամմեցէք:

— Բալիկներ, ըսի այն ատեն հազիւ յուզումս զսպելով, մենք եկած ենք հեռաւոր Ամերիկայի Նիւ Եորք քաղաքէն՝ տեսնելու համար մեր հայրենիքը, որ կը կառուցուի ձեր հայրերուն աշխատանքով, ու կ՚ոռոգուի անոնց քրտինքով... Իսկ մենք, հեռուէն, կը կարդանք ու կը լսենք անոնց կատարած գործերուն մասին... Վերջապէս ալ չկրցանք համբերել՝ ու եկանք տեսնելու մեր աչքերով... Ու ինչ որ տեսանք՝ լաւն էր, մեր սրտերը լեցուց ուրախութեամբ ու նաեւ հպարտութիւնով:

Բալիկներ, խնդրում ենք որ լաւ սովորէք. վաղը միւս օր դուք պիտի բռնէք ձեր հայրերուն եւ եղբայրներուն տեղը, ու դուք է որ պիտի ըլլաք հայրենիքի փառքերուն ու յաղթանակներուն կերտիչները...:

Դուք գիտէք թէ յաղթանակներուն մեծագոյնները կործանարար պատերազմներով չէ որ կը շահուին, այլ՝ խաղաղութեան մէջ, խաղաղ աշխատանքով...:

Դուք անշուշտ գիտէք մեր նշանաւոր բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի մասին, որուն ծննդեան հարիւրամեակը շքեղօրէն տօնելու պատրաստութիւններ կը տեսնուին այս օրերուս Երեւանի մէջ: Ան մէկ շատ սիրուն բանաստեղծութիւն է գրած, ուր կը նկարագրէ, թէ երբ ինք ձեր տարիքն էր, մեր պապերը, դարաւոր ընկուզենու տակ քէյֆ, ուրախութիւն կը սարքէին, ու ինք ու իր ընկերները, երգեր կ՚երգէին անոնց համար: Այն ատեն երգերու ունկնդիրները կ՚օրհնէին զանոնք՝ ըսելով.

— Ապրէ՛ք, երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք...

Հիմա մենք ալ, ես ու կողքիս ընկերը, փոխ կ՚առնենք մեծ Լոռեցու խօսքը ու կ՚օրհնենք ձեզ՝ ըսելով.

— Ապրէ՛ք, երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք: Ու ապրէք խաղաղութեան մէջ... Որովհետեւ, սիրելիներ, հաւատացէք ինծի, խաղաղութեան ճամբան երջանկութեան ճամբան է:

Երբ չէնքէն դուրս կ՚ելլէինք, մէկը մեզմէ ներողութիւն խնդրեց վարժարանի ներկայ երեւոյթին համար.

— Նորոգութիւններ կը կատարուին, ըսաւ:

— Ոչ միայն ներողութիւն խնդրելու հարկ չկայ այդ բանին համար, այլ հըպարտ ըլլալու էք, ըսի, ու արեւը սրտիս մէջ, մտանք դուրսի արեւին մէջ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Սեպտ. 15, Երեւան

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՌՆԱԻՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«Օխրիէն գիւղացի ժողովուրդին յորդորներ կարդալու պաշտօնով ճամբայ ելլող մասնաւոր պատուիրակութեան անդամներն ալ քոմիթէին կողմէ մահուան սպառնալիքներ ստացած են եւ վախնալով իրենց տեղերը վերադարձած են, առանց պաշտօննին կատարելու:

«Բոլոր կառավարութեան հաւատարիմ պաշտօնեաներուն սպառնագրեր ղրկուած են քոմիթէին կողմէ եւ ըմբոստներու դէմ քննութիւն կատարողներուն մահուան վըճիռ հաղորդուած է:

«Օսման փաշան վիրաւորող սպան կայսերական Իրատէն լսելու համար հաւաքուած զինուորական յանձնախումբին մէջէն դուրս գալով ամէնուն աչքին առջեւ երեք անգամ զէնք պարպած է ու ոչ միայն չէ ձերբակալուած, այլ անունն ու ինքնութիւնն ալ անճանաչ մնացած է:

«Ոճրագործը երեւան հանելու պաշտօնով կազմուած յանձնաժողովը, ինչպէս ըսի, սպառնալիքի տակ ետ կեցած է եւ գործը յանձնուած է դատական պաշտօնէութեան որ անշուշտ քոմիթէէն սպառնագիր պիտի ընդունի եւ ինքն ալ ձեռնթափ պիտի ըլլայ:

«Ըմբոստական գաղափարները տարածուած չեն պարզ զինուորներու մէջ, ինչպէս քոմիթէն կ՚ուզէ հաւատացնել ձեզ իր պալատ ուղղած հեռագիրներով:

«Չմոռնամ յիշել նաեւ որ գաղտնի տեղեկութիւններ հասած են հոս քոմիթէին, որոնք կը յայտնեն թէ Անատոլուէն գալիք նոր զօրագունդերն ալ տրամադիր են միանալու ապստամբներուն կամ գոնէ անոնց դէմ զէնք չգործածելու: Չեմ գիտեր թէ որքա՞ն ստոյգ է այս տեղեկութիւնը, ամէն պարագայի մէջ ընդհանուր համաձայնութիւն մը կը տիրէ, իսկ զինուորը անդիտակցաբար գործիք կ՚ըլլայ անոնց ձեռքը:

« Հոս կառավարութեան հաւատարիմ անձերը, եւ անոնց թիւը շատ աւելի է քանՍահմանադրութիւն պահանջողներուն թիւը. վստահ եմ որ եթէ մէկ քանի հաւատարիմ զօրագունդ ղրկուի Պոլսէն, ամէն ինչ կը վերջանայ շատ շուտով եւ ապըստամբութեան հետքն անգամ չի մնար:

« Եթէ այդպիսի զօրութիւն մը ղրկուի, անոր առաջին գործը պէտք է ըլլայ քոմիթէի ազդեցիկ անդամները իսկոյն ձերբակալել ու հակիրճ դատաստանէ մը ետքը հրացանի բռնել: Այսպիսի կորովի ընթացք մը փրկարար ազդեցութիւն յառաջ պիտի բերէ ու վայրկեանապէս պիտի հանդարտեցնէ երկիրը »:

Երբ Սատըք ընթերցումը աւարտեց, Սալիհա հանըմ Պառոնուհիին դարձաւ ու հեգնական շեշտով մը ըսաւ.

— Կը շնորհաւորեմ, տիկին, ձեր պաշտօնը շատ հիանալի կերպով կատարած էք... կարծեմ Ապտիւլ Համիտ ձեզի պէս հինգ լրտես չէ կրցած գտնել ամբողջ երեսուն տարուան մէջ:

Գեղանի բախտախնդրուհին գլուխը ծըռեց առանց պատասխանելու:

— Ու այս գեղեցիկ գործը կատարելու համար ի՞նչ վարձք ստացաք, հարցուց Սալիհա:

— Մինչեւ հիմա հազար հինգ հարիւր ոսկի, պատասխանեց Պառոնուհին ցած ձայնով:

— Ահա գեղեցիկ գումար մը, դիտել տուաւ յեղափոխականուհին, եւ ի՞նչ բանի մտադիր էք գործածելու այդ դրամը:

Պառոնուհին կրկին չպատասխանեց:

— Պատասխանեցէք, քանի որ իբրեւ դատաւոր ընդունած էք զիս, պնդեց Սալիհա:

— Չեմ գիտեր, կմկմաց Պառոնուհին: բայց այժմ այդ դրամը զիս կ՚այրէ եւ անկեղծօրէն կը զղջամ այս անարգ գործը կատարած ըլլալուս համար...

Ապտիւլ Համիտի լրտեսուհին սկսաւ հեծկլտալ:

— Ձեր կեանքը կրնանք ձեզ շնորհել պայմանաւ մը, ըսաւ Սալիհա:

— Ի՞նչ պայման, գոչեց Պառոնուհին սրտապնդուած, ըսէք ու ես առաջուց պատրաստ եմ ընդունելու:

— Այդ հազար հինգ հարիւր ոսկին կը յանձնէք քոմիթէին իբրեւ ձեր քաւութեան գինը:

— Յօժարակամ կ՚ընդունիմ, գոչեց միւսը աչքերը սրբելով, միայն թէ Աղիզ պէյ ու իր ընկերները պիտի ընդունի՞ն իրենք ալ, այս պայմանը:

— Ես յանձն կ՚առնեմ զանոնք համոզել, ըսաւ Սալիհա ձեր գործած լրտեսութիւնը արդիւնք մը չէ ունեցած, քանի որ յաղթանակը տարինք առայժմ, հետեւարար պատճառ չունինք չափազանց խիստ ըլլալու ձեր մասին:

— Ուրեմն զիս անպա՞րտ կ՚արձակէք:

— Այսինքն կը ներենք ձեր յանցանքը:

Պառոնուհին այնքան գոհ էր խնդրին այս կերպ կարգադրութենէն որ յանկարծ իր տեղէն ելաւ, Սալիհա հանըմի մօտեցաւ ու անոր ձեռքերը բռնելով երախտագիտութեամբ համբուրեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(244 – Շար.)

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻ

Չինկաբթի Հոկտ. 2ին, առաւօտ, որուն կաթուածի հետեւանքով, աչքերը յաւիտենական փակեց բացառիկ արժանիքներ ունեցող վաստակաւոր Հայուհի մը, որ ամբողջ կէս դար, Պոլսէն մինչեւ Կովկաս, ապա Սասուն, անկէ Հայաստան ու վերջապէս Լիբանան, իր ամէնօրեայ բեղուն գործունէութեամբ, ինքնամոռաց անձնուիրութեան եւ ընդհանուր օգտի ոգիով հայրենասիրութեան մեծ դասեր հանդիսացաւ:

Ընկերուհի Լօլա Սասունիի մահով, Հայութիւնը, մասնաւորաբար Լիբանանի իր գաղութը կը կորսնցնէ մէկը այն հազուագիւտ ընտիրներէն, որոնք իրենց անձնական բարերար գործերը գրեթէ մեր ի-րականութեան կարեւոր մէկ երեսին վրայ, որ հայ կնոջ գործունէութիւնն է հասարակական կեանքի մէջ:

Տանտիկնայք չարունակ, խիղճ, անձնուիրութիւն, իր համազումներուն տէր, իր ընտանիքին դիտակից Հայուհին եղաւ Լօլա Սասունի, բոլորէն սիրուած, ընդհանուր յարգանքի առարկայ Աչուհին, ուրուն մօտ հանրային ջիղը ուժգնօրէն կը զգացնէր իր գործունէութիւնը, վայելելով նաեւ գերազանցապէս գործնապաշտ անձնաւորութեան մը:

Մեր կեանքին անբաժան մասնիկն էր ան: Հաւանաբար ամէնէն ժողովրդականը իրանահայ դէմքերուն, նաեւ այն՝ որ ամէնէն աւելի գործ ունեցաւ իր ժողովուրդին հետ, ամէնէն աւելի ապրեցաւ Հայութեան համար, գործեց անոր ծոցին մէջ, մոռնալով նոյնիսկ իր ընտանիքը, իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն ծով կարիքներուն հասնելու յարատեւ պատրաստակամութեամբ մը:

Այս պահուս, երբ դժուար պարտականութիւնը ունինք գուժելու իր մահը, ամենայն ցաւով կը դժուարանանք ներկայացնելու գինքը, ճանչցնելու բոլորին Տիկին Սասունին, որ երբեք ժամանակ չունեցաւ իր մասին խօսելու, երբ այնքան գործ կար չուրջը, իր աշխոյժ ղեկավարութեան կարօտ այնքա՛ն աշխատանք:

Ինչ որ դիտենք իր կեանքին մասին, կ'ամփոփուի քանի մը թուականներու մէջ, վերջին կէս դարու մեր կեանքին ամէնէն յատկանշական թուականները:

Ծնած է Բինկեան 1894ին: Մեծատուր Նեան զերդաստանի զաւակ, կանուխէն իր մէջ կոչում զգացած է հանրային ծառայութեան: 1910ին անցած է Պոլիս, ուր ամնախած է Ամերիկեան Գոլէճ, զայն աւարտելով 1915ին: Նոյն թուականներուն ամած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան շարքերը, իբրեւ անդամ ուսանողական միութեան:

Հազիւ շրջանաւարտ, ապրած է կոտորածներու եւ Ապրիլեան սեւ օրերու մղձաւանջը: Քանի մը ուսանող ընկերներով անցած է Պուլկարիա, միանալով Ապրիլեան եղեռնի զոհերու ընտանիքներուն: Պուլկարիայէն ղրկուած է Կովկաս եւ 1916ի սկիզբը միացած է կամաւորական գունդերուն: Անոնց հետ անցած է Վան, անկէ Պիթլիս, ու ապա, Մուրատի եւ Սեպուհի հետ, հասած Մուշ:

1916ին, միացած է Տարօնի Սասունցիներուն եւ նշանակուած է Խնուսի եւ Մուշի հայկական բոլոր որբանոցներու ընդհանուր գործավար, կազմակերպելով որբերուն Արեւելեան Հայաստան փոխադրութեան գործը:

1917ին ամուսնացած է ընկ. Կարօ Սասունիի հետ եւ հետեւեալ տարին, մինչ ամուսինը կը գտնուէր Ղարաքիլիսէի ճակատին վրայ, ինք Սասունցիներու հետ, ձիաւորներու զօրամասին մէջ, մասնակցած է Սարդարապատի կռիւներուն:

Հայաստանի անկախութեան հռչակու-մէն ետք, ամուսնին հետ փոխադրուած է Ալէքսանդրապոլ, ուր նահանգապետի պաշտօն կը վարէր ընկ. Սասունի:

Հայաստանի խորհրդայնացումին, Երեւանի մէջ բանտարկուած է գաղնակցականներուն այլ ղեկավարներու հետ, ու Փետր. 17ի դիւերը, մահուան սարսափը ապրելէ ետք, չնորհիւ ազատարար ապստամբութեան վրկուած է եւ ապա, Զանգեզուրի վրայով անցած է Թաւրիզ: Քանի մը տարի պարսկաստան մնալէ ետք, ընտանեօք փոխադրուած են Վիէննա, ապա Ժընեւ, անկէ Փարիզ, ուր մնացած է 1925էն 1933:

Փարիզ գտնուած միջոցին, բեղուն մասնակցութիւն բերած է Կապոյտ Խաչի գործունէութեան:

1933ին փոխադրուած է Հալէպ, ուր չորս տարի մնալէ ետք, 1937ին վերջնա-պէս հաստատուեցաւ Պէյրութ:

Ընկերուհի Լօլա Սասունի, Լիբանահայ Օգնութեան Խաչի ղեկավար անդամ, յաճախ աւետնապետուհի եւ գործավար, իր կեանքին ամէնէն արդիւնաւէտ տարիները անցուց մեր գաղութին մէջ եւ իրրեւ զըհնահատանք ո՛չ միայն յարգուեցաւ ու սիրուեցաւ բոլորէն, այլ նաեւ լիբանանեան Պետութիւնը բերաւ իր մեծարանքի բաժինը, երկու տարի առաջ դինք արժանացնելով Լիբանանեան Մայրիներու Ադգային Կարգի շքանշանին:

Վերջին ամիսները, դիակը թէ մօտ է վախճանը: Առօդ ու աշխոյժ այս Հայուհին կը զգար թէ սիրտը պիտի դաւաճանէ իրեն: Արդէն երկու տարի առաջ տագնապ մը անցուցած էր, բայց առանց իր եռանդէն ու կորովէն բան կորսնցնելու: Վերջին փափաքն էր այցելել Հայաստան: Մահէն առաջ, դէթ անգամ մը եւս տեսնել հայրենի հողը, որ իր երիտասարդական օրերանը եղած էր, որուն ծանօթ էր ժայռ առ ժայռ, դիւղ առ դիւղ:

Ու դնաց: Գնաց հակառակ իր մտերիմներուն եւ բարեկամներուն թախանձանքին:

— Երթամ տեսնեմ ու յետոյ մեռնիմ:

ԼՈՒՅԿԻԻ ՏԱԳՆԱՊ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Տարօրինակ բայց իրաւ ալ կարելի էր խորագրել այս լուրը, եթէ նկատի առնենք, որ աշխարհի մեծագոյն երկիրնե-րէն Խորհ. Միութիւնը, որ հրթիռներ պատրաստելու եւ զանոնք մինչեւ անջրպետ արձակելու հնարաւորութիւնն ունի, կը տառապի հասարակ լուցկիի պակա-սէն...

Պրաւդայի մէջ, անտառանտեսութեան նախարարը՝ Ֆետոր Վախրակոի, դասական պատասխանով մը անդրադարձաւ ներկայացուած դժգոհութիւններուն.

× Յաջորդ հնգամեայ ծրագրին մէջ լուցկիի արտադրութիւնը բարձր համե-մատութիւններու պիտի հասնի:

× Ներկայ կացութեան պատասխանա-տուն մեքենաներու արտադրութեան նա-խարարութիւնն է, քանի որ թերացած է անհրաժեշտ մեքենաներու հայթայթման գործին մէջ:

Այսպէս կամ այնպէս, ներկայիս, ինչ-պէս կը հաւաստէ Պրաւդա, «նոյնիսկ ծխախոտի խանութներու մէջ կարելի չէ լուցկի գտնել»:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, կ'ըսէ Ա. Զոլո-թով, տնօրէնը լուցկիի պետական հաս-տատութեան (ձիկանթ), Խորհ. Միու-թեան մէջ բանող 12 գործատուները պէտք է աշխատին դիւեր ցերեկ կարենալ գո-հացնելու համար բնակչութեան լուցկիի պահանջը, սակայն, կ'աւելցնէ Զոլոթով, լուցկիի գործատուներու բանուորուհինե-րը, խորհրդային լաւ քաղաքացիներու նման, կը նախընտրեն դիւերային դասըն-թացքներու հետեւիլ բարելաւելու համար իրենց կեանքի մակարդակը՝ աւելի բարձր պաշտօններու հասնելով, իսկ ամուսնա-ցած բանուորուհիները կը սիրեն իրենց երեկոն անցընել տան մէջ՝ ամուսիններու կողքին: Աւելին, կ'ուզեն չաբաթական հինգ օր միայն աշխատիլ:

Դեռ կայ, սակայն, լուցկիի տուփերուն վրայ զետեղուած նկարներուն պարագան: Ինչպէս ամէն տպուած բան, լուցկիին նկարները եւս պէտք է ծառայեն քաղա-քացիներու դաստիարակութեան գործին (իմա՛ քարոզչութիւն): Այսպէս, այդ նկարները ցոյց կուտան Լենինը իր տան մէջ աշխատանքի ժամուն, կոմսոմոլները, որ կը մասնակցին 1919ի քաղաքացիական կռիւներուն եւայլն: «Այս նկարներու զե-տեղումը կը դանդաղեցնէ լուցկիի արտադրութիւնը: Այժմու մեքենաներով օ-րական 40·000 պիտակ կարելի է փակցը-նել, մինչդեռ գոյութիւն ունին արդիա-կան մեքենաներ, որոնք նոյն քանակու-թեամբ գործ կը կատարեն մէկ ժամուան մէջ»:

Ներկայիս, Խորհ. Միութեան իւրաքան-չիւր քաղաքացիին տարեկան բաժին կ'ի-նայ 74 տուփ լուցկի (ամէն տուփ 50 լուցկի՝ ցած որակով), մինչ որ չատ քիչ է: 12 գործատուները տարեկան կ'ար-տադրեն 17 միլիոն անտուկ լուցկի, իսկ իւրաքանչիւր անտուկը կը պարունակէ հազար տուփ: Ծրագիրը կը նախատեսէ 1973ին արտադրութիւնը բարձրացնել 24–25 միլիոն անտուկի:

Ասոր համար հարկ է, որ գործատու-ներու աշխատանքը բարելաւուի: Նախ անհրաժեշտ է, որ անոնք բանին դիւեր ցերեկ, ապա՝ պէտք է առնուազն 100 ինքնաչխատ մեքենաներ:

«Այժմ 26 մեքենայ կը չինուի, ո՞ւր են մնացեալ 74ը», հարց կուտայ Պրաւդա:

Մինչ այդ լուցկիի տադնապը կը չա-րունակուի... Սպառնիկներու երկրին մէջ:

Ֆ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

ԽՈՀԱՐԱՐԻՆ ՎԱՐՊԵՏԸ...

Ճաշարանատէր մը կը բացատրէ իր բարեկամին.

— Նոր խոհարար մը առի. սքանչելի մարդ է: Անով, այլեւս սիրտս հանդիստ է: Ցաճախորդները միշտ գոհ պիտի մը-նան:

— Անպայման կերակուրի նոր յղացում-ներ ըրած է:

— Ո՛չ. մարդ մըն է որ կարող է նոյն կերակուրին տարբեր անուններ տալ ա-մէն դիւեր:

×

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԲԺԻՇԿԸ

— Ա՛հ, կը զոչէ բժիշկը, քննելով իր հիւանդին աչքը: Իրականին մէջ տեսողու-թեան խանգարում չունիք, այլ պարզա-պէս ձեր ղլային գրութիւնը տկարացած է: Լարդի անհանգստութիւն, սրտի ե-րակներու խցումի եւ արեան անկանոն շրջանառութեան ախտանշանները կը տես-նեմ:

— կեցէ՛ք, կեցէ՛ք, տոքթոր, կը զոչէ հիւանդը: Միւս աչքս քննեցէք խնդրեմ, որովհետեւ ձեր քննածը ապակիէ աչքս է:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

ԲՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Հիմա դերեկով, այս լայն փողոցին մէջ տուփիւ անհնար էր յանկարծակիօրէն պատնէշին տիրել. մանաւանդ բուռն զօ-րաթիւնը եղած, թնդանօթը մռնչել սկսած էր. բանակը խուժեց պատնէշին վրայ:

Հիմա մոլեգնութիւնն էր սաստանու-թիւնը:

Հետեւակ զօրքերու հզօր սիւն մը, զոր հետեւար անջրպետներով կը բաժնուէին զրահային պահակներն ու քաղաքապետա-րանի պահակները, եւ որ առանց տեսնուե-լու լուռ սաստիկ բազմութիւններու վը-րայ կը կոթնէր, փողոց մտաւ արշաւա-քայլ, թմբուկ զարնելով, փողար հնչե-ցնելով, սուլիւններով, խրամատներէ ա-ռաջնորդուելով, եւ ամբային բեկորներու տարափին ներքեւ առանց խռովելու ուղ-ղակի պատնէշ հասաւ պահ մը վրայ ծանրացող արոյրէ զերանի մը ծանրու-թեամբը:

Այս կռիւին մէջ իւրաքանչիւր ոք մեծն էր մահահրաւէր րոպէին պէս: Փողոցը դիակներով ծածկուեցաւ:

Պատնէշին մէկ ծայրը Անժոլրա, միւս ծայրն ալ Մարիւս կը կենար: Անժոլրա, որ ամբողջ պատնէշը իր գլխուն մէջ կը կրէր, կը զգուշանար եւ կը պատսպար-ուէր. երեք գինուոր հետզհետէ գնդամահ լինկան իր կեցած ժայռին տակ՝ ոչ իսկ նչմարելով զայն:

Պաշարեալներուն փամփուշտները կը սպառէին, բայց ոչ իրենց հեղնութիւննե-րը: Կը խնդային անոնք այս գերեզմանին մրրիկին մէջ:

Քուրֆէյրաքին գլուխը բաց էր:

— Ի՞նչ ըրիր գլխարկդ, հարցուց Պո-սիւէ:

Քուրֆէյրաք պատասխանեց.

— Անոնք վերջապէս թնդանօթի արձա-կումներով առին գլխարկս:

Յարձակողներուն թիւը չատ, ապըս-տամբներուն ալ դիրքը լաւ էր: Ասոնք պատի մը զաղաթն էին եւ հրացանները մօտաւորէն ուղղակի արձակելով կը չան-թահարէին մեռելներուն եւ վիրաւորնե-րուն մէջ գայթող եւ զառիվերին վրայ կարծես ոտնակապերով կապուած գին-ուորները: Այս պատնէշը իր չինութեան ձեւովը եւ նեցուկներովը որոնց վրայ ըս-քանչելի կերպով մը կը յենուր՝ ստուդիս այնպիսի դիրք մըն էր ուր ան մը մար-դկ կրնային դէմ դնել դունդի մը: Սա-կայն անողոքապէս կը մօտենար յարձա-կող զօրասիւնը որ դնդակներու անձրեւին ներքեւ անընդհատ ձեռնաու ընդունուած եւ բաղմացած էր, հիմա բանակը սակաւ առ սակաւ, քայլ առ քայլ բայց ստու-գութեամբ կը ճնչէր պատնէշին՝ հնձանը ճնշող պտուտակին պէս:

Յարձակումները իրարու յաջորդեցին: Սարսափը հետզհետէ մեծցաւ:

Այն առեն այս սալաքարերու դէմին վրայ, այս Տը Լա Տանվըրըի փողոցին մէջ Տրովաթալի պարիսպ մը արժանի կռիւ մը սկսաւ: Տիտաններու փոխուեցաւ այս ժժզոյն, պատառազգեստ, յոգնաբեկ մարդերը որոնք քանեւէորս ժամէ ի վեր ոչ բան մը կերած, ոչ ալ քնացած էին, որոնք ա՛լ քանի մը փամփուշտ ունէին մի-այն, որոնց դրեթէ ամէնքն ալ վիրաւոր-ուած էին, որոնց ամէն մէկը գլուխը կամ թեւը ժանդահար եւ սեւկեկ լաթով մը կապած էր որոնց զգեստները ծակեր ու-նէին ուրկէ արիւն կը հոսէր եւ հագիւ հագ դինուած էին յոռի հրացաններով եւ սղո-ցասայր հին թուրերով, եւ, որոնք այս կացութեան մէջ իրենց դատարկ զրպան-ները կը խառնէին փամփուշտ գտնելու համար: Թշնամին տասը անգամ պատնէ-շին մօտեցաւ, յարձակեցաւ, վեր ելաւ, բայց երբեք չկրցաւ տիրել:

Այս կռիւին վրայ դաղափար մը ունե-նալու համար պէտք է երեւակայել սոս-կալի քաշմերիսներու դէմդի մը կրակ տրուիլը եւ նայիլ հրդեհին: Պատերազմ մը չէր ան, այլ հնոցի մը ներսը, ուր բերանները բոցեր կը չնչէին եւ ուր դէմքերը տաբօրինակ կին: Մարդկային կերպարանքը անհնարին էր անոր մէջ, պատերազմողները կը փայլատակէին եւ զարհուրելի բան մըն էր այդ կռիւին սա-լամանտրերուն այս կարմիր մուխին մէջ երթեւեկելը:

Զանց կ'ընենք նկարագրել այս ահեղա-չուք սպանութեանց յաջորդական եւ հա-մայնական տեսարանները: Դիւցազներ – դուքիւնը միայն իրաւունք ունի պատե-րազմով մը տասներկու հազար տաղտկա-փուքիւն յօրինելու:

Կարծես թէ այս պատերազմին ասպա-րէզը պրահմանութեան այն դժոխքն էր, որ տասնեւօթը վէհերուն ամէնէն ահա-կուն է եւ վէտան Սուրբերուն Անտառը կ'անուանէ:

ՎԻՒԹՈՐ ՀՒԿՕ

(Շար.)

Պ. Գեղամ Պէյազեան, Տէր եւ Տիկին Յակիկ Պէյազեան եւ աղջիկը Ֆլորանս, Օրիորդ Ասղիկ Պէյազեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՊԷՅԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քէշիշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Հոկտ. 5ին, 64 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Հոկտ. 9, առաւօտ ժամը 9,15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Փարիզիէն դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին կարապետ Քէքէվեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սուքիասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (12 Հոկտ.), Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ (Սէն Լու կրան փէն) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ՔԷՔԷՎԵԱՆԻ
(Պոսքըն)

մահուան տարեդարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Այս առթիւ այրի Տիկին Սուքիասեան եւ զաւակները հեռեւեալ նուէրները կ'ընեն.— «Յառաջ»ի բարգաւաճման 20 ֆր., Շաւարշ Նարդունի ֆոնտի 20, Մշակոյթի Տան 10 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Տիկին Զաքարեանի (Ծնեալ Խօքսիւղեան) մահուան առթիւ Պ. Զաքարեանէ եւ զաւակներէն Կ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը ստացած է 100 ֆր., Առաջ. Տիկ. Միութիւնը 50, Տիկ. Աբշլոյա Սիլոյեանէ 10։

Այս առթիւ Կ. Խաչի վարչութիւնը եւ Տիկ. Միութիւնը կը յայտնեն իրենց խորին ցաւակցութիւնները։

×

Առաջնորդարանի Օժ. Տիկնանց Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Մառի Փափազեանէ 50 ֆր. մաղօրհնութեան առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Ցարութիւն Նոտարեանէ 200 ֆր. իր հօրքրոջ ողբացեալ Մաքրուհի Բապուճեանի մահուան քառասունքին առթիւ, յայտ–նացուելու համար կարիքաւորներու։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր–Վարդանեան ընտանիքի բոլոր անդամներուն եւ պարագաներու իրենց մօր, մեծ–մօր եւ աղգականին՝ ընկերուհի Գոհարիկ Տէր–Վարդանեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրէ կարիքաւորներու։

×

Կ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը, իր ընկերուհի Տիկ. Քէօսէեանին վիշտին մասնակցելով, կը յայտնէ իր խորին ցաւակցութիւնները իր մօր Տիկ. Արմենուհի Աղբէասեանի մահուան տխուր առթիւ։

Հ. Ց. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մելոնեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Աղգութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Ալեք Մանուկեան 1000 ֆր., Տիկ. Պօղոսեան (Սէն Ռաֆայէլ) 500, Հայրենիք այցելող Ֆրանսահայ թուրիստական առաջին խումբի կողմէ, ձեռամբ Պ. Սարգիս Պօղոսեանի (Մարսէյլ) 350, Պ. Թովմաս Թովմասեան, Սէն Ռաֆայէլի հան–դրստեան տան այցելութեան առթիւ 250, Տիկիններ Պեռիկեան եւ Սիրանոյշ Առաքելեան ողբ. Արմենուհի Քոչեանի մահուան առթիւ 250, Տիկիններ Պեռիկեան եւ Սիրանոյշ Առաքելեան ողբ. Արմենուհի Քոչեանի մահուան առթիւ 250, Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Նշանեան (Անթիլի) 100, Տիկ. Ճընկըրեան (Սէն Էթիէն) ողբ. հօր՝ Պ. Սուճեանի մահուան առթիւ 50, Պ. Մուրատ Աբայեանին (Պոլիս) փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկ. Թադուհի Հօրթունճեանի մահուան առթիւ 100, Տիկին Պարսամեան 10 տոլար, Պ. Եալ–նիզեան 30 ֆր., Տիկ. Օզանեան Մաքրուհի, ողբ. ամուսնոյն երուանդ Օզանեանի յիշատակին 50, Տիկին Ուրֆալեան Տըչ–կուհի, ողբ. ամուսնոյն յիշատակին 50, Պ. Սարգիս Արզումանեան 80, Օր. Կիւզեան եւ Տիկ. Խըտըչեան 10ական ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը, իբրեւ մանիւթանոփո–նէռ հաստատութեան մը մէջ։
Անճամբ դիմել «Յառաջ»ի։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ–քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ծնողքները կրնան կը խնդրուի ներկայանալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 10–12, 26 Ռիւ տէ Քոնվա – Լէսան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հայրենակից Ռուբէն Նաճարեանի բնակարանը՝ Լա Կաւոթ։ Խիստ կարեւոր է անդամներու ներկայութիւնը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆՍԱՄՊԼԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ

Ֆրանս–Իւրս ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ որ Հայկական Օրերու շարք մը կազմակերպուած է Ֆրանսայի զանազան քաղաքները Հայաստանի Երգ ու Պարի անսամպլով.—

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ, Հոկտ. 13ի իրիկունը Մէզոն տէ Սփոր։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Հոկտ. 14, իրիկունը Մէզոն տը լա Քիւլթիւռ։

ՎԱԼԱՆՍ, Հինգշաբթի, Հոկտ. 16, իրիկունը, Թէաթր Միւնիսիփալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Շաբաթ, Հոկտ. 18, Սալ Վալիէ։

ՆԻՍ, Երեքշաբթի, Հոկտ. 21, իրիկունը Թէաթր Միւնիսիփալ։

ԹՈՒԼՈՆ, Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 22 Թէաթր Միւնիսիփալ։

ՓԱՐԻԶ, Նոյեմբեր 2, Միւթիւալիթէ։

ՊԱՆԵԷՕ, Շաբաթ Նոյ. 8։

ԻՍԻ (կամ Փարիզ) ցերեկ կամ իրիկուն կիրակի, Նոյեմբեր 9։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ Պօն–լա–Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն ժերմինեի, Սէն–Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները։

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիլման օթոքառով եւ ճաշ)։

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին
(Ligne H P A Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Հեռ. 033–02–12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է չուտ արձանագրուիլ։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Ց. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէննի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին։ Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ կը րակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը։ *Մանրամասնութիւնները յաջորդով։*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
RESTAURANT
LE
Piment Rouge
20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84
Արդիական ճաշարան որ կը սպասէ ձեր այցելութեան
— Հաճելի մթնոլորտ —
Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ
Ամէն օր՝ չամիւռով խորոված եւ տէօներ – խորոված

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ
ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon,
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91
DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61
ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :
PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalar

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
10 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀՈՒՐԱՆ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11635 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.635

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ

Ա.

Համազգային Կրթական եւ Մշակութային Ընկերութիւնը վերջերս Պէյրութի մէջ լոյս ընծայեց բարեյիշատակ Տր. Եոհաննէս Լեփսիուսի ծանօթ գիրքը Գաղտնի Տեղեկագիր Հայաստանի ջարդերուն:

Հեղինակը՝ բողոքական միսիոնէր, վարդապետ աստուածաբանութեան եւ ներհուն գիտնական՝ նախագահն էր Գերմանա-Արեւելեան Միսիոնի եւ Հայեւգերման Ընկերութեան: Շատ կանուխէն ճանչցած էր Հայերը եւ հետաքրքրուած մեր Դատով, զոր Եւրոպայի հանրային կարծիքին ծանօթացնելու համար մեծ աշխատանք է կատարած արիւնարբու Սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրերէն սկսեալ:

1896 Մայիսին ամբողջ երկու ամիս շրջագայած է հայաբնակ այն շրջանները, ուր 1895–96ի աշնան ու ձմեռուան ընթացքին հարիւր հազարաւոր Հայեր ջարդուած էին: Մանրակրկիտ քննութիւններ կատարած է ամենայն խղճմտութեամբ: Հարցաքննած է թուրք քաղաքացիներ ու գիւղացիներ, որոնք հաստատած են թէ հայկական կոտորածները սարքուած են կառավարութեան կողմէ, Սուլթանին հրամանով: Պատճառը Պերլինի դաշնագրով խոստացուած Բարենորոգումներն էին, որոնց գործադրութիւնը կը պահանջին երաշխաւոր պետութիւններէն երեքը: (Ակնարկութիւն 1895ի «Մայիսեան Ծրագրին»): Շէյխ իւլ Իսլամի հրահանգով մոլլաները մզկիթներու մէջ գրգռիչ քարոզութիւններ էին ըրած՝ բնաջնջելու համար Հայերը:

Տր. Լեփսիուս 1896ին Պերլինի մէջ հրատարակեց հայկական ջարդերու մասին իր հաւաքած տեղեկութիւնները՝ առարկայական կերպով, թիւերով, թուականներով եւ վիճակագրական տախտակներով: Գրքին անունն էր Արմէնիրն ունտ Ալրոպա (Հայաստան եւ Եւրոպա) 245 էջ:

Նոյն տարուան Նոյեմբերին Լօզանի մէջ լոյս տեսաւ սոյն գրքին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, Թրքահայաստանի դունաւոր քարտէսով եւ յաւելուածով մը՝ 1896 Օգոստոսին Պանք Օթոմանի գրաւման առթիւ Պոլսոյ մէջ կատարուած ջարդերուն մասին:

Շատ լաւ ուսումնասիրած էր Թուրքերը եւ հաւատարիմ քարոզիչն էր Հայկական Դատին: Ամէն առիթ կ'օգտագործէր օգտութեան հասնելու համար Հայերուն, կոտորածներէն վերապրող որբերուն եւ այլներուն:

Համաշխարհային պատերազմի օրերուն, երբ Եւրոպա կը հասնէին հայկական ջարդերու եւ բռնագաղթի լուրերը, Տր. Լեփսիուսի հոգին ցնցուեցաւ: Հասկացաւ թէ ի'նչ մեծ վտանգ կը սպառնար իր ա'յնքան սիրած Հայերուն եւ կարելին ցնցուեցաւ կասեցնելու համար Մեծ Սպանդը: Փութաց Պոլիս, տեղւոյն վրայ բուն աղբիւրէն քաղելու համար վաւերական տեղեկութիւններ, զորս գրի առաւ: 1916ի Գետրուարին Գերմանիա վերադառնալով հաւաքոյթներ կազմակերպեց Պերլինի եւ Հալլէի մէջ, ուր աստուածաբաններէ եւ միսիոնէրներէ բաղկացած ընտրանի մտաւորականներուն խօսեցաւ Թուրքերու ցեղապանութեան մասին: Նպատակն էր մէկ կողմէ Գերմանիան մղել որ դիւանագիտական ճամբով արգիլէ ջարդերն ու տարագրութիւնները, միւս կողմէ նիւթական օգնութիւն հասցնել անապատները աքսորուած մեր դժբախտ հայրենակիցներուն:

Բարձրաստիճան բողոքական կրօնաւորներու պատուիրակութիւն մը կը յաջողի Վիլհէլմ Բ. կայսրէն խոստում ստանալ, որ անձնական նամակներ գրէ Սուլթան Մէհմէտ Բէշատին եւ Էնվէրին, վերջ տալու հայաջինջ քաղաքականութեան: Սակայն գերման սպայակոյտը արգելք կը հանդիսանայ նամակագրութեան: Կայսեր յանձնարարութեամբ Տր. Լեփսիուս կըրկին կ'երթայ Պոլիս, կը տեսնուի տխրահռչակ Պատերազմական նախարարին հետ, որ շատ դէշ վերաբերում ցոյց կուտայ իրեն հանդէպ: Ամբարտաւանօրէն կը յանձնարարէ Վիլհէլմ Բ.ի յայտնել թէ ինք կ'ընէ այն, ինչ որ Գերմանները բրին Լեհաստանի մէջ: Էնվէր անմիջապէս վերջ Թուրքիայէն կը վտարէ բարեսիրտ քարոզիչը, փակել կուտայ Գերմանիա-Արեւելք միսիոնարական առաքելութեան բոլոր ճիւղերը:

Գերմանիա վերադարձին, կը լրացնէ իր տեղեկագիրը, զոր կը տպագրէ գաղտնի: Կառավարութիւնը կը գրաւէ տպագրեալ հատորները եւ կ'արգիլէ գրքին հրատարակումը: Լեփսիուս կ'ապաստանի Հոլանտա: Գերմանիա կը վերադառնայ 1918ի Ապրիլին միայն: «Գաղտնի Տեղեկագիր»էն քանի մը օրինակներ արտասահման հասած ըլլալով, գիրքը կորուստէ կը փրկուի:

Անոր Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս կը տեսնէ Փարիզի մէջ, 1918 Հոկտեմբերին, Զինադադարի նախօրեակին:

Հայերու բարեկամ Ֆրանսացիի մը՝ Քաղաքական Գիտութեանց Վարժարանի դասախօս Ռընէ Փինոնի Յառաջաբանով:

Անոր երեւումը հրապարակի վրայ՝ ռումբի մը պէս կը պայթի այդ խանդավառ օրերուն, երբ Հայկական Դատը դիւանագիտական աշխարհի կանաչ սեղաններուն վրայ դրուած հրատապ հարցերէն մէկն էր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

1970ի ՊԻԻՏՃԷՆ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ և ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

Ժիսքար տ'Էսթէն շատ խիստ բայց հաւասարակշռուած պիւտճէ մը ներկայացուց 1970ի համար: Հանրային ծախքերը պիտի աւելնան 6,2 առ հարիւր համեմատութեամբ մինչ երկրին արտադրութիւնը 9 առ հարիւր աւելի պիտի ըլլայ: Տուրքերու յաւելում պիտի կրեն անոնք որ տարեկան 7000 Ֆրանքէն աւելի տուրք կը վճարեն, զեղչ պիտի ունենան անոնք որ 5000 Ֆրանքէն պակաս կը վճարեն: Բարեփոխումներ պիտի ըլլան ԹԷ. ՎԷ. Ա.ի, որպէսզի աւելի պարզ ըլլայ եւ տեսակներն ալ պակսին: Դիւրութիւններ պիտի տրուին տարեցներուն եւ անոնց որոնք փոքր եկամուտներ ունին:

Ընդհանուր ձեւով, Ֆրանսայի 1970ի պիւտճէն խիստ պիւտճէ մըն է եւ Չորեքշաբթի օր ձեռք առնուած միջոցներէն ամէնէն ծանրն է էսքոնթի սակին բարձրացումը որ 7էն 8 առ հարիւրի կը հասնի եւ բարձրագոյնն է զոր Ֆրանսա ցարդ ունեցած է: Ասիկա կը նշանակէ պարզապէս թէ դրամը «կը սղէ», այսինքն նոր կասեցում մըն է վարկերու եւ մեծ հաստատութեանց համար, որոնք առաւելաբար դրամատուներու դրամով կ'աշխատին:

Ժիսքար տ'Էսթէն կը ճշդէ նաեւ թէ ազգայնացած կարգ մը մարզեր իրենք պիտի տեսնեն իրենց գլխուն ճարը, այլ խօսքով՝ Պետութիւնը բացերը պիտի չգոցէ: Այս տարբեր իմաստ չունի քան ըսել թէ պիտի սղեն երկաթուղին, փոխադրութեան միջոցները, կազը, ելեկտրականութիւնը, քանի որ իրենք պէտք է գտնեն իրենց դրամը: Այս յաւելումներն ալ պիտի ըլլան Յունուար մէկէն սկսեալ:

Կասկած չկայ որ 1970ը Ֆրանսայի ամէնէն դժուար տարիներէն մէկը պիտի ըլլայ, նոյնիսկ ճակատագրական վարչակարգին եւ կառավարութեան համար:

Ընդհանուր ծախքերը նախատեսուած են 158 միլիառ, որոշ նախարարութիւններ, որոնց կարգին բնակարաններու մարզը, զգալի կերպով աւելի քիչ վարկ պիտի ստանան:

ԱՍՏՂԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Օրուան նշանաբանն էր՝ արեւը ժամադրութիւն ունի լուսնին հետ (Թրենէի ծանօթ երգը), քանի շաբաթներէ ի վեր Փարիզը անսովոր գարուն մը կ'ապրի եւ պայծառ արեւոտ օդով մը կը դիմաւորէր անոնք որոնք լուսնէն կուգային: Ընդունելութիւնը շատ խանդավառ էր: Եւ երեք Ամերիկացիները շատ բեռնաւորուած օր մը ունէին, յաջորդաբար ընդունուելով Շապան Տէլմասէ, ուր ճաշի հիւրերն էին նախարարապետին, ապա՝ Էլիզէ, ուր Փոմփիտու իր ցաւը յայտնեց թէ չէ կըրցած իրենց հետ լուսին երթալ բայց ուրախ է ողջունելու մարդկային մեծագոյն արկածախնդրութեան հերոսները:

Իւնէսքոյի ընդունելութենէն ետք, իրիկունը փառատօն մը կազմակերպուած էր Շայօ, ուր Ժաք Պօմէլէ եւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանէն ետք, ակադեմական Մօրիս Տրիւոն, վերլուծական խիստ գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց, ուր բոլոր հարցերը՝ դիտական, մարդկային, փիլիսոփայական լաւագոյնս ներկայացուած էին: Հաւանաբար ուրիշ ըսելիք չի մնար, այս լուսնային ճամբորդութեան մասին, Տրիւոնի խօսքերէն ետք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարները՝ Շուման եւ Կրոմիքօ հանդիպում մը ունեցան:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ ազատականներու մաքրագործումը կը շարունակուի: Այս անգամ կուսակցութեան շարքերէն հեռացուած են արհեստակցական կազմակերպութիւններու պատասխանատուները: Կ'ըսուի թէ Տիւպչէք կրնայ Քոփընհակի դեսպան նշանակուիլ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութեան նոր բանբերը՝ Բժ. Ապտել Մեկիր յայտարարեց թէ իր երկիրը պատրաստ է բանակցելու Իսրայէլի հետ: Բանակցութեան իբրեւ ձեւ առաջարկեց Հռոդոս կղզիին մէջ տեղի ունեցած բանակցութիւնը 1948 և 49ին:

ԱՌԱԿՈՆԻ ԽՕՍՔԸ

Առաջին անգամը չէ որ Ֆրանսայի ժամանակակից մեծագոյն բանաստեղծներէն՝ Առակոն, անդամ Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի, իր կարծիքը կ'ունենայ եւ զայն կը հրապարակէ: Արդարեւ *կարծիք* ունենալը հանապազօրեայ կարելիութիւնը չէ համայնավար շարքայինին, նոյնիսկ Կ. Կ.ի անդամ եւ յահախ վտանգաւոր ելոյթ մըն է: Բայց գլխաւորաբար Չեխոսլովաքիոյ 1968 օգոստոսեան դէպքերէն ի վեր, համայնավար առողջ մտաւորականութիւն մը ցնցուեցաւ Հռոմէն Փարիզ, ու Առակոն գիտցաւ թէ այս պարագային մանաւանդ, կարծիք ունենալը կրնայ միայն ծառայել իրաւ ընկերվարութեան մը գաղափարաբանութեան:

Այս շաբթու, «Լէթր Ֆրանսէզ»ի մէջ, կարելի է կարդալ այն տողերը զորս իբրեւ նախաբան Առակոն գրած է Չեխոսլովաքիոյ Կրթական նախարարին շրջաբերական-նամակին առթիւ, ուր չեխ նախարարը կը հրաւիրէր ուսուցիչներն ու տեսուչները մատնութեան («Յառաջ»՝ Հոկտեմբեր 3, Ա. էջ)

Ստորեւ Առակոնի խօսքը, լոյս տեսած «Լէթր Ֆրանսէզ»ի մէջ.—

Հոս մեր սովորութիւնը չէ ոչ վերհրատարակել ինչ որ ուրիշ տեղ կարելի եղած էկարդալ, ոչ ալ աւելի ընդհանուր ձեւով վստահիլ կարծիքի մամուլին տեղեկատուութեան աղբիւրներուն: Մէկ անգամը սովորութիւն չէ: Հոս կ'արտատպենք բնագիր մը որու կրցան ծանօթանալ Ֆիկառոյի ընթերցողները: Շրջաբերական մըն է ուղղուած Չեխոսլովաքիոյ հանրային Կրթութեան նախարարին կողմէ իր բոլոր հպատակներուն: Կամ այս բնագիրը շինծու է — եւ այդ պարագային ո՞ր օրուան կը սպասուի ըսելու համար — կամ դժբախտաբար իրողութիւն մըն է եւ այդ պարագային ինծի չի թուիր որ Ֆրանսացիներ կարենան զայն ընդունիլ ձայն չհանելով: Մանաւանդ որ ան ուղղուած է համալսարանական ճիւղին, հրահանգներ են՝ փոխանցուած բոլոր պաշտօնեաներուն եւ նոյնիսկ գործատուներուն: Ընկերվարական երկրի մը մէջ սիսթեմաթիք մատնութեան կիրարկումը իբրեւ ազգային պարտականութիւն, ծանօթ է, կը նշանակէ պաշտօնական դատապարտումը այն ամէն ինչին զոր բովանդակ երկիրը մտածեց, զգաց եւ պաշտպանեց 1968 Օգոստոսէն ցայսօր: Եւ մանաւանդ վաւերացումը այն արարքին զոր կարելի է միայն կոչել Վարշաւայի Ուխտին զօրքերուն «մուտքը» չեխ հողամասէն ներս:

«Կը պատկանիմ կուսակցութեան մը, որ հրապարակաւ դատապարտեց, իր ժամանակին, այդ «մուտքը» եւ ատիկա թաքթիքի պատճառներով չէր: Ատկէ ի վեր, ոչ միայն երբեք յետս կոչում չբրինք դատապարտութեան վրայ դէպքի մը որ կը վտանգէ ընկերվարութեան ապագան աշխարհի մէջ, այլեւ, մենք (իմա՛ մեր քաղաքակնութեան պատասխանատու մարդիկը) վերահաստատեցինք, ամէն անգամ որ անհրաժեշտ թուեցաւ մեզի: Ոչ մէկ բան թոյլ կուտայ ըսելու որ տեսակէտ փոխած ենք եւ աւելի քան անհաւանական է որ երբեք տարբեր բան ըսենք քան ինչ որ ըսինք 1968 Օգոստոսին, կուսակցութեան ընտրեալ մարմիններու հեղինակութեամբ:

«Այդ պատճառով է որ կ'ըսեմ հոս, արարքի մը առջեւ որ աւելի գէշ է քան 1968ի զինուորական գործողութիւնները եւ որ, ամէն պարագայի մէջ, չէր կրնար կատարուիլ առանց այդ գործողութեանց նախապայմանին, որ այս փաստաթուղթը, եթէ կը կրէ երեւութապէս ազգային (զոր կրնայինք տարբեր կոչել) հեղինակութիւն մը, ալ աւելի կը դատապարտէ անոնք որ պատասխանատուներն են կամ հաւատարիմ գործադրողները այն ճամբուն վրայ, զոր առանձին չեղանք դատապարտելու եւ որ կրնայ մահացու հարուած մը տալ պրոլետար միջազգայնականին, ժողովուրդներու վստահութեան ընկերվարութեան հանդէպ եւ Ֆրանսայի արդէն իսկ վտանգուած ժողովրդավար ուժերու համախմբման:

«Ինչ որ կը գրեմ հոս քիչ է բաղդատմամբ մտածածիս: Բայց կը նախընտրեմ, մնացեալին համար, այս թերթին իսկ ընթերցողներուն թողուլ դատել թէ իրաւունք ունիմ թէ ոչ»:

ԱՌԱԿՈՆ

ՄԵԿՆԱՅԻՆ ՀԱՏՎԱԾՈՎ

ՄԱՍ Ա

ՆԿՈՂՈՎ

ԲԱՆԱՍԵՂ Ա ԿԱՎ ԴՎԱՀԱՊՂԱՎ

ԿՆՔԱ ՕՍՄ· ՑՆՈՐՆԱՑՈՒ ԴՈՒՔՈՒՄՓՈՆՑՈՒ ԴՈՒՔՈՒՄՓՈՆՑՈՒ

— Հայր մեր, որ երկնքում ես, սրբացի՛ր անունդ, թող գա քո արքայությունը, թող լինի քո կամքը, ինչպես երկնքում, այնպես էլ երկրի վրա։ Մեր հանապազորդ հացը տուր մեզ այսօր, և ների՛ր մեզ մեր պարտքերը, ինչպես և մենք ենք ներում մեր պարտապաններին, և մի՛ տանջիր մեզ գայթակղության մեջ, այլ ազատի՛ր մեզ չարից։ Ամեն։

Հոգնած ձայնով, ինչպես միշտ, երբ ստիպված էր լինում կրկնել նույն խոսքերը, որոնք ինքն էլ վաղուց անգիր էր արել, Ռուֆինան ավարտեց աղոթքը։ Ապա ոտքի կանգնեց, ծալեց ծնկաչոր եղած ծալքերը, ուղղեց գլխի շալը և ասաց.

— Ես գնում եմ, Ռուֆինա, ինչպես ամեն օր, ժամը տասնմեկին։ Ուշանալու դեպքում ինձ մի՛ սպասիր, ճաշիր առանց ինձ։ Ես կարող եմ ուշանալ, որովհետև ինձ հրավիրել են Ֆրանսիսկա Ռոսսիի տունը։ Ինչպես գիտես, նրա ամուսինը հիվանդ է, և ես պետք է գնամ նրան մխիթարելու։

— Լավ, իմ փեսիկը իմ հոգսը մի՛ եղիր, տատ, — պատասխանեց Ռուֆինան։ — Ես ինքս կգնամ նրան ճաշ տանելու։

Տատը գլխով արեց, ապա ձեռքը մեկնեց թոռնուհուն, որ համբուրեց նրա ձեռքը։ Ռուֆինան ուզում էր նաև ճակատը համբուրել, բայց տատը հրեց նրան։

— Հեռացի՛ր, հեռացի՛ր, — ասաց նա։ — Ես չեմ ուզում, որ դու ինձ համբուրես։ Ես չեմ ուզում, որ դու ինձ ոչ մի բան տաս։ Ես չեմ ուզում, որ դու ինձ ոչ մի բան ասես։ Ես չեմ ուզում, որ դու ինձ ոչ մի բան անես։ Ես ոչինչ չեմ ուզում, ոչինչ, ոչինչ, ոչինչ։ Ես ուզում եմ միայն մեռնել։

Ռուֆինան ժպտաց։ Տատը միշտ այդ խոսքերն էր կրկնում, երբ նրան համբուրում էին։ Ռուֆինան գիտեր, որ տատը ոչ մի բան չի ուզում, ոչ մի բան չի սիրում, ոչ մի բան չի ատում, ոչ մի բան չի հետաքրքրում։ Նա ուզում էր միայն մեռնել։

— Ես գնում եմ, տատ, — ասաց Ռուֆինան։ — Ես գնում եմ, որովհետև ինձ հրավիրել են Ֆրանսիսկա Ռոսսիի տունը։ Ինչպես գիտես, նրա ամուսինը հիվանդ է, և ես պետք է գնամ նրան մխիթար

ՓՈՔՐԻԿ ՄԱՐԴԸ

Ֆ. ՇԱՇ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

— * —

ԲԱՀՈՒՅՆ ՎԱՀԱԳՆԻ

Մի քանի ամիս առաջ, երբ ես Ալեքսանդրապոլում էի, ինձ մոտ եկավ մի ծանոթ ուսուցիչ և ասաց, որ ինչ-որ մի ծեր հայ կին ինձ հետ ցանկանում է տեսնալ։ Ես հրամայեցի, որ կինը ներս բերեն։ Ներս մտավ մի ծեր, ծերացած կին, որ ինձ ներկայացրեց իր թոռնուհուն, որ մոտ 20 տարեկան կլիներ։ Ես հարցրի կնոջ գալու պատճառը։ Նա պատասխանեց, որ թոռնուհին ուզում է ինձ հետ խոսել։ Ես հրամայեցի, որ աղջիկը ներս գա։ Աղջիկը ներս մտավ և ինձ ներկայացրեց մի նամակ, որ ուղարկել էր Ղարսի մի հայ վաճառական։ Նամակում գրված էր, որ աղջիկը ցանկանում է ինձ հետ խոսել մի շատ կարևոր գործի մասին։ Ես հրամայեցի, որ աղջիկը թողնեն ինձ հետ միայնակ։ Աղջիկը սկսեց պատմել հետևյալը։

Ես Ղարսի մոտ մի գյուղում եմ ծնվել և մեծացել։ Հայրս մահացել է, երբ ես 5 տարեկան էի։ Մայրս ինձ մեծացրել է։ Մայրս ինձ շատ է սիրում, որովհետև ես նրա միակ զավակն եմ։ Մայրս ինձ ամեն ինչ անում է, որ ես երջանիկ լինեմ։ Ես 16 տարեկան էի, երբ մայրս ինձ ամուսնացրեց մի հարուստ հայ երիտասարդի հետ։ Ես ամուսնացա, բայց ամուսնությունից հետո ես ոչ մի երջանկություն չտեսա։ Ամուսինս ինձ չէր սիրում, ինձ հետ վատ էր վարվում, ինձ ծեծում էր։ Ես չկարողացա ամուսնուս հետ ապրել և նրանից բաժանվեցի։ Ես վերադարձա մորս մոտ։ Մայրս ինձ ընդունեց սիրով։ Ես մորս մոտ ապրում էի մոտ 2 տարի։ Մայրս ինձ ամեն ինչ անում էր, որ ես մոռանամ ամուսնուս, և ես սկսեցի մոռանալ նրան։ Մայրս ինձ ամուսնացրեց մի ուրիշ

Պ. Օննիկ Թորանեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՕՆՆԻԿ ԹՈՐԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Լուիզ Սարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 10) ժամը 10,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիրոֆլէի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԻԼԱՆՕ.— Տոքթ. Երուանդ Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով կամ նամակով մասնակից եղան իրենց վիշտին, իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ԼԻՒՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ – ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէքէվեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սուքիասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (12 Հոկտ.), Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ (Սէն Լու Կրան Փէն) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ՔԷՔԷՎԵԱՆԻ
(Պոսթըն)

մահուան տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Շալճեան ընտանիքը 100 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման Գագիկ Շալճեանի մահուան Ե. տարեդարձին առթիւ:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պերլինէն Տոքթ. Պետրոս Ֆրունճեան իր եղբօր Տոքթ. Տիրայր Ֆրունճեանի մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԳԵՆԵՁՕՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը գինեձօն մը կը կազմակերպէ Շաբաթ Հոկտեմբեր 18, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան սրահը՝ 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան, կայան մեկնող երախաներու ծնողքներուն ի պատիւ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիները:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Հոգեհանգիստ Արարայի դիւցազնամարտի նահատակներուն եւ հին ու նոր ռազմիկներու մահուան առթիւ եկեղեցւոյ կը նուիրեն 40 Ֆր. Վահրամ Միսթիկ Պապուխեան 10, Թիւթէլեան Գրիգոր Ծովենցիներու ռազմիկներուն ի յիշատակ 20, Ռազմիկներու Միութեան 20, Տիկին Սրբուհի Ղազարեան 10, Մկրտութեան առթիւ Ադամեան ընտանիքէն 10, կնքահայր Տէրտէրեան Կարապետ Շաւարշ Նարդունի Ֆոնտին 30:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ-քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 10–12, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը, իբրեւ մանիւթանսիոնէռ հաստատութեան մը մէջ:

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հայրենակից Ռուբէն Նաճարեանի բնակարանը՝ Լա Կավոթ: Խիստ կարեւոր է անդամներու ներկայութիւնը:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ
Beaune-la-Rolande

Կիրակի 12 Հոկտեմբեր ժամը 11ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պօնլա-Ռոլանտի (Լուառէ) եկեղեցիին մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ժամը 13ին ճաշ, ժամը 14,30ին զբօսապտոյտ եւ այցելութիւն Ժերմինեի, Սէն-Պընուա, Սիւլի սիւռ Լուառի և Փիթիվիէի պատմական վայրերն ու հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցուած եկեղեցիները:

Ծախքերու մասնակցութիւն 30 Ֆրանք (ճամբորդութիւն Փիւլման օթոքառով եւ ճաշ):

Մեկնում Փարիզէն ժամը 8ին
(Ligne HPA Paris-Aubigny
Place Denfert-Rochereau, Paris (14e)

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Հեռ. 033-02-12 Փարիզի Ս. Խաչ եկեղեցի

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, փութալու է շուտ արձանագրուիլ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ դիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լոտերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

Ճոխ գրադարան մը ունինք: Տրամադրելի՝ բոլորին անխտիր: Բաց է, ամէն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 15–17, Ռիւ Փափէր թիւ 7:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագազութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

VIENT DE PARAITRE

FREDERIC FEYDIT, *Manuel de Langue Arménienne : Arménien Occidental Moderne*, 2e édition revue et augmentée, Paris 1969, 394 pages, broché.
Prix : 48 Fr., avec les frais d'envoi : 49 Fr. 50

ARAM TERZIAN, *An Armenian Miscellany : Window on History*, Paris 1969, 227 pages, 8 illuminated manuscript plates, broché 30 Fr., relié 38 Fr., frais d'envoi en plus.

S'adresser à la LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e),
DAN. 88-65, C.C.P. Paris 1278-35

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ
ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 91

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant
PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast
ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalan

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
11
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
11 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11636 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.636

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ

Բ.

Արեւմուտքի քաղաքակիրթ աշխարհը տեղեակ էր արդէն հայկական ողբերգութեան, երբ 1918ին լոյս տեսաւ Տր. Լեփսիուսի Գաղտնի Տեղեկագիրը:

Հայերու ուրիշ վաղեմի բարեկամ մը՝ Լորտ Ճէյմս Պրայս՝ երիտասարդ տարիքին Հայաստան այցելելով մօտէն ճանչցած էր մեր ազգը: 1877ին լոյս ընծայած էր իր ծանօթ գիրքը՝ «Անդրկովկաս եւ Արարատ», մինչեւ 1896 չորս տպագրութեան արժանացած եւ 1890ին մասամբ հայերէնի թարգմանուած՝ Վերելք յԱյրարատ խորագրով: Լորտը Մեծ Եղեռնի լուրերը կարդալով, նախաձեռնած էր ի մի հաւաքել ջարդերու եւ տարագրութեանց պատմութիւնները, քաղելով Ամերիկա, Զուիցերիա կամ Պալքանները ապաստանող ականատեսներէն եւ օտար ու հայ մամուլի հրատարակութիւններէն:

Հանրածանօթ պատմագէտ Առնոլտ Ճ. Թոյնպի, որ ցարդ պատնէշի վրայ է, դասաւորած էր ձեռք բերուած վաւերաթուղթերը եւ ստուգած: Ճէյմս Պրայս զանոնք ներկայացուցած էր Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին նախարար Սըր Էտուըրտ Կրէյի (Լորտ Կրէյ ավ Ֆալլատոն), առ ի հրատարակութիւն:

1916ին Լոնտոնի մէջ լոյս տեսան այդ վաւերաթուղթերը իբրեւ Կապոյտ Տետրակ, պաշտօնական հրատարակութիւն Անդլիոյ Արտաքին նախարարութեան, բաղկացեալ ԽԲ+686 էջերէ, մեծադիր քարտէսով մը:

Սոյն հատորը Ֆրանսերէնի թարգմանուելով հրատարակուեցաւ նոյն տարին, փոքրիկ կրճատումներով:

Տր. Լեփսիուսի գիրքը այն առաւելութիւնն ունէր, որ հեղինակը Գերմանացի էր: Ու Գերմանիա կը մեղադրուէր իբրեւ մեղսակից՝ քանի որ զինակից էր Թուրքիոյ եւ կրնար արգիլել Հայերու ցեղասպանութիւնը, եթէ ուզէր: Իր Գաղտնի Տեղեկագրի գերմաներէն բնագիրը 1916ին Փոցտամի մէջ տպուած էր «իբրեւ ձեռագիր»: Գերմանական դրաքննութիւնը արդիլած ըլլալով պատերազմի ընթացքին որեւէ բան հրատարակել Թուրքիոյ դէմ, գիրքը հրապարակ պէտք չէ հանուէր: Ոստիկանութիւնը արդէն գրաւեց բոլոր հատորները, ինչպէս ըսինք:

Ուրիշ Գերմանացիներ եւս Լեփսիուսի հետ միաժամանակ ձայն բարձրացուցին թրքական բարբարոսութեանց դէմ եւ մեղադրեցին գերման կառավարութիւնն ու մանաւանդ զինուորական իշխանութիւնները, որոնց իշխանութեան տակ էր Թուրքիա:

Ասոնցմէ յիշենք Հարրի Շթիւրմէրը, որ 1915-16 Քէօլնիշէ Ցայթունկի Պոլսոյ թղթակիցն էր: Թերթը մերժած ըլլալով հրատարակել իր թղթակցութիւնները, Շթիւրմէր Լօղանի մէջ լոյս ընծայեց «Պատերազմի երկու տարիներ Պոլսոյ մէջ» խորագրով գիրք մը, որ 1917ին Ֆրանսերէնով եւս լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ: Հեղինակը կ'այպանէ գերման դիւանագէտներն ու մանաւանդ զինուորականները, որոնք Թուրք պաշտօնեաներէն աւելի անխիղճ էին, ինչպէս հաստատած են գերման Կարմիր Խաչի բժիշկներն ու դթութեան քոյրերը:

Ուրիշ մը՝ Տր. Մարթին Նիփակէ, ուսուցիչ Հալէպի գերմանական դպրոցին, իր եւ իր պաշտօնակիցներուն անունով բողոքագիր մը ուղղած է Պերլին՝ Արտաքին նախարարութեան:

Այսպէս, Տր. Լեփսիուսի, Շթիւրմէրի եւ Նիփակէի պէս անաչառ եւ պարկեշտ Գերմանացիներու իսկ վկայութեամբ ո՛չ մէկ տարակոյս կը վերցնէ Գերմանիոյ մեղսակցութիւնը Թուրքիոյ հայաջինջ քաղաքականութեան մէջ:

Փրոֆ. Ռընէ Փինոն համոզուած էր այս մասին եւ 1916ին Փարիզի մէջ հրատարակեց գրքոյկ մը՝ «Հայերու բնաջնջում»ին մասին. ենթախորագիրն էր «Գերմանական մեթոտ, թրքական աշխատանք»: Գրքոյկը թարգմանուած էր իտալերէնի եւ հայերէնի:

Տր. Լեփսիուսի Գաղտնի Տեղեկագիրը իր փաստացի վկայութիւններով եւ առարկայական տրամաբանութեամբ անարգութեան սիւնին կը գամէ ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը, Թուրք ազգը ամբողջութեամբ իր վալիներով, միւթէսարրֆներով, գայմագամներով եւ մեծ ու փոքր վարչական ու զինուորական պաշտօնեաներով, ոստիկաններով ու չէթէներով, որոնք անխղճօրէն անճիտեցին խաղաղասէր եւ աշխատունակ ազգ մը:

Երկրորդ տպագրութեան «Յառաջաբան»ը գրած է Պէյրութի Ֆրանսական իրաւաբանական վարժարանի պատուակալ դասախօս Շարլ Ֆապիա: Փրոֆեսէօրը կ'ուզէ բացատրութիւն մը գտնել ջարդերուն համար: Ո՛չ քաղաքական, ո՛չ զինուորական, ո՛չ իսկ կրօնական արդարանալի պատճառներ կը տեսնէ Թուրքերու եպերելի ոճիրներուն մէջ:

Կանգ կ'առնէ այն ենթադրութեան վրայ, որ պատերազմը Թուրքերուն մէջ աբթնցուցած է Կեդրոնական Ասիայէն եկող իրենց նախահայրերուն (ըսել կ'ուզէ Ճինկիզ խանի եւ Լէնկթիմուրի) ոգին: Այդ աշխարհակալները իրենց գրաւած քաղաքներուն մէջ կտրուած գլուխներով բուրգեր կը կազմէին: Ու այդ ոգին կըրնայ կրկին արծարծուիլ նոր առիթով մը:

Ըսել կ'ուզէ Թուրքերու արիւնարբու ոգին անբուժելի է...

Տր. Լեփսիուսի գիրքը այսօր ալ կը պահէ իր արժէքը: Անոր ընթերցումը կը նորոգէ մեր յիշողութեան մէջ այն քըստմնելի եւ աննկարագրելի ոճիրները, որոնց հեղինակները պէտք է դասուին աշխարհի ամէնէն վայրենի, նոյնիսկ մարդակեր ցեղերու առաջին շարքին վրայ:

Դժբախտաբար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու արիւնը ի զուր հոսեցաւ: Ոճրագործը անպատիժ մնաց: Ու քաղաքակիրթ ազգեր, մոռցած ցեղասպան ազգին աններելի ու անքաւելի ոճիրները, տասնեակ տարիներէ ի վեր իրարու հետ կը մրցին զայն սիրաշահելու համար:

Նիւթապա՛շտ աշխարհ:

Հայ ժողովուրդը երբե՛ք պիտի չմոռնայ ցեղասպանութիւնը, որուն զոհ գնաց: Անխախտ հաւատքով կը սպասէ արդարութեան յաղթանակին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲՆԵՐԸ, ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ՀՌՈԴՈՍ

Եգիպտական կառավարութեան նոր բանբերին յայտարարութիւնը, որով կը ճշդուէր, թէ Եգիպտոս պատրաստ է բանակցելու Իսրայէլի հետ «անուղղակի» ճամբով, կամ, ինչպէս դիտել տուած է բանբերը՝ Ապտել Մեկիր, «Հռոդոսի ձեւով», ընդհանրապէս զոհունակութեամբ արձանագրուեցաւ օտար միջազգային շրջանակներուն կողմէ:

Ծանօթ է, որ 1948 Յունիսին եւ 1949ին, պատերազմող կողմերը, այսինքն Եգիպտացիներն ու Իսրայելցիք, ՄԱԿի ներկայացուցիչ Պունչի ներկայութեան զինադադար կնքեցին Հռոդոսի մէջ: Բանակցութիւնները տեղի ունեցան «անուղղակի» ձեւով, այլ խօսքով Եգիպտացիները իրենց առաջարկները և պատասխանները կ'ուղղէին Պունչի, որ իր կարգին զանոնք կը փոխանցէր Իսրայելցիներուն:

Իսրայելցիներուն համար բանակցութիւնները տեղի ունեցած են ուղղակի կերպով: Արդարեւ, անոնց պատուիրակներէն մէկը՝ Սոսոն, դիտել տուաւ, թէ իր նախաձեռնութեան վրայ երկու կողմերը ժամանակ մը ետք խօսակցած ու բանակցած են իրարու հետ:

Յատկանշական է այն իրողութիւնը, որ Տոքթ. Ապտել Մեկիր բանակցութեանց իբրեւ նախապայման չէ պահանջած իսրայելեան ուժերուն պարպումը գրաւեալ շրջաններէն: Ցարդ Եգիպտացիները նախապայման կը նկատէին այս կէտը: Այս անգամ Եգիպտոս միջոցը կ'ուզէ գտնել գործադրելու Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի ծանօթ որոշումը:

Ինչ կը վերաբերի վայրին, Եգիպտոս անտարբեր է:

Այս առիթով կ'արժէ դիտել տալ, թէ կարգ մը յայտարարութիւններ հերքումներու կամ ճշդումներու դուռ բացած են անցեալին: Օրինակ, Հոկտեմբեր 5ին Գահիրէ հերքեց ՄԱԿի իր ներկայացուցիչ Մահմուտ Ռիատի այն յայտարարութիւնը, թէ Եգիպտոս պատրաստ է բանակցելու Իսրայէլի հետ, եթէ այս վերջինը հրապարակաւ ընդունի, որ չի հետապնդեր ծաւալապաշտ նպատակներ: Գահիրէ հերքելով այս լուրը կը ճշդէր, թէ իր ներկայացուցիչը խօսած է միջնորդի (Եարինկ) միջոցով բանակցութեան մը կարելիութեան մասին: Ու այդ բանակցութեան նպատակը պիտի ըլլայ գործադրել Ապահովութեան Խորհուրդի ծանօթ որոշումը, տրուած 1967 Նոյ. 22ին:

Երկրորդ օրինակ մը: Քոփենհակի մէջ, 1968 Յուլիս 3ին, Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը՝ Ռիատ դիտել տուաւ, թէ «Իսրայէլ իրականութիւն մըն է... երբ մեր քարոզիչները, — եւ ոչ թէ լրջախոհ եւ պատասխանատու քաղաքական դէմքերը, — անցեալ տարի կը յայտարարէր, թէ Իսրայէլի Պետութիւնը պէտք է քանդուի, յիմարութիւն էր, սակայն այս յայտարարութիւնը կուգար այն իրողութենէն, որ մենք զայրացած էինք»:

Քառասունեւութ ժամ ետք Գահիրէ հաղորդագրութեամբ մը կը ճշդէր, թէ այս յայտարարութիւնը, որ ի դէպ չէր հերքուեր, պէտք չէ մտածել տայ, թէ Եգիպտոս տրամադիր է ուղղակի բանակցելու Իսրայէլի հետ եւ ոչ ալ իրաւապէս ճանչնալու այս վերջինին պետական գոյութիւնը:

Եգիպտոսի կառավարութեան բանբերին յայտարարութեան կապակցութեամբ դեռ Իսրայէլ ոչ մէկ դիրքորոշում կատարեց: Միայն Պաշտպանութեան նախարար Մոչէ Տայեանն է, որ դիտել տուաւ, թէ «վրտանգը չի գար բանակցութեան ձեւէն, այլ բանակցութեան նիւթէն»: Այս յայտարարութիւնը, որ կը կատարուի «կարծըր» նկատուած պետական դէմքի մը կողմէ, ենթադրել կուտայ, որ Թել Ավիվ պիտի չանտեսէ առաջարկը: Արդէն, Տիկին Կոլտա Մէյր, Իսրայէլի վարչապետը, քանի մը առիթներով ըսած էր, թէ իրենք պատրաստ են բանակցելու դիմացի ճակատին հետ «որեւէ ժամանակ եւ ուր որ ալ ըլլայ վայրը»:

Հետեւաբար այժմ հարցը այն չէ, թէ բանակցութիւնները ի՛նչ բնոյթ պիտի ունենան, քանի որ նման պարագայի մը կողմերէն իւրաքանչիւրը կրնայ իր ուզած մեկնաբանութիւնը տալ, իչպէս եղաւ պարագան 1948ին եւ 1949ին Հռոդոսի մէջ: Արդարեւ, հարցը ներկայիս այն է, թէ կողմերը տրամադի՞ր են թէ ոչ բանակցելու ի խնդիր խաղաղութեան հաստատման Միջին Արեւելքի մէջ:

×

Մինչ դիւանագիտական աշխարհը զբաղած է մեկնաբանելով առաջարկը եւ անոր տուն տուող պատճառները, անդին, ճակատի վրայ, բախումները կը շարունակուին:

Այսպէս, Գահիրէ հաղորդեց, թէ 250 եգիպտացի քոմանտօներ գաղտնի ցամաքահանում մը կատարած են իսրայելեան գիծերուն ետեւ ստուգելու համար ասոնց ռազմագիտական վայրերը, զինուորական կեդրոնացումները եւայլն: Բացի փոքր վաշտէ մը, որ բախում ունենալով կորսընցուցած է երկու զինուոր, մնացեալ վաշտերը առանց ընդհարումի ետ վերադարձած են յաջողութեամբ կատարելէ ետք իրենց վիճակուած պարտականութիւնը:

Թել Ավիվ «մտացածին» կը համարի Գահիրէի լուրը: Կը հաստատէ միայն երկու եգիպտացի զինուորներու սպանութիւնը:

× Ռոհանի դատավարութիւնը կը շարունակուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆԹՐԷԱԼ թատերաբեմ դարձաւ կողոպուտի եւ հրկիզումի: Քանի մը հարիւր երիտասարդներ, օգտուելով ոստիկանութեան եւ հրշէջներու գործադուլէն, փողոց իջնելով խանութներ կողոպտեցին: Կառավարութիւնը «պատերազմական վիճակ» հռչակեց, որով բանակ եւ ոստիկանութիւն միջամտեցին: Անդորրութիւնը վերահաստատուեցաւ:

ՇՈՒՄԱՆ քանի մը ակնարկութիւններով հասկցուցած է թէ նախագահ Փոմփիտու ի մօտոյ այցելութիւն մը կրնայ կատարել Խորհ. Միութիւն երբ, օդակայանին մէջ ուր զինքը կը դիմաւորէր Կրոմիքօ, յայտարարած է.— «Իմ այցելութիւնս նուազ կարեւոր է քան անոնք որ պիտի յաջորդեն կամ ան զոր կատարեց նախագահ տը Կոլ, երեք տարի առաջ»: Շուման եւ Կրոմիքօ խօսակցութեանց ընթացքին անդրադարձած են Մերձաւոր Արեւելքի եւ Վիէթնամի հարցերուն:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ նոր յարձակումներու ձեռնարկած է Մոսկուայի ծաւալապաշտ քաղաքականութեան դէմ, մինչ քանի մը օրէն կը սկսին երկու երկիրներու բանակցութիւնները:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Եուսէֆ Սալէմ Հռոմէն Պէյրութ վերադարձած է, հանդիպում մը ունենալէ ետք կարդինալ Վիյոյի հետ: Չէ կրցած Պապը տեսնել, տրուած ըլլալով որ Պօղոս Զ. շատ զբաղած է եպիսկոպոսական Սինոդի բացման նախօրեակին: Հաւանական է որ Սալէմ ընդունուի Սրբազան Քահանայապետէն Նոյեմբերին: Ծանօթ է որ Արաբները իրար անցած են Էպանի տեսակցութեան պատճառով Պապին հետ եւ կ'ուզեն որ Պօղոս Զ. իրենց սիրտը հանգստացնէ եւ մանաւանդ ապահովութիւն տայ որ Վատիկան պիտի չճանչնայ Իսրայէլը: Ըստ Ալ Նահր թերթին, Սալէմ պիտի պարզէ նաեւ Պապին մեծամասնութեամբ քրիստոնեայ Լիբանանի սպառնացող վրտանգը Իսրայէլի ճնշումներուն հետեւանքով: Ամէն պարագայի կը թուի թէ նախարարը բաւական բան կրցած է արդէն բացատրել կարդինալ Վիյոյի:

ԳԼԱՁՈՐԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Այս համալսարանը, որ կարեւոր դեր կատարած է իր շրջանի ուսումնա–դաս – տիարակչական դործին մէջ եւ հարուստ ժառանգութիւն մը ձգած է մատենագրութեան մարդին մէջ, միջնադարեան հայ մշակոյթի եզակի օճախներէն մէկն էր:

Այս հաստատութիւնը հիմնուած է Վայոց ձորի մէջ, որ լեռնային շրջան մըն է: Աւիկա ունի իր պատճառը: Մոնկոլները, ինչպէս յայտնի է, 1236ին վերջնապէս նուաճեցին Հայաստանը: Մոնկոլական վայրագութիւններէն ազատ մնաց միայն Սիւնիքը, որու մաս կը կազմէր նաեւ Վայոց ձորը: Սիւնիքի իշխաններէն մէկը՝ Սմբատը, դիւանագէտ անձնաւորութիւն մը, անձամբ ներկայացաւ կարակորումի մէջ Մանգու խանին եւ արժէքաւոր նուէր մը տալով անոր կարողացաւ ստանալ «Ինջուական իրաւունք»՝ բացառիկ արտօնութիւն մը, որով Սիւնիքը ենթակայ կ'ըլլար, անմիջական կապով, մեծ Խանին: Մոնկոլ իշխանաւորները իրաւունք չունէին միջամտելու Սիւնիքի ներքին դործերուն: Ահա թէ ինչո՛ւ նպատակայարմար տեսնուած է բարձրադոյն ուսումնական հաստատութիւնը հիմնել մոնկոլական արհաւիրքներէն զերծ լեռնային Վայոց ձորին մէջ:

Գլաձորի համալսարանը հիմնած է Մուշի տաղանդաւոր զաւակներէն մէկը՝ Ներսէս Մշեցին, որուն ժամանակակիցները կը համարին «Մեծ հռետոր», «քաղցրահանճար փիլիսոփայ», «ներհուն վարժապետ», «եռամեծ ուսուցչապետ» եւայլն: Ըստ եղած տեղեկութիւններուն, ան կատարելապէս տիրապետած է յունարէն եւ լատիներէն լեզուներուն և ծանօթ եղած է այդ լեզուներով գրուած մատենագրութեան:

Յայտնի է, որ Վարդան Արեւելցին, որուն Մոր Վիրապի մէջ աշակերտած է Ներսէս Մշեցին, իր «Աշխարհացոյց»ին մէջ Գլաձորը կը յիշատակէ իբրեւ մշակութային կարեւոր կեդրոն: Յայտնի է նաեւ, որ Վարդան Արեւելցին մեռած է 1271ին, հետեւաբար համալսարանը պէտք է հիմնուած ըլլար անոր մահէն քիչ առաջ, ամենայն հաւանականութեամբ՝ 1270ին:

Գլաձորի համալսարանը հիմնելէ ետք Ներսէս Մշեցի իր չուրջը կը հաւաքէ ուսուցիչներ եւ աշակերտներ: Ուսուցիչներուն մէջ եղած է Սասունցի հանճարեղ երիտասարդ մը՝ Եսայի Նչեցին, որ յետագային փոխարինեց Ներսէս Մշեցին եւ մեծ դեր կատարեց մեր մատենագրութեան ասպարէզին մէջ:

Համալսարանը հիմնականին մէջ ունեցած է երեք բաժին, որոնցմէ մէկուն մէջ դասաւանդուած է երաժշտութիւն, երկրորդին մէջ՝ մանրանկարչութիւն, իսկ երրորդին մէջ՝ փիլիսոփայութիւն, աստուածաբանութիւն եւ եօթը ազատ կոչուող արուեստներ:

Համալսարանին գործունէութիւնը ունեցած է համահայկական բնոյթ: Բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու համար Գլաձոր սորվելու եկած են Տարօնէն, Երզնկայէն, Գուգարքէն, հեռաւոր Կիլի–կիայէն եւ այլ վայրերէ: Բանասէր Գրիգորիոս Վանական Վարդապետ Վահրամեան, Յովհաննէս Օձնեցի Կաթողիկոս, մանրամասն ուսումնասիրելով Գլաձորի մասին եղած պատմական աղբիւրները, իրաւացի կերպով կը նկատէ. «Գլաձորը վանք չէր սովորական մաքով, ինչպէս կեչառոյքն էր, Գեղարդը եւայլն... այլ գերազանցողն՝ դպրոց. այստեղ էին գալիս միայն ուսանելու կամ կատարելագործուելու համար. նա մտաւոր կենտրոն էր ո՛չ միայն արեւելեան Հայաստանի համար, այլեւ հեռաւոր Կիլիկիայից գալիս էին Գլաձոր՝ վարժապետների մօտ իրենց ուսման ծարաւը յագեցնելու»:

Այս համալսարանը աւարտած են ԺԴ. դարու աչքի ընկնող դիտնականները, գրողներ, տաղերդուներ, երաժիշտներ, մանրանկարիչներ եւ ուրիշներ: Հոս սորված է Ստեփանոս Օրբելեան՝ «Պատմութիւն նահանդին Սիսական» աշխատութեան հեղինակը: Գլաձորի սաներէն է փիլիսոփայ մատենագիր Յովհան Որոտնեցին: Հոս ստացած են իրենց ուսումը մատենագիրներ Մխիթար Սասնեցին, Յովհան Արճիշեցին, ուսուցչապետներ Տիրատուրը, Կիրակոսը եւայլն: Գլաձորի հետ սերտ կապեր ունեցած են տաղերդուներ Նաչատուր Կէչառեցին, դիտնական Յովհաննէս Երզնկացին: Կ'ենթադրուի, որ այս համալսարանին հետ կապ ունեցած է Ցրիկը:

Ուշադրաւ է այն փաստը, որ հոն սորվողները պէտք է ունենային մաքուր վարք ու բարք:

Գլաձորի համալսարանին պատմութեան կապակցութեամբ յաճախ հարց դրուած է, թէ ան իրօ՞ք համալսարանական բարձրութեան վրայ դտնուած է: Ժամանակակիցները ուսումնական այդ հաստատութիւնը անվերապահ կերպով կ'անուանեն «Հռչակաւոր համալսարան», «երկրորդ Աթէնք պանծալի», «Մեծ Դպրատուն», «Մայրաքաղաք ամենայն իմաստից» եւայլն: Այս անուանումները ճի՞շդ են, թէ չափազանցուած:

Այս հարցին պատասխանը վերջերս դիտական բարեխղճութեամբ տուաւ Լ. Խաչերեան: Իր «Եսայի Նչեցի եւ Գլաձորի համալսարանը» խորագրով արժէքաւոր աշխատութեան մէջ, համեմատութեան դնելով Գլաձորի համալսարանին դասա–նիւթերը եւ ծրագիրները այդ ժամանակուան եւրոպական համալսարաններու դասագիրքերուն եւ ծրագիրներուն հետ, եկաւ այն եզրակացութեան, որ Գլաձորը իսկապէս յառաջադէմ ուսումնարան մըն էր եւ իր բնոյթով մօտ էր Փարիզի համալսարանին:

Մեծ է Գլաձորի մատուցած ծառայութիւնը առանձնապէս հին հայկական մատենագրութիւնը հաւաքելու եւ ընդօրինակելու դործին մէջ: Ուսանողները պարտաւոր էին իրենց ուսուցիչներուն ձեռք վարութեան տակ հին բնագիրներէ ընդօրինակութիւններ կատարել: Գլաձորին ենք պարտական Եզնիկ Կողբացիի «Եղծ աղանդոց»ը, որուն մնացած միակ օրինակը գրուած է 1280ին Լուսեր գրիչին կողմէ: Հոն թարգմանութիւններ ալ կատարուած են: Կիւրեղ Աղեքսանդրացիին, Եփրեմ Ասորիին, Յովհաննէս Ոսկեբերանին եւ յոյն ու ասորի հեղինակներու դործեր կան թարգմանուած, որոնց բնագիրները կորսուած են:

Գրուած են նաեւ ինքնուրոյն աշխատութիւններ: Ասոնց մէջ կան դիտութեան դանազան բնագաւառները ընդդրկող դործեր: Ասոնցմէ կարելի է օրինակ յիշել Եսայի Նչեցիի «Վերլուծութիւն քերակա–նութեան», Յովհան Որոտնեցիի «Վերլուծութիւն ստորադրութեանց Արիստոտէլի», Գրիգոր Տաթեւացիի «Լուծումն համառօտութեան Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփայի» եւ այլ աշխատութիւններ:

Պէտք չէ Գլաձորի մասին այն կարծիքը ունենալ, որ ան կը դտնուէր ժամանակից համալսարաններու մակարդակին վրայ, որ ունեցած է բազմայարկ չէնքեր, դիտական աշխատանոցներ, իսկ ուսանող–դութիւնն ու դասախօսները դտնուած են ինքնաբուխ վիճակի մէջ: Գլաձորի ուսանողութեան թիւը հասած է մինչեւ 360 աշակերտի: Դիւրին գործ չէ եղած այսքան ուսանողութիւն պահելն ու կերակրելը, մանաւանդ այն պատճառով, որ համալսարանը նիւթապէս դտնուած է շատ անմխիթար վիճակի մէջ: Համալսարանը գործած է մինչեւ ԺԴ. դարուն կէսերը: Քաղաքական պատճառներով անօրէնութիւնը հարկադրուած է ուսումնարանը տեղափոխել Տաթեւ:

Գլաձորէն բաւական հարուստ ժառանգութիւն մնացած է. մեզի հասած են հոն գրուած քառասունէ աւելի ստուարածաւալ ձեռագիր մատեաններ, համալսարանի դասախօսութիւններուն մէկ մասը, ուսանողներուն աւարտական չարադրութիւները եւ յիշատակարանները, որոնք հնարաւորութիւն կուտան ամբողջական պատկերացում մը կազմել համալսարանի մասին: Սակայն կան Գլաձորի տեղադրութեան հետ կապուած որոշ անորոշութիւններ, որոնք կարելի է լուծել պեղումներու միջոցով:

Երեւանի Համալսարանի հնադիտութեան եւ արքիւարադիտութեան ամպիոնը յանձն առած է գլխաւորել այդ աշխատանքը: Աւիկա կարեւոր է, եթէ նկատի ունենանք, որ յաջորդ տարի կը լրանայ Գլաձորի համալսարանին հիմնադրութեան 700ամեակը:

ՓՐՈՖ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

Ռամսէս Բ. փարաւոնի մահէն ետք անոր մարմինը, ըստ աւանդութեան, զմռսուեցաւ: Երեք հազար տարի ետք դիտնականները դիպչնութիւն կատարելով պարզեցին, որ Եդիպտոսի փարաւոնը տառապած է սէլերոզմէ: Անոնք նկատեցին նաեւ որ Եդիպտոսի տիրակալին մարմինը ծածկուած է բշտիկներով: Ռամսէս Բ. չէր լուացուած տարիներ շարունակ:

Անշուշտ, դիտնականներուն նպատակը այս կարգի մանրամասնութիւնները չեն: Անոնց նպատակն է տեսնել, թէ հիւանդութիւններ ունեցած են: Առայժմ եղած տեղեկութիւնները կը վկայեն, որ չատ հիւանդութիւններ այնքան հին են, որքան ինքը՝ մարդկութիւնը: Օրինակ՝ ոսկրային քաղցկեղի պատանչաններ երեւցած են 500·000 տարուան կմախքի մը վրայ: Զարորակ ուռուցքի հետքեր յայտնաբերուած են եդիպտական մոմիայի մը վրայ: Ռամսէս Ե., որ ապրած է երկրորդ հազարամեակի վերջը (Ք. Ա.) իր ժամանակակիցներուն նման հիւանդացած է ծաղիկով:

Այս կարգի ուսումնասիրութիւններուն համար օգտակար են նաեւ հին ձեռագրերը: Օրինակ՝ Շրդ դարու (Ք. Ա.) չինական ձեռագրի մը մէջ կը ներկայացուի հիւանդութիւն մը բոլոր մանրամասնութիւններով: Գիտնականները հաստատեցին, որ չաքարախտն է անիկա:

×

Սան Տիեկոյի (Մ. Նահանգներ) թռնելի զործարանին մէջ պատրաստուեցաւ տարօրինակ մեքենայ մը, որուն նախագիծը գծուած է հինգ դար առաջ Լէոնարտօ տա Վինչիի կողմէ: Թռանը յաջողութեամբ բարձրացաւ օդ:

×

Ամէն տարի Յուլիս 10ին Թոքիոյի երիտասարդութիւնը կ'ներթայ Մեյա հանրային պարտէզը: Աղջիկներն ու տղաքները կը քալեն զոյգ–զոյգ: Այդ օրը անոնց համար ժամանակ դոյութիւն չունի: Երիտասարդները իրենց հետ կը բերեն ժամացոյցներ, դրպանի, ձեռքի, փճացած զարթուցիչներ, պատի ժամացոյցներ եւ բոլորն ալ կը նետեն խարոյկին մէջ: Ժամանակին խորհրդանշանը այրելու ծէսը ցոյց կուտայ երիտասարդ զոյգերուն որոյ յատկութիւնը եւ երջանկութեան անսահմանութիւնը:

×

Փարիզցի ծանօթ փիլտաբան Լուի Պեռնար (1788–1858), որպէսզի փրկէ իր պաշտպանեալին կեանքը, խօսած է 120 ժամ՝ առանց ընդմիջումի: Անոր պաշտ–

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ

ԿԱՄ

ԲԱՆԱԿԸ ԲՈՆԱԽՈՐԻՆ ԴԷՄ

ՎԷՊ ՕՍՄ. ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Քոմիթէն Սահմանադրութեան այդ ձեւ հռչակումէն չէր զոհացած եւ պահանջած էր որ աքսորեալներու եւ բանտարկեալներու ընդհանուր ներում չնորհուի, մամուլի ազատութիւն տրուի ու խաֆիէները ջնջուին:

Ապտիւլ Համիտ բարոյական այնպիսի ընկճումի մը մէջ էր, որ ալ կարողութիւն չունէր դիմադրելու: Սելանիկէն եկած ամէն մէկ պահանջ իբրեւ հրաման մը կ'ընդունէր եւ իսկոյն անոր գործադրութիւնը կը հրամայէր, այնպէս որ, չաբաթ իրիկուն, Պոլսոյ ժողովուրդը հեռուհեռէ իմացաւ այնպիսի Իրաւէներ զոր երբեք չէր կրնար իր երեւակայութեան մէջ սեղմեցնել:

Ու այն առեն տարօրինակ բան մը պատահեցաւ:

Այդ երեսնամեայ բռնակալութեան տակ դրեթէ անբռնացած ժողովուրդը յանկարծ իր թմրութենէն սթափեցաւ, տեսնելով որ Համիտի կողմէ սարքուած խաղ մը չէր այդ, այլ իրականութիւն մը: Եւ այն առեն յանկարծ պոռթկում մը տեղի ունեցաւ ամբողջ Թուրք, Հայ, Յոյն, Հրեայ եւ Եւրոպացի, խանդավառ ոգեւորութեամբ մը փողոցները նետուեցաւ իր յաղթական աղաղակներովը օդը թնդացնելով:

Իսկ կիրակի օր ա՛լ ոգեւորութիւնը իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ: Կէս միլիոն բնակիչ փողոցները թափեցան, թափօրներ կազմելով ու դրօշակներ պարզելով:

Երեսուն տարի զերութեան տակ ապրող, ինքզինք ճնշումի դատապարտած ժողովուրդ մըն էր որ մէկ օրուան ազատութեամբ կ'ուզէր փոխարինել երկար – եայ դերութիւնը:

Եւ ասիկա այլեւս խելայեղութեան կը մօտենար:

Երբ Սաադք եւ Ազիզ պէյերը բերող չոդենաւը կանգ առաւ քարափին առջեւ, 20 հազարէ աւելի բազմութիւն մը արդէն խռնուած էր հոն, որ ծափահարութիւն–ներով կ'ողջունէր նոր եկողները, որոնց ամէն մէկուն մէջ կը կարծէր տեսնել բռնակալութեան զոհերը:

Սաադք որ իր բարեկամին հետ չոդենաւին կամրջակին վրայ կեցած՝ կը դիտէր այս անօրինակ տեսարանը, ըսաւ Ազիզ պէյի.

— Այս մարդիկը մեզմէ աւելի Սահմանադրական ըլլալ կը թուին, մինչդեռ մենք բնաւ հաւատք չունէինք Պոլսեցի – ներուն վրայ:

— Կարծեմ կատարուած իրողութիւնը իրենց խելքին դպած է, պատասխանեց գինուորականը խնդալով:

Մինչ այսպէս քաղաքը ցնծութեան մէջ կը խայտար, Ապտիւլ Համիտ Եըլտըզի մէջ սրտատրոփ կը սպասէր:

Իր հաւատարիմները տակաւին ամէնքն ալ իր չուրջը բոլորուած էին ու կը ջանային զինքը սրտապնդել: Բռնաւորը ատեն ատեն կը հարցնէր քովիններուն.

— Քոմիթէն մարդ եկա՞ւ Պոլիս...

Այդ քոմիթէն այժմ սարսափ կ'ազդէր իրեն ու դողահար կը սպասէր անոր երեւումին:

Ի զուր պալատականները կը ջանային զինքը հանդարտեցնել, հաւաստելով որ վախնալիք բան չկար եւ թէ ընդհակառակն ամբողջ ժողովուրդը այժմ օրհնութեամբ կը պանծացնէր իր անունը, իբրեւ հայրենիքի փրկիչը:

Ապտիւլ Համիտ այդ խանդավառութեան, իրեն հանդէպ ցոյց արուած համակրութեան, բնաւ վստահութիւն չունէր:

— Առնք հիմա իմ զահընկէցութիւնս պիտի պահանջեն, կը մտածէր եւ երբ անդամ մը զայն ալ ձեռք ձգեն, ապահովաբար ինծի պիտի մեռցնեն:

Ու մահուան այս հեռապատկերը զինքը կը սարսափեցնէր:

Սահմանադրութեան առաջին օրէն իսկ Ապտիւլ Համիտ իր փրկութիւնը տեսաւ միայն անոր ջնջումին մէջ:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Երկու չաբաթէ ի վեր արդէն պոլիս գնծութեան մէջ էր:

Ամբողջ ժողովուրդը իր զբաղումներն ու մտահոգութիւնները թողած, Սահմանադրութիւնները կը տօնէր առտուընէ մինչեւ իրիկուն:

Խաֆիէներու խայտառակաբար վռնտուիլը, ատեցեալ պալատականներու փոխուիլը, Ֆէյիմի խուստը կամ բանտարկութիւնը, փաչայի սպանումը եւ վերջապէս աքսորեալներու վերադարձը, ամէն օր նորեալներու յուզումներ, խանդավառութիւններ կը պատճառէին իրեն:

Միւս կողմէ քոմիթէին անդամները հետզհետէ կը հասնէին Պոլիս ու կը ջանային զօրացնել Սահմանադրական վարչութիւնը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(246 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՎՔԱ

— * —

ՄԱՐԴԸ ԵՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Ս. ՎԱՀԱՆՅԱՆ

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Ա. ՍԱՐԱՖԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀՈՂԵՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, տարաբախտ Կիրակոս Կիրակոսեանի մահուան տխուր առթիւ Ղազար Պօղոսեանէ 50 եւ Հայկազ Պօղոսեանէ 20 Ֆրանք, ի նպաստ դպրոցին փոխան ծաղկեպսակի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Վարսենիկ Քէօսէեանի (Մարսէյլ) իր մօր մահուան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ-քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 10–12, 26 Ռիւ տէ Քռնվալէսան:

ԳԵՆԵՁՕՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը գինեձօն մը կը կազմակերպէ Շաբաթ Հոկտեմբեր 18, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան սրահը՝ 26 Ռիւ տէ Քռնվալէսան, կայան մեկնող երախաներու ծնողքներուն ի պատիւ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հայրենակից Ռուբէն Նաճարեանի բնակարանը՝ Լա Կավոթ: Խիստ կարեւոր է անդամներու ներկայութիւնը:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

C.E.D.D.I.

CENTRALE DE DIFFUSION
DU DISQUE

Ուրախ է ձեզի ներկայացնելու
ԼԻՒՔՍ հրատարակութիւնով մը
2 նոր սալեր 33 թուռ,
30 սանթ. (հայկ. երգեր)

1. Նախերգանք	1. Մթնշաղ
2. Ծաղիկներ	2. Այլ աչեր
3. Աշուղ եմ	3. Ծաղիկներս ո՞ւմ նուիրեմ
4. Մանիշակ	4. Այն գիշեր
5. Սայլորդ	5. Մի գնա
6. Լիւսի	6. Ճէյրանի պէս

Երգի բաժին՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 003

Գործիաւոր բաժին
նուագախումբ՝ ՌԵՏՏԻ ՊՈՊԻՕ
Disque
VOIX DES ETOILES No 10 004

Գին հատը՝ 31 ֆր. 70

Ապսպրանքները նամակով հետեւեալ հասցէին՝
« ANCIENNE MAISON PASDELOUP »
COUILLÉ ET CIE
89, Boulevard Saint-Michel
75 - PARIS (5e)
C. C. P. : 7152-66 PARIS

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը, իբրեւ մանիւթանսիոնէռ հաստատութեան մը մէջ:

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ի:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու
Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱՐԻՈՅՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ — Զանազան տօնակատարութեանց առթիւ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի աճապարել դիմելու

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, Paris

Հեռաձայնել՝ 742–77–40 եւ իրիկուները Կ. ՈՒՆՃԵԱՆին՝ 793–25–16

ԳԻՆ 2250 ՖՐԱՆՔ

VIENT DE PARAITRE

FREDERIC FEYDIT, *Manuel de Langue Arménienne : Arménien Occidental Moderne*, 2e édition revue et augmentée, Paris 1969, 394 pages, broché.
Prix : 48 Fr., avec les frais d'envoi : 49 Fr. 50

ARAM TERZIAN, *An Armenian Miscellany : Window on History*, Paris 1969, 227 pages, 8 illuminated manuscript plates, broché 30 Fr., relié 38 Fr., frais d'envoi en plus.

S'adresser à la LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e),
DAN. 88-65, C.C.P. Paris 1278-35

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանգստեան ժամերուն եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—

43, Rue Richer, Paris (9e) — MétroCadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք

Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օզանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միոզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար դրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ Ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա շինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
12
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
12 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11637 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.637

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(1869–1923)

«Ամենայն Հայոց բանաստեղծ»ին ծնընդեան հարիւրամեակը բացառիկ եւ անախընթաց հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Երեւանի մէջ:

Յոբելենական Յանձնախումբը, որուն կ'անդամակցէին պետական ու կուսակցական պատասխանատու դէմքեր, երկու տարի աշխատած էր Յովհաննէս Թումանեանի հարիւրամեակը հայկական–ազգային նեղ շրջանակէն դուրս հանելով դարձնելու համար միջազգային փառատօն մը:

Ու յաջողած էր խորհրդային Հանրապետութիւններէն եւ արտասահմանէն հարիւրաւոր մտաւորականներ համախմբել Հայաստանի մայրաքաղաքը:

Յանձին Թումանեանի փառաւորուած էր հայ բանաստեղծութիւնն ու մշակոյթը: Օրուան ճառախօսները պանծացնելով հանդերձ Լոռեցի բանաստեղծին անվիճելի տաղանդն ու գրական շնորհները, զայն ներկայացուցած էին նաեւ իբրեւ «մեծ ինտերնացիոնալիստ, ժողովուրդների բարեկամութեան մեծ երգիչ»:

1919 Մարտին Թիֆլիսի մէջ տօնուած էր իր ծննդեան յիսնամեակը, որուն իր մասնակցութիւնն էր բերած «Հայրենի երկրի անդրանիկ կառավարութիւնը», յուզելով բանաստեղծը «մինչեւ արտասունք»:

Փարիզի Հայութիւնը 1923ին, բանաստեղծի մահուան վաղորդայնին, իր յարգանքի արժանավայել տուրքը տուաւ Թումանեանին, Սորպոնի սրահին մէջ կազմակերպելով սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փարիզի Կոմիտէին: Ի մէջ այլոց խօսեցաւ իր գրչեղբայրն ու տարիներու գործակիցը՝ Աւետիս Ահարոնեան:

Յիշեցինք այս պարագան, ցոյց տալու համար, որ Թումանեան իսկապէս կը պատկանէր համայն Հայութեան անխտիր:

Ժողովուրդի զաւակ էր: Ծնած ու մեծցած՝ հայաշխարհի նահապետական (քահանայի) ընտանիքի մէջ: Մանկութեան տարիներէն ճանչցած էր հայ գիւղացին, ապրած անոր հետ կողք կողքի, ուսումնասիրած անոր կենցաղը, բարքերն ու աւանդութիւնները: Ժողովուրդը պիտի դառնար իր ներշնչման իրական աղբիւրը: Իր ստեղծագործութեանց ակունքը:

Օժտուած բնածին տաղանդով, Թումանեան մշակած է գրականութեան բոլոր ճիւղերը, — բանաստեղծութիւն, արձակ, մանկական գրականութիւն, հէքեաթներ ու «լէգէնդ»ներ, «բալլադ»ներ, առակներ, առասպելներ, — քաղուած ժողովրդական աւանդութիւններէ, — ժողովրդական երգեր, քառեակներ, քննադատութիւն եւ հրապարակախօսութիւն:

Գրած է ժողովրդական պարզ ու հաճելի ոճով, դիւրին ընթեռնլի, իմաստալից ու բարոյալից:

Հայ փոքրիկը դպրոցական գրասեղաններէն կը ծանօթանար բանաստեղծին՝ կարդալով Շունն ու կատուն, Մի կաթիլ մեղր եւայլն:

Հայրենասիրութիւնը տիրական դիծ էր իր մէջ: Այդ ոգին ի յայտ կուգայ Սասունցի Դաւիթին մէջ, խորհրդանշանը հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարին ու անկախութեան անխորտակելի ձգտումին:

Հայ գրականութեան երկնակամարին վրայ իբրեւ շողշողուն աստղ կը փայլի Թումանեան: Իր գրական վաստակը անկորնչելի գանձ մըն է հայ մշակոյթի անդաստանին մէջ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Շուման Մոսկուայի մէջ կը շարունակէ տեսակցիլ խորհրդային պետական դէմքերու հետ, միշտ սիրալիր մթնոլորտի մէջ:

Շուման առջի օր Կոսիգինի հետ քննութեան առաւ Միջին Արեւելքի կնճռոտ հարցը: Ֆրանսա, դիտել տուաւ Շուման, կը շարունակէ հետեւիլ Զօր. տը Կոլի ճշդորոշած քաղաքականութեան եւ, առաջին հերթին, դէմ է ճակատներու գոյութեան:

Միջին Արեւելքի հարցը, որ առաւելաբար արաբ – իսրայելեան խնդիր է, պէտք է կարգադրուի Զորսերու համաձայնութեամբ: Այլ խօսքով, անոնք են, որ պիտի մշակեն երկու կողմերուն համար ընդունելի պայմանագրութիւն մը: Արդէն Եարինկ, որ ՄԱԿի միջնորդը եղաւ վերջերս, նոյն տեսակէտը յայտնած է:

Զորսերը կրկին պիտի հաւաքուին Հոկտեմբերի վերջերը: Եթէ համաձայնութիւն մը գոյանայ, դժուար թէ ուրիշներ արգելք հանդիսանան անոր կարգադրութեան:

Ընդհանրապէս Ասիոյ եւ յատկապէս Վիէթնամի 'խնդրին կապակցութեամբ, Շուման ընդգծած է Ֆրանսական տեսակէտը՝ պէտք է Փարիզի ժողովը լուծումի յանգի:

Գալով Զինաստանի «Ֆրանսա չի կըրնար հետեւիլ Մաքիավէլներու, որոնք իրենց յոյսը գրած են համայնավար երկու «մեծեր»ու բախումին վրայ, որպէսզի օգտուին ստեղծուած կացութենէն:

Հետեւաբար, խորհրդային եւ չին յարաբերութիւններու բարելաւումը նուազ դժուար կը դարձնէ Վիէթնամի հարցին բարւոք լուծումը: Միւս կողմէ, Հնդկաչինի եւ 1962ի Լաոսի հարցին կարգադրութեան ժամանակ «կանաչ սեղան»ին շուրջ կը գտնուէր նաեւ Փեքին: Ասիոյ մէջ ոչ մէկ խնդիր կարելի եւ հնարաւոր է լուծել առանց Զինաստանի, յատկապէս երբ պատերազմը իր սահմաններուն մօտ տեղի կ'ունենայ, ինչպէս պարագան է Վիէթնամի:

Շուման նախապէս տեսակցեցաւ Պոդգորնիի հետ՝ ճշդելու համար Ֆրանսայի նախագահին Խորհ. Միութիւն այցելութեան մանրամասնութիւնները: Այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1970ի ընթացքին: Բուն թուականը պիտի ճշդուի յետագային: Աւելցնենք, որ նախագահ Փոմփիտու Մոսկուայէն առաջ պիտի այցելէ Ուաշինկթըն:

Կրոմիքոյի (Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը) հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին, Շուման հրաւիրեց այս վերջինը Փարիզ այցելել՝ շարունակելու համար խօսակցութիւնները Եւրոպայի հարցերուն շուրջ: Հրաւէրը յաջորդ տարուան համար է:

Կ'ենթադրուի թէ, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ հանդիպում մը պիտի ունենայ Բրեժնեւի հետ Երկուշաբթի օր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ կարգ մը միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ի նպաստ քիւրտ փոքրամասնութեան: Յետ այսօրիկ քրտերէնը պիտի դասաւանդուի երկրորդական ուսման բարձրագոյն դասարանները, համալսարաններու եւ մանկավարժական հաստատութեան, զինուորական վարժարանին եւ ոստիկանութեան դպրոցին մէջ: Քիւրտ գրագէտները եւ բանաստեղծները պիտի կարենան իրենց ընկերութիւնները կազմել եւ իրաւունք պիտի ունենան իրենց գործերը հրատարակելու: Քրտերէն գործերու հրատարակչական մը պիտի հաստատուի: Քիւրտիստանի բոլոր դպրոցները եւ հանրային սպասարկութիւնները քրտական անուններ պիտի առնեն: Յեղափոխութեան խորհուրդը արդէն վերջերս որոշած էր որ քրտերէն պիտի դասաւանդուի քրտական շրջանի նախնական եւ երկրորդական վարժարաններուն մէջ: Միւս կողմէ իրաքեան աղբիւրները չեն հաստատած եգիպտական Ալ–Ահրամ թերթին լուրը, ըստ որուն իրաքեան բանակը յարձակումի անցած էր Պարզանիի Քիւրտերուն վրայ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ եղեռնափորձ մը կատարուած է Նեվէ Շալոմ սինակոկին վրայ, որ Ղալաթիոյ թաղամասը կը գտնուի: Վնասները փոքր են:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները կը շարունակուին: Երկուշաբթիէն սկսեալ կրկին պիտի խանգարուի նամակներու եւ թերթերու ցրուումը: Գործադուլի սպառնալիք կայ նաեւ ելեկտրական եւ կազի ՍԷ. ԺԷ. ԹԷ. սենտիքաներուն մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼ կը սպասէ, որ Եարինկ իրեն փոխանցէ Եգիպտոսի վերջին առաջարկը՝ բանակցութիւններու մասին: Ապպա Էպան այս ճշդումը կատարելէ ետք, դիտել տուաւ, թէ Իսրայէլ հետաքրքրուած ու շահագրգռուած է այն բոլոր առաջարկներով, որոնք կը ձգտին լուծման ելք մը գտնել արաբ–իսրայելեան խնդրին: Ինչ կը վերաբերի բանակցութիւններու բնոյթին, տարակարծութիւն չի կրնար ըլլալ, քանի որ Հռոդոսի մէջ երկու կողմերը բանակցեցան ուղղակի, «դէմ դիմաց, խորհրդաժողովի սեղանին շուրջ»: Միւս կողմէ, «Ալ Ահրամ»ի խմբագրապետը՝ Մոհամէտ Ռասանէյն Հեյքէլ, խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ, թէ Միջին Արեւելքի մէջ նոր պատերազմ մը կրնայ ծագիլ իբրեւ հետեւանք Իսրայէլի մերժումին՝ պարպելու գրաւեալ շրջանները: Եթէ իրենց յաղթանակէն ետք, կ'աւելցնէ Հեյքէլ, Իսրայելցիները ըսէին Արաբներուն, թէ ծաւալապաշտ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունին, որ Յունիս 5ի իրենց յարձակումը ինքնապաշտպանութեան օրինական քայլ մըն էր լոկ, եւ որ պատրաստ են քաշուելու իրենց գրաւած հողերէն, խաղաղութեան մը հաստատման կարելիութիւնները շատ աւելի մեծ կ'ըլլային Միջին Արեւելքի մէջ: Նման պարագայի մը, դժուար պիտի ըլլար արաբ կառավարութիւններուն համոզելու իրենց ժողովուրդը, թէ անհրաժեշտ է վերակազմել իրենց բանակները:

ՌՈՀԱՆԻ դատավարութիւնը կը շարունակուի: Դատարանը երկու օրուան դադար կ'արձանագրէ: Հաւանական է, որ Ալ–Աքսայի մզկիթը հրկիզող Ռոհան հոգեբոյժներու քննութեան ենթարկուի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակին մէջ նոր գայթակղութիւն մը ծագած է որ անուղղակի խնդրոյ առարկայ կ'ընէ նոյնիսկ ցամաքային ուժերու սպայակոյտի նախկին պետը՝ Զօր. Ճոնսըն: Ծերակոյտի ենթայանձնախումբ մը հաստատած է թէ ենթասպաներու խումբ մը երկու տարի է զեղծարարութիւններ կ'ընէր Դաշնակցային Գերմանիա եւ Վիէթնամ քանի մը հազար տոլարի արժողութեամբ:

ԹՈՔԱԽՏԸ կը շարունակէ աւեր գործել Ֆրանսայի մէջ, ուր տարին 7000 հոգի կը մեռնի:

ԼՈՆՏՈՆԻ աղբահաւաքներու գործադուլը եթէ շարունակուի, վտանգաւոր ճանճերու արշաւ մը կը սպառնայ Անգլիոյ, որոնք զանազան աղիքային հիւանդութիւններ կրնան փոխանցել:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսէն եւ Պաքուէն ետք, Մոսկուայի մէջ եւս փառաշուք հանդիսութեամբ մը յիշատակուեցաւ Յովհ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

Հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 3ին, քաղաքին մեծ թատերասրահին մէջ: Հայաստանի պետական դէմքերէն զատ, հանդիսութեան ներկայ էին նաեւ Խորհ. Միութեան պատասխանատու դէմքերը, ինչպէս Բրեժնեւ, Պոդգորնի, Շէլէպին եւ ուրիշներ:

Երեկոյթին բացումը կատարեց յոբելենական յանձնախումբին նախագահը՝ բանաստեղծ Ալեքսէյ Սուրկով: Ապա բանաստեղծին կեանքին եւ գործին մասին երկար զեկուցում մը կատարեց Ռ. Խաչատրեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը: Ապա, յաջորդաբար խօսեցան բանաստեղծ Ն. Տիխոնով, խմբագիր Գ. Ցիցիշվիլի, Լ. Պերվոմայսկի եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Երեւանի Օփերայի նուագախումբն ու պալէն, ջութակահար Ժ. Տէր–Մերկերեան, երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան եւ հոյլ մը այլ արուեստագէտներ:

×

Մոսկուայի հրապարակներէն մէկը այսուհետեւ պիտի կոչուի Թումանեան:

×

Քիեւի մէջ, Հոկտեմբեր 2ին, յիշատակուեցաւ բանաստեղծին ծննդեան հարիւրամեակը: Խօսք առաւ Ուկրանիոյ Գրողներու Միութեան նախագահը Օլէս Գոնչար:

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԱՐԱԲԵՐԷՆՈՎ

Թումանեանի գործերը ծանօթ չեն օտարներուն, որոնց շարքին նաեւ Արաբներուն:

Այս բացը գոցելու առաջադրութեամբ, սուրիացի գրագէտ Նիզար Խալիլ ներկայ տարեշրջանին թարգմանեց եւ հրատարակեց «Սասունցի Դաւիթ»ը, «Գառնիկ ախպէրը», «Քաջ Նազարը», «Ոսկու կարասը», «Մի կաթիլ մեղր»ը, «Գիքոր»ը եւայլն: Բոլորն ալ տպուեցան Հալէպի մէջ: Գիրքերուն նկարազարդումները կատարեցին Գ. Խանջեան եւ Յ. Միքայէլեան:

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԹՈՎՄԱՍ Ա. ՔՆՀՅ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

Ուրբաթ առաւօտ իր բնակարանին մէջ, վախճանած է Տէր Թովմաս Ա. Քհնյ. Մինասեան 87 տարեկանին:

Բնիկ Պիլեճիքցի, վախճանեալը քահանայ ձեռնադրուած էր 1912ին ձեռամբ Յովակիմ Արք.ի եւ Փարիզ հաստատուած 1924ին: Այդ թուականէն ի վեր պաշտօնավարած է Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ անսպառ ծառայած իր հօտին: Գիւղական քահանաներու վերջին տիպարներէն էր, իր համեստ եւ անձնազոհ նկարագրով: 1937ին ստացած էր աւագ քահանայի աստիճան:

Օծման կարգը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Հոկտ. 17, առաւօտեան ժամը 9,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հանդիստ իր յոգնատանջ ոսկորներուն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏ ՇՈՒՆՉԸ

Հազի՛ւ դեռաբոյս պատանիներ, մենք, անմիջապէս, սիրեցինք զինքը մեծ հիացումով, ազգային նախակրթարանին առաջին կարգէն սկսեալ: Եւ անվարան փութաջանութեամբ, մեր մանկայատուկ գորովն ու խանդաղատանքը զինքը տեղաւորեցին մեր թարմ սրտերուն մէջ:

Յափշտակուած էինք իր անուշ քերթուածներով եւ իմաստուն արձակներով:

Այդ սէրը աճեցաւ եւ ուռճացաւ, հետզհետէ, մեր տարիքին եւ իմացականութեան հետ:

Այնուհետեւ, անիծեա՛լ տարագրութեան ամուլ տարիներէն ետք, հասո՛ւն պատանիներ, ազգային իտէալներով տոգորուն, բոսոր երազներով արբշիռ, նոր վերածնունդի մը դարբնումին գիտակցութեամբը հպարտ եւ երջանիկ, մենք, վաղուան մեծ առաքելութեան կոչեցեալ սպասարկուներս, երբ կ՚ուսանէինք հեւքով եւ տենդով, այն օրերուն, Պոլիս կը ժամանէր «Ամենայն Հայոց Բանաստեղծը» — Յովհաննէս Թումանեան:

Հայրենիքէն կուգար: Զար ու բարի, անկումի եւ վերականգնումի, վհատութեան եւ յոյսի, բայց մանաւանդ, ապահով վերելքի իր ջերմ ու անկեղծ զրոյցին ունկնդիրները պիտի ըլլայինք՝ թաղին ազգային մեծ սրահին մէջ:

Ուղիղ կանգնած էր, հո՛ն, վերը, ամբիոնին վրայ, ինչպէս բարտի, Լոռեցի հսկան: Բարի, ժպտուն, թախծոտ, խոհուն, պարզ եւ իմաստուն:

Այսպէս, ուրեմն, հեռակայ բանաստեղծ, գրագէտ, մտաւորական մարդը մօտեցեր էր, մտեր էր մեր մէջ, իր կենդանի բարբառով, Ֆիզիքական էութեամբ ու մտերմութեամբ, եւ, օ՛ մեծ բարեբախտութիւն, կուռքը չէր փլեր, կանգուն էր մնացեր պատուանդանին վրայ, իր բովանդակ հմայքովը: Ուրիշ պարագաներու անխուսափելի յուսախաբութիւնը տեղի էր տուեր, այս անգամ, վաւերաբար ամբողջական մեծութեան առջեւ:

×

Ինչպէս ամէն ճշմարիտ արուեստ, Թումանեանինը նոյնպէս, կը ձգտի Գեղեցիկին ստեղծագործութեան: Բայց իր արուեստը էական յատկանիշ մը ունի: Բարութեան գեղեցիկն է ան: Ու այդ արուեստը է, նաեւ, զուլալ, ջինջ եւ պայծառ: Ազգային եւ մարդկային դրոշմով ակնբախ, ազնուական կեանքով մը վայելուչ, իր անձէն դուրս, համայնական:

Թումանեանական արուեստը, համաձուլումը զգացումին եւ մտածումին, կը հարստացնէ մեր միտքը ու սիրտը՝ վսեմ պատկերներով, բարձր գաղափարներով եւ վեհ յուզումներով: Ներդաշնակ եւ պարզօրէն արտայայտիչ, ան մեր մէջ ծնունդ կուտայ անշահախնդիր հայեցողութեանց: Կը զգուէ մեր լսողութիւնը, կը լարէ մեր իմացականութիւնը եւ կ՚ալեկոծէ մեր հոգին:

Երջանկութեան հրաւէր մըն է Թումանեանի ստեղծագործութիւնը: Ազնիւ գինիի համ կուտայ ան: Հաղորդակա՛ն է: Կը համակրինք բոլոր էակներուն: Կ՚ընդլայնէ մեր սիրտը, որպէսզի փափաքինք սիրել ամէն ինչ:

Յովհաննէս Թումանեանի բանաստեղծութիւնը եղէգէ սրինդ մըն է պարզունակ եւ շիտակ: Երգ է եւ երաժշտութիւն՝ բառերու, գաղափարներու, զգացումներու, պատկերներու եւ կշռոյթի:

Յովհաննէս Թումանեան, սակաւաթիւ դէմքերու կարգին, մեր ամէնէն ժողովրդական բանաստեղծն է, գրագէտն է: Ինչո՞ւ համար:

Վասնզի, ան մեր ցեղին, մեր հայրենի բնութեան, մեր հողին եւ ջուրին, մեր ազգային բարքերուն, առաքինութիւններուն, մոլութիւններուն, մեր ոգիին՝ մէկ խօսքով, հարազատ ձայնն է, տոհմիկ երգիչն է, պատմիչն է, իմաստասիրողն է, իր քաղցրաքաղցր քերթուածներովը, նուրբ հէքեաթներովը, հեգնախառն, այլ սակայն անխոց եւ բարի պատմուածքներովը, առակներովը, քառեակներովը ու վեհապանծ դիւցազներգութեամբը:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Այո՛, Թումանեանն իր արուեստով նման է կախարդի:

... Թումանեանը, Հայութեան կեանքի բազմակողմանի ընդգրկումով, նրա յուզական աշխարհի ու ոգու նկարագիրներով, նաեւ հարազատ, պարզ ու վսեմ արուեստով հանդիսանում է մեր ազգային մեծ երգիչը, մեր մեծ բանաստեղծը:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾ ԵՐԳԻՉԸ

«Բանաստեղծի ոտը հարազատ ու իրական հողի վրայ պիտի լինի, նրանից յետոյ միայն կարող է բարձրանալ, թէկուզ գլուխը մինչեւ երկինք հասնի»:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Այս բանաձեւումը լոկ տարազ չմնաց մեծ Լոռեցիին համար՝ գործադրելի պարագայական ձեւով եւ սահմանափակ տարողութեամբ: Ընդհակառակն, ան եղաւ գրական հանգանակ մը՝ ամբողջական ու կատարեալ: Եւ այսօր, բանաստեղծին ծննդեան հարւիրամեակին առթիւ հարկ է առաջին առթիւ շեշտել, թէ անոր գրականութիւնը իր բոլոր ձեւերուն եւ սեռերուն մէջ մնաց առաւել չափով հարազատ հայրենի երկրի շունչին եւ հայ մարդու հունչին՝ թէ՛ իբրեւ խորք եւ թէ իբրեւ կառոյց: Այսինքն՝ իբրեւ արուեստ եւ յղացում:

Մեր չափածոյ եւ արձակ գրական ճիւղերուն մէջ քիչեր յաջողած են այսքան վաւերական, սրտամօտ եւ, միաժամանակ ինքնատիպ երեսով մը բնութագրել հայրենի նկարչագեղ եւ դալարագեղ բնութիւնը իր շեղջ կարկառներով, դարաւանդ դարաստաններով, գլխապտոյտ յառաջացնող դարբանդներով եւ կարկաչահոս աղբիւր-վտակներով, ինչպէս նաեւ մանկօրէն պարզունակ ոճով եւ լեզուով մը լուսարձակի տակ դնել իր բարքերով խըստաբարոյ եւ իր «ագաթ»ով դժբախտ մեր ժողովուրդին հոգեկան անեղծ գեղեցկութիւնները, պատկերացնել նահապետական բարք ու աւանդական կենցաղ, բացայայտել ժողովուրդի մը տենչերն ու յոյզերը, մէկ խօսքով՝ բիւրեղեայ պարզութեամբ մը տալ բազմալար երգը հայաշխարհի, բազմերանգ պատկերը Հայաստանի:

Թումանեանի գրական վաստակը իր այս արժանիքներուն կողքին ունեցաւ նաեւ այլապէս յատկանշական այլ առանձնայատկութիւն մը: Եթէ անոր մօտ փոնը մնաց հայկական, պարունակը դարձաւ աւելի ընդարձակ — համամարդկային: Հո՛ն, Թումանեանի չափածոյ թէ արձակ երկերուն մէջ, ազգային նկարագիրն ու ոգին միեւնոյն ժամանակ կ՚արտայայտեն համամարդկային զգացումներ, բոլոր մարդոց եւ բոլոր ժամանակներու սրտին ու մտքին խօսող, զանոնք դիւթող ու իր հրապոյրին տակ պահող տրամադրութիւններ:

Ժողովրդական ստեղծագործութիւնները — աւանդավէպ, առակ, ասութիւն եւայլն — իրենց մէջ կ՚ամփոփեն դարերու խորհուրդը՝ իմաստութեան փորձառութեամբ: Կը պարունակեն նաեւ պատմական տուեալներ, անշուշտ, աղօտ յուշի ձեւին տակ: Միւս կողմէ հաստատուած իրողութիւն է, որ իմաստութեան ոլորտները, մարդկային տրամադրութիւնները դուրս ելլելով իրենց նեղ ազգային շրջանակէն՝ կը տարածուին նաեւ միւս ազգերու վրայ: Այսպէս է, որ հայկական հէքեաթի մը ուսանելի «դասը» մնալով հանդերձ իր ձեւին եւ շրջապատին մէջ տոհմային, իբրեւ բարոյական կրթիչ ազգակ կամ խորք կ՚ընդգրկէ համամարդկային դիմագիծ:

Թումանեան ունեցաւ իմաստութիւնը հաստատելու, թէ ժողովրդական ստեղծագործութիւնները իրենց մէջ կը բովանդակեն վաւերական գրականութեան մը երկու հիմնական նախապայմանները՝ ազգային ոգի եւ համամարդկային զգացումներ:

Այսպէս է, որ անոր մշակած հէքեաթները, աւանդավէպերը, դիւցազներգութիւնները՝ կոչուին անոնք «Զարի վերջը», «Անբախտ վաճառականներ», «Մի կաթիլ մեղր», «Սասունցի Դաւիթ», «Թմկաբերդի առումը», «Փարւանա», թէ անձնական ապրումներու եւ խոկումներու թախծոտ շեշտով արտաբերուած «Դէպի անհունը» քերթուած, մնալով հանդերձ մեծ մասամբ ժողովրդական բանաւոր խօսքէն քաղուած եւ մշակումի ճամբով գրական ընտիր գործեր դարձած ազգային դիմագիծով երկեր, իրենց ներքին բովանդակութեամբ կը դառնան առաւելաբար բոլոր ժողովուրդներուն սրտին ու մտքին խօսող ստեղծագործութիւններ:

Բանաստեղծին «Կանչը», օրինակի համար, եթէ իր արտաքին «կեղեւին» մէջ կը թուի գրուած ըլլալ հայկական ջարդերու սահմռկեցուցիչ ազդեցութեան տակ, եւ եթէ առաջին տպաւորութեան

Յովհ. Թումանեանը ստեղծել է իր սեփական երկերը. մեր բանաստեղծութեան մէջ: Նա արդէն վարպետ է ամէն կողմով, մեծ գեղարուեստագէտ եւ ժողովրդական հոգու իմաստուն ու վսեմ թարգման:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ա.

Յ. Թումանեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, ողբ. Արշակ Ջամալեան շահեկան ուսումնասիրութիւն մը լոյս ընծայած է «Վէմ»ի 1933ի թիւերուն մէջ: Կը ներկայացնենք ուսումնասիրութեան այն մասը, որով կը պատկերացուի բանաստեղծը իր մտերմութեան մէջ:

... Անձնական տրամադրութիւնների տեսակէտից, տիրական գիծը Թումանեանի նկարագրի մէջ մեծատունի հոգեբանութիւնն էր: Ինչպէս հայրենասիրութիւնը, նոյնպէս եւ այս հոգեբանութիւնը զգալի չափով պայմանաւորուած էր նրա համոզումով կամ զգացումով, թէ ինքը մի հին ազնուական տոհմի ժառանգ է:

Ազնուական մեծատունի բնորոշ գծերից մէկն է լայն ու արձակ ապրելու տրամադրութիւնը, որով Թումանեանը օժտուած էր մեծապէս: Նա հանդուրժել չէր կարողանում չքաւորի կեանքը:

«Ես շատ առաձգական բնաւորութիւն ունեմ, գրում է նա 1898ին մի նամակում: Կը տանեմ ամենադաժան զրկանք զուարթ եւ անսասան, որպէս թէ այն սարի գլխից մի սեւ ամպ է անցկացել. բայց չեմ կարող ապրել զրկանքների մէջ: Ես չեմ սիրում չքաւորութիւնը: Եթէ մի օր ինձ զգամ չքաւոր — սիրտս կը պատռի: Ես միշտ համոզուած եմ, որ շատ հարուստ մարդ եմ, միայն հարստութիւնս այս բոպէիս մօտս չի եւ ամենաշատը միայն ափսոսում եմ, որ այս բոպէիս չկարողացայ այս անել կամ այն, կամ զայրանում ու վշտանում եմ, որ այս բոպէները երկար են տեւում»:

Դժբախտաբար, դառն իրականութիւնը չէր ներդաշնակում Թումանեանի այս տենչին: Գիւղական համեստ ընտանիքի մի զաւակ, նա կեանքի ասպարէզ էր իջել շատ սահմանափակ միջոցներով: Ներսիսեան դպրոցը կիսատ ձգելով՝ նա ստիպուած էր, իր ապրուստը հայթայթելու համար, ձեռք զարնել ամէնից աննախանձելի աշխատանքների — գործակատարութիւն, գրագիտութիւն եւ մինչեւ իսկ տիրացութիւն՝ քահանայ դառնալու ակնկալութեամբ:

Սակայն «բախտը» հալածում էր նրան այս բոլոր գործերի մէջ: Բախտ ասածն էլ իր «մուսան» էր, կամ բանաստեղծական խառնուածքը, որ անպէտք էր դարձնում նրան ամէն մի գործնական զբաղմունքի համար: Այդ շրջանում ունեցած իր վիճակն ու ապրումները Թումանեանը տաղանդաւոր կերպով ներկայացրել է «Պոէտն ու Մուսան» երկի մէջ: Բայց այս երկը լրիւ կերպով չի տալիս նրա ապրումների պատկերը: Մի նամակի մէջ նա գրում է.

«Ոչ տէրտէր եմ, ոչ վաճառական, ոչ վարժապետ, ոչ արհեստաւոր, ոչ զինուորական, ոչ երկրագործ, ոչ նոյնիսկ աւազակ, — չէ՞ որ այս էլ կեանքի ճամբաներից մինն է: Մի խօսքով, ինչպէս ճիշդ նկատել են, երբեք չեմ եղել կեանքի մարդ... բայց (լաւ լսիր) դու եղած ես կեանքի ամէն ճամբաներից, եւ այն բոլոր մարդիկ, որ այդ ճամբաներով են գնում, չեն կարող քեզ հետ լինել, այլ զարմանում են քեզ վրայ, յանդիմանում են քեզ, կռւում են, վշտացնում են, հալածում են, մի խօսքով «Պոէտն ու Մուսան», բայց ոչ իմ գրածը, այլ ապրածը, այսինքն՝ աւելի մեծ չափով»:

Եւ իրօք, Թումանեանի այս շրջանի կեանքը մի կատարեալ էպոպէ է՝ համեմուած ամենազաւեշտական միջանկեալ պատմութիւններով:

Առանձնապէս հարուստ էր այսպիսի պատմութիւններով նրա տիրացուութեան շրջանը: Նմոյշի համար յիշատակեմ սրանցից մէկը.—

Թումանեանը տիրացութիւն է անում Թիֆլիսի եկեղեցիներից մէկում: Այդ եկեղեցում երկու քահանայ կար, որոնք մահացու թշնամիներ էին իրար: Նրանք միմեանց հետ չէին խօսում, բացի այն դէպքերից, երբ կռւում էին եւ հայհոյում իրար՝ ամենափողոցային խօսքերով: Ծննդեան ճրագալոյցին, պիտի պատարագէր այս քահանաներից մէկը, իսկ միւսը պիտի սարկաւագութիւն անէր: Վերջինս, ժամերգութիւնից առաջ, գալիս է եկեղեցի եւ խորանից տանում թաքցընում է պատարագի բոլոր նոր եւ փայլուն զգեստները: Պատարագիչ քահանան, հարկադրուած, զգեստաւորւում է հին եւ ցնցոտի շուրջառով եւ սաղաւարտով, բայց «եռում ու էփում էր ինքն իր մէջ»՝ հասկանալով թէ բանն ինչումն է: «Գիտէինք, որ մի բան պիտի պատահի», ասում է Թումանեանը: Այդպէս էլ լինում է: Պատարագիչը դուրս է գալիս խորանից կարմրած երեսով ու աչքերով եւ ջղայնօրէն խնկարկում շուրջը՝ ձեռքի բուրվառով: Երբ հասնում է իր հակառակորդ քահանային, խնկարկելու պատրուակի տակ, բուրվառով մի քանի ուժգին հարուածներ է հասցնում նրա հաստլիկ փորին եւ անցնում: «Տեսա՞ք, ինչ արաւ էդ լիրբը», փրփրած շշնջում էր հարուածների ենթարկուած քահանան:

...ակ կը թուի ըլլալ բողոք մը մեր ժողովուրդին վիճակուած դժխեմ ճակատագրին ի տես, իրականութեան մէջ աշխարհի «չար» ուժին գոյութիւնը պարսաւող որտի պոռթկում մըն է ան.

...Թէ դու չգիտես որ այստեղ, երկրում
Մարդը ժպտերես, մարդ է յօշոտում,
Դեհ արի ու տե՛ս զարկիր ու տանջիր,
Եթէ Աստուած ես դու վրէժխնդի՛ր...:

×

«Բառը մի ամբողջ աշխարհ է»
Յ. Թ.

Թումանեան, որ անտարակոյս օժտուած էր արտակարգօրէն նուրբ զգացողութեամբ եւ, միաժամանակ, ունէր ընտիր ճաշակ, գիտցաւ լոկ բառի մը մէջ յայտնաբերել ամբողջ «աշխարհ» մը, եւ զայն ներկայացնել այնպիսի կախարդական գունագեղութեամբ, որ անոր գործերը պարուրուեցան նիւթին համապատասխան մթնոլորտով: Բանաստեղծը բառերու սեղմ հիւսքով գեղեցկօրէն պատկերացուց ընտիր կամ հոգեվիճակ:

Բնութեան առթած անխառն հրճուանքը կայ սա երկու այլապէս պարզ տողերուն մէջ, քաղուած պատահական էջէ մը.

Է՛յ կանանչ ախպէր
Է՛յ ճաճանչ ախպէր

Սեղմ ու սերտ, պարզ ու շքեղ: Եւ պատկերաւոր միանգամայն:

Անզարդ գեղեցկութիւն մը կայ բանաստեղծին լեզուին մէջ, որ ամէնէն աւելի կը յատկանշուի մարդկայնօրէն խորունկ եւ բանաստեղծօրէն գեղեցիկ իր արտայայտութեան յղացքովը:

Թախիծ եւ պայծառ ժպիտ, շեշտուած բարի հիւմբը, ձայն եւ շարժում համաչափ ներդաշնակութեամբ կը տողանցեն անոր տողերուն մէջ: Քայլ կը նետեն ընթերցողին հետ, մի՛շտ իրենց հրապոյրին տակ պահելով զայն:

Բանաստեղծին լեզուն միեւնոյն ատեն իր մէջ կը խտացնէ արտայայտութեան ժողովրդային ձեւեր, տոհմային պատկերներ եւ ազգային ոգի:

Եւ պարզ է թէ ինչո՛ւ.

«Շնորհիք հէնց էդ պատմելու մէջն է, որ իմանան ինչը փոխեն, ինչը դուրս գրցեն, ինչը պահեն, ինչ լեզուով, ինչ ոճով ու ինչպէս պատմեն, որ ե՛ւ գեղեցիկ դուրս գայ, ե՛ւ ժողովրդականի համն ու հոտը չկորցնի», կը հաստատէ բանաստեղծը, որ միեւնոյն ատեն անդիտակցաբար կը ներկայացնէ իր գրականութեան գլխաւոր յատկանիշը — «ժողովրդականի համն ու հոտը»:

Ու այդ համն ու հոտը մենք կը գտնենք իր գործերուն մեծ մասին մէջ, որոնց հիւրը (սիւժէն) մնալով հանդերձ կուռ՝ շարչուած են վիպային հէքեաթային ոգով մը:

Այո՛, հողին բոյրը եւ երկրին արեւային գոյները կան բանաստեղծին տողերուն մէջ: Բնութիւնը զօդուած եւ միաձուլուած է մարդուն հետ. աւելին՝ անոր միջոցով կը ներկայացուի շատ անգամ մարդը, մարդկութիւնը: Մէկ խօսքով բանաստեղծը բնութիւնն ու կենդանական աշխարհը կը կապէ մարդկային կեանքին, իբրեւ անոր բաղկացուցիչ մէկ տարրը:

Հայրենի բնանկարը իր ամբողջ համայնապատկերով կը գեղեցկանայ, կամ աւելի ճիշդ իր լման գեղեցկութեամբը կը ներկայանայ ընթերցողին առջեւ շնորհիւ բանաստեղծին լեզուական անվիճելի արժանիքներուն: Արդարեւ, Թումանեանի գրիչը հարուստ է նմանաձայնութիւններով, նմանատառութիւններով, ձայնարկութիւններով, յարադրութիւններով եւ կոչականներով՝ բոլորն ալ քաղուած առաւելաբար շինականի բերնէն, ա՛յնքան ինքնատիպ եւ հմայիչ միանգամայն:

Ահա թէ ինչո՛ւ հայաշխարհի մեծ երդիչը կը մնայ մի՛շտ Յովհաննէս Թումանեան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

Երեւանի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ վերոյիշեալ խորագրով շահեկան հատոր մը, որու հեղինակը՝ Նուարդ Թումանեան, աղջիկը մեծանուն բանաստեղծին, օրագրութեան ձեւին տակ կը ներկայացնէ իր հօրը կեանքը՝ մտերմիկ շրջագիծի մէջ:

Ստորեւ կարճ հատուած մը հատորէն:

1905–1912

... Հայրիկին Մետեխի բանտը տանելուց յետոյ շաբաթը մէկ գնում էինք տեսակցութեան:

Բանտապետի օգնականը, մի շատ բարի ռուս մարդ, մեզ ազատ տեսակցութիւն էր տալիս, առանց ցանցի: Գիտէին, որ տասը երեխայ ունի եւ ամէն անգամ, երբ երեխաներով մայրիկի հետ բանտն էինք գնում, թոյլ էին տալիս ազատ խօսելու: Ամենափոքրը Թամարն էր, մայրիկը նրան գրկած էր տանում: Մի օր, տեսակցութեան ժամանակ, հայրիկը Թամարին գրկելիս բարակ ծխախոտի թուղթ գրեց երեխայի գիրկը:

Եկանք տուն, տեսանք ծխախոտի թըղթի վրայ գրուած «Մի կաթիլ մեղրը» եւ «Վայրէջքը»: Վերջինը գրել էր իր ծնընդեան 40ամեակին՝ 1909 թուականի Փետրուարին:

Աւելի լաւ մարդ էր բանտի մուտքի պահակներից մէկը՝ Օբեկնիկով ազգանունով: Մեզ հետ շատ լաւ էր վարւում: Հայրիկի ուտելիքը երբեք չէր նայում, չէր խուզարկում, չէր խառնում: Բացում էր, մի թեթեւ նայում եւ տանում հայրիկին: Հայրիկը հիւրասիրում էր նրան:

Մի ամսից Մուշեղին ազատեցին, իսկ վեց ամսից ազատեցին նաեւ հայրիկին՝ Ֆ. Վարդազարեանի տրամադրած 5000 ռ. գրաւականով:

1909 թուականին մեր ընտանիքը Բեհբութեան փողոցից տեղափոխուեց Վոզնեսենսկայա փողոց թիւ 18, երրորդ յարկը, եւ դա եղաւ հայրիկի վերջին բնակարանը:

Հայրիկի առանձնասենեակը մեծ էր եւ ընդարձակ. ունէր երկու մեծ լուսամուտ եւ երկու դուռ, մէկը բացւում էր դէպի ննջարան, միւսը՝ ընդունարան:

Գրասեղանը դրուած էր սենեակի գրեթէ կենտրոնում եւ նայում էր դէպի լուսամուտները: Գրասեղանի առաջ ճօճաթոռ էր դրուած, իսկ գրասեղանի միւս կողմը, իր դիմացը, մի բազկաթոռ՝ այցելուների համար:

Սենեակը կահաւորուած էր հետեւեալ կերպ. աջ պատին, լուսամուտին կից դրուած էր հայագիտութեան պահարանը՝ թիւ 5, ապա բիւրօն, որն ունէր 36 դարակ: Սրանց մէջ խնամքով դասաւորուած էին ձեռագրերը, ըստ նիւթերի եւ ամէն դարակի վրայ իր ձեռքով դրուած էր համապատասխան խորագիր. օրինակ՝ պոէմներ, լեգենդներ, «Հազարան բըլբուլ» եւայլն: Դրա կողքին կար մեծ, երկար գրադարան, որի վերեւում դասաւորուած էին ընտանիքի անդամների նկարները եւ այլ փոքրիկ, գեղեցիկ իրեր, ներքեւում՝ կարեւոր գրքեր, բառարաններ, Բրոդհաուզի եւ Էֆրոնի հանրագիտարանը եւայլն: Այնուհետեւ դրուած էր Արեւելքի պատմութեան գեղեցիկ պահարանը. այդ պահարանին ասում էինք «Իլիա Մուրոմեց», որովհետեւ հայրիկը դա գնել էր «Իլիա Մուրոմեցի» թարգմանութեան հոնորարով: Ապա, սենեակի անկիւնում, դրուած էր Ֆոլքլորի պահարանը, հարուստ մի հաւաքածոյ, որ այնպիսի սիրով ժամանակի ընթացքում հաւաքել էր հայրիկը: Դիմացի պատի անկիւնում դրուած էր կովկասագիտութեան պահարանը: Հայրիկն ինքն էր գրադարանը կարգաւորել ըստ նիւթերի՝ հայագիտութիւն, Ֆոլքլոր, կովկասագիտութիւն, գեղարուեստ եւայլն: Կովկասագիտութեան պահարանին յաջորդում էր թախդը, որի առաջ դրուած էր մի ձուաձեւ սեղան, ծածկուած արեւելեան գեղեցիկ ծածկոցով, ծաղկամանով, երբեմն՝ իր սիրած ծաղիկներով՝ վարդ, մեխակ, մանուշակ: Դա «զրոյցի սեղանն» էր: Ո՞վ չի եղել այդ փոքրիկ սեղանի շուրջը. Աղայեանն ու Կոմիտասը, Լէօն ու Շիրվանզադէն, Մառը եւ Ջիվելեգովը (Ջիվելեգեան), Շանթն ու Սիամանթօն, Իսահակեանն ու Փափազեանը, Յովհաննիսեանն ու Ծատուրեանը, Բրիւսովը, եւ շատ ու շատ ուրիշներ: Զրուցում էին, վիճաբանում...

Բացի հիւրերից, այդ սեղանի շուրջը յաճախ լինում էին զանազան վարչութիւնների նիստեր, խորհրդակցութիւններ, որոնց նախագահն էր հայրիկը: Օրինակ՝ Գրողների Ընկերութեան, Հայկազեան Ընկերութեան, Հայրենակցական Միութեան եւայլն. միաժամանակ եօթը վարչութեան նախագահ էր: Մի անգամ էլ փորձեցին վերսկսել Վերնատան հաւաքոյթները, սակայն այդ երկար չտեւեց:

Մի ժամանակ ոգեւորուել էր բրոնզի փոշիով, գնել էր զանազան գոյնի՝ ոսկու, արծաթի, կապոյտ եւ այլ գոյներ ու դրանց համար փոքրիկ ամաններ: Այդ գոյներով ներկել էր պահարանները, զանազան իրեր: Մինչեւ հիմա էլ դրապահարանների վրայ մնացել է նրա ներկածը:

Պահանջում էր, որ սենեակը մաքրելուց յետոյ ամէն ինչ տեղում լինի եւ անմիջապէս նկատում էր, եթէ այդպէս չէր, այդ գործով զբաղւում էր յատկապէս Անոյշը, նա շատ զգոյշ էր եւ ուշադիր:

Պատից կախուած էին Փանոս Թերլեմէզեանի, Եղիշէ Թադեւոսեանի, Ալեքսանդր Միրզոյեանի, Գէորգ Բաշինջաղեանի եւ ուրիշ հայ ու օտար նկարիչների կտաւներ:

Երբեմն մտածում ես, թէ որտեղի՞ց նրան այդպիսի բարձր զարգացում եւ նուրբ ճաշակ, չէ՞ որ հնարաւորութիւն չունեցաւ ուսումն աւարտել, աշխարհ տեսնել, արտասահման գնալ, ինչպէս իր ընկերներից շատերը:

Յիշում եմ, երբ հայրիկին տարան Պետերբուրգ դատավարութեան, մայրիկը կատակով ասում էր.— Էհ, ինքը հնարաւորութիւն չունեցաւ իր միջոցներով գնալու, գոնէ էդպէս աշխարհ կը տեսնի:

ՆՈՒԱՐԴ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Ինչ որ ժողովրդային է մի երկրում, նա ժողովրդային է բոլոր երկրներում, եւ, ահա, այսպիսով, Թումանեանը դուրս է գալիս իր երկրի սահմաններից եւ մտնում համաշխարհային գրականութեան լայն ասպարէզ:

Յովհ. Թումանեանը դարագլուխ է մեր գրական մշակոյթի պատմութեան մէջ: Նա բարձրացնում է մեր մշակոյթի արժէքը, բարձրացնում է նրա տեսակարար կշիռը:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

Բայց ոչ արդի սերունդը, ոչ ալ գալիք սերունդները չեն մոռնար զինքը: Վերագնահատման ամենախիստ բովերէն Յովհաննէս Թումանեանի անձը եւ երկը դուրս կուգան անեղծ եւ պայծառ: Անիկա իր էութեան ամենաբարձր արտայայտութիւններով միշտ պիտի մնայ ներկայ եւ թերեւս պիտի ըլլայ միակ հաստատ օղակը, որ ապագան պիտի կապէ անցեալին:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

...Հիմա էլ սպասում էինք, թէ սա՞ ինչ պիտի անի»: Իսկ սրա արածը լինում է հետեւեալը.— ժամերգութեան կէսերին, երբ նա, իբրեւ սարկաւագ, պիտի վերցնէր պատարագչի սաղաւարտը՝ «մէկ էլ տեսնեմ, պատարագիչի դէմքը ծամածուած, ոտքերը վեր ու վար է անում: Դու մի ասել, էդ անիծուած «սարկաւագը, սաղաւարտի հետ միասին բռնել էր պատարագչի քունքերի մազերը եւ ուժգնօրէն վեր էր քաշում»: Սրանով, սակայն, «միջադէպը» չի սպառւում: «Ժամերգութիւնից յետոյ, մի սոսկալի գոռոց լսուեց խորանից: Մանեմ ներս եւ ի՞նչ տեսնեմ, պատարագիչը մինչեւ ծունկը թրջուած ոտքը գետին զարկելով, էլ հայհոյանք սկսեր, որ չթափի միւս քահանայի հասցէին: Դու մի ասել, էս անպիտանը, բեմի վրայ կատարածը բաւական չհամարեցով, մտել էր խորանը եւ ծածուկ ջուր լցրել պատարագչի ճիտկաւոր կօշիկների մէջ եւ ծլկել: Պատարագչի կատաղութիւնը մեծ էր մանաւանդ այն պատճառով, որ ուրիշ կօշիկ չունէր, իսկ թաց կօշիկներով պիտի չկարողանար այդ երեկոյ անորհնէք կատարել հարուստների մօտ: Նման պատմութիւնների մի անվերջ շարան է ներկայացնում եւ Թումանեանի գրադրութիւնը Թիֆլիսի առաջնորդարանում:

Ցական Թուականների կէսերին մեր բանաստեղծը վերջնականապէս հրաժարւում է այս կարգի բոլոր աշխատութիւններից եւ նուիրւում գրականութեան: Հետզհետէ նա ամուր դիրք է գրաւում մեր գրականութեան մէջ իբրեւ «կոչեցեալ բանաստեղծ»: Այս հանգամանքն ինքնին բարելաւում չի բերում նրա նիւթական կեանքի համար — հայ գրականութիւնը ե՞րբ է վայելուչ ապրուստ տուել իր մշակներին — բայց հնարաւորութիւն է ստեղծում պարտքեր անելու կամ զանազան միջոցներով ունեւոր շրջաններից օգնութիւն ստանալու: Սկսւում են Թումանեանի անպարտաճանաչութեան ու պատեհապաշտութեան մասին անախորժ փսփսուքներ, որոնց մէջ ճշմարտութիւնն ու բամբասանքը իրար են հիւսուած: Բանաստեղծն զգում է իր վիճակի անյարմարութիւնը եւ մինչեւ իսկ տառապում նրանից, բայց չի կարողանում յաղթահարել իր մէջ լայն ու արձակ ապրելու ձգտումը, որ մեծանում էր նրա բանաստեղծական հռչակին զուգահեռաբար: Վերոյիշեալ նամակի մէջ նա գրում է.

«Անցեալ օրը գիտե՞ս ինչ պատահեց: Թիֆլիսից մինը եկել էր այստեղ (Շուլաւէր). դրան բան եմ պարտ: Ինձ հարցընում է՝ թէ ե՞րբ ես գալու, ի հարկէ, ակնարկելով այն հաշիւը: Ասում եմ՝ «շուտով կը գամ»: Այստեղ էլ մի խանութպան, մի քանի օր առաջ ինձ հարցրել է, թէ ե՞րբ եմ գնալու Թիֆլիս — հաշիւը մաքրենք: Ասել եմ՝ «դեռ շուտ չեմ գնալու»: Այդ երկուսը միասին ինձ հանդիպեցին ու զրոյց ենք անում: Այդտեղ դուրս եկաւ, որ մէկին այսպէս եմ ասել, միւսին՝ այնպէս:

«Գուցէ կարելի է այստեղ ծիծաղել, բայց սաստիկ ծանր է լինել ոչինչ մարդկանց կոնտրոլի տակ, տանել նրանց մունաթներն ու ակնարկները, միշտ անհանդիստ լինել նրանցից ու համբերել առանց յոյս ունենալու թէ կ՝ազատուես դրանցից — ապա հաշտուել այդ վիճակի հետ ու... ծիծաղել»:

Եւ այսպէս «ծիծաղելով»՝ Թումանեանը ապրում էր մի կեանք, որ նրա տաղանդի աստիճանն ունեցող մի օտար գրողի կարող էր շատ համեստ երեւալ, բայց հայ գրողներին եւ հանրային գործիչներին նախանձելի էր թւում:

Նախանձելի էր, որ նա ապրում էր վայելուչ բնակարանում, որտեղ մինչեւ անդամ առանձին սենեակ ունէր իրեն համար՝ լիքը հազուագիւտ գրքերով, արժէքաւոր հնութիւններով եւ գեղարուեստական իրերով: Նախանձելի էր, որ նա կարողանում էր իր տասը երեխաներին կանոնաւոր կերպով հագուեցնել եւ ուսում տալ: Նախանձելի էին մանաւանդ նրա հացառատ սեղանը եւ անհաշիւ հիւրասիրութիւնները:

Հիւրասիրութիւնը, իբրեւ ազնուական մեծատունի աւանդութիւններից մէկը, մի առանձին արժէք ունէր Թումանեանի աչքում: Կարելի է ասել, որ նա առանց հիւրի սեղան չէր նստում, իսկ շաբաթը գոնէ մի անգամ կանոնաւոր խնջոյք պէտք է ունենար՝ գրական, քաղաքական եւ հանրային գործիչների սեղանակցութեամբ:

Այս խնջոյքները սովորաբար սկսւում էին մտքերի փոխանակութեամբ օրուայ «հրատապ հարցերի» շուրջը եւ վերջանում քէֆով, որին մասնակցում էր եւ «ժողովուրդը», այսինքն Թումանեանի երեխաները: Սրանք տարիքի կարգով շարւում էին սեղանի ներքեւի կողմը եւ իրենց քրքիջներով ու բացագանչութիւններով լեցնում ընդարձակ սեղանատունը:

Հակառակ ընկալեալ սովորութեան, որ տան տէրը սեղանապետ կամ թամադա չէ լինում, Թումանեանը սովորաբար ինքն էր թամադայութիւն անում իր հիւրասիրութիւնների ժամանակ, որովհետեւ քիչերը կարող էին համարձակուել «համազգային թամադայի» ներկայութեամբ — սա էլ Թումանեանի տիտղոսներից մին էր — այսպիսի դեր ստանձնել: Նրա «կենաց բաժակները» համեմուած էին լինում անվերջ սրախօսութիւններով, որոնք եթէ գրի առնուէին՝ հսկայական հատորներ կը կազմէին:

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(1 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մեհփան Պալեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւն – ներ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկի – պատկի նուէրներով, մամուլով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Զազարեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները իրենց բոլոր պարագաներով, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, դրաւոր թէ ծաղկեպատ – կով ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԵՄՐՈՊ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

դառն մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 30ին։

ՋԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Դ. Քրիստափոր Եպիսկոպոսեան իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Պապիկեանի եւ իր զաւակներուն իրենց կնոջ եւ մօր ողբացեալ Տիկ. Էմիլի Պապիկեանի մահուան տխուր առթիւ։

Իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ նոյնպէս Տէր եւ Տիկ. ընկ. Ա. Քէօսէեանի, իրենց մօր մահուան առթիւ։

×

Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Բանիկեան ընտանիքին, իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ հօր՝ Հայկ Բանիկեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի կրթ. մաս – մինը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆրանք Պ. Արշակ Մկրեանէ՝ Գոհարիկ Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին նոր կեդրոնատեղիին բացումը Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 18ին

16, Bd. Carnot — Alfortville

Կը հրաւիրուին համակիրներն ու քաջալերողները։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ-քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են։ Մնողքները կրնան կը խնդրուի ներկայանալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 10–12, 26 Ռիւ տէ Ռոնվա – լէսան։

×

ՍԻՆ – ԼՈՒ (Մարսէյլ).— Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Թաղականութեան։ Կը դասաւանդէ Շահան Քհնյ. Տէմէեան։

ԳԵՆԵԶՕՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը դիներեկոյ մը կը կազմակերպէ Շաբաթ Հոկտեմբեր 18, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան սրահը՝ 26 Ռիւ տէ Ռոնվա–լէսան, կայան մեկնող երախաներու ծը – նողքներուն ի պատիւ։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիները։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին։ Պաշտպի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ դրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան։

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա – դինն է 15 ֆրանք։

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին։ Քաղաքապետա – րանի թատրոնին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ ոը լա Շիմի։

×

Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս։ Գազինօ ոը Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ դիւերը մինչեւ լոյս, Օթել Սփլենտիտ չքեղ սրահներուն մէջ։

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը։ Արժէքաւոր չատ մը լոտեր կարդին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան չահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան։

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX
AGENCE DE VOYAGE
7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր համբորդութիւններու համար —օդանաւ, չոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, Թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն)։

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը։

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18։

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS
եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԳԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱՐԻՈՑՆ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ — Զանազան տօնակատարութեանց առիթ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի աճապարել դիմելու

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, Paris
Հեռաձայնել՝ 742–77–40 *եւ իրիկուները Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻՆ՝* 793–25–16

ԳԻՆ 2250 ՖՐԱՆՔ

VIENT DE PARAITRE

FREDERIC FEYDIT, *Manuel de Langue Arménienne : Arménien Occidental Moderne*, 2e édition revue et augmentée, Paris 1969, 394 pages, broché.
Prix : 48 Fr., avec les frais d'envoi : 49 Fr. 50

ARAM TERZIAN, *An Armenian Miscellany : Window on History*, Paris 1969, 227 pages, 8 illuminated manuscript plates, broché 30 Fr., relié 38 Fr., frais d'envoi en plus.

S'adresser à la LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e),
DAN. 88-65, C.C.P. Paris 1278-35

Կ'ՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՅՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU · 9

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalem

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՆՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՏԱԿ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՌՈՒԻՒ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծաւալով ազգերու համար են, չորրորդ էջը։

կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
14 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11638 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.638

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՕԹԸ ՌՈՒՍԵՐ ԱՆՋՐՊԵՏԻՆ ՄԷՋ

Մարդկային միտքը նոր, փայլուն յաղթանակի մը սեմին կը գտնուի ապահովաբար: Արդարեւ, Շաբաթ եւ Կիրակի, Խորհրդային Միութիւնը դէպի անջրպետ արձակեց մարդաբնակ երկու այերանաւեր՝ Սոյուզ-6 եւ Սոյուզ-7:

Առաջինին մէջ կը գտնուին երկու աստղանաւորդներ՝ դեր-գնդապետ Կ. Շոնին եւ արտարագէտ Վ. Կուբասով: Երկրորդին մէջ տեղ գրաւած են Ա. Ֆիլիփչենկօ, Վ. Կորպաթկօ եւ Վ. Վոլքով: Ուրեմն հինգ աստղանաւորդներ ներկայիս աշխարհի ծիրին վրայ կը գտնուին՝ շրջանը ընելով մեր մոլորակին:

Մոսկուա, ըստ սովորութեան, լուռ է հետապնդուած ծրագրին մասին, թէեւ առաջին անգամն ըլլալով հաղորդեց եւ կարգ մը մեկնաբանութիւններ կատարեց արձակումի պահուն իսկ: Արդէն, Մոսկուայի արեւմտեան շրջանակները կիսապաշտօն աղբիւրներէ տեղեկացած էին խորհրդային ձեռնարկին մասին օրեր առաջ:

Առայժմ յստակ է այն, որ հինգ աստղանաւորդները իրենց երկու այերանաւերուն մէջ գիտական փորձեր պիտի կատարեն, մասնաւորաբար պիտի ճշդեն մարդկային կարողութիւնները անջրպետին մէջ մնալու եւ աշխատելու ուղղութեամբ:

Ձեռնարկին մեծ նորութիւնը՝ մետաղեայ իրերու միաղօդումը, այլ խօսքով՝ փակցնելը:

Երկուշաբթի օր Խորհրդային Միութիւնը կ՝արձակէր երրորդ այերանաւ մը երկու այենաւորդներով: Նպատակն է՝ կայան մը հաստատել աշխարհի ծիրին մէջ: Կայանը տեսակ մը աշխատանոց պիտի ըլլայ, մնայուն կերպով: Այերանաւորդները ութ օր պիտի մնան անջրպետին մէջ:

Ծանօթ է, որ խորհրդային գիտնականները քանի մը առիթներով խօսեցան «անջրպետային կայան»ի մը հաստատման մասին:

Ցաջողութեան պարագային մարդկութիւնը նոր յաղթանակ մը եւս արձանագրած պիտի ըլլայ:

Այն ինչ որ երաղ էր միայն երէկ, կամաց կամաց բացարձակ իրականութիւն կը դառնայ:

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Շաբաթ եւ Կիրակի Պելֆասթ իր պատմութեան ամէնէն սեւ օրերը արձանագրեց: Երկու օրերուն ալ բուռն բախումներ տեղի ունեցան բողոքական ցուցարարներու եւ ոստիկանութեան ու բանակին միջեւ:

Խօսելէ առաջ սպաննուածներու եւ վիրաւորներու թիւին մասին, արագ ակնարկով մը ներկայացնենք անցուդարձը: Շաբաթ դիշեր 200 ցուցարարներ փորձեցին դէպի կաթողիկէ թաղը երթալ: Ոստիկանութեան արդելքին վրայ պատնէշներ կանգնեցուցին: Այս անգամ անդլիական ուժերն են, որ փորձեցին քանդել պատնէշները եւ ցրուել ցուցարարները: Հոս է որ գնդակներ սկսան արձակուիլ, որու հետեւանքով մէկ ոստիկան սպաննուեցաւ եւ վիրաւորուեցաւ ուրիշ մը:

Մինչ ոստիկանութիւն եւ բանակ նոր ուժեր կը կեդրոնացնէին, անդին ցուցարարներու թիւը կը բարձրանար 2000ի: Կը սկսէր կրակոցը, որու հետեւանքով անդլիական ուժերը առաջին անգամ ըլլալով հրաման կը ստանային փոխադարձելու կրակով: Այսպէս է, որ Կիրակի ամբողջ օրը բուռն հրացանաձգութիւն մը ծայր տուաւ ապահովութեան ուժերու եւ ցուցարարներու միջեւ:

Ուշ երեկոյեան է միայն, որ անդորրութիւնը կարելի եղած էր հաստատել Պելֆասթի մէջ:

Բախումներու ընթացքին սպաննուեցան մէկ ոստիկան եւ երկու ցուցարար: Միւս կողմէ վիրաւորուեցան երեք ոստիկան, 21 զինուոր եւ 22 ցուցարար:

Պօղոս Զ. Պապը Ս. Պետրոսի հրապարակը հաւաքուած հաւատացեալներէն խնդրեց՝ «աղօթել իրական, արդար խաղաղութեան մը հաստատման համար Հիւսիսային Իրլանտայի մէջ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՏԱԼԷԹԸ ԿԸ ՅԱՂԹԷ

Երկուշաբթի օր տակաւին պաշտօնական ոչ մէկ արդիւնք տրուած էր Թուրքիոյ երեսփոխանական ընտրութեանց մասին, բայց Կիրակի արդէն Ատալէթը (Արդարութեան կուսակցութիւն, որ իշխանութեան գլուխն է ներկայիս) յաղթանակ կը յայտարարէր եւ վարչապետ Տէմիրէլ կանուխ ուն կ՝երթար ու «արդարներու» քունով կը քնանար:

Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն քուէարկութեան մասնակցողներու թիւը մեծ չէ եղած: Պատճառները ոչ միայն ընդհանուր անտարբերութիւնն է, այլ նաեւ այն պարագան որ քուէարկողներու մեծ մասը կը կազմեն Անատոլուի անգրագէտ գիւղացիները, զոր պէտք է քուէատուփ տանիլ: Մնաց որ Անատոլուն կանոնաւոր ճամբաներ ալ չունի եւ կը բաւէ որ քիչ մը անձրեւ գայ, որպէսզի ճամբաները ցեխին մէջ մխրճուին եւ քուէարկողներն ալ վարանին խարխուլ սայլերու մէջ լեցուելու, քաղաքացիական պարտականութիւն կատարելու համար: Ըստ կարգ մը լուրերու, քուէարկողներու համեմատութիւնը եղած է շուրջ 55էն 60 առ հարիւր: Ատալէթը ապահոված է (ըստ ատալէթական յայտարարութեանց) 250 աթոռ 450ի վրայ: Ատալէթէն ետք կուգայ Ինէօնիւի Հալքը, ընդդիմադիր, որ ըստ առաջին տեղեկութեանց, ամրապնդած է իր դիրքը եւ աթոռ շահած (1965ի ընտրութեանց ստացած էր ձայներու 28,7 առ հարիւրը եւ ունէր 134 երեսփոխան): Մեծ պարտեալներ են վեց փոքր կուսակցութիւնները, ծայրայեղ ձախէն ծայրայեղ աջ:

Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ բախումներ եղած են եւ եօթը մեռեալ ու բազմաթիւ վիրաւորներ կան ըստ առաջին տեղեկութեանց:

Ամէն պարագայի մէջ ըստ Ֆիկառոյի, որեւէ նախատեսութիւն կարելի չէ ընել մինչեւ պաշտօնական արդիւնքներու հաղորդումը մինչ Նիւ Եորք Հերըլտը աւելի վստահ կերպով կը յայտնէ Ատալէթի յաղթանակը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ 56րդ «սալոն»ը փակեց իր դուռները: Բացուած էր Հոկտեմբեր 2ին: Այս տարուան այցելուներու թիւը եղաւ 940·000, որ, բաղդատմամբ անցեալ տարուան, 120·000ով նուազ է: Ֆրանսական ինքնաշարժները յաջողութիւն արձանագրեցին իրենց նոր մոտէլերով: Օտարներուն մէջ Ֆիաթը՝ իր նոր 128 մոտէլով: Օտարները դժգոհ են որ արժեզրկումի հետեւանքով շատ կառք չեն ծախած:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՔԱՐՈԶԸ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Էջմիածնէն ստացանք Վազգէն Կաթողիկոսի քարոզը, խօսուած Էջմիածին միւռոնօրհնութեան առթիւ (Հոկտեմբեր 5, Կիրակի):

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն:

«Աստուած զօրութեանց, դարձ հայեաց յերկնից եւ տես, այց արա այդւոյս այսմիկ, եւ դարման տար սմայ զոր անկեաց աչ քո»: (Սաղմ. ՀԹ. 15–16):

Ով Սուրբդ Գրիգոր, Հայրապետ եւ Լուսաւորիչ մեր, սրբութիւններու քու աշխարհէդ, այսօր հայեացքդ մեզի դարձուր, դէպի այս նուիրական տաճարը միածնաէջ, որ մարմին ու հոգի առաւ քու հրաշք տեսիլքովդ շատ դարեր առաջ, եւ մնաց մինչեւ մեր օրերը անսասան վէմը Հայոց քրիստոնէական հաւատքին:

Տես, երանելի Հայրապետ մեր, մենք քահանայք եւ ժողովուրդ, մենք Հայեր՝ սուրբ-գրական Հայաստան երկրէն եւ աշխարհի բոլոր ծագերէն ի մի հաւաքուած այստեղ Քրիստոսի անունով, Ս. պատարագի մատուցմամբ օրհնեցինք այս անարատ իւղը, սրբալոյս միւռոնը կանաչ աղօթքներով սրտաբուխ, որ Սուրբ Հոգւոյ ներգործութեամբ, ան դառնայ դրոշմ շնորհաց, դեղ բժշկութեանց եւ աղբիւր մխիթարութեանց:

Լուսաւորիչ Հայր մեր, այսօր մենք բոլորս, հոգեծին քու զաւակներդ, երկիւղածութեամբ մեր սիրտը քեզի կը բանանք, անգամ մը եւս խոստովանելու այն հաւատքը, որուն համար դուն չարչարուեցար եւ փառքով յաղթեցիր չարին: Այն հաւատքը որով մեր ազգը համայն դարեր ու դարեր ապրեցաւ ու տըքնեցաւ, եւ իր քրիստոնէական ազգային մշակոյթը ստեղծեց: Այն հաւատքը, որով մեր ժողովուրդը, իր հերոսական պատմութիւնը դարբնեց յանուն Յիսուսի եւ յանուն հայրենեաց ազատութեան:

Սուրբ Հայրապետ մեր, երկնային շնորհաբաշխութեան այս մեծախորհուրդ պահուն, մենք բոլորս կը խոնարհինք քու լոյս յիշատակիդ առջեւ եւ նորէն կ՝ուխտենք՝ բանիւ եւ գործով հաւատարիմ մնալու քու շողակաթ տեսիլքիդ, հաւատարիմ մնալու մեր Ս. հայրերու հոգեւոր ժառանգութեան, հաւատարիմ մնալու մեր ազգի պատմութեան ոգիին, որ կը փայլատակի Աւարայրէն մինչեւ Սարդարապատ:

Այս խոստովանութեամբ եւ այս ուխտով է որ մենք՝ նոր միւռոն օրհնեցինք այսօր 1969 փրկչական թուականին, այսօր մարդկային գիտական ճանաչողութեան եւ թեքնիք սքանչելագործ յառաջդիմութեանց դարաշրջանին: Մենք իրաւ հիացումով կը գնահատենք գիտութեան ստեղծարար իրագործումները՝ իբրեւ մարդու իմացականութեան փառքի տիտղոսը: Սակայն այսօր մենք կը տեսնենք նաեւ պատկերը արդի աշխարհի ընկերային եւ միջազգային կեանքին, ուր մարդիկ եւ ժողովուրդներ կը գտնուին անդունդին առջեւ՝ բարոյական փլուզումներու, տառապալից զրկանքներու, աղաղակող անարդարութիւններու եւ ազգամիջեան մահասփիւռ բախումներու:

Հոգիներու եւ աշխարհի մէջ խաղաղութիւն չկայ: Վերջապէս ե՞րբ եւ ի՞նչպէս մարդիկ պիտի կարողանան պեղել եւ կեանքի կոչել բարիին ճշմարիտ ուժերը մարդկային հոգեկան տիեզերքին: Մենք կը հաւատանք թէ բարոյական այդ ուժերը որոնելու եւ յայտնաբերելու փրկարար ճանապարհին վրայ, վճռական առաքելութիւն ունին նաեւ կրօնները բոլոր, յատկապէս քրիստոնէական եկեղեցիները:

Քրիստոնեաներ բոլոր երկիրներէն, միանանք Աստուծոյ անունով եւ գործենք ձեռք ձեռքի տուած, ի խնդիր մարդու ոգեկան արժէքներու փրկութեան, ի խնդիր ժողովուրդներու եղբայրութեան, ի խնդիր խաղաղութեան:

Մենք կ՝աղօթենք, որ սրբափայլ իւղը զոր այսօր օրհնեցինք, ըլլայ նաեւ խաղաղութեան Միւռոն եւ բաշխուի մեր համայն ժողովուրդին ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի: Այսպիսով, Հայոց Միւռոնը, Ս. Էջմիածնի Միւռոնը, թող դառնայ կաթիլ մը ճառագայթ, իր լոյսը բերելու, մարդկային աշխարհի խաղաղութեան եւ փրկութեան ճանապարհին վրայ: Քրիստոսով, երկնից արքայութեան յոյսը մեր սրտերուն մէջ առած, աշխատինք ու մարտնչինք մեծ պատուիրանին կենսագործման համար՝ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն:

Հայր մեր, առաջնորդ եւ բարի հսկող, հայեացքդ յառէ նաեւ նուաստիս եւ մեղաւորիս, որ պահ մը քու Աթոռիդ առջեւ ծունկի եկած, մեծ տեսիլքովդ դիւթուած, իր կեանքը եւ հոգին ընծայ կը բերէ՝ քու աղօթքի եւ քու ուխտի այս Տաճարին, Սուրբ Էջմիածնին, որպէսզի ան նոր լոյսով շողայ իր հին փառքին մէջ, որպէսզի անսասան մնայ քու Հայրապետական Գահդ, իբրեւ Աթոռ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան, որպէսզի մէկ ու անբաժան ու անխռով մնայ քու եկեղեցիդ՝ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին, համայն իր հաւատացեալ ժողովուրդով:

Եւ որ արեւոտ օր մը, Հայերը բոլոր, հաւատաւոր որդիներդ քու, բոլորուած սուրբ գրական Արարատին շուրջ, ապրին, աճին եւ իրենց նոր ճակատագիրը կերտեն, եւ իրենց ստեղծարար առաքելութիւնը շարունակեն եղբայրացած եղատ ժողովուրդներու, խաղաղ ու արդար աշխարհի մը մէջ:

Հայրապետ մեր Սուրբ, յաւերժութեանց աշխարհի բարձունքներէն, լսէ մեր աղերսն ու պաղատանքը, եւ բարեխօս եղիր Աստուծոյ միածին Որդւոյն առաջ, որպէսզի Տէրը եւ Փրկիչը մեր նոր ուժ եւ նոր լոյս պարգեւէ ինձ եւ հաւատարիմ իմ գործակից եղբայրներուս, մեր պարտքը արիութեամբ կատարելու, մաքուր սրտով եւ կամքով՝ վճիտ ու վճռական:

« Քրիստոս թագաւոր, խոնարհեցո զունկն Քո յաղաչանս մեր եւ առաքեա զողորմութիւնս Քո ի գործս ձեռաց մերոց, անտես առնելով զմեղս մեր, դարձ առ մեզ Աստուած փրկութեան մերոյ. երեւեցո զերեսս Քո ի մեզ եւ կեցցուք, զի Քո է իշխանութիւն եւ փառք այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ». ամէն:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ

(Կնիք)

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

"ԼՈՐՏ ՊԱՅՐՈՆԻ ՍԵՆԵԱԿԸ"

— «Իջնենք վար, որպէսզի տեսնէք Պայրընի սենեակը», ըսաւ Հայր Գաբրիէլ: Ու հազիւ ներս մտած կիսամութ առանձնարանէն, մեր դէմքը բանաստեղծի իւղանկարի ու մեծադիր նկարին՝ սկսանք վերստին դարձնել պատմութեան էջերը, վարդապետին հաճոյակատար մեկնութեամբ...:

Հռոմի մէջ, Պորճիաներու պալատան տարածուն պարտէզին մէջ, տեսեր էինք լորտ Պայրընի դեղեցիկ մէկ արձանը, հասակով մը բարձր պատուանդանին վրայ, ամբողջական. նայուածքը՝ երկրին, կեցուածքին մէջ՝ կամքի, կորովի, թռիչքներու ընտանի հոգիի մը քանդակային արտայայտութեամբ: Հոս, Միխթարեանց երդիքին տակ, պատմական իր աշխատասենեակին մէջ, իւղանկարի իր նկարը տարբե՛ր տպաւորութիւն մը թողուց մեր վրայ, գոնէ տուեալ վայրկեանի մեր տրամադրութեանց ճամբով: — կանացի փափկութեան, քնքուշ խառնուածքի մը դիծերը կային դէմքին վրայ եւ աչքերուն մէջ: Բանաստեղծը՝ որոշ էր, սակայն չեղափոխականը՝ կարծես հալա՛ծ էր նկարիչի վրձինին տակ եւ դոյներուն մէջ...:

«Ձայլտ Հարոլտ»ի և «Տոն Ժուան»ի հեղինակը ապառաժեայ նկարագրով ծանօթ էր ինծի, մրրկայոյզ հոգիի մը ճախրեր-րով ու սուզումներով, որոնք զինք առաջնորդեցին — կեանքի ու մարդկային ըմբռնումներու խոր ճանաչումով — նուիրական իմացումներու եւ դաղափարներու դինուորագրութեան: Ցուզումը, զգացումը եւ «ոլորտային» ապրումները մակերես եւ փրփուր չունեցան միայն՝ իրենց համար. մղեցինք զինք անդունդներու խուզարկութեան, խորհուրդներու ճանաչումին, մարդկին ու ազդերը փոթորկող մեծ տաղնապներու որոնումին: Մտածելու առակ քերթող մը եղաւ, չրջանի մը մէջ՝ երբ քնարներով միայն անդաստան կ'ընէին ուրիշներ: Եթէ Անգլիոյ մշուշէն հասաւ վէնեաիկի կապոյտին, եւ ի վերջոյ Արեւելք վազեց՝ 1820ական թուականի հելլէն յեղափոխութեան դաղափարական ու ազդային փոթորկումին մէջ մարդկային նուիրական իմացումներու հաղորդուելու համար կրակի եւ արեան մկրտութեամբ, զինք «լորտ»ութեան պաշտպան պատուանդանին վրայ ամրացնող պատմական փաստը՝ իր մարդկայնութի՛ւնը եղաւ, վերջնական հաչուով: Ու մեռա՛ւ ալ այդ ճամբուն վրայ, 1824ին, Միսոլոնկի մէջ...:

Այս բոլորը կայի՛ն Պորճիաներու պարտէզին մէջ կանգնուն իր քանդակուած էութեան մէջ. բայց չկայի՛ն Ս. Ղազարու բարձրադիր մէկ անկիւնէն դէպի մեզ հայող իւղանկարի իր նկարին վրայ: Ո՛վ դիտէ, — հաւանօրէն հեղութեան եւ քաղցրութեան րոպէի մը պատկերն էր այս ալ, նո՛յնքան հարազատ՝ իր էութեան ու հոգիին: Պայրընն խառնուրդն է ծայրայեղ յուզումներու, ներդաչնակութիւնն է որքան խաղաղութեան եւ փոթորիկի՝ նո՛յնքան եւ քնքչութեան ու կորովի, բարձունքներու եւ անդունդներու:

Միխիթարեան ուխտադիրներու դարաւոր պատմութեան մէջ, լորտ Պայրընի անունը եւ դործը Հայութեան դրաչմով նուիրականացած կը մնան: Վանքը չրջապատող պարտէզին եւ հաստատութեան բոլոր բաժիններուն մէջ՝ այդ անունէն, արուեստի ու կեանքի հանդանակներէն չունչ մը կը ծաւալի: Հայերէնին քաղցրութեան, հայերէնին աստուածատութեան, չունչը՝ որուն համար քերթողը ապաղաչին կտակեց իր այնքա՛ն բանաստեղծական օրհներդն իրական վկայութիւնը. «ՀԱՅՏ – ՐԻՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԼԵԶՈՒԻՆ ԵՂԱԾ ՊԻՏԻ Է ԸԼԼԱՑ»...:

Ազգային սնապարծութի՞ւն է հատատ, թէ անդլիացի քերթողը հայերէնին մէջ իսկապէս գտած պէտք է ըլլայ դեղեցկութեան ու իմաստի որակ մը, — դրաբարը արտայայտութեան անզոյդ նըւադարանի մը՝ հելլենականին կատարեալ – լութեան համազօր յղկումով քանդակի մը վերածող մչակութային հարստութիւնը. ա՛յն, զոր մենք ձայն կը կոչենք, գոյն կը կոչենք, պատկեր կը կոչենք, իմաստ կը կոչենք, արուեստ կ'որակենք, ու կը հըսչակենք անսխալ չափանիչ՝ ժողովուրդներու հոգին եւ միտքը ճանչնալու...:

«Լորտ Պա՛յրըն», — բրիտանական աղջամուղջէն դէպի արեւելքի լոյսերն ու արեւները թեւ առնող քերթո՛ղ եւ յեղափոխական: Ի՞նչ դասեր ունիս երէկուան, այսօրուան ու վաղուան սերունդներուն... Ան՛նոյ՝ որոնք նչխար դարձած Այբուբենը հեդեղո՞ւ իսկ չնորհը կը մերժեն, եւ ուրիշներու ձորձը իբրեւ բեհեդեայ պատմուճան կը յաւակնին կրել: Ազնուական ուսուցիչ, ասպե՛տ մեծութեան՝ որ, այսօ՛ր ալ տակաւին հայեացքիդ մարակով կը ցնցես օտարին թմբիրով դինով երջանիկ դժբախտները, իրենց մայրենի հարստութեան փչրանքներուն իսկ հատատութիւնը չունեցող աղքատամիտ մեծատուններ՝ ի սիրտս աչխարհի: «Լորտ»ութիւնդ նչո՞յլ մը թող ցոլայ «դիտուն» հռչակուած տգէտներուն վրայ...:

Մինչ ես կը յածիմ իր աչխատասենեակէն հոդիիս խուժող այս ձայներուն, ապուչցած դրեթէ, ոտքերս կարուած՝ հողէն, ու նայուածքս սեւեռած՝ ապակեդարաններու չարքին, կրակոտ եւ քիչ մը աղմկալի ձայներ կը հասնին ականջիս՝ դուրսէն...:

— «Ո՞ւր է, ո՞վ կայ իրենց հետ»...

Բառերը կը լսեմ տարտամօրէն, սակայն կ'անդրադառնամ անմիջապէս, թէ մարդիկ կան դուրսը, նրբանցքներուն մէջ կամ սանդուխներուն վրայ. հաւանաբար՝ միաբաններէն ոմանք:

Հազիւ դէպի վարդապետներու յատկացուած խուցերը քայլ առած՝ Հայր Գաբրիէլի հետ, կը նչմարեմ սուերը միջահասակ, արադաչարժ, կենսունակ չարժումներով երիտասարդ վարդապետի մը, որ դէպի մեզ կուգայ. կը վազէ դրեթէ: Եւ առանց յառաջաբանի, հեւքը բերնին:

— «Պարոն... (կուտայ մականունս), դուբ չէք յիչեր զիս, սակայն ես կը ճանչեմ ձեզ: Ի՞նչ անակնկալ: Կը ցաւիմ, որ միաբաւական ընդհ. ժողովի մէջ ենք ու հիմա միայն եկաւիք՝ բանի մը վարդապետներով: Հայր Նիկողոսը եւ ուրիչներ վարն են, հիւրասենեակը. հիմա կ'իջնենք միասին... Մինչ այդ, բանի որ մինչեւ հոս շրջեր էք արդէն, տիկիններէդ թող Հ. Սահակեանի հետ երթան հիւրասենեակ... Միաբաւական կանոնագրով՝ արգիլուած է կիներու այցելութիւնը վարդապետական խուցերու այս բաժնին... Մենք, երկուքով, կը մտնենք բանի մը սենեակ, մանաւանդ Հ. Ալիշանի խուցը՝ ուր կըրնանք տեսնել միաբնութեան նահապետը, երիցագոյն անդամ Հայր Զրագեանը, ու յետոյ կը միանանք իրենց՝ վարը, գաւաթ-մը սուրճի շուրջ, բիչ մը զրուցելու համար ազգին ցաւերուն մասին»...:

Գոհունակ, սակայն հարցական նայուածքով մը կը նայիմ երիտասարդ վարդապետին, որ աւելի... յեղափոխակա՞ն մը ըլլալ կը թուի. արթուն ու մտացի դործիչ մը, հաւանօրէն (կը մտածեմ իւրովի) Սուրիայէն կամ Լիբանանէն, հետեւաբար՝ ծանօթ լինի...:

Կ'ըմբռնէ վարանումս, ու չունչ առնել չի տար:

— « Ես Հայր Յարութիւն Պզտիկեանն եմ, Մուսա Տաղցի... Չեմ գիտեր, կը յիշէ՞ք արդեօք՝ որ»...

*Ու, կը չարխ՛... դէպքեր, անուններ, թուականներ: Հալէպէն, Պէյրութէն, Այնճարէն, Փարիզէն: Իր ամէնէն տխուր պատմութեան մէջ անդամ... քաջութեան դիծ մը կայ: Հոդին ո՛ւժը, — Մուսա Տաղցիին համար ժառանդական կարծրութիւնը նկարադրի, ոմանց մօտ չո՛ւրն իսկ մերժող ապառաժի նման: Երբ ակամայ կը վերջացնէ հին ու մօտաւոր անցեալի յիչողութիւնները, տաղտուկ եւ յոդնութիւն չկայ դէմքին վրայ: Ընդհակառակն, ինչպէս ամէն անդամ, երբ կը խօսի իր ընտանեկան կեանքին մասին

մը գաղափարական դրօշի տակ կը մտնէ, ան այլ բայլը կ'առնէ դիտակցօրէն։ Ընտանեկան կուսակցութեան առաջադրանք – նիները կը համապատասխանեն իր ապրումները կը համապատասխանեն իր ապրումներուն, զգացումին եւ մտածելակերպին, պէտք ունի կը խորանայ, կ'ամրապնդուի եւ ձեւ կ'առնէ յետագային՝ գործնական գիծերին մէջ։

Հայրենի հողին վրայ ապրող մէկու մը համար Հայ մնալը բնական օրէնք մըն է։ Սակայն մենք կ'ապրինք անբնական պայմաններու տակ եւ մեր երիտասարդութեան համար Հայ մնալը այնքան ալ դիւրին չէ։ Մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ, ուր ձուլումի հարթիչ գլանը կը գործէ եւ իր ապրած միջավայրի առինքնող կեանքն ու հրապոյրները յաճախ անդիմադրելի ուժ կը ներկայացնեն։

Հ. Ը. Դաշնակցութիւնը իր էութեամբ, ծրագրով եւ նպատակներով զուտ հայկական տարազ կը կրէ։ Ան կուսակցութեան անդամագրուող երիտասարդը ոչ միայն դիտակցօրէն կ'ընդգրկէ կեանքի նոր ուղի մը, այլեւ կ'ուղղ դիտակցական Հայ մը կը դարձնէ։ Ան մուտք կը գործէ կուսակցութեան չարքերը, որովհետեւ անոր մէջ կը հոսի աղբիւրին ողին եւ որոշած է Հայ մնալ, Հայ ապրիլ եւ ծառայել հայկական գործակներու։

Այս մօտեցումը ունեցան այն 34 նորա – դիր երիտասարդ դաշնակցականները, որ Սեպտեմբեր 14ին Մոնթեվիտէոյի մէջ լինելով երդումը կատարեցին, եւ նոյն ո – րով առաջնորդուեցան այն 104 երիտա – սարդները, որոնք անցնող տարեշրջանին ընտուեցան Դաշնակցութեան դիրքը։

Մեր տարագիր կեանքի պայմաններուն մէջ, կուսակցութիւնը ոչ միայն դաստիարակական հնոց մըն է, այլեւ հայապահպանման կարեւորագոյն աղբակներէն մին։ Հայ կուսակցութեան անդամագրուող երիտասարդը իր հոգիի, սրտի եւ մտքի բոլոր թելերով անքակտելիօրէն կը կապուի Հայութեան եւ օտար երկնակամարներուն տակ կը մնայ Հայ։

Երբ հայ երիտասարդը դիտակցական այս ընտրութիւնը կը կատարէ, մեզ կը մնայ ոչ միայն հրճուիլ եւ ուրախանալ, այլեւ հակնալ անոր եւ օժանդակել։

Մէկ պէտք է նկատի ունենալ, որ երիտասարդութիւնը յանդուգն, ընդվզող եւ թռիչքներու ձգտող նկարագիր ունի։ Ձի հանդուրժեր քարացած տեսակէտներ եւ ըմբռնումներ, ինչպէս եւ չի սիրեր աղջայլ։ Ան կ'ուզէ ժամանակին հետ քալել եւ երբեմն ալ ժամանակէն առաջ անցնել։

Կազմակերպական կանոնադիրը ընդ – գծած է կուսակցականի մը թռիչքներուն սահմանը։ Սակայն մեր պարտականութիւնն է այդ սահմաններուն մէջ ոչ թէ կարել երիտասարդին թեւերը, այլ ընդհակառակն՝ մղում տալ նորանոր թռիչքներու։ Միայն այս կերպ կը վերանորոգուի կուսակցութիւնը եւ կը յարմարի ժամանակի ոգիին եւ պահանջներուն։

ՏԻԿԻՆ ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ
ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերուհի Լօլա Սասունիի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 4ին, Պէյրութի Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ մէջ։ Ներկայ էին կաթողիկէ պատրիարքարանի ընդհ. փոխանորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Թերզեան, Առաղջապատուհութեան նախարար Մեթր Խաչիկ Պապիկեան, պետական երեսփոխաններ ընկ. Մ. Տէր-Գալուստեան, Պ. Սուրէն Խանամիրեան, պաղպայիններ, ընկերներ եւ խաւհիներ, ինչպէս նաեւ ողբացեալին յետաքրքրակը յարգողներու հոծ բազմութիւն մը։

Յուղարկաւորութեան արարողութեան նախագահեց Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Արք, որ այս առթիւ խօսեցաւ աւուր պատշաճի դամբանական մը։ Տաճատ Արք. ընդգծեց ողբացեալին հանրային գործիչի արժանիքները, դիտել տալով, թէ Լ. Սասունի ամբողջ կեանքը դարեղաւ նուիրում, զոհողութիւն, հասնելու համար ազէտեալին, կարօտեալին, ուսումնասիրելին։

Դագաղը ուսամբարձ դուրս բերուեցաւ եկեղեցիէն եւ Լիբ. Օգն. Խաչի արծուիկներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու չարքերուն մէջէն անցնելով, դրուեցաւ մեռելակառք, փոխադրուելու համար Պուրճ Համուտի ազգ. գերեզմանատունը։

Ինքնաշարժներու երկար չարք մը, դանդաղ դնացքով հետեւեցաւ մեռելակառքին։ Թափօրը անցաւ Պուրճի հրապարակէն, հասաւ Պուրճ Համուտ, անցաւ հայկական թաղերէն, ուր տարիներ շարունակ գործող ներկայութիւն մը եղած էր Լօլա Սասունի, ուր ջանք թափած էր հասնելու համար անոնց կարիքներուն, վէրքերուն։

Գերեզմանատան մուտքին, դագաղը ուսամբարձ տարուեցաւ մատուռ, ուր Թաղմանական յուղիչ արարողութիւնն – ըէն ետք, յանուն Լիբ. Օգն. Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերուն դամբանական խօսեցաւ Տիկ. Բերկրուհի Առաքելեան։ Յուզումով նշեց Լիբ. Օգն. Խաչի վաստակաւոր գործիչին, բոլորա – նուէր ղեկավարին, Շրջ. Վարչութեան երկարամեայ առենապետուհիին եւ վա – րիչ – քարտուղարուհիին արժանիքները, որուն այնքա՛ն երախտապարտ են իր գործակիցները, բոլոր խաչուհիները, հայ ժողովուրդը։ Պարզ, համեստ, հայրենասէր, աննկուն ու աննահանջ ծառայող Հայուհի մը եղաւ ան, վաստակաւոր խաչուհի մը։

Յանուն Հ. Ը. Դ. Բիւրոյի, Լիբանանի կեդր. Կոմիտէի, Կոմիտէներու եւ ընկերներու դամբանական խօսեցաւ ընկ. Հայկ Պալեան։ Լայն տեղեկագրութեամբ ներկայացուց բեղուն գործունէութիւնը ընկերուհի Լօլա Սասունիի, որ աւելի քան կէս դար գործօն դեր ունեցաւ հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ։ Հայուհի մը, որ մաս – նակցեցաւ եռաք մեր յեղափոխութեան պայքարին, իր կեանքին ամէնէն արդիւնա – ւոր տարիները անցուց մեր դաղութին մէջ. եղաւ հանրային անձնուէր գործիչ մը, բազմավաստակ խաչուհի մը։ Սէրն ու յարդանքը չահեցաւ իր գործակիցներուն, Լիբանանի Հայութեան։

Ապա դագաղը ուսամբարձ տարուեցաւ իր վերջին կայանը։ Թաղման յուղիչ արարողութիւններով, իր գործակից խաչուհիներու արցունքով եւ ճնշող տխուր թախիծով ընկերուհի Լօլա Սասունիի դագաղը գետեղուեցաւ Հ. Ը. Դաշնակցութեան Պանթէոնին մէջ ու արարողութիւնները վերջ գտան, «Վէրքերով լի Քան Ֆեասէյի» ինքնարուխ խմբերգով։

Իսկ առանց ատոր, կուսակցութիւն մը չի կրնար «երիտասարդ» մնալ։

Այս ոգիով եւ մօտեցումով է որ կ'ողջունենք Մոնթեվիտէոյի նորագիր երիտասարդներու մուտքը Դաշնակցութեան չարքերը։

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԲԵՆԱՆՈՒԻՐ ԳՈՐԾ

Յարութիւն Հազարեան, Նիւ Եորքէն, երեւանի Մատենադարանին յանձնեց հայերէն երեք մեծարժէք ձեռագիրներ։ Ասոնցմէ մէկը աւետարան մըն է՝ արտադրուած 1324ին. գրիչն ու նկարազարդողը նոյն անձն է՝ Յովհաննէս Ծաղկող։ Միւս ձեռագիրը ժե. դարու սաղմոսարան է (ծաղկող եւ գրիչ՝ Յովհաննէս)։ Ամէնէն ուշագրաւը 1325ին պատրաստուած մագաղաթեայ չարականոցն է, որուն նկարազարդումները կատարած է անուանի մանրանկարիչ Սարգիս Պիծակ։

Յարութիւն Հազարեան 1961էն ցայսօր մաս առ մաս երեւան ուղարկած է ընդամէնը 304 ձեռագիր, որոնցմէ չատերը՝ պարսկերէն, արաբերէն, թուրքերէն։ Այս ձեռագիրներէն մէկ քանին միջնադարեան դրական գործերու ուշագրաւ ընդօրինակութիւններ են, միւսները արժէքաւոր աղբիւրներ՝ մահմետական – չարիաթական իրաւունքի եւ աւատական հողատիրութեան, ինչպէս նաեւ բժշկութեան, ուսողպիտութեան պատմութիւնները ուսումնասիրելու համար։ Բարե – բարբ միեւնոյն ժամանակ Հայաստանի պատկերասրահին յանձնած է նկարիչ Վանօ Յովսէփեանի 35 մատիտանկարնե–

ԴՈՒԻՆԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Յարդ ընդունած էր այն տեսակէտը, թէ Դուինի լրջագիծին մէջ մարդիկ բնակութիւն հաստատած են Ք. ե. 4րդ դարուն, երբ հիմնուած է Դուին քաղաքը։

Այժմ կը պարզուի, որ կեանքը հոն սկսած է չատ կանուխ, Քրիստոսի ծնունդէն դարեր առաջ։ Արդարեւ, հնագիտական արշաւախումբը վերջերս յայտնաբերեց բնակատեղի մը՝ քարաչէն տուներու մնացորդներով, մարդու հասակով կոտրուած արձաններով, խեցեղէններով, մետաղեայ զարդերով։

Արշաւախումբի ղեկավար Կ. Ղաֆադարեանի կարծիքով, նոր պեղումներու չնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ երեւան հանել հայկական հին մշակոյթին վերաբերեալ նոր էջ մը։

×

Դուինի պեղումներուն ընթացքին գտնուած է ճատրակ մը, որ առնուազն հազար տարուան հնութիւն ունի։

Գազաններու ձեւ ունեցող քարէ դէմքերը երեսապատուած են երկնագոյն յախճապակիով։

Այս գիւտը հնարաւորութիւն կուտայ պնդելու որ ճատրակի խաղը տարածուած էր Հայաստանի մէջ միջին դարերուն։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչներ Տատրեան եւ Սանուքեան իրենց գործերը կը ցուցադրեն Հոկտ. 14էն 31՝ Կալըռի Քոնէսանս տը լ'Էնթ, 14 Ռիւ տը Լիլ, Փարիզ 7րդ։ Բացումը Հոկտեմբեր 14ին ժամը 17,30էն 20։

×

Իտալական Խզոռիա (Իլլուսթրաթա) ամսաթերթը Հոկտեմբերի իր թիւին մէջ ութ էջնոց պատկերազարդ յօդուած մը հրատարակած է Մուսա Տաղի եւ հայ կոտորածներու մասին։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Բ.

Իր սրախօսութիւնների նիւթ էր դարձնում նա յաճախ իրեն՝ իր ցրուածութիւնը, իր անզործնականութիւնը եւայլն։

— Ես մեր տնեցին էլ — խօսքը իր կնոջ մասին էր — մի կողմից է ինձ խաթի մէջ դցում։ Շարունակ ականջս ծամում է, թէ ես չեմ հետաքրքրւում իր երեխաների ուսումով։ Անցեալ օրը խելքս փչեց մի անակնկալ անել սրան։ Գայանեան դրպրոցի մօտով անցնում էի, ասացի մտնեմ մի տեղեկանամ, թէ մեր Նուարդը (իր երկրորդ աղջիկը) ինչպէս է սովորում։ Մտայ ուսուցչանոց։ Բարեւ, Աստծու բարին։ Ես մեր Նուարդը իր թուանշաններն ինձ ցոյց չի տալիս. մի ասէք տեսնեմ, ի՞նչպէս է հետեւում դասերին։ Տեսնեմ՝ ուսուցիչները զարմացած իրար են նայում։ Բանից դուրս եկաւ, որ Նը – տարդը Գայանեան դպրոցում չի սովորում, այլ Յովնանեան դպրոցում։ Ան – յարմար դրութիւնից մի կերպ դուրս պրծայ ու չունչս Յովնանեան դպրոցում առայ։ Էդտեղ էլ ի՜նչ իմանամ, որ լաւ լինի — թէ՝ Նուարդը անցեալ տարի ա – տարեն է դպրոցը... Իսկ էս անպիտան աղջիկը ինձ էդ մասին ոչինչ չի ասել...

Մի անդամ էլ, պատերազմի չրջանին, Թումանեանը «Թամադայօրէն» դանդատւում էր իր չար բախտից։

— Ախպէր, էսօր անցնում էի Գոլովինսկի պրոսպեկտով (Թիֆլիսի ամենամեծ փողոցը)։ Մի կօշկեղէնի խանութում տեսայ մի գոյդ գեղեցիկ կօշիկ՝ վրան նշանակուած 50 րուբլի։ Զարմացայ, որով – հետեւ էդ տեսակ կօշիկը 100 րուբլուց պակաս առնել չի լինի։ Թարսի պէս էս առաւօտ էլ ականջովս էր ընկել, որ մեր Արփիկը (իր չորրորդ աղջիկը) կօշիկ չունի։ Մտայ խանութ եւ խմացայ, որ կօշիկը մի կամ երկու օրուայ հնութիւն ունի, դրա համար էլ էժան գին է նշանակուած վրան։ Գլուխներդ ի՞նչ ցաւացնեմ՝ կօշիկն առայ ու տուն բերի։ Էսքերը չուած վրէս պրծաւ.— Էս ո՞րտեղից առիր։ Աչ՝ էն ինչ խանութում։ — Վա՛յ անաչէնի մարդ, սա խօ մեր Արփիկի կօշիկն է, ուրքին նեղ էր, դրա համար էլ երէկ ծախեցինք այդ խանութի վրայ 35 րուբլով...

Թումանեանի հիւրասիրութիւնները յաճախ բոլորովին պատահական բնոյթ կրում։ Փողոցում հանդիպած Ան – դրանիկը, կամ մի դրոշ կամ մի հանրային դործիչ առիթ դառնում, որ նա կը – նոջը լուր դրկի, թէ ճաշին «մարդիկ են դալու» եւ, մի չարք ուրիշ «ընկեր–բարեկամներ» էլ հետն առած, տուն վերադառնայ։ Երբեմն նա առանց կնոջը նախադուչացնելու էլ հիւրեր էր տանում տուն։ Պատմում են հետեւեալ դէպքը։

Մի անդամ Թումանեանը, առաւօտեան տնից ելնելիս կրակի վրայ տեսնելով իրենց մեծ պղինձը, որի մէջ կինը յաճախ «խաչ» (փաչա) էր դնում՝ հրաւիրում է բազմաթիւ բարեկամների ճաշի։ Կինը տեսնելով բազմութիւնը մնում է չըշմած, որովհետեւ ճաշի ոչ մի պատրաստութիւն չէր տեսել։

— Վնաս չունի, հանդստացնում է նրան Թումանեանը, դու խաչը բեր, էդ էլ բաւական է։

— Ա՞խր որտեղից է, հարցնում է ապշած կինը։

— Ձէ՞ որ էս առաւօտ մեծ պղինձը կրակի վրայ էր։

— Վա՛յ քո տունը չքանդուի, մեծ պըղինձը լուացքի համար էի կրակին դրել. ջուր էի եռացնում...։

Խեղճ կինը ստիպում է լուացք–բան մի կողմ թողնել եւ հապշտապ ճաշ պատրաստել հիւրերի համար։

Իր «Ցիշողութիւններ»ի մէջ յիշատակելով այս դէպքը, որ Թիֆլիսում բերնէբերան էր անցնում, Լէօն ասում է, թէ բարեկամների չրջանում Տիկին Թումանեանին կոչում էին «նահատակ», իսկ նրա անհաչիւ ամուսնուն՝ «ընտանեկան ա – ղէտ»։

Երկու որակումներն էլ միանգամայն տեղին էին։

Սակայն, Թումանեանը ոչ մի բանով այնքան չէր փայլում, որքան իր անօրինակ սրամտութեամբ։ Ամենադժուարին պարագաներում էլ, նա հնար կը դտնէր իր միտքն արտայայտելու։ Յատկանչական է նրա սրամտութեան տեսակէտից հետեւեալ դէպքը։

Համաշխարհային պատերազմի սկզբին, Թիֆլիսում, դումարուած էր Ռուսահայոց Աղգային Ժողովի պէս մի բան՝ զառաւելապէս ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ։ Անուանապէս ժողովը դումարուած էր որոշելու համար, թէ Ռուսահայերը կամովին ի՞նչ լրացուցիչ պարտականութիւններ պէտք է ստանձնէին ռուսական բանակին օգնելու դործում։ Բայց, էապէս, ժողովականներին դրաղեցնողը Թիւրքահայաստանի անկախութեան կամ ինքնավարութեան հարցն էր, որի մասին արտայայտուել չէին համարձակւում՝ վախենալով թէ դա կարող է կառավարութեան եւ ղօրքի մէջ դրգռում առաջ բերել դէպի Հայերը։

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(2 – Շար.)

Հայրապետական Պատուիրակ Տ. Սեբովբէ Արք. Մանուկեան Փարիզի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հոգեւոր դասը, վարչութիւնը, հոգաբարձութիւնը, պաշտօնէութիւնը, երէցկին Սիրանոյշ Մինասեան, ընտանեկան պարագաները եւ ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍ Ա. ՔՆՀՅ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

վախճանումը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, Ուրբաթ Հոկտեմբեր 10ին, առաւօտեան ժամը 9ին:

Օծման կարգը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ Հոկտ. 17, առաւօտեան ժամը 9,30ին ի ժամ պատարագի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի թաղման կարգը եւ վախճանեալի մարմինը կ'ամփոփուի Անիէռի գերեզմանատունը:

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր յարգանքը մատուցանելու աւելի քան յիսունեւեօթը տարիներ հայ եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier (Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 525-00-18:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Գասապեան 100 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին իր ամուսնոյն Արմենակ Գասապեանի մահուան 8րդ տարեդարձին ի յիշատակ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Յակոբ Պապիկեանի, իր ողբացեալ կնոջ կորուստին առթիւ:

Ցաւակցութիւններ նաեւ Տէր եւ Տիկին Քէօսէեանի իրենց մօր մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ԳԵՆԵՁՕՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը գինեձօն մը կը կազմակերպէ Շաբաթ Հոկտեմբեր 18, ժամը 20,30ին, Ահարոնեան սրահը՝ 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան, կայան մեկնող երախաներու ծնողքներուն ի պատիւ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին նաեւ Խաչուհիները:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին նոր կեդրոնատեղիին բացումը Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 18ին

16, Bd. Carnot — Alfortville

Կը հրաւիրուին համակիրներն ու քաջալերողները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ-քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 10-12, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

×

ՍԷՆ - ԼՈՒ (Մարսէյլ).— Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Թաղականութեան: Կը դասաւանդէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 49-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, այս Կիրակի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի մատաղապուր եւ յուշահանդէս Մշակոյթի տան մէջ 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Շասի Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, հայկ. ծէսով:

Յետ պատարագի օրուան պատշաճ յայտագիր (ճառ, գեղարուեստական բաժին):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԽՐԱԽՋԱՆՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, ի նպաստ Հայ Մարզական Միութեան:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը, Հոկտեմբեր 12 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4էն սկսեալ Բարեգործականի սրահը մինչեւ ուշ ատեն:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ տեղւոյն հայկական «Կռունկ» նուագախումբի, որ պիտի ըստեղծէ հայկական տաք մթնոլորտ: Նոյնպէս տեղի պիտի ունենան հայկական պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Տեղւոյն վրայ պիտի գտնէք զանազան զովացուցիչներ, եւ այլ տեսակի արեւելեան համեղ ուտեստղէններ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու
Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

VIENT DE PARAITRE

FREDERIC FEYDIT, *Manuel de Langue Arménienne : Arménien Occidental Moderne*, 2e édition revue et augmentée, Paris 1969, 394 pages, broché.
Prix : 48 Fr., avec les frais d'envoi : 49 Fr. 50

ARAM TERZIAN, *An Armenian Miscellany : Window on History*, Paris 1969, 227 pages, 8 illuminated manuscript plates, broché 30 Fr., relié 38 Fr., frais d'envoi en plus.

S'adresser à la LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e),
DAN. 88-65, C.C.P. Paris 1278-35

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
15 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11639 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.639

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԹՆՃՈՒԿ

Արաբեւիսրայելեան վէճը տակաւին կը շարունակէ զբաղեցնել դիւանագիտական աշխարհն ու միջազգային մամուլը:

Ուաշինկթընի մէջ Արտաքին փոխ-նախարար Ճօղէֆ Սիսքօ եւ խորհրդային դեսպան Անատոլ Տոպրինին կը շարունակեն բանակցիլ, ջանալով ելք մը գտնել:

Գրուեցաւ եւ Գահիրէի մէջ ալ շուրջ հարիւր եգիպտացի եւ օտար լրագրողներու առջեւ հաստատուեցաւ, որ արաբ Միացեալ Հանրապետութեան Արտաքին նախարար Մահմուտ Բիատ համաձայներ է «անուղղակի» բանակցութիւններ վարելու Իսրայէլի հետ այն ձեւով, ինչպէս տեղի ունեցած էր քսան տարի առաջ Հռոդոսի մէջ՝ Բալֆ Պնըչի միջնորդութեամբ:

Այս լուրը, որ գոհունակութեամբ ընդունուած էր, հերքուեցաւ յաջորդ օրն իսկ Եգիպտոսի կառավարութեան բանբեր Խմաթ Ապտել Մէկիտի կողմէ, որ յայտնեց թէ ո՛չ մէկ բան փոխուած է կացութեան մէջ: Արաբ պետութիւնները հաստատ կը մնան ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյ. 22ի բանաձեւին վրայ: Այս վերջինի գործադրութեան համար կը վստահին ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարի ներկայացուցիչ Կուննար Եարինկի կարգադրութեանց: Անիկա պէտք է որոշէ թէ ո՞ւր եւ եւ ի՞նչ ձեւով տեղի պիտի ունենան բանակցութիւնները:

Ուրեմն ո՛չ մէկ նորութիւն: Արաբները իբրեւ նախապայման կը պնդեն գրաւեալ հողերու պարպումին վրայ, ըստ Նոյ. 22ի բանաձեւին: Իսրայէլ կը մերժէ գործադրել բանաձեւը եւ կը պահանջէ ուղղակի բանակցութիւն:

Մինչ այդ Երուսաղէմի խնդիրը դարձած է կռուախնձոր: Իսրայէլի կառավարութիւնը ո՛չ մէկ զիջում կ՚ուզէ ընել սուրբ քաղաքի մասին, զոր պաշտօնապէս մայրաքաղաք հռչակած է: Հռոմի քահանայապետը կ՚ուզէ միջազգային վարչաձեւի ենթարկել զայն: Իսկ Բապաթի Իսլամական խորհրդաժողովը կը պահանջէ վերահաստատել նախկին գոյավիճակը:

Ի դէպ ըսենք, որ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի ձեռագիրներու ցուցահանդէսին առթիւ ծագած վէճը կարգադրուած է: Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ Յուլիսին այդ ցուցահանդէսը կազմակերպուած էր Պատրիարքարանին եւ Երուսաղէմի հրեայ քաղաքապետ Թէտտի Քոլլէքի կողմէ: Անգլիոյ, Ամերիկայի, Իտալիոյ եւ Պելժիոյ հիւպատոսները մերժեր էին ներկայ ըլլալ ցուցահանդէսին բացման, հրաւէրը զրկուած ըլլալով Քոլլէքի կողմէ: Անոնք չէին ուզած իրենց ներկայութեամբ վաւերացնել Երուսաղէմի արաբական բաժնի կցումը Իսրայէլի:

Քաղաքապետը ջնջած էր յիշեալ հիւպատոսներու դիւանագիտական իրաւունքները եւ իբրեւ պարզ քաղաքացիներ անոնցմէ պահանջեր էր կալուածատուրքերու վճարումը, հակառակ պարագային սպառնալով գրաւել անոնց կարասիները: Ֆրանսական հիւպատոս Քրիսթիան տ՚Ալլուայի խորհուրդով ձեւ մը գտնուեր է: Հիւպատոսները պիտի շարունակեն շճանչնալ Երուսաղէմի արաբական մասի գրաւումը: Իսկ քաղաքապետն ալ գրաւել պիտի չտայ անոնց կարասիները:

Այսպէս թէ այնպէս, առ այժմ շատ յոյսեր չկան շուտափոյթ խաղաղութեան համար: ՄԱԿէն վերջ չորս Մեծերն ալ չկրցան ելք մը գտնել:

Վերջին յոյսը դրուած է Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի վրայ: Կատարեալ թնճուկ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՁԵԿՈՅՑԸ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը վերանորոգեց խորհրդային վարիչներու Ֆրանսա այցելութեան հրաւէրը: Առաջին հրաւէրը կատարուած էր 1966ին:

Հաւանական է որ Բրեժնեւ Փարիզ այցելէ 1971ին, քանի որ 1970ը ծանրաբեռնուած տարի մըն է խորհրդային վարիչներուն համար: Արդարեւ, յառաջիկայ տարի պիտի գումարուի Համայնավար կուսակցութեան համագումարը եւ տեղի պիտի ունենան Լենինի ծննդեան հարիւրամեակի հանդիսութիւնները:

Շուման եւ Բրեժնեւ վերջին հանդիպում մը ունեցան առջի օր, որու ընթացքին քննեցին Վիէթնամի, Միջին Արեւելքի եւ Եւրոպայի հարցերը:

Հանդիպումի աւարտին միացեալ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, ուր շեշտը կը դրուի նման հանդիպումներու անհրաժեշտութեան եւ օգտակարութեան վրայ: Ինչ կը վերաբերի գլխաւոր երեք հարցերուն, զեկոյցը դիտել կուտայ, թէ Ֆրանսա եւ Խորհ. Միութիւնը Միջին Արեւելքի այժմու կացութիւնը կը նկատեն վտանգաւոր, հետեւաբար կարեւոր է, որ գործադրութեան դրուի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի որոշումը: Երկու երկիրները, միեւնոյն ատեն, անհրաժեշտ կը գտնեն չորս Մեծերու խորհրդակցութիւնը:

Վիէթնամի պատերազմին շարունակութիւնը կը բարդացնէ միջազգային կացութիւնը: Երկու կողմերը յոյս կը յայտնեն, որ Փարիզի բանակցութիւնները յաջող ելքի կը յանդին եւ Վիէթնամի խնդիրը կը կարգադրուի ժողովուրդին իրաւունքները յարգելու սկզբունքին կիրարկումով:

Ֆրանսա կը գտնէ, որ եւրոպական խորհրդաժողովին դումարը կարեւոր հանդրուան մը պիտի հանդիսանայ խաղաղ զոյակցութեան մը հաստատման համար: Զեկոյցը կը մատնանշէ այս ուղղութեամբ կատարուած ճիգը: Պէտք է ստեղծել վստահութեան մթնոլորտ՝ պետութիւններու գերիշխանութեան, հաւասարութեան եւ ամբողջականութեան սկզբունքին հիման վրայ: Բայց հոս խոր տարակարծութիւններ կան Մոսկուայի եւ Փարիզի միջեւ, թէեւ ջանք թափուած է որ շեշտը չդրուի տարակարծութեանց վրայ: Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային քաղաքականութեան բուն նպատակները անորոշ կը մնան Եւրոպայի կապակցութեամբ եւ Շուման հարկ եղած լուսաբանութիւնները չէ ստացած: Անհամաձայնութիւն կայ նաեւ ժողովը պատրաստելու մեթոտներուն մասին եւ գլխաւորաբար՝ ժողովին նպատակին:

Միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ նաեւ, թէ պէտք է յարգուին ուրիշներու ներքին գործերուն միջամուխ չըլլալու եւ, մանաւանդ, ուժի չդիմելու զոյգ սկզբունքները:

Անհրաժեշտ կը գտնուի նաեւ, որ աշխատանք կատարուի ապազինման ուղղութեամբ:

Վերջապէս զեկոյցը դիտել կուտայ, թէ ՄԱԿը կարեւոր դեր ունի կատարելիք իր Ուխտը յարգելու մարզին մէջ:

Զեկոյցի հրապարակումէն ետք Շուման Փարիզ ժամանեց: Մոսկուայի մէջ իրեն յաջորդեց Ֆրանսայի Ելմտական նախարարը՝ Վալէրի Ժիսքառ տ՚Էսթէն, պատուիրակութեան մը գլուխը:

ԱՏԱԼԷԹԸ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԱԾ

Չորեքշաբթի կամ Հինգշաբթի կարելի պիտի ըլլայ միայն ծանօթանալ թրքական ընտրութեանց պաշտնական վերջնական արդիւնքներուն:

Մինչ այդ կը հաստատուի որ Տէմիրէլի Ատալէթ կուսակցութիւնը փայլուն յաղթանակ մը տարած է ամրապնդելով իր դիրքը: Կը կարծուի թէ 266 աթոռ պիտի ունենայ Ազգ. Ժողովին մէջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ մինակը կրնայ դահլիճ կազմել, քանի որ բացարձակ մեծամասնութիւն ունի: Իրմէ ետք կուգայ, ինչպէս գրած էինք երէկ, Ինէօնիւի Հալքը որ 140–145 աթոռ կրնայ ունենալ եւ լուրջ ընդդիմութիւն մը շարունակել: Ընտրական եղանակը — պարզ համեմատական — թոյլ տուած է ճզմել փոքր կուսակցութիւնները: Յիշենք թէ ժողովուրդին հազիւ 60 առ հարիւրը մասնակցած է քուէարկութեան:

ՊԱՊԻՆ ԳԻՐԸ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Էսոշիէթըտ Փրէս կը հաղորդէ որ Պօղոս Զ. գիր մը ուղղած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին յաջողութիւն մաղթելով եպիսկոպոսական ժողովի աշխատանքներուն: Այդ ժողովին իբր դէտ մասնակցած են Քրիստոնեաներու Միութեան կաթողիկէ քարտուղարութեան երկու ներկայացուցիչներ՝ Գերպ. Ժերոմ Համէր եւ Հայր Փիէր Տիւփրէ: Պապը հրաւիրած է Կաթողիկոսը որ իրեն այցելէ ի Վատիկան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ամերիկեան դեսպանատունը իր պարբերականին մէջ Արտաքին նախարարութեան պատկանող անձնաւորութեան մը (անունը չի տար) յայտարարութիւնը տպած է, ինչ որ ռումբի ազդեցութիւն ունեցած է Պէյրութի մէջ: Այդ յայտարարութեան մէջ կը շեշտուի թէ Միացեալ Նահանգները մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն Լիբանանի հողային ամբողջականութեան որեւէ սպառնալիքի: Արտաքին նախարար Սալէմ յայտարարած է թէ նպաստաւոր կերպով կ՚ընդունին ամերիկեան յայտարարութիւնը, իսկ Պէյրութի մամուլը աւելի վերապահ է բայց Ալ Մուհարըր կը գրէ թէ ամերիկեան խաղ մըն է ծածկելու համար իսրայելեւ-ամերիկեան բարեկամութիւնը: Եթէ կը գրէ թերթը, Ամերիկա անկեղծ է, թող արդիլէր Իսրայէլի որ Լիբանանի վրայ յարձակի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը խնդրոյ առարկայ դարձուց հաւանական բանակցութեան մը կարելիութիւնը Իսրայէլի հետ: «Ալ Ահրամ»ի մէջ լոյս տեսած յայտարարութեան մէջ, Ռիատ դիտել կուտայ, թէ «բանակցութիւնը պիտի նշանակէր Արաբներու անձնատուութիւնը»: Բանակցութիւնները կրնան միայն կատարուիլ Եարինկի միջոցով, որպէսզի գործադրուի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի որոշումը: Թերթը իր կողմէ կ՚աւելցնէ, թէ Եգիպտոս հաւատարիմ կը մնայ Խարթումի խորհրդաժողովի սկզբունքներուն, այն է, ոչ մէկ բանակցութիւն, ոչ մէկ հաշտութեան կնքում Իսրայէլի հետ եւ, վերջապէս, ոչ մէկ հրաժարում պաղեստինեան իրաւունքներէն: Քաղաքական դէտերու կարծիքով, այս ճշդումը կատարուած է արաբական աշխարհի եւ Եգիպտոսի ժողովուրդին մէջ արձանագրուած յուսաբեկութեան հետեւանքով: Դամասկոսի մէջ, օրինակ, Եգիպտոսի առջի օրուան առաջարկը նկատուեցաւ «պաղեստինցի ժողովուրդին կըռնակին տրուած դաշոյնի հարուած»:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ գացող օդանաւին մէջ մեռած է Սոնիա Հէնի, գեղարուեստական սահնակի ախոյեան: 57 տարեկան էր եւ լէօսէմիէ կը տառապէր:

ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսըն ամերիկացի ուսանողի մը ուղղուած պատասխան-նամակի մը մէջ դիտել տուաւ, թէ կը փափաքի խաղաղութիւնը վերահաստատուած տեսնել Վիէթնամի մէջ: Սակայն, կ՚աւելցնէ նախագահը, «տեղի պիտի չտամ հրապարակային ցոյցերու ազդեցութեան տակ»: Ծանօթ է, որ Հոկտեմբեր 15ին, Ամերիկայի զանազան քաղաքներու մէջ խաղաղ ցոյցեր տեղի պիտի ունենան, որոնց ընթացքին պիտի պահանջուի վերջ տալ Վիէթնամի պատերազմին: Միւս կողմէ Սպիտակ Տունը հաղորդեց, թէ Նիքսըն Նոյեմբեր 3ին կարեւոր ճառ մը պիտի արտասանէ: Ճառը պիտի շօշափէ Վիէթնամի հարցը:

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ Փրոֆ. Օթա Սիք, որ կը նկատուի «Փրակայի դարնան» հիմնադիրներէն գլխաւորը, քանի որ ինք պատրաստած էր երկրին տնտեսութեան բարենորոգման ծրագիրը, հեռացուած է Համայնավար կուսակցութեան շարքերէն:

ՏԽՐՈՒՆԻ ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ԳԱՐՄԷՆ

Յաւով կ՚իմանանք որ Նէօյիի հիւանդանոցը Շաբաթ օր իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Իսկուհի Գարմէն, այրին յեղափոխական Լեւոն Գարմէնի (բուն անունով՝ Աւագեան), որ նահատակուեցաւ 1917ին, Ուրֆա: Ողբացեալը շուրջ 80 տարեկան, ծնած էր Պոլիս, վանեցի ծնողքէ: Բացառիկ ուշիմութեան տէր, աւարտելէ ետք Էսայեան վարժարանը, պաշտօնավարած է հոն, եւ գլխաւորաբար Նիկողոսեան վարժարանը: Ապա 19 տարեկանին դաւառ զրկուած Ազգանուէր Հայուցեաց Միութեան կողմէ, դպրոցներ հիմնելու համար: Հիմնած է 17 դպրոցներ, գլխաւորաբար Սասունի շրջանները: Ուսուցչութիւն ըրած է նաեւ Էօտէմիշ: Աշխատակցած է Պոլսոյ Ծաղիկ ամսաթերթին:

Կորսնցնելէ ետք իր ամուսինը եւ հինգամեայ մէկ զաւակը, կը փոխադրուէր Ժընեւ իր միւս զաւկին՝ Վիգէնի հետ, զոր դժբախտութիւնը պիտի ունենար կորսընցնելու յետագային: Պաշտօնավարած է նաեւ Քրաֆթ Պոնարի վարժարանը (Պնիէ, Զուիցերիա):

Բացառիկ զարգացումի տէր, Տիկին Իսկուհի Գարմէն կը պատկանէր հայ կանանց այն սերունդին, որ պատիւ բերաւ իր ժողովուրդին: Կեանքի յարատեւ դժբախտութիւնները, արդարօրէն դառնացուցած էին զինքը եւ մեկուսացած կեանք մը կ՚ապրէր Նէօյիի իր սենեակին մէջ:

Ըստ իր փափաքին, յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի պարզ արարողութեամբ մը: Հաւաքուիլ այս Չորեքշաբթի ժամը 15ին Նէօյիի քոմիւնալ հիւանդանոցը, (36 Ավընիւ տիւ Ժեներալ Լըքլէր) ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Նէօյիի նոր գերեզմանատունը:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Գացի, տեսայ Հայաստանը, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ Երեւանը, քաղաքայր Երեւանը: Արդարեւ, ինծի պէս զբօսաշրջիկի մը համար, որ միայն 15 օր ունէր տեսնելու ինչ որ կը փափաքէր, եթէ անձնական կառք (մեքենայ կ'ըսեն հոն) ունեցող մտերիմ մը չունենայ, հազիւ թէ ի վիճակի կ'ըլլայ տեսնելու կազմակերպիչներուն ճշդորոշած տեսարժան վայրերը, որոնք, ի դէպ, Երեւանի շրջագիծէն 40–50 քիլոմեթր անդին չեն անցնիր: Այսուհանդերձ, դարձեալ զոհ մնացի եւ երբեք չեմ զղջար այցելութեանս համար: Անշուշտ, ազատ ժամերուս շրջագայեցայ, մտայ ժողովուրդին մէջ, այցելեցի գոց շուկան, խանութներ, ուր ամէն տեսակ ապրանք կարելի է գտնել առատօրէն: Գիները Ֆրանսայի համեմատութեամբ կրկինն են, իսկ աշխատաւորին օրապահիկը գրեթէ կէսն է Ֆրանսացի նոյն գործը կատարող բանուորին ստացած թոշակին բաղդատմամբ: Եղայ ընտանիքներու մօտ եւ ճաշակեցի քոնեակ, որ ճաշին սկիզբը կը խմեն մեծ դաւաթներով, ճաշակեցի գինի եւ օղի: Սեղանները լիքն ու առատ: Բոլորն ալ, ինչպէս իրենք ըսին, ձեւով մը «եոլա կ'երթան»: Ճանչցայ մեր սքանչելի ժողովուրդին անսահման հիւրասիրութիւնը դուրսէն եկող հիւրերուն հանդէպ: Պատահեցաւ, որ քանի մը առիթներով հանրակառքին վայրը հարցնեմ պատահական անցորդներու.— «Այո', հայրիկ, ես ալ հոն կ'երթամ», եւ կը նստի քեզի հետ եւ կը վճարէ տոմսիդ գինը ու երբ կը բողոքես՝ «ոչինչ, դուք մեր հիւրն էք» կ'ըլլայ պատասխանը:

Անպայման առաջին հարցումը իրենց բերնին ծայրն է. «Հաւանեցի՞ք մեր Երեւանին»: Ի՞նչ պատասխանես. «Սիրելիս, այդ հարցումը մեզի, Հայերուս մի ուղղէք, հարցուցէք Ֆրանսացիին, Ամերիկացիին եւ բոլոր օտարներուն, բայց մեզի՝ ո'չ, ասիկա մեր հայրենիքն է, բնական է, որ լաւ ըլլայ»: «Ա՛խ, հայրիկ, ինչ լաւն ես խօսում»: Մեծ շուկային մէջ ներկայ եղայ գիւղացի ծախողի եւ գնորդի կռիւին եւ հաւատացէք, հաճոյքով մտիկ ըրի փոխանակուած վիրաւորական արտայայտութիւնները, անշուշտ հայերէնով: Ի՛նչ խօսքեր չըսին իրարու...

Քանի մը վայրերու մէջ ներկայ դրտնուեցայ երիտասարդական հաւաքոյթներու, ունկնդրեցի անոնց երգն ու նուագը՝ «Վէրքերով լի ջան Ֆետայ եմ», «Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ» եւ շարքը յեղափոխական երգերու: Ու ասոնց վրայ բոլորին անոյշ ժպիտը, երբ կը նկատեն հոգեկան ուրախութիւնս: Եւ դիտեցի դպրոցներու մուտքին կամ բակին մէջ. հարիւրներով երկսեռ փոքրիկներ, մաքուր, կոկիկ, վառվռուն այտերով, կարմիր վզնոցներով, մանաւանդ այս օրերուն, երբ Երեւանը, ի'նչ կ'ըսեմ, բովանդակ Հայաստանը «Թումանեան» կ'ոգեկոչէ: Ժամերով նստեցայ անոնց կողքին, մտիկ ըրի անոնց քնքոյշ հայերէնը, որուն այնքա՛ն կարօտը կը քաշէի: «Հայրիկ, ո՞ւրկից էք գալիս, հա', Ֆրանսասայից», եւ միշտ նոյն պայմանադրական հարցումը. մեր քաղաքը լա՛ւն ա: Լաւն ա, լաւն ա, տօ շանորդիներ, ձեր պլպուլի լեզուին մեռնիմ:

Երեւանի եւ շրջականերուն մէջ նոր շէնքեր եւ, մանաւանդ, դեռ շինուելու վրայ եղող կառոյցներ, տասնապատիկը աւելի եղածէն, աւարտածէն: Ըստ իրենց հաւաստիացումին, «փլան»ով նախատեսուած է հինը քանդել, նորը շինել: Ընդունինք, որ հսկայ շինութիւններ են կատարուած՝ շէքերէն մինչեւ լայն պողոտաներ:

Ես, անկեղծ ըլլալու համար, շատ չզարմացայ. երբ վերջին քսան տարիներուն բոլոր երկիրներու մէջ հսկայաքայլ աշխատանքներ կը կատարուին շինարարական մարզին մէջ, մեր շինարար ժողովուրդը չէ, որ պիտի անճրկէր: Ա՛խ սա «փլանը», այս անճոռնի բառը:

«Արմենիա» հիւրանոց:

Արդար ըլլալու համար ըսեմ, որ համաձայն թերթերու ծանուցումին, այս հիւրանոցը առաջին կարգի է: Առնուազն իմ եւ ընկերոջս բաժին ինկած սենեակը Ֆրանսայի նոյնիսկ երրորդ կարգի պանպոկներու սենեակներուն չէր համապատասխաներ, սակայն, լաւ է չխօսինք այդ մասին: Հազարաւոր զբօսաշրջիկներ միեւնոյն պանդոկին մէջ գրեթէ ամէն օր երթուդարձ կը կատարեն, հետեւաբար շատ բարակը փնտռելու չէ:

Ամէն առաւօտ յուզումի նոյն դառն պահերը ապրեցայ: Երեւակայել, որ ամէն առաւօտ հիւրանոցին առջեւ ահագին բազմութիւն մը կը սպասէ: Ժամը 9ին, երբ նախաճաշը կը լրանայ եւ հիւրանոցին դուռները կը բացուին, Երեւանի բոլոր անկիւններէն եկած բազմութիւն մը իր հարազատները կը փնտռէ: Լսած են, թէ այսինչը պիտի գայ Արժանթինէն, այնինչը՝ Ամերիկայէն կամ Ֆրանսայէն ... շատեր (համարձակները) կը մօտենան ու կը հարցնեն՝ իրենց ծանօթին կամ ազգականին անունը տալով: Եւ երբ պատասխանը կ'ըլլայ ժխտական, յուսախաբ կը մեկնին: Եւ այսպէս ամէն օր: Սակայն պատմեմ սրտառուչ դէպք մը:

Կին մը կը մօտենայ ինծի. «քոյրս պանդոկ կը գտնուի, խնդրեմ այս թղթիկը իրեն յանձնեցէք, ինծի թոյլ չեն տար ներս մտնել»: Կ'երթամ խնդրանքը կատարելու: Քիչ ետք երկու անծանօթ եւ զիրար չճանչցող քոյրերը իրարու կը հանդիպին:

— Դո՞ւն ես:

— Դո՞ւն ես, եւ իրարու գիրկ կը նետուին արտասուելով:

Ի'նչ գիտնամ, Խարբերդէն կամ Մալաթիայէն Հայաստան գաղթած հայ մայրիկը իր տեղացիի տարազով եւ միեւնոյն տեղէն 50–60 տարի առաջ Ամերիկա գաղթած «չիք» հագուստով քոյրը... գիրկ գիրկի:

Եթէ կրնաս մի լար...

Ներկայ եղայ «Ալմաստ» օփերայի ներկայացումին, նիւթը գիտէի արդէն, Թումանեանի «Թմկաբերդի առումը»: Օփերայի վերածուած վիճակին մէջ սքանչելի է: Նոյն պէս ներկայ եղայ «Արա Գեղեցիկ»ի թատերական ներկայացումին. խուռներամ բազմութիւն, միջանցքներն անգամ լեփ-լեցուն, խրախուսիչ պատկեր:

Կազմակերպուած պտոյտներուն շնորհիւ, որոնք տեղի կ'ունենային օթոքառներով ամէն օր ժամը 10էն 14, այցելեցի տեսարժան վայրերը — Էջմիածին, Զուարթնոց, Սեւան, Կարմիր Բլուր, Գեղարդ, Գառնի, Մատենադարան, պատմութեան ու յեղափոխութեան թանգարան, Ազատութեան Բլուր, ուր «ճիւաղ»ին տեղ բարձրացած է ազատութեան խորհրդանիշ Մայր Հայաստանի արձանը, Ապրիլեան Եղեռնի անմար բոց եւ Սարդարապատ իր յուշարձաններով եւ զանգակներով... բայց հոս քար դնենք մեր սրտին վրայ եւ լսենք մեր կիտին (սիրուն, փոքրիկ օրիորդ մը) մեկնաբանութիւնը:

Մեր պատմութեան լաւածանօթ օրիորդը պատմեց.

— Գիտէ՞ք ինչ է Սարդարապատը, 1918ի սկիզբը (թուականը միտքերնիդ լաւ պահեցէք) Թուրքերը գրաւելէ ետք Կարսը, Ալեքսանդրապոլը, եկան Երեւանի առջեւ: Այն ատենուան դաշնակ կառավարութիւնը փախաւ եւ համայնավարները կասեցուցին Թուրքերու յառաջխաղացումը, զանոնք փախցուցին եւ փրկեցին Հայաստանը»: Այսքան, ո'չ աւելի, ո'չ պակաս: 1918 Մայիս 28ին դաշնակ կառավարութիւնը փախաւ (?), իսկ Հայաստանի Հանրապետութի՞ւնը, եթէ չըլլար ան, կ'ըլլա՞ր այսօրուան Հայաստանը, աղջիկը լուռ մնաց այս կէտին մէջ:

Սակայն, սիրելի Երեւան, քաղաքամայր Երեւան, հին դարերու 5000 տարուան պատմութիւնը լաւ սորվեցուցեր ես զաւակներուդ, ինչո՞ւ սա 50 տարուան պատմութիւնը կը խեղաթիւրես. ախր ամօ՛թ է էլի, դեռ ապրողներ կան մէջդ, շուրջդ, որոնք բոլորն ալ քմծիծաղով կը մօտենան ըսածներուդ:

Բայց ես կը հաւատամ ճշմարտութեան յաղթանակին, չէ՞ որ հրէշին արձանը այսօր քանդուած եւ անոր տեղ բարձրացած է Ազատութեան խորհրդանիշը, չէ՞ որ վերջապէս Սարդարապատի կոթող հաստատուած է:

Այո', կը հաւատամ, որ մեր ժողովուրդը պիտի իմանայ, պիտի գիտնայ իրաւ պատմութիւնը Սարդարապատի, եւ բոլոր Սարդարապատներուն մէջ ինկած անուանի ու անանուն հերոսներուն, որոնք առանց մակդիրի Հայաստանը կերտեցին եւ զայն հայացուցին, պիտի գիտնայ պատմութիւնը բոլոր անոնց, որոնք օտարութեան մէջ գրչով թէ խօսքով Հայաստան երդեցին եւ հայրենիքի վաւերական պատմութիւնը գրեցին...

Այն ժամանակ, սիրելի Երեւան, քու անթիւ քաղաքներուդ եւ գիւղերուդ հրապրակները շատ քիչ պիտի գան անոնց անունները յաւերժացնելու համար:

Ես կը հաւատամ հէ՛յ ջան Երեւան:

ԳՐ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԾՈՎԱՓՆԵԱՅ ՊԱՐՏԷԶԸ

—o—

Փոքրիկ Փորթուկալը ծննդավայրն է Կոմէսի, Տա Կամայի եւ Մակէլլանի, որոնք ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերուն Ափրիկէի ցարդ անծանօթ շատ մը մաէերը գտան: Փորթուկալ ինք եւս բաւական սպասեց մինչեւ որ Եւրոպայի զբօսաշրջիկները ըրին այս գեղեցիկ երկրին գիւտը:

Լիզպոն, որ Փորթուկալի մայրաքաղաքն է եւ աշխարհի ամենագեղեցիկ բնական նաւահանդիստներէն մէկը՝ զբօսաշրջիկին կուտայ երկրին մասին առաջին գաղափարը:

Շոգենաւով եկողները իրենք զիրենք կը գտնեն ԺԸ. դարու երփներանգ մէկ քաղաքին մէջ: Նաւահանդիստին դէմի փառաւոր հրապարակը շրջապատուած է կառավարական շէնքերով: Ետեւի կողմը՝ Լիզպոնի եօթը բլուրները, կէտկիտուած են պալատներով, եկեղեցիներով եւ տուներով, որոնց գոյները կը պէսպիսուին մեղրագեղինի եւ ձմերուկի վարդագոյնի երանգներով: Տեքոռը այնքան կը նմանի հին օփերաներու տեսարաններուն, որ օտարները պահ մը կը մնան ապշահար:

Օդանաւով գալու պարագային ուղղակի կ'իջնէք Ի. դարու Փորթուկալի մէջ: Ամէն բան արդիական, լուսաւոր եւ ընդարձակ է: Օդանաւակայանին հանգրստաւէտ սպասման սրահներուն մէջ պարտականութիւն ստանձնած են անգլերէն խօսող պաշտօնեաներ: Խոշոր օթոպիւսներ քանի մը վայրկեանէն ձեզ կը տանին քաղաքին կեդրոնը: Ճամբու ընթացքին լայն պողոտաներ, գեղեցիկ տուներ, ծաղկազարդ ճամբաներ եւ ցայտաղբիւրներ կը գրաւեն ձեր ուշադրութիւնը:

Բայց, եթէ Սպանիայէն Փորթուկալ անցնիք շոգեկառքով եւ կամ ինքնաշարժով, այն ատեն միայն կրնաք տեսնել երկրին իրական դիմագիծը եւ մասնայատկութիւնները:

Սպանիա եւ Փորթուկալ թէեւ սերտօրէն իրարու կապուած են աշխարհագրական եւ ցեղային տեսակէտով, ունին իրարմէ շատ տարբեր տեսարաններ,

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Գ.

Խորհրդակցութիւնների փակումից յետոյ, տեղի ունեցաւ մեծ հացկերոյթ Թիֆլիսի առաջնորդարանում: Կենաց բաժակներ առաջարկուեցին ցարի, Վորոնցով–Դաշկովի, ռուսական բանակի, հայ ժողովրդի համար եւայլն, բայց ոչ ոք չէր վստահանում բերան բանալ Թիւրքահայաստանի ապագայի մասին, որ ամէնքի մտահոգութեան առարկան էր: Հերթը հասաւ Թումանեանին, որ բաժակը ձեռքն առնելով՝ ելաւ տեղից:

— Աղքատ ու թշուառական Քրդի մէկը մեռել էր: Հարեւանուհիները հաւաքուել էին դիակի շուրջը սուգի: Մեռելի կինը բերան-բերան լաց էր լինում ամուսնու վրայ եւ ասում. «Վա՛յ ես քո արծաթապատ թրին մատաղ: Վա՛յ ես քո ոսկեզառ հագուստներին մատաղ: Վա՛յ ես քո արաբական նժոյգին մատաղ...»: Հարեւանուհիները, այս ողբի վրայ զարմացած՝ իրար երես են նայում: Վերջը, նրանցից մէկը, չհամբերելով՝ դառնում է Քրդի այրիին եւ ասում. «Աղջի, ախր քո մարդը ո'չ արծաթապատ թուր ունէր, ո'չ ոսկեզառ հագուստ եւ ոչ էլ արաբական նժոյգ. էդ ինչե՞ր ես երգում դու»: Այրին, աչքերը սրբելով պատասխանում է. «Ճիշդ է, չունէր, բայց մտքումը կար»: Հիմի, պարոններ, ես բարձրացընում եմ այս բաժակը ձեր մտքերի կենացը»:

Նրա արտակարգ սրամտութիւնը արտայայտւում էր ոչ միայն ճաշերի ու հիւրասիրութիւնների ժամանակ, այլեւ մասնակի զրոյցների մէջ: Թումանեանի տրամադրուած զրոյցները մի-մի քերթուածներ էին: Վա՛յ եթէ մէկը այդպիսի պահերին վէճի բռնուէր նրա հետ: Ծաղր ու ծանակի առարկայ կը դառնար: Թումանեանը խօսքի տակ մնացողը չէր:

1920ի ամառը Բժ. Սաղեանի հետ այցելութեան գնացի Թումանեանին: Որովհետեւ Սաղեանը յաճախ տեսնւում էր Թումանեանի հետ, իսկ ես, Հայաստանում լինելով, մի քանի ամսից ի վեր նրան չէի հանդիպել՝ բնականաբար, առաջին բարեւին, ես էի նրա ուշադրութեան առարկան: Սրա վրայ Սաղեանը, որ ինքն էլ նշանաւոր զրուցակից եւ առակախօս է, ասաց.

— Երկու գիւղացիներ, Առաքելը եւ Յակոբը, այցելութեան են գնում Գրիգոր անունով մի երրորդ գիւղացու: Առաքելը բերել էր Գրիգորի համար մի խուրջին՝ լիքը ձմերուկով, սեխով, մեղրով ու գաթաներով, իսկ Յակոբը ձեռքին ոչինչ ունէր: Գրիգորը, տեսնելով խուրջինը՝ նետւում է Առաքելի գիրկը.— «Բարով, հազար բարով, Առաքել ջան, ի՞նչպէս ես, քէֆդ, հալդ, սանամէ՞րս ինչպէս է, երեխաներդ էլ, Աստուծով, ողջ ու առողջ են: Դէ, պատմի՛ր տեսնենք: Գործե՞րդ ոնց են: Յուսով եմ, որ հունձքդ լաւ էր էս տարի: Հա, եզդ լաւացա՞ւ. լսեցի թէ մի ոտքը դուրս է ընկել...»: Այսպիսով, բոլոր ողջագուրանքներն ու հարցերն սպառելուց յետոյ՝ Գրիգորը դառնում է դէպի դատարկաձեռն եկած Յակոբը եւ ասում. «Յակո՞բ, դէ էդ ա դու էլ էդտեղ ես»... Հիմա մեր բանն է դառել, Յովհաննէս, Արշակի համար էլ՝ համբոյր, է՛լ գրկախառնութիւն, է՛լ հարց ու փորձ, իսկ ինձ համար հասարակ բարեւ էլ չկայ...

— Էդ էդպէս է, վրայ բերաւ Թումանեանը, բայց թէ՝ խուրջինը չեմ տեսնում...

Աւելի եւս բնորոշիչ է, Թումանեանի սրամտութեան տեսակէտից, հետեւեալ պատմութիւնը.

1918 Օգոստոսին, մեր ընտանիքները գնացել էին ամարանոց: Թիֆլիսում «անտէր» մնացած՝ Թումանեանը եւ ես ամէն օր հանդիպում էինք միասին Բօ-Մոնդ ճաշարանում: Ճաշի ժամանակ, բնականաբար, խօսում էինք հազար ու մի հարցի մասին: Մի օր էլ խօսքը դարձաւ օր ըստ օրէ շեշտուող թանգութեան շուրջը: Այս առթիւ ես այն միտքն արտայայտեցի, որ եթէ մենք, միեւնոյն թաղի մէջ ապրող ծանօթ-բարեկամներս, շնորհք ունենանք հաւաքական ճաշեր կազմակերպելու՝ ե՛ւ մեր ապրուստը կ'ժամանակ, ե՛ւ մեր կանայք կ'ազատուէին խոհանոցի ամէնօրեայ տաղտուկից: Այս միտքը պառկեց Թումանեանի գլխում: Մատիտը ձեռքն առաւ, սկսեց զանազան հաշիւներ անել եւ դուրս բերաւ, որ մարդագլուխ 25 կոպէկով, կարելի է շատ վայելուչ հաւաքական ճաշ կազմակերպել: Իր այս հաշուական եզրակացութիւնը ստուգելու համար, նա դիմեց ճաշարանի տիրոջը.

— Մերիման, թէ հոգիդ սիրես, ճիշդն ասա. այս ճաշը, որ դու մեզ տալիս ես 60 կոպէկով, քեզ վրայ ի՞նչ է նստում:

Մերիմանը փոքր ինչ մտածեց եւ պատասխանեց.

— Ձեր արեւն եմ ասում, Պ. Թումանեան, այդ ճաշը, որ դուք ուտում էք, ինձ վրայ նստում է 80 կոպէկ:

— Ի՞նչպէս թէ...

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(3 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊՈՂՈՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

Պողոսը ոտքի ելավ, ձեռքերը գրպանները խրեց, մի քանի քայլ արեց դեպի դուռը, հետո հանկարծ կանգ առավ, ետ դարձավ և ուղիղ աչքերի նայելով Մարիամին՝ հարցրեց.

— Ասա, Մարիամ, ինչո՞ւ ես դու ինձ հետ այդպես վարվում, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անտարբեր, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անսիրտ, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անգութ, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անողորմ, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անխղճմտանք, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անմարդկային, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անհոգի, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անսրտակից, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անկարեկից, ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդքան անգթաս

Հայրապետական Պատուիրակ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան Փարիզի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հոգեւոր դասը, վարչութիւնը, հոգաբարձութիւնը, պաշտօնէութիւնը, երէցկին Սիրանոյշ Մինասեան, ընտանեկան պարագաները եւ ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍ Ա. ՔՆՀՅ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

վախճանումը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, Ուրբաթ Հոկտեմբեր 10ին, առաւօտեան ժամը 9ին:

Օծման կարգը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ Հոկտ. 17, առաւօտեան ժամը 9,30ին ի ժամ պատարագի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի թաղման կարգը եւ վախճանեալի մարմինը կ'ամփոփուի Անիէռի գերեզմանատունը:

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր յարգանքը մատուցանելու աւելի քան յիսունեւեօթը տարիներ հայ եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականին:

ԼԻՈՆ.— Պ. Ժաք Ագըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակները, թոռները, ազգականներն ու խնամիները, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Ագըլեան, զաւակները, թոռները, ազգականներն ու խնամիները ինչպէս նաեւ Ճընկըտըրեան, Թէրզեան, Օհաննէսեան, Քելէկեան, Ագըլեան, Գալայճեան ընտանիքները անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ-ԺԱՔԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ուզունեան)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի Հոկտեմբեր 13ին:

Յուղարկաւորութեան թուականը պիտի հաղորդուի յետագային:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր-Վարդանեան ընտանիքի անդամներուն եւ պարագաներուն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Գոհարիկ Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը ծանուցուի Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան թէ այս Կիրակի ի մէջ պատարագի տեղի պիտի ունենայ Հայրապետական մաղթանք,

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ծննդեան 60ամեակին առթիւ:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ Դաւիթ Ծայր. Վրդ. Սահակեան: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պօղոս Փափազեանէ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ովսաննա Զորաբաբելեանի մահուան առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը:

ԿԸ ԽՕՍԻ Պոլսահայ մշակութային գործիչ
Նիւթ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՍԵԻԱՆ
«Պոլսոյ Հայոց ներկայ մշակութային եւ ընկերային կեանքը»

այս Շաբաթ օր ժամը 20,30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ: Լուսարձակումով կը ներկայացուին Պոլսոյ ազգ. հաստատութիւնները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 16ին:

Կ'ընդունուին վեցուկէս տարեկանէն 11 տարեկան փոքրիկներ:

Աշակերտներու փոխադրութեան համար սահմանուած են երկու օթոքառներ, որոնք առաւօտեան անցնելով նշանակուած կայաններէն, կը հաւաքեն տղաքը, եւ կէսօրէն յետոյ, նախընթրիքը առնելէն վերջ, կը վերադարձնեն:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ փափաքողները կրնան գրել կամ հեռաձայնել թիւ 336-20-48:

Կայաններն են

Premier itinéraire :
Palaiseau, Massy, Antony, L'Hay-les-Roses, Bourg-la-Reine, Bagneux, Fontenay-aux-Roses, Clamart, Issy-les-Moulineaux, Sèvres.

Deuxième itinéraire :
Colombes, Bois - Colombes, Asnières, Paris-17e (Place Champerret) Sèvres.

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ-քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 10-12, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

×

ՍԷՆ – ԼՈՒ (Մարսէյլ).— Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Թաղականութեան: Կը դասաւանդէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 49-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, այս Կիրակի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի մատաղապուր եւ յուշահանդէս Մշակոյթի տան մէջ 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Շասի Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, հայկ. ծէսով:

Յետ պատարագի օրուան պատշաճ յայտագիր (ճառ, գեղարուեստական բաժին):

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին նոր կեդրոնատեղիին բացումը Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 18ին

16, Bd. Carnot — Alfortville

Կը հրաւիրուին համակիրներն ու քաջալերողները:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 Ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Ձեր հանգստեան ժամերուն եւ առօրեայ հոգերէն ետք, լաւագոյն է հայերէն գիրք կարդալ եւ հայկական երաժշտութիւն մտիկ ընել ու նուիրել: Դիմել.—

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Առաւօտները ժամը 10էն 12, իսկ կէսօրէ վերջերը ժամը 2,30էն 7:

Գրատունը ունի արտասահմանեան եւ հայաստանեան հրատարակութիւններ, բառարաններ, տարեգիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ եւայլն:

Նոր ստացուած են հետեւեալ գրքերը.—

Գր. Եպս. Պալաքեան «Հայ Գողգոթան», Բ. հատոր, Փարիզ, 15 Ֆրանք

Աղասիի «Զէյթուն», տպ. Պէյրութ 1968, 15 Ֆ.,: Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով», 6 հատոր, կազմ. հատորը 15 Ֆր.: Ս. Մխիթարեանի «Ֆրանսերէնով արտայայտուող արուեստագէտներ», տպ. Փարիզ 1969, 25 Ֆր.: Տոքթ. Ա. Նագգաշեանի «Եղեռնի հետքերով», տպ. Պէյրութ, 1969, 12 Ֆր.: Հր. Ք. Արմէնի «Հայկական Գերագոյն Ատեան», տպ. Պէյրութ, 1969, 15 Ֆր.: Գ. Օղանեանի «Հայապատում», Պէյրութ 1969, 15 Ֆր.: Թ. Խ. Յակոբեանի եւ Սիմոնեանի «Երեւան 2750», տպ. Երեւան, 1968, 25 Ֆր.: Վ. Հ. Համբարձումեանի «Տիեզերքի էվոլուցիայի պրոբլեմները», Երեւան, 1968, գին՝ 18 Ֆր.: Լ. Վ. Միրզոյեանի «Վիկտոր Համբարձումեան», Երեւան, 1968, 10 Ֆր.: Առաքել Պատրիկի «Հայկական Տարազ», Երեւան, 1967, 17 Ֆր.: «Ռազմաճակատային յուշեր», Երեւան, 1968, գին 5 Ֆր.: Սայաթ Նովա «Խաղեր», տպ. Երեւան 1969, 10 Ֆր.:

Մեզ մօտ պիտի գտնէք զանազան դասագրքեր, մանկ. գրականութիւն, երգարաններ, երաժշտական երկեր, քարտէսներ, ինչպէս նաեւ հայկական եւ օտար դրոշմաթուղթեր:

Կան նաեւ ֆրանսերէն գրքեր Հայոց մասին:

Գրատունը ունի ճոխ մթերք մը հայկական սալերու (տիսք): Արա Պարթեւեանի ամբողջական գործերը, Արմէն Կիրակի (Ամերիկա շինուած), Պր. Լիսիցեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Օ. Տուրեանի, Շահմուրատեանի, ինչպէս նաեւ Գ. Գասբարեանի, Լ. Զաքարեանի, Յ. Պատալեանի, Չէքիմեանի, Թ. Ալթունեանի ժողովրդական եւ աշուղական զանազան Հայաստանեան երգիչներու ձայնապնակները եւ Հայկական Պատարագը:

Ունինք նաեւ Յ. Թումանեանի արտասանական կտորները:

Օփերաներ.— Ա. Տիգրանեանի «Անուշը», «Դաւիթ Բէգ» եւ «Ալմաստ» օփերաները:

Գրադարանը պատրաստ է ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Հին գրքեր կը գնենք, պայմանաւ որ լաւ վիճակի մէջ ըլլան անոնք:

Արդ, մի՛ մոռնաք այցելել Հ. Բալուեան գրատունը:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
16 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11640 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.640

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՉԵԽԵՐԸ

Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի նստաշրջանը երկու օր տեւեց եւ վերջ դտաւ Վալտէք Ռոշէի փակման ճառով: Առանց ուրանալու թէ 1968 Օգոստոսին Կ. Կոմիտէն դատապարտեց խորհրդային զօրքին մուտքը Չեխոսլովաքիա, այս անգամ կը վերահաստատէ պարզապէս նախապէս ըսածը, շեշտելով թէ չեխ կուսակցութեան կը պատկանի բանուորական դասուն մէջ գտնել անհրաժեշտ ուժերը պահպանելու համար Ընկերվարութիւնը: Յետոյ Կ. Կոմիտէին համար, ասիկա փոքր տարակարծութիւն մըն է որոշ հարցի մը շուրջ եւ «պէտք չէ խնդրոյ առարկայ ընէ Համայնավար կուսակցութեանց հիմնական համախոհութիւնը»: Կեդրոնական Կոմիտէն, ապա ծանր կերպով դատապարտեց փիլիսոփայ Կարօտին, որ քանիցս մեղադրած էր խորհրդային միջամտութիւնը Չեխոսլովաքիա: Կը թուի թէ Առակոնի մասին չէ խօսուած եւ միայն Կարօտիի վրայ ծանրացած է ամէն բան: Երկուքն ալ (Կարօտի եւ Առակոն) մասնակցած են նիստերուն, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ որոշ փոփոխութիւններ կան, տրուած ըլլալով որ անցեալին, նման ելոյթներէն ետք, երկուքն ալ վտարուած կ'ըլլային: Վալտէք Ռոշէի համար «Կարօտի կը փորձէ շահագործել Չեխոսլովաքիոյ դէպքերը հակախորհրդային զգացումներ եւ պատեհապաշտ հոսանքներ սնուցանելու համար»:

Ընդհ. քարտուղարը կրկին հրաւէր կը կարդայ ոչ-համայնավար ձախ կուսակցութեանց որպէսզի գործակցին եւ միասնաբար տանին պայքարը աշխարհակալութեան դէմ:

Վալտէք Ռոշէ ձաղկեց նաեւ Փոմփիտուի իշխանութիւնը որ «գործիքն է դրամատիրական մենաշնորհներուն», մոռնալով անշուշտ որ ընտրական համայնավար ձեռնպահութիւնն էր որ ապահովեց Փոմփիտուի յաղթանակը:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Ըստ իսրայելեան մամուլին, Պէյրութ աւելի խորացուցած է իր հակակշիռը պաղեստինցիներուն վրայ եւ նոյնիսկ կարգ մը քոմանտօներ պիտի մեկնին Լիբանանէն:

Իսրայէլ ոչ մէկ հակազդեցութիւն ունեցած է Պէյրութի ամերիկեան դեսպանատան հրապարակած յայտարարութեան առթիւ, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ Իսրայէլի համար նորութիւն չէ այն շահագրգռութիւնը զոր Միացեալ Նահանգները ցոյց տուած են Լիբանանի հանդէպ: Թել Ավիվ կը շեշտէ թէ Իսրայէլ ալ կ'ուզէ որ իր իսկ շահուն համար, Լիբանան պահպանէ իր անկախութիւնը, իր վարչակարգը եւ իր ներկայ քաղաքականութիւնը:

× Իսրայէլի դրամատունը յայտարարած է առջի օր թէ երկրին դրամական պահեստը տարադրամի ճիւղին մէջ 501 միլիոն տոլարի իջած է: Իսրայելեան դանձը որոշած է որ այդ պահեստը երբեք 500 միլիոնէն վար պէտք չէ իջնէ:

× Երուսաղէմի մէջ Մայքըլ Ռոհանի դատավարութիւնը Հոկտ. 30ին յետաձգուած է: Պաշտպան փաստաբանը այս ժամանակամիջոցը առած է ամբողջացնելու համար իր յաճախորդին մտային քննութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐՔ ՏԷ ՓՐԷՆՍԻ մէջ, Փարիզ, 20 հազար առեւտրականներ, փոքր արհեստաւորներ բուռն ցոյց մը կատարեցին ապրուստի սղութեան դէմ: Մասնաւորապէս փոքր առեւտուրին վիճակուած դրժուար կացութեան դէմ: Ցոյցին առթիւ յարակից փողոցներու մէջ բախումներ տեղի ունեցան ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Տասնեակ մը վիրաւորներ կան ցուցարարներու շարքերուն մէջ: 25 ոստիկաններ վիրաւորուած են, որոնցմէ երկուքը ծանր: Միւս կողմէ, հաւանական կը նկատուի, որ Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ աշխատանքի խափանումներ արձանագրուին թղթատարական ճիւղին մէջ: Կը նշանակէ, թէ նամակներն ու թերթերը ցրուումի անկանոնութիւններ պիտի ունենան:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երեք այերանաւերը կը շարունակեն իրենց «պտոյտը» երկրին շուրջ: Աստղանաւորդները Ֆիզիքական գոհացուցիչ պայմաններու մէջ կը գտնուին եւ կանոնաւոր կերպով կը կատարեն իրենց վիճակուած աշխատանքները: Դեռ յստակ չէ հետապնդուած նպատակը: Յայտնի չէ, թէ երեք Սոյուզները անջրպետային կայան մը պիտի հաստատե՞ն թէ ոչ: Հաւանաբար այդ ուղղութեամբ կատարուած նախապատրաստական փորձ մըն է, զոր կ'ընեն խորհրդային գիտնականները: Թաս գործակալութիւնը լուռ է այս մասին:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Իրլանտա հաստատուած անգլիական ուժերու թիւը 10·000ի հասաւ: Ասոնցմէ 3000 կը գտնուի Պելֆասթ, ուր միշտ կացութիւնը լարուած կը մնայ:

ՓԵՔԻՆԻ կառավարութիւնը ազատ արձակած է անգլիացի լրագրող մը եւս՝ Էրիք Կորտոն, որ մօտ երկու տարիէ դերի կը պահուէր իր կնոջ հետ: Ազատ էր միայն իրենց 13 տարեկան տղան: Վերջերս միայն կարելի եղած էր իմանալ թէ Կորտոն ողջ է ու բանտարկուած վասնզի ընտանիքով անհետացած էր 1967ին Փեքինէն Հոնք Քոնկ ճամբուն վրայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 46 մտաւորական դիմումնագիր մը ղրկած են Ու Թանի, բողոքելու համար մարդկային իրաւանց բռնաբարումին դէմ Խորհ. Միութեան մէջ: Ստորագրողները կ'ուզեն որ Ու Թան իր հեղինակութիւնը ի գործ դնէ որպէսզի մարդկային իրաւունքները յարգուին Խորհ. Միութեան մէջ: Կը շեշտեն որ միջազգային կազմակերպութեանց լռութիւնը ազատ կը թողու անոնք որոնք նոր հալածանքներու կ'ուզեն ձեռնարկել:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ իբրեւ արդիւնք Ֆրանքեւխորհրդային յանձնախումբի աշխատանքներուն Ֆրանսական երեք գործատուն պիտի շինուի Խորհ. Միութիւն եւ Ֆրանսա ալ խորհրդային կազ պիտի ստանայ:

ԵՐԿՈԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուսանողներ որոնք Թուրքիա կ'այցելէին ամառը, բանտարկուած են իբրեւ լրտես: Շատ դժուար եղած է ասոնց ազատագրումը եւ երկար տեւած: Երկու երիտասարդներն ալ կրցած են այս ձեւով մօտէն ծանօթանալ թրքական բարքերուն, որոնց մասին շահեկան բաներ կը պատմեն Ֆրանսական մամուլին:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ, կազի, ելեկտրականութեան եւ ընկերային ապահովութեան մէջ գործադուլի շարժումները կը սկսին եւ հաւանաբար ծաւալին գալ շաբթու: Գործադուլի շարժումներ կան նաեւ Ռընօ, Ռոտիասեթա, Ռոն-Փուլէնք եւ Միշըլէն հաստատութեանց մօտ:

ՀՌՈՄԻ Սինոդին մէջ, կարդինալ Սուէնէնս «յառաջդիմական» արշաւանքը սկըսաւ շեշտը դնելով այն կէտին վրայ որ «Եկեղեցին տակաւին բացարձակ միապետութիւն մըն է» եւ ըստ իրեն պէտք է վերջ տալ այդ դրութեան: Հակայարձակման գլուխն են Ափրիկէի եպիսկոպոսները: Քոնարքրիի Արք.ը կը յայտարարէ թէ Պապը Քլըպի մը նախագահը չէ եւ ափրիկեցի եպիսկոպոսները ամօթ չեն նկատեր Պապին ենթարկուիլ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ստորերկրեայ շատ զօրաւոր հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած է: Պատմութեան հզօրագոյն պայթումը կը նկատուի:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԲՐԵԺՆԵՒ-ԿՈՍԻԳԻՆ» ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Հիմնուելով լոկ արդիւնքներուն վրայ, Բրեժնեւ – Կոսիգին խմբակը աւելի լաւ աշխատանք տարաւ, քան ինչ որ կը կարծուէր թէ կրնայ տանիլ հինգ տարի առաջ, ճիշդ այս օրերուն, երբ Կրեմլինի այժմու ղեկավարները ձեռք առին իշխանութիւնը եւ պաշտօնէ հեռացուցին իրենց նախկին ղեկավարը՝ Ն. Խրուշչեւ:

Մոսկուայի հաւաքական ղեկավարութիւնը, բնականաբար, պէտք չունի թեկնածու ներկայանալու վերընտրութեան մը համար: Սակայն, եթէ ներկայ ղեկավարութիւնը նման քայլ մը առնելու հարկադրանքին տակ գտնուէր, ապահովաբար ընտրէր «Երբեք այսքան լաւ վիճակի մէջ չէիք գտնուած» նշանախօսքը, որ հաւանաբար տպաւորիչ ըլլար իբրեւ բանաձեւ:

Ներքին կենցաղի մարզին մէջ, այժմու ղեկավարութիւնը գլխաւորեց ապրուստի մակարդակի բարձրացման ժամանակաշրջան մը, որ վերջապէս կարելիութիւն կուտայ երկրին մուտք գործելու 1970ին անհատական ինքնաշարժներու դարաշրջանէն ներս: Միւս կողմէ ան յաջողեցաւ պահպանել ներքին անդորրութիւնը, առանց յատկանշական ցնցումներու:

Միջազգային բեմի վրայ, ներկայ ղեկավարութիւնը շօշափելի չափով տարածեց խորհրդային զինուորական ուժը, ինչպէս նաեւ ընդլայնեց քաղաքականութեան եւ տնտեսութեան ազդեցութեան ոլորտները: Անդունդի եզերքը չբերաւ Մ. Նահանգներու հետ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները եւ, միեւնոյն ժամանակ, զսպեց Արեւելեան Եւրոպայի մէջ ծայր տուած ըմբոստութիւնները: Վերջապէս, վերջերս, հարկադրեց Մաօն չափաւորելու հակախորհրդային պայքարը, որ իր գագաթնակէտին հասած էր Մարտէն ի վեր, երբ Ուսուրի գետին վրայ տեղի ունեցան արիւնալի բախումներ:

Աւելին, ներկայ Բոլիտբիւրօն կրնայ յաւակնիլ, որ յաջողած է պահպանել իր ներքին միասնականութիւնը, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ է խորհրդային պատմութեան մէջ: Արդարեւ, Լենինի մահէն հինգ տարի ետք Թրոցքի, Կամենեւ, Զինովիեւ, Բուխարին եւ մեծ թիւով ուրիշ ղեկավարներ մաքրագործուեցան կամ շնորհազրկուեցան: Սթալինի մահէն հինգ տարի ետք Բերիա գնդակահարուեցաւ, իսկ Մալենքով, Մոլոթով եւ Կաքանովիչ «հակակուսակցական խմբակ»ի տարբեր անուանուեցան:

Վերոյիշեալ տարողութեամբ քաղաքական «ռումբեր չպայթեցան» Խրուշչեւի պաշտօնազրկումէն ետք, եւ, հակառակ Բրեժնեւի գերագահութեան, ոչ մէկ մենատէր մէջտեղ եկած է Կրեմլինի մէջ:

Սակայն, եթէ ընդդիմադիր կուսակցութեան մը հնարաւորութիւն տրուէր մրցելու իշխանութեան գլուխ գալու համար, տպաւորիչ եզրակացութեան մը յանգած պիտի ըլլար ըսելով, թէ «ժամանակն է փոփոխութեան»:

Նախ որովհետեւ՝ խորհրդային տնտեսութիւնը կրկին տկարութեան նշաններ ի յայտ կը բերէ: Ճարտարարուեստի արտադրութիւնը ներկայ տարեշրջանին ապահովաբար կ'արձանագրէ յետ-խրուշչեւեան շրջանի ամէնէն ցած աստիճանը, մինչ անդին երկրագործութիւնը անցեալ տարուընէ նուազ արտադրութիւն ունենայ: Աւելին՝ խորհրդային կեանքի մակարդակը կը մնայ ամէնէն ցածը բաղդատմամբ ճարտարարուեստականացած միւս երկիրներուն, շատ ետ Ֆրանսայէն, Արեւմտեան Գերմանիայէն, Անդլիայէն, իսկ Մ. Նահանգներու հետ, բընականաբար, կարելի չէ իսկ բաղդատութեան մը մասին մտածել:

Ներքին անդորրութիւնը կարելի եղած է հաստատել շատ ծանր գնով՝ բանտարկելով եւ ճնշելով հերձուածողները, մասամբ գործադրելով սթալինեան մեթոտներ եւ մղում տալով դաղտնի ոստիկանութեան գործունէութեան:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ հիմնական սխալներ գործուեցան անցնող հինգ տարիներուն, մասնաւորապէս 1967ին, երբ Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կեցաւ Միջին Արեւելքի պատերազմին: Մեծ սխալ գործուեցաւ նաեւ Չեխոսլովաքիոյ նկատմամբ 1968ին: Խորհրդային ժողովուրդը սպառազինութեան ամէնէն ծանր բեռը կը կրէ տարիներէ ի վեր: Հակախորհրդային տրամադրութիւնը դեռ զօրաւոր է Արեւելեան Եւրոպայի ու Չինաստանի մէջ: Եւ, վերջապէս, հակառակ Մոսկուայի ճիգերուն, կարեւոր ճեղքեր գոյութիւն ունին աշխարհի համայնավարական շարժումին մէջ: Այս ճեղքերը յատկապէս շեշտուեցան եւ խորացան, երբ Խորհ. Միութիւնը յարձակեցաւ Չեխոսլովաքիոյ վրայ եւ Բրեժնեւ հրապարակ դրաւ սահմանափակ գերիշխանութեան սկզբունքը ընկերվարական երկիրներուն համար:

Ինչ կը վերաբերի անջրպետին, Սոյուզներու յաջողութիւնը չի ծածկեր այն իրողութիւնը, որ լուսնի վրայ առաջին ոտք դնողները Ամերիկացիները եղան:

Սակայն, տասնեակ միլիոնաւոր խորհրդային քաղաքացիներուն համար ամէնէն տպաւորիչ առարկութիւնը ներկայ վարչակարգին դէմ, կրնայ ըլլալ այն, որ այսօրուան կառավարութիւնը կազմուած է 50, 60 եւ 70 տարեկաններէ, որոնց գլխաւոր մտահոգութիւնը այժմու իրավիճակին պահպանութիւնն է: Այդ իրավիճակին շնորհիւ է, որ անոնք յաջողած են ցայսօր պահել իրենց աթոռները: Լենինի մահուան օրերուն ծնած սերունդը հազիւ թէ ներկայացուած ըլլայ ղեկավար շրջանակներուն մէջ: Բազմաթիւ երիտասարդ քաղաքացիներ՝ 30ի եւ 40ի միջեւ, ձգտումը ունին ղեկավար դիրքերու վրայ հասնելու: Սակայն հիները, ներկայ ղեկավարները, դժուարութեամբ պիտի հեռանան իրենց դիրքերէն: Այս է պատճառը, որ կը վախնան նոր գաղափարներէ:

Թ. Ա. Թ.

Ի ՄՕՏՈՅ

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄԷՆ ԵՏՔ
նոյնման հետաքրքրութեամբ
պիտի կարդաք
մեր

ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

Վաղարշապատը Հայաստանի հին քաղաքներէն է, աւելի քան 1900 տարուան անցեալով, քաղաք մը, որ ականատես եղած է մեր պատմութեան բազմապիսի դէպքերուն:

Հին քաղաքը կը գտնուէր այսօրուան Էջմիածնին շրջագիծին մէջ, Երեւանէն 18–20 քիլոմեթր արեւմուտք, արդաւանդ հարթավայրի մէջ, որ կ'ոռոգուէր Քասախ գետով եւ Հրազդանէն բխող մեծ ջրանցքով: Այս ջրանցքը առաջին անգամ փորուած էր Ուրարտացիներու կողմէ, Ռուսա Բ.ի օրով՝ Ք. Ա. 5րդ դարուն: Ջրանցքի կառուցման մասին Ռուսա Բ. ձգած է ընդարձակ սեպագիր արձանագրութիւն մը, որ յայտնաբերուած է Զուարթնոցի մէջ եւ կը պահուի անոր կից կառուցուած թանգարանին մէջ: Ուրարտագէտները այս արձանագրութիւնը հետեւեալ ձեւով կը վերծանեն: (Կը ներկայացնենք համառօտագրելով):

«Խալդ աստծուն, իր տիրոջը, Ռուսան, Արգիշտիի որդին, այս արձանագրութիւնը կանգնեցուց (?): Խալդ աստուծոյ զօրութեամբ, Արգիշտիի որդին կ'ըսէ՝ Կուարլինի հովիտին (?) հողը անմշակ էր, հոն ոչինչ կար: Ինչպէս (?) ինծի Խալդ աստուածը հրամայեց (այնպէս) ես այս խաղողի այգին տնկեցի, ես հրատայեցի հոն հաստատել (?) ցանքերով ու մրգատու այգիներով դաշտեր...: Իլդարունիա գետէն անցուցի ջրանցք՝ (անոր) անունն է «Ումեշինի»: ... Ռուսան, Արգիշտիի որդին, կ'ըսէ. ով այս արձանագրութիւնը փճացնէ, ով (զայն) ջարդէ, ով որ ըսէ՝ «ես եմ (այդ բոլորը) կատարած», ով (իմ) անունը անոր վրայէն վերցնէ եւ իր անունը դնէ, թող խալդ, թէյշեբա, Շիվինի աստուածները (բոլոր) աստուածները երկրին վրայ չթողուն անոր անունը, ոչ անոր ընտանիքը, ոչ անոր սերունդը»:

Ականաւոր ուրարտագէտներու կարծիքով Իլդարոնի գետը Հրազդանն է, «Կուարլինի հովիտը»՝ Արարատեան դաշտի այն հատուածը, որ կը գտնուի Երեւանի եւ Էջմիածնի միջեւ, իսկ «Ումեշինի» ջրանցքը՝ Էջմիածնի Դալմային հետ: Հետեւաբար, դժուար չէ կռահել, որ Արարատեան դաշտի միւս շրջաններուն նման չէն եղած է նաեւ Վաղարշապատի հարթութիւնը: Հաւանաբար հոս գոյութիւն ունեցած է մեծ ու բարեկարգ քաղաք:

Ռուսա Բ.ի կառուցած ջրանցքը Արարատեան դաշտի ուրարտական միւս առուներուն նման յետագային կը խափանուի: Սիմէոն Երեւանցի (ԺԸ. դար) Յովհաննէս Շահխաթունեանց (ԺԹ. դար), տեղեակ չըլլալով Ռուսա Բ.ի ձգած արձանագրութեան, բնականաբար, չէին կրնար ճիշդ կերպով տեղադրել ջրանցքին վայրն ու կառուցման թուականը:

Վաղարշապատի վայրին մէջ բնակատեղի մը գոյութիւն ունեցած է հին ժամանակներուն: Մինչեւ քաղաքին հիմնադրութիւնը, այդ վայրին մէջ, Քասախ գետի ափին կը գտնուէր Վարդգէսաւան աւանը, որ Խորենացիին վկայութեան համաձայն գոյութիւն ունեցած է Երուանդունիներու թագաւորութեան ժամանակներէն՝ 5–6րդ դարերէն: Պատմահայրը ուղղակի կը գրէ. «Այս Երուանդը առաջինն է, Սակաւակեացը, Հայկազունիներից, որի քրոջը Վարդգէսը կին առնելով՝ այս աւանը շինեց, որտեղ եւ Արշակունի Տիգրան Միջինը նստեցրեց հրեայ գերիների կէսը, որ եւ վաճառաշատ քաղաքագիւղ դարձաւ»: Ապա կը շարունակէ. «Այժմ Վաղարշը պատեց նրան (Վարդգէսաւանը) պարսպով եւ ամուր պատուարով եւ կոչեց Վաղարշապատ, որ կոչւում է նաեւ Նոր Քաղաք»:

Պարզուած է, որ Խորենացիին կողմէ Վաղարշակ Ա.ին (117–140) վերագրուած գործերուն մեծ մասը կատարուած է Ա. դարու երկրորդ կէսին՝ Տրդատ Ա.ի ժամանակ: Խորենացիին վկայութիւններէն պարզ կ'երեւայ, որ Վարդգէսաւանին քաղաքի վերածուիլը նոյնպէս կատարուած է Տրդատ Ա.ի ժամանակ, որ թագաւորած է իր մեծ եղբօր՝ Պարսից արքայ Վաղարշ Ա.ի օրով (Ա. դար):

Քաղաքն ունեցած է շարք մը անուններ՝ Վարդգէսաւան, Վաղարշապատ, Նոր Քաղաք (օտարները կոչած են Կայնոպոլիս — Նոր Քաղաք), Քաղաքադաշտ, Քաղաքամայր, Մայրաքաղաք, Արդեմիդա, իսկ այժմ՝ Էջմիածին: Վաղարշապատը գրաւած է ընդարձակ տարածութիւն: Արեւելքի կողմէն ընդգրկած է Զուարթնոց տաճարը, որ կը գտնուէր Էջմիածնէն երեք քիլմ. արեւելք, իսկ արեւմուտքէն՝ Քասախ գետին աջ ափը:

Արշակունիներու թագաւորութեան շրջանին, երկրորդ դարէն սկսեալ, բուն մայրաքաղաք Արտաշատին հետ միասին, երբեմն մայրաքաղաք եղած է նաեւ Վաղարշապատը:

Ռազմագիտական տեսակէտէն քաղաքին դիրքը նպաստաւոր չէր, քանի որ կը գտնուէր բաց դաշտի մէջ: Այդ պատճառով պատսպարուած էր պարիսպներով եւ խոր ու լայն ջրանցքով:

Վաղարշապատի պատմութիւնը ունի բազմաթիւ ելեւէջներ: Արշակունիներու թագաւորութեան անկումէն ետք ան զգալի չափով կորսնցուց իր նախկին արժէքը: Արաբական խալիֆայութեան տիրապետութեան ժամանակ (Է.–Թ. դար) դարձած է սովորական քաղաք, բայց Ժ.–ԺԳ. դարերուն երկրին տնտեսական եւ մշակութային ընդհանուր վերելքին հետ, կը յառաջդիմէ նաեւ այս քաղաքը, որ կը դառնայ ծանօթ անուն մը: ԺԳ.–ԺԸ. դարերուն Վաղարշապատը սովորական մեծ գիւղ էր:

Հին Վաղարշապատի աշխարհիկ կառոյցներէն ոչ մէկ հետք մնացած է: Ի սպառ քանդուած են անոր արքունի պալատները, իշխանական ապարանքները, պարիսպներն ու ամրակուռ աշտարակները, Քասախի կամուրջները, իջեւաններ: Այսուհանդերձ, բաւական լաւ պահպանուած են եկեղեցաշատ քաղաքին աղօթատեղիները: Դարերով Հայաստանի հոգեւոր կեդրոնը ըլլալով՝ եկեղեցիները պարբերաբար վերանորոգուած են եւ մընացած կանգուն:

Կանգուն վիճակի մէջ մնացած են Վաղարշապատի չորս անուանի տաճարները՝ Մայր եկեղեցին, որ յետագային կոչուեցաւ Էջմիածին, Հռիփսիմէն, Գայեանէն եւ Շողակաթը:

Իբրեւ կաթողիկոսանիստ վանք, Էջմիածնի տաճարին կից կառուցուած էին մենարան, յուցեր եւ չէնքեր: Անցեալին Էջմիածին ընդարձակ կալուածներ ունէր: Արաբական տիրապետութեան շրջանին եւ Թ.–ԺԳ. դարերուն Էջմիածին կարեւոր չափով կը կորսնցնէ իր համահայկական արժէքը: Այդ դարերուն կաթողիկոսական աթոռը յաճախ կը փոխադրուի տեղէ տեղ եւ երբեմն ալ նոր աթոռներ կը հաստատուին:

Էջմիածնի դերը կը բարձրանայ յատկապէս ԺԵ. դարուն, երբ 1441ին կը դառնայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տեւական աթոռանիստը:

Էջմիածին կարեւոր դեր խաղացած է մեր ազգին մշակութային կեանքին մէջ: Դարերով հոն հաւաքուած են հազարաւոր ձեռագիրներ: Մեծ արժէք կը ներկայացընէ տաճարին այսօրուան թանգարանը:

Բուն Հայաստանի առաջին տպարանը (1771) եւ առաջին թուղթի գործարանը (1776) կառուցուած է հոս: Էջմիածնի մէջ հրատարակուած է «Արարատ» ամսագիրը: Այժմ հոս լոյս կը տեսնէ «Էջմիածին» հանդէսը: Գէորգեան ճեմարանը տուած է փայլուն շրջանաւարտներու հունձք մը:

Ճարտարապետական գեղեցիկ չէնքեր են Հռիփսիմէն, Գայեանէն եւ Շողակաթը:

Վաղարշապատի մասին խօսելու ատեն անհնար է մոռնալ Զուարթնոցը, որ անցեալին մաս կը կազմէր քաղաքին:

Վերջին տարիներուն քաղաքը ստացաւ գողտրիկ տեսք: Այժմ ունի փլասթիքի, մեքենայի, գինիի, պահածոներու գործարաններ, միջնակարգ դպրոցներ, երաժշտական ուսումնարան, մշակոյթի տուն, թատերասրահ, գրադարաններ, հիւանդանոցներ, պանդոկ, մարզադաշտ եւայլն: Հոս կը գտնուի բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի տուն–թանգարանը:

Էջմիածնի բնակչութեան թիւը կը հասնի մօտ 27·000ի:

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա.

Տագնապներու շրջան մը կը բոլորէ բովանդակ աշխարհը: Քաղաքական սովորական տագնապներէն անդին, կան երիտասարդութեան տագնապը, ուսանողութեան տագնապը, որոնք գուցէ նոր բաներ չեն, պարզապէս բնոյթը փոխուած է ու վերջապէս՝ եկեղեցւոյ տագնապը:

Զեռնհասներ կը հաստատեն թէ Վատիկանի մեծագոյն տագնապն է 16րդ դարէն ի վեր ու Պօղոս Զ.ի հրաւիրած Սինոդին ընթացիկ օրակարգին ետեւ բուն հարցը կը մնայ ա՛յս տագնապը:

Տագնապը վերապահուած չէ անշուշտ կաթողիկէ աշխարհին: Էջմիածինի մէջ ալ եպիսկոպոսական ժողով գումարուեցաւ: Հոն ալ տագնապ, աւելի ճիշդ տագնապներ, որոնց բնոյթը վարդապետական կամ աստուածաբանական հարցեր չեն: Ո՞ր ժողովը, Հայոց մէջ, պիտի զբաղի Հայու յատուկ այս տագնապներով, որոնք ձեռագիրներու գողութեան առկախ հարցեր են, կուսակրօնութեան գայթակղութիւններ, ապաբարոյ բարքեր եկեղեցւոյ ծառաներու, որոնք աւելի եկեղեցին իրենց կը ծառայեցնեն, ու սքեմի մը եւ խաչի մը ապաւինած բարոյական կը քարոզեն բարեմիտ ամբոխներու: Պատրիարք մը ուրիշ պատրիարք մը կ'անարգէ, ու քով քովի նստած, «նախագահութեան նախագահ» կ'ընտրուին ու «Հայր մեր» կ'ըսեն...: Ո՞վ կարգի պիտի հրաւիրէ պատրիարքները, պաշտպանէ մեր վանքերը, դաստիարակէ եպիսկոպոսներն ու ծայրագոյն վարդապետները, որոնք այլեւս փիւտէօր ալ չունին...: Լաւ է գուցէ չծանրանալ պայմանաւ որ լռութիւնը քաջալերանք չնկատուի եւ օր մը զգաստութեան գան բոլորը, վասնզի բարեպաշտներ ալ կըրնան ի վերջոյ գայթակղիլ:

ԽՄԲ.

×

Այս միջանկեալ խորհրդածութիւնները չեն վերաբերիր անշուշտ Վատիկանի Սինոդին, ուր տագնապը այլ է եւ խնդրոյ առարկայ նոյնիսկ Պապին հեղինակութիւնը:

Էքսփրէս այս շաբթու կը զբաղի այս հրատապ հարցով եւ հետեւեալ մատնանշումները կ'ընէ:

Մինչեւ ամսոյն վերջ «Խորտակեալ Գլուխներու» սրահին (այդ է սրահին անունը) մէջ, մօտ 150 կարդինալ, եպիսկոպոս եւ առաջնորդ պիտի փորձեն ճըշդել Եկեղեցւոյ ներքին կազմակերպութեան հարցերը: Իրականին մէջ, պիտի

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Դ.

— Հա, էդպէս է: Ամէն մի ճաշում ես 20 կոպէկ վնաս եմ անում:

— Էդ չեղաւ, ախպէր, ասաց Թումանեանը, կարեկցական արտայայտութիւն տալով իր դէմքին: Էդ հօ քեզ շատ զօռ է հասնում: Արի քո բեռը մի քիչ թեթեւացնենք:

— Ի՞նչպէս թեթեւացնէք, հարցրեց Մերիմանը հետաքրքրուած:

— Ա՛յ, այսպէս. արի դու ամէն մէկիս օրական 10 կոպէկ տուր, էլ չգանք քեզ մօտ ճաշելու...:

Ընթերցողը նկատում է անշուշտ, որ այս պատմութիւնների մէջ սրամտութիւնն ու հիւմբրը իրար հրմշտկում են: Պատճառն այն է որ հիւմբրն էլ Թումանեանի նկարագրի էական տարերքից մէկն է կազմում:

Ոչ ոք նրա պէս համով հեգնել չէր կարող: Նրա նոյնիսկ սուր հեգնանքը չէր վիրաւորում մարդկանց, որովհետեւ նա խիստ նուրբ էր իր հեգնանքների մէջ:

Երեւոյթների եւ մարդկանց մէջ էլ, երգիծականը առանձին պայծառութեամբ էր տպաւորւում նրա յիշողութեան մէջ: Որեւէ մէկի մասին խօսելիս, մանաւանդ ուրախ տրամադրութեան ժամանակ, անմիջապէս մի երգիծական դէպք կը յիշէր նրա կեանքից:

Նրա հիւմբրը առատ նիւթ էր ստանում մասնաւորապէս մեր ժողովրդական բարքերի դիտողութիւնից: Ինչքա՛ն երգիծական պատմութիւններ ունէր նա հայ գիւղացիների եւ մասնաւորապէս Լոռեցիների կեանքից... 1913ի ամառը, երբ մի քանի ընկերների հետ միասին երեք օր հիւր էինք նրա մօտ Դսեղում, մենք հանգիստ չունէինք նրա պատմութիւններից եւ չէինք ուզում հանգստանալ — այնքա՛ն համով էին նրանք:

Հէնց առաջին օրը, ստամոքսի տկարութիւն ունենալով, փոքր ինչ սոդա խնդրեցի Թումանեանից: Բերեց մի բաւական մեծ ծրար:

— Ա՛յ մարդ, այսքան սոդան ինչի՞դ է պէտք, որ առել ես, հարցրի ես զարմացած:

— Բա՛, դա շատ հարկաւոր դեղ է այստեղ: Մեր գիւղացիների համար դա ամենաբուժիչ դեր է կատարում:

Եւ սկսուեց պատմութիւնը:

— Անցեալ տարի, ես էլ քեզ պէս ստամոքսի ցաւ ունենալով՝ մի օր սոդայի հետ փոքր ինչ թթուտ խառնեցի ու խմեցի: Պատահաբար մօտս մի քանի գիւղացիներ կային: Դու մի ասել դրանց վրայ շատ մեծ տպաւորութիւն է թողնում իմ փչփչացող խմիչքը: Յաջորդ օրը տեսնեմ, մի քանի հիւանդ գիւղացիներ եկան մօտս: Մէկը սրտի ծակոցից էր գանգատւում, միւսը՝ երիկամունքից, երրորդը՝ ռիւմաթիզմից եւայլն: Խնդրում էին, որ իրենց դեղ տամ: Ես էլ հետս միշտ փոքրիկ դեղարան եմ բերում՝ այսպիսի դէպքերի համար: Խելքս կտրած դեղերից հանեցի եւ ամէն մէկին մի բան տուի:

— Չէ, Պ. Յովհաննէս, դու էն դեղիցը տուր մեզ, էն դեղիցը, գոչեցին հիւանդներս միաբերան:

— Ո՞ր դեղիցը:

— Էն փչփչացող դեղիցը, որ ունես:

Գլխի ընկնելով, որ խօսքը սոդայի ու թթուտի մասին է, աշխատեցի համոզել հիւանդներիս, որ այդ դեղը ստամոքսի ցաւերի համար է, բայց բան դուրս չեկաւ: Ճարահատեալ հանեցի իմ փչփչացող դեղը» եւ մի–մի բաժակ տուի իմ այցելուներին:

— Արա, կտրեց, հրճուանքով ասաց սրտի ծակող ունեցողը:

— Ես հէնց իմ մօրից նոր ծնուած լինեմ, վրայ բերեց ռիւմատիզմից տառապողը:

— Արա, էս ի՞նչ օրհնուած դեղ ա, ասես մէջս է՛լ պլոճիկ չլինի, վկայեց երրորդը:

Էսպէս էլ միւսները: Էդ օրուանից սկըսած, էլ ուրիշ դեղ հարցնող չկայ քոռն էլ, քաչալն էլ, խուլն էլ շարունակ «փչփչացող դեղի» յետեւից են գալիս: Դրա համար եմ էսքան մեծ պաշարով եկել...

Յաջորդ առաւօտ դիտում էինք Թումանեանի տան բակում գտնուող հինաւուրց եկեղեցին, երբ մի ծերուկ, մութ ու մռայլ դէմքով, անցաւ մեր առջեւից, առանց նոյնիսկ Թումանեանին բարեւելու:

Մեր հարցումին, թէ ի՞նչ ունի այդ գիւղացին Թումանեանի դէմ՝ առանք հետեւեալ պատասխանը.

— Բա՛, դա էլ մի պատմութիւն ունի: Անցեալ ամառ մի երեկոյ մի քանի գիւղացիներ, դա էլ հետները, եկել էին ինձ մօտ՝ նորութիւններ իմանալու: Բաւական համով զրոյց ունեցանք: Մեկնելուց առաջ, յանկարծ, գիւղացիներից մէկը դարձաւ ինձ թէ՝ «Պ. Յովհաննէս, ի՞նչ կլլի մեր էս երկու հարեւաններին բարիշացնես իրար հետ. բոլա ինչքան խռով մնացին»:

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(4 – Շար.)

Քանի դէմ դնել մեծագոյն տաղնապին որ կաթողիկէութիւնը ապրած է ԺԶ. դարէն ի վեր։

Ժողովին պաշտօնական նիւթն է՝ Հռոմէական ժողովներուն հետ, որոնք կան իւրաքանչիւր երկրի մէջ Տիեզերական ժողովէն ի վեր։ Հաճեմատաբար դիւրին գործ է։ Մանաւանդ ակնարկով, հարցն է բարեփոխել եկեղեցւոյ ներքին դրութիւնը, պապին իշխանութիւնն անցնելու համար սահմանադրական միապետութեան մը։ Քայլ մը աւելի առաջ, Վատիկան ալ դիւրին գործ չէ։ Կիրակի օր, ամէն կիրակի կարդ մը աստուածաբաններ Պետրոսի համալսարանը հաւաքուած, պապ։ Քարթըրի (քանատական եպիսկոպոսական ժողովի նախագահ) նախագահութեան ներքեւ չընդալից յայտարարութիւն մը կը հրապարակեն.— «Կաթողիկէ եկեղեցին չընդունիր որ պապը բացարձակ միապետ մը ըլլայ, ոչ ալ եպիսկոպոսները պապին պարզ պատուիրակներն ըլլան։ Ասոր կրօնապետութիւնը կը դարձնէ եպիսկոպոսներու համաշխարհային մարմնին ծոցին մէջ աւելի քան անդրոյթեան վրայ»։

Բայց Սինոդին նախօրեակին, աստուածաբանական միջազգային յանձնախումբին առջեւ, Պօղոս Զ. կը ճչդէր.— «Կարգապետութեան հեղինակութիւնը և ապահովութիւնը Քրիստոսէն իսկ կուգան եւ կենական են եկեղեցւոյ կառավարութեան, կայունութեան, խաղաղութեան եւ միասնականութեան։ Ով որ կը պայքարի անոր դէմ կամ կը ժխտէ, կը վնասէ իրաւ եւ միակ եկեղեցիին։ Իր պատասխանատուութեան մասին հաշուետու է Աստուծոյ դատաստանին առջեւ»։

Տագնապ կերպով մեծ հակասութիւն կայ երկու բնագրերու միջեւ հակառակ ելեւէջին։ Ամերիկացի եպիսկոպոսները իր լուտերներ ըլլալու միտք չունին, ոչ ալ պապականութեան դատը տեսնելու։ Ինչն է որ կը տարբերի։ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ պատասխանատուները այսքան կաթոլիկութիւն կուտան կառոյցի հարցերուն, վասնզի կը տեսնեն այն մեծ տագնապը, որու պէտք է դէմ դնեն։ Ինչ որ ինդրոյ առարկայ է՝ հաւատքն է, պատասխանատուութենց բաշխումի, եկեղեցւոյ յանձնառութեան կամ կուսակրօնութեան հարցերունետին։ Հաւատքը, կամ աւելի ճիշդ հաւատքին բանաձեւումը աշխարհի մը մէջ, որ թեքնիք անհրաժեշտի յառաջդիմութեան մը մէջ, արդիներու բոլոր սխթէմներու խնդրոյ առարկայ դառնալը կը տեսնէ։ Եկեղեցւոյ պատասխանատուները այն կարծիքն ունին թէ երկու հազար տարի է, իրենց ձեռնացած պատգամը այլեւս «չանց-նիր»։ Տիեզերական ժողովը քանդեց եկեղեցական բերդին պատերը, որպէսզի Հոգեզատուած չունչը դուրս ելլէ վերնայարկէն եւ մանէ մեքենաներու, դիւտերու, յեղափոխութեան եւ հիփիներու աշխարհին մէջ։

Բայց աշխարհի հովն է նաեւ որ քրիստոնեաներու միտքը կը խուժէ, թեմերը կը ցնցէ, դպրեվանքերէն ներս կը թափանցէ եւ թափ կուտայ երեւակայութենց։ Կարծես ինչպէս անցեալին մահմերձ աստուածները Հռոմի դեռնա դամբանքը նուաճած ըլլային։ Այն աներեւոյթ, անդամ մը եւս, ինչպէս Զ., Թ., ԺԲ. եւ ԺԶ. դարերուն, եկեղեցին կը փորձէ պատասխան մը դնել, փորձառական ձեւով.— «Եկեղեցին, կ'ըսէր երիցապան աստուածաբան մը, յիսուն տարի առաջ, նաւ մըն է որ կը յառաջանայ կափի հարուածներով» (կափը հոս առնուած է իր երկու իմաստներով՝ նախ կարթ-ածող, ապա փոխաբերաբար կափ, այսինքն ճախող արարք մը)։

(Շար.)

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս Բիւդապէշի մէջ, Լեհաստան, ժողովուրդներու հին երաժշտութեան նուիրուած փառատօն մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին ներկայացուեցաւ նաեւ հայկական երաժշտութիւնը։ Փառատօնին մասնակիցներէն ծանօթ երաժշտ — դէտ Ռ. Աթայեան հետեւեալ մանրամասնութիւնները հաղորդեց հայրենի մամուլին։

— Փառատօնին կը մասնակցէին Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Հոլլանտա, Արեւելեան Գերմանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Ռուսիա, Ուկրայինիա, Վրաստան եւ Հայաստան։

Եօթը օրուան մէջ լսուեցան 14 համերգներ եւ բազմաթիւ հետաքրքրական դասախօսութիւններ։

Մեր զեկուցումը խորագրուած էր «Միջնադարեան հայ վարպետներու երգերը» եւ կ'ընդգրկէր Մեսրոպ Մաշտոցի, Կոմիտաս կաթողիկոսի, Սաեփան Սիւնեցիի, Ն. Շնորհալիի չարականները, Գ. Նարեկացիի գործերուն հիման վրայ յօրինուած տաղերն ու պատարագները։ Մեր նպատակն էր, հիմնուելով միջնադարեան հայ երաժշտութեան մասին կատարած եւ ուրիշներու ուսումնասիրութիւններուն արդիւնքին վրայ, ցոյց տալ, որ այդ ստեղծագործութիւնները (մասնաւորապէս չարականները) մինչեւ մեր օրերը հասած են բաւական հարզատ գոյներով, հետեւաբար կը հանդիսանան իրենց դարաշրջանի (Ե.–ԺԲ. դարեր) նկարագիրը ցոյց տուող ինքնատիպ գործեր։ Այս պատճառով իսկ պէտք է արժանանան երաժշտական աշխարհի ուշադրութեան։ Ասոնք իրենց երաժշտական յատկանիշներով հարազատ են հայ ժողովրդական երաժշտութեան ոճին (ասկէ ալ՝ անոնց ցայտուն ազգային հնչումը), բայց կը հանդիսանան փրոֆեսիոնէլ արուեստի արգասիք։ Միջնադարու հայ վարպետներուն մեղեդիական արուեստը պէտք է դիտուի իբրեւ միջազգային հին դասական երաժշտութեան աչքի զարնող երեւոյթներէն մէկը, քանի որ այդ երգերը այսօր ալ պահպանած են իրենց դեղարուեստական արժէքը եւ նոյնիսկ նախնական վիճակին մէջ (միաձայն, միալար երկարող հնչիւնի փոնի վրայ) համերգներու մէջ ներկայացուելիք գործեր են։ Այս առաջադրութեամբ ալ կազմած էինք հաեմերգի ծրագիրը։

Փառատօնին երգարաժիններէն մէկը ամբողջութեամբ յատկացուեցաւ հայկական եւ վրացական երաժշտութեան։ Արական ձայներէ կազմուած մեր երգչախումբը, Արամ Տէր-Յովհաննիսեանի ջանքերով կարողացաւ շատ կարճ ժամանակի մէջ պատրաստել չարական-ներէ եւ պատարագի երգերէ կազմուած յայտագիր մը։ Երգչախումբը ղեկավարեց խմբավար Լ. Ծատուրեան։ Տաղերը, ըստ կոմիտասեան ձայնագրութիւններու, կատարեց երգչուհի Լուսինէ Զաքարեան։ Ուրախալի է հաստատել, որ մեր երգերը արժանացան ջերմ ընդունելութեան մէկ մասնագէտ ունկնդիրներու կողմէ։

Ներկայ էին Պուտափէշտի համալսարանի երաժշտագիտական ամբիոնի վարիչ պրոֆ. Լայոշ Վիսկի, Պուտափէշտի Ֆիլհարմոնիկ նուագախումբի գեղարուեստական տնօրէն Եանոշ Ֆերենչիկ, Պուտափէշտի Օփերայի գեղարուեստական տնօրէն Եանոշ Սանտոր, Պուտափէշտի Օփերայի գլխաւոր խմբավար Իշթվան Քերթէս, Պուտափէշտի Ֆիլհարմոնիկ նուագախումբի գլխաւոր խմբավար Իմրէ Քոմիվէս, Պուտափէշտի Օփերայի գլխաւոր խմբավար Լայոշ Ֆրիչայ

ԼԻՈՆ.— Պ. Ժաք Ագըլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակները, թոռները, ազգականներն ու խնամիները, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Ագըլեան, զաւակները, թոռները, ազգականներն ու խնամիները ինչպէս նաեւ Ճընկըտըրեան, Թէրզեան, Օհաննէսեան, Քելէկեան, Ագըլեան, Գալայճեան ընտանիքները անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ-ԺԱՔԼԻՆ ԱԳԸԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ուզունեան)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի Հոկտեմբեր 13ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի (Հոկտ. 16) ժամը 16,30ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Աղօթեցէ՛ք իր հոգւոյն համար:

Հայրապետական Պատուիրակ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան Փարիզի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հոգեւոր դասը, վարչութիւնը, հոգաբարձութիւնը, պաշտօնէութիւնը, երէցկին Սիրանոյշ Մինասեան, ընտանեկան պարագաները եւ ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍ Ա. ՔՆՀՅ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

վախճանումը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, Ուրբաթ Հոկտերբեր 10ին, առաւօտեան ժամը 9ին:

Օծման կարգը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ Հոկտ. 17, առաւօտեան ժամը 9,30ին ի ժամ պատարագի:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի թաղման կարգը եւ վախճանեալի մարմինը կ՚ամփոփուի Անիէռի գերեզմանատունը:

Կը հրաւիրուի հայ գաղութը իր յարգանքը մատուցանելու աւելի քան յիսունեւեօթը տարիներ հայ եկեղեցւոյ ծառայող հոգեւորականին:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Օննիկ Թորանեանի եւ իր զաւակներուն իրենց կնոջ եւ մօր

ԼՈՒՋԻ (ծեալ Սարեան)

ցաւալի մահուան առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպըսակի կը նուիրեն.— Պ. Մովսէս Տէմիրճեան 60 Ֆր., Նայիրի պարախումբին եւ 20ական Ֆր. «Յառաջ»ի եւ «Հայաստան»ին: Տէր եւ Տիկ. Պարդեւ Փափազեան 30 Ֆր. Շաւիլի Նոր Սերունդին եւ 20 Շաւիլի դպրոցին: Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Պարտաքճեան 30 Ֆր. Շաւիլի Նոր Սերունդին եւ 20 դպրոցին: Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Տէմիրճեան 30 Հայաստան»ին եւ 20 Շաւիլի դպրոցին: («Հայաստան»ի դումարները ստանալ՝ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վենսէնէն Տիկ. Շնորհիկ Մարտիկեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ողբացեալ Սաթենիկ Պէյազեանի մահուան առթիւ:

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկ. Գնել Կէօշկարեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ողբացեալ Անդրանիկ Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը ծանուցուի Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան թէ այս Կիրակի ի մէջ պատարագի տեղի պիտի ունենայ Հայրապետական մաղթանք,

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ծննդեան 60ամեակին առթիւ:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ Դաւիթ Ծայր. Վրդ. Սահակեան: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սթեֆանէսքուի յայտագիրը՝

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը:

ԿԸ ԽՕՍԻ Պոլսահայ մշակութային գործիչ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՍԵՒԱՆ
Նիւթ
«Պոլսոյ Հայոց ներկայ մշակութային եւ ընկերային կեանքը»

այս Շաբաթ օր ժամը 20,30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ: Լուսարձակումով կը ներկայացուին Պոլսոյ ազգ. հաստատութիւնները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 16ին:

Կ՚ընդունուին վեցուկէս տարեկանէն 11 տարեկան փոքրիկներ:

Աշակերտներու փոխադրութեան համար սահմանուած են երկու օթոքառներ, որոնք առաւօտեան անցնելով նշանակուած կայաններէն, կը հաւաքեն տղաքը, եւ կէսօրէն յետոյ, նախընթրիքը առնելէն վերջ, կը վերադարձնեն:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ փափաքողները կրնան գրել կամ հեռաձայնել թիւ 336–20–48:

Կայաններն են

Premier itinéraire :

Palaiseau, Massy, Antony, L'Hay-les-Roses, Bourg-la-Reine, Bagneux, Fontenay-aux-Roses, Clamart, Issy-les-Moulineaux, Sèvres.

Deuxième itinéraire :

Colombes, Bois - Colombes, Asnières, Paris-17e (Place Champerret) Sèvres.

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ-քաղաքի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ դպրոցի արձանագրութիւնները սկսած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հինգշաբթի օրերը ժամը 10–12, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան:

×

ՍԷՆ – ԼՈՒ (Մարսէյլ).— Հայերէնի դասընթացքները տեղի կ՚ունենան ամէն Հինգշաբթի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Թաղականութեան: Կը դասաւանդէ Շահան Քհնյ. Տէտէեան:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 49-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձենութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, այս Կիրակի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի մատաղապուր եւ յուշահանդէս Մշակոյթի տան մէջ 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Շասի Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, հայկ. ծէսով:

Յետ պատարագի օրուան պատշաճ յայտագիր (ճառ, գեղարուեստական բաժին):

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ARMEN DABAGHIAN

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE
Auteur - Compositeur - Interprète
(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN
et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL

ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE
MARC LAFERRIERE
et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին նոր կեդրոնատեղիին բացումը Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 18ին

16, Bd. Carnot — Alfortville

Կը հրաւիրուին համակիրներն ու քաջալերողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշոյի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարագինն է 15 ֆրանք:

Արձանագրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Քոնտորսէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ - ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր - խորոված

ՅԱՌԱՋ

ԹԵՐԹԻՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆ·	Վեցամսեայ 50 ֆ·	
Արտասահման	Տար· 105 ֆ·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
17 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11641

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

45e ANNÉE — No 11.641

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

Հակառակ Արաբական Լիկայի դոյու – ֆեան եւ Բաղթի Իսլամական Խորհուրդին, կարելի չէ ըսել թէ տարա – ժամուժին, կարելի չէ ըսել թէ տարա – կարծութիւնները բոլորովին հարթուած են արաբական աշխարհին մէջ :

Վարչաձեւի եւ դաղափարախօսութեան տարբերութիւնները արդելք չեն հանդի – սանար սակայն միացեալ ճակատ կազմե – լու Իսրայէլի դէմ :

Զինադուլը չի յարգուիր հակառակորդ երկու կողմերէն ալ :

Իսրայէլի դէմ պարբերական յարձա – կումներ կը գործեն Եգիպտոս եւ Յորդա – նան, որոնց կ'աջակցին Պաղեստինցինե – րու դիմադրական կազմակերպութիւննե – րը, «էլ Ֆաթհ» եւայլն, իրենց ֆետայի – ներով :

Այս վերջիններս համաձայն չեն արա – բական պետութեանց հետ հաշտութեան պայմաններուն մասին : Զեն ընդունիր ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 նոյ· 22ի ծանօթ բանաձեւը, որ կը մեր – ժուի նոյնպէս Իսրայէլի կողմէ, եւ որ սակայն բանակցութեանց հիմնաքար կը կազմէ արաբական պետութեանց համար :

Ֆետայիները առաւելաբար կը կազմա – կերպուին Սուրիոյ եւ Յորդանանի մէջ : Իրենց յարձակումներուն համար գլխաւոր նպատակ կը ծառայէ Յորդանանի սհման – ամերձ հողամասը : Ֆետայիներու եղեռ – նագործներուն կը պատասխանեն Իսրայէ – լացիք օդանաւի եւ թնդանօթի կրակով :

Լիբանանի հարաւային շրջանը եւս յարմարութիւններ կը ներկայացնէ ֆե – տայիներու գործունէութեան համար : Իս – րայելացիք փոխադարձ յարձակում գոր – ծելին այդ շրջանի ֆետայիներու խա – ղերնուն վրայ, աւերելով քանի մը գիւղեր :

Լիբանան իր աշխարհագրական դիր – քով եւ աղգագրական բաղկացութեամբ յանախատուկ վիճակ մը կը ներկայացնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Լիբանանի կառավարութիւնը հակառակ է ֆետայիներու գործունէութեան իր հո – դամասին վրայ : 1967ի վերջաւեայ պատե – րազմին չէր մասնակցած : Այժմ գինա – դուլի շրջանին չուզեր, որ երկիրը յար – ձակման ենթարկուի ֆետայիներու պատ – ճառաւ : Պէյրութի օդակայանին մէջ 14 օդանաւերու փճացումը եւ հարաւային շրջանին վրայ կատարուած յարձակում – ները պատճառ դարձան նախարարական ատդինային, որ կը տեւէ Ապրիլ 23էն ի վեր :

Ֆետայիներու լիբանանեան խարիսխ – ներուն մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան կառավարական զօրքերուն հետ :

Դադիճի տադնապը չէ լուծուած տա – պալին : Պատճառը՝ ֆետայիներու հարցն է : Կառավարութեան տեսակէտին հակա – ռակ են որոշ տարրեր, որոնք կը պահան – ջեն Լիբանանի հողին վրայ ապատան – ուած պաղեստինցիներու դիմադրական կազմակերպութեանց :

Վարչապետ Բաշիտ Քարամէ ամիսներէ ի վեր բանակցութիւններ կը վարէ զա – նազան հոսանքներու ներկայացուցիչնե – րուն հետ : Կը փափաքի կազմել ազգային միութեան կառավարութիւն մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը պէտք է բերեն բոլոր կուսակցութիւնները :

Քարամէի հրաժարեալ կառավարու – թիւնը ամիսներէ ի վեր կը չարունակէ մնալ երկիրը : Տադնապը չէ լուծուած : Կը վախցուէր թէ պատերազմը կրնայ վերսկսիլ ամառուան ամիսներուն, որով թիւնն ուզած է եւ թէ ներկայ պայման – ներուն մէջ, Միացեալ Նահանգներու կա – տարութիւնը կրնայ ծանրացնել ներ – քին տարակարծութիւնները : Ռ· Խտէ, որ ծանօթ է իրրեւ արեւմտասէր, կը դտնէ թէ ամերիկեան երաշխաւորութիւնը ուշ կուգայ : Մնաց որ կը կասկածի ալ ամերիկեան ղեկոյցին արժէքէն, քանի «հեղինակը չէ ստորագրած, կարծես ա – մբողջած է անոր բովանդակութենէն» :

Միլանոյի մէջ մէկ միլիոն բանթողներ պահանջեցին հիմնական փոփոխութիւն մը բնակարանային քաղաքականութեան մէջ : Բանթողները կը պահանջեն, որ այսօր իսկ միջոցներ ձեռք առնուին ապ – րուստի սղութեան դէմ՝ բնակարանային տուրքերու դեղչումով :

ԲՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարին հր – րաւէրին ընդառաջելով, Ալտօ Մորօ, Ի – տալիոյ Արտաքին նախարարը փարիզ պի – տի այցելէ Հոկտեմբեր 30–31ին : Երկու նախարարները պիտի խօսակցին զոյգ եր – կիրները չահադրդռող հարցերու մասին (համագործակցութիւն Ֆրանսայի եւ Ի – տալիոյ միջեւ զանազան մարզերու մէջ, եւրոպական հարցեր եւայլն) :

ՊՐԻՍՏԻԼԻ մէջ բացումը կատարուե – ցաւ Հիւսիսային Ալճանեան խորհրդա – րանին տարեկան 15րդ հանդիպումին : Պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտեմբեր 21 : Կը մասնակցին մօտ երկու հարիւր խորհրդա – րանականներ, որոնք կը ներկայացնեն Ուխտի անդամ երկիրները : Կ'ենթադրը – ուի, թէ Ամերիկացիք պիտի պահանջեն, որ Եւրոպացիները աւելի մեծ մասնակ – ցութիւն բերեն իրենց պաշտպանութեան դործին :

ՊԵԼՃԱՄԻ մէջ մթնոլորտը միշտ ծա – նր է : Առջի օր բողոքականները թագե – ցին իրենց երկու զոհերը, որոնք սպան – նուած էին անդլիական ուժերու կողմէ, երբ կը կրակէին այս վերջիններուն վրայ :

ՎԱՂԸ

հետաքրքրութեամբ պիտի կարդամ մեր

ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ

ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԵՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱՅԻ ԱՇՈՒՆԸ

Չեխոսլովաքիոյ ողբերգութիւնը կը չա – րունակուի : Արդարեւ, խորհրդայնատէր տարրերը, որոնք մեծ մասամբ կազմուած են Նովոթնիի ժամանակաշրջանի ծանօթ դէմքերէն, օր աւուր կ'ամրացնեն իրենց դիրքերը մաքրագործելով կուսակցութա – կան թէ պետական մարմիններէն բոլոր ազատական տարրերը :

Ինչպէս կը սպասուէր, Տուպչէք եւ Զմիրկովսքի հրաժարած են իրենց պաշ – տօններէն, առաջինը՝ դաչնակցային խոր – հրդարանի նախագահութենէն, երկրոր – դը՝ ժողովուրդին խորհրդարանի համա – նուն պաշտօնէն : Այս պաշտօններուն դը – լուխը անցան երկու «կարծրեր»՝ Տ· Հա – նէս եւ Տիկին Ս· Փենիկերովա : Միւս կողմէ, զրագէտ Վ· Մինալիք նախագահ ընտրուեցաւ Ազգերու Խորհուրդին :

Դաշնակցութեան խորհրդարանի պրե – զիտիումը, իր կարգին, հնթարկուեցաւ կատարեալ մաքրագործումի, քանի որ անոր անդամ տասը ազատախոհները փո – խարինուեցան «հին դլուխներով» :

Իրաց այս կացութեան մէջ չեխ եւ սլո – վաք ժողովուրդները այլեւս համոզուած են, որ «Փրակայի գարունը» պատմու – թեան անցած յուշ մըն է լոկ : Այժմ դա – տապարտուած են լռելու : Այսուհանդերձ, կրաւորական դիմադրութիւնը նչմարելի է ժողովուրդին մօտ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻԱՖԲԱՑի դեկավարը՝ Զօր· Օժիւքվու լուր դրկեց Կապոնի նախագահին, որ պատրաստ է բանակցելու Նիժերիոյ հետ՝ առանց նախապայմանի : Նախագահ Ա· Պոնկօ տրամադրութիւն յայտնեց ընկե – րանալու զօրավարին :

Վիէթնամի խաղաղութեան համար բո – վանդակ Ամերիկայի մէջ, խաղաղ ցոյ – ցեր կատարուեցան, որոնք տպաւորիչ բը – նոյթ ունէին եւ ըստ ոմանց նոյնիսկ Նիք – սըն չի կրնար չազդուիլ, հակառակ նա – խապէս ըրած յայտարարութեան : Փոքր մէյնադէպեր պատահեցան միայն եւ ամէն ինչ վերջ դտաւ Սպիտակ Տան առջեւ, ուչ դիշերին : Նման ցոյցեր եղան նաեւ Սայկոն, եւ Եւրոպայի դանադան մայրա – քաղաքներու ամերիկեան դեսպանատանց առջեւ, ի չարս որոնց՝ Փարիզ :

Լիւքսէնպուրկի մէջ վեցերու Արտա – քին նախարարները կը դրաւին 2հարցերու քննութեամբ : Առաջինը՝ Հասարակաց Շուկայի յարաբերութիւնները այսպէս կոչուած երրորդ աշխարհին հետ, երկ – րորդը՝ նոր անդամակցութիւններու (Անդլիա, Իրլանտա, Նորվեկիա եւ Դա – նիա) հարցը :

ԲՐԱՆՍԱ հնարաւորութիւն պիտի չու – նենայ մասնակցելու ոտնադնդակի աչ – խարհի ախոյեանական մրցաշարքին, որ տեղի պիտի ունենայ Մեքսիկոյի մէջ : Արդարեւ, Ֆրանսայի ոտնադնդակի ազ – դային խումբը, որ եւրոպայի բաժակի խաղերուն մէջ փայլուն յաջողութիւններ արձանադրեց եւ, նոյնիսկ, յաջողեցաւ անսպասելի յաղթանակներ ձեռք ձգել զօ – րաւոր խումբերու դէմ, Սթոքհոլմի մէջ, 50·000 մարդասէրներու ներկայութեան, եւ առանց հաշուելու պատկերասփիւռի միլիոնաւոր դիտողները, 0–2 արդիւնքով պարտութեան մատնուեցաւ Շուէդի խումբին կողմէ : Առաջին կիսախաղին, վիճելի փենալթիի մը հետեւանքով, Ֆինալ արձանադրեց առաջին կոլը : Նոյն մարդիկը երկրորդ կիսախաղին նը – շանակեց Շուէդի երկրորդ կոլը :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ երեք այերանաւերը կը չարունակեն իրենց թռիչքը անկրպետին մէջ՝ չրջանը ընելով երկրին : Առջի օր երկրորդ անդամ ըլլալով Սոյուզ–7 եւ 8ը մինչեւ 500 մեթր հեռաւորութեան վրայ իրարու մօտեցան : Յարդ չփորձեցին ի – րարու միանալ : Ցայտնի չէ ի վերջոյ, որ խորհրդային դիտնականները ի՞նչ ծրա – դիրներ կը հետապնդեն : Կասկած կայ, որ երկու աւիթներով ալ կը փորձէին Սո – յուզները իրարու միացնել, բայց անծա – նօթ դժուարութիւններու պատճառով հր – նարաւորութիւնը չունեցան իրադործելու իրենց առաջադրութիւնը :

ՍՈՄԱԼիի նախագահը՝ Ալի Շերմաք, չրջագայութեան մը ընթացքին սպան – նուեցաւ ահաբեկիչի մը կողմէ, որ կը կրէր ոստիկանի համազդեստ : Նախագահ ընտրուած էր 1967 Յունիսին : Քանի մը առիթներով մահափորձեր կատարուած էին իր դէմ : Կը ջատագովէր մահմետա – կան աշխարհի միութիւնն ու հակազդ – թատիրութեան պայքարը :

ԻՍՐԱՑԵԼԵԱՆ օդուժը ամիսէ մը ի վեր դրեթէ ամէն օր կը ռմբակոծէ եգիպտա – կան զինուորական կայանները : Առջի օր երեք յաջորդական թռիչքներով իսրայել – եան օդանաւեր կրկին ռմբակոծեցին ռազ – մադիտական վայրեր : Գահիրէ հաղոր – դեց, թէ ռմբակոծութեանց ընթացքին ղէեոնած է իսրայէլեան օդանաւ մը :

ԵԳԻՊՏՈՍի Արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ դիտել տուաւ, թէ Իս – րայէլ կ'ուզէ հանդիպում մը ունենալ ի – րենց հետ, «որպէսզի պարտադրէ իր պայմանները» : Իսրայէլ բանակցիլ չու – զեր, եղրակացուց Մ· Ռիատ :

ԲՐԱՆՍԱՑԻ նահանդներէն մէկը ի մօ – տոյ պիտի փոխէ իր անունը : Պաս–Փերէ – նէն պիտի կոչուի Փիրէնէ Ատլանթիք :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ յայտարարութիւնը լի – բանանի վերաբերեալ սկսաւ հակազդե – ցութիւններու առիթ տալ Պէյրութի մէջ : Ալ Ռավատ թերթը, որ Շամունի կարծի – քին արձագանգը կը նկատուի, կը յիշե – ցնէ խմբագրականով մը թէ «Լիբանան ոչ մէկ օտար պետութեան երաշխաւորու – թիւն ուզած է եւ թէ ներկայ պայման – ներուն մէջ, Միացեալ Նահանգներու կա – տարութիւնը կրնայ ծանրացնել ներ – քին տարակարծութիւնները : Ռ· Խտէ, որ ծանօթ է իրրեւ արեւմտասէր, կը դտնէ թէ ամերիկեան երաշխաւորութիւնը ուշ կուգայ : Մնաց որ կը կասկածի ալ ամերիկեան ղեկոյցին արժէքէն, քանի «հեղինակը չէ ստորագրած, կարծես ա – մբողջած է անոր բովանդակութենէն» :

Միլանոյի մէջ մէկ միլիոն բանթողներ պահանջեցին հիմնական փոփոխութիւն մը բնակարանային քաղաքականութեան մէջ : Բանթողները կը պահանջեն, որ այսօր իսկ միջոցներ ձեռք առնուին ապ – րուստի սղութեան դէմ՝ բնակարանային տուրքերու դեղչումով :

ԲՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարին հր – րաւէրին ընդառաջելով, Ալտօ Մորօ, Ի – տալիոյ Արտաքին նախարարը փարիզ պի – տի այցելէ Հոկտեմբեր 30–31ին : Երկու նախարարները պիտի խօսակցին զոյգ եր – կիրները չահադրդռող հարցերու մասին (համագործակցութիւն Ֆրանսայի եւ Ի – տալիոյ միջեւ զանազան մարզերու մէջ, եւրոպական հարցեր եւայլն) :

ՊՐԻՍՏԻԼԻ մէջ բացումը կատարուե – ցաւ Հիւսիսային Ալճանեան խորհրդա – րանին տարեկան 15րդ հանդիպումին : Պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտեմբեր 21 : Կը մասնակցին մօտ երկու հարիւր խորհրդա – րանականներ, որոնք կը ներկայացնեն Ուխտի անդամ երկիրները : Կ'ենթադրը – ուի, թէ Ամերիկացիք պիտի պահանջեն, որ Եւրոպացիները աւելի մեծ մասնակ – ցութիւն բերեն իրենց պաշտպանութեան դործին :

ՊԵԼՃԱՄԻ մէջ մթնոլորտը միշտ ծա – նր է : Առջի օր բողոքականները թագե – ցին իրենց երկու զոհերը, որոնք սպան – նուած էին անդլիական ուժերու կողմէ, երբ կը կրակէին այս վերջիններուն վրայ :

ՏԻԿԻՆ ԳԱՒՄԷՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Տիկին Ի· Գաւմէնի թաղման տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Հոկտեմ – բեր 15ին, Զորեքչաբթի կէսօրէ ետք ժա – մը 3 ,30ին :

Հանդուցեալի փափաքին համաձայն սահմանափակ թիւով բարեկամներու ներ – կայութեամբ, որոնք եկած էին ծաղկե – պատկերով, յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու, որոնց մէջ նաեւ՝ իր ա – շակերտուհիները :

Թաղման արարողութիւնը կատարեց, Զարեհ վրդ· Թօփալեան :

Հիւանդանոցի մէջ տեղի ունեցած կարճ աղօթքներէ ետք, դադաղը առաջնորդուե – ցաւ մեռելատաքով Նէօյիի նոր գերեզ – մանատունը, ուր եւս տեղի՝ունեցաւ կրօ – նական վերջին արարողութիւնը :

Մարմինը ամփոփուեցաւ իր հանդուց – եալ զաւկին Վիլէնի դամբարանին մէջ : Տիկին Գեւոնեանի « Տէր ողորմեա »յով վերջ դտաւ արարողութիւնը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Ժ· Փոմպիտուի հրաւէրով, Հայկական Հարցերու Հանրապետութեան Նախարարը՝ Պ· Ալեքսանտր Պարսամեան, պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Ֆրանսա, Հոկտեմբեր 20–25 թուականներուն :

Պ· Պարսամեան պիտի ընդունուի Ֆրանսայի Նախագահ Ժ· Փոմպիտուի, Վարչապետ Ժ· Շապան Տելմասի եւ Արտաքին Նախարար Մ· Միշել Ժոբէրի կողմէ :

Հայկական Հարցերու Հանրապետութեան Նախարարը պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Սենատի եւ Ազգային Ժողովի Նախագահներուն կողմէ :

Պ· Պարսամեան պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան Գլխաւոր Քարտուղարին կողմէ :

Հայկական Հարցերու Հանրապետութեան Նախարարը պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի Արտաքին Յանձնախումբի Նախագահին կողմէ :

Պ· Պարսամեան պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Սենատի Արտաքին Յանձնախումբի Նախագահին կողմէ :

Հայկական Հարցերու Հանրապետութեան Նախարարը պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի Ֆրանսա–Հայկական Բարեկամական Խումբի Նախագահին կողմէ :

Պ· Պարսամեան պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Սենատի Ֆրանսա–Հայկական Բարեկամական Խումբի Նախագահին կողմէ :

Հայկական Հարցերու Հանրապետութեան Նախարարը պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի Ֆրանսա–Հայկական Բարեկամական Խումբի Նախագահին կողմէ :

Պ· Պարսամեան պիտի ընդունուի նաեւ Ֆրանսայի Սենատի Ֆրանսա–Հայկական Բարեկամական Խումբի Նախագահին կողմէ :

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՀԱՅՐ ԱԼԻՇԱՆԻ ԽՑԻԿԻՆ ՄԷՋ...

Հայր Գաբրիէլ, միշտ հաճոյակատար, տիկինները կ'առաջնորդէ հիւրասենեակ՝ վանքին «արգիլեալ դօտի»էն ընդհուպ հեռացնելով զանոնք: Հայր Պզտիկեան ու ես, կը շարունակենք մեր պտոյտը նըրբանցքներուն մէջ, ուր զետեղուած են հարիւրէ աւելի նկարչական պաստառներ, հին ու նոր մեծարժէք գործեր, Այվազովսքիէն ու Մախոխեանէն մինչեւ Սարեան եւ Ասատուրեան:

— Շատերը հինէն կուգան, իսկ սա 10–12 իւղաներկերն ու ջրաներկերը վերջերս ստացանք Հայաստանէն: Քանի մը հատը Հայր Վահանը (Յովհաննէսեան) բերած էր, նուէր՝ հայրենաբնակ արուեստագէտներէ. մէկ քանին ալ այցելուներու ձեռքով հասաւ մեզի... Կը տեսնէք, որ չենք կրցած բծախնդիր ըլլալ դասաւորումի գործին մէջ եւ հարկադրաբար զետեղած ենք այս նրբանցքներուն մէջ, հինն ու նորը կողք կողքի, ջրաներկն ու իւղաներկը միասին, դասականն ու նորը՝ խառն ի խուռն... Ի՞նչ կրնանք ընել, տեղ չունինք...

Վերջին բառերը՝ վանքի պատերէն դուրս կը նետեն զիս.— «Տեղ չունինք»...

Հայր Պզտիկեան, որ, ի դէպ, տաղանդաւոր նկարիչ է, ըսելիք չի թողուր ինծի՝ նրբանցքին մէջ իրենց «գաղթականութիւնը» ապրող արուեստի գործերուն մասին: Ինք կը հիւսէ իր ողբը, իսկ ես մղուա՛ծ եմ արդէն աւելի լայն ծիրով մը մտքիս ու հոգիիս վրայ ծանրացող ազգային մեր ճակատագրին մասին խոկալու:

— «Տեղ չունինք»... *Ու կծկուելու, քառասուն ծալք ըլլալու, միշտ նրբանցքներու վրայ սպասելու հարկադրանքը Հայութեան ստուգանիշ մըն է դարձեր անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր: Նըրբանցքներու վրայ չե՞նք նաեւ ի սփիւռս աշխարհի, մեծափարթամ ապարանքներէ մինչեւ թիթեղածածուկ հիւղակները... Ու « տեղ չունենալու » ճակատագրով մը չէ՞ որ կը սպասենք հիւրընկալ ափերու վրայ, հոգիով ու մտքով սեւեռուն՝ հայրենիքի արեւուն...:*

Ո՞ւր կրցանք «բոյն»է մը աւելին ունենալ, խցիկէ մը աւելին կառուցանել, ափ մը հողէն ու խոնարհ երդիքէ մը աւելին յատկացնել մեր անդին ժառանգութեանց, ազգային հարստութիւններուն եւ արուեստի գործերուն: Սամ հօրեղբօր հարուստ պարտէզներուն մէջ ծաղկող մայրենական օջախները, Ֆերահեանն ու Մեսրոպեանը՝ Գալիֆորնիոյ մէջ, նոյն ողբը չունի՞ն...:

— *«Տեղ չունի՛նք, հարիւր աշակերտէ մէկ աւելին՝ ներկայ չէնքին մէջ տեղ չունի»...:*

Տեղ ունի՞ն մեր ութսունամեայ եւ վաթսունամեայ կազմակերպութիւնները: Նրբանցքներու մէջ չե՞ն մեր խմբագրատուները: Ու քանի՞ ծալք եղած են մեր մտաւորականները, խմբագիրները, ուսուցիչները... Եւ քանի՛ տասնամեակէ ի վեր կը սպասեն դուրսը, որպէսզի արեւոտ ու տարածուն սրահներ ունենան, փոշիէն ու բնութեան չարիքէն զերծ սենեակներու մէջ գտնեն իրենց բուն տեղը:

Նկարներու շարքը կը վերջանայ նըրբանցքներէն մէկուն մէջ, ու Հայր Պզտիկեան՝ դէպի պարտէզ բացուող լուսամուտէ մը ցոյց կուտայ ինծի դէպի Լիտօ տարածուող հողաշերտ մը.

— Կը տեսնէ՞ք, *կ'ըսէ*, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին է, որ ընդարձակուեցաւ վանքին պարտէզը... Ս. Ղազարու եւ Լիտոյի միջեւ գտնուող ջուրերու մէկ մասը վերածեցինք ցամաքի՝ հող ու աղբ լեցնելով... Վանքին անհրաժեշտ բանջարեղէնները կ'ապահովենք տեղւոյս վրայ, մեր իսկ մշակութեամբ:

Միաբանական պահանջները բաւարարելէ զատ՝ մաս մըն ալ «կ'արտածենք» Վենետիկ: Հայկական բանջարեղէններն ու պտուղները համբաւ ունին քաղաքի շուկաներուն մէջ...

Վենետիկեան հայրերու հողագործական տաղանդին արգասիք լոլիկը, սըմբուկը, կանաչ պղպեղը, որթատունկերը, պտղատու ծառերը՝ կը բարեւե՛ն մեզ տասը քայլ անդիէն:

— Անցեալին մէջ՝ բաւական մեծ դրժուարութիւններու կը մատնուէինք: Քաղաք կամ Լիտօ պէտք է երթայինք, բանջարեղէն եւ պտուղ ապահովելու համար: Օդը կրնար մշուշոտ ըլլալ. երթեւեկութիւնն ու գնումները ժամավաճառութեան պատճառ կ'ըլլային. հիմա՝ փա՛ռք Տիրոջ, ինքնաբաւ ենք գրեթէ: Որոշ բաներու համար միայն, վանքին նաւակով Լիտօ կ'երթանք քանի մը վայրկեանէն, ու կը դառնանք շուտով...:

Դէպի աջ, նրբանցքի կիսամութին մէջ, կը տեսնեմ կիսաստուերը միջահասակ, նիհար, ալեւոր վանականի մը, որ խցիկի մը դրան առջեւ, հաւանօրէն այցելուի մը ոտնաձայնէն մղուած, դէպի մեզ կը նայի:

Կը մօտենանք:

Հայր Պզտիկեան մեզ կը ներկայացնէ Միաբանութեան նահապետին, Հայր Զըրագեանի, որ իր 94 տարիներու ալեւոյթին եւ «օժանդակ» գաւազանին հակառակ, համեմատաբար առոյգ կը թուի մեզի: Լսողութիւնը տկարացած է քիչ մը, ձայնը կը կերկերի երբեմն, սակայն յստակ ու պայծառ են իր միտքերը:

— Համեցէ՛ք, կ'ըսէ. քանի առիթն է, այցելեցէք՝ Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի խցիկը:

Գրեթէ մերկ սենեակ մը, որ աջակողմէն լոյս կը ստանայ: Տախտակէ պարզ գրասեղան մը: Մահճակալ մը, եւ պատին վրայ զետեղուած՝ խաչը: Մերկութիւնը տեսանելի է եւ վանական դրոշմը զգալի: Տպաւորութիւնը կ'ունենաս զօրանոցի մը անպաճոյճ մէկ առանձնարանը գտնուած ըլլալու: Հայր Զրագեան հպարտ է ու երջանիկ, որ անմահանուն վարդապետին պատմական խցիկը տրամադրուած է իրեն՝ դարաւոր իր պարզութեան մէջ, անփոփոխ, այնպէս՝ ինչպէս հինաւուրց ժամանակներուն... երբ անգերազանց քնարակիրը, Վարուժան, կուգար լոյս ու կեանք ըմպելու Մխիթարեանց ակունքէն, եւ, պատկառոտ ու ներշնչումով զեղուն՝ Նահապետի յիշատակին կ'երկնէր իր ամէնէն սրտառուչ քերթուածներէն մին: ... Տողերը կը խուժեն մտքիս, հոգիիս... Եւ կը լռեմ:

— «Ալիշա՛ն», *Հայութեան պաշտամունքով կորաքամակ զինուորեա՛լ Աստուծոյ եւ զօրապե՛տ Ազգի, որ պեղեց անընդհատ, որոնեց անկթոտ, փնտռեց ակունքը ցեղին մեծութեան եւ յաւերժութեան: Առանց տեսած ըլլալու հայրենիքը՝ անոր ամէնէն անտեսանելի ծործորներէն, հեռընկէց խորշերէն, մթաստուեր ու մենաւորիկ անկիւններէն գիտութեան եւ գրականութեան փոխանցեց Հայուն տաղանդին, հաւատքին, շինարար ու ստեղծագործ հոգիին փերթերը, պատմական փաստերն ու իրագործումները... Ու մինչ մահու եւ աւերի մոխիրնե՛ր կը յածէին հայ կեանքի երկնակամարին վրայ՝ հնչեցուց չեփո՛րը արթնութեան, սթափումի եւ վառ հայրենասիրութեան: Որոտացի՛ն իր գողտր ու թունդ տաղերը՝ ծագէ ծագ, «հոգիք Հայկազանց բորբոքեցան ի հուր», եւ հայրենական բարձունքներու մօտիկ, Վարագայ լերան կատարէն, մի՛ւս Հայրիկին՝ Վասպուրականի արծիւ Խրիմեանի կոչը կամար կապեց Ս. Ղազարու կապուտակ երկնքին եւ Արարատի սեւ, մութ ամպերուն միջեւ...: «Թունդ թունդ ելան Հայոց սըրտեր», ընդարմացած, «փոշի» դարձած ազգի հոգիին մէջ: Արժանապատուութեան աղու եւ առնական ձայնը հնչեց: Հայոց աշխարհը ինկաւ կախարդական հրաւէրներու եռքին մէջ՝ ծովէ ծով ու լեռնէ լեռ անդիմադրելի ծփանքով մը...*

Հայր Զրագեան կը մերժէր նստիլ, երբ ես ու Հայր Պզտիկեան կը խնդրէինք ոտքի չմնալ: Իր ալեւոյթին ու նշխար դարձած էութեան մէջ, այս փոքրամարմին վարդապետը՝ Ալիշանի ոգիով հարուստ մերկ խցիկին ժառանգորդ, ինծի կը թուէր ըլլալ դարերու անցեալէն առաքուած խօսնակ մը, «անձինք նուիրեալ»ներու փաղանդէն յետին շշունջ՝ որուն կըտրատ բառերուն ականջ կուտայի տեսակ մը գինովութեամբ... իր չըսա՛ծն ալ լըսած ըլլալու հոգեկան բաւարարութեամբ...:

Ո՛չ Հայր Պզտիկեանը, ո՛չ ալ Հայր Զրագեանը կրցան անդրադառնալ վստահօրէն՝ թէ ես ո՛ւր էի այդ բոպէին: Մինչ երկուքն ալ կը պատմէին հինէ՛ն ու նորէն, — մէկը՝ յուշերու իր ծրարը եւ միւսը խանդավառութեան իր ծորակները լա՛յն բացած, — ես անդրադարձումը կ'ունենայի վաղ երիտասարդութեան իմ օրերու մէկ մեղքիս՝ զոր պէտք է քաւէի նուիրական այս յարկին տակ իսկ:

Ականջս՝ իրենց, սակայն միտքս երեսունեւհինգ տարի դէպի անցեալ՝ 1930ական թուականներուն էր բացուած, երբ, հազիւ քսան–քսաներկու տարու երիտա-

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Խօսքը այս ծերուկի եւ մէկ էլ մի ուրիշ տարիքաւոր դիւղացու մասին էր: Ես, բնականաբար, հետաքրքրուեցի, թէ բանն ինչո՛ւմն է: Ծերուկից չկարողացայ ոչինչ իմանալ, իսկ միւսը պատմեց հետեւեալը.—

«Ախպէր, տասը–տասներկու տարի առաջ, մի առաւօտ ինքս ինձ համար գնում էի մեր հանդը: Ճանապարհս սրանց արտի մօտով էր ացնում, սա էլ կանգնած էր արտի միջումը: Հէնց որ ինձ տեսաւ՝ սկսաւ սոսկալի գոռալ եւ ուշունց տալ (հայհոյել). ա՛յ ես քու էսենցը, ա՛յ ես քու էնենցը... Մտածեցի, էս մարդը դժուե՞լ ա թէ ինչ ա, ու գնացի իմ բանին: Երեկոյեան վերադառնում էի էլի էն ճամբով: Սա որ ինձ տեսաւ՝ էս անդամը վրայ քշեց ուշունց տալով եւ ձեռքին մի հաստ փայտ ճօճելով: — Ա՛յ մարդ, ի՞նչ եղաւ քեզ, ի՞նչ ես ուզում ինձանից... Բայց լսո՞ղն ով ա: Տեսայ, որ բանը լուրջ ա, չուխէս հանեցի թեւիս փաթթեցի եւ առաջ ընկնելով՝ փայտը ձեռիցն առայ, վեր գցեցի, տակս կոխեցի եւ սկսեցի բղել (խեղդել): Երբ որ մատներս մի քիչ հուփ տուի, մէկ էլ տեսնեմ մրթմրթաց.— «Հերիք չեղաւ խեղդե՞ս...» — Որ ուզում ես թող հերիք ըլի», ասացի ես եւ, փայտը հետս առնելով՝ ճամբէս շարունակեցի: Էդ օրուանից դէսը հետս խօսում չի: Քեզ մատաղ, Պ. Յովհաննէս, մի հարցրու իրան, տեսնենք՝ էն օրը ինձանից ի՞նչ էր ուզում:

— *Հարցրի՞ր, հետաքրքրուեցինք մենք:*

— *Ի՞նչպէս չէ: Բայց պատասխանողն ով է:*

— *Յետո՞յ:*

— *Յետոյ էլ էն, որ ծերուկը մի խոժոռ հայեացք նետեց նախ իր հակառակորդի, ապա եւ ամէնքիս վրայ ու դուրս գնաց: Էդ օրուանից ինձ էլ չի բարեւում:*

Բայց այդ օրերին լսած պատմութիւնների մէջ, ամենահետաքրքրականը Ալէքի աղջիկ փախցնելու պատմութիւնն է.—

Դսեղի երիտասարդներից մէկը սիրահարւում է մի աղջկայ: Սակայն, աղջկայ ծնողքները ոչ մի կերպով համաձայնութիւն չեն տալիս նրանց ամուսնութեան համար: Տղան շատ դէս ու դէն է ընկնում, վերջը, տեսնելով որ ուրիշ ճար չկայ, որոշում է փախցնել աղջկան՝ նախապէս վերջինիս հաւանութիւնն առնելով: Սրա համար դիմում է համագիւղացի Ալէքի օգնութեանը: Ալէքը՝ մի ամբահա գիւղացի եւ մասնագէտ աղջիկ փախցնելու գործում, տալիս է իր համաձայնութիւնը, բայց ուզում է վստահանալ, թէ աղջիկն էլ սիրո՞ւմ է տղային թէ չէ:

— *Աստուած, երկինք վկայ սիրում է, հաւատացնում է տղան:*

— *Դէ որ այդպէս է, ծրագրում է Ալէքը, դու նախ եւ առաջ աղջկանից կ'իմանաս, թէ ինքը որտե՛ղ է պառկում: Այս ինչ գիշերը մենք, այս ինչ տղաների հետ միասին, աղջիկը կ'առնեմ եւ կը փացընեմ սարի էն կողմը ընկած ձորը. իսկ դու, այսինչների հետ հրացանաձգութեամբ մեր թիկունքը կը պաշտպանես: Սակայն, պէտք է այնպէս անէք, որ արիւն չթափի. թէ չէ՝ ես դատարանների հետ գլուխ չունեմ: Երբ որ տեսնէք, որ էլ չեն հետապնդում մեզ՝ կը զաք մեր յետեւից: Այսինչ քարի տակ մենք ձեզ կը սպասենք:*

Որոշուած գիշերը տղաները յարձակւում են աղջկայ տան վրայ: Ալէքը մի հարուածով ջախջախում է շան գլուխը եւ լռեցնում, մի ուրիշ հարուածով էլ կրնկահանէ է անում տան դուռը, մտնում աղջկայ մօտ եւ վերմակի մէջ փաթաթելով, կռան տակն առնում ու դուրս է թռչում: Մնացածը կատարւում է ինչպէս ծրագրուած էր: Փեսացուն եւ իր ընկերները մի քանի պարապ գնդակներ են փոխանակում տնեցիների հետ եւ գնում Ալէքի եւ միւսների յետեւից: Մինչեւ որոշուած տեղը հասնելը, լոյսը բացւում է:

Ալէքը, երբ տեսնում է խմբի մօտենալը, առաջ է անցնում եւ, շրա՛խկ, մի հուժկու ապտակ փեսացուի դէմքին:

— *Ա՛յ, ես քու էսպէսն ու էնպէսը: Հարամզադա, ինչի՞ ինձ խաբեցիր, թէ աղջիկը քեզ սիրում է:*

— *Քեզ ո՞վ ասաց, որ չի սիրում, հարցընում է փեսացուն շշմած:*

— *Էս ի՞նչ սիրել է, շան լակոտ. ամբողջ ճանապարհին էլ անէծք չկայ որ գլխիս չթափէր:*

— *Ի՞նչպէս թէ... ո՞ւր է՝ տեսնեմ:*

— *Հրէն էն ծառի տակին վեր ընկած:*

Փեսացուն գնում է դէպի ծառը եւ տեսնում որ, իրօք, աղջիկը կծկուած վերմակի մէջ անընդհատ մրթմրթում է, յետ է քաշում վերմակի ծայրը ու « ի՞նչ տեսնի որ լաւ լինի՝ աղջկայ տեղ տան պառաւին են բերել... Դու մի ասել, աղջկայ ծնողքները գլխի ընկնելով, որ տղան փախցնելու մտադրութիւն ունի, այդ գիշեր աղջկան տարել էին իրենց մօտ, իսկ նրա անկողնում պառաւին պառկեցրել... Տըղաների մէջ սկսում է մի հռհռոց, որ էլ Աստուած ազատի: Իսկ միւս կողմից էլ պառաւն է իր ձայնը բարձրացնում հայհոյելով ու անիծելով առեւանդիչներին:

— *Վերջն ի՞նչ է լինում:*

— *Վերջն էն է լինում, որ պառաւին նորից փաթաթում են վերմակի մէջ եւ փեսացուի շալակը տալիս: Տնքտնքոց, անէծք ու հռհռոց իրար խառնելով՝ խումբը, կէսօրին մօտիկ, բարձրանում է ա՛յ էն սարի գլուխը: Էնտեղից սկսում են գոռալ աղջկայ տիրոջը. «Է՛յ, եկէք ձեր անտէր պառաւը տարէք»...:*

Այսպիսի պատմութիւններ անհատնում էին Թումանեանի մօտ: Եթէ հնարաւորութիւն ունենայիք լսելու՝ օրերով ու շաբաթներով կարող էր զբաղեցնել ձեզ: Նրա յիշողութեան մէջ — աւա՛ղ, միայն յիշողութեան մէջ — առանձին խնամքով դասաւորուած էին իր տեսածն ու լսածը մեր ժողովրդական այն տիպերի եւ բարքերի մասին, որոնց մէջ նա իր երգիծական ճաշակին արժանի նիւթ էր տեսնում:

Ես վերջացրի իմ յօդուածը, բայց չվերջացրի Թումանեանի դիմագծութիւնը: Դրա համար պակասում են ինձ ոչ միայն անհրաժեշտ նիւթերը, այլեւ նկարագրելու ձիրքը: Ամենայն Հայոց բանաստեղծը շա՛տ բազմերանգ, ստուերներով ու լոյսերով հարուստ մի անձնաւորութիւն էր, որպէսզի կարելի լինի նրան սովորական գրչով դիմագծել: Նպատակս էր, այս մեծ գրողի մահուան տասնամեակի առթիւ, նրա մասին մի որոշ գաղափար տալ արտասահմանի մեր այն երիտասարդ գրասէրներին, որոնք գեռ հնարաւորութիւն չեն ունեցել մօտիկից շփուելու ռուսահայ անուանի գրողների հետ: Այդ նպատակին հասնելու համար, իմ սուղ պայմաններում, ես իմ կարելին արի:

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(5 եւ վերջ) Փարիզ, 1933

ՅԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՒԱՍՏԱՆԻ

— * —

ՊՈՂՈՍ

Ֆ. ՊՈՂՈՍ

— * —

Ինչ որ ալ ըլլայ, ես կը հաստատեմ որ Մարգարէ Դուրեան ինծի ըսած է թէ ինք ինծի համար ամենէն մեծ բանաստեղծն է։ Ես ալ կը հաստատեմ որ ինք ինծի համար ամենէն մեծ բանաստեղծն է։ Ինչո՞ւ։ Ինչո՞ւ համար ինք ինծի համար ամենէն մեծ բանաստեղծն է։ Ինչո՞ւ համար ես ալ ինծի համար ամենէն մեծ բանաստեղծն եմ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խաչիկեան, Օր. Յասմիկ Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Հոդտանեան, Օր. Ժաքլին Հոդտարեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սէմէրճեան եւ զաւակը, Պ. Ֆիլիփ Սէմէրճեան եւ Գավալճանեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՊԱՅԾԱՌ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Սէմէրճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 14ին 86 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 18) առաւօտ ժամը 8,30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Արնուվիլի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյ շինութեան 36րդ տարեդարձին հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարող թաղիս եւ շրջակայի բոլոր բարեպաշտ ննջեցեալներու հոգւոց յիշատակին:

×

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier
(Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 525-00-18:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զմիւռնիոյ եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տիկ. Աղաւնի Իշխանեանէ իր ամուսնոյն՝ հայրենակից Յովսէփի մահուան առիթով:

Նոյնպէս բնիկ Իզմիրցի Տիկ. Ռոզ Հանըմեանի մահուան տաարելիցին առիթով Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Արսլանեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Միութեան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը կազմակերպած է դասախօսութիւն մը:

ԿԸ ԽՕՍԻ Պոլսահայ մշակութային գործիչ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՍԵՒԱՆ
Նիւթ
«Պոլսոյ Հայոց ներկայ մշակութային եւ ընկերային կեանքը»

այս Շաբաթ օր ժամը 20,30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ: Լուսարձակումով կը ներկայացուին Պոլսոյ ազգ. հաստատութիւնները:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կը ծանուցուի Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան թէ այս Կիրակի ի մէջ պատարագի տեղի պիտի ունենայ Հայրապետական մաղթանք,

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ծննդեան 60ամեակին առթիւ:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ Դաւիթ Ծայր. Վրդ. Սահակեան: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

78 տարեկան կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար կը փնտռուի միջին տարիքի հայ կին մը: Բնակութիւնը ապահովուած է:

Դիմել՝
Madame Papazian
70, Ave. Anatole France
Bondy

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սթեֆանէսքուի յայտագիրը՝

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 16ին:

Կ'ընդունուին վեցուկէս տարեկանէն 11 տարեկան փոքրիկներ:

Աշակերտներու փոխադրութեան համար սահմանուած են երկու օթոքառներ, որոնք առաւօտեան անցնելով նշանակուած կայաններէն, կը հաւաքեն աղաքը, եւ կէսօրէն յետոյ, նախընթրիքը առնելէն վերջ, կը վերադարձնեն:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ փափաքողները կրնան գրել կամ հեռաձայնել թիւ 336-20-48:

Կայաններն են

Premier itinéraire :
Palaiseau, Massy, Antony, L'Hay-les-Roses, Bourg-la-Reine, Bagneux, Fontenay-aux-Roses, Clamart, Issy-les-Moulineaux, Sèvres.

Deuxième itinéraire :
Colombes, Bois - Colombes, Asnières, Paris-17e (Place Champerret) Sèvres.

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
49-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հաճնոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, այս Կիրակի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Յետ պատարագի մատաղապուր եւ յուշահանդէս Մշակոյթի տան մէջ 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Շասի Ֆրանսական եկեղեցիին մէջ, հայկ. ծէսով:

Յետ պատարագի օրուան պատշաճ յայտագիր (ճառ, գեղարուեստական բաժին):

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին նոր կեդրոնատեղիին բացումը Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 18ին

16, Bd. Carnot — Alfortville

Կը հրաւիրուին համակիրներն ու քաջալերողները:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ARMEN DABAGHIAN**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE
Auteur - Compositeur - Interprète
(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN
et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL

ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE

MARC LAFERRIERE
et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չդրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութիւնը Վիէնի մէջ Նոյեմբեր 9ին ժամը 15ին: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութիւնը Հոկտ. 25 Շաբաթ իրկուն ժամը 20,30ին: Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Դաշնակցութեան Օր»ը Լիոնի մէջ Կիրակի Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան մեծ սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,
ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon,
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 9

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalem

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 18 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11642 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.642

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՊԱՀՈՎ ՉԷ ԱՊԱԳԱՆ»

Թուրքիոյ Հոկտեմբեր 12ի խորհրդարանական ընտրութիւնները հաստատեցին Ատալէթի յաղթանակը, ինչպէս կը սպասուէր:

Կուսակցութիւնները իրենց քարոզչական ամբողջ մեքենան շարժման մէջ դնելով ընտրական բուռն պայքար էին մղած, ա լա թուրքա ձեւով: Ճառախօսները զիրար կը գերազանցէին փայլուն խոստումներ շռայլելով ժողովուրդին: Մրցակից կուսակցութեան դէմ փոխադարձ ամբաստանութիւններ, զրպարտութիւններ սովորական զէնք էին դարձած: Չէին մոռցուած նաեւ ատրճանակները:

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ ամիսներէ ի վեր անձամբ կը վազէր քաղաքէ քաղաք՝ գործարանի մը, դպրոցի մը կամ որեւէ հանրային հիմնարկութեան բացումը կատարելու համար: Ու առիթէն կ'օգտուէր ընտրական քարոզչութեան ձեւ տալու համար իր ճառերուն: Բառերը չէր ծամծմեր: Բուռն յարձակում կը գործէր ընդդիմադիր կուսակցութեանց, մանաւանդ Հալքի վրայ, որ տարիներէ ի վեր կ'ողբայ իր անցեալի փառքը, երազելով վերագտնել զայն:

Տէմիրէլ մասնաւոր ատելութիւն կը սնուցանէր ձախակողմեան հոսանքներուն դէմ, զորս «համայնավար» կ'որակէր եւ ամէն առթիւ կը սպառնար ջախջախել անոնց գլուխը:

Ատալէթ չորս տարի եւս իր ձեռքին մէջ պիտի պահէ երկրին իշխանութիւնը: 1965 Հոկտեմբերի ընտրութեանց մէջ այս կուսակցութիւնը շահած է քուէներու 53 առ հարիւրը եւ ապահոված 260 աթոռ Ազգային Ժողովին մէջ: Հալքը շահած էր 134 աթոռ, քուէարկուներու 28 առ հարիւրին ձայնով:

Այս անգամ Ատալէթ շահած է 51 առ հարիւրը եւ 256 աթոռ (450ի վրայ): Իսկ Հալքը՝ 142 աթոռ, 1965ի վրայ 8 աւելի: Ընտրական նոր օրէնքէն օգտուած են մեծ կուսակցութիւնները, իսկ փոքրերը՝ շարաչար տուժած:

Այս վերջիններէն Կիւվէն, Փրոֆ. Ֆէյզիօղլուի կուսակցութիւնը (1967ին Հալքէն բաժնուած 30 երեսփոխաններով) շահած է 15 աթոռ միայն (կորուստ 15): Պիրլիք՝ 8, Միլլէթ՝ 6, Ենի Թիւրքիյէ՝ նոյնպէս 6: Անկախները ունին 13 աթոռ:

Ամէնէն աւելի տուժողն է Թուրք Բանուորական կուսակցութիւնը (Թիփ), համայվար ձգտումներով: 15ի փոխարէն 2 երեսփոխան միայն պիտի ունենայ նոր խորհրդարանին մէջ:

Նոյնպէս երկու աթոռ պիտի ունենայ Ազգայան Թիւրքէշի Միլլի Հարէքէթ (Ազգ. շարժում) թունդ աջակողմեան ազգայնամոլ կուսակցութիւնը:

Ուրեմն գլխաւոր կորսնցնողներն են ձախ եւ աջ երկու ծայրայեղեան կուսակցութիւնները, որոնք վերջին տարիներուն ամէնէն աւելի կ'աղմկէին հրապարակը, իրենց տեղի-անտեղի ցոյցերով եւ «քոմանտօ»ներու յարձակողական արշաւներով:

Կիրակիի ընտրութեանց յատկանշական կողմն այն է, որ գոյավիճակը կը պահուի: Ատալէթ պիտի շարունակէ իր ձեռքին մէջ պահել կառավարութիւնը, խորհրդարանին մէջ ունենալով 31 աթոռի առաւելութիւն: Կը յուսար ունենալ երկու երրորդի մեծամասնութիւն, որպէսզի կարենար փոփոխութիւններ մտցնել Սահմանադրութեան մէջ:

Վարչապետ Տէմիրէլ կ'ուզէր մասնաւորապէս խիստ օրէնքներ քուէարկել տալ, սանձելու համար ձախակողմեաններու գործունէութիւնը: Նոր կառավարութիւնը հաւանաբար պիտի ստիպուի խստացնել վարչաձեւը, արգիլելու համար աջ եւ ձախ ծայրայեղ հոսանքներու հակամարտութիւնները, փողոցային ցոյցերը, հասալսարանական ուսանողներու խայտառակութիւնները, որոնք խռովայոյզ վիճակի մէջ կը պահեն երկիրը:

Ատալէթ իր չորս տարուան իշխանութեան օրով չկրցաւ դարման տանիլ երկրին տնտեսական ծանր կացութեան: Ելմտացոյցը բաց ունի միշտ: Ամերիկացիներու տոլարները, Մոսկուայի ռուբլիները, Միջազգային Հիմնադրամի եւ Գերմանիոյ փոխատուութիւնները չկրցան փրկել Թուրքիան, որ սնանկութեան դուռն է հասած:

Ֆայնէնշըլ Թայմի համաձայն, նոր կառավարութիւնը պիտի ստիպուի արդէն իսկ քանիցս արժեզրկուած դրամը կրկին արժեզրկել եւ խիստ խնայողութիւն պարտադրել ժողովուրդին:

Լը Մոնտ իր կարգին վախ կը յայտնէ, որ Բանուորական կուսակցութեան տաքգլուխ տարրերը կրնան իրենց պայքարը խորհրդարանէն փողոց փոխադրել — քանի որ 15ի փոխարէն երկու երեսփոխան միայն ունին այժմ:

Տէմիրէլի կառավարութեան ապագան մութ չերեւար, բայց այնքան ալ ապահով չէ, որքան կարելի էր ենթադրել՝ տրուած ըլլալով բացարձակ մեծամասնութիւնը, որուն վրայ կը կռթնի, կ'եզրակացնէ Ֆրանսական Թերթը (15 Հոկտեմբեր):

Տարբեր չէ մեր ալ կարծիքը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉԵՐ Կ'ԸՍԷ ՉԵՐՆԻՔ

Չեխոսլովաքիոյ դաշնակցային խորհրդարանին առջեւ ճառ մը խօսելով Չերնիք, որ երկրին վարչապետն է, առանց վարանումի յայտարարեց, թէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ստեղծուած ներկայ ծանր կացութեան պատասխանատուն նախկին կառավարութիւնն է, որ ի վիճակի չէ եղած հարկ եղած ձեւով կարգաւորելու երկրին գործերը: Ըստ Չերնիքի, աջ եւ հակընկերվարական տարրերը օգտուած են կեդրոնական կոմիտէի թուլութենէն, որուն անդամներէն շատերը պատեհապաշտներ էին: Հասկնալի է, թէ Չերնիքի ակնարկը ամէնէն առաջ կ'ուղղուի Տիւպչէքի եւ անոր նման ազատախոհներուն: Այսուհանդերձ կը թուի թէ Չերնիք մոռցած է, որ ինք եւս այդ կառավարութեան մաս կը կազմէր եւ կը ջատագովէր մշակուած բարենորոգումներու ծրագիրը:

Միւս կողմէ, դաշնակցային խորհուրդի նախագահը յայտարարեց, թէ աշխատաւորներուն մեծամասնութիւնը զոհունակութեամբ ընդունեցաւ այն փաստը, որ «վայրաշարժը զետեղուեցաւ իր դիծերուն վրայ»: Որոշած ենք մինչեւ ծայրը շարունակել մեր գործը, կ'աւելցնէ դաշնակցային խորհուրդի նախագահը:

Այս յայտարարութիւնը առնուազն անհեթեթութիւն է, երբ նկատի առնենք, որ երկրին ձեռնարկութիւններուն արտադրութիւնները շատ ցած աստիճանի մը հասած են: Ասիկա կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ աշխատաւորները անհրաժեշտ խանդավառութեամբ եւ լրջութեամբ չեն մօտենար իրենց գործին:

Փրակայէն կ'իմացուի նաեւ, որ Ժօզէֆ Պաւել, նախկին Ներքին նախարարը, արտաքսուած է Համայնավար կուսակցութեան շարքերէն:

Հուսաք եւ Զվոպոտա Հոկտեմբեր 20ին Մոսկուա պիտի երթան: Հաւանաբար դիտել տան Կրեմլինի վարիչներուն, թէ մաքրագործումները կանոնաւոր յարատեւութեամբ շարունակած են եւ երկիրը մտած է բնականոն ճամբու մը մէջ: Բայց Կրելինը պիտի զոհանա՞յ արդեօք այսքանով եւ այդ պարագային ի՞նչ վարձատրութիւն պիտի տայ անոնց որոնք «Փրակայի աշունը» կ'ապահովեն:

ՓԵՇՏԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

Փեշտայի մէջ բացումը կատարուեցաւ աշխարհի Արհեստակցական Դաշնակցութեան եօթներորդ համագումարին, որուն կը մասնակցին 548 պատգամաւորներ — ներկայացուցիչ 185 արհեստակցական կազմակերպութիւններու, 124 երկիրներէ եւ 33 համայնավար կամ համայնավարներու հակակշռին տակ գտնուող կազմակերպութիւններու: Համագումարը պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտեմբեր 26:

Օրակարգը կազմուած է բազմաթիւ կէտերէ, որոնցմէ երեքը կրնան առիթ տալ լուրջ վէճերու եւ դուռ բանալ կարեւոր դիրքորոշումներու: Առաջինը կազմակերպութեան կառուցուածքին հետ կապ ունի: Շատեր կ'ուզեն զայն ապակեդրոնացնել շրջաններու հիման վրայ, այսինքն՝ Հարաւային Ամերիկա, Ափրիկէ, Ասիա եւայլն: Խորհ. Միութիւնը միշտ դէմ եղած է այս ծրագրին, քանի որ անոր միտքին մէջ ապակեդրոնացումը «վերաքննակչական» մտածում մըն է: Մոսկուա կեդրոնաձիգ շարժումի մը գլուխը կ'ուզէ մնալ միշտ:

Երկրորդը նոր նախագահին ընտրութեան հարցն է: Աւանդութիւն է, որ նախագահութեան աթոռը յանձնուի Իտալացիներուն, սակայն անոնք տարակարծիք գտնուեցան Չեխոսլովաքիոյ հարցին շուրջ: Մնաց որ այս վերջինները կը պաշտպանեն նաեւ ապակեդրոնացման սկզբունքը: Կ'ենթադրուի, թէ Սանտրօ Սթիմիլի, որ ներկայիս անդամ է քարտուղարութեան, նախագահ ընտրուի: Արդարեւ, դժուար թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը յաջողի արդելք հանդիսանալ այս վերջնոյն ընտրութեան:

Համագումարի ընթացքին պիտի ընտրուին նաեւ քարտուղարութեան նոր անդամները: Աւանդօրէն ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը կը յանձնուի Ֆրանսացիի մը: Ապահովաբար տրուի Փ. Ժանսուի, որ այժմ կը վարէ փոխ-քարտուղարի պաշտօնը եւ կը նկատուի ուղղափառ մը: Սակայն միւս անդամներուն ընտրութիւնը լուրջ վէճերու դուռ կրնայ բանալ, նկատի առնելով, որ 1968 Օգոստոսին, արհեստակցականներու քարտուղարութիւնը դատապարտեց խորհրդային ուժերու մուտքը Չեխոսլովաքիա:

Անհաւանական կը նկատուի, որ Խորհ. Միութիւնը պահանջէ այդ որոշման ջնջումը, քանի որ յաջողութեան ոչ մէկ տուեալ ունի: Միւս կողմէ կրնայ պատահիլ, որ կարգ մը պատուիրակութիւններ պահանջեն օրակարգի հարց դարձնել Չեխոսլովաքիոյ խնդիրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութեան պատրաստած նոր օրինագիծով, մայրերը այսուհետեւ հայրերուն համահաւասար իրաւունքներ պիտի ունենան իրենց զաւակներուն վրայ: Այսուհետեւ, երախաներուն վերաբերեալ որոշումները պէտք է տրուին երկու կողմերու կողմէ հաւասարապէս: Անհամաձայնութեան մը պարագային, հայրը իրաւունք ունի գործադրելու իր որոշումը, սակայն կինն ալ, իր կարգին, իրաւունք ունի դիմելու դատարանին: Բնակութեան վայրին մասին եւս որոշումը այսուհետեւ պիտի տրուի երկուստեք: Անհամաձայնութեան պարագային նոյն սկզբունքը կը գործադրուի, այսինքն ամուսնոյն որոշումը կը մնայ ի զօրու, իսկ կինը կրնայ դիմել դատարան:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ զինուորական եւ տնտեսական յաւելեալ օժանդակութիւն մը պիտի տայ Հանոյի, համաձայն երկու երկիրներու միջեւ Մոսկուայի մէջ ստորագրուած նոր համաձայնագրին:

ՀԱՆՈՅԻ պատուիրակութեան մէկ առաջարկին վրայ, Վիէթնամի «Առժամեայ Յեղափոխական Կառավարութիւնը» ընդունած է ուղղակի եւ անհատական բնոյթ ունեցող բանակցութիւններ տանիլ Միացեալ Նահանգներու հետ: Նիքսըն ալ նման բան մը ուզած էր բայց նախընտրաբար այդ խօսակցութիւնները կ'ուզէ ունենալ Հանոյի հետ եւ ոչ թէ «Յեղափոխական Կառավարութեան»: Այս առթիւ Փարիզի խօսակցութեանց ամերիկեան բանբերը Քապոթ Լոճ յայտարարած է — «Փարիզ եկանք խօսելու համար ձեր կողմի պատուիրակներուն հետ: Դուք է որ կը մերժէք խօսիլ Վիէթնամի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ, որ օրինաւոր կառավարութիւն մըն է եւ առանց որուն ոչ մէկ կարեւոր բան կարելի է ընել ձեր երկրին մէջ»:

ՀՌՈՄԻ Սինոդին մէջ ի վերջոյ «յառաջդիմականներն» իսկ չեն ուզեր որ պապական հեղինակութիւնը կամ իշխանութիւնը որեւէ ձեւով տկարանայ: Կարդինալ Տանիէլու յայտարարած է թէ դէմ դնելու համար տագնապին վճռական եւ միասնական հեղինակութիւն մը պէտք է:

ՍՈՅՈՒԶ-6 այերանաւը առջի օր վերադարձաւ երկիր: Շատ յաջող վայրէջք մը կատարեց Խազախստանի մէջ: Միւս երկու այերանաւերն ալ պիտի իջնէին Ուրբաթ: Աստղանաւորդները անջրպետին մէջ իրարու կպցուցին մետաղեայ իրեր: Ասիկա կը նկատուի գիտական մեծ նուաճում մը:

ԳԱՀԻՐԷ կը հաղորդէ, թէ եգիպտական հակօդային թնդանօթները ետ մղեցին իսրայելեան օդանաւեր, որոնք կը փորձէին ռմբակոծել Սուէզի ջրանցքին արեւմուտքը գտնուող երկու զինուորական կեդրոններ:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ

ՍԼՈՎԷՆ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Այս է խորագիրը մեր նոր թերթօնին: Գիրքը, որու հեղինակն է եուկոսլաւ գրող մը՝ Ե. Եուրչիչ, հրատարակուած է 1864ին եւ տարիներու ընթացքին թարգմանուած է 15 լեզուներու: 1959ին կը թարգմանուէր նաեւ Ֆրանսերէնի եւ Ֆրանսական Ակադեմիայի մրցանակը կը ստանար: Նիւթը պատմական, կը վերաբերի Թուրքերու դէմ պատերազմներու երբ ցիկան մը կ'առեւանգէ սլովէն ազնուականի մը տղան, անոր եղբօր մեղսակցութեամբ եւ վտանգաւոր ենիչէրի մը կը դառնայ:

Լի արկածախնդրութիւններով, հեւ ի հեւ կարդացուելիք թերթօն մըն է զոր կը սկսինք հրատարակել այսօր:

ԼԻՆՉԻ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ը

«Ասիան հասկնալու համար
Պէտք է մօտէն ճանչնալ Հայաստանը»:

ԼԻՆՉ

Անգլիացի ծանօթ աշխարհագէտը ծնած է Լոնտոն, 1862ին: Ազնուական ընտանիքի զաւակ էր: Լինչի ընտանիքը ծանօթ անուն մըն էր Միջագետքի մէջ, քանի որ անոր հայրը համանուն ընկերութեան արտօնատէրն էր եւ կը վարէր Տիգրիս-Եփրատ գետերու նաւագնացութիւնը: Եւ, վերջապէս, «Լինչ» ընկերութիւնն էր, որ առաջին անգամ շոգենաւային հաղորդակցութիւն հաստատեց Տիգրիսի վրայ եւ Պաղտատը կապեց Պարսից ծոցին հետ:

Լինչի նախահայրերը Իրլանտացիներ էին Մեյօ նահանգէն, եւ հետաքրքրական է, որ իր մօր տատը եղած է Հայուհի մը՝ Սեբաստիոյ կողմերէն: Աւարտելով Իտընի գոլէճը, Լինչ նախ կը յաճախէ Քէյմպրիճ, ապա՝ Հայտելպէրկի համալսարանները:

Հայաստան այցելելէ առաջ գտնուած է Միջագետք, Հալէպէն ճամբորդած է մինչեւ Տիարպէքիր, յետոյ՝ Վրաստան, Ադրբեջան եւ Իրան:

Հիմնական ճամբորդութիւնները, որոնցմով աչքի զարկաւ ան գիտական աշխարհի մէջ, Հայաստան կատարած երկու ճամբորդութիւններն են: Առաջինը 1893 Օգոստոսէն մինչեւ 1894 Մարտ, եւ երկրորդը՝ 1898 Մայիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր, որոնք ամփոփուեցան «Հայաստան» երկհատոր գիրքին մէջ:

Լինչի առաջին ուղեւորութեան գիծը եղած է Ախալցխա – Ախալքալակ – Ալեքսանդրապոլ – Երեւան ճամբան: Յետոյ Անիի ճամբով կ'անցնի Կարս, կը կտրէ Հայկական Պարը, կը մտնէ Արեւմտեան Հայաստան, կ'այցելէ Վան, Պիթլիս, Մուշ, Էրզրում: Երկրորդ ճամբորդութիւնը կ'ընդգրկէ միայն Աերմտահայաստանը:

Հակառակ քաղաքական դժուար պայմաններուն (Ապտիւլ Համիտի տիրապետութեան շրջանն է եւ Թուրքիոյ մէջ չէր թոյլատրուած օգտագործել բարդ կամ աչքի զարնող գործիքներ), Լինչ կը յաջողի Հայաստան փոխադրել աշխարհագրական նկարագրութեան համար օգտակար գործիքներ: Իր աշխատանքները կը կատարէ Թուրք ոստիկաններու եւ պաշտօնեաներու աչքէն հեռու վայրերու մէջ:

— Մենք վրանները կը հաստատէինք լեռնային շրջաններու մէջ, ուրկէ կ'երեւային հարթութիւններն ու լիճերը այնպէս, ինչպէս քարտէսներու վրայ, եւ որպէսզի զանոնք արձանագրէինք թուղթի վրայ, կ'օգտուէինք պարզ մեթոտներէ, կը գրէ Լինչ:

Երկրորդ ուղեւորութեան անոր կ'ընկերանայ Օսուալթ, որ կը կազմէ Հայաստանի երկրաբանական քարտէսը: Ի դէպ, Ֆելիքս Օսուալթ առաջին ուսումնասիրողներէն մէկը եղած է: Իրմէ ետք Հերպըրտ Ապիխն է, որ հետախուզած է Հայաստանի լեռնաշխարհը: Անոր կազմած Հայաստանի երկրաբանական քարտէսը մինչեւ այսօր կը պահէ իր այժմէականութիւնը: Օսուալթ Լինչի հետ բարձրացաւ Նեմրութ, Սիփան, Թոնդուրեկ, Արարատ, Բիւրական, ասոնց վերաբերեալ կազմուած երկրաբանական քարտէսներն ու տեղեկութիւնները կը համարուին վերջին հետազօտութիւնները. այդ վայրերը անկէ ետք երբեք չեն հետազօդուած:

Լինչ իր գրքին մէջ մանրամասն կը նկարագրէ հայկական լեռնաշխարհը իր աշխարհագրական բաժանմունքներով, կուտայ անոր սահմանը, բարձրութիւնը դրացի՝ Անատոլուէն եւ Իրանի սարահարթէն, որուն պատճառով ալ կարգ մը աշխարհագրագէտներ Հայաստանը կ'անուանեն «Լեռնային կղզի»: Ըստ Լինչի Հայաստանի մէջ մեծ չափով տարածուած են չորրորդական հրաբխային ապարներ, որոնք գոյութիւն չունին դրացի երկիրներու մէջ:

Մեծ դժուարութեամբ բարձրացած է Արարատի գագաթը: Անոր կարծիքով լեռը մէջտեղ եկած է երկրին կեղեւը ճեղքուելուն հետեւանքով: Լինչ հանդամանօրէն նկարագրած է երկրին աշխարհագրական առանձնայատկութիւնները, անոնց գոյացման պատճառները:

Երեւաէն կ'անցնի Էջմիածին եւ ներկայ կը գտնուի Խրիմեան Հայրիկի կաթողիկոս օծումին: Կը հրաւիրուի ճաշի, ուր կը ճաշակէ հայկական տոլման եւ Իշխան ձուկը, որոնց մասին գովեստով կ'արտայայտուի: Անգլիացի աշխարհագէտը կը հաստատէ Խրիմեանի վայելած մեծ ժողովրդականութիւնը Պոլսէն մինչեւ Էջմիածին եւ այլուր, ինքն ալ լաւ կարծիք կը յայտնէ կաթողիկոսի մասին:

— Ես չեմ յիշեր, կը գրէ ան, որ երբեւիցէ տեսած ըլլամ աւելի փառահեղ եւ գրաւիչ դէմք. ամէն անգամ հաճոյքի սարսուռ կը զգայի, երբ կը նստէի անոր կողքին եւ կը տեսնէի անոր վճիտ, թուխ աչքերուն շուրջը խաղացող բնական ժպիտը: Տեսակ մը քաղցրութիւն կար անոր ձայնին մէջ, եւ մարդ հրճուանք կը զգար, երբ անոր հետ կը խօսէր:

Անիի մէջ կը հիանայ հայկական ճարտարապետութեան վրայ: Մեծ ցաւով կ'արձանագրէ Անիի աւերակներուն գոյութիւնը:

— Մէկը միւսին ետեւէն կը քայքայուին Հայերուն պատմական արժանապատուութեան այդ ապացոյցները, որոնց անհետացումէն ետք ոչինչ պիտի մնայ Հայաստանի մէջ, որ օտար ճամբորդներուն ցոյց տայ հայ ժողովուրդին արուեստին վաղեմի փառքը:

— Հարուստ Հայերը, կ'աւելցնէ ան, ահագին գումարներ կը ծախսեն Էջմիածնի պայծառութեան համար, արդեօք պէ՞տք չէ գտնուի մէկը, որ ի մխիթարութիւն ապագայ սերունդներուն՝ կորուստէ ազատէ ազգային հանճարին այս չքնաղ նմոյշները:

Կը դիտէ Արճէշի աւերակները, այն քաղաքը, որ ծանօթ էր Մարքօ Փոլոյին իբրեւ ԺԳ. դարու Հայաստանի մեծ քաղաքներէն մէկը: Վանայ լիճին բարձրացման հետեւանքով Արճէշ կը թաղուի ջուրի տակ. այս երեւոյթը կը բացատրէ կլիմայական պայմաններով:

Կ'այցելէ Վան, կը գրէ Վասպուրականի պատմութիւնը:

— Հայկական հողին վրայ ոտք դնելէ ետք, առաջին անգամ Վանի մէջ տեսանք քաղաքակրթութիւնը, կը գրէ Լինչ, ու թէեւ այդ նուաղած քաղաքակրթութեան յիշատակարանները հեռաւոր անցեալին կը պատկանին, բայց մեզի կը յիշեցնեն մարդկային ուժին իմաստը: Վանը մեծ ժողովուրդի օրրան է եւ դեռ կը պահէ անոր իշխանութեան յիշատակը:

Վանեցիներուն այն խօսքը, թէ՝ «այս աշխարհի մէջ Վանը, հանդերձեալի մէջ՝ դրախտը», Լինչ կը համարի ճշմարտութիւն. «Ասոր մենք կը համոզուինք, երբ կ'այցելենք Վանի շրջակաները կամ Վանի միջնաբերդի ժայռին վրայէն կը դիտենք շրջապատը: Հիւսիսային կողմը կը փռուի իտալական բնապատկեր մը՝ Վեսուվը կամ Էթնան օձապտոյտ շրջանակներով եւ ասիական մեծութեամբ, աւելի մօտէն կը տեսնենք Կորդուաց աշխարհի լեռներուն գեղեցիկ ամբարտակը, որ կը յիշեցնէ նորվեկիական ծովեզրին վայրի տեսարանները, այնուհետեւ Վարագայ կարճ եւ սուր սարը. այս բոլորը հին աշխարհի ամենագեղեցիկ եւ նպաստաւոր մասն է, մեր մոլորակին գրեթէ կեդրոնը: Կլիման՝ գրաւիչ, ջուրը՝ առատ, արեւը՝ տաք»:

Լինչ առանձին գլուխներ կը նուիրէ Պիթլիսի, Մուշի, Մանազկերտի, Էրզրումի, կը գրէ այս քաղաքներուն պատմութիւնը, կը նկարագրէ անոնց բնակիչներուն ապրելակերպը: Հիացումով կը խօսի Էրզրումի Սանասարեան վարժարանի մասին: Ութ օր կը մնայ Նեմրութի խառնարանը, որ ունի ութ քիլոմեթր տրամագիծ եւ կը համարուի աշխարհի ամենամեծ եւ կատարեալ խառնարաններէն մէկը:

Նկարագրուած ամէն քաղաք կ'երեւայ իր պատմական անցեալով, բնակչութեան կենցաղով եւ յուշարձաններով, դպրոցներով ու քաղաքական հայեացքներով, ազգային դիմագիծով, միեւնոյն ժամանակ իր ծանր ապրելակերպով: Չէ մոռցած նաեւ երկրին բնակիչները՝ շինականն ու արհեստաւորը, առեւտրականն ու վանականը, ինչպէս Քիւրտերը, Թուրքերը, Ասորիները եւ միւս ժողովուրդները:

Գ. ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՍԷՐԵՐԸ

Ա.

Շէյքսփիրի փորձառութիւնը սորվեցուցած էր իրեն, թէ՝ «բանաստեղծ մը պէտք չէ երբեք համարձակի գրել, մինչեւ որ սիրոյ հառաչանքները խառնուած չըլլան իր մելանին»:

Թերեւս այդ պատճառաւ էր, որ երբ հազիւ տասնեւութուկէս տարեկան կար, սիրահարեցաւ Աննա Հաթաուէյի, քսանեւվեց տարեկան կին մը: Իրենց սէրը պտղատու տեսակէն էր, որով ամուսնութիւնը անհրաժեշտ եղաւ: Շէյքսփիրի կեանքը ուսումնասիրողները փորձած են դիտնալ, թէ Անգլիոյ մեծ ողբերգակը երջանիկ եղա՞ծ է այդ անկանոն միութեան հետեւանքով. պատասխանը շատ որոշ չէ. ընդունելով հանդերձ, թէ այդ բաղդատաբար տարեց կինը ազդեցութիւն մը գործեց Շէյքսփիրի վրայ, չափազանցութիւն պիտի ըլլար կարծելը թէ զէշ ազդեցութիւն մըն է ան:

Միլդրն 35 տարեկան էր, երբ ամուսնացաւ Մէրի Փօուէլի հետ, Օքսֆորտշայրի մէջ հաշտարար դատաւորի մը աղջիկը: Միլդրնի կինը ազնուական եւ զբաւարճասէր ընտանիքէ մը սերած ըլլալով բանաստեղծին տան կարգուսարքը յարմարած չէր կնոջ ճաշակին: Միլդրն սովորութիւն ունէր կարդալու. առաւօտ՝ Աւետարանէն գլուխ մը, այնուհետեւ մինչեւ կէսօրուան ճաշի ժամանակ անդադար կ'աշխատէր: Կէսօրէ ետք քիչ մըն ալ կը կարդար, ժամ մը կը պտըտէր, քիչ մը կը նուագէր երգեհոնի վրայ եւ կանուխ կը պառկէր: Միլդրնի կինը ամիս մը այս բանտային կեանքին մէջ ապրելէ ետք փախաւ իր հօրը տունը, եւ հոն յամառեցաւ մնալ, հակառակ վերադարձի համար տուած խոստումներուն: Միլդրն այնքան ջղայնացաւ այս վիճակէն, որ ամուսնալուծման վրայ երեք հատոր գրեց:

Բայց այս բաժանումը երկար չտեւեց. օր մը, մինչ Միլդրն այցելութեան գացած էր իր բարեկամներէն մէկուն տունը, զարմանքով տեսաւ որ իր կինը ուրիշ սենեակէ մը դուրս ելլելով դէպի իրեն կը յառաջանայ, եւ ծնրադիր ներողութիւն կը հայցէ. այս յուզիչ տեսարանը աւելի ետքը պատկերացուց անգլիացի բանաստեղծը Ադամ Եւայի տեսարանին մէջ: Միլդրն «առիւծային վեհանձն ներողամտութեամբ» ներեց իր կնոջ եւ զայն վերըստին ընդունեցաւ իր տունը: Անկէ ետք էր որ ունեցաւ չորս զաւակ, եւ չորրորդին ծննդեան ատեն կինը մեռաւ՝ 26 տարեկանին:

Իր առաջին կնոջ մահէն երկու տարի ետք բանաստեղծը ամուսնացաւ ուրիշ կնոջ մը հետ, որ 12 ամիսէն մեռաւ. բայց անոր յիշատակը կենդանի մնացած

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Սլավիոյ մէջ այսօրուանէն տարբեր էր կեանքը ատենօք: Եթէ կարելի ըլլար մեր նախահայրերէն միոյն վերադարձը անդենականէն, դժուարաւ պիտի ճանչնար իր շառաւիղները եւ իր հայրենիքը: Մեր օրերուն կը նշմարուին դեռ, նստած տաքուկ վառարանի կողքին, մեր ծերուկ բարի պապիկները, որ կը դանդատին թէ ամբարտաւանութիւնը խորապէս թափանցած է մեր մէջ, թէ՝ կը կրենք նուրբ կերպասներէ շինուած փափուկ հագուստներ: Ամբողջ ժողովուրդին կեանքը տակընուվրայ եղած է:

Տանուտէրերը կ'ապրէին բարձր դիրքերու եւ ժայռերու վրայ ամուր ու հաստատուն կերպով կառուցուած դղեակներու մէջ: Գերագոյն իշխանութիւն մը կը բանեցնէին անոնք: Գիւղացին ազատ մարդ ըլլալէ աւելի՝ ստրուկ էր: Տդիտութիւնը կը տիրէր ամէնուր, թէ՛ իշխողներուն եւ թէ ստրուկներուն մօտ, թէ՛ հարուստներուն եւ թէ աղքատներուն: Բայց չէ՞ որ տգիտութիւնը ընկերացած էր դիւրահաւատութեան, նախապաշարումներու եւ կախարդութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ հին վաւերաթուղթերու մէջ կը կարդանք, թէ հին ատեններուն ծերունի կիներ յաճախ կը դատապարտուէին խարոյկի, ամբաստանուած որպէս վհուկ:

Ո՞վ գիտէ թէ ո՛րքան տառապանք կըրած են մեր սլաւ երկիրները թրքական արշաւանքներէն: Եթէ կարենայինք գիտնալ, առնուազն զարմանք պիտի զգայինք դէթ այս մնացորդը տեսնելով: Մենք շնորհակալ ըլլալու ենք մեր նախնիքներուն, որ յաջողած են պահպանել մեր հայրենիքը եւ մեր սլաւական արիւնը:

Եւ ի՞նչ եղած են այն դղեակները, որ այնքան երկիւղ պատճառած են բռնադրաւողներուն: Անոնցմէ միայն փլատակներ կը մնան եւ ցանցառ հետքեր, յիշեցնելու համար մեզի, թէ մարդու անցքը այս աշխարհէն խիստ կարճատեւ է. անհատները կը մարին, բայց ազգային նկարագիրը կը շարունակէ ապրիլ: Հէքեաթներէ եւ պատմութիւններէ սորված ենք, որ առասպելական մարդիկ հերոս ասպետներ էին, իրենց բոյները նախանձախնդրութեամբ պաշտպանող:

Ցած-Գառնիոլի բազմաթիւ աւերակներուն մէջ ամէնէն նշանաւորներն են Քոզիաքի դղեակին փլատակները: Տասնեւհինգերորդ դարուն դղեակը անեղծ էր: Կը թուէր թէ յաւիտենականութեան համար կառուցուած ըլլար: Լեռնէ՝ հպարտօրէն դէպի երկինք կը բարձրանային կլոր աշտարակները, որպէս հեռուէն յայտարար աշխարհին, թէ ոչ ոք կրնար մուտք գործել վայրէն՝ առանց տանուտէրին հաւանութեան: Փորձառու ձեռքերու բարձրացուցած որմերը տոկացած են որպէս անխորտակելի ժայռ:

Այս դղեակին բնակիչներն եղած են ազդեցիկ աւատապետներ: Անոնք պահպանած են իրենց Քոզիաք սլաւական անունը, որուն ծագումը կ'երթայ մինչեւ անյիշելի ժամանակները սլաւական պատմութեան, նոյնիսկ հարկադրուած ըլլալէ ետք իրենց տեղը թողուլ Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն եկած ազնուական օտարականներու: Այն ատեն Քոզիաքները սլաւ ազնուական ցեղի ընտանիք մըն էին. այդ ընտանիքներէն այժմ շատ քիչեր կան մեզ մօտ, որովհետեւ գրեթէ ամէնքն ալ մարած են:

Ուրիշ լերան մը վրայ, Քոզիաքի դղեակէն ոչ հեռու, կը ցցուէր ուրիշ մը՝ Շումպրէկի դղեակը: Առասպել մը կ'ըսէ թէ երկու որմնադիրները, որ կառուցած են այս երկու դղեակները, եղբայրներ էին, որոնք կ'աշխատէին միեւնոյն ժամանակ: Բայց որովհետեւ միայն մէկ մուրճ ունէին իրենց երկուքին համար, առաջինը կը ստիպուէր հաստատել քարերը, մինչ երկրորդը կը կոտրէր զանոնք:

Չորս հարիւր տարի առաջ կ'ապրէին երկու Քոզիաք եղբայրներ՝ Մարք եւ Փիէռ:

Անդրանիկը՝ Մարք, քառասունի շուրջ մարդ մը, սեփականատէրն էր ընտանեկան դղեակին եւ կարգ մը շրջակայ ուրիշ կալուածներու: Բարձրահասակ էր եւ շատ հուժկու, ուժեղ ձեռքերով: Ունէր բարի սիրտ մը եւ կարեկցող հոգի մը: Թշուառ գիւղացիներուն համար ոչ մէկ իշխան աւելի լաւ էր, քան Մարք Քոզիաքը: Հազիւ մանկութիւնը բոլորած, իր հայրը ուղարկած էր զինքը Գերմանիա, հոն կատարելագործելու համար զինուորական արհեստը, որ այն ատեն միակ ազնուական գիտութիւնն էր: Պարմանի երիտասարդը արտասահմանի մէջ ցոյց տուած էր քաջութիւն, մէկէ աւելի կռիւներու ընթացքին: Ունէր մարմնական եւ մտաւոր մեծ ճկունութիւն:

Եւ երբ իր հայրը վախճանեցաւ յանկարծամահ, Մարք ստիպուեցաւ վերադառնալ դղեակ, յաջորդելու համար անոր: Թողուց զինուորականութիւնը, ի դին ափսոսանքին իր պետերուն, որոնք զինքը վարձատրեցին դրուատիքներով:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(1 – Շար.)

է սերունդէ սերունդ, բանաստեղծին մէկ քերթուածով, որ այսպէս կը սկսի.

— Ինձի թուեցաւ թէ ես տեսայ իմ ուրո կինս...

Այս երկրորդ մահէն եաք, բանաստեղծը ինչ տարի ապրեցաւ առանձին, բայց որովհետեւ ընկերակիցի մը պէտք ունէր, կրկրդ անգամ ըլլալով ամուսնացաւ կընդ մը հետ, զոր բնաւ տեսած չէր: Այնպէս կ'երեւայ, որ այս անգամուանը կրտաւէր կին մըն էր: Պըքինկէմի դուքսը անգամ մը ըսաւ Միլդընի թէ իր կինը վարդ մըն է.— «Գոյներու մասին կարծիք չունիմ, պատասխանեց բանաստեղծը, բայց կրնայ ըլլալ որ վարդ մը ըլլայ, որովհետեւ ամէն օր փուչերուն ցաւը կը զգամ»:

Ը. երկու ալ բարձր դասու պատկանող ինչ մը հետ ամուսնացաւ, բայց թէ' նիւու գաւակներուն եւ թէ այդ կնոջ մասին գօրաւոր կերպով ազդեց Ելնկի վրան վրայ, եւ հաւանօրէն գլխաւոր պատճառներէն մէկն եղաւ, որոնցմով երկի ներշնչուեցաւ եւ գրեց իր վերջին մեծ գործը — Գիչերային մտածումները: Այն ճակատագրային դիւրութիւնը, որով Սկովտիոյ չնորհագեղ բանաստեղծը Թոպրդ Պըրնս կը յաջողէր գեղեցիկ տիկիներու սիրտերը, աւելի չատ պէտք է վերագրել իր անձնական չնորհներուն, քան թէ բանաստեղծական ձիրքերուն: Հազիւ 15 տարեկան կայ, եւ արդէն 14 տարեկան գեղկուհի մը իր ուշադրու – թիւնը գրաւած էր: Ուրիշ աղջիկ մը՝ Մէրի Մորիսըն, բաղմաթիւ քերթուածներու պատճառ դարձաւ: 1786ին Պըրնս, ի նըշան իր յաւիտենական սիրոյն, Մէրի Քէմփպէլի հետ Ս.՝ Գիրքը փոխանակեց, ապրի մը եաք ուրիշ աղջիկներու հետ կը հաստատէր մտերմական կապեր:

Քոլրիճ 23 տարեկան էր, երբ ամուսնացաւ եւ իր մեղրալուսինը դնաց անցընել հնաւոր գիւղի մը մէջ, բնական գեղեցիկ տեսարաններէ չրջապատուած, մինչ որ կանքի դառն իրականութիւնները հարկադրեցին զինքը վերադառնալ գործնական աշխարհը: Քոլրիճ իր ապրուստը հոգալու համար միակ յոյս մը ունէր. հաստատուած էր իրեն որ իր գրած բոլոր բանաստեղծութիւնները առատօրէն պիտի վարձատրուէին: Սակայն եւ այնպէս, գաւակները քերթուածներէն աւելի առատ չնան, եւ խեղճ մարդը ընտանեկան հոգսերու մէջ ինկաւ: Այս անհաւասար պայքարը վեց տարիէն աւելի չարունակեց, մինչեւ որ Քոլրիճ խոստովանեցաւ իր պարտութիւնը: Տիկին Քոլրիճի թերութիւնները կրնային առաքինութիւններ ըլլալ ընտանեկան տարբեր պայմաններու համար, բայց իր ամուսնոյն համար տանջանքի աղբիւրներ միայն եղան: Բանաստեղծը այնպէս կը կարծէր, թէ իր ամուսնական կեանքին մէջ կրնար երջանիկ ըլլալ, նոյնիսկ սպասուհիի մը հետ, եթէ երբեք անկեղծօրէն սիրուէր. իր համոզումով, զգալափարային միութիւն մը կազմելու առաջ են կոյր կին մը եւ խուլ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

—o—

Ռօյքըրի Թղթակիցը Անթոնի Կրէյ, որ 31 տարեկան է, Լոնտոնի մէջ յայտարարեց, թէ իր 26 ամսեայ բանտարկութեան ամէնէն սրտաճմլիկ դրուագը արձանագրած է այն պահուն, երբ իր աչքին առջեւ կարմիր պահակները կախած են իր կառուն:

Կրէյ Չինացիներու կողմէ ապատ արձակուեցաւ անցեալ չաբաթ: Ձերբակալուեցաւ 1967 Օգոստոս 18ին, երբ առնուազն 200 կարմիր պահակներ խուժեցին իր տան վրայ, որ կը գտնուէր փեքինի մէջ: Նախապէս տեղեկացուած էր իրեն, թէ արդելափակուած է իր տան մէջ:

«Իրարանցում մը կար փողոցին մէջ, եւ դիտէի թէ պիտի խուժեն վրաս... յանկարծ ողողեցին դրասենեակս եւ քաշ-

---

այր մը: Բայց պէտք է աւելցնել, որեւէ կին դիւրաւ պիտի չկարենար ապրիլ անոր հետ, մարդ մը, որ այսպէս կը նկարագրէ իր վիճակը. «Աչխարհի վրայ ամէնէն թշուառ անօդնական եւ անյոյս վիճակը երեւակայեցէք եւ դաղափար մը պիտի կազմէք վրաս. երեւակայեցէք դէմքին մէջ նետուած ոդի մը, որ ուրիշներու ցոյց կուտայ ճամբան այն երկինքին, ուրկէ դուրս վռնտուած է ինք իր գործած չարութիւններուն համար, եւ որ դիչերները ահռելի երաղներ կը տեսնէ»:

Բայց Քոլրիճի կինը կոյր չէր, եւ այդ պատճառով կրցաւ տեսնել, որ իր ամուսնոյն դէմքը տակաւ դեփ-դեղին կ'ըլլար, աչքերը վայրենիի նայուածքներ կ'ունենային, ջիղերը կը ցնդուէին, քայլերը կը դողդոջէին, եւ այս ամէնը ոչ թէ անոր համար որ հանճարեղ մէկին էր ինքը կամ թէ որովհետեւ քերթող մըն էր, այլ անոր համար, որ աֆիոնի գործածութեան մոլին դարձած էր:

Քոլրիճ իր հանդարտ եւ լաւ օրերուն մէջ դուրգուրանքով կը վարուէր իր գաւակներուն հետ եւ կը յարդէր կինը. բայց այդ օրերը երկար չտեւեցին. Քոլրիճ լքեց իր կինը եւ գաւակները, որոնք ընդհանրապէս բարեկամներու օդնութեամբ կ'ապրէին. իր գաւակներէն մէկը դոլճ դրուեցաւ իր բանաստեղծ բարեկամին, Սուիթի կատարած հանդանակութեան չնորհիւ: Քոլրիճ աստիճանաբար այնքան անտարբեր եղաւ որ, ո՛չ իր կնոջ ու գաւակներուն հետ կը թղթակցէր, ոչ ալ անոնց ղրկած նամակները կը բանար: Ամուրիի վայել ազատութեամբ, առանձին կ'ապրէր, միշտ ծխելով իր ափիոնը եւ հեշտագին երազներ տեսնելով:

(Շար. – 1)

Ա. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ծաղիկներէն յուշիկ թերթեր կը թափէ
Բուրումներով օծուն հովերն իրիկուան,
Հոգիներուն կ'իջնէ երազ մը բուրեան,
Ի՞նչ հեշտին է մըթնշաղն այս սօտափէ:
Աֆասիաներ, գինով լոյսէ ու տապէ,
Օրօրուելով մաճուր շուրջ կը հեւան,
Միւնչ կը ճիւնէ ծաղիկն իրենց հոտեւան՝

կըռտելով տարին դիս մինչեւ բակ: Սեւուով ներկեցին մարմինս, եւ հարկադրեցին, որ ձեռքերս եաեւ քալեմ կիսով ծռած վիճակի մէջ: Ամէն անգամ, որ կը փորձէի չակուիլ, կարմիր պահակ մը կիզ կուտար սամռգսիս: Փոքրիկ պատառ մը զետեղեցին իրանիս վրայ:

«Ցանկարծ լուսինն տիրեց: Հրամայեցին որ աչքերս յառեմ կախուած կտուիս վրայ: Ծափեր, ուրախ բացագանչութիւններ...»:

Բանտարկութեան առաջին ամիսը յարբերաբար լաւ պայմաններու մէջ դրտնուած է: Ազատ էր իր տան մէջ, իրաւունք ունէր դրելու եւ հեռաձայնի մը միջոցով ճատրակ խաղալու բարեկամի մը հետ:

Սակայն յետագային այդ ալ չատ տեսնուած է: Սեւով ներկուած են տան պատուհանները եւ թոյլ տրուած իրեն միայն շրջապատիլ իր սենեակին մէջ: Երեք դիրք ունեցած է իր տրամադրութեան տակ: Մէկը ճատրակի վերաբերեալ, երկրորդը համայնավարութեան մասին, իսկ երրորդը եոկայի մարզանքները ցոյց տուող եւ բացատրող հատոր մը:

Այս վերջին դիրքը փրկութիւն մը եղած է բանտարկեալին համար, քանի որ օրական երկու ժամ փորձած է եոկայի մեթոտները: «Շնորհիւ ատոնց ֆիզիքա – կանս լաւ վիճակի մէջ մնացի, մանաւանդ՝ կրցայ պահել միտքի հաւասարակշռութիւնս»:

Անբաւարար սնունդ ստացած է: Մուրճ եւ հաւկիթ նախաճաշին, միս օրական մէկ անգամ, ոչ կարագ ոչ պտուղ: Ամիս մը եաք, պահակները թոյլ տուած են, որ օրուան մէկ ժամ մը բանայ պատուհանը:

Պահակները երբեք խօսք չէն փոխանակած եւ միշտ դժգամակութեամբ նայած են իրեն: Միշտ երգած են յեղափոխական երգեր:

Սենեակին տախտակամածը ծածկուած էր Մաոյի միտքերը բանաձեւող խօսքերով:

Անթոնի Կրէյի 26 ամսեայ բանտարկութիւնը կատարեալ ոդիսական մը եղած է:

Ք.

Զոր խօլաբար հովը գրկել կը շտապէ:

Այս տողերով կը բացուի Միսաք Մեծարենցի «Աքասխաներու չուքին տակ» փոքրիկ հատաքածոն, որ յատուկ լոյս տեսած է բարձր տարիքի դպրոցականներուն համար: Հատորին մէջ տեղ գտած են բանաստեղծին «Այգերգ», «Մթնշաղներ», «Ցայգային», «Ուռիներու չուքին տակ», «Հիւղը», «Կ'երթայ արեւն իր զատիկին», «Պետրոս Դուրեան» եւ այլ գործեր: Գիրքին տպաքանակն է 20·000:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հանդիսութիւններու չարքով եւ այլ բնոյթի ձեռնարկներով Նոյեմբերին պիտի յիչատակուի Կոմիտասի ծննդեան հարիւրամեակը:

Հոկտեմբեր 8ին, յատուկ նիստի մը ընթացքին, ճչգրտած է ընդհանուր նախագիծը, որուն մանրամասնութիւնները ըստորեւ.

— Նոյեմբերի կէսերուն Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ երգի փառատօն, որուն պիտի մասնակցին Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան միւս երկիրներուն երգչախումբերը: Հայաստանի պետական երգչախումբին յայտագիրը կազմուած պիտի ըլլայ Կոմիտասի ցարդ անծանօթ մնացած գործերէն:

— Ճորելենական նիստ մը տեղի պիտի ունենայ, որուն պիտի մասնակցին երգահաններու միութիւնը, արուեստի հիմարկութիւնը եւ երաժչտանոցը:

— Օփերային մէջ պիտի ներկայացուի Էդգար Յովհաննէսեանի «Անտունի» պալէն:

— Լոյս կը տեսնեն Կոմիտասի ստեղծագործութիւնները ամփոփող հատոր – ծոյին առաջին երեք հատորները: Միեւնոյն տաեն 15 դիրքեր՝ երգահանին եւ անոր գործերուն մասին: Առանձին ըզրքոյկ մը պիտի ամփոփէ Կոմիտասի բանաստեղծութիւնները:

— Հրապարակ կը հանուի ժապաւէն մը:

— Երեւանի երաժչտանոցին առջեւ պիտի հաստատուի Կոմիտասի մեծ արձանը:

— Տօնահանդէսներ տեղի պիտի ունենան Էջմիածնի մէջ, ուր երկար տարիներ ապրած եւ ստեղծագործած է տաղանդաւոր երգահանը:

— Գէորգեան ճեմարանի չէնքին մէջ կը հիմնուի թանգարան, իսկ չէնքին ճակատը կը զարդարուի հարթաքանդակով:

— Տօնակատարութիւնները վերջ կը դանեն յոբելենական հանդիսաւոր նիստով, որ տեղի կ'ունենայ օփերայի չէնքին մէջ:

— Մոսկուայի մէջ եւս պիտի յիչատակուի հարիւրամեակը: Թուական ճըշդուած է՝ Նոյեմբեր 25:

— Հանդիսութիւններ տեղի պիտի ունենան նաեւ Թիֆլիսի, Թաչքենտի, Ալմա – Աթայի, Լենինկրադի մէջ եւ այլուր:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (606)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Ֆ. ՄԱՄ

ՄԱՐԻԱՄ

—*—

ԲՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Բայց հեռաւոր լուսամուտներէն դէպի այս անթափանցելի մշուշը քիչ մը աղօտ շողալ մը գալով, կամ թէ իր աչքերը մըթութեան վարժուելով՝ Ժան Վալժան կամաց կամաց եւ անորոչապէս սկսաւ առանձնել, եւ գարճեալ աղօտապէս դիտեց անոնց պատը ղոր կը չօշափէր, եւ մերթ ընդ մերթ պատուհանը, որ կիսով չափ բացուած էր:

Ուղղութիւնը գիւրին բան չէր:

Կոյուղիներուն ծրագիրը կրնայ ըսուիլ թէ իր վրայի փողոցներուն ծրագրին կրկնութիւնն է: Ան տեղնուան Փարիզի մէջ երկու հազար երկու հարիւր փողոց կար: Կ'երեւակայենք հիմա այս փողոց – ներուն տակի այն խաւարամած ոստե – րուն անտառը, որ կ'անուանուի կոյուղի: Այդ ժամանակ կոյուղիները՝ եթէ իրա – րու կապուէին, տասնեւմէկ մղոնի եր – կարութիւն մը ունեցած կ'ըլլային: Աըդէն ըսինք թէ արդի կոյուղիներուն ցանցը՝ վերջին երեսուն տարուան մասնաւոր ժրութեան չնորհիւ վաթսուն մղոնէն պակաս չէ:

Ժան Վալժան նախ սխալեցաւ: Կար – ծէց թէ Սէն Տընի փողոցին տակն էր. երանի՛ թէ հոն ըլլար: Սէն Տընի փողոցին տակ հին կոյուղի մը կայ, որ Լուի ԺԸ.ի իշխանութեան ժամանակ չինուած է եւ որ կ'երթայ ուղղակի Մեծ Կոյուղի բսուած ընդունարան կոյուղին: Ուղղակի կ'ըսենք վասնզի աչ կողմը հին Քուր տէ Մխաքլի վերը՝ միայն մէկ անկիւն ունի, նաեւ մէկ ճիւղ, այսինքն Սէն Մարթէն կոյուղին որու չորս թեւերը խաչաձեւ կը կարեն:

Սակայն Փըթիթ Թրիւանորի փողոցին կոյափողը որու մուտքը Կորնթոսի կամպելային քովն էր, երբեք հաղորդակցութիւն չունեցաւ Սէն Տընի փողոցին հետ. Փըթիթ Թրիւանորի կոյափողը Մոնմարթրի կոյուղիին կը յանդի եւ ահա Ժան Վալժան այս կոյուղիին մէջն էր հիմա:

Կորսուելու առիթներ չատ էին Մոն – մարթրի կոյուղիին մէջ, որ հին ցանցին ամէնէն լաբիւրինթոսական կոյուղիներէն մէկն է: Բարեբախտաբար Ժան Վալժան իր եաեւը ձգած էր Տէ Հալլի կոյուղին, որուն երկրաչափական յատակագիծը խել մը ղերանաւոր եւ իրերախառն կայմերու պատկերն ունի, բայց առջեւը չատ մը տաղտուկ հանդիպումներ եւ խել մը փողոցի անկիւններ ունէր, — վասնզի փողոցներ ունին այս կոյուղիները, — ո – րոնք իրը հարցական պարոյկներ մթութեան մէջ կ'երեւային. նախ՝ իր ձախ կողմն էր փլաթրիէրի ընդարձակ կոյուղին, որ իրը տեսակ մը չինական պատկերներու խառնուրդ՝ իր թէ եւ ջէք տաուերուն նման ճիւղերու քաոսը Օթէլ տէ Փոսթի եւ Հալ–օ–Պլէի դմբէթաւոր չէնքին տակէն խառնաչփոթ կերպով մը կը մղէ մինչեւ Սէն դետ, ուր կը վերջանայ խբրէֆ ղրին ձեւով, երկրորդ՝ իր աջ – կողմն էր Տիւ Քաարան զռիհին կոյուղին իր երեք ահռաններովը, որոնք անել ճամբաներ են. երկրորդ՝ ձախակողմն էր նաեւ կոյուղին, որու զրեթէ ներս մտնելու տեղը տեսակ մը եռաժանի նման ուրիշ աւելի պզտիկ եւ խառնաչփոթ կոյուղիներ կային եւ որ օձապտոյտ չըր – ջաններով կ'երթար կը յանդէր ամէն կողմէն բեկորներ եւ ճիւղեր արձակող Լուվրի մեծ կոյափողը: Վերջապէս ճակ կողմն էր Տէ Ժէօնէր փողոցին անել կոյուղին. ատոնցմէ զատ մանր խորշեր ալ կային հոս հոն. Ժան Վալժան այս ամէն բաղմաճղի եւ խառնաչփոթ կոյուղիներէն անցնելէն եաք կրնար հասնիլ մինչեւ կոյուղին, ուրկէ միայն կարելի էր բաւական հեռու եւ հետեւաբար ապահով ելք մը գտնել:

Եթէ Ժան Վալժան գաղափար մը ունեցած ըլլար այս բոլոր կոյուղիներու նըկատմամբ՝ մի միայն պատը չօշափելով, չուտ մը պիտի կրնար նշմարել թէ Սէն Տընի ստորերկրեայ ճամբուն մէջը չէր:

Հին ժամանակի կոյուղիներուն պատերը շաղախակազմ յատակի եւ կրանիթէ ու կրախառն չաղախէ ընթացիկ հիմերու վրայ կը չինուէին քանդակելի քարերով. այդ ժամանակի ճարտարապետութիւնը նաեւ կոյուղիին մէջ ամբարտաւան եւ արքայական էր, եւ այս կերպով չինուած պատերուն մէն մի զրկաչափը ութ հարիւր ֆրանք ծախք կը պահանջէր. արդ, Ժան Վալժան եթէ կոյուղիին պատը չօշափէր, փոխանակ քանդակելի քարեր դղալու պիտի զղար մեր ժամանակի ամրանութիւնը:

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի եկեղեցւոյ չինուելուն 36րդ տարեդարձին հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, եկեղեցւոյ չինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարող թաղիս եւ շրջակայքի բոլոր բարեպաշտ ննջեցեալնե-րու հոգւոց յիշատակին:

×

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգող ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը,
36-38, Rue l'Echiquier
(Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 525-00-18:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 49-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հաճընոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հաճընոյ անմահ ութ հազար դիւցազներու հոգւոյն, այս կիրակի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ցետ պատարագի մատաղապուր եւ յուշահանդէս Մշակոյթի տան մէջ 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ:

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ Շասի Ֆրան-սական եկեղեցիին մէջ, հայկ. ծէսով:

Ցետ պատարագի օրուան պատշաճ յայտագիր (ճառ, դեղարուեստական բաժին):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սթեֆանէսքուի յայտագիրը՝

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կոլոնոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան չրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Ուրբաթ-շաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկին Թորոսեանի տունը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՉԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Ազգիս ենթակոմիտէի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 25ին, Շաբաթ իրիկուն:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան սրահը:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

78 տարեկան կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար կը փնտռուի մէջին տարիքի հայ կին մը: Բնակութիւնը ապահովուած է:

Դիմել՝
Madame Papazian
70, Ave. Anatole France
Bondy

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 16ին:

Կ'ընդունուին վեցուկէս տարեկանէն 11 տարեկան փոքրիկներ:

Աշակերտներու փոխադրութեան համար սահմանուած են երկու օթոքառներ, որոնք առաւօտեան անցնելով նշանակ-ուած կայաններէն, կը հաւաքեն տղաքը, եւ կէսօրէն յետոյ, նախընթրիքը առնելէն վերջ, կը վերադարձնեն:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ փափաքողները կրնան դրել կամ հեռաձայնել Թիւ 336-20-48:

Կայաններն են

Premier itinéraire :

Palaiseau, Massy, Antony, L'Hay-les-Roses, Bourg-la-Reine, Bagneux, Fontenay-aux-Roses, Clamart, Issy-les-Moulineaux, Sèvres.

Deuxième itinéraire :

Colombes, Bois - Colombes, Asnières, Paris-17e (Place Champerret) Sèvres.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին նոր կեդրոնատեղիին բացումը Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 18ին

16, Bd. Carnot — Alfortville

Կը հրաւիրուին համակիրներն ու քաջալերողները:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

— ԼԻՍԷ ՖՈՆՏՈՐՍԷ —

Նախաձեռնութեամբ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

Դասախօս՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբերին:

Պաշտպի հայերէն լեզուի քննութեան մասնակցողներուն համար պատրաստուած է համառօտ ծրագիր մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Ամբողջ տարեշրջանի համար վճարա-դիւնն է 15 ֆրանք:

Աբժանադրութեան համար դիմել Ուրբաթ օրերը ժամը 19էն 21, Լիսէ Ֆոնտորսէ:

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ARMEN DABAGHIAN**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE
Auteur - Compositeur - Interprète
(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN
et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL

ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE

MARC LAFERRIERE
et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ՇԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չվրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու
Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յայտնուելիք:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, կոաճք Օթէլի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գաղինօ տը Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմնի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ դիւերը մինչեւ լոյս, Օթէլ Սվլանտիի չքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ եւած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր չատ մը լոներու կարդին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան չահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հոբելեմակը կը կատարուի համազգային թատերասրահին մեծ չուքով փլէյելի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, կիրակի օր:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

C.E.D.D.I.
CENTRALE DE DIFFUSION
—— DU DISQUE ——

Ուրախ է ձեզի ներկայացնելու
ԼԻԻՐՍ հրատարակութիւնով մը
2 նոր սալեր 33 թուր,
30 սանթ. (հայկ. երգեր)

1. Նախերգանք	1. Մթնշաղ
2. Ծաղիկները	2. Ալլ աչեր
3. Աչուղ եմ	3. Ծաղիկները ո՞ւմ նուիրեմ
4. Մանիշակ	4. Այն գիշեր
5. Սայլորդ	5. Մի գնա
6. Լիւսի	6. Ձէյրանի պէս

երգի բաժին՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

Disque
VOIX DES ETOILES No 10 003

Գործիքաւոր բաժին
նուագախումբ՝ ՌԵՏՏԻ ՊՈՊՈ

Disque
VOIX DES ETOILES No 10 004

Գին հատը՝ 31 ֆր. 70

Ապսպրանքները նամակով հեռաւեալ հասցէին՝
« ANCIENNE MAISON PASDELOUP »
COUILLÉ ET CIE
89, Boulevard Saint-Michel
75 - PARIS (5e)
C. C. P. : 7152-66 PARIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
19
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
19 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11643 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.643

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ»

Այս է անունը ողբացեալ Սիմոն Վրացեանի վերջին հատորին, որ լոյս տեսաւ, յետ մահու, Համազգայինի տպարանէն, Պէյրութի մէջ:

Հեղինակը ծրագրեր էր վերամշակել այս հատորին նիւթերը, զորս խնամքով հաւաքեր ու դասաւորեր էր արդէն, երբ անկողին ինկաւ, իբրեւ հետեւանք այն ծանր արկածին, որ զինք պիտի տանէր մինչեւ գերեզման:

Հիւանդութեան վերջին օրերուն, յուսահատ իր ծրագիրը գործադրելէ, պարտականութիւն էր տուեր երկու ընկերներու, որ տպարան յանձնեն Անձինք նուիրեալքը եղածին պէս եւ հսկեն անոր հրատարակութեան:

Յետ մահու լոյս ընծայուած այս հատորը կը տարբերի Կեանքի ուղիներովի շարքէն:

Անձինք նուիրեալքի մէջ ուսումնասիրութեան տարկայ դարձած են տասներեք հանրային, մշակութային, յեղափոխական եւ կրթական գործիչներ: Ասոնք են՝ կարգով՝ Մխիթար աբբայ, Իսրայէլ Օրի, Բաֆֆի, Կոմիտաս վարդապետ, Արմէն Գարօ, Զարիֆեան, Ներսէս Արք. Մելիքթանգեան, Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Լեւոն Թադէոսեան (Պապաշա), Տիկին Լիզա (Եղիսաբէթ Զօրեան), Գառնիկ Գիւզալեան եւ Խաչատուր Կարճիկեան:

Հատորը զարդարուած է պատկերներով:

Պարզ կենսագրութիւն չէ, որ գրած է մեր ողբացեալ ընկերը: Քննական մտքով մօտեցած է ազգին նուիրուած վերոյիշեալ դէմքերուն եւ իր տեսակէտները յայտնած է անոնցմէ իւրաքանչիւրին մասին առարկայական կերպով: Փաստերով հերքած է անոնցմէ ոմանց մասին ուրիշ հեղինակներու կողմէ յայտնուած բացասական կարծիքները: Եւ արժանի տեղը տուած է անոնց:

Աւելի լայն տեղ յատկացուցած է Բաֆֆիի, Կոմիտաս վարդապետի եւ Նիկոլ Աղբալեանի:

Իր ներկայացուցած դէմքերէն մեծ մասը անձամբ ճանչցած է եւ ոմանց հետ նոյնիսկ գործակցած: Անոնց հետ իր հանդիպումները կը պատմէ իրեն յատուկ սրամիտ ոճով:

Հայ Դատի հետապնդման նուիրուած անդրանիկ ռահվիրայ Իսրայէլ Օրիի քննադատներուն կը պատասխանէ՝ զայն ներկայացնելով իբրեւ մեծ նախաձեռնութեան տէր հայ հայրենասէր՝ արտայայտութիւն իր դարաշրջանի, իբրեւ «մէկը այն դէմքերից, որոնք իրենց անունով փայլ են տալիս Հայոց պատմութեան»:

Հետաքրքրական են ողբացեալ Նիկոլ Աղբալեանին նուիրուած էջերը: Կամաւորական շարժման օրերուն անոր գլխաւոր գործակիցն էր եղած: Եւ իր տուած անտիպ տեղեկութիւնները որոշ լոյս կը սփռեն մեր ժամանակակից պատմութեան բախտորոշ դէպքերուն վրայ:

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին իր անձնական տպաւորութիւնները Կոմիտաս վարդապետի մասին, որուն աշակերտած էր պահ մը Գէորգեան ճեմարանին մէջ:

Միւս «նուիրեալ անձեր»ու մասին իր գրածները նո՛յնքան հաճոյքով կը կարդացուին:

Ո՞վ պիտի գրէ ի՛ր ալ կեանքը, որ կը շփոթուի Հայոց ժամանակակից պատմութեան հետ: Ա՛յնքան փոթորկալից ու բեղուն է եղած այդ կեանքը, իր ծնունդէն մինչեւ մահը:

«Նուիրեալ» մըն ալ ինք էր:

Իր հրատարակած հատորները իբրեւ կենդանի վկայ միշտ վառ պիտի պահեն իր յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ԴԷՄ

Ամերիկեան կառավարութիւնը ատենէ մը ի վեր խիստ քննադատութեան կ՝ենթարկուի եգիպտական մամուլին եւ երկրին պատասխանատուներուն կողմէ: Հակամերիկեան իսկական պայքար մըն է, որ ծայր տուած է Եգիպտոսի մէջ:

Վեցօրեայ պատերազմէն ետք երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւնները բոլորովին խզուած էին: Սակայն ժամանակի ընթացքին որոշ բարելաւում մը արձանագրուած էր: Նիքսընի նախագահ ընտրութեան վաղորդայնին խօսակցութիւններ սկսած էին Ուաշինկթընի եւ Գահիրէի միջեւ, այսուհանդերձ, այդ խօսակցութիւնները երկար չէին տեւած: Արդարեւ, եգիպտացի դիւանագէտները խստօրէն քննադատած էին Մ. Նահանգներու Միջին Արեւելեան քաղաքականութիւնը: Յարաբերութիւնները աւելի դէշ բնոյթ ստացան, երբ Ամերիկա Իսրայէլի յանձնեց հալածիչ ռմբակոծիչ օդանաւեր: Իսրայէլի վարչապետին Ուաշինկթըն այցելութիւնը եւս լաւ աչքով չդիտուեցաւ Գահիրէի կողմէ:

Գահիրէ այժմ կ՝ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները, որ արգելք կը հանդիսանան կամ աւելի ճիշդ՝ կը խափանեն քաղաքական լուծման մը բոլոր կարելիութիւնները:

Եգիպտական կառավարութիւնը, միեւնոյն ժամանակ, բողոքեց Իսրայէլի ամերիկեան դեսպանին այն յայտարարութեան դէմ, թէ ամերիկացի քաղաքացիներ կրնան պահել երկու հպատակութիւններ (ամերիկեան եւ իսրայելեան) եւ ծառայլ իսրայլան բանակին մէջ:

Այս առթիւ Գահիրէէն դիտել կուտան, թէ ամերիկացի օդաչուներ կը ծառայեն իսրայելեան օդուժին մէջ: Այս հարցին կապակցութեամբ Ուաշինկթընի իսրայելեան շրջանակները դիտել կուտան, թէ այս վերջիններուն թիւը 80–100ի միջեւ է: Ուրեմն Թել Ավիվ կ՝ընդունի, անշուշտ անուղղակի կերպով, որ Ամերիկացիներ, հաւանաբար ծագումով հրեայ, ծառայեն իրենց ուժերուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅՐ ՊՈՒԼՈՆԵԸ, յանկարծամահ եղաւ Ուրբաթ գիշեր, Պրուսէ հիւանդանոցը, 17 ամիս եւ 5 օր ապրելէ ետք նոր սիրտով մը: Պլայպերկէ յետոյ, որ տոկաց 18եւկէս ամիս, հայր Պուլոնեը ամէնէն երկար ապրողն էր սրտի փոխարկումի ենթարկուելէ ետք: 57 տարեկան, Դոմինիկեան, հայր Պուլոնեը գործողութեան ենթարկուած էր 1968ին Փրոֆ. Տիւպոսթի կողմէ եւ ստացած 39 տարեկան մաքսային պաշտօնեայի մը սիրտը: Շատ գործունեայ եւ լաւատես, հայր Պուլոնեը վերջերս ոչ մէկ «մերժում»ի տագնապ ունեցած էր եւ Փրոֆ. Տիւպոսթ ալ Մեքսիքա կը գտնուէր երբ մեռաւ: Բժշկական աղբիւրները շատ բան չեն ըսեր տակաւին այլ չոր զեկոյցով մը մահուան լուրը տուին միայն:

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Դաշնակցային Ժողովը միաձայնութեամբ (մէկ՝ ձեռնպահ) ընդունեցաւ Զերնիքի ներկայացուցած բանաձեւը ուր կ՝ըսուի ի մէջ այլոց թէ «Ժողովը կը գնահատէ միջազգայնական անշահախնդիր օժանդակութիւնը զոր 5 ընկերվարական քոյր երկիրները բերին մեր ժողովուրդին, 1968 Օգոստոսի տագնապալի օրերուն, պայքարելու համար հակայեղափոխութեան դէմ եւ պաշտպանելու ընկերվարութիւնը եւ անոր ապագայ կառուցումը ի շահ ժողովուրդին»:

ԱԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Քանի օր է ֆրանսական մամուլն ու ձայն-պատկերասփիւռը կը պատմեն ոդիսականը երկու ֆրանսացի ուսանողներու, որոնք ուզած էին Թուրքիա այցելել: Այս պտոյտը իրենց առիթ տուած է այցելել մանաւանդ թրքական բանտերը եւ ծանօթանալ թրքական բարքերուն: Ահա թէ ինչե՛ր կը պատմեն Փարի-Փրէսի:

Փարիզցի երկու ուսանողներ, մէկը 19 եւ միւսը 18 տարեկան, պատեհութիւնը ունեցած են վայելելու թրքական աւանդական հիւրասիրութիւնը եւ ճանչնալու Թուրքիոյ իրական դիմագիծը... թրքական բանտի մը մէջ: Այստեղ անցուցած են իրենց տարեկան արձակուրդը, որովհետեւ դժբախտութիւնը ունեցած են Պոլսոյ փողոցներուն մէջ շրջագայելու «Ուաքի-թոքի»ներով:

Սակայն աւելի լաւ է, որ իրենք խօսին եւ պատմեն անցուդարձը:

— Փողոցներուն մէջ զիրար չկորսնցընելու համար այս գործիքները գործածեցինք: Պոլիս մեր ժամանումէն 48 ժամ ետք, երբ կը պտըտէինք Թոփգափուի պարտէզներուն մէջ, պարզ քաղաքացիի հագուստ հագած մէկը հրամայեց մեզի հետեւիլ իրեն. բնականաբար չհասկըցանք թէ ինչո՛ւ:

Իր ընկերները, որոնք գաղտնի ոստիկաններ էին, ամբողջ երկու ժամ փորձեցին հասկնալ, թէ ի՞նչպէս կը բանէին մեր «ուաքի-թոքի»ները: Երբ ի վիճակի չեղան հասկնալ, հեռաձայնեցին ապահովաբար իրենց վերին մարմիններուն: Այս ձեւով սկսաւ մեր պտոյտը ոստիկանատունէ ոստիկանատուն»:

Մինչեւ կէս գիշեր, զբօսաշրջիկները փոխադրուած են ոստիկանատուներէ մինչեւ կեդրոնատեղի, շրջանը ընելով Պոլսոյ: Ոստիկանները տեղեկութիւններ կը քաղէին, իսկ ձերբակալեալները չէին իսկ հարցաքննուեր: Վերջապէս կ՝առաջնորդեն զիրենք բանտի կից սրահ մը:

— Բաւական պժգալի էր, կը յիշեն անոնք, փոքր շրջաբակի մը մէջ տեղ գտած էին մուրացկաններ, արիւնի հետքեր ունեցող մարդիկ, սեւ շուկայի վաճառորդներ: Առաջին անգամ ըլլալով (որ ի դէպ վերջինը պիտի չըլլար) մեզի պիտի առաջարկէին հաշիշ, զոր, անշուշտ, պիտի մերժէինք:

Յաջորդ օրը երկու Ֆրանսացիները կրկին կը խուզարկուին: Դժբախտաբար անոնց գրպաններուն մէջ կը գտնուին գրպանի դանակներ, որոնց շեղփին երկարութիւը հազիւ վեց սանթիմեթր էր:

Ամէն ինչ կասկածելի կը թուէր հարցաքննիչներուն համար: Ձեռնակապ անցուցին, ապա՝ շղթայեցին: «Մեթրոյի տոմսակները բզիկ բզիկ ըրին՝ հարցնելով թէ ո՞ւր պահած էինք մանր երիզները: Բարեբախտաբար մեր վրայ չունէինք լուսանկարի մեքենայ»:

Երկու Ֆրանսացի ուսանողները՝ Վիքթոր եւ Ժան-Քլօտ կը ներկայացուին հակալրտեսական ճիւղի պատասխանատուին, որ իրենց յայտարարութիւնները քմծիծաղով կ՝ընդունէր: «Կը կարծէինք, որ թիւրիմացութիւնը պիտի փարատէր», կ՝ըսեն տղաքը:

Մինչդեռ, այս անգամ երկուքն ալ կը գտնուին բանտի մէջ... Պոլսէն դուրս: Բարեբախտաբար, անոնց ընկերներէն մէկը, 18 տարեկան, որ ձերբակալուած էր այս վերջիններուն հետ, առժամեայ կերպով ազատ ձգուած էր... իր վրայ գտած էին փոքրիկ զմելի մը միայն: Թուրքիայէն փախելէ առաջ, իմաստութիւնը ունեցած է լուր տալու ձերբակալուածներու ծնողքներուն եւ Ֆրանսայի Անգարայի դեսպանին:

Պոլսոյ դատարանին առջեւ դեսպանատան հայթայթած փաստաբանը առիթ ունեցած էր ըսելու պատանիներուն, թէ կասկածի ենթակայ են. կ՝ենթադրեն, թէ ձեր «ուաքի-թոքի»ներով տեղեկութիւններ կը փոխանցէիք խորհրդային նաւերուն, որոնք Վոսփորէն կ՝անցնին:

Աւելի մանրամասն քննութիւն մը ցոյց տուած էր, որ այս գործիքներուն հաղորդակցութեան տարողութիւնը 500 մեթր է միայն, այլ խօսքով կատարեալ խաղալիք մը (Թուրքիոյ մէջ արգիլուած է այս գործիքներուն գործածութիւնը, ինչ որ, անշուշտ, ուսանողները չէին գիտեր):

Փաստաբանը այս պարագան մատնանշելով է, որ Սեպտեմբեր 24ին յաջողած է ձեռք ձգել երկու Ֆրանսացիներուն առժամայ ազատ արձակման վճիռը, երբ արդէն, այս վերջինները քառասուն օրէ ի վեր բանտ կը գտնուէին:

— Առաջին օրն իսկ մեր գլուխները ածիլած էին ամբողջոցին, կը պատմեն երկու ուսանողները: Ամէն բանի համար պէտք է վճարում ընէինք: Ուտելու համար, բակին մէջ դուրս ելլելու համար...

«Բազմաթիւ առիթներով հարկադրուեցանք կռուիլ ուրիշ բանտարկեալներու հետ, որոնք գիշերը մեզի կ՝առաջարկէին ապաբարոյ քայլերու ընթացք տալ, կամ՝ կը փորձէին գողնալ մեր ժամացոյցը: Վերջապէս, կար նաեւ Ֆիզիքական պատիժը: Բարեբախտաբար յաջողեցանք ազատ մնալ այդ պատիժներէն, ինչպէս նաեւ՝ խոշտանգումներէն (օրինակ, գանակոծում տուշի տակ, որպէսզի հետք չմնայ): Այն տպաւորութիւնը ունէինք, որ երկար ատեն հոս պիտի մնայինք: Նըկատի առնելով մեզի դէմ արձակուած ամբաստանութիւնը, կրնայինք մինչեւ 30 տարի բանտարկուած մնալ, նոյնիսկ դատապարտուիլ մահուան:

Վերջապէս իրենց ծնողքին ներկայութեան կրկին կը հանուին դատարանի առջեւ, որ այս անգամ զիրենք կը դատապարտէ 2000 Ֆրանք տուգանքի եւ երկու ամսուան բանտարկութեան, արգիլեալ գործիք ունեցած ըլլալուն համար:

Այս անգամ հարկ էր ձեռք ձգել իրենց անցագիրները՝ մէկ գրասենեակէ միւսը վազելով:

Զնտանի մէջ անցուած արձակուրդին գի՞նը — մօտ 10·000 Ֆրանք, առանց հաշուելու թուրք «թարգման»ին կողոպտածը՝ հագուստ-կապոց եւ դրամ:

Երբ ազատ արձակուած են, Թուրքեր հրաւիրած են զիրենք հիւրասիրութեան, ցաւ յայտնելով «պատահար»ին համար...

Թրքական դիւանագիտութիւն, անշուշտ...

Համաձայն երկու ուսանողներուն, թրքական բանտերու մէջ կը տուայտին ուրիշ Ֆրանսացիներ եւս:

×

Առջի երեկոյ, Ֆրանսական պատկերասփիւռը իր երկրորդ կայանին վրայ կը հաղորդէր լուրը, այս առիթով տեսակցութիւն մը ունենալով ուսանողներուն հետ:

Այն հարցումին, թէ ի՛նչ տպաւորութիւն ստացած են Թուրքիայէն, Ֆրանսացի ուսանողները միաբերան պատասխանեցին.

— Շատ դէշ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԺԱՊԱՒԷՆՆ ՈՒ ՁԻՒՆԸ

Ջրհեղեղէն առաջ էր. ո՞րչափ առաջ, աղէկ չեմ դիտեր, թէպէտ, ըստ Աստուածաշունչի, մեր թուականը այդ օրէն եօթը հազար սաչափ տարի ետքը կուգայ եւ ըստ գիտնականաց, քանի՞ հարիւր հազար, մի հարցնէք:

Սակայն այն ծերունին, որ այս պատմութիւնը ինծի պատմեց, ո՛չ Աստուածաշունչին կը հետեւէր, ո՛չ գիտութեան: Կ՚ըսէր թէ իր պապերէն լսած էր զայն, բայց ո՞վ պիտի երթար ստուգել, ու կը կասկածիմ որ ինքն ու իր պապերը մէկ մարդ մը եղած ըլլան՝ անչափ ծեր էր ինքը ու կրնար այնչափ դիւրաւ իր երիտասարդութեանը հնարած մէկ վէպին իբրեւ նախնի դարերու մէկ աւանդութիւնը հաւատալ:

Ծերունին կը պատմէր.

«Երկնքի գմբէթին վրայ Աստուած, հսկայ արագիլի մը պէս, իր բոյնն է հաստատած, բոյն մը, անշուշտ, նոյն համեմատութեամբ հսկայական, եթէ մանաւանդ նկատի առնենք իր ձագերուն — հրեշտակաց — թիւը որ անթիւ է, ու հանգստաւէտ ու ճոխ՝ աներեւակայելի ճոխութեամբ մը՝ ինչպէս կը վայլէ Աստուծոյ մը բնակութեան:

«Երկնքին գմբէթը թափանցիկ շինած է Աստուած, որպէսզի գիշերը, երբ իր բոյնին բիւրաւոր լոյսերը կը վառէ՝ արեւազուրկ աշխարհը անոնց ցոլարձակումովը մխիթարուի եւ լուսինը, իր ձեղնաջահին անդրադարձ բոլորակն է միայն, երկնքին տախտակամածին վրայ:

«Ո՛վ ախուր յիշատակ, մարդուն նախահայրը՝ Ադամ ու նախամայրը Եւա, երկնքի անթիւ հրեշտակներու կարգէն էին ու ահա՛ թէ ինչպէս օր մը, արկածի մը հետեւանք, ինկան վար անկէ — ինչպէս կը պատմէր մեծ հայրս:

«Երկինքը մէկ հատիկ պատուհան մը ունէր աշխարհին վրայ, ուր քիչեր հրեշտակներէն կ՚երթային երբեմն կայնիլ՝ դիտելու համար ինչ որ անարժան էր երկնքի փողփողումներուն ու պերճութեանցը վարժուած իրենց աչքերուն:

«Դժբախտ օրուան առտուն սակայն Եւա, դէշ երա՞զ մը տեսած էր արդեօք, սրտի բաբախումներէ՞ գանգատելով, թէ արեան համախոնութենէ մը նեղուած՝ լուսանցքին եզերքը կեցեր, մերկ լանջքը զով հովին բացեր, անջրպետին մէջ նայուածքին ծուլօրէն թափառիլ կը թողուր:

«Արեւը, որ այդ կանուխ ժամուն ճիշդ կը ծագէր, հաճոյք մը պատճառելու համար իր Արարչին, աղջկան ճառագայթներէն մէկը՝ ծիրանի, վարդագոյն ու փիւրերփնեան՝ անոր մօտէն անցուց: Եւա, այլափոխ ու հմայուած յանկարծ, տղու անգիտակից բնազդովը թեւը անոր երկնցուց՝ բռնելու, փրցնելու զայն ու զայն խառնելու իր յորդ մազերուն յորձանքներուն, որոնք եփենոսի պէս սեւ էին:

«Ճառագայթը սակայն, որ մօտ կը թուէր, հեռու էր դեռ եւ ի զուր Եւա պզտիկ ոտուըներուն մատներուն վրայ բարձրացած՝ պզտիկ բազուկը կ՚երկարէր ու կը շարժէր պարապին մէջ, անոր հասնելու սուր տենջանքով:

«Ցանկարծ լաց մըն է փրթաւ պատուհանին առջեւ: Ջղային տագնապ մը ամբողջ մարմնովը կը ցնցէր խեղճ Եւան, որ ոտքերը գետնին կը զարնէր ու կը պոռար, կը պոռար, յուզուած ձայնին ամբողջ զօրութիւնովը:

«Այդ ձայնին վազեց եկաւ Ադամ՝ իր խաղի ընկերն հաւատարիմ, ու երբ բաւական դժուարաւ տեղեկացաւ տագնապին տեղի տուող պատճառին՝ սա լեզուն գործածեց.

«Հոգիս, ըսաւ, մազերդ առանց այդ ժապաւէնին ամէնէն աղուորներն են արդէն մեր բոյնին, եւ եթէ բան մը կայ միայն որ կը մեղադրեմ իրենց՝ այնքան հոծ ու երկար ըլլալնին է որով երբեմն, թաւ-մուշտակի մը պէս, վարդ ու սատափ մարմինդ անհետ կ՚ընեն աչքէս:

«Բայց գիտե՞ս, հոգիս, աւելցուց Ադամ, թէ քմահաճոյքդ հրաման է ինծի եւ եթէ ուզես, պիտի նետուիմ միջոցին մէջ ու ետ պիտի չդառնամ՝ առանց զայն արեւէն խլած՝ քեզի բերելու:

«Եւային սիրտը կ՚անդորրէր. խանդակաթ ժպիտ մը դէմքին վրայ կը գծուէր. «իրաւ որ, այս արուներուն, կը խորհէր ինքնին, ինչե՞ր չեն կրնար ընել տալ զիրենք սիրող կիները, եթէ ուզեն...

«Չէ, պատասխանեց, մոռցա՞ր հապա հայրիկին պատուէրը — թռչտիլ երկընքին մէջ, որչափ որ կը փափաքինք, բայց անկէ դուրս ելլողին՝ արգելք, մէյ մըն ալ ներս մտնելու:

«Գրկէ զիս միայն, յարեց Եւա, ու երկընցուր զիս կրցածիդ չափ առաջ դէպի ճառագայթը. կարծեմ թէ այդպէս պիտի կրնամ հասնիլ:

«Ադամին ուզածն ալ այս էր թերեւս: Եւան սրունքներէն պինդ գրկած իր ուժով թեւերուն մէջ՝ արեւին ճառագայթին առջեւ, առտուան զով զեփիւռին պատուհանէն դուրս...

«Բայց Աստուած, որ տեսեր էր ամէն բան, տեսեր Եւային ու Ադամին գահավէժ անկումը արեւի երփնաշող ճառագայթի մը փաթթուած՝ սրտմտեցաւ ու չներեց անոնց նորէն երկինք ելլել:

«Արեւին ալ, որ փորձեր էր Եւան, իբրեւ պատիժ փոխեց ընթացքը, ու խողովակ մը հաստատելով ա՛լ անկէ ետքը ստիպեց որ երկնքին մէջէն անցնելով թափէ իր լոյսը աշխարհի վրայ»:

Հոս, պարտք համարեցայ ընդմիջել ծերունին:

— Առաջ ո՞ւրկէ կ՚անցնի եղեր որ, ըսի:

— Ա՛լ անտեղուանքը չեն հարցներ, չեն հարցներ, պատասխանեց ծերունին: Պապիկս ըսաւ, բայց խաչո՛ր, մոռցեր եմ:

«Այդչափով չվերջացուց սակայն Աստուած բարենորոգումի գործը, զոր կ՚ուզէր կատարեալ ընել, որպէսզի յառաջիկային ա՛լ տեղի չունենան նոյն տեսակէն արկածներ:

«Որմնադիրներ ու ծեփարարներ կանչեց Աստուած ու աղետալի լուսանցքը աղէկ մը հիւսել, ծեփել տուաւ եւ որպէսզի որեւէ հետք ու յիշատակ չմնայ անկէ՝ իր գահը անոր վրայ բերաւ դրաւ:

«Արդ, ձմեռուան ցուրտ օրեր Աստուած երբեմն անխնայ գետնին կը զարնէ ոտքերը, որովհետեւ այնչա՛փ երկար դարերէ ի վեր որմին ծեփը հինցած է՝ կը թափի այդ հզօր ցնցումին ներքեւ մինչ մենք, միամտօրէն այստեղ կ՚ըսենք.

«— Կը ձիւնէ՛...»:

ՎԱՀԱՆ ԹԻՔԻԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՍԷՐԵՐԸ

Բ.

Իտընի գոլէճը ձգելէն քիչ ետք, Շէլլի սիրահարեցաւ իր ազգականներէն աղջիկան մը: Եւ սակայն, կրօնական ու ընկերային հարցերու շուրջ բանաստեղծին յայտնած կարծիքները այնքան խրտչեցուցին աղջիկը, որ ան, ծնողքին խորհուրդով ամէն յարաբերութիւն խզեց Շէլլիի հետ: Անգլիացի կենսագիրներէն ոմանք կ՚ըսեն, թէ Շէլլի այս առաջին ձախորդութեան պատճառով ամբողջ կեանքին մէջ տառապեցաւ եւ տարակոյս չկայ, որ երբ իր առաջին ապերջանիկ ամուսնութիւնը կնքեց, վէրքը դեռ բուժուած չէր: Հարրիէթ Ուեսթրուքի անունը եւ դեղեցկութիւնը միշտ կը յիշեցնէր իր նախկին սիրուհին՝ Հարրիէթ Կրովը. Շէլլիի քննադատները տակաւին չեն կըրցած հասկնալ, թէ «Քուին Մէպի» մէջ Հարրիէթի եղած ձօնը, առաջի՞ն թէ երկրորդ սիրոյն ուղղուած էր:

Հարրիէթ Ուեսթպրուկ Շէլլիի քրոջ դպրոցական ընկերուհին էր, եւ բանաստեղծը յատուկ դասեր կուտար անոր: «Անոր հայրը, կը գրէ Շէլլի, անգութ կերպով վարուած էր աղջկանը հետ, եւ բռնադատած էր զայն, որպէսզի վարժարան երթայ...: Ես խորհուրդ տուի, որ դիմադրէ իր հօրը կամքին: Հարրիէթ ինծի գրեց, թէ ամէն դիմադրութիւն անօգուտ էր եւ թէ ինծի հետ պիտի փախչէր. արդարեւ ի վերջոյ իմ պաշտպանութեանս ապաւինեցաւ»:

Երկու երիտասարդները Էտինպուրկ փախան եւ հոն ամուսնացան սկովտական օրէնքին համաձայն: Բայց երբ անցան սիրոյ խանդավառութեան օրերը, դրամի պակասը շեշտուեցաւ. Հարրիէթ սրճարանատիրոջ աղջիկ էր, այդ պատճառով էր որ Շէլլիի հայրը ձախող ընտրութիւն մը կը նկատէր իր տղուն առած կինը: Երկար ատեն Շէլլիի հայրը որեւէ դրամական օգնութիւն չըրաւ իր նորապսակ տղուն. միեւնոյն ընթացքը բռնեց նաեւ «հրեայ Ուեսթպրուք»ը՝ աղջիկան հայրը: Բայց ի վերջոյ, երկու կողմէն ալ զգացին իրենց սխալը եւ մասամբ ալ բաւական համարելով անոնց կրած նեղութիւնները, տարեկան նպաստ մը յատկացուցին:

Բայց Շէլլի ինչու լքեց իր կինը. ահա հարցում մը, որուն պատասխանը որոշ չէ. ըսողներ կան, թէ սկսեր էր կասկածիլ իր կնոջ հաւատարմութեան վրայ. ուրիշ հաւանականութիւն մըն ալ կայ՝ Շէլլի նոր սէր մը սկսած էր հիւսել Մէրի Կոտուինի հետ: Այս սէրը այնքան արագ մշակուեցաւ, որ երկու յանցապարտ սիրահարները միասին փախան, իսկ լքեալ կինը անձնասպան եղաւ: Տարի մը ետք, Շէլլի անոր ուղղեալ գրեց շատ յուզիչ բանաստեղծութիւն մը, բայց աւա՛ղ...

Լորտ Պայրընի համբաւն ու ընկերային բարձր դիրքը, իր բանաստեղծութիւններուն շողշողուն փայլը, իր ճամբորդութիւններուն վիպային պատմութիւնը, իր նկարագեղ մելամաղձութիւնը, այս բոլորը միանալով դիւթող հմայք մը կը սփռէին իր շուրջը:

Պայրըն 15 տարեկան էր, երբ սիրահարեցաւ Մէրի Անն Չէուորթի, թէեւ տարիքով շատ պզտիկ էր դեռ եւ աղջիկը զինքը դպրոցական տղու տեղ դրած էր: Այս առաջին սէրը մթագնեց Պայրընի կեանքը: Այնուհետեւ բանաստեղծը սկըսաւ ճամբորդել: Աթէնքի մէջ ապրեցաւ Թէոտորա Մաքրիի հետ, որ այրի կինն էր անգլիացի փոխ-հիւպատոսին. Թէոտորայի երեք սիրուն աղջիկներուն տարեցը՝ Թերեզա անմահացած է Պայրընի դրչին տակ, իբրեւ «Աթէնքի կոյս»ը:

1813ին Լորտ Պայրըն լրջօրէն մտածեց ամուսնութեան մասին, եւ խօսեցաւ իր բարեկամներէն մէկուն ըսելով, թէ պիտի խնդրէ Օր. Միլպէնքի ձեռքը: Բարեկամը առաջարկեց ուրիշ կին մը եւ նոյնիսկ յանձն առաւ առաջարկը ինք ընել: Առտու մը մինչ երկու բարեկամները միասին նստած էին, մերժումը պարունակող պատասխան մը եկաւ:

— Տեսա՞ր, ըսաւ Պայրըն, թէ վերջապէս Օր. Միլպէնք պիտի ըլլայ իմ կինս. ես անոր պիտի առաջարկեմ:

Արդարեւ, ըսածին պէս ալ ըրաւ. 1815 Յունուար 10ին այսպէս կը գրէր Թոմաս Մուրի.— «Այս շաբթու ամուսնացայ, մեր դիւղին երէցը պսակեց մեզ, «Մօրնինկ Փոսթ»ն ալ ծանոյց մեր ամուսնութիւնը»:

Բայց պսակին յաջորդ օրն իսկ դառն յուսախաբութիւն մը ունեցաւ, թէպէտ ան այսպէս կը գրէր իր մէկ բարեկամին.

«Սուիֆթ կ՚ըսէ թէ խելացի մարդ մը բնաւ չամուսնանար. բայց յիմարի մը համար, կը կարծեմ թէ ամուսնութիւնը

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Բոլոր իր դրացիները կը պատուէին ու կը սիրէին երիտասարդ ասպետը: Իր դղեակ վերադարձէն քիչ ժամանակ յետոյ, ան սկսաւ, ամուսնութեան մտադրութեամբ, յարաբերիլ Շուպրէկի օրիորդին հետ, եւ շատ չանցած կնութեան առաւ զայն: Բայց այս միութիւնը շատ կարճատեւ եղաւ. Աստուած իր մօտ կանչեց երիտասարդ կինը, ծնունդ տալէ ետք մանչ զաւկի մը, որ կոչուեցաւ Ժորժ: Մարք Քոզիաք կրկին չամուսնացաւ, որովհետեւ շատ կը սիրէր իր կինը եւ կ՚ապրէր անոր յիշատակով: Ուստի որոշեց իր բովանդակ ուշադրութեան առարկան ընել կրթութիւնը իր փոքրիկ Ժորժին, որ յոյժ կենդանի կերպով կը յիշեցնէր իրեն իր սիրելի մեռեալը, եւ ամէն բանէ առաջ ընել զայն լաւ քրիստոնեայ եւ լաւ քաղաքացի մը:

Ան սուրը կը վերցնէր միայն ետ մղելու համար Թուրքերը, որ դրեթէ ամէն տարի կը մտնէին սլաւական երկրի սահմաններէն ներս, կողոպտելու եւ թալանելու ծրագրով: Այս ասպատակութիւններու պահուն, Մարք Քոզիաք հապճեպով կը հաւաքէր ու կը զինէր իր մարդիկը եւ իր ուժերը կը դնէր իր երկրին ծառայութեան ի սպաս: Սակայն երբ Թուրքերը, կռիւներէն կոտորուած եւ աւարներէն հրդեհներէն եւ ջարդերէն յոգնած՝ կը վերադառնային իրենց երկիրը՝ Թուրքիա, Մարք կը քաշուէր իր դղեակի պատերուն ետին եւ իր կարելիութիւններուն չափով կ՚օգնէր ժողովուրդի, վերաշինելու համար հրդեհներով քանդուած տուները: Ան կ՚ընծայէր իր բովանդակ գուրգուրանքը խեղճ գիւղացիներուն եւ, որքան որ կրնար, կը դարմանէր աւերներն ու աղէտը, որ կը յուսալքէին Գառնիոլը:

Իր կրտսեր եղբայրը, Փիէռ Քոզիաք, բոլորովին կը տարբերէր իրմէ: Ըլլալով երկրորդ զաւակը, հայրը նուիրաբերած էր զայն կղերականութեան: Փիէռ փոքրակազմ էր, Ֆիզիքապէս շնորհազրկուած, ուստի բացարձակապէս անընդունակ էր զէնք գործածելու: Իր մանկութեանն իսկ կեղծաւոր էր, քաշքշող եւ նենդամիտ: Երբ իր մայրը վախճանեցաւ եւ իր երէց եղբայրը մեկնեցաւ Գերմանիա կռուելու, իր մէջ գտնուող քիչիկ մը ընտիր զգացումներն ալ սկսան խաթարուիլ: Ինչպէս որ իր հայրը անտեսած էր զինքը եւ չէր հետաքրքրուեր իրմով, նոյնպէս եւ ամէնքը անտարբեր էին իրեն հանդէպ. նոյնիսկ ծառաները կ՚արհամարհէին զայն: Այս պատճառաւ ալ երիտասարդ իշխանը ոչ ոքի հետ բարեկամութիւն ունէր. գարշանք կը զգար մարդոցմէ, որովհետեւ ճիշդ դատողութեամբ կը մտածէր թէ զինքը կ՚ատէին: Ի տղայ տիոց ոչ ոքի հետ կը յարաբերէր. իր լքուածութեան վրէժը կը լուծէր հալածելով հաւնոցին սագերը, եւ փայտերով կը սպաննէր շատ կենդանիներ: Այսպէս է որ երեսէ ձգուած այս երիտասարդ սիրտին մէջ տակաւ մտած էր վայրագութիւնը: «Ինչ որ ցանուի՝ այն կը քաղուի»:

Առանց նկատի առնելու տղուն ընդունակութիւնները եւ կղերականութեան կոչումին սրբութիւնը, իր հայրը զրկած էր զայն Սիսթերականներու վանքը, Սթիզնայի մէջ, խորհելով թէ Փիէռ պիտի կարենար ցոյց տալ միաբանի մը յատկութիւնները: Բայց նոյնիսկ լաւագոյն ձեռնարկ մը երբ ինքն իր վիճակին կը ձգուի, աւարտում չունենար: Երիտասարդը աշխոյժ ուշիմութեան տէր էր. սակայն մենաստան մտաւ թէ չէ՝ բոլորովին մեկուսացաւ: Կամակոր եւ կամայական՝ ոչինչ կ՚ուզէր սորվիլ իրեն աւանդուածներէն: Աղօթելու ալ հակում չունէր բնաւ, եւ խոյս կուտար վանքին միաբաններէն ու չէր հպատակեր կարգ ու կանոնին: Իր մեծաւորները անմիջապէս նշմարած էին թէ ան ամենեւին պիտի չկարենար կատարեալ քահանայ մը ըլլալ: Աբբահայրը նախ անոր նկատմամբ համբերութիւն ցոյց տալ փորձեց ի յարգանս իր հօր, յուսալով զայն բարելաւել: Եւ որովհետեւ Փիէռ միշտ կը շարունակէր իր նենդամիտ կեղծաւորութիւնը, վերջապէս որոշեց զայն վերադարձնել իր տունը:

Ի՞նչ ընէր հայրը այդպիսի զաւակ մը: Զինուորականութեան համար Փիէռ բացարձակապէս չունէր ոչ մէկ ձիրք, եւ, դեռ աւելին, իր մարմնական կազմով ալ ատակ չէր ատոր, քանի որ բնութիւնը տխեղծ ստեղծած էր զայն. կուզ էր, գլուխը չափազանց խոշոր եւ սրունքները աղեղնաձեւ:

Վանականի սքեմը թերեւս պիտի կըրնար ծածկել իր թերութիւնները, կը մտածէր Քոզիաքի բարի աւատապետը, բայց զինուորականի երկաթեայ զրահը երբեք չէր կրնար յարմարիլ անոր: Վերջ ի վերջոյ հայրը որոշեց տրամադրել անոր իր դղեակի ձեղնայարկը սենեակ մը, ուր կը պահէր հին ձեռագիրներ: Եւ քանի որ Փիէռ ուրիշ ընելիք չունէր, սկսաւ թղթատել հին գիրքերը, կարդալ զանոնք եւ խորհրդածել: Այն ատենները ընթերցումը շատ աւելի դժուար էր քան մեր օրերուն, երբ հիմա մեր գիրքերը տպագրուած են:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

Թարգմանութիւն՝ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

(2 – Շար.)

ամէնէն անուշ բանն է: Իմ համոզումովս մարդիկ պէտք է պայմանագրութեամբ ամուսնանան, սակայն կատարելապէս վստահ եմ, թէ ես իմ պայմանաժամս պիտի նորոգէի, նոյնիսկ եթէ յաջորդ շրջանը իննսունեւինը տարուան համար ըլլար»:

Աւա՛ղ, իր պայմանաժամը շուտով պիտի աւարտէր: Տարի մը ետք Պայրըն «կը պայքարէր ամբողջ աշխարհի եւ իր կնոջ դէմ»: Այր ու կին իրարու յարմարած չէին բնաւ:

Հաստատուլու համար թէ ինչո՛ւ Պայրըն սկսած էր պայքարիլ աշխարհի եւ իր կնոջ դէմ, հարկ չկայ հաւատալու տիկին Պիշըր Ադուի («Աղբար Թովմասի Տնակիցին հեղինակուհին) պատմութեան, ըստ որուն Պայրն մծղնէական յարաբերութիւն մը հաստատած էր արդէն իր խորթ քրոջ հետ: Իրողութիւնը այն է, որ այր ու կին բոլորովին անյարմար զոյգ մը կը կազմէին:

Պայրըն իր տան մէջ շատ անհանդուրժելի արարքներ կը գործէր, իր կնոջ պէս հանդարտ բնաւորութեան տէր կին մը կրնա՞ր արդեօք տոկալ այն զրկանքներուն, զորս յիմարական կարելի է կոչել. որ մը, Պայրըն կատաղութեան վայրկեանի մը մէջ թանկագին ժամացոյց մը կըրակին մէջ նետեց եւ զայն կտոր կտոր ըրաւ հնոցի ակիշով մը: Այդ առաքինասէր կինը կրնա՞ր լռութեամբ ականատես ըլլալ իր տան մէջ պարզուած տեսարաններուն, երբ մէկ տարուան մէջ Պայրըն ինն անգամ պարտքի համար դատապարտութիւն կը կրէր: Ահա թէ ինչ՛ւ տիկին Պայրըն բաժնուեցաւ իր ամուսինէն:

Միւս կողմէ, իբր չքմեղանք Զայլր Հարոլտի հեղինակին, պէտք է ըսել որ բանաստեղծի մը համար ալ անհանդուրժելի է, երբ իր կինը անհամբերութեամբ կուզայ հարցնել, թէ ե՞րբ պիտի դադրի բանաստեղծութիւն գրելէ. կամ թէ յայտարարել, որ իսկապէս բանաստեղծական ատիւն չունի:

Ամբողջ հատոր մը պէտք պիտի ըլլար լեցնել, պատմելու համար այն սիրային արկածները, զոր Պայրըն ունեցաւ կոմսուհի Կուիչիոլիի եւ ուրիշներու հետ, երբ այլեւս ամէն յոյս կորսնցուցած էր իր կնոջ հետ հաշտուելու մասին:

Բանաստեղծներուն մէջ Կէօթէ ուրիշ օրինակ մըն է, որ իր անձնական գեղեցկութեան աղետաբեր ձիրքը չարաչար գործածեց: Սիրային խնդիրներու մէջ գերման բանաստեղծին ցոյց տուած կամաշտութիւնը սովորական իրողութիւն մըն է արդէն: Իր բազմաթիւ տարփանքներուն երգերը միեւնոյն եղանակին թրթռումներն ունին, միշտ նոյն նիւթը — իսկապէս պաղ սրտի մը քմահաճոյքները, որոնք տառապեցուցած են եւ միանգամայն հրճուեցուցած են զինքը:

Կէօթէ պատմելով իր մանկութեան օրերը, կը գրէ.

— Կը յիշեմ, որ երբ մանուկ էի, ծաղիկները կտոր կտոր կ՚ընէի տեսնելու համար թէ բլթակները ի՛նչպէս միացած են բաժակին. նոյնիսկ թռչուններուն փետուրները կը հանէի, հասկնալու համար թէ թեւերուն մէջ ի՛նչ կարգով շարուած են անոնք:

Ու Կէօթէ միեւնոյն կերպով վարուեցաւ կիներու հետ:

Յիշենք միայն քանի մը հատը այն կինթռչուններէն, որոնց փետուրները Կէօթէ փետտեց քիչ թէ շատ.— Կրէչէ, Աննա Քաթարինա, Մայքսնէր Էմիլիա եւ Լուջինտա, այս վերջին երկուքը Կէօթէի պարի դասատուին աղջիկներն էին: Բայց շուտով ասոնց սէրերուն տաղտուկէն ազատեցաւ Կէօթէ եւ սիրեց Շարլոթ Պըֆը (Վերթէրի Լոթը), եւ սակայն շատ ժամանակ չանցած Աննա Միւնխը եղաւ իր սիրոյն դիցուհին: Կէօթէ ժամանակ մըն ալ սէր տածեց Աննա Շէօնէմանի (Լիլի) պառոնուհի ֆոն Շդայնը խորապէս սիրելէ առաջ:

Կոմսուհի Շդայն արդէն եօթը զաւակներու մայր էր, երբ առաջին անգամ հանդիպեցաւ Կէօթէի: Այս վերջինը երեք դիշեր անքուն անցուց: Կ՚ըսուի, թէ Կէօթէ հազարէ աւելի նամակ գրեց կոմսուհիին:

Բայց գերման բանաստեղծին նշանաբանն էր «Գեղեցկութենէ դեղեցկութիւն», այնպէս որ ուրիշ կիներ եւս եկան տեղ գրաւել կոմսուհիին կողքին:

Քրիստիան Վուլրիուսի հետ ամուսնացաւ, երբ արդէն 58 տարեկան էր: Տասը տարի ետք կինը մեռաւ:

Իր 74 տարեկանին այրեացեալն Կէօթէ մտաւ... ոչ թէ գերեզման, այլ նոր սիրոյ մը աշխարհին մէջ. իր սէրը անպատասխան չմնաց, բայց ծիծաղելի չդառնալու համար չամուսնացաւ:

Բայց Կէօթէի սիրած կիներուն շարքը աւարտելու համար պէտք է յիշատակել տիկին Զիմանովսքան ալ, որ «կատաղի կերպով սիրահարած էր պերճախօս ծերուկին»:

(2 – շար.) Ա. Ա.

ԲԱՆԵ՛Ր, ԲԱՆԵ՛Ր ԻՆ՛Չ ԲԱՆԵՐ

ԿԱՄ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—o—

Վերջերս, դիպուածով մեր ձեռքը անցաւ Երեւան լոյս տեսած հատոր մը՝ «Սփիւռքի հայ երաժիշտները», որ կը կրէ Յիցիլիա Բրուտեանի ձեռնհաս (?) ստորագրութիւնը:

Նախ ճշդենք որ այս մասին մեր յայտնելիք կարծիքը, գրախօսականի բնոյթ չունի: Նախ որովհետեւ գրախօսականը մեր ճիւղը չէ, ապա նաեւ անոր համար որ, դիրքը արժանի իսկ չէ լուրջ գրախօսականի մը:

Եթէ կը ստիպուինք կարգ մը մատնանշումներ ընել եւ անդրադառնալ այս աշխատանքին, գլխաւոր դրդապատճառն այն է որ անհրաժեշտ կը նկատենք լրջութեան հրաւէր մը ընել նման ձեռնարկներու հեղինակներուն եւ հրատարակիչներուն: Չենք դիտեր թէ ի՞նչ աղբիւրներու դիմած է Տիկին Յիցիլիա Բրուտեան իր կենսագրական եւ այլ տեղեկութիւնները քաղելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է որ լուրջ աղբիւր մը չէ: Եւ արդիւնքն այն է որ ի վերջոյ երգիծական բնոյթ կը ստանան նման հատորներ, որոնց նպատակը պէտք է ըլլայ Հայաստանի ծանօթացնել Սփիւռքի հայ երաժիշտները: Թիւրիմացութիւնը կը սկսի արդէն խորագիրէն, երբ նկատի առնենք թէ հատորին մէջ աւելի տեղ գրաւած են հայ երաժշտութեան ծառայողները քան երաժիշտները, այս բառին բուն իմաստով: Այս չէ սակայն ծանրակշիռ պարագան: Ծանրակշիռը այն է որ ծանօթ արուեստագէտներու մասին, հոն տրուած տեղեկութիւնները այնքան ֆանթէզիսթ են, որ լուրջ մտահոգութեան դուռ կը բանան, երբ կը կարդանք յառաջաբանի մէջ թէ «ներկայ աշխատութիւնը գալիս է լրացնելու մի մեծ բաց մեր երաժշտագիտութեան մէջ»: Եթէ նման հատորներ պիտի գոցեն այդ բացը, լաւ է որ բացը բաց մնար:

Ճշդենք որ մենք հոս նկատի ունինք մեզի ծանօթ ֆրանսահայ արուեստագէտներու մասին տրուած տեղեկութիւնները, թողլով որ իւրաքանչիւր գաղութ անդրադառնայ իր կարգին, տրուած ըլլալով որ, եթէ ուրիշ գաղութներու արուեստագէտներու մասին տրուած տեղեկութիւններն ալ նոյն թեթեւութեամբ տրուած են, բաւական ըսելիք պէտք է ըլլայ:

Ինչ կը վերաբերի մեր շրջանին, ով որ կարդայ Յիցիլիա Բրուտեանի գիրքը, այն խոր համոզումը կ՚ունենայ այլեւս թէ շրջաններ եղած են ուր Փարիզի Պետական Երաժշտանոցը կը վխտար Հայերով: Երանի՛ այդպէս ըլլար, բայց այդպէս չէ: Եւ պէտք է չգիտցողը գիտնայ թէ Փարիզի Պետական Երաժշտանոցը, ոչ մտնելը դիւրին է ոչ ալ աւարտելն ու վկայականով դուրս ելլելը: Ի վերջոյ Փարիզի Քոնսերվաթուառը Կալըրի Լաֆայէթ չէ որ մէկ դուռէն մտնես ու միւսէն դուրս ելլես:

Փարիզի Պետական Երաժշտանոցը աւարտած ու վկայուած է անկէ իբրև երգչուհի Հայկանոյշ Թորոսեանը: Ի դէպ, Հայկանոյշ Թորոսեանի մասին տրուած տեղեկութիւնները ուղղակի շշմեցուցիչ բնոյթ ունին: Ծնունդ տալէ ետք Օր. Թորոսեանին 1894ին (՛՛) և զայն ուսուցչուհի կարգելէ ետք Քոթահիա (ուրկէ՞ առնուած են նման յերիւրածոյ տուեալներ), Օր. Թորոսեան կը դառնայ ներկայիս Սորպոնի մէջ երգարուեստի փրոֆէսէօր: Ասիկա ուղղակի նորութիւն մըն էր որ ապշեցուց մեզ: Արդարեւ Յիցիլիա Բրուտեան մը պէտք էր, որպէսզի դարաւոր Սորպոնի մէջ, երգի դասաւանդութիւններ ըլլալը իմանայինք: Մէկը չկա՞ր Երեւանի հրատարակչական եւ խմբագրական քոլեկիաներուն մէջ տեղեկացնելու համար Յիցիլիա Բրուտեանին թէ ի՞նչ է Սորպոնը...:

Անցնինք Ալէմշահին: Այս անգամ եթէ ծննդեան թուականը ճիշդ է, մահուանը սխալ է եւ չենք դիտեր ուրկէ ելած է այդ «Հոկտ. 3»ը, երբ «համերգի նախօրէին, անակնկալ ու շատ վաղաժամ մահը խափանում է նրա ծրագիրների իրականացումը, անկատար թողնում նրա փայփայած երազը՝ Ամերիկայից վերադառնալուց յետոյ փոխադրուել Հայրենիք»:

Ալէմշահը մեռած է 1947 Դեկտ. 14ին Նիւ Եորքի փառաւոր համերգի վաղորդայնին: Գուրգէն Ալէմշահի հայրենասիրութիւնը չի կայանար անոր մէջ որ «իր Ալագեազ» երգչախումբով մասնակցած է Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեանց, սա պարզ պատճառով որ «Ալագեազ» երգչախումբը իրը չէր, այլ Հօկի երգչախումբն էր, զոր կը ղեկավարէր Յակոբ Առաքելեան: Մնաց որ կարելի է հայրենասէր ըլլալ առանց Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեանց մասնակցելու...

Չենք ուզեր անդրադանալ նաեւ այն վերապահութեանց զորս հեղինակը ունի հանդէպ — բացառապէս — Գ. Ալէմշահի արուեստին («մենք անվերապահօրէն չենք համաձայնւում կատարուող երկերի մեկնաբանութիւնների հետ...»), երբ այնքան անվերապահօրէն համաձայնւում է շատ մը ուրիշ չհամաձայնուելիք բաներու հետ...:

Տակաւին ինչե՛ր, ինչե՛ր կը կարդանք այս հատորին մէջ, ուրկէ կ՚իմանանք թէ Օփերա-Քոմիքի բեմերը, ձայն-պատկերասփիւռի ալիքները ամէն օր տրամադրուած են մեր հայ երգչուհիներուն... Կ՚իմանանք թէ երաժշտագէտ – քննադատներ հարիւրաւոր ուսումնասիրութիւններ հրատարակեր են հայ երաժշտութեան մասին (դժբախտաբար այդ գրութիւններուն ո՞ւր հրատարակուած ըլլալը ճշդուած չըլլալով, պիտի շարունակուին դաղտնի մնալ...):

Բայց աւելորդ է մանրամասնութեանց մէջ մտնել, տրուած ըլլալով որ թւումը շատ երկար կ՚ըլլար եւ ի վերջոյ՝ անհամ:

Եզրակացնելով, շեշտենք թէ նման հատորներու պատրաստութիւնը լուրջ աշխատանքի կը կարօտի, եւ տեղեկութիւնները պէտք է քաղուին վաւերական աղբիւրներէ եւ ոչ թէ «Արմենիա» հիւրանոցը իջեւանող ոեւէ զրօսաշրջիկէ, ինչպէս կ՚ենթադրուի այս հատորի ընթերցումով:

Ա. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (607)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ճնտեսագիտական միջոցը, կարծր շաղախէ խաւի վրայ կրախառն կաւով շաղուելով կազմուած երկանաքարը, որու մեթրին երկու հարիւր ֆրանք ծախք վերթայ միայն, քաղքենիներու շինութեանց յատուկ պատ մը որ մանր նիւթերով շինուած կ՚ըսուի, բայց Ժան Վալժան ամենեւին տեղեկութիւն չունէր այս մասին:

Կը յառաջանար առանց գիտնալու ո՛ւր երթալը, անձկութեամբ այլ հանդարտութեամբ քալելով բան մը չտեսնելով, բան մը չգիտնալով եւ դիպուածին մէջ ընկղմելով, այսինքն՝ Նախախնամութեան ապաւինելով:

Պարտաւոր ենք ըսել սակայն թէ Ժան Վալժան սարսափով կը համակուէր աստիճանաբար: Զինքը շրջապատող մթութիւնը կը սկսէր իր միտքը մտնել: Ժան Վալժան հանելուկի մը մէջ կը քալէր: Կոյանոցին այս ջրմուղը ահարկու է. ամեհի կերպով իրար կը խառնուին բոլոր ճիւղերը. սոսկալի բան մըն է այս խաւարային Փարիզին մէջ նետուած ըլլալը: Ժան Վալժան ստիպուած էր գտնել եւ գրեթէ հնարել իր ճամբան՝ առանց տեսնելու զայն: Այս անդիտութեան մէջ կըրնար վերջինը ըլլալ իր ամէն մէկ քայլը: Ի՞նչպէս պիտի ելլէր անկէ. ելք մը պիտի գտնէ՞ր. յարմար ժամանակին պիտի գտնէ՞ր. քարաշէն ծակեր ունեցող այս ստորերկրեայ ահագին սպունդը պիտի թողո՞ւր որ Ժան Վալժան իր մէջը մտնէ եւ ճամբայ մը բանալով անցնի: Մթութեան մէջ անակնկալ հանդոյց մը պիտի հանդիպէ՞ր, պիտի հասնէ՞ր այնպիսի տեղ մը ուրկէ պրծիլն ու անցնիլը անհնարին է: Մարիուս՝ արեան հոսումէն եւ ինքը անօթութենէ պիտի մեռնէի՞ն արդեօք. վերջապէս երկուքն ալ հոն պիտի կորսուէի՞ն եւ այս խաւարամած անդունդին մէկ անկիւնը մնալով երկու կըմա՞խք պիտի կազմէին արդեօք:

Ժան Վալժան ասոնցմէ եւ ոչ մէկը գիտէր: Ինքնիրեն կը հարցնէր այս ամէնը եւ չէր կրնար ինքնիրեն պատասխանել: Փարիզի աղիքը անդունդ մըն է: Յովնան մարդարէին պէս դազանին փորին մէջն էր:

Յանկարծ զարմանք մը եկաւ վրան: Եղաւ անակնկալ բոպէ մը, ուր առանց դադրած ըլլալու դէպի առաջ քալելէ՝ նշմարեց թէ ալ վեր չէր ելլեր. ուղխին ջուրը՝ փոխանակ առջեւի կողմէն գալու, եւ իր ոտքերուն ծայրը թրջելու՝ ետեւէն կուգար եւ իր ներբանները կը թրջէր: Կոյուղին հիմա դէպի վար կը տանէր: Ինչո՞ւ համար. Ժան Վալժան մի՞թէ յանկարծ Սէն գետը պիտի հասնէր: Մեծ էր այս վտանգը, բայց նահանջելու վտանգը աւելի մեծ էր: Եւ շարունակեց յառաջանալ:

Սակայն այս կոյուղին, ուրկէ կը յառաջանար Ժան Վալժան, դէպի Սէն չէր յանդեր:

Փարիզի գետինը Սէնի աջակողմեան եզրին վրայ էշի կռնակի մը պէս երկկողմանի զառիվար մը կը կազմէ, որու մէկ կողմին ջուրերը գետը, միւս կողմին ջուրերն ալ մեծ կոյուղին կը թափին. այս երկու զառիվարերուն կատարը, ուր ջուրերուն բաժանումը կ՚որոշուի, խիստ այլանդակ գիծ մը կը կազմէ: Կատարին ամէնէն բարձր տեղը, ուր կը բաշխուին հոսող ջուրերը, Սէնթ Ավօ կոյուղիին մէջ՝ Միշէլ Քանթ փողոցին անդիի կողմն է: Լուվրի կոյուղիին մէջ՝ Պուլվարներուն քովն է: Մոնմարթրի կոյուղին ալ Հալի մօտ է: Ժան Վալժան ահա կատարին այս ամէնէն բարձր տեղը հասած էր, եւ դէպի միջին կոյուղին կ՚ուղղուէր. ճամբաներուն լաւն էր այս, բայց ան ամենեւին չէր գիտեր թէ լաւ է բռնած ճամբան:

Երբ պզտիկ կոյուղիի մը հանդիպէր, անոր անկիւնները կը շօշափէր, եւ եթէ գիտէր թէ ճամբան աւելի նեղ է քան թէ այն ուրկէ կը յառաջանար ինք, չէր մտներ եւ իր ճամբան կը շարունակէր, իրաւամբ մտածելով թէ աւելի նեղ ճամբաները հարկաւ անել են եւ թէ զինքը իր նպատակէն, այսինքն ելքէն պիտի հեռացնեն: Այսպէս զգուշացաւ այն քառապատիկ որոգայթէն զոր մթութեան մէջ լարեր էին իրեն պահ մը առաջ մեր համրած լաբիւրինթոսները:

Եղաւ վայրկեան մը ուր Ժան Վալժան հասկցաւ թէ ապստամբութենէ ահաբեկ Փարիզին տակէն կ՚ելլէր որու վերեւը շրջաբերութիւնը հետաջինջ եղած էր ապըստամբութեան պատճառաւ, եւ թէ հիմա կենդանի եւ կանոնաւոր Փարիզին տակ կը մտնէր: Յանկարծ գլխուն վերի կողմէն հեռաւոր այլ անընդհատ աղմուկ մը լսեց որ շանթային աղմուկի մը կը նմանէր, որ սահելով անցնող կառքերուն ձայնն էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանդիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier (Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 525-00-18:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Հրանդուհի Շահպաղլեանի եւ զաւակներուն, այրի Տիկ. Արշալոյսի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Շաղպաղլեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Արամ Պետիկեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն

Ողբացեալ ՆՇԱՆ ՇԱՂՊԱՂԼԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒ ՀԵՏ

Օթէլ Մոտէռնի մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք), այս Երեքշաբթի 21 Հոկտ. երեկոյ ժամը 20,30ին:

Հայաստանի մշակութային կեանքին մասին պիտի խօսին

ԿԱՄՕ ՈՒԴՈՒՄԵԱՆ (Հայաստանի Մշակոյթի նախարար):

ՌՈՒԲԷՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ (Աօքսի նախագահ):

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ Պրաւդայի թղթակից:

Մուտքը ազատ է

ԾԱԽՈՒ Է

Հանգստեան կոչուելու հետեւանքով քուաֆիւռի միքսթ սալոն մը, ֆոնը եւ պատերը, շատ յարմար գինով: Կարելի է ուրիշ առեւտուր ընել նոր պայմանագրով (պայ), բացի նպարավաճառի կամ հագուստ մաքրելու խանութէ: Բնակարանով երկու սենեակ, խոհանոց, մէկ մեծ նկուղ, կեդր. ջեռուցում, հեռաձայն, 60 քառակուսի մեթր, դիմել՝

M. Minassian
56 bis, Rue Olivier-Metra, Paris (20e)
Métro : Place des Fêtes.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկին Թորոսեանի տունը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԼԱ ՓՈՄ – ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Կիրակի (26 Հոկտ.) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, ընկ. Միհրան Նագաշեանի բնակարանը (53, Ավընիւ տը Միրամաս, Լա Փոմ): Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի (21 Հոկտ.) ժամը ճիշդ 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 25ին, Շաբաթ իրիկուն:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան սրահը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

78 տարեկան կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար կը փնտռուի միջին տարիքի հայ կին մը: Բնակութիւնը ապահովուած է:

Դիմել՝
Madame Papazian
70, Ave. Anatole France
Bondy

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

1918ին Լենինական ծնած Լեւոն Արմենակի Թոքմաջեան, հօրը անունը Արմենակ եւ մօրը՝ Սիրանոյշ, եղբայրները Հրաչ, Արշալոյս, Տիգրան եւ Արմենուհի: Փնտռողն է եղբայրը Տիգրան Թոքմաջեան Երեւանէն:

×

Երեւանէն Գարուշ Սահակեան կը փնտրէ իր եղբայրը Սահակեան Գրիգոր Գրիշիա Միքայէլի (Մեխակի) ծնած 1909ին Էջմիածնի շրջանի Ներքին Այլանլու գիւղը: Մայրը Սահակեան Հայկանոյշ Զաքարի կ'ապրի, քոյրը Արեւ եւ եղբայրը Գարուշ:

×

Երեւանէն Սարգիս Արշաւիրի Կռոյեան կը փնտռէ իր հայրը Արշաւիր Սերգոյի Համբարձումեան (Կռոյեան) որ ծնած է 1911ին Նոր Բայազիտի շրջանի Սարուխան գիւղը, որ ատենին կոչուած է Յալուղարյադ. հօրը անունը Սերգօ եւ մօրը՝ Հոռոմ. կնոջ անունը Ոսկեհատ, զաւակները՝ Սարգիս, Պայծառ եւ Օլեա:

×

Շահումեանի շրջանէն Ալոյեան Ֆիտօ (Ռէհան) կը փնտռէ իր զաւակը Յովհաննէս Կարապետի Ալոյեանը:

Թիֆլիզէն Վարոյեան Խաչիկ Յովաննէսի կը փնտռէ իր քեռին Վարոյեան Յովհաննէս Մարգարի, որ ունի երկու տղայ. մէկը՝ Պարգեւ, նախապէս մինչեւ 1932 ապրած է Մարսէյլ:

×

Սթրազպուրկէն Քենտալ Նեզան կը փնտռէ իր երեք քուզէնները որոնք 1923ին մեկնած են Տիարպէքիրէ (Տիգրանակերտ) դէպի Մարսէյլ որոնց անուններն են Աբրահամմ, Կէվռի եւ Շիւքրիւ, իրենց հօրը անունն է Խաչօ, իսկ փնտռողն է իրենց քուզէնը Միսաք:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին

Eglise Arménienne
339, Ave. du Prado, Marseille (8e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ARMEN DABAGHIAN**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE
Auteur - Compositeur - Interprète
(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN
et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL
ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE
MARC LAFERRIERE
et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու
Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 16ին:

Կ'ընդունուին վեցուկէս տարեկանէն 11 տարեկան փոքրիկներ:

Աշակերտներու փոխադրութեան համար սահմանուած են երկու օթոքառներ, որոնք առաւօտեան անցնելով նշանակուած կայաններէն, կը հաւաքեն տղաքը, եւ կէսօրէն յետոյ, նախընթրիքը առնելէն վերջ, կը վերադարձնեն:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ փափաքողները կրնան գրել կամ հեռաձայնել թիւ 336-20-48:

Կայաններն են

Premier itinéraire :

Palaiseau, Massy, Antony, L'Hay-les-Roses, Bourg-la-Reine, Bagneux, Fontenay-aux-Roses, Clamart, Issy-les-Moulineaux, Sèvres.

Deuxième itinéraire :

Colombes, Bois - Colombes, Asnières, Paris-17e (Place Champerret) Sèvres.

PARENTY
ET
DESROUSSEAUX

AGENCE DE VOYAGE

7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)
Métro :
Quatre-Septembre ou Opéra
Tél. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար —օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն): :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը:

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9-12 եւ 14-18 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
21 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11644 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.644

ԵՐԵՔ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏՆԵՐԸ

(ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հայկական Ոսկեդարը սկսաւ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ եւ վերջացաւ Վարդանանց պատերազմով, ինչ որ կը նշանակէ քառասունըչորս տարուան կարճ շրջան մը : Ոչ իսկ լրիւ կէս դար : Այս քառասունըչորս տարուան մէջ տեղի ունեցան մեր պատմութեան երեք «հրաշք»ները .

Ա) Այբուբենի գիւտը :

Բ) Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը :

Գ) Աւարայրի հերոսամարտը :

Իրականին մէջ՝ այս երեք «հրաշք»ները անբաժան են իրարմէ եւ կը կազմեն Հայութեան մղած մեծ պատերազմին երեք ճակատամարտները .— Մշակոյթի անկախութեան ճակատամարտ. լեզուի անկախութեան ճակատամարտ. քաղաքական անկախութեան ճակատամարտ :

Երեք յաղթական ճակատամարտ՝ ընդամէնը հազիւ կէս դարու խռովայոյզ շրջանի մը մէջ, 407էն 451 :

Հայ այբուբենի գիւտը իր լրումին հասաւ 407 – 412 տարեմիջոցին, ապա ուրեմն Ս. Գրքի թարգմանութիւնը սկսած պէտք է ըլլայ այդ տարիներուն եւ աւարտած՝ շուրջ 420ին :

Առաջին այս փորձէն ետք,— ութէն տասներեք տարուան շրջանի մը մէջ , — ձեռնարկուեցաւ երկրորդ թարգմանութեան , 431էն ետք եւ 438էն առաջ, հաւանաբար 433 – 36 տարիներու ընթացքին : Դժուարը առաջին փորձն էր : Երկրորդը, աւելի կատարեալ , բայց նուազ ճիգ, նուազ աշխատանք, նուազ եռանդ կը պահանջէր : Թարգմանիչները հմտացած էին իրենց գործին, հարթած էին կողմնակի դժուարութիւնները եւ բաղդատութեան համար աւելի ճշգրիտ բնադիրներ ունէին ձեռքի տակ :

«Վսեմական Վարդապետ»ը՝ Մեսրոպ Մաշտոց ստեղծած էր բուն գործիքը՝ այբուբենը, լեզուի բանալին, . կը մնար զայն « ի կիր արկանել», դիտնալ գործածելու կերպը : Միւս «վսեմական»ը՝ Սահակ Պարթեւ լծուեցաւ այս գործին . աւելի հմուտ էր յունարէնի եւ աւելի վարժ էր տարգմանութեան արուեստին : Իր ընդհանուր ղեկավարութեան տակ՝ աշակերտները , նոյնքան «հանճարի մաց», որքան իրենց ուսուցիչները, ի վերջոյ մեզի առուին թարգմանութիւն մը, որ ետքէն իրաւամբ կոչուեցաւ «Թագուհի մայր թարգմանութեանց » :

Այս «Թագուհի»ն էր, որ լեզուն բարձրացուպց արուեստի : Եթէ թարգմանութիւնը թագուհի էր, թագաւորը լեզուն էր : Այսպէս՝ մենք ունեցանք Աստուածաշունչ մը, բայց հայացած Աստուածաշունչ մը : Թարգմանիչները զայն գրեցին եւ ոչ թէ մէկ լեզուէ ուրիշ լեզուի մը վերածեցին :

Քաղաքականապէս, հարկատու, մշակութապէս դարձանք գերիշխան : Այս ձեւով միայն կրնանք բացատրել Աստուծոյ հրաշքը : Պիտի ուղէինք, որ ամէն հայ ընդունի այս հրաշքը, առանց զայն մեկնաբանել փորձելու , որովհետեւ հրաշքը անմեկնաբանելի է : Պիտի ուղէինք դարձեալ, որ ամէն հայ ընդունի, թէ այբուբենի գիւտով հայկական մշակոյթը ուրոյնացաւ, իսկ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ այդ ուրոյնութիւնը նաեւ ազգայնացաւ :

Մեր դրականութեան նախահայրը Մեսրոպն է : Առանց իր գիւտին՝ մեր ցեղային հանճարը պիտի շարունակէր ստեղծագործել անշուշտ, բայց ստեղծագործութիւնը պիտի չփոխանցուէր յետնորդ սերունդներուն, ինչպէս եղաւ ճակատագիրը գողթան երգերուն ,— որոնցմէ պառատիկներ միայն կրցաւ փրկել Խորենացիի հոգածու ձեռքը, — եւ Արտաւազդի թատերախաղերուն, որոնք անկասկած պիտի ծառայէին հաստատելու գրագէտ արքայորդիին կիրթ ճաշակն ու պերճ լեզուն :

Թարգմանիչ վարդապետները, կարդալով եւ հայերէնի վերածելով արուեստի գործերը Յոյներուն , զորս մեր պատմահայրը չէր դանդաղեր «մայր կամ դայեակ ասել իմաստից », Հայաստանը մօտեցուցին Արեւմուտքի եւ Արեւմուտքը՝ Հայաստանի : Այս ձեւով էր, որ Արեւմուտքի դասական ճաշակը, գրական ըմբռնումները եւ արուեստի զգայարանքը թափանցեցին մեր մէջ : Միայն թափանցեցի՞ն . ոչ, գրեթէ ողողեցին մեզ, Շատ ինքնագիր գործեր կորսուած են , բայց մնացած են անոնց հայերէն թարգմանութիւնները :

Սակայն, Արեւմուտքի հետ տեւաբար շփման մէջ ըլլալով հանդերձ, մեր թարգմանիչները չարեւմտականացան , հիմակուան բառով՝ չեւրոպականացան, չօտարացան : Ընդհակառակն , մնացին խստօրէն հայադրոշմ ու հայաշունչ, որովհետեւ իրենց դարէն, միջավայրէն ու ցեղէն առած էին ինչ որ մենք հիմա կը կոչենք ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԻ :

Դժբախտաբար, որոշապէս չենք գիտեր, թէ մեր թարգմանիչներէն ով ինչ թարգմանած է : Ստիպուած ենք ենթադրութիւններ միայն ընել, Կորիւնի կամ Եզնիկի լեզուին հետքերը փնտռել Աստուածաշունչի թարգմանութեան մէջ , իւրաքանչիւրին տեղը եւ դերը ճշդելու համար :

Այսպէս՝ դատելով «Եղծ Աղանդոց»ի լեզուէն՝ կրնանք վկայել, թէ թարգմանիչներու այն դասը, որ կը կոչուի «Եզնիկի խումբ» , ունի իրեն յատուկ ոճը, հայադրոշմ եւ ճշտաբան : « Կորիւնի խումբ»ին ոճը, ընդհակառակն, վերասլաց է, ճշդաբան ըլլալէ աւելի՝ առատաբան : Կան ուրիշ խումբեր ալ, որոնք կը բերեն ոճական այլ յատկանիշներ :

Բոլոր այս խումբերէն ու դասերէն իր հանճարով վեր ու գերազանց էր Հացեկացի կարճազատ գիւղացին՝ Մեսրոպ Մաշտոց : Վեր էր ոչ միայն իր ժամանակակիցներէն, այլեւ իր ժամանակէն : Թերեւս այս է պատճառը, որ միայն իր ժամանակին չի պատկանիր ան, այլ կը պատկանի բոլոր ժամանակներուն, եւ միայն իր դարուն մէջ չէ, որ մեծ է, այլ մեծ է անցեալին , ներկային եւ ապագային մէջ : Իր արժէքով քիչ մարդիկ ծնած ու ապրած են մեր մոլորակին վրայ :

Հազար հինգ հարիւր տարիէ ի վեր մենք հարկատու ենք մեսրոպեան այբուբենին : Ուստի՝ արդար է, որ ընդունինք, թէ Մեսրոպ հիմնադիրն է հայ մտքի եւ մշակոյթի անկախութեան : Մեր լուսաւորութեան գործին առաջին առաքեալն է ան, առաջին ուսուցիչը, առաջին թարգմանիչը, առաջին քարոզիչը , առաջին վարդապետը եւ ... վերջին սուրբը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միջազգային քաղաքական շաբաթը կը բացուի համայնավար աշխարհի երկու մեծերու բանակցութեամբ : Աւելի քան տասը տարուան հակամարտութենէ մը ետք, Փեքին եւ Մոսկուա այժմ կը փորձէին համաձայնութեան եզր մը գտնել վիճելի հարցերուն շուրջ :

Կիրակի օր, խորհրդային պատուիրակութիւնը, որ բաղկացած է երեսունի մօտ անձնաւորութիւններէ, հասած է Փեքին : Խորհրդային պատուիրակութիւնը կը գըլխաւորէ փորձառու դիւանագէտ մը՝ Կուզնեցով, որ արտաքին փոխ նախարարի պաշտօնը կը վարէ Խորհ. Միութեան մէջ :

Պատուիրակութիւնը Փեքինի օդակայանին մէջ ընդունուած է Չինաստանի արտաքին փոխ նախարարին կողմէ : Ընդունելութիւնը եղած է համեստ, այլ խօսքով բացառիկ շուք մը չէ ստացած : Այսուհանդերձ, Չինաստանի համայնավար կուսակցութիւնը ճաշ մը սարքած է պատուիրակութեան համար երեկոյեան :

Երկու արտաքին փոխ – նախարարները կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած են արդէն, սակայն այս մասին դեռ ոչ մէկ պաշտօնական հաղորդագրութիւն լոյս տեսաւ :

Դեռ յստակ չէ, թէ խսակցութիւնները ի՞նչ նիւթեր պիտի շօշափեն եւ, մանաւանդ, ի՛նչ պիտի ըլլայ արդիւնքը Փեքինի բանակցութիւններուն : Յամենայն դէպս, խորհրդային պատուիրակութիւնը կը յուսայ «դրական եւ արդասաբեր» արդիւնք մը ձեռք ձգել «երկու երկիրներուն» համար հաւասարապէս ,ինչպէս դիտել տուած է Կուզնեցով Փեքինի օդակայանին մէջ :

Մինչ Փեքինի մէջ խորհրդային եւ չին պատուիրակները կը փորձեն համաձայնութեան դետին մը գտնել, անդին Մոսկուայի մէջ, Սուսլով, որ կը նկատուի խորհրդային ակնառու տեսաբան մը , « Կոմունիստ » պարբերականին մէջ երկար յօդուածով մը քննութեան կ՛առնէ համայնավար կուսակցութիւններու անցեալ Յունիսի խորհրդաժողովին արդիւնքները : Սուսլով այս առթիւ դիտել կուտայ, խորհրդաժողովը ծանր հարուած հասցուց աջակողմեան եւ ձախակողմեան վերաքննականներուն : Խորհրդային տեսաբանը կը պահանջէ ընկերվարական ճակատին միասնականութիւնը :

Գաղափարական այս յիշեցումը բնականաբար ուղղուած է Չեխերուն եւ Չինացիներուն հաւասարապէս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ մասնակի ընտրութիւններ կատարուեցան Կիրակի օր : Արդարեւ նախկին դահլիճի վեց նախարարներ կը փորձէին վերագտնել երեսփոխանի իրենց աթոռը զոր կորսնցուցած էին նախարար դառնալով : Վերընտրուեցան՝ Շաման, Տիւմա, Էտկար Ֆօռ, Մեսմէռ եւ Լը Թէօլ : Համեմատականի մնաց՝ Քուվ տը Միւրվիլ :

ԱԹԷՆՔԻ կեդրոնը ութ ռումբեր պայթած են ճիշդ նոյն պահուն խուճապի մատնելով ժողովուրդը : Նիւթական բաւական վնաս կայ : Միւս կողմէ կը տեղեկացուի թէ շարք մը ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ երաժիշտ՝ Միքի Թէոտորախիս, որ ամիսներէ ի վեր հրկողութեան տակ կ՛ապրէր, Աթէնքի մօտ բանտ մը փոխադրուած է :

ԳԱՀԻՐԷԻ պաղեստինեան շրջանակները արձագանգ հանդիսացան Լիբանանի մէջ տեղի ունեցած արիւնահեղ կռիւներու : Համաձայն Գահիրէի ձայնասփիւռի պաղեստինեան կայանին, լիբանանեան ուժեր պաշարման տակ առած են երկու հարիւր Ֆետայիներ, պահանջելով այս վերջիններէն, որ վերադառնան սահմանի իրենց գօտին : Պաղեստինցիները բացարձակապէս մերժած են ընթացք տալ պահանջին : Արիւնալի բախումի ընթացքին սպաննուած են Պաղեստինցիներ : Բախումը տեղի ունեցած է Լիբանանի հարաւը՝ Մաժալ Ֆալամ գիւղին մօտ :

ՊՈԼԻՎԻԱ անակնկալ կերպով ազգայնացուց ամերիկեան «Կըլֆ Օյլ» ընկերութեան քարիւղահանքերն ու ստացուածքները : Ծանօթ է, որ Զօրավար Ալֆրետօ Օվանտօ Քանտիա, իշխանութեան գլուխ գալէն ետք երկրին քարիւղի օտար ընկերութիւններու ազգայնացումը ազդարարած էր : Ուաշինթըն ցարդ լուռ կը մնայ : Ամերիկայի տնտեսական եւ զինուորական օգնութիւնը կը շարունակուի ըստ առաջնոյն :

ՊԵԼՖԱՍԹ հանդարտ շաբաթավերջ մը արձանագրեց : Երկու կողմերն ալ նշանախօսք ընտրած էին՝ «Խաղաղ շաբաթավերջ մը ունենանք » :

ԻՏԱԼԻԱ կը շարունակէ իր ընկերային տագնապը ապրիլ : Այս շաբաթ երկրին հանրային սպասարկութիւնները պիտի անդամալուծուին՝ գործադուլներու հետեւանքով :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ուժերու ընդհանուր հրամանատարը՝ Զօր. Կուտժասթըր Պրիւսէլի մէջ յայտարարեց , թէ «եթէ Ուխտը կ՛ուզէ պատերազմի մը գինը չվճարել, հարկ է որ վճարէ խաղաղութեան պահպանման գինը, որ աւելի նուազ է » :

ՍՈՅՈՒԶ 8Ը եւս վերադարձաւ երկիր : Վայրէջքը կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա բնակող երկու երիտասարդներ պարտադրեցին լեհ օդանաւի մը օդանաւորդներուն՝ վայրէջք կատարել Պերլինի արեւմտեան օդակայանը : Երկու երիտասարդներն ալ անմիջապէս քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեցին :

ՄԻՉԻԿԱՆԻ համալսարանի տեսուչ նշանակուած է սեւ մը : Առաջին անդամն է որ նահանգային մեծ համալսարան մը սեւ տեսուչ մը կ՛ունենայ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ հերձուած մը պատահած է առջի շաբթու Անտիոքի յոյն օրթոտոքս եկեղեցւոյ և բովանդակ արեւելքի մէջ, Ս. Սինոդը երկու խումբի վերածուած եւ առանձին – առանձին նիստ գումարած ըլլալով, հերձուածող չորս եպիսկոպոս պաշտօնանկ եղած են : Հաւաքուած Դամասկոսի պատրիարքական կեդրոնը , եպիսկոպոս ձեռնադրուած էին Ֆատուլ վարդապետը , այդ արարքով խնդրոյ առարկայ կ՛ընէին Լիբանան գումարուած Ս. Սինոդի օրինականութիւնը : Պառակտումը հետեւանք է անձնական բնոյթ ունեցող պատճառներու , որոնց վրայ աւելցած են քաղաքական տարակարծութիւններ եւ շահեր : Առաջին կռիւները սկսած են 1964ին երբ հարկ եղած է յաջորդ մը գտնել Զահլէի եպիսկոպոս , Գերպ. Նիփոնի, որ ծանօթ էր իր «յառաջդիմական» ձգտումներուն համար :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ թէ երկրին մէջ ամէնէն շատ ատուած մարդիկն են՝ Նասր եւ տը Կոլ :

ՀԱՅՐ ՊՈՒԼՈՆԵԸԻ մահը կրկին խնդրոյ առարկայ կ՛ընէ սրտի փոխարկումներու հարցը եւ ոմանք համաձայն չեն այս գործողութիւններուն : Ցարդ հարիւր քառասուն փոխարկումներու վրայ, միայն երկու հոգի կ՛ապրին տակաւին՝ Ժոզէ Ֆօր (Փարիզ) եւ Էմմանուէլ Վիթրիա (Փարիզ), Երկուքն ալ անցեալ Նոյեմբերին գործողութեան ենթարկուեցան :

ՍԵՒԱՆՆ ՈՒ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԸ

Սեւանը, «Հայոց ծովը» տեսնելու պիտ՝ երթայինք:

— Լաւ հագնուեցէք, հոն պաղ կ՚ըլլայ ... Քամին ուժեղ է, զգուշացուցին մեզ:

Լաւ հագուեցանք, ու մեր հոգիներուն մէջ մէկ մէկ արեւ, ելանք ճամբայ:

Չեմ գիտեր ուրիշները, բայց ես շատ, շա՛տ-շատ կը սիրէի Սեւանը, որովհետեւ գիտէի թէ իմ ժողովուրդի ստեղծագործ ճիգերուն կ՚օգնէր՝ ու հայրենիքիս լոյս կուտար:

Ու լոյսը, Հայոց համար, ամէն բանէ վեր է՝ ու վեր է եղած միշտ:

Ասֆալթապատ հարթ ու ոլոր-մոլոր ճամբու աջին ու ձախին նորակառոյց գիւղեր ու ընդարձակ արօտատեղիներ կը տեսնուին:

— Այն քաղցրահամ ու անխարդախ կարագը, որ ամէն առաւօտ առատօրէն հացիդ վրայ քսելով կուլ կուտաս, ահա այդ արօտատեղիներուն խոտն է, — կ՚ըսեմ ընկերոջս կողը փոթելով, խելքդ տեղ կ՚ընէ՞...

— Շնորհակալութիւն բացատրութեանդ համար, ես կը կարծէի թէ կարագը, մանանայի պէս, երկինքէն կ՚իջնէ:

— Եթէ դուն միշտ այսպէս կողքիս կենաս, դեռ շատ բան կը սորվիս...

Հեռաւոր լեռներու կատարին, գիշեր մը առաջ ձիւնած էր, ու հիմա այդ ձիւնը, նորածագ արեւու ճառագայթներուն տակ, փայլեցուած արոյրի նման կը շողար:

Լեռները, միշտ ալ առանձին հրապոյր են ունեցած ինծի համար: Ծննդավայրիս մէջ, մօրս դէմքէն ետք, առաջին տեսած բանս, հեռաւոր կապոյտ մշուշին մէջ ծուարած լեռնաշղթաներ են եղած, ու պատանութեանս օրերուն, ես, անշարժ նստած եմ անոնց դիմաց ու երազած, յուզուած...

Իսկ հիմա, դիմացս՝ հայրենիքիս լեռներն էին...

Ա՛յն հայրենիքին, որուն համար, դաբերով, սերունդներ երազեցին՝ ու ծովերով արիւն թափեցին:

Հիմա յուզումով կը նայէի անոնց՝ ու ես ինքզինքիս կը կրկնէի.

— Մե՛րն են, այդ բոլորը մե՛րն են...

— Սեւա՛նը, Սեւա՛նը, բացագանչութիւններ կը լսուին չորս կողմէս:

Հեռուն, կապոյտ սաւանի մը պէս տարածուող Սեւանի նեղ մէկ շերտն են տեսած ուխտաւորները, ու իրարու աւետիս կուտան:

Վերջապէս կը հասնինք տեղ: Մեզ փոխադրող կառքը կ՚առնէ կանգ՝ ու կը թափինք դուրս ու կը վազենք ջրափ: Եզերքի խիճերուն վրայ մանր ալիքներ կը փշրուին ու պահիկ մը ճերմկելէ ետք՝ կը վազեն ետ, կապոյտին միանալու:

Մեղմ բայց պաղ քամի մը կը ստիպէ մեզ, որ կոճկուինք: Կը կոճկուիմ՝ ու աչքս կը քալեցնեմ իրենց փէշերը Սեւանի մէջ խրած, ու իրենց ջուրերը Սեւան թափող լեռներուն:

— Շնորհակալութի՛ւն ձեզի, Հայոց լեռներ, շնորհակալութի՛ւն... Ու թող բարին Աստուած այս աշնան շատ անձրեւ թափէ ձեր կողերուն վրայ. ու այս ձըմրան՝ շա՛տ, շա՛տ-շա՛տ, մեթրոներով թանձր ձիւն, որ Սեւանը հարստանայ, լեցուի՛, յորդի՛, ուռճանա՛յ:

Ես, որ հաւատքովս պարծենալու իրաւունք չունիմ, աղօթեցի...

Առաջին յուզման ալիքին մեղմանալէն ետք, ոմանք կարգի կ՚իյնան, վերեւ՝ վանք բարձրանալու:

— Վերեւ վանքում ի՞նչ կայ:

— Ոչինչ:

— Կա՞յ բան մը, որ էստեղից չեմ կարողանայ տեսնել:

— Չկայ:

— Ուրեմն ինչո՞ւ յոգնիլ:

— Էդ քո գիտնալիք բանն է:

— Իմ գիտնալիք բանը ասում է ինձ, որ տեղիցս չշարժուեմ:

— Է՛, լա՛ւ, լա՛ւ:

Մեզ ուղեկցողը իր շուրջ կը հաւաքէ «վերեւ բարձրանալ փափաքողները» ու կ՚առաջնորդէ զանոնք: Ես կը մնամ վարը՝ ջրափին:

Յետոյ նաւով պտոյտի կ՚ելլենք Սեւանի վրայ՝ «Հայոց ծովին» վրայ՝ «Հայոց ծովագնացով»:

Յետոյ կը համրուինք, ներկայ-բացակայ կը ստուգենք, կորսուած թափառաշրջիկ մը կը գտնենք՝ ու կ՚երթանք ճաշի:

Իշխան պիտի ուտենք:

Ճաշասրահի երկշարք սեղանները ամբողջութեամբ գրաւուած են, ու հայրենի բարիքներով բեռնաւոր: Պնակներուն մէջ մէկ մէկ գորշ, մոխրագոյն ու անհրապոյր բան:

— Տեսքը հրապուրիչ չէ, բայց թերեւս համը տեղն է, կը մտածեմ ես ինծի՝ ու ձեռքս կ՚երկարեմ պատառաքաղին:

Աղէ՛տ, յուսախաբութի՛ւն...

Իշխան չէ մեզի հրամցուածը: Ու իշխանի անունով մեր պնակներուն մէջ պառկած ցամաք ձուկը, կարծես ամօթէն թեթեւ մը շիկնած է, բաց վարդագոյն դարձած:

Ուրիշ բարիքներ կան սեղանին վրայ, կայ նաեւ գինի: Բաժակներ կը լեցուին ու կենացներ կ՚առաջարկուին, կենացներ կը խմուին:

Լիբանանէն առոյգ երիտասարդներու խումբ մը եկած է՝ ու մեզի հետ սեղան նստած: Երգեր, ճառեր:

Ներկաներէն մէկը ոտքի կ՚ելլէ ու գինիի բաժակը ձեռքը կը յաջողի Հայաստանի սահմանը այնքան մը ետ հրել՝ որ Արարատը կը մնայ մեր կողմը:

Խելայեղ ծափահարութիւն:

— Էկէր Արարատին մերը ըլլալը չտեսած մեռնիմ նը, քսան հոգով աչերս չեն կրնար գոցել, — կ՚ըսէ քովս նստող կինը ու աչքի փոսին մէջ շողացող արցունքի ցոլքը կը չորցնէ մատին ծայրով:

Այս յուզումներն ու լացերը ժամանակաւոր են: Տիրապետողը ուրախութիւնն է: Չէ՞ որ Սեւանի ափին ենք՝ ու ծաղկող հայրենիքի հողին վրա՛յ...

Ի՛նչ փոյթ թէ Սեւանի ափին իշխան չկերա՛նք...

Մարդ միայն հացով չապրիր:

Ուրախ երգերով, ուշ ատեն, վերադարձանք տուն:

Հազիւ ժամանակ ունեցանք մեր սենեակները վազելով՝ «Անոյշ»ի ներկայացման համար Սփիւռքի Կոմիտէին կողմէ մեզի տրուած տոմսերը խլելով օփերա փութալու: Ճաշի՝ ու նման բաներու ժամանակ չկա՛ր...

Արդիացուած, մանր փոփոխութեամբ աւելի գեղեցկացած «Անոյշ»ի ներկայացումը ճշմարիտ վայելք մը եղաւ օրը փակող, բայց երբ դուրս ելանք, ես ու ընկերս ահաւոր կերպով անօթի էինք:

Ժամը տասնեւմէկը կ՚անցնէր՝ ու ամէն ճաշարան, մէջն ըլլալով նաեւ մեր հիւրանոցը, փակ էր: Հոս ու հոն ինկանք, հարցապնդումներ կատարեցինք, բաժակ մը թէյ առնելու համար իսկ տեղ չգըտանք...:

Մեր ննջարանի սեղանին վրայ չորս պիսքուի ու երկու դեղձ ունէինք: Մեր մէջ եղբայրօրէն բաժնեցինք զանոնք ու լափելէ ետք, կէս կուշտ կէս անօթի — աւելի անօթի քան կուշտ — մտանք անկողին...

Սեւանն ու Թումանեանը այդ օրը ձեռք ձեռքի տուած, մեզ անօթի ձգեցին...

Քունս չտարաւ:

— Եաղուպեան, քնացա՞ր, հարցուցի ընկերոջս:

— Դեռ չէ:

— Գիտե՞ս թէ մենք հեթանոս ժողովուրդ ենք...

— Ինչ կ՚ըսէ՛... (Ինք բողոքական հաւատացեալ է):

— Հապա՛, մենք հեթանոս ժողովուրդ ենք:

— Ըսել կ՚ուզես ժամանակին հեթանոս ենք եղած:

— Չէ՛, խօսքս ներկայի մասին է:

— Խենթ բաներ կ՚ըսես... ձգէ քնանամ:

— Եթէ գիտնայի, թէ այս տեսակ մարդ ես, քեզ սենեկակից չէի առներ:

Ելաւ նստաւ անկողնին մէջ:

— Մտիկ կ՚ընեմ, ըսաւ:

— Եթէ խաթեր համար մտիկ պիտի ընես, մի՛ ըներ:

— Չէ՛, խաթեր համար չէ որ մտիկ պիտի ընեմ:

— Լաւ, ուրեմն ինծի ըսէ, թէ հեթանոս կամ կռապաշտ ի՞նչ ըսել է:

— Ըսել է կուռք պաշտող, կռապաշտները բազմաթիւ աստուածներ կ՚ունենան:

— Ապրի՛ս, գիտցար: Իսկ հիմա ըսէ ինծի, թէ մենք քանի՞ կուռք ունինք:

Գլուխը քերեց ու ինկաւ մտածման մէջ:

— Ըսէ ինծի, թէ հիմա մենք քանի՞ կուռք ունինք:

— Քու տրամաբանութեանդ իմ խելքս չի հասնիր...

— Հիմա կը հասցնեմ: Քանի՞ աստուած ունինք:

— Մէ՛կ:

— Իսկ ի՞նչ են Արարատը, Արաքսը, Սիփանը, Սեւանը, Մարաթուկը, նոյնիսկ կռունկն ու ծիծեռնակը... Ամէն Հայու սրտին մէջ խորան մը չկա՞յ այս բոլորին համար զատ զատ...

— Կարծեմ կայ:

— Ուրե՞մն...

— Ուրեմն դուն խելքդ թռցուցեր ես: Գիշեր բարի ու ինծի ա՛լ նեղութիւն մի տար:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՍԷՐԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մաթիլտ Միրա տգէտ, միամիտ բայց անհունօրէն հրապուրիչ եւ հաւատարիմ Փարիզուհի մըն էր, որ Հայնէի կինը եղաւ, բարի հրեշտակի մը պէս հակելով անոր վրայ ծերութեան օրերուն:

Հայնէ իր ամբողջ ունեցածը կտակեց իր կնոջ, որ «այնքան հաւատարիմ էր, որքան գեղեցիկ, եւ որ կեանքս զուարթացուց»:

Հայնէ սովոր էր իր կինը ծեծել, բայց ո՛չ «ածուխ փոխադրող» մարդու մը բրբտութեամբ, ինչպէս զուարթաբանօրէն ըսած է իր բարեկամը՝ Վէյլ:

Ռասին՝ Ֆրանսայի դասական մեծ բանաստեղծը կրօնական դաստիարակութիւն ստացած էր, այնպէս որ երբ իբր թատերագիր իր համբաւը ամէն կողմ տարածուեցաւ, միտքը դրաւ այլեւս չգրել: Այս որոշումը տալէ զատ միտքը դրաւ նաեւ Շարթրէօ միաբանութեան խստամբեր կարգին մէջ մտնել. բայց իր խոստովանահայրը իրմէ աւելի բանիմաց մարդ մը ըլլալով, խորհուրդ տուաւ անար ամուսնանալ:

Ռասին կին ընտրեց բարի ընտանիքէ սերած աղջիկ մը, որ գեղեցիկ չէր սակայն, այդ կինը ամէն կերպով յաջողեցաւ խեղդել գրական փառքի համար Ռասինի տածած փափաքները:

Ռասինի կինը ոչ տեսած էր իր ամուսնոյն թատերախաղերուն ներկայացումը, ոչ ալ զանոնք կարդացած էր, միայն անոնցմէ մէկ քանիին անունները սորված էր խօսակցութիւններու ընթացքին:

Չէր տենչար հարստութեան եւ փառքի: Օր մը երբ Ռասին կը վերադառնար Վերսայլի արքայական պալատէն, ձեռքը

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Շատ քիչ ատեն ետք, մեռաւ ծերունի հողատէրը: Իր վերջին կտակագրին մէջ որոշած էր, ինչպէս որ օրէնքը կը թոյլատրէր այն ատենները, իր հարստութեան մեծագոյն մասը տալ իր անդրանիկ զաւկին՝ Մարքին, որ բացակայ էր այդ պահուն, եւ մաս մըն ալ՝ երիտասարդ ազգականի մը՝ Լուի Քոզիաքի: Գալով Փիէռին, անոր բաժինը կը կազմէին ապրուստը եւ պնակը, այսինքն՝ սնունդը եւ երդիքի մը ապաստանը, ինչ որ պիտի ապահովէր իրեն, իր ընտանեկան յարկին տակ, իր եղբայրը՝ Մարք:

Եթէ հայրը աւելի կարեւոր բան մը ժառանգ թողած ըլլար իր կրտսեր զաւկին, ասիկա շատ ալ պիտի չզբաղէր անով. թերեւս պիտի ծախէր, ինչպէս Եսաւի ծախեց Յակոբին իր երիցութեան իրաւունքը պնակ մը ոսպի համար: Այսուհանդերձ, այժմ խորապէս վիրաւորուած էր, ինքզինքը ամենուր յետինը տեսնելով, եւ այս պատճառաւ իր սիրտը ա՛լ աւելի կը քարանար: Իրականին մէջ ոչ մէկ նեղութիւն ունէր, եւ ճիշդն ըսելով՝ չունէր ոչ մէկ նիւթական մտահոգութիւն. իր բնակարանը ապահովուած էր, վերջերս կրկին Գերմանիա մեկնած իր եղբօր՝ Մարքին կողմէ: Բայց Փիէռ իր գլուխը դրած էր, որ հարկ անհրաժեշտ էր դառնալ իր անձին միակ տէրը: Եւ կը կարծէր աստղերուն մէջ կարդացած ըլլալ, որ օր մը պիտի ըլլար վերջապէս հարուստ եւ բացարձակապէս ինքնիշխան:

Աշխարհիկ հարստութիւններու ծարաւը աւելի ուժով կը զգան քարացող սրտերը: Այսպիսի միտքեր եւ ցանկութիւններ ծնունդ առած էին Փիէռի սրտին մէջ: Ասոնք կը վստահէր ան միայն իր սենեակի պատերուն: Ոչ ոք պիտի կարենար ծանօթանալ անոնց, եթէ աւելի ուշ իր արարքներով չյայտնուէին անոնք:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մեր պատմութիւնը սկսելէ մօտաւորապէս յիսուն տարի առաջ, գնչուներ եկան հաստատուելու մեր երկիրը: Մինչեւ այդ, անոնք անծանօթ էին Եւրոպայի. եւ, դեռ այս մեր օրերուն, ստուգիւ չենք գիտեր թէ ո՛ւրկէ եկած են անոնք: Այն ատեններու պատմագիրները կը պատմեն թէ օտար ժողովուրդ մը եկաւ Եւրոպա. Թուխ մորթով ժողովուրդ մըն էր ան, տարօրինակ հագուստներ կը կրէր, եւ կը խօսէր օտար լեզու մը: Այս տարօրինակ մարդիկը կ՚ըսէին թէ քրիստոնեաներ են, հաստատելով թէ Եգիպտոսէն կուգային: Անոնք թերեւս ունէին նոյնիսկ իրենց թագաւորը: Սակայն շուտով ճիւղերու բաժնուած՝ ցրուեցան Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ:

Գրեթէ ամէն տեղ անոնք իրենց դէմ հանեցին բնակչութիւնները, իրենց ծուլութեան եւ խարդախութեան համբաւին պատճառաւ: Ժողովուրդը կ՚ատէր զանոնք, որովհետեւ շատ յաճախ խաբեբայութիւններ կ՚ընէին եւ ոչ մէկ յարգանք ունէին ուրիշին ստացուածքին հանդէպ:

Ամառնային երեկոյ մըն էր: Արեւը մայրը կը մտնէր, երբ, Քոզիաքներու դղեակին ներքեւ, մացառուտներու մէջ, թափառաշրջիկ գնչուներ հաստատած էին իրենց վրանները: Գարշելի կերպով կեղտոտ սաւաններ պրկուած էին ժայռերու քարանկիւներուն վրայ, փայտէ ձողեր նեցուկ ունենալով: Ասոնք վրաններ էին, որոնցմէ մէկուն առջեւ կրակ վառած էր: Բոցին վրայ կախուած էր մեծ կաթսայ մը, եւ խռիւ մազերով մանչուկ մը փայտէ դգալով կը դարձնէր փոքր սանի մը պարունակութիւնը: Սեւուլիկ աչքերով պզտիկ աղջիկ մը կը դարձնէր շամփուր մը, որուն վրայ անցուած էր գողցուած փոքր այծիկ մը՝ արդէն կիսով խորոված: Գնչուներուն շատերը գացեր էին մօտակայ աւանները, մուրալու եւ գողնալու. բանակավայրին մէջ շատ քիչեր մնացեր էին. սակայն արդէն բացականները կը վերադառնային մէկը միւսին ետեւէն, իրենց հաւաքած պաշարով. խոզաճարպ, իւղ եւ այլ նուէրներով կամ կողոպտուած ապրանքներով:

Այս խումբին պետը, երկարահասակ եւ նիհար մարդ մը, զոր կ՚անուանէին Սամոլ, ոտքի կ՚ելլէ յանկարծ եւ իր մօտ կը կանչէ երիտասարդ խոհարարը: Երկուքը միասին կ՚երթան ձիերուն մօտ եւ հալումաշ էշերուն, որ, սովորաբար, գնչուներու իրերն ու ապրանքները կը կրէին քաղաքէ քաղաք:

— Լաւ լսէ զիս, մանչուկս, ըսաւ մարդը պատանիին, այս երեկոյ դուն կրնաս դիւրաւ ընտիր ձի մը ունենալ, վերը, դղեակին: Պատրաստ եղիր, եւ ես կ՚օգնեմ քեզի: Քու մայրդ կրնայ ծառաները զբաղեցնել: Փախցնելիք ձիդ սեւ գոյն ունի եւ, տես, առաջինն է դրան մօտ դըտնուողներուն: Կը քակես կապը եւ զգուշութեամբ զայն կը բերես մինչեւ դղեակին ելքը. այնտեղ ես կը սպասեմ քեզի, եւ մնացեալով ես ինքս կը զբաղիմ առանձին:

— Շատ լաւ, հայրիկ: Մի մոռնար, որ ըսիր թէ ձին իմս պիտի ըլլայ, պատասխանեց երիտասարդը:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(3 – Շար.)

բանած հազար ոսկի պարունակող քսակ մը, զոր Լուդովիկոս ԺԴ. տուած էր ա-նոր, աճապարանքով գնաց գրկել իր կի-նը եւ ցոյց տալ քսակը: Բայց կինը փո-խանակ խնդակցելու եւ առանց նայելու քսակին, տխուր կերպով մը ըսաւ.

— Գիտե՞ս թէ մեր տղաքը երկու օրէ ի վեր դասերնին չեն սորվիր:

— Այդ մասին ուրիշ առիթով կը խօ-սինք, պոռաց բանաստեղծը, առայժմ զուարճանանք:

Բայց կինը յամառեցաւ մնալ իր տըխ-րութեան մէջ եւ պնդեց որ պէտք է ան-միջապէս պատժել զանոնք: Այս տարօրի-նակ տեսարանին ներկայ էր նաեւ Պուա-լօ, որ բացագանչեց.— Ի՛նչ անզգայու-թիւն, կարելի՞ բան է, որ հազար լուինոց քսակ մը արժանի չըլլայ խորհրդածու-թեան:

Այս ստոյիկեան անտարբերութեան պատճառը աւելի շատ պէտք է վերագրել տիկին Ռասինի կարճամտութեան, քան թէ անխելքութեան. աղօթագիրք եւ զա-ւակ, ահա հիմնական երկու բաները:

Ռասին իր ամուսնական կեանքին մէջ խոստովանահօր ըսածին պէս ունեցաւ ընտանեկան ծանր վիշտեր. երբ իր զա-ւակները հիւանդանային, գրգռուելով կը գոչէր երբեմն. «Ինչո՞ւ ինքզինքս այս նեղութեանց տակ դրի. ինչո՞ւ Շարթրէօ միաբանութեան անդամ չեղայ»: Այսու-հանդերձ Ռասին սքանչելի հայր մը ե-ղաւ եւ իր բացակայութեան միջոցին կը գրէր անոնց, ոչ միայն հօր մը, այլեւ խելացի բարեկամի մը պէս:

Պըրչ անուն Անգլուիհ մը, որ մեծ հա-բըստութեան տէր էր, իր երիտասարդու-թիւնը անցընելէ ետք սիրահարեցաւ Լա-մարթինի, պարզապէս կարդալով անոր Մետիթասիոնը: Ժամանակ մը Պըրչ իր սէրը սնոյց գաղտնօրէն, բայց ի վերջոյ իմանալով որ Լամարթին նիւթական նեղ կացութեան մէջ կը գտնուի, նամակ գրեց անոր եւ իր բոլոր հարստութիւնը անոր նուիրել առաջարկեց: Լամարթին աղ-դուելով վեհանձնութեան այս ապացոյցէն եւ ենթադրելով, որ ատոր պատճառը իրեն նկատմամբ ցոյց տրուած նախա-պատուութիւն մը կրնար ըլլալ, անմիջա-պէս ամուսնացաւ:

Կը պատմուի թէ երբ Սքարօն բա-նաստեղծը ամուսնացաւ Ֆրանսուազ Տո-պինեէի հետ, նոտարը հարցուց թէ հարսը ի՛նչ ժպիտ ունի. Սքարօն մէջ մտնելով պատասխանեց. «Երկու մեծ աչքեր, գե-ղեցիկ դէմք մը, զոյգ մը սիրուն ձեռքեր եւ առատ սրամտութիւն»: Նոտարը երբ այս անդամ բանաստեղծին հարցուց, թէ ի՞նչ կալուած կը թողուր իր կնոջ, այս միակ պատասխանը ստացաւ. «Անմա-հութիւնը»:

Իտկար Ալլէն Փօ անխոհեմութիւնը ու-նեցաւ 1836ին ամուսնանալ իր աղգակա-նուհիներէն մէկուն հետ, պարզ անոր համար որ ան թոքախտաւոր էր: Միւս կողմէ աղջիկն ալ՝ Վիրճինիա նուազ ան-խոհեմ չէր, քանի որ իբր ամուսին կ՛ըն-դունէր անձ մը, որ ծոյլ էր եւ մտացիր: Այս աննպաստ պայմաններուն տակ կընքուած միութիւն մը բնականաբար երջանիկ չէր կրնար ըլլալ. ընդհակառակն հիւանդութիւն եւ ծայրայեղ աղքատու-թիւն ամէն կողմէ անպատկառ ձեւով ներս մտան իրենց տունէն, եւ Վիրճինիա ամուսնութենէն տասնեւմէկ տարի ետք մեռաւ: Իր սիրելիին մահը վերջին առի-թը եղաւ Փոյի համար գրելու Իլալիւմը — իր մահերգներուն ամէնէն ներդաշնա-կը եւ մելամաղձոտը:

Ուորթսուորթ, երբ իմացաւ որ Պրա-ունինկ պիտի ամուսնանայ բանաստեղ-ծուի Պառէթի հետ, ըսաւ.

— Կը յուսամ, որ զիրար պիտի հասկը-նան:

Այս խօսքը ակնարկութիւն մըն էր Պրաունինկի քերթուածներու մթութեան:

Օր. Պառիթ՝ տիկին Պրաունինկ ըլլա-լով վստահաբար կը կարծէր, թէ իր ա-մուսինը հասկցած էր, քանի որ հետեւ-եալը կը գրէր իր բարեկամներէն մէկուն.

Ոչ ոք ամուսինս կը հասկնայ ճշգրտօ-րէն ի բաց առեալ ես, որ անոր մէջն եմ եւ կը լսեմ անոր շնչառութիւնը:

Երբ այս երկու բանաստեղծներուն մի-ութիւնը կատարուեցաւ, ամէն ոք գէշ դուշակութիւն ընել սկսաւ, քանի որ ան-խոհեմութիւն է բանաստեղծի մը հետ ամուսնանալը, ուրեմն որքան աւելի մեծ սխալ պիտի ըլլար երկու բանաստեղծնե-րու միութիւնը: Սակայն ամէն ակնկա-լութիւն ի դերեւ ելաւ: Պրաունինկ այն-քան երջանիկ եղաւ իր կնոջ հետ, որ երբ երկար բացակայութենէ մը ետք Լոնտոն վերադարձաւ, անմիջապէս գնաց այն եկեղեցին, ուր ինք գաղտնօրէն պսակ-ուած էր, եւ համբուրեց եկեղեցիին խո-րանը. Օր. Պառէթ մինչեւ իր ամուսնու-թիւնը, այսինքն մինչեւ 35 տարեկան, տկարակազմ աղջիկ մըն էր, իր «բազ-մոցին եւ լռութեան» բանտարկուած «մութ սենեակ»ի մը մէջ, բայց ամուս-նական կեանքը բուժեց անոր հոգեկան հիւանդութիւնը:

Ըսուած է, թէ Անգլիոյ «գրական բոլոր մեծ դէմքերուն մէջ, որոնք ԺԹ. դարու վերջին կիսուն ապրեցան, Լորտ Թէննի-սըն ամէնէն երջանիկը եղած է իր ամուս-նական կեանքին մէջ»: Արդարեւ Թէննի-սընի ամուսնական կեանքը հրճուանքի եւ հեշտութեան մէջ անցուած օրերու շարք մը եղած է:

Ա. Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Հայկ. երգեր, 33 թուռ, կ՛երգէ Ատիս Հարմանտեան (Տիսք Վոս):

Հօլիտէյ ին Երեւան, հայկ. եղանակ-ներ, 33 թուռ, (Տիսք Վոս):

LE SIFFLEUR ARMENIEN, dans son cœur se cache un oiseau et quatre chevaux (disque 45 tours, Polydor).

ԷՐՄԻԹԱԺԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԻՐԵՐԸ

Լենինգրադի Էրմիթաժ թանգարանը, որ ունի համաշխարհային արուեստը ներ-կայացնող 2·578·300 գործեր, կը նկատ-ուի աշխարհի ամենաճոխ թանգարաններ-էն մէկը: Հոս, այս մշակոյթի օճախին մէջ, կան նաեւ մեծ արժէք ներկայացնող հայկական իրեր, կամ օտար արուեստի նմոյշներ, որոնք գտնուած են Հայաս-տանի մէջ:

Ուրարտական բաժինը կը ղեկավարէ Հայաստանի գիտութիւններու ակադե-միայի թղթակից անդամ Բ. Պիոտրովը-սկի, որ անուանի ուրարտագէտ է:

Անցեալին ուրարտական արուեստի բազմաթիւ իրեր ցրուած էին զանազան թանգարաններու մէջ: 1887 Հոկտեմբեր 22ին վանեցի Սեդրակ Դեղանցին նամա-կով մը կը խնդրէ Փրոֆ. Քերովբէ Պատ-կանեանէն, որ օգնեն իրեն՝ ուրարտա-կան իրերը Էրմիթաժ տեղափոխելու: Այդ իրերը տեղափոխուեցան Վանի Ռուսիոյ հիւպատոս Կ. Կամսարականի միջոցով: Այժմ ուրարտական բաժինը կը զարդա-րեն 15 անագապղինձէ թասեր, երկու ձուլակտորներ, քարէ վեց արձանագրու-թիւն, աղիւսակ մը, բուրդէ հագուստ-ներու կտորներ, Սարգուր թագաւորին նետին սլաքը, կահոյքին անագապղինձէ ոտքը, ցուլի անագապղինձէ գլուխը եւայլն:

Լայնօրէն ներկայացուած է հայկական արուեստը: Անիի արուեստի եղակի նը-մոյշներ են չորս մանրանկար ձեռագիր-ները, ապակիէ եւ ոսկորէ պատրաստուած խեցիները, զանազան կճուճներ եւ քարէ արձանագրութիւն մը, ուր կը խօսուի 1206ին Անիի դարպասներուն եւ աշտա-րակի կառուցման մասին:

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ամբերդի անագապղինձէ պատրաստուած գործիք-ները, Դուինէն պեղուած կապոյտ, դե-ղին եւ կարմիր գոյներով ներկուած ծե-փին բեկորները:

ԺԴ. դարու սպիտակաւոր եկեղեցիէն նաեւ տարուած է բարձրաքանդակ մը: Բաւական խնամքով ներկայացուած են Կիլիկեան շրջանի, նաեւ Խրիմի հայկա-կան արուեստի նմոյշները:

Էրմիթաժի հետաքրքրական նմոյշներէն է արծաթեայ թաս մը, որ գտնուած է 1925ին, Մերձուրալեան գիւղի մը մէջ: Անիկա զարդարուած է կենդանիներու, ծովահարսերու նուրբ պատկերներով: Թասը, ինչպէս դիտել տուած է Էրմիթա-ժի նախկին տնօրէն, ակադ. Յովսէփ Օրբելին, պատրաստուած է Թամար թա-գուհիին օրով: Հայազգի գիտնականը իր «Ռուսթավելու ժամանակաշրջանի յուշ-արձանները» գիրքին մէջ կը գրէ, որ թասը պատրաստուած է Կիլիկիոյ կամ Փոքր Հայքի մէջ: Թասին փորագրուած տարածութիւնները ծաղկաձեւ ոճաւորում ունին: Այդ ոճը յետագային կը դառնայ Ֆրանսական թագին խորհրդանիշը, ըստ երեւոյթին Լեւոն Զ.ի ժամանակ: Թասին վրայ պատկերացուած են գլխաբաց հեծ-եալներ, ինչպէս նաեւ Աստուածաշունչի Դաւիթը: Արուեստին նկարագրով զուտ հայկական է:

Ռ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Գրական Յուշարձաններ» մատենա-շարով Հայաստանի գիտութիւններու ա-կադեմիան լոյս ընծայեց Տանդէ Ալիկե-րիի «Աստուածային կատակերգութիւն»ը («Դժոխք», «Քաւարան» եւ «Դրախտ»):

Տանդէի անունը առաջին անգամ հայ իրականութեան մէջ կը յիշատակուի ան-ցեալ դարու սկիզբները: Այնուհետեւ Տանդէն տեղ կը գտնէ ԺԹ. դարու առա-ջին կիսուն, Վենետիկի Մխիթարեաններ-ու կազմած դասագիրքերուն մէջ: Բա-նաստեղծին եւ անոր ստեղծագործութեան հանդամանօրէն անդրադարձած է «Բազ-մավէպ»ը: Իտալացի տաղանդաւոր հե-ղինակին գործը առաջին անգամ հայ գրա-կանութեան մէջ մուտք գործած է 1850–1860ական թուականներուն: Առանձին հատուածներ թարգմանած են գրաբար Հայր Արսէն Բագրատունին, աշխարհա-բար լեզուով՝ Հ. Գ. Զարբանալեան եւ ուրիշներ:

Տանդէի առաջին թարգմանիչը Հա-յաստանի մէջ Վաղարշակ Նորենցն է (թարգմանած է հատուածներ ռուսե-րէնէ):

«Աստուածային կատակերգութիւնը» բնագրէն ամբողջութեամբ թարգմանելու պատիւը կը պատկանի Արբուն Տայեանի, որ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի նախկին աշակերտ եւ ներկայիս Հայաս-տանի Գրողներու Միութեան անդամ է:

Այս նոր հրատարակութեան մէջ ամ-փոփուած են պոէմին երեք մասերը: Իսկ մեկնութիւններ բաժնին մէջ տպագրուած են տանդէագէտ Ա. Ճեվելեգովի եւ Արամ Բաբայեանի ուսումնասիրութիւնները: Թարգմանիչը գրքին կցած է ընդարձակ եւ հանդամալից ծանօթագրութիւններ:

Գիրքը լոյս տեսած է շքեղ տպագրու-թեամբ, տասը հազար օրինակ տպաքա-նակով:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Գէթ ինքնիրեն ըրած հաշիւին համե-մատ, գրեթէ կէս ժամէ ի վեր կը քալէր, եւ տակաւին մտքէն չէր անցըներ հան-գըստանալ քիչ մը. փոխած էր միայն այն ձեռքը որով կը բռնէր Մարիուսը: Մթու-թիւնը հետզհետէ սաստկացած էր, բայց այս սաստկութիւնը աւելի սիրտ կուտար անոր:

Ցանկարծ իր շուքը տեսաւ առջեւը: Այս շուքը կը նկարուէր գրեթէ անորոշ եւ աղօտ կարմրութեան մը վրայ որ շա-խաղակազմ յատակը աղօտապէս կը շա-ռագունէր ոտքերուն ներքեւ, նաեւ գըմ-բէթը՝ գլխուն վերեւը, եւ որ անոր աջ ու ձախ կողմը կոյափողին կպչող պատե-րուն կը սպրդէր: Ժան Վալժան շուարե-լով ետեւը դարձաւ:

Իր ետեւը, ճամբուն այն մասին վրայ, ուրկէ նոր անցած էր հեռաւորութեամբ մը, զոր անբաւ կարծեց, տեսակ մը սոս-կալի աստղ կը փողփողէր թանձր մթու-թիւնը գծաւորելով եւ կարծես թէ իրեն կը նայէր:

Ոստիկանութեան տխուր աստղն էր ան որ կոյուղիին մէջ կը ծագէր:

Այս աստղին ետեւը աղօտապէս կը շար-ժէին ութ կամ տասը սեւաթոյր, ուղիղ, անորոշ եւ սոսկալի կերպարանքներ:

ԳԼՈՒԽ ԿԷ.

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Յունիս վեցին օրը հրաման տրուած էր կոյուղիները խուզարկել: Վախցուեցաւ, որ յաղթահարները անոնց մէջ չապաւի-նին, եւ ոստիկանութեան պաշտօնեան՝ Ժիսթէ պարտաւորուեցաւ վարի Փարիզը խուզարկել, մինչդեռ Պիւժօ զօրապետն ալ վերի Փարիզը կ՛աւլէր, կրկին եւ յա-րակից գործողութիւն, որ կրկին ռազ-մագիտութիւն պահանջեց հասարակա-յին զօրութենէ, այսինքն բանակէն, որ այս զօրութեան վերին ներկայացուցիչն է: Կոյագործներու եւ ոստիկաններու ե-րեք խումբ անոր Փարիզի ստորերկրեայ ճամբաները խուզարկեցին, մէկը դետին աջ կողմը, միւսը ձախ կողմը, երրորդն ալ միջնաքաղաքը:

Ոստիկանները քարապիններով, մա-հակներով, սուրերով եւ դաշոյններով զինուած էին:

Հիմա Ժան Վալժանին վրայ ուղղուած լոյսն ալ աջ կողմի խումբին կանթեղն էր:

Այս խումբը արդէն խուզարկած էր Տիւ Քատրան փողոցին տակի կորաձեւ ճամբան եւ երեք անել փողոցները: Մինչ-դեռ ոստիկանները այս անել փողերուն ներսը կը պտըտցնեն իրենց ճրագը: Ժան Վալժան քալելու ժամանակ հանդիպած էր կորաձեւ ճամբու մուտքին եւ՝ դիտե-լով թէ ան աւելի նեղ է քան թէ գլխաւոր ճամբան, առանց հոն մտնելու անցած եւ յառաջացած էր:

Ոստիկանութեան մարդերը Քատրանի ստորերկրեայ ճամբէն դուրս ելած ժա-մանակ կարծեր էին դէպի միջին կոյու-ղի ուղղուող ոտքի ձայն մը լսել: Իրօք անոնց լսածը Ժան Վալժանի քայլերն էին: Խումբին պարագլուխ տասնապետը՝ վեր ըրած էր կանթեղը, եւ իր մարդերը սկսած էին դիմել դէպի այն կողմը, ուրկէ եկած էր ձայնը:

Ժան Վալժանին համար անմեկնելի վայրկեան մը եղաւ այս:

Բարեբախտաբար, եթէ ինք յայտնա-պէս կը տեսնէր կանթեղը, կանթեղը լաւ չէր տեսներ զինքը: Կանթեղը լոյս էր, իսկ ինք մթութիւն: Ժան Վալժան շատ հեռու եւ տեղւոյն սեւութեան հետ խառ-նուած էր: Պատին քովը մղուելով կանգ առաւ:

Սակայն չէր գիտեր թէ ի՛նչ էին իր ե-տեւը շարժող այդ իրերը: Տքնութիւնը, անօթութիւնը, յուզմունքը ցնորատես մը կրեր էին նաեւ զինքը:

Փողփողում մը եւ այս փողփողումին բոլորտիքն ալ ճիւաղներ կը տեսնէր: Ի՞նչ էր այս: Ժան Վալժան չէր հասկնար:

Ժան Վալժան կանգ առած ըլլալով, ձայնը դադրած էր: Ոստիկանութեան մարդերը մտիկ կ՛ընէին, բայց բան մը չէին լսեր, կը նայէին եւ բան մը չէին տեսներ: Խորհրդակցութիւն մը ըրին:

Այն ժամանակ Մոնմարթրի կոյուղիին այս կողմը տեսակ մը քառուղիի բերան կար, որ ծառայութեան յատկացուած էր եւ որ ջնջուեցաւ այն ներքին լճակին պատճառաւ զոր անձրեւային ջուրերու հեղեղը՝ մեծ փոթորիկներու ժամանակ կոյուղիներէն յորդելով՝ կը կազմէր:

Ոստիկանութեան մարդիկը կրցան խըմ-բուիլ այս քառուղիին բերանը:

Ժան Վալժան այս ճիւաղներուն խումբ մը կազմելը տեսաւ:

Այս ահագին շուներու գլուխները իրա-րու մօտեցան եւ փսփսացին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տիկին Է. Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Գեմատա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ն. Կիւրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ժուանօ եւ զաւակները կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ ԱԴԱՄԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 17ին, 87 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 22ին, ժամը 14·15ին :

Թաղումը Սեւրանի գերեզմանատունը ժամը 16ին :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier (Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 525-00-18:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կապ. Խաչի վարչութիւնը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իրենց ցաւակցութիւնները կը ներկայացնեն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թորոսեանի եւ զաւակներուն եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իրեց սիրելի զաւակին, ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր ողբացեալ Աւետիս Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Շաս) 36 տարեկանին եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի դպրոցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ժաք Ագըլեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Ագըլեան, զաւակներն ու թոռները,

Ինչպէս նաեւ Յ. Օհաննէսեան, Ճընկըտըրեան, Թէրզեան, Օհաննէսեան, Քէլէկեան, Ագըլեան, Գալայճեան ընտանիքները, ազգականներն ու խնամիները խորապէս ազդուած համաքրանքի այն բազմաթիւ արտայայտութիւններէն, որոնք ցոյց տրուեցան իրենց՝

ՏԻԿԻՆ ԺԱՔ ԱԳԸԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Շաքէ – Ժաքլին Ուզունեան)

մահուան առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ գրաւոր մասնակից եղան իրենց մեծ սուգին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պ. Յակոբ Պապիկեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Առաջնորդ Սրբազան Հօր, Ազգ. Գաւառական ժողովին, Ազգ. Կեդր. վարչութեան, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ հոգեւոր հովիւ Հայր Սուրբին, «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Քրիստափոր ենթակոմիտէին, Նիսի Գէորգ Չավուշ խումբին, Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին, ընկերներուն, բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով, մամուլով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մասնակից եղան իրենց սուգին եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօրը՝

ԷՄԻԼԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻՆ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Արտէմիս Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Վարդեվար Ղազարեան եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք հեռագրով, գրաւոր, անձամբ կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԵՍՐՈՊ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

դառն մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 30ին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԱ ՓՈՄ – ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Կիրակի (26 Հոկտ.) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, ընկ. Միհրան Նազաշեանի բնակարանը (53, Ավընիւ տը Միրամաս, Լա Փոմ): Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի (21 Հոկտ.) ժամը ճիշդ 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ընկերական փողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քաֆէ Ալզասի սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 25ին, Շաբաթ իրիկուն:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Հոկտ. 26ին, Ազգ. Տան սրահը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեան եւ զաւակները երկու հարիւր Ֆրանք ողբ. Տոքթ. Արշակ Պօղոսեանի յիշատակին : Տիկին Մաքրուհի Արութեան, Մարսէյլ, 250 Ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կարապետեան, Ֆիլատելֆիա, 50 տոլար :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ ժամը 3ին, Միութեան գրասենեակը (17 Ռիւ Պլէօ): Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողով եւ պատգամաւորի ընտրութիւն : Ժամը չորսնին կը սկսին նիստ մը եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր կը համարուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (25 Հոկտեմբեր) ժամը 3ին, Ահարոնեան Ակումբը 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան, կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկին Թորոսեանի տունը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU

GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առա ջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ARMEN DABAGHIAN

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE

Auteur - Compositeur - Interprète

(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN

et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL

ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE

MARC LAFERRIERE

et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու

Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ թաղիս հոգեւոր հովիւ նորընծայ քհնայ. Նշան Գույումճեան իր անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

1918ին Լենինական ծնած Լեւոն Արմենակի Թոքմաջեան, հօրը անունը Արմենակ եւ մօրը՝ Սիրանոյշ, եղբայրները Հրաչ, Արշալոյս, Տիգրան եւ Արմենուհի: Փնտռողն է եղբայրը Տիգրան Թոքմաջեան Երեւանէն:

×

Երեւանէն Գարուշ Սահակեան կը փնտրէ իր եղբայրը Սահակեան Գրիգոր Գրիշիա Միքայէլի (Մեխակի) ծնած 1909ին Էջմիածնի շրջանի Ներքին Այլանլու գիւղը: Մայրը Սահակեան Հայկանոյշ Զաքարի կ'ապրի, քոյրը Արեւ եւ եղբայրը Գարուշ:

×

Երեւանէն Սարգիս Արշաւիրի Կռոյեան կը փնտռէ իր հայրը Արշաւիր Սերգոյի Համբարձումեան (Կռոյեան) որ ծնած է 1911ին Նոր Բայազիտի շրջանի Սարուխան գիւղը, որ ատենին կոչուած է Յալուղարյագ. հօրը անունը Սերգօ եւ մօրը՝ Հոռոմ. կնոջ անունը Ոսկեհատ, զաւակները՝ Սարգիս, Պայծառ եւ Օլեա:

×

Շահումեանի շրջանէն Ալոյեան Ֆիտօ (Ռէհան) կը փնտռէ իր զաւակը Յովհաննէս Կարապետի Ալոյեանը:

×

Թիֆլիզէն Վարոյեան Խաչիկ Յովաննէսի կը փնտռէ իր քեռին Վարոյեան Յովհաննէս Մարգարի, որ ունի երկու տղայ. մէկը՝ Պարգեւ, նախապէս մինչեւ 1932 ապրած է Մարսէյլ:

×

Սթրազպուրկէն Քենտալ Նեզան կը փնտռէ իր երեք քուզէնները որոնք 1923ին մեկնած են Տիարպէքիրէ (Տիգրանակերտ) դէպի Մարսէյլ որոնց անուններն են Աբրահամմ, Կէվռի եւ Շիւքրիւ, իրենց հօրը անունն է Խաչօ, իսկ փնտռողն է իրենց քուզէնը Միսաք:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին

Eglise Arménienne

339, Ave. du Prado, Marseille (8e)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒ ՀԵՏ

Օթէլ Մոտէռնի մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք), այս Երեքշաբթի 21 Հոկտ. երեկոյ ժամը 20,30ին:

Հայաստանի մշակութային կեանքին մասին պիտի խօսին

ԿԱՄՕ ՈՒԴՈՒՄԵԱՆ (Հայաստանի Մշակոյթի նախարար):

ՌՈՒԲԷՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ (Աօքսի նախագահ) :

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ Պրաւդայի թղթակից:

Մուտքը ազատ է

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

Հինգշաբթի օրուան դասերը կը վերսկսին Հոկտեմբեր 16ին:

Կ'ընդունուին վեցուկէս տարեկանէն 11 տարեկան փոքրիկներ:

Աշակերտներու փոխադրութեան համար սահմանուած են երկու օթոքառներ, որոնք առաւօտեան անցնելով նշանակուած կայաններէն, կը հաւաքեն տղաքը, եւ կէսօրէն յետոյ, նախընթրիքը առնելէն վերջ, կը վերադարձնեն:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ փափաքողները կրնան գրել կամ հեռաձայնել թիւ 336-20-48:

Կայաններն են

Premier itinéraire :

Palaiseau, Massy, Antony, L'Hay-les-Roses, Bourg-la-Reine, Bagneux, Fontenay-aux-Roses, Clamart, Issy-les-Moulineaux, Sèvres.

Deuxième itinéraire :

Colombes, Bois - Colombes, Asnières, Paris-17e (Place Champerret) Sèvres.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
22 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11645 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.645

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵ՛Լ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Սփիւռքի հայ երիտասարդ մտաւորականութեան համար օրակարգի գլխաւոր եւ մնայուն հարցը պէտք է ըլլայ Հայութիւնն ու Հայ Դատը ծանօթացնել հիւրընկալ երկիրներու ժողովուրդներուն :

Քարոզչական աշխատանք՝ հնարաւոր բոլոր միջոցներով, — մամուլ, հրապարակային դասախօսութիւն, ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ տեղական լեզուներով գրքոյկներու հրատարակութիւն :

Խօսելով Ֆրանսայի մասին, դիտել տանք, որ ժամանակին, երբ հայ գաղութը զանցառելի քանակ մը կը ներկայացնէր, մարդիկ աւելի մեծ ու արդիւնաւէտ աշխատանք կը տանէին մեր ազգն ու մեր մշակոյթը, մանաւանդ մեր քաղաքական դատը ճանչցնելու համար ասպետական ազգի զաւակներուն :

Կարելի՞ է մոռնալ Փրօ – Արմենիա Ֆրանսերէն պարբերաթերթը, որ հիմնուեցաւ լոյս – քաղաքին մէջ դարուս ըսկիզբը, 1900ին, նախաձեռնութեամբ եւ նիւթական զոհողութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան : Խմբագրական մարմնին մաս կը կազմէին Ֆրանսացի մեծանուն դէմքեր՝ Ժան Ժօրէս, Ժորժ Քլէմանսօ, Անաթոլ Ֆրանս, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ, Վիկտոր Պէռար, Ժան Լոնկէ եւ Փիէր Քիյեար : Ունէինք հոյլ մը ուրիշ նշանաւոր Ֆրանսացիներու, — երեսփոխան, ծերակուտական, գրագէտ, պատմաբան, եւայլն :

Վարանդեան մը եւ Զօպանեան մը թանկագին ծառայութիւն կը մատուցանէին քարոզչական մարզին մէջ :

Անդրադառնալով մեր օրերուն, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ սկսած շարժումը վերջերս թուլութեան նշաններ ցոյց կուտայ : Հարաւային Ամերիկայի Հայ Դատի յանձնախումբերը կը շարունակեն իրենց աշխատանքը, օգտագործելով ամէն եառիթ : Վերջերս Ֆրանց Վէրֆէլի «Մուսա Լերան 40 օրերը » թատրերգութեան վերածելով սպաներէնով քանիցս ներկայացուցին Պուէնոս Այրէսի մէջ : Արժանթինեան թերթերը այդ առթիւ խօսեցան Թուրքերու ցեղասպանութեան եւ Հայերու հերոսական դիմադրութեան մասին :

Ֆրանսայի մէջ ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը պարբերաբար կը խօսին հայ մշակոյթի, արուեստի եւ հայ համայնքներու կեանքին մասին, ոչ – քաղաքական դեսնի վրայ :

Մեր ազգային բաղձանքներն ու քաղաքական պահանջները — այսինքն Հայ Դատը — ծանօթացնելու համար անհրաժեշտ է կազմակերպել հրապարակային բանախօսութիւններ, յօդուածներ գրել տեղական մամուլին մէջ եւ հրատարակել դիւրաւ կարդացուելիք գրքոյկներ :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը անցեալ տարի գովելի գաղափարն էր յղացած «Հայկական շաբաթ»ի անուան տակ հրապարակային դասախօսութիւններ եւ երաժշտական փառատօններ կազմակերպել Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ, մեծ զոհողութեանց գլնով : Շարժման մէջ էր դրած Հայերու կողքին Ֆրանսացի ծանօթ մտաւորականներ, որոնք խօսեցան մեր Դատին մասին, ընդգծելով արդարութիւնը մեր ուրացուած եւ մոռացութեան տրուած իրաւունքներուն :

Անհրաժեշտ է շարունակել նման աշխատանքները : Պայման է սակայն ապահովել նիւթական միջոցներ : Մեր բարեկեցիկ հայրենակիցներուն համար ի՛նչ լաւագոյն առիթ քան այս՝ արտայայտելու իրենց հայրենասիրական զգացումները այդպիսի ազդօգուտ ձեռնարկներու համար :

Ճանչցնել Հայ Դատը միջազգային հասարակութեան : Այս պէտք է ըլլայ բոլորիս մտահոգութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Պաղեստինցիները բուռն քննադատներու թիրախ դարձուցին Լիբանանն ու Յորդանանը : Եասեր Արաֆաթ, որ պետն է Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան, Պէյրութի մէջ պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ լիբանանեան բանակը բազմաթիւ առիթներով յարձակած է պաղեստիցի արձակաղէններու վրայ, որպէսզի աստիճանաբար զանոնք հեռացնէ հրապարակէն :

Եասեր Արաֆաթ այս առթիւ տուաւ նաեւ մանրամասնութիւններ, կրկին յիշեցնելով Հարաւային Լիբանանի մէջ տեղի ունեցած առջի օրուան արիւնալի միջադէպը, որու ընթացքին լիբանանեան զօրքը սպաննեց բազմաթիւ Պաղեստինցիներ : Համաձայն Պաղեստինցիներու ամբաստանութեան, Լիբանանի բանակը գրգռիչ ընթացք մը որդեգրած է Թիրի մօտ հաստատուած գաղթակայաններուն մէջ :

Արաֆաթ կոչ ըրաւ ժողովուրդին «իջնելու փողոց», ինչ կը վերաբերի իրենց, « պիտի օգտագործեն իրենց զէնքերը» :

Միւս կողմէ, Գահիրէի պաղեստինեան շրջանակները ամբաստանեցին Յորդանանը, որ արգելք կը հանդիսանայ արձակաղէններուն անցնիլ սահմանը եւ զինուորական գործողութիւններու ձեռնարկել Այսրյորդանանի մէջ :

Ամմանի մէջ Յորդանանի վարչապետը՝ Պահէաթ Թալհանի հերքեց այն լուրը, թէ թագաւորը կը պատրաստուի կազմել նոր կառավարութիւն մը, որ աւելի խիստ վերաբերում ցոյց պիտի տայ արձակաղէններուն դէմ : Մայրաքաղաքին շուրջ նշմարելի են խրամներ, իսկ սպայակոյտի շէնքը վերածուած է փոքր ամրոցի :

Ինչ կը վերաբերի զինուորական գործողութիւններուն՝ անոնք կը շարունակուին : Գահիրէ կը հաղորդէ, թէ Սինայի ազատագրութեան կազմակերպութիւնը հրթիռներ արձակած են խորայելեան դիրքերու վրայ Սուէզի արեւելքը Քանթարայի մօտ : Ռմբակոծութեան հետեւանքով օդը հանուած են ռազմական մը թերանոցներ «սպաննելով եւ վիրաւորելով թշնամի բազմաթիւ զինուորներ » :

Թէլ Ավիվ հերքեց այս լուրը :

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ, ՌՈՒՍԵՐԸ ԵՒ ՉԵԽԵՐԸ

Համայնավար աշխարհը եռուզեռի մէջ է Փեքինէն Մոսկուա : Նախ չին մայրաքաղաքին մէջ սկսած են բանակցութիւնները, բայց բոլորովին զռնփակ ձեւով : Ցոյս չկայ արդէն որ մեծ բան ըսուի բանակցութիւններու բնոյթին մասին : Մնաց որ կողմերը արդէն տարբեր ձեւով կը ներկայացնեն այս բանակցութեանց նիւթը : Ռուսերուն համար, ըստ Թաս գործակալութեան, բանակցութիւնները կը վերաբերին այնպիսի հարցերու որոնք կը շահագրգռեն երկու կողմերը : Չին յայտարարութեան համաձայն բուն հարցը կը մնայ սահմանային հարցը մինչ Մոսկուա երկրորդական բնոյթ կուտայ անոր :

Ներկայս դէմ առ դէմ են Կուզնեցով եւ Շիաօ Քուան Հուա : Առաջինը փորձագէտ մըն է Ծայրագոյն Արեւելքի հարցերուն եւ արհեստակցական ղեկավար մը : «Փափուկ» կացութեանց մարդը նկատուած է : Ինք էր որ 1962ինՈւաշինկթըն զրկուեցաւ Քուպայի տագնապին ատեն, ինք է նաեւ որ Փրակա զրկուեցաւ «գարունը աշնան» վերածելու առաքելութեամբ 1868ի օգոստոսեան օրերուն :

Ծնած է 1901ին եւ գլխաւորաբար թեքնիսիէնի պատրաստութիւն ստացած է : Սթալինի մահէն ետք է որ դիւանագիտական ասպարէզ մտած է : Բուլդանինի դահլիճին մէջ Ա. փոխ արտաքին նախարար եղած է եւ նոյն պաշտօնը պահած Խրուշչեւի օրով : Այդ հանգամանքով քանիցս մասնակցած է ՄԱԿի ժողովներուն :

Դիմացը՝ Շիաօ Քուան Հուա, հին լրագրող մը : Ծնած 1908ին : Ուսումը կատարելագործած է Գերմանիա եւ Չինաստան վերադարձած 1937ին երբ կը պայթէր չին – ճափոն պատերազմը : Ատեն մը « Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութեան Հոնք Քոնկի, գրասենեակի պետն է, յետագային Արտաքին նախարարութեան ասիական հարցերու պատասխանատու ապա կը դառնայ Արտաքին փոխ նախարար, պաշտօն մը զոր ցայսօր կը պահէ :

Փեքինէն զատ, խօսակցութիւններ կան Մոսկուա ուր Փրակայի երրորդութիւնը ընդունուած է Կրեմլինի Թրօյքային կողմէ : Չերնիք, Հուսաք եւ Զվոպոտա նը – ման «Քալէի քաղքենիներուն» եկած են պաշտօնական այցելութեան եւ ընդունուած են ջերմօրէն : «Թաս» կը ճշդէ թէ Կոսիգին, Բրեժնեւ եւ Պոտգորնի անձամբ օդակայան գացած են : Չեխ պատկերասփիւռի Մոսկուայի թղթակիցը կ՚ապահովէ որ այս այցելութիւնը պիտի լրացնէ « բնականոնութեան փրոցէսը » : « Բնականոնութիւն», ըստ երեւոյթին ռուսերէն լեզուով կը նշանակէ մատնութիւն, ազատութեան սեղմում եւ Մոսկուայի առջեւ՝ երկրպագութիւն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲԻՈՅ ծոցին էմիրները հանդիպում մը ունեցան Ապուժապի մէջ : Կը խորհրդակցին շրջանի ապահովութեան եւ համագաշնակցութիւն մը կազմելու զոյգ հարցերուն շուրջ : Անդլիա, որ երկար ատենէ ստանձնած էր փոքրիկ էմիրութիւններուն պաշտպանութիւնը, որոշած է իր զինուորական կայանները պարպել 1971 – ին : Արաբիոյ ծոցին էմիրութիւնները տէր են մեծ հարստութիւններու եւ նիւթական անսահման աղբիւրներու, քանի որ շրջանը հարուստ է քարիւղահանքերով :

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ շրջան ընող զրոյցի մը համաձայն, նախագահ Նիքսըն Նոյեմբեր երեքին պիտի հաղորդէ, թէ Ամերիկա որոշած է միակողմանի զինադուլ մը հռչակել Հարաւային Վիէթնամի մէջ : Առաջարկը եկած է զինուորականներէն : Լուրը առաջին անդամ հաղորդեց ամերիկեան ծանօթ շաբաթաթերթ մը՝ «Նիուզուիք » :

ՊՈՒՆՏԵՍԹԱԿԻ (Գերմանիոյ խորհրդարան) նախագահ ընտրուեցաւ Ֆոն Հասէլ, քրիստոնեայ – դեմոկրատ մը : 507 ձայներու վրայ ստացաւ 411 ձայն : Ընկերվարականներն ու ազատականները առանձին թեկնածու մը չներկայացուցին եւ քուէարկեցին ի նպաստ Ֆոն Հասէլի :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդի ոչ մնայուն անդամ ընտրուեցան Սուրիա, Նիքարակուա, Սիրբա – Լէոնէ, Պուրունտի եւ Լեհաստան : Ընտրութեան նախօրեակին Թէլ Ավիվ սպառնացած է «վերաքննել իր դիրքը միջազգային կազմակերպութեան հանդէպ » եթէ Սուրիա ընտրուէր անդամ Ապահովութեան Խորհուրդի : Այս վերջինը ընտրուեցաւ 101 ձայնով :

ՆԻԺԵՐԻ նախագահը՝ Տիորի Համանի ընդունուեցաւ նախագահ Փոնփիտուի կողմէ : Տեսակցութեան աւարտին դիտել տուաւ, թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները «սքանչելի» են :

ԻՏԱԼԻԱ Հինգշաբթի օր պիտի ունենայ հինգ միլիոն բանթող : Հանրային բոլոր սպասարկութիւնները գործադուլ հռչակած են :

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն, թէ ամերիկեան զինուորական երկու օդանաւեր անհետացած են : Կը մասնակցէին ՕԹԱՆի ռազմական փորձերուն : Օդանաւերէն մէկը ինկած է Եղէական ծով, միւսը՝ ջախջախուած թրքական հողի վրայ : ՕԹԱՆի ռազմափորձերը սկսան Հոկտեմբեր 17ին եւ վերջ պիտի գտնեն 26ին :

ՄՕՐԻՍ ՇՈՒՄԱՆ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Հոկտեմբեր 23ին պիտի ընդունուի Ճափոնի կայսեր կողմէ : Նախարարը, Հոկտեմբեր 22 – 26 պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Ճափոն, ուր պիտի տեսակցի նաեւ վարչապետ Սաթոյի հետ :

ՆՈՊԷԼԻ խաղաղութեան 1969ի մրցանակը շնորհուեցաւ Աշխատանքի Միջազգային Կազմակերպութեան : Անցեալ տարի համանուն մրցանակը յանձնուած էր Ֆրանսացի օրէնսգէտ Ռընէ Քասէնի :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երկու աստղանաւորդներ՝ Զօր. Պերեկովոյ եւ Ֆէօքթիսթով, պաշտօնական հրաւէրի մը ընդառաջելով, Նիւ Եորք ժամանեցին : Երկու աստղանաւորդները, համաձայն կազմուած յայտագրին, պիտի այցելէին Քափ Քենետի, դիտելու համար ամերիկեան հրթիռներու եւ այերանաւերու մեծ կեդրոնին իրագործումները : Այսուհանդերձ, անակընկալ կերպով, մերժեցին այցելել՝ «յոգնութեան» պատրուակով : Կ՚ենթադրուի, թէ մերժած են ընթացք տալ այցելութեան հրաւէրին, որպէսզի Խորհ. Միութիւնը, իր կարգին, չհարկադրուի ամերիկացի աստղանաւորդներու ցոյց տալ իր կայանը Սիպերիոյ մէջ :

ԼՈՆՏՈՆԻ աղբահաւաքները վերսկսած են աշխատիլ գրեթէ ամբողջ մայրաքաղաքին մէջ, բացի եօթը թաղերէ, բայց կարգը եկած է մեթրոյի պաշտօնեաներուն :

ՊՈՆԻ կառավարութիւնը դատապարտեց լեհ օդանաւին պարտադրուած չեղումի արարքը, պաշտօնական զեկոյցով մը, զոր հրապարակեց Արտաքին նախարարութիւնը : Արեւելեան գերմանացի երկու երիտասարդները որոնք պարտադրած էին օդանաւին որ ճամբան փոխէ, կը մնան արեւմտեան Պերլինի Ֆրանսական իշխանութեանց ձեռքը : Գալով օդանաւին Արեւելեան Գերմանիոյ Շէօնընֆէլտ օդակայանը վերադարձած է :

ԼՈՒՐՏԻ մէջ խօսք առնելով «Քարիթաս Ինթերնասիոնալիս»ի ընդհ. քարտուղարին՝ Գերպ. Ռոտհէն յայտարարեց թէ Պիաֆրացի երախաներուն յիսուն առ հարիւրը չափահասութեան տարիքին պիտի չհասնի : Արդարեւ երկրին վիճակը ողբալի է մարդկային դետնի վրայ եւ տղաքը զոհ կ՚երթան սրտի, թոքի կամ մտային զանազան հիւանդութեանց :

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ընտրութիւնը շատ ապահով չէ Կիրակի օր, տրուած ըլլալով որ հակառակորդը՝ Միշէլ Ռոքառ (ՓԷ ԷՍ ԻԻի ընդհ. քարտուղար) պիտի վայելէ նաեւ համայնավարներու ձայնները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ 1962էն 1968 օտարներու թիւը աւելցած է մօտ կէս միլիոն հոգիով, երկու միլիոն 169·665էն անցնելով երկու միլիոն 664·060ի : Ասոնց մէջ ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն Սպանացիք :

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

—o—

Կ'ըսեն, թէ ինը թուանշանով վերջացող տարիներուն ծնած մարդիկ պարծանք կամ փորձանք կը դառնան իրենց շրջապատին, երկրին, ժողովուրդին, երբեմն նաեւ համայն մարդկութեան:

Այսպէս, օրինակ, Նափոլէոն — Մեծը — ծնած էր 1769ին: Պատմութիւնը կը վկայէ, թէ այս փառասէր, բայց հանճարեղ զօրապետը պարծանքի ու փորձանքի խառնուրդ մը չեղաւՖրանսայի եւ ամբողջ մարդկութեան համար:

Սթալին ծնած էր Նափոլէոնէն աւելի քան դար մը ետք, 1879ին: Եւ ոչ միայն պատմութեան, այլեւ իր ժամանակակիցներուն վկայութեամբ, աւելի շատ փորձանք բերաւ իր երկրին ու ժողովուրդին, քան պարծանք:

Այս չի նշանակեր անշուշտ, որ ինը թուանշանով չվերջացող տարիներուն ծընածները աննշան մարդիկ միայն կրնան ըլլալ: Այս չի նշանակեր մանաւանդ, թէ հանճարները չեն կրնար ուրիշ տարուան մը մէջ ծնած ըլլալ կամ թէ մեծ ու երեւելի ըլլալու նախապայմանը ինը թուանշանն է: Թող ուրեմն հանդիստ քնանան անոնք, որ այլ թուականներու ծնած են, ուստի՝ ոչ Նափոլէոն կրնան ըլլալ, ոչ ալ Սթալին:

Այս տարի — 1969 — ծննդեան հարիւրամեակն է ամենայն Հայոց երաժիշտ Կոմիտասի եւ ամենայն Հայոց բանաստեղծ Թումանեանի: Հայրենիքը, մանաւանդ հայրենիքը, սրտագին խանդավառութեամբ մեծարեց կուտինացի հանճարեղ երաժիշտը եւ լոռեցի հանճարեղ բանաստեղծը, մեծաշուք հանդիսութիւններ կազմակերպելով անոնց ծնընդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Ներկայ տարեշրջանը իրաւամբ կարելի է յոբելենական տարի կոչել այն իմաստով, որ գրեթէ տարեսկիզբէն ի վեր Հայաստանի բոլոր թերթերը կը յորդէին երկու յոբելեարներուն մասին գրուած յուշերով, ուսումնասիրութիւններով, մենագրութիւններով եւ անոնց կեանքին ու գործին նուիրուած վերլուծական յօդուածներով:

Սփիւռքը իր կարգին հետեւեցաւ հայրենիքին եւ մեծարանքի իր տուրքը տըւաւ հայ ժողովուրդի այս հանճարեղ զաւակներուն: Մեծարանքի համատարած արտայայտութեան մեր թերթը եւս բերաւ իր համեստ բաժինը: Կը թուի, թէ քանի մը օր ետք, Հոկտեմբերին, արդէն վերջ կը գտնէ յոբելենական տարին, որ դարձաւ վկայութիւն մը հայ ժողովուրդի երախտագիտական զգացումներուն:

Ուրիշ երկու օժտեալներ, կրնայինք ըսել նաեւ ընտրեալներ, մաս կը կազմեն յոբելենական տարիին. մէկը՝ զուտ արեւմտահայ Երուանդ Օտեան, միւսը՝ կէս առ կէս արեւմտահայ ու արեւելահայ Լեւոն Շանթ: Այս երկուքը միւսներուն հաւասար բաժին չունեցան կոչունքին մէջ, բայց նաեւ բոլորովին մոռացութեան չտրուեցան: Երեւանի մէջ հրատարակուեցան Օտեանի ամբողջական գործերը վեց ստուար հատորներով (դուրս ձգուեցաւ միայն «Փանջունի»ն) եւ հատընտիր մը՝ Լեւոն Շանթի երկերէն:

Շեշտը դրուեցաւ յատկապէս հայ երաժշտութեան մեծ հերոսին ու նահատակին՝ Կոմիտասի եւ դսեղցի բանաստեղծին վրայ: Երկուքն ալ դարձան անմահութեան դափնեկիր: Դսեղը պահ մը կոչուեցաւ «Թումանեան», իսկ Կոմիտասի յիշատակը յաւերժացաւ իր անունով երաժշտանոցի մը հիմնադրութեամբ:

Կարելի չէ ըսել, թէ երգ ու խօսքի այս երկու վարպետներուն յիշատակը թառամեցաւ եւ իրաւունք տրուեցաւ իրենց՝ Դուրեանին պէս եւ Դուրեանին հետ հառաչելու. « ... Ո՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»: Չմեռան, այլ ողջ մնացին իրենց ծնունդէն հարիւր եւ մահէն 35 – 45 տարի ետքն ալ:

Հայ արուեստի հերոսը եւ միաժամանակ նահատակը եղաւ վեղարաւոր քուրմը՝ Սողոմոն Կուտինացին: «Իմ թագաւորութիւնս, — կ'ըսէր Պեթհովէն, — այս աշխարհին մէջ չէ, իմ կայսրութիւնս օդին մէջն է: Եւ մարդ չի կրնար դիւրութեամբ հասնիլ իմ կայսրութեանս»: Նոյն բանը կրնար ըսել մեծատաղանդ կուտինացին իր « կայսրութեան » համար, որ նոյնքան օդին մէջն էր, որքան Պեթհովէնի կայսրութիւնը:

Իրաւամբ, երաժշտութիւնը քիչ մը վեր է աշխարհէն եւ քիչ մը վար է երկինքէն: Ո՛չ բոլորովին աշխարհն է, ո՛չ բոլորովին երկինքն է: «Միջակէտ» մըն է, որ այս երկու անհունութիւնները իրարմէ կը բաժնէ, թերեւս նաեւ իրարու կը միացընէ:

Վարդապետը աշխարհ եկաւ քիչ մը « երկինք » բերելու համար հայ երաժշտութեան, որուն գոյութիւնն իսկ կ'ուրանային շատեր:

Առանց իրեն՝ այս «երկինքը» բացակայ պիտի ըլլար մեր երգէն, զգալի պարապ մը ստեղծելով ցեղային գանձարանին մէջ:

Դարձեալ, առանց իրեն՝ մեր Ֆիզիքական ու հոգեկան կառոյցին մէջ պիտի պակսէր աստուածային տարրը, որովհետեւ երաժշտութիւնը աստուածային է իր էութեամբ ու բնոյթով: Ասոր համար է, որ երկնքի հրեշտակները չեն խօսիր, այլ կ'երգեն, ինչպէս կը վկայեն կամ կը թըւին վկայել սուրբ գիրքերը:

Աստուածային կոչուած այս արուեստը ոչ միայն հոգի կուտայ հոգի չունեցողներուն, այլ եւ կ'ազատագրէ մարդը « ծարաւով տոչորելու» իր դառն ու դաժան ճակատագրէն: «Ազատագրուած»ներէն մէկը՝ Ուիլեըմ Շէյքսփիր կը գրէր Վենետիկին վաճառականին մէջ.

« Ան, որ ինքն իր մէջ երաժշտութիւն չունի,
Ո՛չ ալ կը յուզուի քաղցր ձայներու դաշնակութենէն,
Ընդունակ է դաւաճանութեան,
նենգամտութեան եւ կողոպուտի »:

Ատեն մը կը զլանային մեզի ինքնուրոյն երգ ու երաժշտութիւնը ունենալու առաքինութիւնը: Կ'ուզէին հարկատուի նուաստ դիրքի մէջ դնել մեզ իբրեւ ազգ մը, որ գիր ունի, լեզու չունի, գրականութիւն ունի, երգ չունի:

Հայ երգի առաքեալը ազատեց մեզ այս նուաստ դիրքէն, որովհետեւ գտաւ հայ երաժշտութեան « այբուբեն»ը: Գտաւ ո՛չ միայն իբրեւ հրեղէն քանդակ, անտեսանելի ձեռքէ մը «տեառնագրուած», այլեւ գտաւ իբրեւ ձայն, իբրեւ շունչ, իբրեւ խազ:

Բաւական չէ կանոնը, զոր ամէն մարդ կրնար ուսանիլ եւ ուսուցանել: Հարկ է նաեւ ունենալ արուեստ կամ ոճ մը, զոր ոչ ոք կրնայ ուսանիլ կամ ուսուցանել: Հարկ է ունենալ նոյնպէս գիտութիւն, որ տեսնելու, տրամաբանելու, եզրակացընելու կարողութիւն մըն է մանաւանդ:

Այս երեք զէնքերով — կանոն, արուեստ, գիտութիւն — սպառազէն, հերոս ու նահատակ Վարդապետը մտաւ Տիրոջը Այդին ու սկսաւ պեղել հողը՝ անոր ընդերքէն դուրս բերելով ինչ որ կը կոչենք հիմա ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ, ինքնուրոյն, ինքնատիպ, ինքնաստեղծ:

Կէօթէն էր, որ կ'ըսէր, թէ միայն վարպետները առաջ կը տանին արուեստը: Մնացածները կը հետեւին վարպետներուն կամ պարէզապէս կ'ընդօրինակեն զանոնք:

Անկասկած կէօթէեան ըմբռնումով վարպետ մըն էր կուտինացի Սողոմոնն ալ, քանի որ առաջ տարաւ երաժշտութեան արուեստը, թերեւս ամէնէն աստուածայինը բոլոր արուեստներուն մէջ:

Անշուշտ ինք չստեղծեց հայ երաժշտութիւնը, բայց ինք գտաւ անոր «բանալի»ն: Ու գտնելը նոյնքան մեծ արժանիք է, որքան ստեղծելը, որովհետեւ ըստեղծելը ամենամեծ չափով գտնել է արդէն: Ոչինչէն միայն Աստուած ստեղծեց ինչը. միւսները, մահկանացու խուզարկուներ, գտան ինչ որ քառսէն ստեղծեր էր Արարիչը ինք:

Կոմիտասները իրենց խռովայոյզ հոգիին բոլոր ակերը բացին, ոռոգելու համար ցեղին հոգեկան անդաստանները:

Իրենց հոգիին խաղաղութիւնը կորսընցուցին, ի խնդիր մե՛ր հոգիներուն խաղաղութեան:

Իրենք սպառեցան, որպէսզի կարենանք ապրիլ մենք: Եւ ի՞նչպէս կրնայինք ապրիլ առանց երգի ու երաժշտութեան: Երգով է, որ մարդիկ կը հրեշտականան ու կը դադրին « երկրային » ըլլալէ:

Եզրակացնենք ու ըսենք. — Ցորչափ հայ երգը կ'ապրի, պիտի ապրի նաեւ Կոմիտասը:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԳԻՐԵՐԸ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

—o—

Հայ գիրերուն եւ զանոնք ստեղծող Մ. Մաշտոցին նուիրուած բազմաթիւ գործերկան: Այսուհանդերձ, այդ գործերուն մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն Հր. Աճառեանի ուսումնասիրութիւնները: «Հայոց գիրերը » գիրքը, որ լոյս տեսաւ 1968ին, Երեւանի մէջ, բաղկացուցիչ մասն է համանուն այն աշխատութեան, որ դեռ ձեռագիր վիճակի մէջ 1905ին արժանացած էր Լազարեան ճեմարանի մրցանակին: Ցիշեալ աշխատութիւնը բաղկացած էր երեք մասէ: Առաջին մասը՝ «Ս. Մեսրոպի եւ գիրերու գիւտին պատմութեան աղբիւրներն ու անոնց քննութիւնը » վերնագրով 1907ին տպագրուած է Փարիզի «Բանասէր»ին մէջ: Ցետագային լոյս տեսաւ առանձին գիրքով: Երրորդ մասը հատուածաբար տպագրուած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ին մէջ՝ 1910էն, իսկ 1928ին Վիէննայի մէջ լոյս տեսաւ առանձին գիրքով՝ «Հայոց գիրերը» խորագրով: Երկրորդ մասը հեղինակին կենդանութեան օրով անտիպ մնացած էր: Այս ալ յօդուածաշարքի ձեւով, սակայն ոչ լրիւ, տպագրուեցաւ «Էջմիածին»ի մէջ (1958 – 1962):

Վերոյիշեալ գիրքը «կ'ընդգրկէ ամբողջ աշխատութեան առաջին երկու մասերը՝ « Աղբիւրներ եւ անոնց քննութիւնը », «Մեսրոպ Մաշտոցի կենսագրութիւնը »: Աղբիւրները բաժնուած են երկու խումբի՝ հին եւ նոր:

Հ. Աճառեան, հին վստահելի աղբիւրներուն մէջ իրաւացի կերպով առաջին կարգի վրայ կը դնէ Կորիւնի աշխատութիւնը, որ իր կարծիով գրուած է 443 – 450 թուականներուն: Մեսրոպ Մաշտոցի եւ գիրերուն գիւտին վերաբերեալ տեղեկութիւնները Ագաթանգեղոս եւ Փաւստոս քաղած են Կորիւնի գործէն:

Մեսրոպ Մաշտոցի կենսագրութեան նուիրուած է գիրքին մօտ հինգ վեցերորդ մասը (էջ 69 – 400):

Բանասէրները միշտ հետաքրքրուած են Մաշտոցի ծագման հարցով: Այդ մասին յայտնած են տարբեր կարծիքներ: Հ. Աճառեան վերլուծելով Հացեկաց գիւղին վերաբերող՝ Բիւզանդի գործին ծանօթ հատուածը, կուգայ այն եզրակացութեան, որ կարճազատը (հաւանաբար կը նշանակէ «ստորին ազնուական») կը վերաբերի ամբողջ գիւղին, ուրեմն Մեսրոպըն ալ այդպիսի ծագում ունեցած է: « Բուզանդ կ'ուզէ ըսել, թէ Հացեկաց գիւղը կարճազատների կալուած էր, ուստի Մեսրոպն ալ, որ հացեկացի էր, առ առաւելն կարճազատ Մամիկոնեան էր եւ ոչ աւելի »:

Հ. Աճառեան կ'ընդգծէ, որ Մ. Մաշտոց իր նախնական կրթութիւնը ստացած

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

•

— Դուն պիտի հեծնաս: Վաղը սահմանագլուխը կ'անցնինք, եւ ոչ ոք նշմարած կ'ըլլայ մեզի: Եւ մենք կրնանք ծախել զայն շատ դիւրութեամբ:

Այս վերջին խօսքերուն փոխարէն փոքրիկ գնչուն ուզեց բաներ մը ըսել, բայց տարեց մարդուն խիստ մէկ ակնարկը շրթներուն վրայ թողուց անոր պատասխանը:

Երկուքը միասին լռութեամբ յառաջացան դէպի դղեակը: Երբ ճամբուն անկիւնադարձը հասան, հեռացան իրարմէ որպէսզի դղեակին պահապանը չտեսնէ զիրենք՝ իր տեղէն: Վերջապէս անոնք մօտեցած էին դղեակին պատերուն:

Հայրը մէջքովը ծռեցաւ ցած, տղան մագլցեցաւ անոր կռնակը եւ յետոյ ուսերուն վրայ: Ապա ուժեղ մարդը ծանրօրէն բարձրացաւ իր բեռով, ճիշդ պատին ներքեւ:

— Կը հասնի՞ս, հարցուց ան իր զաւկին:

— Դիզ մը եւս՝ եւ շատ դիւրին կ'ըլլայ, — պատասխանեց պատանին, իր ձեռքերը երկարելով դէպի վեր, կառչելու համար պատի գագաթին եւ փորձելով մագլցիլ անոր վրայ:

Հայրը քիչ մը եւս մօտեցաւ պատին, իր ոտքերու ծայրերուն վրայ բարձրանալով եւ կրցածին չափ ուսերը վեր երկարելով: Սակայն դարձեալ իր տղուն կարճ բազուկները չէին հասներ նպատակին: Ուստի յաղթանդամ գնչուն հայհոյութիւններ շշնջաց եւ դժգոհութեամբ իր ուսերէն վար իջեցուց պատանին: Հինաւուրց պատերէն եւ երդիքէն թափած քարեր կային իրենց շուրջը: Անոնցմով կոյտ մը շինեցին եւ հայրը բարձրացաւ վրան ու զաւակը յաջողեցաւ հասնիլ պատին բարձունքին եւ ծունկը դնել անոր վրայ:

— Ախոռը կը տեսնե՞ս, հարցուց հայրը:

— Այո՛, ինչպէս նաեւ կը տեսնեմ մայրս բակին մէջ, պատասխանեց այժմ պատին վրայ թառած խորամանկ տղան:

— Գնա՛, եւ զգուշութեամբ դուրս հանէ ձին ախոռէն ու պատին տակէն քալելով՝ բեր մինչեւ դուռը: Չըլլա՛յ որ օձիքդ ձեռք տաս, ապա թէ ոչ վիճակդ դէշ կ'ըլլայ: Տէ՛, գնա՛, ես դրան մօտ քեզի կը սպասեմ:

Ահա թէ ի՛նչ կը փսփսար գնչու Սամուլը իր զաւկին, որ, պատին վրայէն, շատ լաւ չլսեց վերջին պատուէրները: Աշխուժիւ վար ցատկեց պատէն ու կորսուեցաւ բակին մէջ:

Այս պահուն ծառաներն ու պահապանները հաւաքուած էին ախոռին անդիի ծայրը. իրար կը կանչէին եւ կը խըմբուէին շուրջը շատախօս գնչուհիին, որ բախտագուշակութիւններ կ'ընէր:

— Ո՞րն է ձեր երկիրը, հարցուց սպասաւորներէն մին:

— Մենք շատ հեռուներէն կուգանք, Եգիպտոսէն, ըսաւ կինը, ծածուկ ակնարկ մը նետելով ախորին կողմը: — Դուք գիտէ՞ք թէ ո՛ւր կը գտնուի Եգիպտոսը:

— Այո՛, ես լսած եմ այդ անունը քարոզներու մէջ, ըսաւ Օժէպէ, պատերազմիկ ծերունի սպասաւոր մը: Մեր վախճանեալ տիրոջ հետ մենք պատերազմելու գացած ենք Գերմանիա. այնտեղ շատ բաներ սորված ենք: Գացած ենք նաեւ Ալպանիա եւ Պոեմիա, բայց երբեք մինչեւ Եգիպտոս:

— Կարծեմ ծովերէն անդին կը գտնուի այդ երկիրը, աւելցուց երրորդ ծառայ մը:

— Այդպէս է, պատասխանեց գնչուհին: Սուրբ Յովսէփը եւ Կոյս Մարիամ ճամբորդած են Եգիպտոս Յիսուս Մանուկին հետ: Այս բանը լսած էք հարկաւ Եւ մենք, այսինքն ոչ թէ մենք, այլ մեր նախահայրերը մերժած են զանոնք ընդունիլ մեր երկիրը, այս պատճառաւ դատապարտուած ենք 7 տարի թափառելու աշխարհի վրայ, քաւելու համար մեր մեղքը:

— Եօ՛թը տարի, կ'ըսե՞ս, ըսաւ ծառաներէն մէկը: Եւ կը կարծեմ թէ հարկ է մտրակի եւ բիրի հարուածներով ձեզ վտարել, որովհետեւ կը յիշեմ թէ այս կողմերը կուգայիք որպէս թափառաշրջիկ երբ դեռ իմ կաթնատամներս չէին բուսած:

Խնդուք մըն է փրթաւ բակին մէջ:

— Կը ներես, սիրելի բարեկամս: Դուն կը կարծես թէ մենք չե՞նք ցանկար վերադառնալ մեր երկիրը, եթէ կարենայինք: Բայց ատիկա արդիլող շատ պատճառներ կան: Սակայն ինչո՞ւ խօսինք անոնց մասին... Դուն չես կրնար հասկընալ զանոնք:

— Սա նայէ՛, պատասխանեց հինգերորդ սպասաւոր մը, իսկ դուն կը կարծես թէ գիտես շատ բաներ, որ մենք չե՞նք գիտեր: Թերեւս դուն ալ մեր պարոն Փիէռին պէս ես... Մեր պարոն Փիէռին պէս, որ գիտէ նոյնիսկ կարգալ աստղերուն մէջ...

— Տուր քու ձեռքդ ինծի, բարեկամս: Ես կրնամ ըսել քեզի ինչեր որ անցած են գլխէդ, եւ ինչեր որ պիտի անցնին տակաւին:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(4 – Շար.)

ՅԱԳՈՒՄՈՎ ՍԶՑ

ՊՐՈՖ. Ա. ԱՐԱՔԵԼՅԱՆ

ՎՎԱՀՈՒԹՅԱՆ ԿՅՈՒՆՔԸ

—*—

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ա. Ճշտության մեր հասկացողությունը մեզ տրված է զգայարանների միջոցով։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները երբեմն մեզ սխալ տեղեկություններ են տալիս, բայց մենք գիտենք նաև, թե ինչո՞ւ են նրանք սխալվում։ Մենք գիտենք, թե ինչպե՞ս ուղղենք նրանց սխալները։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Բ. Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է հեռավոր և փոքր առարկաների վրա կատարված դիտողությունների վրա։

Գ. Ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է նաև այն փորձերի վրա, որոնք մենք կատարել ենք մեր զգայարանների հետ։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Դ. Ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է նաև այն փորձերի վրա, որոնք մենք կատարել ենք մեր զգայարանների հետ։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Ե. Ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է նաև այն փորձերի վրա, որոնք մենք կատարել ենք մեր զգայարանների հետ։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Զ. Ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է նաև այն փորձերի վրա, որոնք մենք կատարել ենք մեր զգայարանների հետ։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Է. Ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է նաև այն փորձերի վրա, որոնք մենք կատարել ենք մեր զգայարանների հետ։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Ը. Ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է նաև այն փորձերի վրա, որոնք մենք կատարել ենք մեր զգայարանների հետ։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Թ. Ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնված է նաև այն փորձերի վրա, որոնք մենք կատարել ենք մեր զգայարանների հետ։ Մենք գիտենք, որ մեր զգայարանները մեզ ամենից հաճախ սխալ տեղեկություններ են տալիս այն առարկաների մասին, որոնք շատ հեռու են մեզանից կամ շատ փոքր են։ Ուրեմն մենք կարող ենք ճշտության մեր հասկացողությունը հիմնել զգայարանների վկայության վրա։

Ժ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier (Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշադին 40 Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 525-00-18:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընկեր Յակոբ Պապիկեանի եւ զաւակներուն իրենց կնոջ են մօր մահուան առթիւ:

Ցաւակցութիւններ նաեւ Տէր եւ Տիկին Ա. Քէօսէեանի իրենց մօր մահուան առթիւ, եւ ընկեր Յակոբ Էսկիճեանի իր աներհօր մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Պապիկեանի եւ իր զաւակներուն իրենց կնոջ եւ մօր ողբ. Տիկ. Էմիլի Պապիկեանի մահուան տխուր առթիւ: Ցաւակցութիւններ նաեւ Տէր եւ Տիկին Ա. Քէօսէեանի իրենց մօր մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Բժիշկ Արշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը նուիրեն, 50 Ֆր. Դպրոցասէրին, 50 Մոնմորանսիի ծերանոցին, 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Տէր եւ Տիկին Մուրատեան եկեղեցւոյ 50 Ֆրանք, Պ. Չիլինկիրեանի ամուսնութեան առթիւ, Պ. Կէվիկեան եկեղեցւոյ քսան, Կիրակոսեան (Վիէնէն) երեսուն Արշալոյսի մկրտութեան առթիւ, Կօշկակարեան (Վալանսէն) տասը եկեղեցւոյ: Չալըքեան, Տէյիրմէնճեան եւ Գապաքճեան ընտանիքներ երեսուն եկեղեցւոյ փոխ. ծաղկպ.ի Աճէմեանի մահուան առթիւ (Ամերիկա), Տիկին Գաբրիէլեան (Մարսէյլէն) տասը եկեղեցւոյ, Գապաքճեան եւ Չալըքեան տասնական եկեղեցւոյ փոխ. ծաղկ.ի Չօպանեանի մահուան առթիւ, Տիկին Թօփսաքալեան տասը եւ Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան քսան եկեղեցւոյ Գ. Սըրմաքէշեանի մահուան առթիւ, Տիկին Վարդուհի Դերձակեան քսան դպրոցին փոխ. հոգեհանգիստի: Խրիմեան քսան եկեղեցւոյ, քսան դպրոցին եւ տասը Աղքատախնամին, իր թոռան մկրտութեան առթիւ, Կիւզէլեան (Մարսէյլէն) տասը եկեղեցւոյ եւ տասը դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆրանք, ի նպաստ դպրոցի, Աւադեան եւ Հաճըեան ընտանիքներէ, Տիկին Վերոնիկ Մեսրոբեանի մահուան տխուր առթիւ: Նոյն նպատակին Տէր եւ Տիկին Արգարեանէ քսան Ֆր. ողբ. Յարութիւն Աղլամըշեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի տօն Գիւտ Խաչի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Զարեհ վրդ. Թօփալեան:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ թաղիս հոգեւոր հովիւ նորընծայ քհնայ. Նշան Գույումճեան իր անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ շուքով: Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին:

Երգ, պար, նուագ, արտասանութիւններ: Տոհմային պարեր Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք: Առատ կեր ու խում: Համադամ աղանդներ: Հայկական տաք մթնոլորտ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԵԱՂԸՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ: Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, խմբապար, մենապար, եւ կենդանի պատկեր մը, առնուած Ազգ. եւ յեղափոխական կեանքէ:

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

16 – 17 տարեկան երիտասարդ մը, որ Ֆրանսերէն գիտնայ եւ աշխատանքի իրաւունք ունենայ: Դիմել՝

ETS. CHEDIK
Bonneterie en gros
285, Rue St. Denis, Paris
Tél. GUT. 62-80

ԽՆԶՈՅՔ

Համախարբ. Հայր. միութեանս Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Կիրակի տեղւոյս Հ. Բարեգործականի սրահին մէջ, առաւօտեան ժամը 11ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ ժամը 3ին, Միութեան գրասենեակը (17 Բիւ Պլէօ): Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողով եւ պատգամաւորի ընտրութիւն: Ժամը չորսնին կը սկսին նիստ մը եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր կը համարուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (25 Հոկտեմբեր) ժամը 3ին, Ահարոնեան Ակումբը 26 Բիւ Տէ Քոնվալէսան, կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին, Տիկին Թորոսեանի տունը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ երեքին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Կը խնդրուի մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն որ անպայման ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին եւ սիրով կը հրաւիրուին, նոյնպէս ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը՝ միութեան բոլոր անդամները կը հրաւիրէ կարեւոր ընդհ. ժողովի մը, այս Կիրակի (26 Հոկտեմբեր), առաւօտեան ժամը 10ին, Միութեան կեդրոնատեղին, Պառ Տիւ Կլոպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ARMEN DABAGHIAN**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE
Auteur - Compositeur - Interprète
(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN
et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL

ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE

MARC LAFERRIERE
et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու
Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

Հ. Յ. Դ.

ԼԱ ՓՈՄ – ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Կիրակի (26 Հոկտ.) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, ընկ. Միհրան Նագաշեանի բնակարանը (53, Ավընիւ տը Միրամաս, Լա Փոմ): Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լոտերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին:

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը Շիմի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՅԱՐԱՏԵՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 23 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11646 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.646

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ԱՐԾԱՐԾԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Հայութիւնն ու իր Դատը Ֆրանսացիին ճանչցնելու սահմանուած դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 8ին փարիզեան արուարձան Սոյի նախկին քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Պաշտօնապէս այս հաւաքոյթին կազմակերպիչն էր Սոյի Ժողովրդական դասախարակութեան ու Կրթութեան Ընկերութիւնը , որուն նախագահն է Փրոֆ. Էօժէն Վուազէն :

Իրականին մէջ նախաձեռնողն էր նախկին նախարար Էտուար Տէփրէօն, որ Հայութեան, անոր պատմութեան, մշակոյթին, գողգոթային եւ ազատագրական շարժումներուն ծանօթ Ֆրանսացի մտաւորականներու վերջին շառաւիղներէն է :

Ապրելով հայաշատ շրջանի մը մէջ, նախկին ընկերվարական պատասխանատու վարիչը, որ նաեւ տարիներով քաղաքապետն էր եղած Սոյի, մօտէն ճանչցած էր Հայերը : Ուսումնասիրած էր մեր պատմութիւնը : Ու քանիցս սիրայօժար պատասխանելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փարիզի եւ արուարձաններու կոմիտէութեանց հրաւէրին , իր հեղինակաւոր եւ խանդավառ խօսքն էր բսած «Մայիս 28»ի եւ «Դաշնակցութեան Օր»ուան մեր հանդէսներուն մէջ :

Անցեալ տարի իր ինքնաբուխ ու ջերմ մասնակցութիւնը բերաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հայկական Շաբաթ»ին՝ Փարիզի մէջ իբրեւ նախագահ Հայ Դատին նուիրուած երեկոյթին, Մարսիլիոյ մէջ՝ իբրեւ գլխաւոր բանախօս :

Նոյնպէս անցեալ Դեկտեմբերին Հայաստանի անկախութեան յիսնամեակի փառատօնին — Փլէյէլի սրահին մէջ — իր ողջոյնի ջերմ խօսքերով եւ Հայոց հին ու նոր պատմութեան գլխաւոր դրուագներու յիշատակութեամբ խանդավառեց ներկաները :

Սոյի հրապարակային հաւաքոյթին ներկայ էր Ֆրանսացիներու երկսեռ բազմութիւն մը : Կային նաեւ որոշ թիւով Հայեր՝ շրջանէն : Կը նախագահէր Փրոֆ. Էօժէն Վուազէն, որ ներկայացուց օրուան դասախօսը՝ Էտուար Տէփրէօն՝ իբրեւ լաւատեղեակ Հայոց պատմութեան :

Մեր բարեկամը ամբողջ մէկուկէս ժամ, առանց որեւէ նօթագրութեան , խօսեցաւ Հայոց մասին, իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ , ելեկտրականացած մթնոլորտի մէջ : Ներկաները լարուած հետաքրքրութեամբ լսեցին զինքը, հիանալով իր հմտութեան վրայ :

Նախկին նախարարը ա՛յնքան կարճ ժամանակի մէջ ներկայացուց Հայոց պատմութեան կարկառուն գիծերը՝ ծագումէն մինչեւ մեր օրերը, Պարսից Դարեհ թագաւորի կողմէ Հայաստանի անան — Պէհիսթունի արձանագրութեան վրայ — յիշատակութենէն մինչեւ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը 1918ին :

Դասախօսութեան նիւթն էր «Հայաստանի տառապալից ու փառապանծ կեանքը»: Հրաւիրագրին վրայ աւելցուած էր նաեւ տող մը՝ իբրեւ բացատրութիւն , ցոյց տալու համար, որ հակառակ դարաւոր ամենավատթար հալածանքներու , Հայերը կը յամառին պահել իրենց թունդ հայրենասիրութիւնը :

Էտուար Տէփրէօ ծանրացաւ Ապտիլ Համիտի ջարդերուն եւ Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութեան ցեղասպանութեան վրայ : Յիշեց Ֆրանսայի աղնուական դէմքերը, որոնք Թուրքերու վայրագութեանց դէմ բողոք բարձրացուցին խորհրդարանին մէջ: Մեղադրեց օրուան իշխանութիւնները, որոնք խուլ ականջ ձեւացան : Յիշեց Կլէտսթոնը, Ուիլսընը եւ այլ դէմքեր, որոնք արդարութիւն պահանջեցին Հայերուն համար :

Պանծացուց Հայոց ազատագրական շարժումները , որոնք յանգեցան Հայաստանի անկախութեան 1918 Մայիս 28ին : Դասախօսութիւնը վերջացուց քաջալերական ու յուսադրիչ խօսքերով Հայաստանի ապագային մասին , ներկաներու երկարատեւ ու ջերմ ծափերուն մէջ :

Ահա՛ Հայոց անկեղծ ու ճշմարիտ բարեկամ մը, որ իր խօսքին մէջ կը դնէ սիրոյ եւ անվերապահ համակրանքի սրտառուչ զգացում մը :

Հայութիւնն ու Հայ Դատը միջազգային հասարակութեան ծանօթացնելու համար պէտք է օգտուինք Էտուար Տէփրէօի նման հեղինակաւոր, մեր պատմութեան հմուտ եւ մեր ցաւերուն կարեկից անձնաւորութեանց բարեացակամ տրամադրութենէն :

Արուարձանի սահմանափակ շրջանակէն դուրս գալով, նման դասախօսութիւններ պէտք է կազմակերպենք Փարիզի սրահներուն մէջ, որպէսզի յարատեւ արծարծուի եւ մոռացութեան չտրուի Հայկական արդար Դատը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏ

Դաշնակցային Գերմանիոյ յետպատերազմեան պատմութեան մէջ առաջին անդամ ըլլալով ընկերվարական կուսակցութեան անդամ մը ընտրուեցաւ վարչապետ, իսկ երկիրը ունեցաւ բացառապէս ընկերվարականներէ եւ ազատականներէ կազմուած կառավարութիւն մը :

Պունտըսթակի առջի օրուան նիստին ընթացքին , Վ. Պրանտ ստացաւ 251 ձայն 496ի վրայ: Վարչապետութեան աթոռը ստանալու համար անհրաժեշտ էր իրեն ապահովել նուազագոյնը 249 ձայն : Կը նշանակէ ուրեմն , միայն երկու ձայնով կ՛ընտրուի եւ իր այսօրուան ունեցած մեծամասնութիւնը խախուտ է :

Ինչպէս կը նախատեսուէր, երեք ազատականներ ձեռնպահ մնացին, այլ խօսքով չուզեցին ի նպաստ ընկերավարական թեկնածուին քուէարկել : Բայց ինչ որ անակնկալ էր, եօթը քրիստոնեայ – դեմոկրատներու ի նպաստ Պրանտի քուէարկելն էր :

Ընտրութենէն անմիջապէս ետք, Վ. Պրանտ Պունտըսթակի նորընտիր նախագահին առջեւ կատարեց աւանդական երդումը : Ապա՝ ներկայացուց իր նոր կառավարութեան կազմը, որ 19ի փոխարէն, բաղկացած է 15 անդամներէ: Ընկերվարականները նորակազմ կառավարութեան մէջ կը պահեն 12 աթոռ, իսկ ազատականներուն կը յանձնեն երեք աթոռ :

Ի դէպ, վերջին քսան տարիներու ընթացքին, Գերմանիա առաջին անդամ ըլլալով ունեցաւ իր ամէնէն երիտասարդ վարչապետը, քանի որ Պրանտ 55 տարեկան է : Ատընաուըր 70 անց էր, երբ ընտրուեցաւ վարչապետ, իսկ Կիզինկեր՝ վաթսուն :

Լեհաստան մեծ յոյսեր ունի այս դահլիճին վրայ եւ ընդհանուր ձեւով Պրանտի կը վերագրուի իբրեւ քաղաքական փոփոխութիւն՝ «պատուհան մը բանալ դէպի Արեւելք »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏԿԱՐ ՖՈՌ մէկուկէս ժամ ընդունուած է նախագահ Փոմփիտուի կողմէ առջի օր, ինչ որ բաւական խօսակցութեանց եւ դուշակութեանց դուռ կը բանայ :

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ երեք ժամուան խօսակցութիւն ունեցան չեխ եւ խորհրդային ղեկավարները: Խօսակցութիւնները, ըստ «Թաս»ի հաղորդագրութեան , «եղբայրական» մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած են :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

ԳՈՒՄԱՐՈՒԱԾ Ի Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 27ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2

Ա.

ԽՄԲ.— Մայր Աթոռի դիւանէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը , որուն պիտի անդրադառնանք առանձին :

Ն. Ս. Օծութիւն Տ.Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւէրին ընդառաջելով, Եպիսկոպոսական Ժողովին մասնակցելու փութացին Հայց. եկեղեցւոյ բարձրաստիճան եկեղեցականները, աննախընթաց թիւով :

Ներկաներն էին՝ Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոս, Պատրիարք Երուսաղէմի, Ամեն. Տ. Շնորհք Արքեպիսկոպոս , Պատրիարք Թուրքիոյ Հայոց, Գերշ. Տ. Հայկազուն Արքեպիսկոպոս լուսարարապետ Մայր Աթոռոյ, Տ. Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի եւ առաջնորդ Ֆրանսայի, Տ. Հայրիկ Արքեպ. լուսարարապետ Ս. Երուսաղէմի, Տ. Պսակ Արքեպիսկոպոս , Հայրապետական Պատուիրակ Անգլիոյ, Տ. Բաբգէն Արքեպ. Հայրապետական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի եւ Առաջնորդ Արժանթինայի, Տ. Թորգոմ Արքեպս. Առաջնորդ ԱՄՆի Հայոց Արեւելեան Թեմին, Տ. Ասողիկ Եպս. Առաջնորդ Իրաքի Հայոց, Տ. Բաբգէն եպս. հոգեւոր հովիւ Ուաշինկթընի , Տ. Կոմիտաս Եպս. Առաջնորդ Վիրահայոց Թեմի, Տ. Զգօն Եպս. Տէր – Յակոբեան, հոգեւոր հովիւ Միլանոյի, Տ. Գնէլ Եպս. հոգեւոր հովիւ Նոր – Հաճընի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ , Տ. Պարգեւ Եպս. Առաջնորդ Ռուսաստանի եւ Հիւսիսային Կովկասի, Տ. Մաշտոց Եպս. Առաջնորդ Շիրակի Թեմին, Տ .Յուսիկ Եպս. Առաջնորդ Ադրբէյջանի Թեմին, Տ. Վահան Եպս. Առաջնորդական փոխանորդ Այրարատեան Թեմին, Տ. Տիրայր Եպս. Առաջնորդ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ, Տ. Եղիշէ Եպս. Առաջնորդ ԱՄՆի արեւմտեան Թեմին , Տ. Յակոբ Եպս. Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի, Տ. Շահէ Եպս. վերատեսուչ Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ ընծայարանի եւ դիւանապետ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքութեան , Տ. Զաւէն Եպս. Առաջնորդական փոխանորդ Աղեքսանդրիոյ, Տ. Գարեգին Եպս. Առաջնորդ Ծայրագոյն Արեւելքի եւ Նոր Զելանտայի, Տ. Վաչէ Եպս. Առաջնորդական փոխանորդ Քանատայի, Տ. Վազգէն Եպս. Առաջնորդական փոխանորդ Նիւ Եորքի :

Սեպտեմբեր 27ի առաւօտեան ժամը տասնին, Ն. Ս. Օծութիւնը, շրջապատուած երկու պատրիարքներով, եպիսկոպոսական դասը առաջնորդեց վեհարանէն Մայր Տաճար, ուր, Իջման Ս. Սեղանին դիմաց իւրաքանչիւրը ծունկի եկաւ եւ կատարեց իր ուխտը: Աղօթքէն ետք, ժողովական հայրերը բարձրացան վեհարանի մեծ դահլիճը , ուր գումարուեցաւ ժողովը :

Վեհափառ Հայրապետը ժողովը բացաւ գեղեցիկ ճառով մը, ուր հրաւիրեց ժողովականները քննել առաջարկուած հարցերը եւ որոշում տալ՝ նկատի ունենալով արդի աշխարհը յուզող մեծ խնդիրները :

Ժամը 11ին, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի ատենապետ Գեր. Տ. Հայկազուն Արք. հրաւիրեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսը, ստանձնելու նախագահութեան նախագահութիւնը, իր կողքին ունենալով Ամեն. Տ. Եղիշէ եւ Տ. Շնորհք Ս. պատրիարքները իբրեւ նախագահութեան անդամներ : Ժողովական հայրերը միաձայնութեամբ երկրորդեցին հրաւէրը եւ ձեռարկեցին դիւանի ընտրութեան : Քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ հետեւեալ դիւանը, Գեր. Տ. Սերովբէ եւ Տ. Բաբգէն Ս. Արքեպիսկոպոսները՝ ատենապետներ, եւ Գեր. Զաւէն եւ Շահէ եպիսկոպոսներ՝ ատենադպիրներ :

Ժողովը գումարուեցաւ լման վեց օրեր եւ ունեցաւ ինը երկար նիստեր : Օրակարգի վրայ նշանակուած իւրաքանչիւր հարցի մասին կարդացուեցան յատկապէս պատրաստուած զեկոյցներ եւ իւրաքանչիւր զեկոյց քննարկուեցաւ իր կարգին : Զեկոյցներն էին՝

1.— Հայց. Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան հարցեր, Ամեն. Տ. Շնորհք պատրիարք :

2.— Կուսակրօնութեան հարց՝ Գեր. Տ. Զաւէն Եպս. Չինչինեան :

3.— Ս. Զատիկը անշարժ եւ հաստատուն օր մը տօնելու առաջարկ՝ Գեր. ըԶգօն Եպս.:

4.— Աստուաաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան հարց. Գեր. Շահէ Եպիս.:

5.— Հայց. եկեղեցին եւ Էկումէնիզմը . Գեր. Թորգոմ Արք.:

6.— Հայց. Եկեղեցին եւ աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդում .— Գեր. Հայկազուն Արք.:

7.— Հայ նահատակաց սրբացում .— Գեր. Տ. Բաբգէն Արք. :

8.— Բանադրանքի վերացում հայ բողոքականներուն դէմ եւ ձեռնադրութեան Մաշտոցի մէջ եղած նզովքներու վերացում .— Գեր. Պսակ Արք.:

9.— Հայց. Եկեղեցւոյ ներքին ամրապնդում .— Գեր. Տ. Սերովբէ Արք.:

Նկատի ունենալով որ ժողովը չէր կըրնար սպառել .առաջարկուած հարցերու մանրամասն քննութիւնը, ընտրուեցաւ կեդրոնական յանձնախումբ մը, որ հանդամանօրէն քննարկէ բոլոր խնդիրները տարուան մը ընթացքին եւ առաջարկէ զանոնք Վեհափառ Հայրապետին :

Յանձնախումբի անդամներն են.— Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարք , Գեր. Տ. Սերովբէ , Տ. Հայկազուն, Տ. Բաբգէն եւ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոսներ եւ Տ. Շահէ , Տ. Տիրայր եւ Տ. Գնէլ եպիսկոպոսներ :

ԴԻՒԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Ատենապետներ՝ Սերովբէ Արք.
Բաբգէն Արք .
(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԿԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կոմիտաս – արուեստագէտի մասին շատ է գրուել, դեռ շատ էլ կը գրուի : Բայց Կոմիտասի մասին գրելուց ոչ պակաս կարեւոր է իր՝ Կոմիտասի, գրածները երեւան հանելը :

Յայտնի է, թէ որքան ողբերգական եղաւ Կոմիտասի ճակատագիրը : Շատերին, սակայն, յայտնի չէ, որ նման մի ճակատագիր էլ բաժին ընկաւ նրա գրաւոր ժառանգութեանը :

Հոգեկան հաւասարակշռութեան խախտման առաջին նոպաներից յետոյ երկար ժամանակ մեծ երաժշտի ու գիտնականի վիճակն անորոշ էր մնում, բաւարար խնամքն ու հոգատարութիւնը պակասում էին : Աւելացնենք, եւ այն, որ նրա գրաւոր ժառանգութեան կամ, ինչպէս այն ժամանակ անուանում էին, նրա անտիպ «Թղթերի» արժէքի հասարակական գիտակցութիւնն էլ դեռեւս այնքան բարձր չէր : Այսպիսի պայմաններում այդ «Թղթերն» իրենց նկատելի մասով ցրիւ եկան :

Պէտք է արժանին հատուցել բազմաթիւ այն կազմակերպութիւններին ու անձանց, որոնց հայրենանուէր ջանքերը նըպաստեցին Կոմիտասի գրաւոր ժառանգութիւնը պահպանելու եւ ի մի հաւաքելու գործին : Ներկայումս գրականութեան եւ արուեստի թանգարանում հաւաքուած կոմիտասեան վաւերագրերը թէեւ հեռու են եղած ամբողջութիւնը ներկայացնելուց, բայց այնքան են, որ տպագրուած վիճակում կը կազմեն 12 պատկառելի հատոր :

Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութիւնը ձեռնարկել է Կոմիտասի երկերի ակադեմական հրատարակութիւնը : Տասներկու հատորնոց այդ ժողովածուն պէտք է ընդգրկի բացառապէս բնագրերից տպուած նրա ստեղծագործութիւնները, երաժշտական – ազգագրական նիւթերը, գիտական աշխատանքները, նամակներն ու բանաստեղծութիւնները, նաեւ ուսումնառական աշխատանքներն ու անաւարտ գործերը :

Սա միանգամայն առանձնայատուկ հրատարակութիւն է : Նիւթերը պատրաստի վիճակում տարսուած չեն դարակներում : Դրանք մեծագոյն մասով սեւագիր են, ցրուած զանազան տետրերում : Այդ տետրերը, թերթերն ու թերթիկները, եթէ երբեւէ կանոնաւոր դասաւորութիւն ունեցել են, ապա վաղուց խառնուել, կորցրել են այդպիսի դասաւորութիւնը :

Հետաքրքրական է յիշել մի երկու օրինակ :

« Մարալ գոմէշ» հիասքանչ մեղեդին, որ Կոմիտասը մշակել եւ մտցրել է «Կալի երգ»ի նոր խմբագրութեան մէջ եւ այդպէս էլ կատարել է Պոլսում, յայտնաբերուեց խմբերգի հիմնակած մասի թղթին ու գրութեանը ոչ մի նմանութիւն չունեցող, արխիւում որպէս առանձին նիւթ գրանցուած մի թերթիկի վրայ : Հեղինակի ձեռքով գրուած պայմանական նշանները հաստատեցին այդ հատուածի պատկանելիութիւնը « Կալի երգ» , աւելի ճիշդ՝ «Կալերգ եւ սայլերգներ» խմբերգին :

« Հովն անուշ » Կոմիտասի վերջին մշակումներից է՝ հազիւ մէկ –երկու անգամ կատարուած Պոլսի « Հայ Գուսան » երգչախմբում : Այդ խմբերգի նոտաները գտնւում են հեղինակի վերջին տետրերից մէկում, իսկ խօսքերը, որոնց շնորհիւ, ի դէպ, հնարաւոր դարձաւ ճշգօրէն կրոահել հիանալի ցայգերգի կառուցուածքը, գտնուեցին արեւմտահայ գրող ու բանասէր Թորոս Ազատեանի արխիւում, մի փոքրիկ թերթիկի վրայ, Կոմիտասի ձեռքով, մատիտով հազիւ նշմարելի գրուած :

Այսպիսով, Կոմիտասի անտիպ գործերը հրատարակութեան համար հաւաքելն ու պատրաստելը համբերատար ու մանրազնին հետազօտական աշխատանք է պահանջում :

Մեծ երաժշտագէտի երկերի ժողովածուից արդէն լոյս են տեսել առաջին եւ երկրորդ հատորները, որոնք, ցաւօք, շատ փոքր տպաքանակ ունէին եւ կարճ ժամանակի ընթացքում սպառուեցին : Առաջին հատորում զետեղուած են Կոմիտասի՝ գեղջկական երաժշտութիւնը ըսկզբնաղբիւր ունեցող մեներգները եւ « Ծիծեռնակը » (քառասուն մեներգ դաշնամուրով , որոնցից մի քանիսը՝ առաջին անգամ տպագրուած), իսկ երկրորդ հատորում՝ գեղջկական այն խմբերգները, որոնք Կոմիտասն ինքը տպագրած է եղել եւ Յովհ. Յովհաննէսեանի բանաստեղծութեամբ գրուած «Գարուն » ընդարձակ խմբերգը (ընդամէնը՝ 29 խմբերգ) : Երկու հատորում էլ երգերից շատերն ունեն բազմաթիւ տարբերակներ , որոնք նոյնպէս ինքնուրոյն գեղարուեստական արժէք են ներկայացնում : Մի շարք խմբերգներ, դրանց թւում՝ « Կալերգ եւ սայլերգները» ներկայացուած են նաեւ ուշ գրուած վերջնական տարբերակներով, աւելի գեղեցիկ ու բովանդակալից :

Երաժշտագէտի ծննդեան 100ամեակի առթիւ նրա Երկերի ժողովածուի Ա. եւ Բ. հատորները պէտք է վերատպուեն , հրատարակութեան է յանձնուած նաեւ Գ. հատորը :

Այստեղ նոյնպէս գեղջկական երաժշտութեան հետ կապուած խմբերգներ են , 70 երգ՝ իրենց հարիւր տարբերակներով, եւ բոլորը բնագիր վիճակում տպագրւում են առաջին անգամ :

Այս հատորը զգալի չափով աւելացնում է Կոմիտասի մինչեւ այժմ յայտնի գեղջկական խմբերգների թիւը : Անշուշտ, հարցը քանակը չէ միայն :

Յաճախ հարցնում են՝ Կոմիտասի նոր յայտնաբերուող երգերի մէջ կա՞ն արդեօք, «Անտունիին» կամ «Կալի երգին» համարժէք գործեր :

Հանրայայտ ճշմարտութիւն է՝ մեծ արուեստագէտների գլուխգործոցներն անկրկնելի են : « Անտունին» այդպիսի գլուխգործոցներից է : Ինչ վերաբերում է նշանաւոր «Կալի երգ»ին, այդ խմբերգի աւելի բարձրարժէք տարբերակ, ինչպէս ասացինք, զետեղուած է երկերի ժողովածուի Բ. հատորում : Բայց գրուած հարցի պատասխանն ընդհանրապէս այս է. իր ընտրած սեռում , տուեալ դէպքում՝ հայ գեղջկական երգի ստեղծագործական մշակման մէջ, Կոմիտասն այնքան մեծ վարպետ է, որ նրա գրչի տակից դուրս եկած իւրաքանչիւր տողն իսկ խորապէս կրում է այդ վարպետութեան կնիքը :

Ցիրաւի , յայտնի չէ սոսկ մի դէպք , երբ Կոմիտասի ձեռքը դիպած լինի գեղջկական երգին, այդ երգը մշակելու նպատակով, եւ արդիւնքը ստացուած լինի պակաս հետաքրքրական կամ ընդհանրապէս ոչ էական : Միանգամայն պարզ է պատասխանը եւ այն հարցի, թէ ինչու Կոմիտասն ինքը չի տպագրել այդ անտիպ մնացած երգերը : Բաւական է մի փոքր մէջբերում նրա մերձաւոր ընկեր եւ գործակից Մանուկ Աբեղեանի յուշերից :

« ... Երբ ես նրան հարցրի, թէ ինչո՞ւ այդքան սակաւաթիւ երգեր նա հրատարակեց, Կոմիտասն սկսեց կծու խօսքեր ուղղել ե՛ւ արեւելեան ե՛ւ արեւմտեան հայ հարուստների հասցէին » :

Երրորդ հատորի 70 խմբերգներից 25ը նախապէս յայտնի էին Կոմիտասի աշակերտներից Վարդան Սարգսեանի՝ յիշողութեամբ վերականգնած տարբերակներով (դրանք ժամանակին կատարուել են Պոլսի «Գուսան» երգչախմբում) : Բնական է, որ յիշողութեամբ վերականգնածը այս կամ այն չափով միայն կարող էր բնագրին նմանուել : Այժմ այդ 25 խմբերգն էլ հրատարակուելու են բուն բնագրերից : Ընդհանուր առմամբ՝ երրորդ հատորի բովանդակութիւնը չափազանց հարուստ է եւ բազմակողմանի : Նշենք մի երկու առանձնայատկութիւն :

Հատորն ընդգրկում է հեղինակի ստեղծագործութեան տարբեր շրջաններին վերաբերող խմբերգներ, որոնց համեմատութիւնից երեւում է կոմիտասեան միաձոյլ եւ ինքնատիպ ոճի սահմաններում տեղի ունեցած որոշակի զարգացման դիծ : Բացի «Անհատ» երգերից, որոնց մէջ կան հայ երգչախմբային քնարերգութեան բարձր նմոյշներ, հատորում տեղ են գտել մի շարք երգաշարեր (սիւիտներ), որոնք խոշոր կտաւի ստեղծագործութիւններ են : Վ. Սարգսեանի հրատարակած հարսանեկան վեց երգերի շարքն այստեղ, բնագիր վիճակում , ներկայացուած է աւելի հարուստ տեսքով՝ 9 երգով, կան հարսանեկան երգերի մի երկրորդ շար եւ գեղջկական երգերի ու պարերգների եօթը այլ շարեր եւայլն : Երկերի ժողովածուի երրորդ հատորը երգչախմբերի երգացանկը անակնկալկերպով կը հարստացնի գեղարուեստօրէն բարձրորակ, գեղեցիկ խմբերգներով :

Կոմիտասի քարոզչութեան կարեւոր հարցերից մէկը նրա երգերը այլ լեզուներով հրատարակելն է : Յորելեանի առթիւ հրատարակութեան են յանձնուած 23ական երգից բաղկացած երկու ժողովածու՝ հայերէն եւ ռուսերէն բառերով. մէկը՝ մեներգներ, տպագրւում է Մոսկուայում, միւսը՝ խմբերգներ՝ Երեւանում : Այլ, մասնաւորապէս եւրոպական լեզուներով Կոմիտասի երկերի թարգմանութիւնն ու հրատարակութիւնը, ցաւօք, շարունակում է մնալ որպէս պրոբլեմային հարց : Հրատարակութեան են պատրաստւում նաեւ Կոմիտասի նամակները, խմբերգների յաջորդ (երկերի ժողովածուի չորրորդ) հատորը եւ երաժշտական ազգագրական նիւթերի երեք հատորները :

Հայ մեծ երաժշտագէտի յորելեանը թող խթանի ոչ միայն նրա գործերի տպագրութեանը, այլեւ աւելի յաճախ, աւելի շատ եւ գեղարուեստօրէն բարձրորակ կատարմանը :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ – ԱԹԷՆՔ

Ա.

ԱԹԷՆՔ.— Հայկական ճարտարապետութեան պատմութեան նուիրուած դասախօսութիւնները, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին , թէ Մայր Հայրենիքէն ներս եւ թէ արտասահմանի մէջ, հանդիսացան ոչ միայն արուեստի հայկական ստեղծագործութեան հաստատումներ, այլեւ Հայ Սփիւռքի մէջ յարաճուն աշխատանքի եւ գործօն մասնակցութեան հրաւիրեցին Ազգ. իշխանութիւններն ու Մշակութային Միութիւնները :

Արդարեւ, կը բաւէ միայն ակնարկ մը նետել Եւրոպայի Հայահոծ ոստաններու մէջ հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած ցուցահանդէսներու ձգած տպաւորութեանց վրայ, բանաւոր թէ գրաւոր վկայութիւններով ծանրաբեռնեալ, զգալու համար տարիներ ու ամիսներ տեւող այն անդուլ աշխատանքը, որուն հեղինակներուն ինքնութիւնն թէեւ անունով ծանօթ է հայ գաղութներուն, սակայն անձնական ծանօթութիւնը կարելի չէ եղած ապահովել :

Ահա այդ լուռ ու մունջ աշխատողներէն կը հանդիսանայ Միլանոյի Բազմարուեստից վարժարանի դասախօս ճարտ. Ատրիանօ Ալբակօ Նովելլօ, որ անձամբ կը փափաքի Ալփակեան ներկայացուիլ, իր-

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

— Հէ՛յ, ծերուկ, նախ ըսեմ քեզի թէ ես քու բարեկամդ չեմ : Բայց եթէ իրապէս կարենաս բան մը ըսել ապագայիս մասին, կը խոստանամ վարձատրել քեզի : Սակայն ի՞նչպէս եւ ո՞ւր, ըսէ՛, ո՞ւր կրնաս տեսնել իմ ապագաս, — ըսաւ ըսպասաւորը ձեռքը անոր երկարելով :

— Համբերութի՛ւն, համբերութի՛ւն : Դուն երկու անգամ մահուան վտանգին առջեւ գտնուած ես, եւ դեռ անգամ մը եւս պիտի գտնուիս : Բայց ստոյգ կերպով չեմ տեսներ, թէ այդ երրորդէն պիտի կրնա՞ս ազատիլ թէ ոչ : Ըսենք թէ պիտի ազատիս : Անգամ մը որոշած ես ամուսնանալ, բայց չես յաջողած : Սակայն մէկ տարիէն դուն պիտի ամուսնանաս երիտասարդ այրի կնոջ մը հետ, — դուշակեց գնչուհին :

— Կ՚երեւի դուն ալ կը ձիավարես՝ նժոյգի տեղ հեծած աւելի կոթին, Քլէքի լեռներուն վրայ : Ամէն ինչ կը դուշակէ այս սագայելական կինը, — զոչեց սպասաւորը :

Եւ բոլոր հոն գտնուողները միաժամանակ ուղեցին ծանօթանալ իրենց ճակատագրին :

Գնչուհին երեւակայեց, հնարեց, սուտեր նետեց եւ իւրաքանչիւրին յատուկ դուշակութիւններ ըրաւ : Շատ զգուշութեամբ իւրաքանչիւրին ըսաւ բաներ, որոնք կրնային յարմարիլ : Քոզիաքի սպասաւորները զարմացած էին եւ կը յաւակնէին իրենց միջեւ ներկայ ունենալ Քլէքի սատանայական վհուկը, որովհետեւ ամէնքն ալ, իրենց հաշւոյն, համոզուած էին որ կինը ճշմարտութիւններ կ՚ըսէր եւ ճշգրիտ յայտնութիւններ կ՚ընէր :

Մինչ սպաւորները բոլորովին տարուած գնչուհիով, մէկզմէկու հետ կը վիճաբանէին, իրենց տէր՝ Մարք Քոզիաք կը մօտենար խումբին՝ բակին միւս ծայրէն : Բոլոր սպասաւորները այդպէս ի մի հաւաքուած տեսնելով, կ՚ուզէր հասկնալ թէ ի՞նչ տեղի կ՚ունենար :

Այդ պահուն իր վեց տարեկան մանչուկը՝ Ժորժ, վազեց իր մօտ եւ ըսաւ.

— Հայրի՛կ, եկո՛ւր տես, շո՛ւտ եկուր : Օտար սպասաւոր մը սանձէն բռնած՝ մեր սեւ ձին կը տանի : Ես ըսի իրեն որ ձին իր տեղը ձգէ, բայց ան զէշ աչքերով նայեցաւ ինծի եւ ուզեց բռնել զիս : Շո՛ւտ եկուր, հայրիկ :

Այս խօսքերը ըսելով, պզտիկ մանչուկը իր հօրը թեւէն քաշելով, տարաւ զայն դրան մօտ : Այնտեղ Մարք տեսաւ երիտասարդ գնչուն, որ կը չարչարուէր հեծնելու համար իր նախընտրած ձիուն վրայ :

Այսքան յանդուգն զողութեան մը դիմաց, բարկութիւնը աւատապետին գլուխը ցատկեց : Համարձակի՛լ օր ցերեկով մտնել իր փակ ախորը եւ գողնա՛լ իր ամէնէն գեղեցիկ ձին... Մէկ ոստումով հասաւ աւազակին մօտ :

— Ի՞նչ գործ ունիս այստեղ, պոռաց ան պատանիին երեսին, այնպիսի ուժով մը, որ սարսափը ցնցեց տղան՝ գլուխէն մինչեւ ոտքերը եւ տեղն ու տեղը գամեց զայն : Ուրկէ՞ առիր այս ձին... Ուրկէ՞ կուգաս, դատարկապո՛րտ :

Եւ միեւնոյն ժամանակ Քոզիաքի տիրական Մարքին տեղացուցած ճոկանի ծանր հարուածներուն տակ՝ խեղճ պատանին գլորեցաւ գետին, արիւնթաթախ :

— Ձին փախաւ բակէն ներս : Սպասաւորները երիտասարդ գողին պոռչրտուքէն՝ վազեցին եկան :

Այդ ատեն դռնէն ներս մտաւ հսկայ գնչուն : Սոսկալի նայուածք մը նետեց բոլոր ներկաներուն վրայ, ապա վերցուց իր նուաղած զաւակը եւ դուրս տարաւ :

Դրան մէջ կանգ առաւ, դարձաւ ետին, եւ բարձրաձայն ըսաւ.

— Լաւ նայէ ինձ, դղեա՛կ, եւ դուն՝ անոր իշխանը. եթէ զաւկիս ստացած վէրքը չդարմանուի, այն ատեն կը հասկնաս թէ ո՞վ եմ ես :

Ասոր վրայ աճապարանօք դնաց : Ծերուկ կինը նոյնպէս անհետացած էր :

Ոչ մէկ սպասաւոր կը համարձակէր տեղէն շարժիլ :

— Ինչո՞ւ թոյլ կուտաք որ այդպիսի մարդիկ ներս մտնեն դղեակէն :

Յաջորդ օրն իսկ գնչուներու ոչ մէկ վրան մնացած էր Քոզիաքի ներքեւ : Դղեակին մարդիկը մոռցած էին դէպքը եւ չէին մտահոգուիր, որովհետեւ, այն դարերուն համար սովորական պատահար մըն էր եղածը : Արտասովոր չէր թուեր իրենց, որ դատարկապորտի մը հետ եղած կռիւ մը արիւնալի հետեւանք կ՚ունենար :

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Երիտասարդ Ժորժ Քոզիաքը ոտքի կանգնած էր իր հօրը հետ տերեւախիտ թմբիի մը տակ, դղեակին ետեւը գտնուող փոքրիկ պարտէզի մը մէջ : Աբեւը մայրը մտնելու վրայ էր : Հարուստ աւատապետը, մելամաղձոտ, կը վերյիշէր՝ իր տեսողութեան առջեւ տարածուածկապարակ այդեստաններէն եւ կանանչագեղ դաշտերէն անդին՝ հեռաւոր երկիրները :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(5 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պահպանութիւն, թերեւս ոեւէ ժամադրեալ ձեռնարկի մը նուիրուած ձեր ամսագրի ընթերցողներուն։ Ինչպէս գիտէք, ամսագրի մը համար ամենադժուարը կազմակերպական հարցերն են։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանդիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier (Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 535-00-18 :

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դպրաց դասը եւ երգչախումբը կը ծանուցանեն հասարակութեան թէ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ բազմաձայն Ս. պատարագ եւ հոգեհանդիստ ողբացեալ փոխ դպրապետ Խաչիկ Նշանեանի համար: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սմսարեանի եւ աղջկան Լիզ Սարեան – Գաւէզեանի, իրենց մօրեղբօր Ղեւոնդ Պայթարեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ֆր. կը յատկացնէ կարիքաւորներու :

×

ՎԻԷՆ.— Հայ Ազգ. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ա. Պաղտասարեանի, զաւակներուն եւ բոլոր ազգական պարագաներուն՝ իր ամուսնոյն, իրենց հօր եւ ազգականին, Յակոբ Պաղտասարեանի մահուան տխուր առիթով :

Իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ նոյնպէս, Այրի Տիկին Ս. Մարգարեանի, զաւակներուն, Այրի Տիկին Մ. Մարգարեանի, եւ բոլոր ազգական պարագաներուն, Կարապետ Մարգարեանի մահուան տխուր առթիւ :

Նոյնպէս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեանի, զաւակներուն եւ բոլոր ազգական պարագաներուն, վաղաժամ մահացած Աւետիս Թորոսեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մառի Ֆէրմանեան հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան Տիգրանուհի Ֆէրմանեանի մահուան առիթով :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՆՈԹՐ ՏԱՄ ԿԸ ԼԱ ԿԱՌՏ

Մարսէյլի Հայ գաղութին 37րդ ուխտագնացութիւնը դէպի Նոթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի ժամը ճիշդ 11ին :

Գերապայծառ Յովհաննէս Թ. Ծ. Վ. Զուխաճեան, Պուշ տիւ Բոնի եւ Վառի նահանգներուն Հայ Կաթողիկէից հոգեւոր պետը, իր թագադրութեան անուանումին առաջին տարին ըլլալով, նոյն տաճարին մէջ առաջին անգամ Հայրապետական ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուացնէ ու պիտի քարոզէ (Ֆրանսերէն եւ հայերէն) :

Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ գաղութը:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի տօն Գիւտ Խաչի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Զարեհ վրդ. Թօփալեան :

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ թաղիս հոգեւոր հովիւ նորընծայ քհնայ. Նշան Գույումճեան իր անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 – 17 տարեկան երիտասարդ մը, որ Ֆրանսերէն գիտնայ եւ աշխատանքի իրաւունք ունենայ : Դիմել՝

ETS. CHEDIK
Bonneterie en gros
285, Rue St. Denis, Paris
Tél. GUT. 62-80

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ շուքով: Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին :

Երգ, պար, նուագ, արտասանութիւններ : Տոհմային պարեր Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք: Առատ կեր ու խում: Համադամ աղանդներ: Հայկական տաք մթնոլորտ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԵԱՂԸՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ : Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, խմբապար, մենապար, եւ կենդանի պատկեր մը, առնուած Ազգ. եւ յեղափոխական կեանքէ :

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբ. Հայր. միութեանս Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Կիրակի տեղւոյս Հ. Բարեգործականի սրահին մէջ, առաւօտեան ժամը 11ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ ժամը 3ին, Մշակոյթի տունը, (17 Բիւ Պլէօ) : Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողով եւ պատգամաւորի ընտրութիւն :

Ժամը չորսնին կը սկսին նիստ մը եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր կը համարուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (25 Հոկտեմբեր) ժամը 3ին, Ահարոնեան Ակումբը 26 Բիւ Տէ Քոնվալէսան, կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Ուրբաթ (Հոկտ 24) ժամը 15ին, Տիկին Ճանիկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ – ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, Շաբաթ 25 Հոկտեմբեր ժամը 20,30ին: Օրակարգ.— Բարոյական եւ նիւթական տեղեկատուութիւն և ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ երեքին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Կը խնդրուի մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն որ անպայման ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին եւ սիրով կը հրաւիրուին, նոյնպէս ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները անխտիր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը՝ միութեան բոլոր անդամները կը հրաւիրէ կարեւոր ընդհ. ժողովի մը, այս Կիրակի (26 Հոկտեմբեր), առաւօտեան ժամը 10ին, Միութեան կեդրոնատեղին, Պառ Տիւ Կլոպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի տասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 5ին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Ուրբաթ (Հոկտ. 24), իրիկուան ժամը 20·30ին, Տիկին Ղուկասեանի բնակարանը, 25 Բիւ Արիսթիտ Պրիան, Իսկ լէ Մուլինօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 30), երեկոյեան ժամը 8·30ին Փաշայեանի սրճարանը, 136 Բիւ Էթիէն Տօլէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր – խորոված

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ARMEN DABAGHIAN**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE
Auteur - Compositeur - Interprète
(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN
et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL

ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE

MARC LAFERRIERE
et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու
Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

Հ. Յ. Դ.

ԼԱ ՓՈՄ – ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Կիրակի (26 Հոկտ.) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, ընկ. Միհրան Նագաշեանի բնակարանը (53, Ավընիւ տը Միրամաս, Լա Փոմ): Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ.— Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage
organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Tous les jours
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 24 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11647 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Նորվեկիոյ խորհրդարանի Նոպելեան Յանձնախումբը 1969ի Խաղաղութեան մրցանակը յատկացուց Աշխատանքի Միջազգային Կազմակերպութեան, որուն կեդրոնը կը գտնուի Ժընեւ :

Անցեալ Յունիսին Լեմանի ափերուն վրայ տօնուեցաւ այս կազմակերպութեան յիսնամեակը, ի ներկայութեան Պօղոս Զ. Պապին :

Յիսուն տարի առաջ, 1919ին, մեծ պատերազմի վաղորդայնին է, որ Ժընեւի մէջ հիմը դրուեցաւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին,— ինչպէս կը կոչուէր այն ատեն — , Ազգերու Դաշնակցութեան կողքին եւ անոր հովանաւորութեան տակ : Նպատակն էր հիմը դնել տեւական եւ տիեզերական խաղաղութեան մը՝ քաջալերելով ընկերային արդարութիւնը աշխարհի մէջ :

Այս միջազգային Գրասենեակին առաջին տնօրէն նշանակուեցաւ Ֆրանսացի Ալպէր Թոմա, ընկերվարական, աշխատանքի նախկին նախարար եւ Հայերու բարեկամ, որ այդ պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ իր մահը (1932) եւ որուն մեծագիր նկարն ու կիսանդրին կը զարդարեն Ժընեւի Աշխատանքի պալատին մեծ սրահը :

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, 1946ին Մոնթրէալի խորհրդաժողովին մէջ վերակազմուեցաւ անիկա : «Գրասենեակ»ը դարձաւ «Կազմակերպութիւն» եւ 1948էն սկսեալ օժտուեցաւ նոր Հիմնական Կանոնագրով մը :

Կազմակերպութեան գործերը կը վարեն երեք մարմիններ, որոնց կը մասնակցին իւրաքանչիւր երկրի կառավարութեանց, աշխատաւորներու եւ գործատէրերու ներկայացուցիչները : Ասոնք են՝ Ա) Ընդհանուր ժողովը, զոր կարելի է կոչել օրէնսդիր : Բ) Վարչական խորհուրդը, որ գործադիր մարմինն է : Գ) Աշխատանքի միջազգային գրասենեակը, որ վարչական օրգանն է :

1964ին Կազմակերպութիւնը դարձաւ ՄԱԿի յատուկ մարմիններէն մէկը : Ներկայիս իր գլխաւոր նպատակներէն մէկն է ոգնել նոր զարգացող կամ թերաճ երկիրներուն : Մէկ միլիառ աշխատաւորներու վրայ անգործներու թիւն է երեք հարիւր միլիոն, ըստ Կազմակերպութեան տնօրէնի յայտարարութեան : Յառաջիկայ տասնամեակին այս թիւը հարիւրին յիսուն յաւելում պիտի կրէ :

Վերջին քսան տարուան մէջ թերաճ երկիրներուն ընծայուած թեքնիք օգնութիւնը երեք հարիւր հազար տոլարէն բարձրացած է 25 միլիոն տոլարի : Սակայն այս գումարն ալ անբաւական է օգնելու կամ գործ ճարելու համար գործազուրկներուն :

Կազմակերպութեան օրէնսդիր մարմնին կողմէ երկու երրորդի մեծամասնութեամբ քուէարկուած համաձայնագրերը գործարդելի են բոլոր երկիրներու մէջ, տեղական իշխանութեանց կողմէ վաւերացուելէ ետք : 1919էն ի վեր քուէարկուած են 128 համաձայնագրեր եւ 132 յանձնարարութիւններ :

Աշխատանքի Միջազգային Կազմակերպութեան ստորոգելիներուն մաս կը կազմեն նաեւ Մարդու հիմնական իրաւունքներու պաշտպանութիւնը, սէնտիքաներ ազատութիւնը, աշխատանքի պայմաններուն վրայ հսկողութիւնը, ընկերային ապահովագրութիւնը, աշխատաւորներու առողջական վիճակը, եւն. :

Իր որոշումները պարտադրելու համար միջոցներ չունի : Կը բաւականանայ բարոյական դատապարտութեամբ, ինչ որ զանցառելի պատիժ մը չէ :

Նոպէլեան մրցանակի գումարն է 375 հազար շուէտական քուրոն (շուրջ 39·000 ֆրանք) : Մրցանակի հիմնադիրն է շուէտացի գիտնական Ալֆրէտ Նոպէլ, տինամիթի հնարիչը (1833 – 1896) : Մրցանակը պիտի տրուի մասնաւոր հանդիսութեամբ մը Օսլոյի համալսարանին մէջ՝ յառաջիկայ Դեկտեմբեր 10ին, Նոպէլի մահուան տարելիցին օրը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԴԻՐՔ ԿԸ ՃՇԴԵՆ

Լիբանան, որ վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր նուրբ դիւանագիտութեան մը կիրարկումով կը փորձէր պահել իր ներքին եւ արտաքին հաւասարակշռութիւնը, այժմ, մեծ տագնապի մը սեմին կը գտնուի :

Ներկայիս գրեթէ բովանդակ արաբ աշխարհը՝ Պաղտատէն մինչեւ Ալժէ, դիրք բռնած է այս փոքրիկ երկրին դէմ՝ պաղեստինցի արձակազէններու հարցին առթիւ : Լիբանան, որ երկար ատեն թոյլատու աչքով դիտեց այս վերջիններուն զինուորական ներկայութիւնը եւ գործունէութիւնը իր հողամասին վրայ, վերջին շաբաթներուն շարժման մէջ դրաւ իր զօրագունդերը, որպէսզի սահմանափակէ արձակազէններուն գործունէութիւնը, քանի որ այդ յախուռն շարժումներուն պատճառով կը վտանգուէր երկիրը :

Առջի օր կրկին զինուորական բախումներ տեղի ունեցան Լիբանանի հարաւը : Լիբանանեան բանակը պաշարեց արձակազէններու կայան մը, որու հետեւանքով կռիւ մը ծայր տուաւ Լիբանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ : Երկու կողմերն ալ ունեցան մեռեալներ եւ վիրաւորներ :

Այս բախումներուն հետեւանքով Սուրիա առջի օր սպառնաց Լիբանանի, թէ պատրաստ է անմիաջպէս հակազդելու, եթէ Լիբանան շարունակէ իր յարձակումները պաղեստինեան ուժերու վրայ : Ասոնց ղեկավարը՝ Արաֆաթ, իր կարգին, սպառնաց յայտարարելով, թէ «մինչեւ վերջին շունչ պիտի կռուինք լիբանանեան բանակին դէմ » :

Պաղտատ բուռն կերպով քննադատելէ ետք Լիբանանի բռնած դիրքը այս հարցին մէջ, սպառնաց իր բանակով զօրավիգ կենալ Պաղեստինցիներուն : Իրաք Յորդանանի մէջ կարեւոր ուժեր կեդրոնացուցած է վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր :

Սուրիա անմիջապէս փակեց իր սահմանը Լիբանանի հետ : Իսկ վերջին լուրերու համաձայն, պաղեստիցի արձակազէններ յարձակած են լիբանանեան երկու մաքսատուներու վրայ՝ գերի վերցնելով տեղւոյն պահակները :

Լիբիա, որ յեղափոզական կառավարութիւն մը ունի պետական հարուածէն ի վեր, իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն ետ կանչեց Պէյրութի իր դեսպանը : Իսկ Ալժերիա սպառնաց խզել իր դիւանագի-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

ԳՈՒՄԱՐՈՒԱԾ Ի Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 27ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժողովը երկարօրէն քննեց Ամեն. Տ. Շնորհք Պատրիարքի առաջարկները Մաշտոցի կրճատման մասին, յատկապէս մը-կըրտութեան, պսակի, եւ ձեռնադրութեան խորհրդակատարութիւններու եւ կեդրոնական յանձնախումբին յանձնեց յիշեալ երեք խորհուրդներու պարզեցուած ձեւերը :

Վեհափառ Հայրապետը անձամբ ներկայ գտնուեցաւ եւ խօսք առաւ երեք կարեւոր հարցերու շուրջ :

Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութիւն եւ Հայց. Եկեղեցւոյ ներքին ամրապնդում :

Առաջին հարցի մասին, տեսակէտներու երկար փոխանակումէ ետք, ժողովը որոշեց պահել ներկայ դրութիւնը եւ կեդրոնական յանձնախումբին յանձնարարեց ուսումնասիրել եւ առաջարկներ բերել քահանայական դասի բարեկարգումի եւ կուսակրօն եկեղեցականութեան որակի զարգացման մասին, ի մտի ունենաով որ կուսակրօն եկեղեցականութիւնը պէտք է հետզհետէ հովուական պաշտօններէն հեռանայ, յանձնէ զանոնք ամուսնացեալ եկեղեցականներուն եւ զբաղի դաստիարակչական, գրական եւ վարչական աշխատանքներով :

Ընդառաջելով Վեհափառ Հայրապետի փափաքին, ժողովը չզբաղեցաւ Նիւ Ճըրզիի մէջ կատարուած ամուսնութեամբը վարդապետի մը :

Վեհափառ կաթողիկոսը խօսք առաւ Աստուաածշունչի թարգմանութեան հարցի շուրջ, շեշտեց կարեւորութիւնը գրաբար Աստուածաշունչի գիտական հրատարակութեան, որուն հետեւողութեամբ պէտք է կատարուին արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն թարգմանութիւնները :

Ժողովը անջատեց երկու հարցերը եւ քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը. «Յանձնարարել հայերէն գրաբար Աստուածաշունչի բնագրի գիտական հրատարակութիւնը եւ տպագրութիւնը՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինին կամ Մայր Աթոռի միջոցաւ՝ Հայաստանի գիտական հաստատութեան մը :

Յանձնարարել Աստուածաշունչի արեւմտահայերէն թարգմանութիւնը եւ տպագրութիւնը Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան :

Խնդրել Վեհափառ Հայրապետին եւ Երուսաղէմի պատրիարքին, որ կազմեն թարգմանութեան յանձնախումբը :

Երկու վերոյիշեալ աշխատանքները տանիլ զուգընթացաբար » :

Ժողովական հայրերը մեծ գոհունակութեամբ տեղեկացան Վեհափառ Կաթողիկոսէն, թէ Նոր Կտակարանի չորս Աւետարաններու եւ Գործք Առաքելոցի արեւելահայերէն թարգմանութիւնը տպագրութեան ընթացքի մէջ է եւ մօտ ատենէն լոյս պիտի տեսնէ Էջմիածինի տպարանէն, տասը հազար տպաքանակով :

Ն. Ս. Օծութիւնը նախագահեց նաեւ Ը. նիստին, որ քննարկեց եկեղեցւոյ ներքին միութեան ամրապնդման հարցը : Վեհափառ հայրապետը անդրադարձաւ նախ Մայր Աթոռի եւ իր թեմերու յարաբերութեան եւ շեշտեց կաեւորութիւնը «մէկ մարմին ըլլալու զգացումին եւ գիտակցութեան՝ Մայր Աթոռի շուրջ» :

Ապա ընդգծեց Մայր Աթոռի եւ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջեւ շարունակուող տարակարծութիւններուն վերացման անհրաժեշտութիւնը, յանձնելով զայն Սրբազան Հայրերու լուրջ նկատառման : Յետ խորհրդակցութեան, սըրագումար ժողովը միաձայնութեամբ որդեգրեց հետեւեալ բանաձեւը. «Ժողովը ցաւով կ՚արձանագրէ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի եւ Իր եպիսկոպոսներուն բացակայութիւնը եպիսկոպոսական Ժողովէն, ուր եղբայրական սիրոյ ոգիով կըրնային քննարկուիլ եւ լուծուիլ գրաւուած թեմերու հարցը եւ այն բոլոր հարցերը, որոնք արդելք կը հանդիսանան Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան համերաշխ եւ անկեղծ գործակցութեան, ի պայծառութիւն Հայց. Եկեղեցւոյ եւ յամրացումն անոր ներքին միութեան » :

Զեկուցուած միւս նիւթերու առիթով, ժողովը առհասարակ տուաւ որոշումներ, որոնք կը ձգտին պահպանելու դարերով սրբագործուած աւանդութիւնները, իրենց ոգիին մէջ, յարմարեցնելով զանոնք ժամանակի պահանջներուն :

« Ս. Զատիկը անշարժ եւ հաստատուն օր մը տօնելու» հարցի մասին ժողովը տուաւ հետեւեալ որոշումը. երբ քրիստոնեայ եկեղեցիները համաձայնին Ս. Յարութեան տօնը կատարելու անշարժ ու հաստատուն օր մը, հայ եկեղեցին եւս միանայ որոշումին եւ Զատիկը տօնէ տարուան անշարժ եւ հաստատուն օր մը Ապրիլի 2րդ կամ 3րդ Կիրակին :

Ե. Հ. Խորհուրդին նկատմամբ, ժողովը յայտնեց իր համակրութիւնը այն ճիգերուն, որոնք կը կատարուին աւելի ամրապընդելու եղբայրութեան ոգին եւ դրական գործակցութիւնը քոյր եկեղեցիներու միջեւ :

Հայ Աւետարանականներու նկատմամբ, Սրբազան հայրերը, մեծամասնութեամբ յայտարարեցին, թէ 1846ին Կ. Պոլսոյ Մատթէոս Պատրիարքի բանադրանքը պէտք է «նկատել ժամանակի եւ տեղւոյն հետ կապուած հարց եւ այժմ քաջալերել դէպի սէր եւ միութիւն ամէն ձեռնարկ Հայց. Եկեղեցւոյ եւ Հայ Աւետարանական համայնքներուն միջեւ » :

Ժողովը որոշեց ձեռնադրութեան Մաշտոցին մէջ պահել նզովքները իբրեւ մեր եկեղեցւոյ վարդապետութեան հիմնական արտայայտութիւն :

Նահատակներու սրբացման հարցը յանձնարարեց կեդրոնական յանձնախումբի յատուկ քննարկումին :

Ժողովը քննարկեց նաեւ Գեր. Տ. Հայկազուն Արք.ի զեկոյցը խաղաղութեան ամրապնդման մասին, յայտնեց իր գնահատանքը Վեհափառ Հայրապետի գործունէութեան նկատմամբ, ի խնդիր աշխարհի խաղաղութեան պահպանման եւ իր յայտարարութիւնը փակեց հետեւեալ բանաձեւով.

« Մենք պատուէր կուտանք մեր եկեղեցւոյ սպասաւորներուն եւ հաւատացեալներուն արթուն եւ սրտեռանդն կերպով պաշտպան կանգնիլ աշխարհի խաղաղութեան, ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ պետութիւններու համերաշխ գործակցութեան դատին, իրաւունքի, արդարութեան եւ ազատութեան նուիրական սկզբունքներու լոյսի ներքոյ » :

Ժողովը վերջ գտաւ Հոկտեմբեր 2ի դիշերը, Վեհափառ Կաթողիկոսի գոհունակութեան եւ օրհնութեան խօսքով կատարուած աշխատանքի նկատմամբ :

ԴԻՒԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
Ատենապետներ՝ Սերովբէ Արք.
Բաբգէն Արք.

ԿՆԻՔ

Ս. Էջմիածին, 6 Հոկտ. 1969

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԱՆԱՌԱԿԻՆ ՊԷՍ...

Դէպի անցեալ սեւեռումները՝ հոգեկան պահանջ են յաճախ, հրահանգիչ դասեր ըլլալէ անկախ ...

Մանաւանդ պատանեկան եւ երիտասարդական օրերու վերապրումով՝ մարդիկ նուազ չափով կը զգան ... ծերութեան սրսփուքը :

Ալիշանի անշօշափելի ներկայութիւնը, իր իսկ խցիկին մէջ, երիցագոյն ուխտադիր Հայր Զրագեանի եւ կրտսերագոյն զինուորեալներէն Հայր Պզտիկեանի առընթերակայութեամբ, զիս մտովի ետ տարաւ երեսունեւհինգ տարի, երբ, հազիւ քսանըմէկամեայ երիտասարդ, ինծի նման անհանդարտ ուրիշ խենթուկի մը՝ Մկրտիչ Հաճեանի հետ, կը վարէինք «Նոր Լուր» օրաթերթի «Գիր եւ Արուեստ»ի բաժինը, Կիրակիէ Կիրակի :

«Նոր Լո՛ւր», Վահան Թոշիկեան, «Գիր եւ Արուեստ», ու մենք, — ես նորաւարտ՝ Վիէնն. Մխիթարեաններու հայաշունչ լիկէոնէն, Մկրտիչը նորաւարտ՝ մտաւորականներու հին օրրան Կեդրոնականէն :

Մեզի հետ էր երրորդ «պղպեղ» երիտասարդ մը՝ Վարդան Կոմիկեան, Ատափազարցի, գրական ցայտուն շնորհներով օժտուած սկսնակ մը՝ այդ օրերուն, որ յետագային եղաւ վիրաբոյժ – ատամնաբոյժ, հասուն գրագէտ եւ ուսուցիչ միանգամայն ...

Վարդանը մեզի չափ անխոհեմ չէր. չարութիւն չունէր. զուսպ էր եւ կշռուած : Միշտ կոճկուած ու կանխահասօրէն շրջահայեաց :

Գիշեր – ցերեկ միասին էինք : Երեք հոգի՝ երեք կռուազան : Վէճերն ու տարակարծութիւնները, սակայն, աւելի կ՚ամրացնէին մեր միջեւ մտքի եւ հոգիի կապը՝ քան կը քանդէին : Մկրտիչն ու ես, շուն – կատու էինք : Եւ անհաշտ պայքարի գլխաւոր աղբիւրը, Մկրտիչի ծայրայեղ աններողութիւնն էր՝ հանդէպ հայ բանաստեղծներու եւ բանաստեղծութեան, զորս ինք տեսակ մը սատիգմով կը հեգնէր՝ իբրեւ «ժամանակավրէպ, կրկնութիւն», « Հայու զգայնութեամբ զեղուն՝ սակայն իմաստի տեսակէտով անբովանդակ» ստեղծագործութիւն ...

Անշուշտ նուազ բացարձակապաշտ չէի ես ալ, աջ ու ձախ յարձակելու եւ անուններ ու գործեր ժխտելու համար : Սակայն՝ առնուազն կը սիրէի Մեծարենցը, Թէքէեանը, Վարուժանը, Տէրեանը...

Մկրտիչի համար՝ «չա՛տ» էր իմ համարումը նաեւ ասոնց մասին :— «Քառասուն տարիով ետ են իրենց ժամանակէն », «տանելի ու հանդուրժելի անուններ, սակայն մենք երկինք բարձրացուցած ենք զիրենք », ա՛յս էր, մօտաւորապէս, արժեքաւորումի իր չափանիշը :

Պէտք է ըսեմ, թերեւս, որ Մկրտիչ Հաճեան սիրելի ու յարգելի ընդդիմախօս մըն էր. զոնէ ինծի համար, որ իր անկեղծութեան եւ քաջութեան մէջ՝ շեշտուած յաւակնութիւններու եւ սուր յանձնապաստանութեան հետ՝ նաե՛ւ արժէք կը տեսնէր : Երաժշտական բացառիկ ընդունակութեան եւ դիտութեան տէր էր արդէն, այդ տարիքին մէջ : Գրական իր գործերը (պատմուածքներ)՝ կանխահասօրէն պիրկ, արագ, ինքնատիպ, կեանքին հետ հաշտ, անակնկալներով հարուստ ու բախումներով «իրաւ», հարազատ : Քննադատական արթուն, սրատես, խորացող միտք : — Ի դէպ հետեւեցաւ տարրաբանութեան, համալսարանական իր մասնագիտութիւնը գործի վերածելով Պոլսոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, ու ներկայիս ալ ... Մեքսիկոյի : Շարունակեց ու կը շարունակէ «լուսանցքի վրայ» ծառայել նաեւ գրականութեան եւ նկարչութեան : « Պայքար » եռամսեայի հին թիւերուն մէջ ստորագրած է քերթուածներ՝ որոնք մտածման խոր քանդակներ են, եւ, իբրեւ խորք թէ ձեւ, վկայութիւններ կը մնան ինքնադրոշմ ստեղծագործութիւններու իր հին թէ նոր ատակութեան մասին :

Իրեն հետ իմ հասարակաց գիծը հաւանօրէն անկեղծութիւնն էր միայն՝ իրարու թէ ուրիշներու հանդէպ. մշտապատրաստ քաջութիւնը՝ պարտադրուած արժէքներ չընդունելու, պայքարելու խընամիական իրերագովութեան երեւոյթին դէմ՝ որ շեշտուած ունակութիւն էր Պոլսահայ մամուլի մէջ, ու քանդելու դիւրաւ ձեռք բերուած փառքի պատուանդաններ :

Վահան Թոշիկեան այն մարդը չէ՛ր, անշուշտ, որ ինքնաբեր կերպով քաջալերէր երկու նորահաս անուններ՝ որոնք կրնային «Նոր Լուր»ի մէջ եւ շուրջ հիւսուած «բարեկամական ոստայններ» քանդել : «Նոր Լուր»ը աղայական – պահպանողական ոգիի երկարաձգումն էր նոր ժամանակներու մէջ, երբ նկատի ունենանք մանաւանդ՝ որ գլխաւոր աշխատակիցն ալ Աբիկ Մուպահեաճեանն էր (Արշամ), պատրիարքարանի վաստակաւոր քարտուղար, ազգային ժողովական, ծանրօրէն լուրջ ու պարկեշտօրէն չոր մարդ մը, որուն խառնուածքը չէր տոկար բարձրը ջերմութիւններու եւ խռովասէր փոթորկումներու ...

Երկուքս ալ, Վահանի կնոջ գրագիտուհի եւ «Հայ Կին» չաբաթաթերթի խմբագրուհի Հայկանուշ Մարքի կը պարտէինք մեր ժամադրութիւնը՝ «Նոր Լուր»ի մէջ : Անկեղծութիւններու եւ քաջութեանց հանդէպ նրբազգաց, խոստումներու եւ օժտուած սկսնակներու հանդէպ գուրգուրոտ, հարուստ հոգիով կին մըն էր Հայկանուշ Մարք՝ որուն Հարպիէի բնակարանը կը յիշեցնէր երբեմնի «գրական սալոն»ները : Հոն էր, որ մեզի նման նորեկներ առիթ կ՚ունենային հանդիպելու արդէն անունի ու համբաւի հասած հիներուն :

— Արամ Նիկողոսեան, Ստեփան Բաբէլեան, Տոքթ. Եդ. Սիմքէշեան, երաժշտագէտ – խմբավար Միւհենտիսեան, Թորոս Ազատեան, Պարոյր եւ Բիւզանդ Քէչեան եղբայրներ ... հասուն – եփուն մարդոց բանա՛կ մը՝ որոնցմէ ոմանք մեր «զոհերը » պիտի դառնային աւելի ուշ :

Հայկանոյշ Մարքի մղումով եւ «բարեխօսութեամբ», ուրեմն, Վահան Թոշիկեան՝ յաճախ կռուելով մերթ յաղթանակելով ու մերթ պարտուելով, իր թերթի կիրակնօրեայ թիւերուն մէջ տեղ կուտար իմ, Հաճեանի եւ ուրիշներու գրութեանց : Համաձայն չէր առհասարակ, որ հարուածէինք մէկն ու միւսը, քաշքըշուքի առարկայ դարձնէինք հինն ու նորը, սիրտեր կոտրէինք ու հոգիներ ցաւցնէինք : Սակայն, տարօրինա՛կ, ժամերով մաքառելէ եւ մերժելէ ետք, ի վերջոյ տեղի կուտար, ու մենք, արշաւական գտած մեր առջեւ, ոչ միայն գրագէտներ, գրական գործեր կամ հրատարակութիւններ, այլեւ ... հանրային կեանքի ճակատներուն վրայ անխոցելի հռչակուած անուններ ատեան կը կոչէինք՝ հաշիւ պահանջելու համար իրենց կեղծիքին, սխալներուն, նկատումներուն ու անարդար եզրակացութեանց մասին ..

Երկա՛ր պատմութիւն է, ու հաւանօրէն ապառիթ նկատուի աւելի մանրամասն անդրադարձում մը՝ շրջանի դէմքերուն, բարքերուն, աղուոր ու տգեղ երեւոյթներուն, սիրելի եւ ատելի պայքարներուն : Մէկ երկու տարի ետք, արդէն, թօթափեցինք մեր ոտքերը ու անցանք «Ազդարար»՝ Մանուկ Ասլանեանի երդիքին տակ, ուր, ի դէպ, անդրադարձանք նախ մեր տգիտութեան, ապա նաեւ գրական եւ հրապարակագրային կեանքի նոյնքան հիմնական պատշաճութեանց ...

Ալիշանի խցիկին մէջ իմ միտքն ու հոգին խռովող ետ դարձը, կուգար երիտասարդական այս օրերու իմ որքան սիրելի՝ նոյնքան ծայրայեղական եւ անիշխանական ապրումներէն, «անառակ» կարծիքներէն, կեցուածքներէն : — Մը խիթարեաններու «Բազմավէպ»ը, չեմ յիշեր հիմա թէ ի՛նչ առիթով եւ արտաքին ի՛նչ ազդակներէ մղուած՝ խրտչումի պատճառներ տուած էր ինծի, որ « Նոր Լուր »ի մէջ Ս. Ղազարու ամսագիրը որակեմ ... «պանիրի տոպրակ»...

Երեսունեւհինգ տարի ետք, «Բազմավէպ»ի վրայ գործած իմ այդ յարձակումին ամբողջական վաւերագիրը ի ձեռին չունիմ. սակայն գիտեմ՝ թէ երիտասարդական յախուռն լեզուով ու նոյնքան անշրջահայեաց յանդգնութեամբ գրի առնուած պատասխան մըն էր, հաւանօրէն արդար ու անչար խռովքէ մը թելադրուած՝ սակայն անարդար ու չար բառերու ապաւինած ...

Իմ աններողութիւնն ու անհանդուրժողութիւնը այնքան խոր եղած պէտք է ըլլային, որ յետագային՝ չեմ յիշեր, 1934-ի՞ն թէ 1935ին, Խաչիկ Ամիրեանի «Ովասիս» տարեգրքին մէջ — աւելի ծաւալուն տեսութեամբ մը — աջ ու ձախ աքացելէ ետք, ժպրհեր էի նաեւ Ս. Ղազարը, «Բազմավէպ»ը, Հ. Փեչիկեանը, Մխիթարեաններն ու նոյնիսկ Ալիշանը լուալու մէկ ջուրով ... ժխտումի եւ քանդումի թափով մը՝ որ, անշուշտ, պիտի ունենար նաեւ իր հակազդեցութիւնները, զարմիկս՝ Հրաչ Քաջարենցը մղելով հակայարձակումի, դժբախտաբար շատ աւելի անշրջահայեաց ու անիրաւ զեղումներով՝ փոյթ չէ թէ նոյնքան ազնիւ կիրքով եւ արդար մեկնակէտերով, որքան էր իմինս ...

Հի՛ն պատմութիւն է, հի՛ն մեղանչում ու հի՛ն ցաւ, սակայն ի՛նչ քաղցր ապրում է անդրադառնալ վէրքին եւ հաստատել, աւելորդ անգամ մը եւս, որ ամէն տարիք ու ամէն փորձառութիւն՝ կը կարօտին վերագնահատութեան. ամէն կարծիք ու ամէն վճիռ՝ կը կարօտին վերաքննութեան. ամէն շնորհ ու ամէն տաղանդ՝ կը կարօտին մշակումի եւ գիտութեան. ամէն ուսում ու ամէն ճանաչում՝ կը կարօտին սերտողութեան եւ նոր լոյսի. նոր ուսումնասիրութեան եւ յաւիտենական աշակերտութեան ...

×

Տասնամեակնե՛ր սահեցան. երիտասարդական օրերու նեղ ու մոլեռանդ յանձնապաստանութիւնը՝ կեանքի ուսուցչական դերակատարութեամբ մեր վրայ, մեզի համար պատուհան բացաւ դէպի նոր հորիզոններ, դէպի խոր ու ամբողջական ճանաչումը մարդ էակին, մարդկային անխուսափելի թերութիւններու եւ տկարութեանց. դէպի ծանօթութիւնը հանրային եւ հաւաքական կեանքի. դէպի որոնումը պատճառներու, եւ արժեւորումի՝ արդիւնքներու, վաստակներու, խոնջէնքի եւ քրտինքի. դէպի լուծումը հարցականներու եւ փարատումը մշուշներու՝ որոնք կան, միշտ պիտի ըլլան մեր միտքերուն ու հոգիներուն մէջ : Եւ վերջապէս՝ դէպի այն հիմնական համոզումն ու հանգանակը, թէ հա-

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Գուցէ կը մտածէր իր երիտասարդ զէնընկերներուն մասին, որ ինկած էին ծանր կռիւներու ատեն, եւ կամ անոնց, որ կ՚ապրէին տակաւին հեռու վայրեր :

Թերեւս ալ կ՚ոգեկոչէր իր մեռած կնոջ յիշատակը, երբ իր հայեացքը կ՚երթար դէպի դրացի Շումպրէկի դղեակը : Եւ կամ կը խորհէր վերապահուած ապագային մասին իր սլաւական հայրենիքին, որ իր ծնունդը տեսած էր, որ կազմած ու դաստիարակած էր իր անձը :

Աշխոյժ ուշիմութեան տէր իր մանուկ զաւակը սթափեցուց զինքը իր երազանքէն, հարցնելով.

— Հայրիկ, ե՞րբ Սթիչնա պիտի երթանք մեզի բերելու համար հայր Պերնարը, որ, ինչպէս ըսած ես, կարդալ պիտի սորվեցնէ ինծի :

— Վաղը, ըսաւ հայրը :

— Ես քեզի հետ պիտի դամ ձիով, չէ՞ :

— Եթէ բարի ըլլաս, պատասխանեց հայրը դարձեալ :

Այս պահուն ծերունի սենեկապանուհին եկաւ իր տիրոջ յայտնելու, որ դրռնապանը ներս ընդունած էր օտարական մը :

Անմիջապէս տանուտէրը գնաց դիմաւորելու հիւրը, հին աւանդութեանց եւ ասպնջական օրէնքներուն համաձայն :

Սպասուհին մնաց հոն եւ նստաւ տղեկին մօտ, որ իր գրկին մէջ մեծցուցած էր եւ որ կը սիրէր աւելի քան եթէ մանուկը իր հարազատը եղած ըլլար, ու սկսաւ անոր պատմել, շատախօս կնոջ յատուկ եղանակով, հին հէքեաթներ եւ հին պատմութիւններ :

Նոյն պահուն Մարք իր դղեակին մէջ կը հիւրընկալէր երիտասարդ բարեկամ մը, որ տակաւին Գերմանիոյ մէջ կը շարունակէր պատերազմիկի իր արհեստը : Յաճախադէպ կրկնուող երեւոյթ մը չէր այդքան հեռուներէն եկող բարեկամի մը այցելութիւնը : Այս պատճառաւ ալ Մարք Քոզիաք զարմացած էր, որ ասպետը իր մօտ կը գտնուէր :

Իրենց ծանօթութիւնը վերանորոգելէ ետք, անցան ճաշասեղան եւ սկսաւ խօսակցութիւնը :

— Բնաւ չէի սպասեր այսպիսի պատուոյ մը, ըսաւ աւատապետը օտար զինուորականին. բնաւ չէի կրնար մտքէս անցընել, թէ կրնայի հիւրասիրել քեզ իմ տանս մէջ : Անկասկած շատ կարեւոր պատճառաւ մը կը գտնուիս մեր երկիրը, ուրկէ անցքիդ այս այցելութիւնովդ կը պատուես վաղեմի բարեկամդ : Խօսէ՛, որեւէ ցանկութիւն որ ունիս, անկարելի է որ չգոհացնեմ, եթէ հնարաւորութիւններուս մէջ գտնուի :

— Շատ լաւ կ՚ըսես, սիրելիդ իմ Մարք Քոզիաք : Իրապէս խիստ կարեւոր պատճառ մըն է, որ մղած է զիս այս կողմերը : Եւ այստեղ գտնուելով, չուզեցի անցնիլ առանց բարեկամ մը տեսնելու, մանաւանդ որ մասնաւորապէս պէտք ունիմ քեզ նման մարդոց : Այսուհանդերձ բացարձակապէս սխալած պիտի ըլլաս, եթէ խորհիս թէ քու օգնութիւնդ անձիս համար խնդրելու եկած եմ : Ես, կայսեր համար կորովի մարտիկ կը փնտռեմ, — ըսաւ ասպետը կարճ լռութենէ մը ետք :

— Կայսե՛ր համար, կրկնեց Մարք : Ի՛նչպէս : Եւ դո՞ւն կը փնտռես : Եւ ճիշդ այս պահուն, ուր շատ դժուար է ինծի համար հեռանալ բնակարանէս : Դուն գիտես թէ Թուրքերը յաճախ մեր վրայ կը յարձակին, եւ ես դեռ շատ երիտասարդ զաւակ մը ունիմ, որ ոչ ոքի կրնամ յանձնել : Բայց քանի որ կայսրը զինուորներու պէտք ունի, յօժարութեամբ կը տրամադրեմ մէկ-քանիներ իմ մարդոց – մէս, ընդարձակելու համար վաշտերը իմ զարմիկ Լուիի եւ ուրիշ իշխաններու :

— Ո՛չ, Մարք, երբ հարցը կը պատկանի ազատութեան, նոյնիսկ Կայսեր անձին, եւ երբ անոր կեանքը վտանգի մէջ կը գտնուի, չեմ տարակուսիր որ դո՛ւն կ՚երթաս անոր օգնութեան բոլոր զէնքերովդ, դո՛ւն ի՛նքդ անձնապէս :

— Ինչե՞ր կ՚ըսես : Նոյնիսկ Կայսե՛ր անձին... Խօսէ՛, ի՞նչ է պատահած, հարցուց Մարք Քոզիաք ծանրօրէն :

— Ուրեմն դուն ոչինչ չես գիտեր : Մինչ ես կը կարծէի թէ տեղեակ էիր : Զիս լսէ՛ : Դուն ապահովաբար լսած ես Կոմս Ցելիէի ողբերգական վախճանը :

— Այո՛, լսեմ եմ...

— Իր մահէն ետք, Սթիրին հարկ էր որ պատկանէր մեր Ֆրետերիք Գ. Կայսեր, նախ՝ որովհետեւ ան կայսր էր, ապա կային դեռ ուրիշ իրաւունքներ : Բայց Ժան տը Կորիզա եւ Լատիսլաս՝ Հունգարիոյ թագաւորը, ուզեցին նոյնպէս ձեռք դնել անոր վրայ : Կանխելու համար զանոնք, Ֆրետերիք, աճապարանօք եւ ինքնավստահ, ուղղակի յառաջ գնաց դէպի Ցելիէ, տեղւոյն իշխանութիւններուն կողմէ ընտրուելու եւ վաւերացուելու համար : Կայսեր կ՚ընկերանային երկու հարիւր ասպետներ, ընդ որս՝ ես ինքս : Կայսրը պէտք էր որ վախ ունենար միայն Ժան Վիթովեցէն, վարիչը Ցելիէի Կոմսի այրիին հարստութեան, եւ ես չէի անգիտանար թէ Վիթովեց նենգամիտ մարդ մըն էր՝ արդարը անարդարէն զատել չգիտցող : Կայսրը սակայն կը կարծէր թէ իր կողմը շահած էր զայն :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(6 – Շար.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ — ԱԹԷՆՔ

Ա.

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ. ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Յունահայ գաղութի անդամներուն ծանօթ է այն դասախօսութիւնը, որ երկու տարիներ առաջ կատարեց ճարտարագէտ Ալբակօ, Գոքինիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, ի մասին հայկական ճարտարապետութեան :

Այս տարի եւս, Աթէնքի մէջ կազմակերպուած ճարտարապետութեան պատմութեան 16րդ Միջազգային Համաժողովին մասնակցելու հրաւէր ստացած ըլլալով, Հոկտեմբեր 2ին Աթէնք ժամանեց յարգելի դասախօսը եւ Հոկտեմբեր 3ին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը հինգին, Քաղաքական Գիտութեանց Բանտիոն Բարձրագոյն վարժարանի թիւ 2 սրահին մէջ, իտալերէն լեզուով դասախօսեց հայկական ճարտարապետութեան մասին՝ հին ու նոր ուսումնասիրութիւններու լոյսին տակ : Սրահը լեցուն էր Համաժողովին մասնակցող ճարտարագէտներով եւ յունահայ համայնքի անդամներով : Յարգելի դասախօսը լուսապատկերներով բաղդատութիւնն ըրաւ հայ եւ օտար ճարտարապետական կոթողներու եւ մատնանշեցՀայերուն ձգած ազդեցութիւնը բիւզանդական ճարտարապետական կառոյցներուն վրայ : Դասախօսութիւնը մեծապէս տպաւորեց ունկնդիրները :

Պ. Ալբակօ երկու տարիներ առաջ ալ խօսք առած էր Աթէնքի մէջ գումարուող բերդերու եւ ամրութեանց շինութիւններու Միջազգային Համագումարին մէջ եւ արտայայտուած հայկական ճարտարապետութեան ոճին մասին : Սակայն այս տարուան Համաժողովին բնոյթն ու տարողութիւնը բոլորովին տարբեր էր, եւ իր իսկ խոստովանութեամբ, արտասահմանի մէջ առաջին բանախօսն էր, որ առաջարկած էր արտայայտուիլ Հայկական ճարտարապետութեան մասին : Նշելու համար կարեւորութիւնը այս Համաժողովին, յայտնենք որ Եւրոպայի քսան երկիրներէ 180 օտար ծանօթ ճարտարապետներ, պատմագէտներ եւ հնագէտներ կը մասնակցէին այս դասախօսութեանց, հելլէն ութսուն ճարտարագէտներու հետ միասին :

Սոյն Համաժողովը կազմակերպուած էր Յունաստանի Արհեստագիտական Գրասենեակին կողմէ, գործակցութեամբ ճարտարապետութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան իտալական կեդրոնին եւ տեղի ունեցաւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար Պ. Ք. Բարատիմիթրիուի հովանաւորութեան ներքեւ : Համաժողովի ընթացքին ըներթերցուած են 34 զեկուցումներ : Համաժողովի հինգ օրերու տեւողութեան ընթացքին, Բանտիօն վարժարանին ներքնասրահին մէջ տեղի ունեցաւ նաեւ Թեսաղոնիկէի արեւելեան մասին մէջ գտնուող հռոմէական հնութիւններու գծագրութիւններու եւ շարք մը լուսանկարներու ցուցահանդէսը :

Ահա թէ ինչ կարեւորութիւն կը ստանար Ալբակոյի դասախօսութիւնը սոյն Համաժողովի ընթացքին, որ առիթը տըւաւ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան, որ Պ. Ալբակոյի դասախօսած օրը Համաժողովին մասնակցող մասնագէտներուն ձրիօրէն բաժնէ Խաչքար եւ Հաղբատ ալպոմները, որոնք մեծապէս տպաւորեցին Հելլէն եւ օտար ճարտարապետները :

Այս Համաժողովի ընթացքին, ամիսներ, առաջ որոշուած էր որ տեղի ունենար նաեւ Հայկական ճարտարապետութեան ցուցահանդէսը, որ սակայն ծրագիրներու գրասենեակին կողմէ յետաձըգուեցաւ, հաւանաբար չխաչաձեւելու համար Թեսաղոնիկէի հնութեանց ցուցահանդէսը, որ շատ պիտի նսեմանար հայկական ճարտարապետութեան ցուցահանդէսին մօտ : Սակայն Ալբակոյի ու յունահայ Թեմի Ազգ. Կեդր. վարչութեան յարգելի ատենապետ Պ. Ներսէս Յակոբեանի կատարած աշխատանքներուն շնորհիւ յոյս կայ որ այս Նոյեմբերին կամ 1970ի Յունուար ամիսներուն Աթէնքի մէջ կատարուի հայկական ճարտարապետութեան ցուցահանդէս : Պ. Ալբակօ կը տեղեկացնէր նաեւ, որ 1969ի Հոկտեմբերի 28ին ցուցահանդէսը պիտի բացուէր Իտալիոյ Պարի քաղաքին մէջ, իսկ 1970ի Ապրիլին, պիտի մեկնի Արժանթին, տեղի Ազգ. Իշխանութեանց հրաւէրով ցուցահանդէսներ տալու համար Պուէնոս Այրէսի եւ Լա Բազի մէջ :

Մեր փափաքն է, որ միշտ յաջողութեամբ պսակուին Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան, Միլանի Ազգ. Մարմիններու եւ Բազմարուեստից Ակադեմիայի համագործակցութեամբ տեղի ունեցող ցուցահանդէսները, հայկական ճարտարապետութեան ոսկի անցեալին ծանօթացնելու համար Հայ եւ օտար բազմութիւնները : Այս առթիւ պիտի առաջարկէի, որ Մերձաւոր Արեւելքի արաբական երկիրներու եւ Պարսկաստանի Ազգ. Իշխանութիւնները նախաձեռնարկ ըլլային իրենց ապրած երկիրներուն մէջ եւս կրկնելու այս սքանչելի ցուցահանդէսները, որոնք արդար հպարտութեամբ կը լեցնեն մէն մի Հայու սիրտը եւ օտարները կը հրաւիրեն ճանչնալու Հայ մշակոյթի թանկագին արժէքները :

ՎԱՐԴԱՆ Ծ. Վ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ւաքական կեանքի եւ ընդհանրական ճիգերու մէջ հարկ է նախ դրականը տեսնել, գնահատել ու յարգել, ապա միայն բացասականը քննադատել՝ ՇԻՆԵԼՈՒ ԱԶՆԻՒ ԿԻՐՔՈՎ մը եւ ո՛չ թէ ՔԱՆԴԵԼՈՒ ՄՈԼՈՒՑՔՈՎ...

×

Մինչ Հայր Պզտիկեան կը լուսանկարէր մեզ Հայր Զրադեանի հետ՝ Ալիշանի խըցիկէն ներս բեկբեկող վերջալուսային շողերու մէջ, պատէն առկախ Ալիշանի կենդանագրէն ներումի քա՛ղցր ակնարկ մը կը պարուրէր իմ ամբողջ էութիւնը...

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Ամերիկայի Էսաեան Սանուց Միութիւնը, նախաձեռնած է, մօտ ատենէն, հրապարակային հանդիսութեամբ մը, մեծարանքի ու յարգանքի տուրք մը ընծայել, վաստակաւոր մտաւորական Յ. Ճ. Սիրունիի, իբր Էսաեանի նախկին ընթացաւարտ ու համանուն Սանուց Միութեան հիմնադիր :

Այն ձեռնարկը կը զուգադիպի միաժամանակ Սիրունիի ութսունամեակին զոր կը լրացնէ ան մօտաւոր ամիսներուն, ծընած ըլլալով 12 Ապրիլ 1890ին :

Երեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 22ի Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.ին ու այդ առթիւ Սիրունիի կեանքը պիտի ներկայացուի լուսարձակով, ու նաեւ պիտի պատրաստուի ալպոմ մը՝ հանրութեան մատչելի, ուր զետեղուած պիտի ըլլան, պատանեկութենէն մինչեւ այսօր՝ իրեն վերաբերեալ լուսանկարները ու զանազան հանդրուաններ ներկացնող վաւերագրեր :

Քանի ուշ չէ, կազմակերպիչ յանձնախումբը կը խնդրէ, Յորելեարին արտասահմանի բարեկամներէն եւ համակիրներէն, որպէսզի յիշեալ միութեան վարչութեան տրամադրեն, այս կապակցութեամբ ոեւէ լուսանկար կամ վաւերագիր որ իրենց մօտ կը գտնուի, զանոնք կըրկին իրենց տէրերուն վերադարձնելու յանձնառութեամբ :

Բոլոր առաքումները եւ համակրանքի արտայայտութիւնները ուղղել, յանձնախումբի անունով :

Mr. A. Honanian
140, Tyler Ave.
ISELIN — New Jersey 088000
U.S.A.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտեմբերին Իրանէն, Իրաքէն, Լիբանանէն եւ Թուրքիայէն Հայաստան ներգաղթեցին 282 Հայեր (58 ընտանիք) :

Տեղաւորուեցան Լենինական, Կիրովական, Ալավերդի, Դիլիջան, Էջմիածին, Հրազդան քաղաքներուն եւ Արարատեան դաշտի գիւղերուն մէջ :

×

Երեւանի Գաւառական դպրոցը, որ մայրաքաղաքին առաջին կրթական հաստատութիւնն է, հիմնուած է 1832 Յունուար 14ին : Նոր բացուած ցուցահանդէս մը ցոյց կուտայ դպրոցին 1832 – 1932ի հարիւր տարուան կեանքը : 1843 – 1848ին դպրոցի տեսուչը եղած է Խ. Աբովեան :

×

Հայաստանի նախարարներու խորհուրդը յատուկ քննութեան առաւ բանջարեղէններու, գետնախնձորի եւ պտուղներու ձմեռուան պաշարներուն ապահովման խիստ կարեւոր հարցը : Հաստատեց, որ Հոկտեմբեր հինգի տուեալներով միայն 7716 թոն մթերուած է, երբ ծրագիրը իբրեւ թիւ կը ներկայացնէ 42·300 թոնը :

×

Հրապարակ ելաւ «Լրաբեր»ի այս տարուան 8րդ թիւը : Շահեկան յօդուածներ են հետեւեալները՝ « Հայերու բռնագաղթը Իրան ԺԷ. դարուն» (Լ. Դանեղեան), «Արդի հայերէնի դերանուններուն մասին » (Գ. Սարգսեան) :

×

Բանաստեղծ Գէորգ Էմինի շնորհուեցաւ « Պատուոյ նշան» շքանշանը՝ գրագէտին ծննդեան յիսնամեակին առթիւ :

×

Խորհ. Միութեան ճատրակի արական բաժնի ախոյենական մրցաշարքին մէջ առաջին դիրքերու վրայ կը գտնուին Տիգրան Պետրոսեան եւ Լեւ Պոլուգայեւսկի : Երկուքն ալ ապահոված են 14 կէտ՝ 22ի վրայ :

×

Երեւանի պետական թատրոնի սրահին մէջ գիւղատնտեսական հարցերու նուիրուած նիստ մը տեղի ունեցաւ : Հայաստանի գիւղատնտեսութեան նախարարը յայտարարեց, թէ այժմ՝ երկրին մշակելի հողերուն տարածութիւնը 400·000 հեկտար է : կան 8·500 թրաքթէօր, 7·500 բեռնատար ինքնաշարժ եւայլն :

×

Երեւանի տռամաթիք թատրոնը յաջողութեամբ ներկայացուց Ժան Անույի «Մեդէա» թատերախաղը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (611)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Լուսանցոյցին սպիտակ նշոյլը երեւան հանեց Մարիուսի արիւնաթաթաւ դէմքը որ կարծես թէ գերեզմանի մը մէջ կ՝երեւար :

Աչքերը դոց, մազերը կարմիր ներկի մէջ չորցած վրձիններու պէս՝ քունքերուն կպչած, ձեռքերը կախուած եւ մեռած, անդամներն ալ ցուրտ էին եւ շուրթերուն խորշերուն մէջ թանձր արիւն կար : Վզնոցին հանդոյցին մէջ թանձր արիւն հաւաքուած էր. շապիկը վէրքին ծակերը կը մտնէր, թիկնոցին ասուին վիրաւոր մարմինին կտրուած եւ բաց տեղերը կը շփէր. Ժան Վալժան մատերուն ծայրերովը Մարիուսին զգեստները մեկուսացնելով, ձեռքերը կուրծքին վրայ դրաւ : Սիրտը տակաւին կը բաբախէր : Ժան Վալժան իր շապիկը խզտելով վէրքը որչափ որ կրցաւ, աղէկ մը կապեց եւ արիւնը հոսելէ դադրեցուց. ետքը այս աղօտ լոյսին մէջ Մարիուսի վրայ կըճկուելով որ միշտ նուաղած եւ գրեթէ անշունչ էր, անմեկնելի ատելութեամբ մը անոր նայեցաւ :

Մարիուսի զգեստները մեկուսացնելով անոր գրպաններուն մէջ երկու բան գտած էր. այսինքն պատառ մը հաց զոր առջի օրէն ի վեր մոռցած էր հոն եւ Մարիուսի թղթակալը : Ժան Վալժան հացը կերաւ եւ թղթակալը բացաւ, առաջին երեսին վրայ յետագայ չորս տողերը գտաւ զոր, ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, Մարիուս գրած էր.

«Անունս Մարիուս Փոնմէրսի է : Դիակս թող տարուի մեծ–հօրս Պ. Ժիլնորմանի տունը, Մարէ թաղին մէջ Ֆէյ տիւ Քալվէր փողոցը, թիւ 6» :

Ժան Վալժան լուսանցոյցէն եկող լոյսին շնորհիւ այս տողերը կարդաց, պահ մը խորունկ մտմտուքի գնաց՝ կիսաձայն կրկնելով. Պ. Ժիլնորման, Ֆիյ տիւ Քալվէր փողոցը, թիւ 6 : Թղթակալը նորէն Մարիուսին գրպանը դրաւ : Հացը ուտելով ուժ առած էր, ուստի դարձեալ շալկեց Մարիուսը, անոր գլուխը հոգասիրութեամբ իր ուսին վրայ տեղաւորեց եւ սկսաւ իջնել կոյուղիէն :

Մեծ կոյուղին որ Մենիլմոնթանի ձորուղիին համեմատ ուղղուած է, գրեթէ երկու մղոն երկարութիւն ունի, որուն մեծագոյն մասը սալաքարով յատակուած է :

Ժան Վալժան չունէր Փարիզի փողոցներուն անունին այն ջահը, որով Ժան Վալժանի ստորերկրեայ ուղեւորութիւնը կը լուսաւորենք ընթերցողին համար : Ամենեւին չէր դիտեր ան քաղաքին ո՛ր տեղէն անցնիլը ոչ ալ ի՛նչ ճամբայ առած ըլլալը : Միայն թէ մերթ ընդ մերթ լուսային լճակներու կը հանդիպէր եւ անոնց հետզհետէ աճող տժգունութիւնը դիտելով կը հասկնար թէ արեւը կը քաշուէր քարայատակէն եւ թէ շատ չանցած պիտի սկսէր խոնարհիլ մարը մտնելու համար. գլխուն վերեւը, սահելով անցնող կառքերուն ձայնն ալ փոխանակ առաջուան պէս՝ շարունակ լսուելու, ընդհատած եւ վերջապէս գրեթէ դադրած էր, ուրկէ հետեւցուց Ժան Վալժան թէ ա՛լ կեդրոնական Փարիզի տակը չէ եւ թէ արտաքին պուլվարներու կամ ծայրագոյն քարափներուն մերձակայ մենական տեղ մը կը մօտենար, ուր որ նուազ տուն եւ փողոց կայ, կոյուղին նուազ լուսանցոյց ունի : Մթութիւնը կը թանձրանար Ժան Վալժանին բոլորտիքը : Բայց եւ այնպէս շարունակեց իր ճամբան՝ մութին մէջ խարխափելով :

Այս մթութիւնը յանկարծ սոսկալի մըթութիւն մը եղաւ :

ԳԼՈՒԽ Հ.

ԽՐՈՒՏԸ

Ժան Վալժան տղմային խրուտի մը առջեւ կը գտնուէր :

Այս տեսակ փլումներ այն ատեն ստէպ կը պատահէին Շան զ՝Էլիզէ ստորերկրին տակ, որ իր անդիի ծայրը ծորականութեան պատճառաւ քարուկիրէ շինութեանց դժուարաւ կը յարմարէր եւ ոչ այնքան կը պահպանէր ստորերկրեայ շէնքերը : Շան զ՝Էլիզէի ստորերկիրը Սէն Ժորժ թաղին աւազներէն իսկ աւելի լոյծ է, որոնց կարելի եղաւ յաղթել պինդ շաղախով եւ քարացող կիրով. աւելի լոյծ է նաեւ Տէ Մարթիր թաղի կազէն ապականած կաւուտ խաւերէն, թէեւ այս կաւուտ խաւերը այնքան լոյծ էին որ Տէ Մարթիրի կոյուղիին քովէն ձուլածոյ խողովակի մը միջոցով միայն կարելի եղաւ ճամբայ մը բանալ :

1836ին Սէնթ Օնորէ արուարձանին տակ վերստին շինուելու համար երբ քանդուեցաւ այն քարաշէն հին կոյուղին, ուր հիմա մտած կը տեսնենք Ժան Վալժանը, շարժուն աւազը, որ Շան զ՝Էլիզէի ստորերկիրն է մինչեւ Սէն՝ այնքան արգիլեց շինութիւնը, որ կոյուղին հազիւ հազ վեց ամսուան մէջ կրցաւ շինուիլ եւ մեծ դանդատներու տեղի տուաւ ափնաբնակներու մանաւանդ ապարանք եւ կառք ունեցող ափնաբնակներու կողմէն :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

տական յարաբերութիւնները Լիբանանի հետ : Նախագահ Նասր գիր մը ուղղեց Լիբանանի նախագահին, որով իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ ստեղծուած կացութեան համար :

Մինչ արաբական աշխարհը մոռցած էր հասարակաց թշնամին, ժահր կը թափէ Լիբանանի վրայ, անդին, այս երկրին մէջ Արաբներ փորձեցին ցոյցեր կատարել Պէյրութի մէջ: Կացութիւնը աւելի եւս բարդացաւ, երբ նշանակուած վարչապետը՝ Քարամէ, հրաժարեցաւ կառավարութիւն կազմելու իրեն յանձնուած պաշտօնէն :

Նախագահ Հելու Արաբական աշխարհի խորհրդաժողով մը պահանջեց՝ լուծելու համար այս բարդ, այլ միանդամայն ծանր հարցը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշակ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արա Աբէլեան – Պօղոսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտեմբեր 26) առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier (Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 535-00-18 :

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դպրաց դասը եւ երգչախումբը կը ծանուցանեն հասարակութեան թէ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ բազմաձայն Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ողբացեալ փոխ դպրապետ Խաչիկ Նշանեանի համար: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան իրենց Տէր Հօր Թովմաս քհնյ. Մինասեանին բարի յիշատակին, կը նուիրեն 30 Ֆրանք եկեղեցիին եւ քսան Ֆրանք ալ Յառաջին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբ. Հայր. միութեանս Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Կիրակի տեղւոյս Հ. Բարեգործականի սրահին մէջ, առաւօտեան ժամը 11ին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՆՈԹՐ ՏԱՄ ԿԸ ԼԱ ԿԱՌՏ

Մարսէյլի Հայ գաղութին 37րդ ուխտագնացութիւնը դէպի Նոթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի ժամը ճիշդ 11ին :

Գերապայծառ Յովհաննէս Թ. Ծ. Վ. Զուխաճեան, Պուշ տիւ Բոնի եւ Վառի նահանգներուն Հայ Կաթողիկէից հոգեւոր պետը, իր թագադրութեան անուանումին առաջին տարին ըլլալով, նոյն տաճարին մէջ առաջին անգամ Հայրապետական ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուացնէ ու պիտի քարոզէ (Ֆրանսերէն եւ հայերէն):

Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ գաղութը:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի տօն Գիւտ Խաչի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Զարեհ վրդ. Թօփալեան :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ շուքով: Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին :

Երգ, պար, նուագ, արտասանութիւններ : Տոհմային պարեր Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ :

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք: Առատ կեր ու խում: Համադամ աղանդներ: Հայկական տաք մթնոլորտ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԵԱՂԸՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ : Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, խմբապար, մենապար, եւ կենդանի պատկեր մը, առնուած Ազգ. եւ յեղափոխական կեանքէ :

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ ժամը 3ին, Մշակոյթի տունը, (17 Բիւ Պլէօ) : Օրակարգ.— Պատգամաւորական ժողով եւ պատգամաւորի ընտրութիւն :

Ժամը չորսնին կը սկսին նիստ մը եւ ներկաներուն թիւը օրինաւոր կը համարուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (25 Հոկտեմբեր) ժամը 3ին, Ահարոնեան Ակումբը 26 Բիւ Տէ Քոնվալէսան, կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կռընոպլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Հոկտ. 26ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ նեկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ երեքին Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Կը խնդրուի մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն որ անպայման ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին եւ սիրով կը հրաւիրուին, նոյնպէս ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները անխտիր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը՝ միութեան բոլոր անդամները կը հրաւիրէ կարեւոր ընդհ. ժողովի մը, այս Կիրակի (26 Հոկտեմբեր), առաւօտեան ժամը 10ին, Միութեան կեդրոնատեղին, Պառ Տիւ Կլոպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի տասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 5ին Լուի ԺԵ. սրճարանը :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Ուրբաթ (Հոկտ. 24), իրիկուան ժամը 20·30ին, Տիկին Ղուկասեանի բնակարանը, 25 Բիւ Արիսթիտ Պրիան, Իսկ լէ Մուլինօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 30), երեկոյեան ժամը 8·30ին Փաշայեանի սրճարանը, 136 Բիւ Էթիէն Տօլէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները անխտիր այս Երեքշաբթի (28 Հոկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը : 295 Բիւ Պուալօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU
GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ARMEN DABAGHIAN**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE
Auteur - Compositeur - Interprète
(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN
et ses danseurs du « Shéhérazad »
Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL
ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE

MARC LAFERRIERE
et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու
Հոկտեմբեր 25ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս

HOTEL SPLENDID շքեղ սրահներուն մէջ

ORCHESTRE ROBERT DENANS

Հայկական պարեր եւ անակնկալներ

Հ. Յ. Դ.

ԼԱ ՓՈՄ – ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը Կիրակի (26 Հոկտ.) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, ընկ. Միհրան Նագաշեանի բնակարանը (53, Ավընիւ տը Միրամաս, Լա Փոմ): Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, հին հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ թաղիս հոգեւոր հովիւ նորընծայ քհնայ. Նշան Գույումճեան իր անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 – 17 տարեկան երիտասարդ մը, որ Ֆրանսերէն գիտնայ եւ աշխատանքի իրաւունք ունենայ : Դիմել՝

ETS. CHEDIK
Bonneterie en gros
285, Rue St. Denis, Paris
Tél. GUT. 62-80

WEEK-END à BRUXELLES

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու օր լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 1ին: Հաւաքուիլ ժամը ութին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ, 8·15ին Կառ Տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ եւ 8·30ին՝ Սքուառ Մոնթոլոն :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ, Մօ, Վիլէռ-Քոթըռէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ, (ճաշ ճամբու ընթացքին) Մոնս : Ժամանում եւ տեղաւորում Շերս պանդոկը : Քաղաքի այցելութիւն (մեծ փլասը, Մանըքէն փիս եւ տեսարժան վայրեր) ճաշ պանդոկը, իրիկունը՝ ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 2, առաւօտը ազատ, ցերեկուան ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթըրլօ, այցելութիւն պատմական ռազմադաշտին: Ապա վերադարձ դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը իրիկուան ութին ատենները :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը: Ամէն արձանագրութեան պէտք է ընկերանայ 30 Ֆրանքի կանխավճար մը եւ մնացեալը՝ մեկնումին օրը :

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 25 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11648 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.648

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Մինչ կը յուսացուէր, որ Լիբանանի մէջ անցեալ Ապրիլ 23ին ծայր տուած տագնապը իր լուծումը պիտի գտնէր Հոկտեմբերին, ընդհակառակն այսօր, վեց ամիս ետք, աւելի ծանրացած է անիկա, մտահոգիչ ըլլալու աստիճան :

Պաղեստինցիներու դիմադրական կազմակերպութիւնները են տագնապին գլխաւոր պատճաը : Իսրայէլի դէմ կռուելու համար անոնք կ'ուզեն օգտագործել սահմանակից երկիրները,— Յորդանան, Սուրիա, Եգիպտոս (Կազայի շրջան) եւ Լիբանան :

Տարակոյս չկայ, որ իբրեւ արաբ հայրենասէր, այս բոլոր երկիրներն ալ բարեացակամ աչքով կը դիտեն Ֆէտայիներու գործունէութիւնը : Սակայն մինչեւ որոշ աստիճան :

Յորդանանի թագաւորը քանիցս վէճ ունեցաւ անոնց հետ, արգիլելու համար անոնց յարձակողական ձեռնարկները Իսրայէլի դէմ իր հողամասին օգտագործումով : Իսրայէլ մէկի դէմ տասնապատիկ վնասներ կը հասցնէր յորդանանեան գիւղերուն, Ֆէտայիներու ապաստան դարձած ըլլալու պատրուակին դէմ :

Նոյնպէս Սուրիա զսպողական միջոցներու դիմեց Ֆէտայիներու դէմ, երբ անոնք չափը անցուցին՝ անսաստելով կառավարութեան ազդադարութեանց : Սուրիա, ինչպէս Յորդանան, ամէն բանէ առաջ նկատի ունէին իրենց ազգային շահերը :

Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը եւս սահմանափակեց Ֆէտայիներու գործունէութիւնը իր հողամասերուն վրայ : Նաև Եգիպտոս գերադաս կը համարէր իր տեղական շահերը :

Երբ այս է կացութիւնը Իսրայէլի սահմանակից երեք արաբ – իսլամ երկիրներուն մէջ, անհասկնալի է Պաղեստինի Ազատագրական Կազմակերպութեան բռնած անհաշտ դիրքը Լիբանանի հանդէպ :

Հակառակ Պէյրութի կառավարութեան ազդարարութեանց, Ֆէտայիները տուն տեղ եղած Լիբանանի հարաւային սահմանի դիւղերուն մէջ, կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը Իսրայէլի դէմ, պատճառ դառնալով այս վերջինի փոխվրէժի յարձակումներուն :

Լիբանանի զինուորական իշխանութիւնները պարտաւորուեցան զինեալ ուժի դիմել Պաղեստինցիներու դէմ, որոնք պետութեան մէջ պետութիւն կազմելու ձգտումներ սկսեր էին ցոյց տալ վերջերս, վտանգելով երկրին անկախութիւնը :

Գնահատելի երեւոյթ է, որ Բաշիտ Քարամէի հրաժարեալ կառավարութիւնը ամբողջ վեց ամիս կրցաւ հաւասարակշռութիւնը պահպանել Լիբանանի մէջ : Քրիստոնեայ եւ իսլամ կրցան ապրիլ համերաշխ, ըստ առաջնոյն, սանձ դնելով իրենց նախասիրութեանց, յանուն երկրի անկախութեան ու խաղաղութեան :

Մինչ քրիստոնեաները բացարձակ կերպով կողմնակից են Լիբանանի չէզոքութեան, իսլամներու որոշ մէկ մասը կը ջատագովէ Պաղեստինցիներու ազատ գործունէութիւնը Իսրայէլի սահմանակից հողերուն վրայ :

Այժմ ներքին տարակարծութեանց վրայ աւելցած է նաեւ արտաքին ճնշումը : Սուրիա փակած է Լիբանանի հետ իր սահմանները : Ֆէտայիներ յարձակած են լիբանանեան երեք մաքսատանց վրայ, տեղի տալով արիւնալի բախումներու : Լիբիա ետ կանչած է Պէյրութի իր դիւանագիտական ներկայացուցիչը : Պաղտատի մէջ ցոյցեր տեղի ունեցած են Լիբանանի դէմ : Արդէն Իրաքի կառավարութիւնը անցեալ Սեպտեմբեր մէկին վերջնագիր ուղղած էր օդափոխութեան համար Լիբանան գտնուող իր հպատակներուն 48 ժամուան մէջ վերադառնալու իրենց երկիրը, հակառակ պարագային սպառնալով քաղաքացիութենէ զրկել զիրենք : Լիբանանի եկամուտին համար կարեւոր աղբիւր մը կը կազմեն զբօսաշրջիկները :

Ներքին եւ արտաքին այս ճնշումներէն զատ կայ նաեւ երրորդը՝ Իսրայէլի ըսպառնալիքը՝ պատժելու Լիբանանը, եթէ թոյլ տայ Պաղեստիցի Ֆէտայիներու տեղաւորումը իր սահմանամերձ հողերուն վրայ :

Երեք կողմէ նեղը դրուած՝ Լիբանան կը բոլորէ ծանր տագնապի շրջան մը :

Ամէն կողմէ իր անկախութեան սպառնացող վտանգները նախատեսելով է անշուշտ, որ Հոկտեմբեր 12ին ամերիկեան կառավարութեան պաշտօնական բանբերը՝ Սիսքօ՝ յայտարարեց թէ Ուաշինկթըն պիտի պաշտպանէ Լիբանանի անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը :

Իսրայէլի կողմէ Պէյրութի օդակայանին դէմ կատարուած յարձակումէն ետք Զօր. տը Կոլ պաշտօնապէս յայտարարած էր, որ Ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի պաշտպանէ Լիբանանի անկախութիւնը :

Ուրեմն երկու մեծ պետութեանց պաշտպանութեամբ Լիբանան պիտի յաղթէ նաեւ ներկայ ծանր տագնապին :

Բաշիտ Քարամէի վերջնական հրաժարումով դիւրին պիտի չըլլայ գտնել քաղաքական ուրիշ դէմք մը, որ յաջողի փարատել ներքին տարակարծութիւնները եւ կազմէ ազգային միութեան դահլիճ մը :

Կը յուսանք սակայն, որ լիբանանեան հայրենիքի անկախութեան սէրը ի վերջոյ պիտի ստեղծէ համերաշխութեան մթնոլորտ մը՝ հնադարեան Փիւնիկէի հողերուն վրայ, մայրիներու զովացնող հովանիին տակ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՎՏԱՆԳՈՒԱ՞Ծ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ « ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ » ՎՐԱՅ Է

Քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Լիբանանի վրայ : Այժմ հարց կը տրուի, թէ այս փոքրիկ երկիրը, որ կը գտնուի Միջերկրականի ափերուն վրայ, պիտի յաջողի՞ հողմացրիւ ընել քամին, որ բուռն ուժգնութեամբ մը ծայր տուաւ արաբական աշխարհի գրեթէ բոլոր կողմերէն :

Ներկայիս կը տիրէ այն վարկածը, որ տեղի ունեցածը Սուրիոյ կողմէ նախաձեռնուած դաւ մըն է լոկ՝ վերջ տալու Լիբանանի խորհրդարանական եւ ժողովրդավարական կեանքին :

« Լը Մոնտ»ի Պէյրութի թղթակիցը՝ Էտ. Սաապ, որ լաւատեղեակ է արաբական ներքին իրադարձութիւններուն, կը գրէ թէ՝ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնները քանի մը շաբաթ առաջ տեղեկացուցած են Լիբանանի համապատասխան մարմիններուն, որ մեծ տարողութեամբ դաւ մը կը պատրաստուի Պէյրութի դէմ : Արդարեւ, Լիբանանի ձախակողմեան կազմակերպութիւնները, Սուրիոյ դրդումներուն ձայն տալով, գաղտնի կերպով ծրագրած են մեծ գործողութեան մը ձեռնարկել պետութեան դէմ և, նոյնիսկ, փորձել տէր դառնալ իշխանութեան :

Այս ծրագրին զօրավիգ կեցած են այսպէս կոչուած յառաջդիմական երկիրները՝ Սուրիա եւ Իրաք, իսկ խոստացած է իր մասնակցութիւնը բերել շարժումին Պէյրութէն ետ կանչելով իր դեսպանը : Ինչ կը վերաբերի Եգիպտոսի, Գահիրէ նախ դէմ կեցած է այս միտքին, սակայն, յետագային, խոստացած էր իր օժանդակութիւնը բերել, որպէսզի Լիբանան՝ լաւ ճամբու մէջ հաստատուի :

Շարժումը ծայր պիտի տար, երբ բախումներ տեղի ունենային լիբանանեան ուժերու եւ պաղեստինցի արձակաղէններու միջեւ :

Արդէն, Պէյրութի զինուորական իշխանութիւնները, անդրադառնալով վերջին կռիւներուն, դիտել կուտան, թէ «անպատասխանատու քոմանտներ դժուարութիւններ յարուցանած են Ֆէտայիներու եւ իշխանութիւններուն միջեւ » : Կռիւները տեղի ունեցան, կ'աւելցնեն նոյն իշխանութիւնները, երբ Ֆէտայիները մերժեցին հնազանդիլ բանակի հրամաններուն :

Ամերիկեան ծանօթ յայտարարութիւնը, ըստ որուն Ուաշինկթըն կ'ապահովցընէր Լիբանանի ամբողջականութեան պահպանութիւնը եղաւ, երբ այս վերջիններուն գաղտնի սպասարկութիւնները լուր ունեցան ծրագրուած դաւին մասին :

Առջի օր, համայնավար, պաասական ազգայնական Արաբներ եւ ծայրայեղ ձախակողմեան ուսանողներ փորձեցին ըմբոստութիւն մը կազմակերպել Թրիփոլիի մէջ : Ծրագիրը ի դերեւ ելաւ, շնորհիւ շուտով հաստատուած լուսարդելին եւ ապահովութեան ձեռք առած միջոցներուն :

Այժմ, Լիբանանի մէջ հաստատուած է պատերազմական վիճակ՝ առաջքը առնելու համար արիւնահեղ ցոյցերու եւ բախումներու :

Ռաշիտ Քարամէ, որ պաշտօն ունէր նոր կըառավարութիւն մը կազմելու, ինչպէս յայտնի է, հրաժարեցաւ իրեն յանձնուած պարտականութենէն : Այս վերջինը բացատրելով իր հրաժարման դրդապատճառը, դիտել տուաւ, թէ անձ մը չի կրնար պատասխանատուութիւն ըստանձնել հարցի մը մէջ, ուր իր կարծիքը չէ առնուած :

Մահմետական սիւննի աղանդի պետին՝ միւֆթիի տան մէջ, որոշում տրուեցաւ պոյքոթի ենթարկել վարչակարգը, ցորչափ իշխանութիւնները չեն ընդունիր զօրավիգ կենալ Ֆէտայիներու շարժումին :

Որոշում տուած են մահմետական առաջնորդները, որոնցմէ շատեր պետական դէմքեր են :

Այսուհանդերձ վերջին լուրերու համաձայն, կը թուի թէ կացութիւնը մեղմացած է, տրուած ըլլալով, որ Պաղեստինցիները վերջին պահուն ազատ արձակեցին լիբանանցի մաքսային քսան պաշտօնեաները, որոնք գերի բռնուած էին առջի օր : Աւելցնենք միեւնոյն ատեն, որ սուրիական զօրագունդեր դիրք բռնած են Լիբանանի սահմանային գիծերուն վրայ :

Ուաշինկթընի արտաքին նախարարութեան բանբերը՝ Ռոպըրթ Մաք Քլոզքի յայտարարեց, թէ «մօտէն կը հետեւին անցուդարձերուն » :

×

Հայֆայի մէջ վերջին երկու օրերու ընթացքին հինգ – վեց պայթուցիկներ քանդեցին բնակութեան քանի մը շէնքեր : Սպաննուեցան քանի մը հոգի, իսկ վիրաւորուեցան տասնեակ մը անձեր :

Պայթուցիկները զետեղուած էին տուներու վէմերու տակ՝ արաբ ահաբեկիչներու կողմէ :

Թէլ Ավիվ յայտարարած է թէ չեղեալ պիտի համարի Լիբանանի հետ զինադուլը եթէ շփոթութիւնը շարունակուի եւ կացութիւնը ի նպաստ Պաղեստինցիներուն դառնայ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԲ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ՃԱՌ ԿԸ ԽՕՍԻՆ...

Մոնտ կը կարդա՞նք : Խօսքը անշուշտ մեր «Մոնտ»ին մասին է որ ինչե՛ր, ինչե՛ր կը պատմէ այս աշխարհիս բաներէն ...

Ատենէ մը ի վեր հոն նոր ստորագրութիւն մը կայ՝ Վաչէ : Ո՞վ ըլլալը չենք գիտեր : Կարեւոր ալ չէ : Բայց մարդը, հաւանօրէն կամ քահանայ է, կամ վարդապետ, կամ ինչո՞ւ չէ ... պատուելի : Վասնզի ասոնցմէ մէկը միայն կրնայ ճառեր լսել ... Անդենականէն :

Աւելի պարզ խօսինք եւ ըսենք թէ բանն ինչո՞ւմն է : «Իր անկիւնէն», մարդը ճառ մը լսեր է, զոր խօսեր է Վահան Նաւասարդեան «1956ի աշնան, Պէյրութի Ռիվոլի սրահին մէջ Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ կազմակերպուած հանդէսին » : Ու մեր Պ. Վաչէն կը գտնէ թէ Վահան Նաւասարդեան « արտառոցութեան բոլոր սահմանները խորտակողը եղեր է », չանդրադառնալով որ, արտառոցութեան սահմանները խորտակող մը կայ այս պատմութեան մէջ, բայց անունը Վահան չէ ... վասնզի առնուազն արտառոցութիւն է Ռիվոլիի բեմէն ճառ խօսիլ տալ 1956ի աշնան մէկու մը, որ մեռած է 1956ի գարնան (Յունիս 24) ... : Բայց չէ՞ որ մարդը կը պատմէ թէ իր վարժապետէն սորվեր է որ երբ խօսիս՝ «բնաւ չամչնաս, բնաւ չշփոթիս ... դրդումի մը արտի առջեւ երեւակայէ ինքզինքդ » : Ու մարդը դասը լաւ սերտած, բնաւ չամչնար, բնաւ չի շփոթիր, միշտ դդումներ երեւակայելով դիմացը, ուկնդիր ըլլայ թէ ընթերցող, ու ... յարութիւն առնել կուտայ մեռելներուն : Եւ ի՛նչ Յարութիւն :

ՍԵԴԱ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԷԼԻ գրական մրցանակը տրուեցաւ իրլանտացի Ֆրանսագիր հեղինակ՝ Սամուէլ Պէքէթի : Իր ծանօթ գործն է՝ « Կոտոյին սպասելով», որ առաջին անգամ բեմադրած է 1953ին փոքր թատրոնի մը մէջ եւ պիտի դառնար մեծ յաջողութեան տիրացած թատրերգութիւն մը : Պէքէթ գիտակից դարուս անձկութեան մաս կը կազմէ «պատգամ» ունեցող հեղինակներուն, որոնք բան մը ունին ըսելիք : Պէքէթի կանչն է՝ մարդը իր բացարձակ մերկութեան եւ առանձնութեան մէջ :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը կ'ուզէ տիրանալ Փիքասոյի նշանաւոր Կերնիքա պաստառին, որ նկարիչին կողմէ պահ դրուած է Նիւ Եորքի Արդիական Արուեստի թանգարանը : Ծանօթ է որ Փիքասօ այս պաստառը պատրաստած է հանրապետական կառավարութեան պատուէրով Փիքասօ չէ ալ ստացած իր ուղած գինին ամբողջութիւնը) 1937ի միջազգային տօնավաճառին համար : Կերնիքա կ'ոգեկոչէ այդ անունը կրող քաղաքին ռմբակոծութիւնը քաղաքացիական պատերազմին ատեն, գլուխ գործոց մը կը նկատուի որու ողբերգական բնոյթը ալ աւելի շեշտուած է միայն սեւ – ճերմակի գործածութեամբ : Ֆրանքօ տրամադիր է որ այդ պաստառը տեղ գտնէ Մատրիտի նոր կառուցուող արդիական արուեստի թանգարանը, պայմանաւ որ Փիքասոյի համաձայնութեամբ ըլլայ :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սեպտեմբեր 16ին, Երեքշաբթի օր, Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Ստեփան Ալաջալեանը կարգադրեր էր որ առաւտեան ժամը 11ին, իրենց կեդրոնատեղի տան մէջ հանդիպում մը ունենանք երեւանաբնակ հայ գրողներու հետ :

Գրողներէն ոմանց հանդիպելը ու ծանօթացնել էի արդէն, ու անհամբեր էի հանդիպելու համար նաեւ միւսներուն , ո – րոնց մեծամասնութեան գործին ու նաեւ նկարներով ներկայացուած դէմքին ծանօթ էի :

Լուսաբացին , չաքար խոստացուած տղու մը պէս առաւօտ կանուխ արթնցայ : Մեր ննջարանի լայնաբաց պատուհանէն դուրս — ուրիշ տեղ ըսած եմ թէ Հայաստանի մէջ մժեղ ու ճանճ չկայ՝ չըլլար պետութեան ձեռք առած կան – խարդելիչ միջոցներուն — երկինքը , ճիշդ մեր գլխուն վերեւ , կապոյտ էր· իսկ հեռաւոր հորիզոնին վրայ մոխրագոյն մը – չուշ մը , անշարժ պառկած էր :

Խորհեցայ Արարատի մասին : Հաւա – նաբար հիմա անոր կատարն ալ խրուած է կապոյտին մէջ ու փէչերը մշուշով պատուած են , ըսի ես ինծի :

Ցետոյ խնամքով ածիլուեցայ , մաք – րուեցայ , փողկապ դրի ... Ցաճախ տեր – վիչվարի կ'երեւայի Երեւանի փողոցնե – րուն մէջ : Քննութիւն տալու պատրաս – տուող աշակերտի մը պէս կը զգայի : Ինչո՞ւ , չգիտեմ : Մահճակալիս եղրին նստած , բացի այն ծոցատետրը , որուն վերջին երկու էջերուն վրայ արձանագրեր էի անունները այն գրողներուն , որոնց հանդիպելու յոյսն ու փափաքը ունէի· աւելի քան յիսուն անձ :

Ատուած իմ , ի՛նչ բախտաւորութիւն որ չատ են ... Ու դեռ վստահօրէն , կազմած ցանկս ամբողջական չէ , ու անկէ դուրս կը մնան բազմաթիւ մոռցուածներ ու տաղանդաւոր նորեր :

Կը յիշեմ որ , երբ մեր անուշ Համաս – տեղը մահացաւ , ամէն կողմէ նամակներ սկսան տեղալ ցաւակցութիւն արտայայտող՝ ու նաեւ խրատ ու մաղթանք :

— Լաւ հոգ տարէք դուք ձեզի ... Հատնելու վրայ էք ... Քանի՞ հոգի մնացիք ... Եթէ դուք ալ երթաք՝ տեղերնիդ բռնող չկայ :

Իսկ հո՞ս· օրհնեալ ըլլայ հայ մօր մկը – քը : Ամէն օր նորեր կը հասնին : Մեզ ու մեր հայրենիքին համար ի՛նչ բախտաւորութիւն :

Արագ ու արքայավայել նախաճաշէ մը ետք , թաքսի մը կը կանչեմ ու կ'ըսեմ որ դիս տանի Հայաստանի Գրողներու Տունը :

Վարորդը ճամբան խօսքի կը բռնուի հետս ·

— Հայրիկ ջան , ո՞րտեղից էք :

— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներից Նիւ Եորքից :

— Հայաստանը դո՞ւր է գալիս ձեզ :

— Այո՛ , շա՛տ :

— Ես բոլորը որ տեսնում էք , վերջին քսան տարում է չինուել :

— Այո՛ , տեսնում եմ ու հիանում : Աչխատել էք , աքնել , քար քարի վրայ դրել , ձորերից ջուր էք բարձրացրել ու ղեները ոռոգել , իսկ մենք հեռուից դի – տել ենք ձեզ ու երբեմն քննադատել ու երբեմն ալ՝ ծափահարել ...

— Ամերիկայում դուք հայերէն դըպ – րոց ունէ՞ք :

— Ամերիկայում մենք միայն երկու ա – մէնօրեայ դպրոց ունենք , միւսները մի – օրեայ են :

— Կարծում էք էդքանը կը բաւէ՞ :

— Չենք կարծում թէ կը բաւէ · աշխատում ենք նորեր բանալ :

— Դուք գաւակներ ունէ՞ք :

— Երկու հատ :

— Նրանց ուսման համար որքա՞ն էք վճարում :

— Մինչեւ նրանց 16 տարեկան լինելը ուսումը ձրի է եւ պարտաւորիչ :

— Բա՛··· իրա՞ւ ես ասում :

— Իրաւ եմ ասում :

Երեւութապէս հասանք Գրողներու Տան առջեւ , որովհետեւ կառքը կանգ առաւ · վճարեցի ու ելայ կառքէն դուրս :

Սիրոս քիչ մը արագ կը բաբախէր : Արդեօք որո՞նք եկած են , անցաւ մըտքս :

Լաւ չեմ յիշեր , բայց կարծեմ գրողներու հաւաքատեղին բարձրանալու համար սանդուխներէն մագլցեցայ :

Սենեակին մէջ , մուտքին դիմաց , սեղանի մը եաեւ նստած էր «Եղէգները չը – խոնարհուեցին » աղուոր հատորներու հեղինակ Ստեփան Ալաջալեանը , ու իր քով՝ ծանրախոհ Եղ· Թումիչեանը : Հոն էին Մեծդի Տարօնցին , Սարմէնը (բարակուկ մարդ մը) , Ռաֆայէլ Արամեանը , երկարաեաեւ հիւանդութենէ մը եաք ա – պաքինման ճամբուն վրայ գտնուող Ստեփան Կուրտիկեանը եւ կարգ մը ուրիշներ , որոնք , թող ներեն իրենց անուն – ները մի առ մի չյիշելուս համար :

Կը ծանօթանանք բոլորին հետ ու զո – րովով կը սեղմենք իրենց ձեռքը :

— Նիւ Եորքէն Պարոն Արամ Հայկազ :

Գէչ կացութիւն կը ստեղծուի մտքիս մէջ : Ինծի կը թուի , թէ «պարոն»ը պատուար կը բարձրացնէ մեր մէջ :

— Որքան որ դիտեմ , պարոն կալուածատէր կը նշանակէ , կ'ըսեմ խօսքս ընդհանուրին ուղղելով , իսկ ես կալուածատէր չեմ· ինչո՞ւ ինծի ալ ընկեր չէք կանչեր :

Սառը կը հալի :

Մօտ մէկ ժամ սրտաց զրոյց կ'ունենանք : Սուրճ ու քոնեակ կը հրամցնեն : Իրենց զվխաւոր մտահոգութիւնը Սփիւռքի Հայութեան պահպանման չուրջ կը դառնայ : Ի՞նչ կարելի է ընել զանոնք փրկելով հայրենիքին կապելու համար : Առիթը կ'օգտագործեմ միտքս զրած բո – լոր բաները ըսելու , պարպուելու հա – մար :

Ուրախութիւն լուրեր ալ կուտամ , հա – յաստանի պետութիւն ըլլալը , միջազգային ականաւոր դէմքեր տալը , չինարա – րական իրագործումները մեր նոր սե – րունդին մէջ զրեթէ սրբած են ստորակայութեան զգացումը , հիմա ա՛լ չեն ա – մչնար իրենց Հայութիւնը ճակատագոյ յայտարարելէ , «սթարվինկ արմէնիընս» անպատուաբեր որակումը ա՛լ մոռցուած է , ալ Հայը ռումանացիին հետ չի չփոթուիր , հայրենիք ունենալը ինքնին , որոշ չափով , պատուար է այլասերման դէմ : Այսուհանդերձ , այն բոլոր երկիրներուն մէջ , ուր տիրող տարրը իր քաղաքակրթութեամբ բարձր է Հայերէն , ձուլման վտանգը կայ , իսկ հոն , ուր իրենց քա – ղաքակրթութեան աստիճանով բարձր են Հայերը տիրող տարրէն , համեմատաբար վտանգը նուազ է , որովհետեւ ոչ ոք չուզեր իր հայրենի բոյնը լքելով փոխադրուիլ օտարի փարախը :

Գլխու չարժումներով հաւանութիւն կը յայտնեն ու կ'ուզեն դիտնալ , թէ Հայերու վարկը ինչպէս է Ամերիկայի մէջ : Քանի՞ ամէնօրեայ վարժարան ունինք , ե՞րբ պիտի յաջողինք անոնց թիւը բար – ձրացնել եւայլն , եւայլն :

Սեղանին վրայ կուգայ նաեւ Սփիւռքի ու Հայրենիքի միջեւ կապերը ամրացնելու հարցը :

Կը պատասխանեմ թէ Մշակութային կապի Կոմիտէն օգտաչատ գործ կը կատարէ այդ ուղղութեամբ , նոյնպէս եւ Սփիւռք զրկուած մտաւորականներն ու արուեստագէտները , բայց գրականութեան , տպագիր խօսքով կատարուած յարաբերութիւնը , հաւիւ թէ որեւէ օգտակարութիւն ունենայ նոր սերունդին վրայ , քանի որ անոնք չեն կրնար կարդալ զանոնք : Աւելին· տարեցներն անգամ , չատ պարագաներու մէջ բաւարար չափով չեն օգտուիր անոնցմէ : Էջերը խճողուած են , գիրերը մանր , մելանը թոյլ , իսկ մեր աչքերը տկարացած են , յոգնած : Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք նաեւ ուղղագրութեան հարցը : Ես աւելի արագ ու դիւրութեամբ կը կարդամ անգլերէնը , քան իմ մայրենի լեզուս ըլլալու կոչուած ձեր ուղղագրութեամբ գրուած , ձեր կողմէ ուղարկուած գրքերն ու գրականութիւնը : Իրաւ է , այդ պատճառով չատ բանէ կը գրկուիմ , բայց այսքան տարի է դեռ չկրցայ վարժուիլ այդ ուղղագրութեան ...

Ըսի ու սպասեցի :

Լռութիւն տիրեց :

Ցետոյ մէկը ըսաւ , որ « եթէ Արամ Հայկազն իսկ կը դժուարանայ , ալ ի՛նչ ըլլալու է միւսներու վիճակը » :

— Ներեցէք որ «ձեր» ըսի , խօսք առի ես , երբ մենք բոլոր հոգիով դէմ ենք քի Հայութեան պահպանման չուրջ կը դառնայ : Ի՞նչ կարելի է ընել զանոնք փրկելով հայրենիքին կապելու համար : Առիթը կ'օգտագործեմ միտքս զրած բո – լոր բաները ըսելու , պարպուելու հա – մար :

Ուրախութիւն լուրեր ալ կուտամ , հա – յաստանի պետութիւն ըլլալը , միջազգային ականաւոր դէմքեր տալը , չինարա – րական իրագործումները մեր նոր սե – րունդին մէջ զրեթէ սրբած են ստորակայութեան զգացումը , հիմա ա՛լ չեն ա – մչնար իրենց Հայութիւնը ճակատագոյ յայտարարելէ , «սթարվինկ արմէնիընս» անպատուաբեր որակումը ա՛լ մոռցուած է , ալ Հայը ռումանացիին հետ չի չփոթուիր , հայրենիք ունենալը ինքնին , որոշ չափով , պատուար է այլասերման դէմ : Այսուհանդերձ , այն բոլոր երկիրներուն մէջ , ուր տիրող տարրը իր քաղաքակրթութեամբ բարձր է Հայերէն , ձուլման վտանգը կայ , իսկ հոն , ուր իրենց քաղաքակրթութեան աստիճանով բարձր են Հայերը տիրող տարրէն , համեմատաբար վտանգը նուազ է , որովհետեւ ոչ ոք չուզեր իր հայրենի բոյնը լքելով փոխադրուիլ օտարի փարախը :

Գլխու չարժումներով հաւանութիւն կը յայտնեն ու կ'ուզեն դիտնալ , թէ Հայերու վարկը ինչպէս է Ամերիկայի մէջ : Քանի՞ ամէնօրեայ վարժարան ունինք , ե՞րբ պիտի յաջողինք անոնց թիւը բարձրացնել եւայլն , եւայլն :

Սեղանին վրայ կուգայ նաեւ Սփիւռքի ու Հայրենիքի միջեւ կապերը ամրացնելու հարցը :

Կը պատասխանեմ թէ Մշակութային կապի Կոմիտէն օգտաչատ գործ կը կատարէ այդ ուղղութեամբ , նոյնպէս եւ Սփիւռք զրկուած մտաւորականներն ու արուեստագէտները , բայց գրականութեան , տպագիր խօսքով կատարուած յարաբերութիւնը , հաւիւ թէ որեւէ օգտակարութիւն ունենայ նոր սերունդին վրայ , քանի որ անոնք չեն կրնար կարդալ զանոնք : Աւելին· տարեցներն անգամ , չատ պարագաներու մէջ բաւարար չափով չեն օգտուիր անոնցմէ : Էջերը խճողուած են , գիրերը մանր , մելանը թոյլ , իսկ մեր աչքերը տկարացած են , յոգնած : Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք նաեւ ուղղագրութեան հարցը : Ես աւելի արագ ու դիւրութեամբ կը կարդամ անգլերէնը , քան իմ մայրենի լեզուս ըլլալու կոչուած ձեր ուղղագրութեամբ գրուած , ձեր կողմէ ուղարկուած գրքերն ու գրականութիւնը : Իրաւ է , այդ պատճառով չատ բանէ կը գրկուիմ , բայց այսքան տարի է դեռ չկրցայ վարժուիլ այդ ուղղագրութեան ...

Ըսի ու սպասեցի :

Լռութիւն տիրեց :

Ցետոյ մէկը ըսաւ , որ « եթէ Արամ Հայկազն իսկ կը դժուարանայ , ալ ի՛նչ ըլլալու է միւսներու վիճակը » :

— Ներեցէք որ «ձեր» ըսի , խօսք առի ես , երբ մենք բոլոր հոգիով դէմ ենք

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒԺԻՆ ԲԻՐՏ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կրեմլին այս օրերուն ինքնապահ ըլլալու պատճառներ ունի անշուշտ : Ցալոդած է ի վերջոյ արմատախիլ ընել տալ «Փրակայի գարնան» վերջին հետքերը : Փրակա , այժմ , կրկին «վստահելի» ձեռքերու մէջ կը գտնուի :

Զեխոսլովաքիոյ դարունէն ցայսօր Մոսկուա յուսախաբութիւններու բազմաթիւ առիթներ ունեցաւ , սխալ նախահաշիւներ կատարեց , լարուած կացութեան պահեր արձանագրեց : Բայց , ի վերջոյ , խորհրդային ղեկավարները յաջողեցան ձեռք ձգել այն ինչ որ կ'ուզէին Զեխոսլովաքիոյ մէջ : Եւ , իրենց համոզումով , այս բոլորը ձեռք ձգելին առանց չատ «սուղ» վճարելու :

Կրեմլին ի՞նչպէս յաջողեցաւ իրականացնել իր նպատակները : Որովհետեւ վերջ ի վերջոյ Զեխերը բազմաթիւ առիթներով արիաբար գլուխ ցցեցին Մոսկուայի դէմ : Աչխարհի հանրային կարծիքը Պուտիոյ դէմ էր : Համայնավար աչխարհի մէջ նոյնիսկ Զինացիները դատապարտեցին Կրեմլինը : Զեխերը իրենք երկար տարեն մերժեցին գլուխ ծռել խորհրդային հրամայլերուն եւ ռուսական ճարտարութեան առջեւ :

Բազմաթիւ դէպքերու կարծիքը այն է , մեր ու ձերին ... Մենք բացարձակապէս դէմ ենք «մեր» ու «ձեր»ին , կը հաւատանք մէկ հայրենիքի , մէկ լեզուի , մէկ ուղղագրութեան ու մէկ խոչալի ...

Այդ պահուն ներս կը մտնէ բանաստեղծուհի Կապուտիկեանը ու ժպտադէմ կը դրաւէ աթոռ մը եւ քանի մը հարցումով կը մասնակցի ընդհանուր զրոյցին :

— Նորեր չկա՞ն ձեր տեղ բռնող :

— Ամերիկայի մէջ հայերէն գրող նորեր չկան , այլուր՝ կան :

— Ձեր դիրքերը ի՞նչ տպաքանակով կը հրատարակէք :

— Ներկայիս ի՞նչ բանի վրայ կ'աչխատիք :

Նման հարցեր :

Աւելի քան ժամ մը տեւած է մեր զրոյցը : Ոտքի կ'ելլենք ու ջերմ ձեռքի սեղմումով կը բաժնուինք :

Այս բոլորը դրեցի յիշողութեամբ նիւ Եորք վերադառնալէս ետք : Ձեմ կարծեր թէ յատելութիւններ ըրի , բայց հաւանաբար մոռցուած բաներ կան : Ինչպէս նաեւ մոռցուած հոն զտնուող սիրելի դէմքերու անուններ :

Թող բոլորը ներող ըլլան ակամայ մոռացումներու համար : Զէ՞ որ Հայաստանի մէջ բոլորը երբ խօսքը ինծի ուղղէին , «Հայրիկ Ջան»ով կը սկսէին ...

Հայրիկ Ջանին չատ բան ներելի է :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԺՈՐԺ ՔՈՉԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Այս խորամանկ մարդը ամէն ինչ կը խոստանար երբ իր վեհապետին դիմաց կը զտնուէր եւ երբ սեփական չահերու ակնկալութիւնը ունէր : Բայց երբ Հուն – գարիոյ Լատիոլաս թագաւորը իրեն խոստացեր էր վճարել աւելի քան Կայսրը , եւ մանաւանդ սպառնացեր էր կորուստի մատնել Հունգարիոյ մէջ ունեցած իր հարստութիւնը , եթէ չպատասխէր իր կամքին , Վիթովեց լքեր էր Կայսրը , նոյնիսկ յայտարարելով թէ պատրաստ էր պարտութեան մատնել զայն իր ուժով :

Ես եւ ուրիշներ ջանացինք խորհուրդ տալ Կայսեր որ չհաւատայ Վիթովեցին , բայց չյաջողեցանք , որովհետեւ Ֆրեսերիք բարեմիտ մէկը ըլլալով , կը կարծէր թէ դաւաճանը պարկեչտ մարդ մըն էր : Եւ յանկարծ տեղեկացանք որ Վիթովեց իր զինեալ խումբով կը յառաջանար դէպի մեր դիրքերը : Աճապարանօք յաջողեցանք կայսրը ապահով կերպով պահել դղեակին մէջ , որ Վիթովեց պաշարած էր արդէն : Ինձ վիճակեցաւ պատիւը հոս զալու եւ հրաւիրելու ձեզ , եւ դեռ ուրիշներ , բոլոր ասպետները Գառնիոլի , մեր վեհապետին պաշտպանութեանը համար : Ահա՛ , սիրելի բարեկամս , ամփոփ կերպով այն բոլորը որ պիտի ըսէի քեզի· այս էր չարժառիթը զիս իմ վաղեմի բարեկամիս այս բարձրաղիրք բոյնը մղելու : Կը յուսամ թէ իսկոյն պիտի հասնիս քու կայսեր օգնութեան , նոյնիսկ եթէ այդ՝ քու կեանքիդ վերջին քայլադրծութիւնը ըլլայ :

— Քանի որ գործը հոգ հասած է՝ չեմ վարանիր երթեք , պատասխանեց աւատապետը : Սակայն , ըսէք ինդրեմ , դեռ որո՞նք պիտի զան մեզի հետ ... ո՞րքան մարդիկ ...

— Մեր սուրհանդակները մեկնած են Աւստրիոյ բոլոր զաւառները օգնութիւն փնտռելու : Գառնիոլէն , եթէ չեմ սխալիր , դուք կրնաք վաղն իսկ մեկնիլ : Լիուլեանա քաղաքը կը տրամադրէ քառասուն զինուոր , եւ բազմաթիւ ասպետներ խոստացան տալ ազդեցիկ օժանդակութիւններ : Հոգիաք՝ իշխանը եւ գլխաւոր պետը իր հինաւուրց դերդաստանին , անոնց վերջիններէն պիտի չըլլար ան – չուչտ :

— Սակայն ի՞նչպէս յաջողեցար դուն ցելիէէն դուրս զալ , խուսափիլ այդ աղուէս Վիթովեցին ուշադրութենէն , հարցուց Հոգիաք :

— Շատ դժուար եղաւ , բայց դիչերուան խաւարը լաւ օգնեց ինծի : Կը վստահեցնեմ քեզ , սիրելի իշխանս , որ եթէ մեր կայսեր համար չըլլար , բնաւ պիտի չուզէի զաղտագողի դուրս ելլել ցելիէէի դռնէն : Մազ մնացած էր որ պահակները բռնէին օձիքէս : Բայց զիչերը եւ իմ սուրս փրկեցին զիս , եւ ինծի հետ , կը յուսամ նաեւ , մեր նշանաւոր Ֆրեսերիքը , աւելցուց ասպետը :

— Ապահով եղիր , որ մենք պիտի սորվեցնենք այդ ամբարտաւան Վիթովեցին իր պարտականութիւնները յաչս իր կայսեր , ըսաւ Մարք : Կը յուսա՞ս թէ կայսրը կրնայ պաչտպանուիլ եւ տոկալ մինչեւ մեր ժամանումը :

— Անկասկած կրնա՛յ , եթէ չատ ուչ չհասնինք : Երկու հարիւր մարդ ունի իր չուրջը եւ առայժմ կը դիմադրէ տակաւին պատնէշներու եաեւէն : Բայց Վիթովեց կրնայ դիւրաւ զայն սովի մատնել , եթէ աջակցութիւնները ժամանակին չհասնին :

— Ոչ մէկ հոգիաք մինչեւ այժմ լքած է իր հայրենիքն ու կայսրը , կռիւներու կամ որեւէ վտանգի պահուն . ես ինքս ալ , այս անգամ եւս , պատրաստ եմ օգնութեան հասնելու , եթէ նոյնիսկ չատ դժուար է ինծի համար հեռանալ իմ տունէս , ըսաւ վերջապէս Մարք :

Անմիջապէս յետոյ , օտար ասպետը հեծաւ իր արագաչարժ ձիին , որ բռնեց զբաեակէն դէպի հովիտ իջնող կոչտ ճամբան , եւ անհետացաւ խիտ ծառերուն մէջ ճիշդ նոյն պահուն , երբ արեւը կը կորսուէր հորիզոնին եաեւ :

Դղեակին մէջ կայծակի պէս տարածուեցաւ լուրը տանուտէրին սպասուորուեցաւ լուրը , որ պիտի մեկնէին կռուելու ... Ոմանք կը հրճուէին , բայց թերեւս ոմանք ալ զոհ կը ձգեանային մայն արտաքնապէս :

Սպասարկու պաշտօնէութեան պետը հրահանգ ստացաւ իր տիրոջմէն բազմաթիւ ձիերու թամբերը քննելու , զէնքերը սրելու եւ ուրիչ անհրաժեչտ պատրաստութիւններ տեսնելու : Այդ երեկոյ ամէն ոք աչ ու ձախ կը վազվզէր , հատքելու համար իրերը , որոնք պէտք կըր – նային ըլլալ :

Տակաւ առ տակաւ եռուզեռը կը սաստկանար : Սպասաւորները լրենց միջեւ կը վիճէին յաջորդ օրուան ընտրութիւնն – րուն վրայ , որ իրենց տէրը պիտի կատարէր : Որո՞նք պիտի նչանակուէին մնալին նելու համար , եւ որո՞նք պիտի տունը :

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՈՒՉ

(7 – Շար .)

որ Թուսերը յաջողեցան իրենց նպատա – կին մէջ պարզ այն պատճառով, որ օդ – ապրծեցին քաղաքական – աչխարհա – գրական նպաստաւոր կացութիւնը : Ա՛ր – գարեւ, ստեղծուած դժբախտ կացութեան պատասխանատուն Զրչիլի, Ռուզ – վելթի եւ Սթալինի համաչխարհային բ. պատերազմի համաձայնադիրն է :

Այս համաձայնութիւնը կ'ենթադրէր , որ Արեւելեան Եւրոպան պիտի դառնայ խորհրդային ազդեցութեան չրջա – գծին մէջ : Կարմիր բանակը առաջինը մտաւ , որ մտաւ Լեհաստան, Չեխոսլո – վաքիա (թէեւ Ամերիկացիները գրեթէ անկէ առաջ հասան Փրակա), Արեւելեան Գերմանիա, Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա եւ Ալպանիա :

Անդամ մը որ ներս մտաւ, խորհրդային զինուորական ուժը հաստատուեցաւ վերջ – նական ձեւով : Ցեռպատերազմեան ոչ մէկ համաձայնագիր , պատճառաբանու – թիւն , պաղ պատերազմի ռազմավարու – թիւն , Միացեալ Ազգերու քաղաքակա – նութիւն կարողացան փոխել իրաց այս վիճակը : Եւ ոչինչ փոխեց նաեւ Չեխո – սլովաքիոյ համար : Կարմիր բանակը հոն է եւ դեռ երկար ժամանակի մը համար պիտի մնայ հո՛ն : Այդպարեւ , մինչեւ որ ուրիշ ուժ մը տրամադիր չըլլայ ասպա – րէզ կարգալու Կրեմլինի, այս վերջինը կրնայ միշտ պարտադրել իր կամքը Արե – ւելեան Եւրոպայի մէջ :

Մէկ – երկու բացառութիւններէ զատ, այդպարեւ այս եղած է խորհրդային քա – ղաքականութեան հետապնդած նպատա – կը: Այն երեք բացառութիւնները Եուկո – սլավիան եւ Ալպանիան են, որոնք օգտը – տեցան աչխարհագրական իրենց դիրքէն : Այդպարեւ, երկուքն ալ կը գտնուին Ադ – րիականի վրայ, արտաքին ծիրի մէջ՝ կարմիր բանակի պալքանեան ազդեցու – թեան գօտիէն :

Մառեչալ Թիթօ 1947–48ին ընդդիմա – ցաւ Սթալինի : Եւ յաջողեցաւ իր նպա – տակին մէջ հաւանաբար այն պատճառով, որ Սթալին չհամարձակեցաւ Պերլինի ազնպալ օգերուն Պալքանեան պատե – րազմի մը նախաձեռնարկ ըլլալ , քանի որ Ամերիկա կրնար միջամուխ ըլլալ այդ պատերազմին : Ալպանիա Խրուչչեւի օ – գութն յաջողեցաւ գուրս սպրդիլ խոր – հրդային թաթէն, օդնութեան կանչելով Չինաստանը : Ունէր նաեւ այն բարե – խտութիւնը, որ իր երկիրը սահմանա – գիծ կազ չունէր Ռուսիոյ հետ եւ, հետե – ւաբար, ռուսական հրասայլերը դիւրու – թեամբ չէին կրնար մուտք գործել Ալ – պանիա :

Ռումանիա կարողացաւ գրեթէ ամբող – ջական անկախութիւն մը ապահովել իրեն համար ի գործ դնելով ճարտար քաղա – քականութիւն մը : Սակայն Պուքրէչ դի – տէ, թէ Մոսկուայի հրասայլերը կրնան , եթէ ուզեն, դիւրութեամբ անցնիլ սահ – մանը , ինչպէս որ անցեալին անցած են Լեհաստանի , Հունգարիոյ եւ Չեխոսլո – վաքիոյ սահմանները :

Բրեժնեւ բանաձեւեց նոր տեսութիւն մը՝ «օրինականացնելու» համար խորհր – դային միջամտութիւնը ուրիչ համայնա – վար երկիրներու մէջ : Այսպէս կոչուած « սահմանափակ դերիչխանութեան» տե – սութեան համաձայն , համայնավար եր – կիր մը իրաւունք ունի միջամտելու որեւէ համայնավար երկրի մը մէջ, եթէ քա – ղաքական ու զինուորական վտանգի մը սպառնալիքը զգայ : Բրեժնեւ այս «վար – դապետութիւնը » օգտագործեց բացատ – րելու համար խորհրդային յարձակումը Չեխոսլովաքիոյ վրայ 1968 Օգոստոսին :

Բրեժնեւ, իրականութեան մէջ, տեսու – թիւն մը կը ղարձնէր Սթալինի չրջանէն ի վեր կիրարկուած բիրտ իրականութիւնը: Արդարեւ, Սթալին օգտագործեց կարմիր բանակն ու խորհրդային դաղտնի ոստի – կանութիւնը 1948ին Չեխոսլովաքիոյ մէջ հաստատելու համար համայնավար վար – չակարգը : Նոյն միջոցներուն դիմեց Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ: Ու իր առած քայլերուն համար երբեք չփորձեց տեսութիւն մը հրապարակ նետել : Պար – զապէս կատարեց ուղածը : Խրուչչեւ նոյնը ըրաւ : 1956ին իր հրասայլերը դրկեց Լեհաստան, եւ ետ քաչեց միայն այն ատեն, երբ կոմունիքա յայտարարեց, թէ Լեհաստան ի հարկին պիտի կռուի : Խրուչչեւ քանի մը չաբաթ ետք նոյն հը – րասայլերը այս անգամ դրկեց Հունգա – րիոյ վրայ, ինչպէս որ իր յետնորդները ըրին անցեալ տարի Չեխոսլովաքիոյ հարցին առիթով :

Անչուչտ, ամբողջ իրողութիւնը միայն զինուորական ուժով չի բացատրուիր : Ռուսերը գործադրութեան կը դնեն իրենց բոլոր զէնքերը — դաւեր, քաղաքական պատճառաբանութիւններ , տնտեսական ճնշում : Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ անկէ առաջ Հունգարիոյ մէջ, Ռու – սերուն օգնեցին կուսակցութեան եւ պե – տութեան դիւանակալացած (պիւրոք – րաթիզ) բաղադրը, դաղտնի ոստիկա – նութիւնը եւ զինուորականները ,որոնք բո – լորն ալ երկար տարիներու ընթացքին ա – մուր կապուած են խորհրդային վարչա – կան մեքենային :

Այս բոլորին գինը կը վճարուի ան – չուչտ՝ աչխարհի հանրային կարծիքը բացասական դիրք կը բռնէ : Սակայն Մոսկուա վարժուած է ատոր : Աչխարհ յաճախ գայթակղած է կրեմլինի քայլե – րէն : Սակայն խորհրդային դեկավարնե – րը համբերատար են : Գիտեն, թէ ժամա – նակի ընթացքին կը մաչի տպաւորութիւ – նը : Ու, մինչ այդ, դաւով, ճնշումով , սպառնալիքով «իր» մարդիկը կրկին պի – տի հաստատուին յարմար դիրքերու վը – րայ, եւ խօսքի ազատութիւնը , քննադա – տութեան ազատութիւնը եւ, մասնաւո – րաբար ամէնէն հիմնականը, Մոսկուայի կամքին դէմ դնելու տրամադրութիւնը անդամ մը եւս ճզմուած պիտի ըլլայ :

Թ. Ա. Թ.

(Նիւ Եորք Հերըլտէն)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ՏԻԿԻՆ ԳԱՐՄԷՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գրել Տիկին Գարմէնի մասին եւ ծանր է եւ հեչտ : Ծանր է՝ որովհետեւ նրա ճա – կատագիրը , կեանքի ուղին այնքան դա – րձն են եղել, այնքան փչոտ, որ միայն մռայլ մտքերով ու տրտում բառերով կա – րելի է արտայայտուել :

Ճակատագիր ասուածը , կարծեմ, մարդուս ծնած օրից է դժուում: Հասու – նացած տարիքում մարդ, որոչ չափով , ձեւ ու ուղղութիւն է տալիս նրան , եթէ խոչընդոտների է հանդիպում , լաւ է եթէ յաղթող , ցաւօք սրտի , չատ անդամ ճա – կատագիրն է յաղթողը :

Տիկին Գարմենին՝ ճակատագիրը միչտ յաղթել է, եղել է դաժան, նրա կեանքի ընթացքում մի քանի անդամ խոցել է նրան ու հարուածել, հարուածել է անո – ղոք կերպով ու չանթահարել ... Միայն ուժեղ կամքի տէրը կարող էր դիմանալ նման ցնցումների ու տոկալ : Չկան խիստ ուժեղ բառեր, նկարագրելու խոցուած սիրտն ու հոգին մի այնքան դժբախտ կնոջ ու մօր ...

Հեչտ է դրել Տիկին Գարմենի խմորման մասին : Մաքուր ու վեհանձն հոգու տէր, սրամիտ, ուչիմ, մտածող, զարդացած ու դաստիարակուած , հաճելի խօսակից, հաւատարիմ բարեկամ, անկեղծ, լաւ խորհրդատու , օժտուած բոլոր այդիւ տուեալներով : Դառն ու կսկծալի էր նրա կեանքը, այլ կերպ չէր էլ կարող լինել : Ապրում էր, համարեա, մեկու – սացած, անլռելի վիչտը սրտում, կըս – կիծը աչքերում , « ա՛խ զաւակներս , վիպէնս», «վա՛խ ամուսինս չրթներում»:

Հանդիստ՝ տանջուած, տարիներով ան – միխթար ոսկորներիդ, սիրելի Տիկին Գարմէն, քո բացը երկար պիտի դդան բարեկամներդ , որոնք քեզ հասկանում էին ու դնահատում :

Մ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒ — ԳՈՐԾԵՐ —

Հարաւային Ռուսիոյ եւ Մոլտավիոյ մէջ բազմաթիւ չէնքեր եւ եկեղեցիներ կան , որոնք չինուած են հայ ճարտարապետնե – րու կողմէ :

Թրքական ճարտարապետութեան հիմ – նադիրը նկատուող հայազգի Սինանը Ժ.Զ. դարուն Խրիմի Գեղևէ աւանին մէջ (այ – ժմ՝ Եւպատորիա) կառուցած է Ջումա մզկիթը եւ Կաֆֆայի անուանի բաղնիքը : Իսկ համաճայն թուրք պատմագիր Զելե – պիի (ԺԷ. դար) Բենդերի ամրոցը եւս չինուած է Սինանի յատակագծով 1538 – ին : Սինան սուլթան Սուլէյմանի դինուո – րական ճարտարապետն էր, երբ այս վեր – ջինը կ'արչաւէր Մոլտավիա :

Հարաւային Ռուսիոյ Կիմբուռնի ամ – րոցը ունի հայերէն արձանագրութիւն մը, ըստ որուն Ս. Սարգիս եկեղեցին դուռը 1371ին հաստատած է Շնոֆոր – չահ հայ վարպետը : Խրիմի Թափլու դիւ – ղին մօտ գտնուող հայկական եկեղեցին կառուցած են Գրիգոր եւ Տօնական վար – պետները 1702ին :

Քիչնեւի հայկական եկեղեցւոյ չինու – թեան մասնակցած է եաչ բնակող ծանօթ վարպետ մը Վարդան անունով: Եաչ քա – ղաքի հայկական եկեղեցին ամէնէն դե – ղեցիկ սրբապատկերներէն մէկը կը պատկանի Յովհաննէս Շիրվանցիի վրձի – նին :

Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓՐԱՎԻՏԵՆՍԻ մէջ Հ. Յ. Դաչնակցու – թեան Օրը տօնուած է Հոկտեմբեր 12ին : Նախագահին բացման խօսքէն ետք, որ – պարիչ ճառ մը խօսած է բանախօսը՝ ընկեր Տօնապետեան, որու ընթացքին ներկայացուցած է նախայեղափոխական կացութիւնը, հայ ազատագրական չար – ժումը եւ Հ. Յ. Դաչնակցութեան դերը Հայկական Հարցին կապակցութեամբ : Ապա անդրադարձած է արտասահմանի մէջ Դաչնակցութեան աչխատանքներուն եւ տուած սահմանումը մեր հատուց հանդանակին :

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Հոկտեմբեր 19ին , դասախօսական երեկոյթով մը վեր առ – նուած է Յակոբ Օշականի դրական – քննադատական դիմադիծը : Բանախօսը ե – դած է ընկ. Մինաս Թէօլէօլեան, իսկ նա – խադահը՝ Արամ Հայկազ : Երեկոյթը կազմակերպուած էր Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութեան կողմէ :

×

ՓՐԱՎԻՏԵՆՍԻ մէջ Հոկտեմբեր 10ին մեռած է ամերիկացի ծանօթ հայասէր Ալպըրթ Սքաչ, որ ինքնօդնութեամբ հա – յերէն սորված էր, եւ միչտ կը հետաքրք – րուէր հայկական հարցերով : Հայկական նիւթերով դրուածքներ հրատարակած է ամերիկահայ մամուլին մէջ :

ժըմ՝ Եւպատորիա) կառուցած է Ջումա մզկիթը եւ Կաֆֆայի անուանի բաղնիքը : Իսկ համաճայն թուրք պատմագիր Զելե – պիի (ԺԷ. դար) Բենդերի ամրոցը եւս չինուած է Սինանի յատակագծով 1538 – ին : Սինան սուլթան Սուլէյմանի դինուո – րական ճարտարապետն էր, երբ այս վեր – ջինը կ'արչաւէր Մոլտավիա :

Հարաւային Ռուսիոյ Կիմբուռնի ամ – րոցը ունի հայերէն արձանագրութիւն մը, ըստ որուն Ս. Սարգիս եկեղեցին դուռը 1371ին հաստատած է Շնոֆոր – չահ հայ վարպետը : Խրիմի Թափլու դիւ – ղին մօտ գտնուող հայկական եկեղեցին կառուցած են Գրիգոր եւ Տօնական վար – պետները 1702ին :

Քիչնեւի հայկական եկեղեցւոյ չինու – թեան մասնակցած է եաչ բնակող ծանօթ վարպետ մը Վարդան անունով: Եաչ քա – ղաքի հայկական եկեղեցին ամէնէն դե – ղեցիկ սրբապատկերներէն մէկը կը պատկանի Յովհաննէս Շիրվանցիի վրձի – նին :

Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (612)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

—*—

ԲՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Գործերը, ոչ միայն դժուարին այլ եւ վտանգաւոր եղան : Սառյղ է թէ չորսու – կէս ամիս անձրեւ եկաւ եւ Սէն գետը ե – րեք անդամ յորդեցաւ :

Ժան Վալժանին հանդիպած խրուտին պատճառն էր առջի օրուան տեղատարա – փը: Սառրակայ աւազին վրայ աղկ մը փոխած քարայատակը կքելով անձրեւի խորերուն անցքը խցած էր : Այս ջուրերը դուռ կուգային տեղի տուած էին : Ջուրը դուռ կուգար ուժգնութեամբ : Քարուկիր գետինը պատռուելով տիղմին մէջ կքած էր : Ո՞րքան երկարութեամբ : Անհաղորդելի է ըսել : Հոն մթութիւնը ամէն տեղ աւելի թանձրացած էր : Գիշերային խառնիճաղանջ մը մէջ տիղմի ծակ մըն էր ան :

Ժան Վալժան զգաց թէ քարայատակը խոյս կուտար իր տակէն : Մտաւ տղմա – խորը, որու երեսը ջուր, տակն ալ սիկ էր : Պէտք էր անպատճառ անցնիլ: Ետ երթալը կարելի չէր : Մարիուս մահուան դուռը հասած , եւ Ժան Վալժան սաստիկ յոգնած էր, մանաւանդ թէ ո՞ւր կ'եր – թար, Ժան Վալժան յառաջ քալեց : Ցա – ռաջացաւ վտանգի տղմախորն ալ առաջին քայլերէն նուաղ խորունկ երեւցաւ :Բայց քանի որ կը յառաջանար, ոտքերը կ'ընկղմէին: Շուտ մը մինչեւ կէս ծունկը եկաւ սիկը, իսկ ջուրը ծունկերէն վեր ելաւ: Ժան Վալժան կը քալէր՝ երկու թեւերովը կրցածին չափ Մարիուսը ջու – րին վերեւը բարձրացնելով: Ցեխը հիմա մինչեւ ծունկերը կը հասնէր, իսկ ջուրը մինչեւ մէջքը: Արդէն չէր կրնար ալ եա դառնալ: Հետզհետէ կ'ընկղմէր: Այս սի – կը մարդու մը ծանրութեան դիմանալու չափ խտութիւն ունենալով անչուչտ չէր կրնար երկու մարդու ծանրութեան դի – մադրել: Մարիուս եւ Ժան Վալժան գատ գատ թերեւս յաջողէին դուրս ելլել ան – կէ. Ժան Վալժան անընդհատ յառաջացաւ բռնելով այս հոդեվարքը, որ թերեւս դիակ մըն էր :

Ջուրը Ժան Վալժանին մինչեւ անութ – նները կը հասնէր : Ծորասուղուիլ կը դդար ան. հաղիւ հաղ կրնար չարժիլ տղմուտ վիհին մէջ, ուր կը գտնուէր : Տիղմին խտութիւնը նեցուկ ու միանգամայն խո – չընդոտ էր: Մարիուսը վեր կը բռնէր միչտ եւ վերջին ծայր ուժ վատնելով կը յառաջանար, բայց նաեւ կ'ընկղմէր: Ա՛լ դլուխը միայն ջուրէն դուրս էր, նաեւ երկու թեւերը, որոնք Մարիուսը վեր կը բռնէին: Ջրհեղեղին հին պատկերներուն մէջ մաս մը կայ, որ այսպէս բռնած է իր զաւակը :

Քիչ մը եւս ընկղմելով գլուխը եաեւը ծռեց ջուրէն ազատ մնալու եւ չնչել կա – րենալու համար, ուր որ գայն այս խառ – րին մէջ տեսած ըլլար, մթութեան վրայ ծփող դիմակ մը տեսնել պիտի կարծէր. Ժան Վալժան իր վերեւը անորոչապէս Մարիուսին կախուած գլուխը եւ ժժգոյն երեսը կը տեսնէր. յուսահատական ջանք մը ընելով ոտքը դէպի առաջ նետեց, որ չեմ գիտեր ինչ հաստատուն բանի մը, նեցուկի մը հանդիպեցաւ : Ժամանակն էր հանդիպելու :

Տեսակ մը կատաղութեամբ կանդնե – ցաւ, գալարուեցաւ եւ արմատացաւ այս յենարանին վրայ: Կարծեց գլար թէ դէ – պի կեանք ելլող սանդուխի մը առջին աստիճանն էր ան :

Տիղմին յատին վայրկեանին մէջ եւե – ւան ելած այս նեցուկը քարուկիր գետ – նին միւս գաւխարին սկիզբն էր որ ա – ռանց խորտակուելու կքած եւ տախտակի մը պէս ջուրին տակը ծռած էր անկատար: Աղէկ չինուած քարայատակները գմբէթ կը կազմեն եւ ունին այսպիսի ամրու – թիւններ : Այն քարուկիր գետնին բեկորը, որ մասամբ իր ջուրին տակ ընկղմած այլ հաստատուն էր՝ ճիշդ աստիճանա – կան գաւխայր մըն էր, եւ այս գաւխ – վարին վրայ ելլողը կրնար ազատել : Ժան Վալժան վեր ելաւ այս գաւխայրէն եւ տղմախորին միւս կողմը հասաւ :

Ջուրէն ելլելով քարի մը գարկաւ ոտքը եւ ծունկի վրայ լինկաւ : Մտածեց թէ պէտք էր այսպիսի ծնրադրութիւն մը, ուստի ժամանակ մը կեցաւ այս դիրքով՝ հոդիին խորերէն չեմ գիտեր ի՛նչ խօսք մը ուղղելով Աստուծոյ :

Աղօթքէն ետք ոտքի վրայ կայնեցաւ սարսռալով սառնահաս, ապականակիր , ծռելով այն հոդեվարքին տակը զոր կը քարչէր, մարմնովին տղմաթաթաւ, իսկ հոդեւին տարօրինակ պայծառութեամբ մը ողողուած :

ԳԼՈՒԽ ՀԱ.

ԾԱՅՐ

Դարձեալ սկսաւ քալել :

Սակայն եթէ իր կեանքը տուած չէր տղմախորին, կ'երեւար թէ ուժը հոն ձգ – ած էր :

ՎԻՒԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

Այրի Տիկ. Լուսիկ Տողրամաճեան եւ թոռը՝ Նատիա Տողրամաճեան, Այրի Տիկ. Ռենաթա Տողրամաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, հօր, եւ ամուսնոյն՝

ՎԱԶԳԷՆ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Թաղումը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը ժամը չորսին, Սալպրիի (Լուառէ) գերեզմանատունը:

Մահազդ չատահողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշակ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արա Աբէլեան – Պօղոսեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Հոկտեմբեր 26) առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

1922ին Իզմիրի եւ շրջաններու Հայութեան ջարդին 47րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգիստ կը կատարուի Հոկտեմբեր 26ի առաւօտուն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Կը խնդրուի զոհերուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Ժամը 13ին ճաշ Փավիյոն պանդոկը, 36-38, Rue l'Echiquier (Métro : Bonne-Nouvelle).

Ճաշագին 40 Ֆրանք: Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի նախապէս հեռաձայնել Տիկ. Թորոսեանի՝ հեռաձայն 473-53-71 կամ 535-00-18:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբի ընկերները խոր ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Յակոբ Պապիկեանի եւ իր զաւակներուն իրենց կնոջ եւ մօր՝ ԷՄԻԼԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ (ծնեալ Ֆաթթալեան) մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Քրիստ Նէտիլեանէ յիսուն Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Գոհարիկ Տէր – Վարդանեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու կարիքաւորներուն:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սիրուն Մարգարեանէ տասը Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Ղեւոնդ Պայթարեանի մահուան առթիւ:

ԽՆՋՈՅՔ

Համախարբ. Հայր. միութեանս Վալանսի մասնաճիւղը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Կիրակի տեղւոյս Հ. Բարեգործականի սրահին մէջ, առաւօտեան ժամը 11ին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՆՈԹՐ ՏԱՄ ԿԸ ԼԱ ԿԱՌՏ

Մարսէյլի Հայ գաղութին 37րդ ուխտագնացութիւնը դէպի Նոթր Տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի ժամը ճիշդ 11ին:

Գերապայծառ Յովհաննէս Թ. Ծ. Վ. Զուխաճեան, Պուշ տիւ Բոնի եւ Վառի նահանգներուն Հայ Կաթողիկէից հոգեւոր պետը, իր թագադրութեան անուանումին առաջին տարին ըլլալով, նոյն տաճարին մէջ առաջին անգամ Հայրապետական ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուացնէ ու պիտի քարոզէ (Ֆրանսերէն եւ հայերէն):

Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ գաղութը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 79րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ շուքով: Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Տէսինի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին:

Երգ, պար, նուագ, արտասանութիւններ: Տոհմային պարեր Նոր Սերունդի պարախումբին կողմէ:

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսէն ետք ընտանեկան խնջոյք: Առատ կեր ու խում: Համադամ աղանդներ: Հայկական տաք մթնոլորտ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԵԱՂԸՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ: Արտասանութիւն, խմբերգ, մեներգ, խմբապար, մենապար, եւ կենդանի պատկեր մը, առնուած Ազգ. եւ յեղափոխական կեանքէ:

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Այանեանէ, Տէր եւ եւ Տիկին Գրիգոր Տալոյեանէ իրենց կընքահօր ողբ. Կարապետ Մարգարեանի մահուան առթիւ յիսուն Ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Գեղամ Ամիրխանեանէ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը՝ միութեան բոլոր անդամները կը հրաւիրէ կարեւոր ընդհ. ժողովի մը, այս Կիրակի (26 Հոկտեմբեր), առաւօտեան ժամը 10ին, Միութեան կեդրոնատեղին, Պառ Տիւ Կլոպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վիէնի մաբնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Շաբաթ 25 Հոկտ. կէս օրէ ետք ժամը 16ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, պատգաբաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի տասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 5ին Լուի ԺԵ. սրճարանը:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները Հինդշաբթի (Հոկտեմբեր 30), երեկոյեան ժամը 8·30ին Փաշայեանի սրճարանը, 136 Րիւ Էթիէն Տօլէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները անխտիր այս Երեքշաբթի (28 Հոկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը: 295 Րիւ Պուալօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Կապ. Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները (Հոկտեմբեր 27) Երկուշաբթի ժամը 15ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DU

GEORGE V, AVENUE GEORGE V, PARIS

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

Sous le Haut Patronage et la Présidence d'Honneur de

Monsieur Jacques BAUMEL, Ministre d'Etat

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ARMEN DABAGHIAN**

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԲԱԺԻՆ

AVEC LA PARTICIPATION DE

NORA LANNE

Auteur - Compositeur - Interprète

(Exclusivité disques Pathé Marconi)

VAHE DJERRAHIAN

et ses danseurs du « Shéhérazad »

Vous danserez avec les orchestres JEAN CANTEL

ET POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ATTRACTION EXCLUSIVE

MARC LAFERRIERE

et sa formation Jazz du « Slow Club »

SOUPER, BUFFET, TOMBOLA, COTILLONS ET SURPRISES

ԾԱՆՕԹ.— Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով՝ 878-02-99 Աղքատախնամի գրասենեակը:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրուին:

Մուտք 12 ֆրանք — Ուսանողներու համար 6 ֆրանք

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի տօն Գիւտ Խաչի, հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Զարեհ վրդ. Թօփալեան:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ թաղիս հոգեւոր հովիւ նորընծայ քհնայ. Նշան Գույումճեան իր անդրանիկ պատարագը կը մատուցանէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 – 17 տարեկան երիտասարդ մը, որ Ֆրանսերէն գիտնայ եւ աշխատանքի իրաւունք ունենայ: Դիմել՝

ETS. CHEDIK

Bonneterie en gros

285, Rue St. Denis, Paris

Tél. GUT. 62-80

WEEK-END à BRUXELLES

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու օր լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 1ին: Հաւաքուիլ ժամը ութին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ, 8·15ին Կառ Տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ եւ 8·30ին՝ Սքուառ Մոնթոլոն:

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ, Մօ, Վիլէռ – Քոթըռէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ, (ճաշ ճամբու ընթացքին) Մոնս: Ժամանում եւ տեղաւորում Շերս պանդոկը: Քաղաքի այցելութիւն (մեծ փլասը, Մանըքէն փիս եւ տեսարժան վայրեր) ճաշ պանդոկը, իրիկունը՝ ազատ:

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 2, առաւօտը ազատ, ցերեկուան ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթըրլօ, այցելութիւն պատմական ռազմադաշտին: Ապա վերադարձ դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը իրիկուան ութին ատենները:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը: Ամէն արձանագրութեան պէտք է ընկերանայ 30 Ֆրանքի կանխավճար մը եւ մնացեալը՝ մեկնումին օրը:

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous

à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :

LIT. 67-61 — BAB. 70-63

122, BOULEVARD RASPAIL — PARIS (6)

Métros :

N.-D. des Champs — Vavin

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

C.E.D.D.I.

CENTRALE DE DIFFUSION DU DISQUE

Ուրախ է ձեզի ներկայացնելու ԼԻՒՔՍ հրատարակութիւնով մը 2 նոր սալեր 33 թուռ, 30 սանթ. (հայկ. երգեր)

1. Նախերգանք	1. Մթնշաղ
2. Ծաղիկներ	2. Այլ աչեր
3. Աշուղ եմ	3. Ծաղիկներս ո՞ւմ նուիրեմ
4. Մանիշակ	4. Այն դիշեր
5. Սայլորդ	5. Մի գնա
6. Լիւսի	6. Ճէյրանի պէս

Երգի բաժին՝ ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

Disque

VOIX DES ETOILES No 10 003

Գործիաւոր բաժին նուագախումբ՝ ՌԵՏՏԻ ՊՈՊԻՕ

Disque

VOIX DES ETOILES No 10 004

Գին հատը՝ 31 ֆր. 70

Ապսպրանքները նամակով հետեւեալ հասցէին՝

« ANCIENNE MAISON PASDELOUP »

COUILLÉ ET CIE

89, Boulevard Saint-Michel

75 - PARIS (5e)

C. C. P. : 7152-66 PARIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
26
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
26 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11649 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.649

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՇՈՒՐՋ

«Յառաջ»ի յաջորդական երկու թերթերով հրատարակեցինք Էջմիածնի մէջ Սեպտեմբեր 27էն մինչեւ Հոկտեմբեր 2 գումարուած «Եպիսկոպոսական Ժողովի» պաշտօնական Հաղորդագրութիւնը՝ 6 Հոկտեմբեր թուակիր, ստորագրուած Եպիսկոպոսական Ժողովի Դիւանին կողմէ եւ վաւերացուած «Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի» կնիքով :

Այս նոյն Ժողովին մասին ուրիշ Հաղորդագրութիւն մը տեսանք Պոլսոյ Մարմարա օրաթերթի Հոկտեմբեր վեցի եւ 13ի թիւերուն մէջ, աւելի մանրամասնութիւններով, ստեղծութեան ձեւի տակ, ստորագրուած ո՛չ թէ Եպիսկոպոսական Ժողովի Դիւանին, այլ Մայր Աթոռի Դիւանին կողմէ :

Ուրիշ տարբերութիւն մը : Մինչ Մարմարայի «Հաղորդագրութիւնը» արեւելահայերէն է, մեզի ղրկուածը արեւմտահայերէն է եւ մեր ուղղագրութեամբ :

Ժողովին ներկայ եղած են 25 եպիսկոպոսներ, երկուքը պատրիարք, որոնք փոխն ի փոխ նախագահեր են նիստերուն : Կաթողիկոսը նախագահեր է բացման ու փակման (10րդ) նիստերուն, յետոյ նաեւ ներկայ գտնուեր ու խօսք առեր է երեք կարեւոր հարցերու քննութեան ատեն : «Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ներքին ամրապնդումն» է այդ հարցերէն մէկը, այսինքն Էջմիածնի եւ Կիլիկեան Աթոռի յարաբերութեանց խնդիրը :

Ցատկանշական երեւոյթ է, որ ժողովին նախագահեր եւ կողք կողքի նստեր են Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքները, որոնք դեռ երէկ, Ս. Յակովբեաց վանքէն զողցուած եւ Լոնտոնի մէջ ծախու հանուած հայերէն հին ձեռագիրներու խորհրդաւոր պատմութեան առթիւ փոխադարձաբար զիրար կ՚ամբաստանէին մամուլի միջոցաւ, նոյնիսկ դատավճիռ հանել կուտային, վարկաբեկելով բարձրաստիճան եկեղեցականի պատիւը յաչս ո՛չ միայն հայ հասարակութեան, այլեւ օտարներու :

Ի դէպ տեղն է հարցնլեու Վազգէն Կաթողիկոսին թէ ի՛նչ եզրակացութեան յանգեցաւ եկեղեցականներէ եւ աշխարհականներէ բաղկացած Յանձնախումբը, զոր ինք նշանակեց, պարզելու համար վանքէն թռցուած ձեռագիրներու գաղտնիքը եւ դիմակազերծ ընելու՝ գողը կամ գողերը: Էջմիածնի «Եպիսկոպոսական Ժողով»ը շատ կենսական գործեր ունէր կարգադրելիք. անշուշտ այսպիսի չնչին խնդիրներով չէր կրնար զբաղիլ ...

Մայր Աթոռի դիւանը Ժողովին ներկայ 25 արքեպիսկոպոսներուն եւ եպիսկոպոսներուն առատօրէն տիտղոսներ կը շռայլէ : Էջմիածին կը շարունակէ տակաւին «Հայրապետական պատուիրակ»ներ պահել կարգ մը թեմերու մէջ, ուղելով յաւերժացնել եւ մնայուն հանգամանք տալ նորաստեղծ պաշտօնի մը, որ երբեք գոյութիւն չէ ունեցած մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ եւ որ ըստեղծուեցաւ Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք : Ժամանակին մեր կաթողիկոսները Նուիրակներ (ո՛չ թէ Պատուիրակ) կը ղրկէին զանազան երկիրներ՝ որոշ պարտականութիւնով մը, մասնաւորապէս ի նպաստ Մայր Աթոռի հանգանակութեան համար : Պարտականութիւնը կատարելէ ետք վերջ կը գտնէր «նուիրակ»ի պաշտօնը, որ ժամանակաւոր հանգամանք ունէր :

Եպիսկոպոսներու ցանկին վրայ կան երեք «Հայրապետական պատուիրակ»ներ, որոնցմէ մէկը ո՛չ միայն պատուիրակ է Արեւմտեան Եւրոպայի, այլեւ Առաջնորդ, ոչ թէ Փարիզի, այլ՝ Ֆրանսայի: Յետոյ նաեւ մէկն ալ կայ իբրեւ Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի : Զմոռնանք, որ Հայրապետական պատուիրակ մըն ալ կայ Անգլիոյ մէջ:

Արդ, եթէ մէկը Պատուիրակ է Արեւմտեան Եւրոպայի, իր հեղինակութիւնը պէտք է սարածուէր նաեւ Անգլիոյ վրայ : Քանի որ, որքան դիտենք, Անգլիա մաս կը կազմէ Արեւմտեան Եւրոպայի :

Յետոյ եթէ մէկը առաջնորդ է Ֆրանսայի, իր իշխանութեան տակ կ՚իյնայ նաեւ հարաւայինը : Ա՛լ ի՞նչ պէտք կայ հայրապետական պատուիրակի փոխանորդի : Մեզի համար նորութիւն մըն է Սերովբէ Արք.ի նոր տիտղոսը, — Առաջնորդ Ֆրանսայի : Երբէ՞ն ի վեր :

Գալով Կիլիկեան Թեմի հինգ եպիսկոպոսներու Էջմիածին չերթալուն, հարցը շատ պարզ էր մեզի համար, քանի որ լայնօրէն ու յստակօրէն բացատրուած էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դիւանին 25 Սեպտեմբերի Հաղորդագրութեամբ, զոր հրատարակեցինք ժամանակին (տե՛ս Յառաջ Հոկտ. 2):

«Եպիսկոպոսական Ժողով»ը ցաւով կ՚արձանագրէ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին եւ Եպիսկոպոսներուն բացակայութիւնը» : Ժողովը «Եղբայրական սիրոյ ոգիով» պիտի քննէ եւ լուծէ եղեր «գրաւուած Թեմերու հարցը» եւ այլ հարցեր այդ կապակցութեամբ: Մինչդեռ Կիլիկեան Աթոռի դրան եպիսկոպոս Գարեգին Եպս. Սարգիսեան Ժողովի նախօրէին Էջմիածին երթալով Վազգէն Հայրապետէն, խոստում առեր էր, որ Եպիսկոպոսական Ժողովին մէջ Թեմերու հարցը պիտի չքննուէր: Ի՞նչ պատահեցաւ վերջին պահուն :

Վազգէն Կաթողիկոս հետեւեալ բացատրութիւնը կուտայ .—

«Գարեգին Եպիսկոպոսի մեկնումէն ետք ստացանք Պէյրութի «Այդ» օրաթերթի 14 Սեպտեմբերի համարը, որու մէջ հրատարակուած էր հարցազրոյց մը, ուր Խորէն Կաթողիկոս կը յայտարարէր թէ Կիլիկեան Աթոռի հինգ եպիսկոպոսներ պիտի մասնակցին եւ կը յիշէր շեշտակի կերպով եպիսկոպոսներու թեմակալ առաջնորդներ ըլլալու հանգամանքները, մինչդեռ Գարեգին սրբազան, երբ կը գտնուէր Մայր Աթոռ, մեր պահանջին վրայ խոստացած էր պաշտօնապէս, որ գրաւուած Էջմիածնական Թեմերու առաջնորդները եպիսկոպոսական Ժողովին պիտի մասնակցին ոչ թէ իբրեւ թեմակալ առաջնորդներ, այլ որպէս կիլիկեան միաբաններ ... (Մարմարա, 13 Հոկտեմբեր) :

Համոզիչ չեն անշուշտ Վազգէն Կաթողիկոսի այս բացատրութիւնները, երբ ինք իսկ կ՚ընդունի թէ համաձայնութիւն կար իր եւ Գարեգին Եպիսկոպոսի միջեւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն էր: Բայց նախընտրելի է գուցէ կրկին չգրգռել այս ցաւոտ հարցը, որ այնքան վնասեց մեր յոգնած գաղութներուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՄԻՇՏ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ

Կը թուի թէ Լիբանանի ներքին կացութիւնը յարաբերաբար հանդարտ է: Այսուհանդերձ՝ բնականոն չէ եւ ոչ մէկ ապահովութիւն կայ, որ փոքրիկ պատահարի մը հետեւանքով ծայր չտայ ազգամիջեան կռիւ մը՝ փոքր կամ մեծ տարողութեամբ :

Բացի Թրիփոլիէն, Լիբանանի բոլոր շրջաններուն մէջ անդորրութիւնը կատարեալ է : Բանակը խիստ հսկողութիւն կը բանեցնէ մասնաւորաբար Պէյրութի եւ այլ քաղաքներու մահմետական թաղերուն մէջ : Լրագրողներ կը գրեն, թէ հընարաւոր չէ շրջագայիլ քանի մը հարիւր մեթր՝ առանց հանդիպելու ապահովութեան ուժերու, որոնք մանրակրկիտ խուզարկութիւններ կը կատարեն : Հաստատուած լուսարգելին հետեւանքով շուկաները փակ են, եւ Պէյրութ մեռեալ քաղաքի մը պատկերը կը պարզէ :

Յարաբերական անդորրութեան նպաստեց, անշուշտ, նաեւ այն իրողութիւնը, որ մահմետական սիւննի առաջնորդները եւ կրօնապետները «գաղջ» արտայայտութիւններ ուեցան : Այլ խօսքով՝ չգրգռեցին մահմետական զանգուածը :

Դժբախտաբար բացառութիւն կազմեց միայն Թրիփոլին, որ Լիբանանի երկրորդ մեծ քաղաքն է :

Առջի օր, առաւելաբար մահմետական բնակչութիւն ունեցող այս քաղաքին մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցան բանակի ուժերու եւ ցուցարարներու, ինչպէս նաեւ Պաղեստինցի արձակազէններու միջեւ: Համաձայն պաշտօնական եւ անպաշտօն լուրերուն, 5 – 6 սպաննուած կայ եւ կրկնապատիկ թիւով ալ անձեր վիրաւորուած են :

Կացութիւնը միշտ լարուած կը մնայ քաղաքին մէջ :

Պէյրութի թերթերը կը շեշտեն, թէ Սուրիա կարեւոր ուժեր կեդրոնացուցած է Լիբանանի սահմանագլուխին վրայ : «Լ՚Օրիան» կը գրէ . «հրասայլեր եւ զրահապատ կառքեր դիրք գրաւեցին սահմանային գիծերու վրայ, եւ իրենց հրանօթները ուղղեցին Լիբանանի վրայ» :

Նախագահ Հելու աշխատանք կը տանի ներքին անդորրութիւնը պահպանելու համար : Իր հիմնական ու առաջնահերթ հարցն է՝ երկիրը օժտել կառավարութեամբ : Խօսակցութիւններ կը կատարէ մահմետական կրօնապետներու եւ ղեկավարներու հետ, որպէսզի կարելի ըլլայ գտնել թեկնածու մը վարչապետութեան պաշտօնին համար :

Իսրայէլի փոխ – վարչապետը՝ Իկալ Ալլոն, ճառի մը ընթացքին դիտել տուաւ, թէ չեն կրնար կրաւորական դիրք բռնել Լիբանանի անցուդարձերուն նկատմամբ: Իսրայէլ, աւելցուց Ալլոն, պէտք չէ թոյլ տայ, որ իրեն դրացի երկիրներուն մէջ ստեղծուի վատթար վիճակ :

Ուաշինկթըն բացայայտ կերպով դժգոհ մնաց այս յայտարարութենէն, որ խորքին մէջ Լիբանանի ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալու յաւակնութիւն մըն էր : Արտաքին նախարարութեան բանբերը Ուաշինկթընի դժգոհութիւնը արտայայտեղ, ըսելով՝ «մենք վնասաբեր կը նկատենք նման արտայայտութիւններ» :

×

Իսրայէլի նախկին վարչապետը՝ Պեն Կուրիոն Փարիզի մէջ դիտել տուաւ, թէ «խաղաղութեան հաստատման համար Իսրայէլ պէտք է ետ վերադարձնէ իր գրաւած հողերը, բացի Երուսաղէմէն եւ Կոլանի բարձունքներէն» :

ՄԱՐՔԸ 8,5 % ՅԱՒԵԼՈՒՄ ԿՐԵՑ

Ինչպէս կը սպասուէր, երկար ժամանակէ եւ մանաւանդ այն օրէն ի վեր երբ Քիզինկէրի կառավարութիւնը ազատ ձգած էր մարքը որ «տատանի» շուկաներուն վրայ, նոր կառավարութիւնը վերարժեւորեց մարքը 8,5 առ հարիւր, որ գործնական գետնի վրայ կը նշանակէ 9,28 առ հարիւրի յաւելում : ինչպէս ճշդեց ելմտական նախարարը :

Այս վերարժեւորումը բաւական օգտակար է Ֆրանսայի, որու գիները, Ֆրանքի արժեզրկումով եւ մարքի վերարժեւորումով, մրցակցական կը դառնան մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ : Ֆրանսա կրնայ նեղուիլ միայն Գերմանիայէն կատարուած կենսական նիւթերու ներածման համար :

Դժուարութիւններ կան սակայն հողագործական Եւրոպայի համար, վասնզի այս յաւելումը մեծ վնաս կը բերէ գերմանացի մէկ միլիոն հողագործներուն եւ այդ պատճառաւ Վեցերու Եւրոպան անմիջական ժողով կը գումարէր Շաբաթ օր, կարգադրութիւններ ընելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՄԻԼ ԶԱԹՈՓԷՔ արտաքսուեցաւ չեխ համայնավար կուսակցութենէն եւ ըստ վերջին լուրերուն, ամէն տեսակ գործ ընելէ ետք, հիմա միայն աղբահաւաք կրցած է ըլլալ: Եւ ուսանողներ ու երիտասարդներ գայթակղած ըլլալով չեն ձգեր որ Զափոթէք հաւաքէ աղբերը եւ իրենք կը հաւաքեն :

ՄՈՆՃԻ ՍԼԻՄ, նախկին ատենապետ Ազգ. Ժողովին եւ Թունուզի արդարութեան նախարար, մեռաւ առջի ր, 61 տարեկանին: Քաղաքական նոյնիսկ պատմական դէմք, Մոնճի Սլիմ մեծ հայրենասէր մը եղած է, անշահախնդիր անձնաւորութիւն մը, որ մեծ ծառայութիւններ ըրած է իր երկրին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ աշի հիւր ունեցած է, առջի օր, Պարսից Շահը, որու հետ խօսած է նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի ներկայ տագնապին մասին :

ՀՌՈՄԻ մէջ հրատարակուեցաւ յուղարկաւորութեան նոր ծիսակատարութիւնը (նախորդը 1614էն մնացած էր) : Գլխաւոր երկու փոփոխութիւններն են «դասերու» ջնջումը եւ արձակման կարգի փոխարինումը «վերջին յանձնարարութիւն եւ մնաս բարով»ով մը: Կաթողիկէ եկեղեցին այլեւս կ՚ընդունի դիակիզումը:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ օդանաւեր թռիչք կատարեցին Սինայիի խորերը՝ ռմբակոծելով Հրեաներէ բնակուած գիւղեր : Թէլ Ավիվ ընդունելով հանդերձ, որ եգիպտական օդանաւեր մինչեւ յիսուն մղոն մուտք գործած են իսրայելեան գօտիէն ներս, կը հերքէ ռմբակոծութեան լուրը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երեք սպաներ, որոնք կը պատկանին ծովային ուժին, ձերբակալուած են հակախորհրդային գործունէութիւն մը ունեցած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Երեքն ալ բարձրաստիան սպաներ են :

ԱԹԷՆՔԻ կառավարական մամուլին մէջ, նոր յարձակումներ կ՚ըլլան Կոնսդանտին թագաւորին վրայ, որու լռութիւնը կը դատապարտուի : Աթէնքի գնդապետները կ՚ուզեն որ թագաւորը դիրք կը ճշդէ ի նպաստ երկրին վարչակարգին :

ԻՏԱԼԻԱ բոլորովին անդամալոյծ եղած էր առջի օր, եւ յստակ լուրեր ալ կարելի չէր առնել տրուած ըլլալով որ գրաշարներ ալ գործադուլի մէջ են եւ թերթ լոյս տեսած չէ բացի նոր Ֆաշական «Սեքոլօ Տէ Իթալիա»էն որ «ամբողջական քառս» կը խոստանայ Իտալիոյ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ եպիսկոպոսական դասը կը յանձնարարէ կաթողիկէներուն որ շաբաթը մէկ օր ծխիկի եւ ալքոլի պահք բռնեն (ուրբաթ) :

ԱՆԳԼԻԱՀՊԱՏԱԿ երկու հոգի ձերբակալուած են Զինաստան :

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԹԵՀՐԱՆԻ ԵՒ ՍՊԱՀԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ա.

Դեռ մի քանի տարի առաջ Թեհրանի պետական համալսարանի դրական ֆա–fուլթէի ուսուցչապետների խորհուրդը դրական որոշում էր կայացրել արդի եւ դասական հայերէնի (դրաբար) դասա–ւանդութեան կապակցութեամբ, սակայն մինչեւ անցեալ ուսումնական տարին հր–նարաւոր չէր եղել իրագործել : 1967 – 1968 ուսումնական տարուայ սկզբին, չը–նորհիւ դրական ֆաfուլթէի այդ ժամա–նակուայ անօրէն Տոքթ. Զաբիոլլահ Սա–ֆայի բարեացակամ վերաբերմունքի, ինչպէս նաեւ համեմատական լեզուաբա–նութեան եւ դասական լեզուների ամբիո–նի վարիչ Տոքթ. Մ. Մոզաղդամի հա–մաձայնութեան՝ հիմք դրուեց հին եւ արդի հայերէնի դասաւանդմանը Իրանի մայրաքաղաքի այս բարձրագոյն հաս–տատութեան մէջ: Դասաւանդութիւնն ստանձնեց տողերս գրողը, որ նոյն ֆա–fուլթէի երկաբամեայ ուսուցչապետը եւ դերմաներէն լեզուի ու դրականութեան ամբիոնի վարիչն էր :

Հակառակ տիրող կարծիքի, հայերէնի ուսուցումը, դեռ եւս առաջին տարուայ մէջ, սպասածից շատ աւելի յաջողու–թիւն դտաւ դրական ֆաfուլթէի ընդհա–նուր լեզուաբանութեան եւ իրանագիտու–թեան հետեւող պարսկախօս ուսանողնե–րի ու եւրոպական արդի լեզուներին, գը–րականութեանը եւ կամ այլ գիտութեանց հետեւող հայ ուսանողների մօտ : 1967 – 1968 ուսումնական տարուայ առաջին կի–սամեակին չուրջ 22 – 25 հոգի ուսանող–ներ արձանագրուեցին եւ կանոնաւոր կերպով հետեւեցին հայերէնի դասըն–թացքին :

Թեհրանի պետական համալսարանում սկսուած այս կարեւոր գործի ներքին բո–վանդակութեան մասին լրիւ դաղափար կազմելու համար անհրաժեշտ է, որ այդ կապակցութեամբ մի քանի բացատրու–թիւններ տրուին : Նախ պիտի ասել, որ արդի եւ դասական հայերէնների դա–սաւանդութիւնը դրուած է համեմատա–կան լեզուաբանութեան եւ դասական լե–զուների բաժնում՝ սանսկրիտերէնի, դենդերէնի, պահլաւերէնի, սեպագիր արձանագրութիւնների, հին պարսկերէ–նի, սողդերէնի, հին յունարէնի եւ լա–տիներէնի շարքում :

Հայերէնի ուսուցումը պիտի աշխատի դիտական նպատակներ հետապնդել, պի–տի ջանայ պատրաստել ընթացաւարտնե–րի այնպիսի սերունդ, որ ի վիճակի լինի ուսումնասիրելու հայերէն եւ իրանական հին ու արդի լեզուների փոխադարձ կա–պերն ու աղդեցութիւնները : Հնարաւոր պիտի դարձնի այնպիսի բարձր աստիճա–նի վրայ դնելու հայերէն բնագրերի ըն–թերցումը, որ ուսանողներն ի վիճակի լինեն օդտուել հայ պատմագիրների՝ Ի–րանի հին կամ նոր դարերի պատմու–թեան ու մշակութային կեանքին նուիր–ուած թանկագին տեղեկութիւններից :

Ուսումնասիրութեան համար կարեւոր նիւթեր են մատակարարում հայ ոսկե–դարեան դրականութեան մէջ պահպան–ուած ամենահնադոյն տեղեկութիւնները իրանական հին կրօնի՝ զրադաշտակա–նութեան, ինչպէս նաեւ մանիքէական ա–ղանդի մասին : Հինդերորդ դարի հայ մեծ խմաստասէր Եղնիկ Կողբացու «Եղծ աղանդոցը», վստահաբար ամենահին աղբիւրն է ու միաժամանակ քննադա–տական խորխմատ մեկնաբանութիւնը Զրադաշտի հիմնած կրակապաշտական կրօնի, որ հեղինակը կատարել է Աբիս–տոտէլի փիլիսոփայութեան եւ տրամա–բանութեան մեթոտով : Մովսէս Խորենա–ցու յատկապէս արժէք ունեցող երկը ոչ միայն կարեւոր աղբիւր է Հայոց, այլ նաեւ Իրանի հնադոյն չրջանի պատմու–թեան համար : Միջազդային արեւելագի–տութեան կողմից շատ բարձր դնահա–տանքի արժանացած դերմանացի ականա–ւոր հայագէտ Եողէֆ Մարքուարտի հին Իրանի աչխարհադրութեան մասին դրած «Իրանչահը» երկը դրուելէ հիմնականում «Աչխարհացոյց»ի հիման վրայ : Իրանի պարթեւական եւ սասանեան չրջանի պատմութեան եւ հոդեւոր – մչակութա–յին կեանքի ուսումնասիրութեանց հա–մար կարեւոր սկզբնաղբիւրներ են փա–ւստոս Բուզանդի, Եղիչէի եւ ուրիչ հայ բազմաթիւ պատմագիրների երկերը՝ մինչեւ ԺԸ. դարի պատմիչ Առաքել Դաւ–րիժեցին ու նրա գործը : Ֆիրդուսու Շահ–նամէի՝ իրանական այս մեծ դիւցազնա–վէպի դրական – դիտական համեմատու–թիւնը Մովսէս Խորենացու նաեւ այս բը–նագաւառում թողած թանկագին տեղե–կութիւնների եւ նկարագրութիւնների հետ՝ չատ երախտաչատ դիտական նիւթ է յատկապէս պարսկախօս ուսանողների համար :

Համեմատական լեզուաբանութեամբ հետաքրքրուող հայ ուսանողների հա–մար չատ կարեւոր դիտական ասպարէդ է հայ եւ իրանական լեզուների համեմա–տական ուսումնասիրութեան հարցը, որի հիմքը դրել է դերմանացի ականաւոր հայագէտ Հայնրիխ Հիւպշմանը ու այն կատարելութեան է հասցրել Հր. Աճառ–եանը իր Արմատական բառարանով : Սա–կայն չի կարելի պնդել, թէ այս երկու մեծ լեզուաբանները սպառել են իրանա–կան լեզուներից հայերէնին փոխանցուած բոլոր բառերի համեմատական ուսումնա–սիրութիւնը, մանաւանդ որ երկու լեզու–ների բարբառագիտութիւնը լրիւ կերպով

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՆԿԱՊ ՕՐԱԳԻՐ»

Ապահովաբար չափազանցութիւն չէր – կատուի մեր այն հաստատումը, թէ Վահրամ Մալէեանի երկու վերջին դործե–րը՝ 1965ին Երուսաղէմ լոյս տեսած «Հա–յու բեկորներ»ն ու 1968ին նոյնպէս Ե–րուսաղէմ հրատարակուած «Անկապ օրա–գիրը»ը իրերայաջորդ ու միրար լրացնող, ամրողջացնող վկայութիւններն են ըմ–փիւռքի Հայութեան ընդհանրական եւ, միաժամանակ, առօրեայ կեանքին : Կեանքը, ներկայ պարագային, օրուան հնչնուքներով չի յատկանչուիր միայն՝ չի ուսումնասիրուել :

Թեհրանի համալսարանում հաստատ–ուած հայագիտական ճիւղը ամենայար–մար վայրն է հայկական միջնակարդ դպրոցներն աւարտած հայ ուսանողների համար՝ խորացնելու նախապէս ձեռք բերած դիտելիքները հայերէնի մէջ եւ դրանք ապագայում գործադրելու ման–կավարժական ասպարէդում, մանաւանդ եթէ սէր ու ձգտում ունեն մասնակցելու հայ նոր սերունդի մայրենի լեզուի ու–սուցման գործին :

Անցեալ ուսումնական տարուայ վերջին համեմատական լեզուաբանութեան եւ ի–րանագիտութեան բարձրագոյն լիսանսի մի չարք ուսանող – ուսանողուհիներ, քա–ջալերուած դասատուի յուդմունքներից, ցանկութիւն յայտնեցին իրենց աւարտա–կան չարադրութիւնը դրել հայագիտա–կան նիւթերի չուրջ : Ներանցից ոմանք ընտրել էին հայերէնի եւ արդի պարս–կերէնի հոլովների եւ խոնարհումների համեմատութիւնը, իսկ ոմանք ցանկա–նում էին դասական հայերէնի ու պահ–լաւերէնի լեզուական կապերի ուսումնա–սիրութիւնը իրրեւ աւարտական նիւթ ընտրել : Սակայն միայն երկու հոդու յաջողուեց հայերէնի կապակցութեամբ աւարտական չարադրութիւն ներկայա–ցնել, նրանցից առաջինը՝ աղայէ Հո–սեյնզոլի Նուրին ընտրեց հայերէն այ–բուբենի ծագումն ու դիտական վերլու–ծութիւնը ըստ Հր. Աճառեանի : Նա այդ նիւթը ցանկութիւն ունի պարսկերէն հր–ատարակելու : Երկրորդը՝ աղայէ Ռա–մազան Ազադը, դրեց իրանական յատուկ անունների վերլուծութիւն, ըստ դերմա–նացի հայագէտ Հայնրիխ Հիւպշմանի «Հայկական քերականութեան» :

Հայերէնի դասաւանդութեան առաջին տարուայ ունեցած այս յաջողութիւնները թոյլ են տալիս յուսալու, որ ապագա–յում աւելի չատ աչխատանք կարելի է կատարել այս ասպարէդում :

ՓՐՈՖ. ՅՈՎՀ. ՀԱՄՆԱԶԱՐԵԱՆ
(Թեհրան)
«Պատմա–բանասիրական հանդէս»

յատուկ բոլոր մարդոց, բոլոր ժամա–նակներուն եւ ամէնուր : Այստեղ, կեան–քը, սիրուելի լայնքին ու տարածքին վը–րայ «Հայ մարդուն ինքնատպութիւնը պահպանելու ձգտող դէպքերու չա–րահիւսութիւնն է :

— Հաւատաս կամ ոչ՝ Հայութիւնս հա–ւատարմութեամբ կը պահեմ տակաւին, յամառ ինքզինքս տարօրէն ալլամերժ, մերժուած եւ ինքնամե՛րժ ալ դտնելու դի–նով : Ի՞նչ եղաւ մեզի այսպէս : կեանքը ինչո՞ւ այսքան անբարեացակամ դտնուե–ցաւ մեզի, մեր սերունդին հանդէպ :

Տպդնապահար հարցումը, որ միեւնոյն ժամանակ դժբախտ իրողութեան մը հաստատումն է ինքնին, կուգայ հինէն, այն օրէն, երբ ժողովուրդի մը կէսին վի–ճակուեցաւ ապրիլ իր բնաւայրէն հեռու, աստանդական՝ հոս ու հոն :

Ժամանակը իր աւերը գործեց ան–չուշ : Տարիներու հոլովոյթին մէջ, հայ մարդը, որ կը փորձէր Հայութիւնը հա–ւատարմօրէն պահել իր մէջ, հարկադրը–ուեցաւ չատ անդամ ապրիլ անդոհանքը իր ինքնութեան տակաւ աղճատումին, աստիճանական կորուստին :

Ու այդ տպդնապը դարձաւ հանապա–զօրեայ տաղտուկը մեր կեանքին : Մա–նաւանդ հիներուն համար եղաւ ողբե–րգութիւն մը, երբ պարտաւորուեցան հաչտուիլ իրենց արիւնէն հարազատ զա–ւակներու կորուստին հետ :

— Երկու ամիս է ամուսնալուծուած ենք : Զրկուած եմ Արփիէս անդամ՝ որ կը մնայ իր... հրեայ մօրը մօտ :

Սերունդի մը ապրած ողբերգութիւնը կայ այս երկու այլաձեւ պարդ, այլ սըր–տաճմլիկ տողերուն մէջ :

Բայց հոս կայ նաեւ արտասահմանի հայ մարդոց անձնանուէր ճիդն ու հայ–րենանուէր աչխատանքը՝ պահելու եւ զո–րացնելու դաղութներու ազդային դիմա–դիծը, հարստացնելու մեր մչակութային դանձարանը, Դամբչլիի քրտաիոս Հայե–րու դաւակներուն հայերի դասախօս–կութիւնը, Ուրմիոյ լճի չուրջ բոլորուած հայ դիւղերու դրաւիչ պատկերը եւն. : Ու այս բոլորը իրրեւ «բնական պարա–կանութիւնը» դիտակից Հայուն, ազդա–յին դոյութիւնը հիմնական առաջադրու–թիւն նկատող ու հանդանակ դաւանող Հայութեան, ինչպէս դիտել կուտայ Թաւրիզի հայրասրբը, հեղինակին հետ ունեցած զրոյցի մը ընթացքին :

Ուրեմն, Վահրամ Մալէեանի «Անկապ օրագիրը», որ կը տարածուի ժամանակի եւ երկիրներու վրայ, լուսարձակի տակ կը հանէ զաղթահայութեան սեւ ու ձեր–մակ երեսները, որոնց համադումարով կը կազմուի սփիւռքի Հայութեան ընդ–հանրական կեանքը : Աւաւել եւս՝ այժմու դիմագիծը :

Հեղինակը այս անդամ դիմած է օրա–դրական ձեւին՝ տալու համար պատմու–թիւններ, ակնարկներ : Սակայն, ան–հրաժեշտ է դիտել տալ, թէ ան հարա–դատ չէ մնացած օրագրութեան սեռին յատուկ երեք մեծ թերութիւններուն :

Նախ՝ հեղինակը չունի ամսագրի մը կամ օրաթերթի մը խմբագրի պատասխա–նատուութիւնը, որ ստիպէ զինք ամէն շաբաթ կամ ամէն ամիս գրիչ վերցնել եւ ինչ–որ բան գրել : Ան կրնայ ամիսներ անցնիլ առանց գրելու, ինչպէս կրնայ ամիսներ անցնիլ առանց ընթերցելու : Ան կրնայ ամիսներ անցնիլ առանց ուրիշներու հետ խօս

ԽԱԼՕ ԽԱՉՕ

Գամիշլի, Մայիս 7

Տասներկու հազար Հայեր կ'ապրին հիւսիսային Սուրիոյ հեռաւոր այս քաղաքին մէջ՝ ուր ազգային վարժարանը ունի աւելի քան հազար երեք հարիւր աշակերտ :

Անապատի մը մէջ կկզած նախնական քաղաքի մը պատկերն էր, որ գծուեցաւ միտքիս մէջ առաջին անգամ՝ երբ յայտնի եղաւ թէ պիտի այցելեմ նաեւ այստեղ :

Տրամադրութիւնս իսկոյն փոխուեցաւ սակայն օդակայանին մէջ իսկ : Անապատը, տաքն ու փոշին ոչ ոք կը նկատէր այլեւս՝ իրենց Հայութիւնով, գաղութով խանդավառ ազգայիններու խումբին մէջ՝ որոնք կը պատմէին իրենց հաւաքական կեանքէն, ծրագիրներէն, դրժուարութիւններէն : Դպրոցին ու եկեղեցիին հանդէպ ցոյց տուած իրենց գուրգուրանքով այնքան նման հայկական ուրիշ որեւէ գաղութի :

Խումբին մէջէն տարիքոտ մարդ մը, միւսներէն քայլ մը անդին կեցած, լուռ ու լուրջ, ուշադրութիւնս կը գրաւէ իր տարազով : Փաթթոցաւոր, շալվարով, երկար ու կախ սեւ պեխերով մարդ մը՝ որ արտաքին իր երեւոյթին մէջ ոչինչ ունի հայկական, եւ սակայն կեցած է նոյն խումբին մէջ, երկու ձեռքերը փորին վրայ, ու միօրինակ կշռոյթով մը հատիկ հատիկ մէկ կողմէն միւսը կը ձգէ խոշոր համրիչի մը դեղին քարերը : Երկար ժամանակի պէտք չի մնար նկատելու համար շուրջիններուն յարգալիր վերաբերումը իրեն հանդէպ՝ երբ քանի մը վայրկեան ետք կը ներկայացնեն զինք .

— Խալօ Խաչօ, գաղութին մէջ քանի մը հազար հաշուող քրտախօս մեր ազգակիցներուն ներկայացուցիչը :

Կը ձեռնուինք : Կը ժպտի Խալօ Խաչօն : Արտասանած քանի մը քրդերէն բառերը կը կորսուին իր թաւ պեխերուն մէջ :

Քիչ ետք, երբ քանի մը վայրկեան հանդչելու համար կ'անցնինք օդակայանին հիւրասենեակը, կը նկատեմ թէ անհանգիստ է Խալօ Խաչօն : : Առնուած սրխալ քայլի մը համար զղջացած մարդու երեւոյթը ունի : Կը ծռի դէպի իր առջեւը նստած երիտասարդը եւ ինծի անլսելի ձայնով բաներ մը կը փսփսայ անոր ականջին : Յայտնի կ'ըլլայ թէ կ'ուզէ «երկու խօսք» ըսել եւ կը խնդրէ որ ըսելիքը թարգմանեն հայերէնի : Կ'ելլէ յետոյ ոտքի, աջ փթամատն ու ցուցամատը զուգահեռ ըրած՝ կ'անցընէ պեխերուն զոյգ թեւերուն վրայէն, դէմքին արտայայտութեան կուտայ հանդիսաւոր առիթներու լրջութիւն մը, եւ յուզուած, ինծի բոլորովին անհասկնալի լեզուով մը կ'արտասանէ յանպատրաստից իր « երկու խօսքը»՝ որ թարգմանուելէ ետք կ'ըլլայ մօտաւորապէս հետեւեալը .

— Կը խնդրեմ, ազնիւ հայրենակից, որ ներողամիտ ըլլաք մեր մայրենի լեզուով ձեզի բարի գալուստ մաղթել չկարենալու համար : Բարի եկաք մեր քաղաքը, հազար բարի : Մեզ մի մեղադրէք սակայն ասոր համար, պատասխանատուն մենք չենք որովհետեւ : Պատմութիւնը գիտէք վսհատաբար ոեւէ մէկէն աւելի լաւ : Կ'ուզեմ որ վստահ ըլլաք՝ թէ միտքով ու հոգիով հայ ենք բոլորս ալ, եթէ ոչ անպայման աւելի լաւ՝ բայց, թոյլ տուէք որ ըսեմ, զոնէ ձեզմէ ոեւէ մէկուն չափ : Ասոր ապացոյցը մեր զաւակներն են՝ որոնք հայկական վարժարան կը յաճախեն, հայեցի դաստիարակութիւն կը ըստանան եւ կը քաւեն մեր ակամայ մեղքը, կը լուծեն մեր վրէժը : Ատոր ապացոյցը մեր գուրգուրանքն է մեր եկեղեցիին ու մեր դպրոցին հանդէպ : Ասոնց պահպանման ու բարգաւաճումին համար մինչեւ հիմա յանձն առած ենք եւ ասկէ ետք ալ պիտի շարունակենք սիրո՛վ յանձն առնել ամէն զոհողութիւն, որպէսզի մեր զաւակները զոնէ մեզ պէս չմեծնան, լաւ, ամբողջական Հայեր ըլլան : Այս բոլոր պատասխանատուութիւններուն համար մեր սեփական ուժերը, միջոցները անբաւարար են սակայն եւ կը խնդրենք, որ օգնէք մեզի :

Սիրտէն փրթած սրտառուչ այս խօսքերուն վրայ ոչինչ կարելի էր աւելցնել : Ժողովուրդի մը պատմութեան ողբերգական մէկ շրջանին կենդանի վկաներն էին Խալօ Խաչօն, բազմահարիւր Խալօ Խաչօները, հեռաւոր այս երկրին մէջ, իրենց Հայու անաղարտ հոգիով :

Երկու խօսք, անկեղծ ու պարզ երկու ճառ՝ եւ հարազատ պատմութիւն Հայոց :

ՀԱՅ ԿԱ՞Յ

Պէյրութ, Ապրիլ 18

— Բարեւ ձեզ :

— Բարեւ :

— Ձեր առաջի՞ն այցելութիւնն է Պէյրութ :

— Ոչ, բազմաթիւ անգամներ եղած եմ այստեղ ուրիշ առիթներով :

— Ո՞ր կողմերէն էք արդեօք :

— Լիզպոնէն :

— Ի՛նչ կ'ըսէք... Լիզպոնի մէջ Հայ կա՞յ :

✓

— Լսեցի՞ք, Ալպիաններուն վրայ տեղի ունեցած օդանաւի արկածին մասին. 98 մեռեալ :

— Իսկապէ՞ս ... սարսափելի է, եղբայր : Մեռնողներուն մէջ Հայ կա՞յ արդեօք :

×

— Անցեալ տարի քանի մը օրուան համար Ճիպրալթար հանդիպեցայ : Ափ մը տեղ է՝ տեսնե՛ս, խաղա՛ղ, շատ գեղեցիկ բնական տեսարանով :

— Այսպէս է եղեր : Ինչ պիտի ըսէի ... առիթ ունեցա՞ր հետաքրքրուելու թէ հայ կա՞յ Ճիպրալթարի մէջ :

×

— Ամերիկա՞ կ'երթաք :

— Ոչ, Ամերիկայէն կուգանք : Այս առաւօտ հասանք եւ վաղը կը մեկնինք Մատրիտ՝ վիրաբուժական միջազգային համագումարին ներկայ ըլլալու :

— Կ'ենթադրեմ, թէ աշխարհի բոլոր կողմերէն եկողներ կ'ըլլան այդ առթիւ :

— Քանի մը հարիւր հոգի պիտի ըլլան կարծեմ :

— Մասնակցողներուն մէջ ուրիշ Հայ կա՞յ :

×

— Շաբաթ գիշեր պիտի երթա՞ս Պոլշոյի ներկայացումին :

— Պոլշո՞յը պիտի գայ :

— Հոս է արդէն : Երէկ գիշեր ներկայ եղայ իրենց առաջին ելոյթին. խենթենալիք բան է պարզապէս :

— Յայտագրին ուշադրութեամբ նայեցա՞ր, պարողներուն մէջ հայ կա՞յ :

Անծանօթ ու օտար ափերու վրայ, նոյն յաճախանքէն միշտ հալածուած այսպէս՝ դուն, ես, ամբողջէն ակամայ փրթած մասնիկներ, մեր արեան ձայնին կարօտով, մեր հողէն ու հարազատներէն հեռու, շա՛տ հեռու, բիւրաւոր քառուղիներէն՝ հազար կանչով պիտի զիրար, պիտի զմե՛զ որոնենք .

— Ըսէ՛ք, հայ կա՞յ ...

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

«Անկապ օրագիր»

Հարիւր տարի առաջ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԷՆ

Մասնաւորաց շահը միշտ հասարակած շահուն մէջ է, անկից զատուիլ ուզելը՝ կորսնցնել ուզել է : Ուրիշի համար արդարութիւն եղածը՝ մեզի համար բարերարութիւն է :

Վենետիկ «Բազմավէպ»

Կ. Պոլիսէն կը գրեն մեզ. Միջագիւղի մէջ ազգային գեղեցիկ ու սրտառուչ հանդէս մը կատարուեցաւ :

Ծնողք, արք եւ տիկնայք, նմանապէս ուսումնասէր հրաւիրեալները ուրախ սրտով կը տեսնէին աշակերտուհեաց գրաւոր եւ ասեղնագործ աշխատասիրութիւնները, որոնք մեծ գրասեղանի վրայ շարուած էին : Առաջադէմ օրիորդի մը ուրուագրութեամբ շինած քանի մը կենդանագիր պատկերները հանդիսականաց յատուկ ուշադրութեան եւ գովութեան արժանի էին :

Հռիփսիմեանց վարժարանին աշակերտուհիները, որոնց թիւը ութսունի կը հասնի, բացի հայերէն քերականութենէ եւ քրիստոնէականէ, կը սորվին աշխարհագրութիւն, թուաբանութիւն, դիցաբանութիւն, տրամաբանութիւն, ուրուագրութիւն, գաղիերէն, գաշնակ (պիանօ Ֆորթէ), ասեղնագործութիւն եւն. :

«Արշալոյս Արարատեան»

Զմիւռնիա

Հրատարակութիւն «Օրլեանի օրիորդը» վիպասանական ողբերգութիւն Շիլլերի : Թարգմանեց յարգոյ Կարապետ աղա Կ. Ղազարոսեան : Գերմանացի մեծանուն Շիլլեր բանաստեղծութեան ամէնէն ընտիր հեղինակութիւններէն մէկն է, որի նիւթն իրական վսեմութեան հետ, հայ թարգմանութեան գեղեցկութիւնն ալ ի մի լծորդելով՝ ամէն գրասէր ազգայնոց ընթերցանութեան արժանի գործ մ'է եղած :

«Մասիս»

Կ. Պոլիս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (613)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այս յետին ջանադրութիւնը բոլորովին յոգնեցուցած էր զայն :

Հիմա այնքան յոգնաբեկ էր որ ամէն անգամ երեք կամ չորս քայլ առնելէ ետք կը ստիպուէր շունչ առնել եւ պատին կը կռթնէր : Անգամ մը պարտաւորուեցաւ կոյուղիին բազմոռին վրայ նստիլ Մարիուսին դիրքը փոխելու համար, եւ կարծեց թէ հոն պիտի մնար : Թէեւ ուժեղութիւնը մեռած, բայց արիութիւնը տակաւին կենդանի ըլլալով՝ Ժան Վալժան նորէն կայնեցաւ :

Յուսահատութեամբ, գրեթէ արագօրէն հարիւր քայլի չափ եւս առաւ՝ առանց վեր ընելու գլուխը, գրեթէ առանց շունչ առնելու, եւ, յանկարծ պատին զարկաւ : Կոյուղիին մէկ անկիւնը հասած էր եւ այս անկիւնը հասնելով կորագլուխ՝ պատին հանդիպած էր : Վեր ըրաւ աչքերը, եւ գետնափոր ճամբուն ծայրը, հեռուէն խիստ հեռուէն լոյս մը նշմարեց որ վարը, իր առջեւը կ'երեւար : Այս անգամ տեսածը ոչ թէ սոսկալի այլ բարի եւ սպիտակ լոյսն էր : Արեւն էր :

Ժան Վալժան կոյուղիին ելքը կը տեսնէր :

Ժան Վալժան այս ելքը տեսնելով զգաց ինչ որ գեհենապարտ հոգի մը կրնար ըզգալ յանկարծ գոհենին ելքը նշմարելով : Այս հոգին հարկաւ իր այրած թեւերովը դէպի լուսափողփող դուռը պիտի թռէր մոլեգնաբար : Ժան Վալժան ա՛լ յոգնութիւն չզգաց, ա՛լ Մարիուսին ծանրութիւնը չզգաց, ծունկերը առաջուան պէս պողպատեայ ծունկեր եղան. աւելի վազեց քան թէ քալեց դէպի այդ ելքը : Քանի կը մօտենար Ժան Վալժան, ելքն աւելի որոշապէս կը ծրագրուէր. կամրջաձեւ կամար մըն էր ան, որ կոյուղիին զմբէթէն աւելի ցած եւ ճամբայէն աւելի նեղ էր. կոյուղիին զմբէթը երթալով կը ցածնար, ճամբան նոյնպէս հետզհետէ կը նեղնար : Ստորերկրեայ ճամբուն ծայրը ձագարի մը ներսի ձեւին պէս նեղնալով կ'ամփոփուէր. յոռի ամփոփում որ բանտերու գռնակներու նմանութիւնն է, որ բանտի մը մէջ բանաւոր պատճառը ունի այլ կոյուղիի մը մէջ չունի. կոյուղիներուն այս պակասութիւնը ետքէն ուղղուեցաւ :

Ժան Վալժան հասաւ ելքին քովը :

Հոն կանգ առաւ :

Իրօք ան էր ելքը, բայց կարելի չէր դուրս ելլել :

Կամարը հաստատուն վանդակով մը գոցուած էր, եւ վանդակը, որ յայտնապէս կ'երեւար թէ խիստ քիչ անգամ կը դառնար իր ժանգահար ծխնիներուն վրայ, իր քարէ շրջանակին կցուած էր հաստ կղպանքով մը, որ ժանգին կարմրութեամբը կարծես թէ ահագին աղիւս մըն էր : Բանալիին ծակը կը տեսնուէր, նաեւ կղպանքին ամրապինդ լեզուն, որ իր երկաթէ ագոյցին մէջ մխուած էր բոլորովին : Յայտնապէս կ'երեւար թէ կըղպանքը գոցողը բանալին երկու անգամ դարձնելով գոցած էր : Ասիկա բերդերու յատուկ այն կղպանքներէն մէկն է, զոր հին Փարիզը լիուլի եւ յօժարակամ կը հայթայթէր :

Վանդակին անդիի կողմն էր բաց օդը, գետը, արեւը, ամենանեղ այլ անցնելու բաւող սեպեզրը, հեռաւոր քարափները, Փարիզ այսինքն այն վիհը ուր խիստ դիւրին է պահուրտիլ, լայնածաւալ հորիզոնը, ազատութիւնը : Աջ կողմէն դէպի վար Իէնայի կամուրջը, ձախ կողմէն ալ դէպի վեր Էնվալիտի կամուրջը կը նշմարուէին, գիշերուան սպասելու եւ ապա փախչելու յարմար կրնար գալ տեղը : Փարիզի ամէնէն մենակեաց կողմերէն մէկը, այսինքն Կրօ Քայյուիի հանդիպակաց սեպեզրն էր այս : Ճանճերը վանդակին ծակերէն կ'ելլէին ու կը մըտնէին :

Երեկոյեան ժամը ութուկէսն էր գրեթէ : Օրը կը տարաժամէր :

Ժան Վալժան Մարիուսը պատին քովը քարուկիր գետնին չոր կողմը դնելով վանդակին մօտեցաւ եւ երկու ձեռքերով սիւնակները բռնելով սաստկապէս ցնցեց այլ չկրցաւ գղրդեցնել : Վանդակը չթընդաց : Ժան Վալժան մի առ մի բռնեց նաեւ սիւնակները, յուսալով թէ կրնայ անոնց նուազ դիմացկունը քաշել հանել եւ իբր լծակ գործածել դուռը վերցնելու կամ կղպանքը խորտակելու համար : Սիւնակներուն եւ ոչ մէկը շարժեցաւ : Վագրի մը ակռաներէն աւելի ամրապէս ագուցուած էին անոնք : Առանց լծակի կարելի չէր յենուլ ծանր, մարմին մը վերցնելու համար : Անյաղթելի էր խոչընդոտը : Դուռը բանալու միջոց մը չկար ամենեւին :

Ուրեմն պէ՞տք էր հոն վախճանիլ : Ի՞նչ ընէր, ի՞նչ ըլլար :

Ետ երթալու, արդէն ահարկու ուղեւորութիւնը վերստին սկսելու ուժ չունէր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլէն Այրի Տիկին Պէաթրիս Պաղտասարեան փոխան ծաղկեպսակի Ալֆորվիլի հայկական դպրոցին կը նուիրէ 50 ֆրանք Մաքրուհի Բապուճեանի, 50 ֆր. Գոհարիկ Տէր – Վարդանեանի եւ հարիւր ֆրանք Ղեւոնդ Պայթարեանի մահերուն առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Տէր եւ Տիկին Ա. Քէօսէեան եւ Այրի Տիկին Ս. Ճամուզեան իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, Առաջնորդ – Սրբազան Հօր, Գեղամ Վարդապետին, «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Մարսէյլի, Պօմոնի, Սէն Ժեռոմի եւ Պուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղերուն վարչութիւններուն, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ Քրիստափոր ենթակոմիտէին, բոլոր բարեկամներուն եւ ընկերներուն որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց սուգին՝ իրենց մօր, ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԻՍԻՐԵԱՆի (ծնեալ Անդրէասեան) ցաւալի մահուան առթիւ :

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂ

Ծախու է Նիսէն 15 քիլոմեթր (Քոնթ) հեռու հող մը 8621 քառակուսի մեթր, 10 ֆրանք քառակուսի մեթրը, շինութեան իրաւունքը՝ չորս հարիւր քառակուսի մեթր : Դիմել Պօյաճեան,

323, Promenade des Anglais, 06 - Nice.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 30), երեկոյեան ժամը 8·30ին Փաշայեանի սրճարանը, 136 Ռիւ Էթիէն Տօլէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները անխտիր այս Երեքշաբթի (28 Հոկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը : 295 Ռիւ Պուալօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները (Հոկտեմբեր 27) Երկուշաբթի ժամը 15ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

PARENTY

ET

DESROUSSEAUX

AGENCE DE VOYAGE

7, Rue du Hanovre, PARIS (2e)

Métro :

Quatre-Septembre ou Opéra

Tél. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար — օդանաւ, շոգենաւ, երկաթուղի օդանաւային բոլոր ընկերութիւններու միջոցով (ամերիկեան, ֆրանսական, գերմանական, թրքական, պելժիական, հոլանտական, յունական եւայլն եւայլն) : :

Գրասենեակը ձեզ կ'ընդունի հայ պաշտօնեայ մը :

Բաց է ամէն օր, բացի Շաբաթէն, ժամը 9–12 եւ 14–18 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Աղնաւորեան քսան ֆր. կը նուիրէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Յարութիւն Գասապեանի մահուան առթիւ.— Նօթրը Տամ Քօնսօլասիոնի թաղեցիներէն հարիւր ֆրանք եկեղեցւոյ եւ 71 ֆրանք թաղիս դպրոցին, Ենովքեան Բիւզանդ, Ս. Տօնիկեան եւ Ղ. Գարաեան տասնական եւ Ն. Տէր – Մինասեան հինգ ֆրանք եկեղեցւոյ :

Նախկին ատենապետ Պ. Յակոբ Պետրոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնս կը նուիրէ 30 ֆրանք Յառաջի, նոյնպէս Գրիգոր Էսկիճիեանի հոգեհանգստեան քսան ֆրանք «Յառաջ»ին կը նուիրէ :

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ժաք Ազըլեանի (ծնեալ Շաքէ – Ժաքլին Ուզունեան) կսկալի մահուան առթիւ.— Տիկին Թամոեան (Կառտանէն), Պ. Մ. Ազըլեան, Վ. Քիթապճեան, Տիկին Փօլ Ժոֆրէ հարիւրական ֆրանք, Տիկին Յովհաննէսեան (Կառտանէն), Պ. Պաղտասարեան քսան ֆրանք եկեղեցւոյ : Ա. Օհաննէսեան հարիւրական ֆր. եկեղեցւոյ եւ Աղքատախնամին, յիսունական դպրոցին եւ անկարներու : Ոմն հարիւրական ֆր. եկեղեցւոյ եւ Աղքատախնամին, յիսուանական դպրոցին եւ անկարներու, Ոմն 500 ֆրանք անկարներու :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին :

WEEK-END à BRUXELLES

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու օր լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 1ին: Հաւաքուիլ ժամը ութին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ, 8·15ին Կառ Տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ եւ 8·30ին՝ Սքուառ Մոնթոլոն :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ, Մօ, Վիլէռ – Քոթըռէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ, (ճաշ ճամբու ընթացքին) Մոնս : Ժամանում եւ տեղաւորում Շերս պանդոկը : Քաղաքի այցելութիւն (մեծ փլասը, Մանըքէն փիս եւ տեսարժան վայրեր) ճաշ պանդոկը, իրիկունը՝ ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 2, առաւօտը ազատ, ցերեկուան ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթըրլօ, այցելութիւն պատմական ռազմադաշտին: Ապա վերադարձ դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը իրիկուան ութին ատենները :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը: Ամէն արձանագրութեան պէտք է ընկերանայ 30 ֆրանքի կանխավճար մը եւ մնացեալը՝ մեկնումին օրը :

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն: Ցարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վրճարումները չկորսնցնելու համար քուէի իրենց իրաւունքը:

«ԲԱԳԻՆ»Ն ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Բագին»ի խմբագրութեան եւ վարչութեան կողմէ առ ի գիտութիւն կը յայտարարուի Մարսէյլի բաժանորդներուն թէ յետ այսօրիկ Մարսէյլի ներկայացուցիչն է ընկ. Վաղ. Տէր – Վարդանեան, բաժնեգիները գանձելու եւ նոր բաժանորդներ արձանագրելու համար դիմել՝

V. DER-VARTANIAN

20, Rue d'Isoard, MARSEILLE - 1er

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

16 – 17 տարեկան երիտասարդ մը, որ ֆրանսերէն գիտնայ եւ աշխատանքի իրաւունք ունենայ : Դիմել՝

ETS. CHEDIK

Bonneterie en gros

285, Rue St. Denis, Paris

Tél. GUT. 62-80

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

Խըտըրեան

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Խըտըրեան

ԿՈՒԶԷՔ ՆՈՐՈԳԵԼ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ,

ՁԵՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՏԵՂԻՆ

ՈՐՈ՞Ի ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵԼ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints

Revètement de sols plastiques, nylon,

Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

16 bis, Bld. de Sébastopol, PARIS (4e) et Carrefour de l'Eléphant à PALAISEAU - 9

DEVIS GRATUIT SUR SIMPLE APPEL : 272.26.61

ET VOUS TROUVEREZ LES PEINTURES THOMLAC :

PARIS (4e), 16 bis, Bld. de Sébastopol PALAISEAU, Carrefour de l'Eléphant

PARIS (12e), 52 rue de Châlon - ARGENTEUIL, 5 rue de Fresne-Bast

ASNIERES, 136, rue des Bourguignons - FONTENAY-sous-BOIS, 48 bis, rue Dalas

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
28 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11650 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.650

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՔ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ ԳԱՀԻՐԷ Կ'ԵՐԹԱՆ

Միջազգային քաղաքական աշխարհը անձկութեամբ կը հետեւի Լիբանանի անցուդարձերուն, որոնք յոյսի եւ վախի պահեր կ'արձանագրեն ու կը ներշնչեն միաժամանակ : Այլ խօսքով՝ շաբաթա-վերջին տեղի ունեցան բուռն բախումներ Թրիփոլիի միջնաբերդին շուրջը, ինչպէս նաեւ Լիբանանի հարաւը, իսկ միւս կողմէ՝ հարցը խաղաղ ճամբով լուծելու ուղղութեամբ ճիգեր թափուեցան :

Լիբանանեան բանակը պաշարեց Թրիփոլիի միջնաբերդը, ուր պաղեստինցի արձակազէններ դիրք գրաւած յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտան : Շաբաթա-վերջին ֆէտայիներու գունդեր՝ բաղկացած 200 – 300 արձակազէններէ յարձակեցան Պէյրութ – Դամասկոս առանցքին վրայ գտնուող Մաղրաթ եւ Ժանթա գիւղերուն վրայ : Լիբանանեան բանակը յաջողեցաւ կասեցնել յառաջխաղացումը : Պէքքայի մօտ, Լիբանանի հիւսիսը, արձակազէններու ուրիշ խումբ մը յարձակում գործեց Ռայաքի օդակայանին վրայ : Սակայն ամէնէն աւելի երկրին հարաւային շրջանին մէջ է, որ կացութիւնը վտանգաւոր դարձած է : Արդարեւ, այս շրջանին մէջ յարձակողները, այսինքն Պաղեստինցիները յաջողած են յառաջանալ մինչեւ երկրին խորերը եւ պաշարել ու ռմբակոծել քանի մը սահմանային գիւղեր : Լիբանանեան բանակը, այսուհանդերձ, կրցած է ետ մղել յարձակող ջոկատները :

Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, Պաղեստինեան ուժերը իրենց տրամադրութեան տակ ունեցած են թնդանօթներ, պաղուքաներ եւ, նոյնիսկ, զրահապատ կառքեր, ինչ որ կը նշանակէ, թէ սահմանը անցած են Սուրիացիներու օժանդակութեամբ եւ անոնց աջակցութեամբ :

Անհաւանական կը թուի, որ Սուրիա փորձէ յարձակիլ Լիբանանի վրայ : Կ'ենթադրուի, թէ Դամասկոսի նպատակն է ճնշում բանեցնել նախագահ Հելուի վրայ, որպէսզի Լիբանան ընդունի Պաղեստինցիներու պահանջները :

Նախագահ Նասր, ընդառաջ երթալով Հելուի դիմումին, ընդունեցաւ միջնորդի դեր ստանձնել : Նասրի անձնական ներկայացուցիչը՝ Հասան Սապրի Էլ Խոլի, որ կը նկատուի բարդ առաքելութիւններու մարդը, յաջորդաբար այցելեց Ամման, ուր տեսակցեցաւ Հիւսէին թագաւորին հետ, Դամասկոս, ուր տեսակցեցաւ սուրիացի եւ պաղեստինցի առաջնորդներու հետ եւ ապա՝ Պէյրութ :

Կ'ենթադրուի, թէ եգիպտացի միջնորդին նպատակն է զինադուլ մը հաստատել : Յետագային, արաբական վեհաժողով մը կրնայ հարցը լուծել խաղաղ ճամբով :

Իրաց այս կացութեան մէջ Մոսկուա անուղղակի կերպով ազդարարեց Ամերիկայի չմիջամտել Լիբանանի ներքին գործերուն : «Ոչ մէկ երկիր պէտք է ոտնակոխ ընէ Լիբանանի գերիշխանութիւնը» : Այս է Մոսկուայի տեսակէտը :

Ուաշինկթըն ոչ մէկ մեկնաբանութիւն կատարեց :

Վերջին լուրերու համաձայն, լուսարդելը վերցուած է Լիբանանի կարգ մը շրջաններուն մէջ :

Յարդ Լիբանանի ժողովուրդը խոհեմութիւն կը համարի ծայրայեղութիւններու չդիմելը : Արդարեւ, հակառակ շատերու վախին, քաղաքացիական կռիւներ չկան :

Երկուշաբթի օր Պէյրութ դուրս ելած էր մեռեալ քաղաքի երեւոյթէն զոր ստացած էր լուսարգելի հաստատումէն ի վեր եւ կը վերագտնէր իր սովորական դիմագիծը :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լիբանանեան զինուորական պատուիրակութիւն մը, որու գլուխը կը գտնուի Զօր. Պուսթանի Գահիրէ մեկնեցաւ, ուր Նասրի ներկայութեան պիտի հանդիպի պաղեստինեան Էլ – Ֆաթի պատուիրակութեան : Բանակցութեանց հիմը կը կազմէ ընդունիլ տալ Լիբանանի, (որ տեղի պիտի տայ) պաղեստինեան Էլ–Ֆաթ ազատագրական շարժումի կայաններու հաստատումը լիբանանեան հողամասին վրայ, պայքարելու համար հասարակաց թշնամիին դէմ :

× Փարիզի մէջ, Կիրակի իրիկուն մօտ հարիւր Արաբներ, եգիպտական դրօշը ի ձեռին, յարձակած են ՕՌՕՌ օրաթերթի շէնքին վրայ, ապակիները կոտրած եւ բանուոր մըն ալ՝ վիրաւորած :

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Իվրլինի չորրորդ շրջանին մէջ, Կիրակի օր կատարուեցաւ մասնակի ընտրութեան երկրորդ քուէարկութիւնը, ուր դէմ դիմաց կը մնային ՓԷ ԷՍ ԻԻի քարտուքար՝ Միշէլ Ռոքար եւ տը Կոլի վերջին կառավարութեան նախարարապետ՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ, որ համեմատականի մնացած էր նախանցեալ Կիրակին : Ռոքարի շուրջ համախմբուեցան ձախ, կեդրոն, համայնավար եւ աջ եւ տը Կոլի նախարարապետը պարտուեցաւ աւելի քան երկու հազար ձայնի տարբերութեամբ : Ընտրական պարզ պարտութիւն մը կարելի չէ նկատել եղածը, որ արդիւնք է դըժգոհութեան և դառնութեան հանդէպ կոլիստ վարչակարգին : Կոլիստները, անշուշտ շատ ազդուած են այս պարտութենէն, զոր կուսակցութեան մը պարտութիւնը չեն նկատեր այլ՝ Ֆրանսայի, քանի կոլիզմ եւ Ֆրանսա նոյնացած են ըստ իրենց : Ռոքար յոյսի նշոյլ մը կը տեսնէ իր այս յաղթանակին մէջ, որ ցոյց կուտայ թէ ձախը կրնայ մոռնալ իր տարակարծութիւնները եւ, ի հարկին, միանալ մէկ թեկնածուի շուրջ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Լիբանանեան նոր տագնապին առթիւ, *Մոնտ* կը ներկայացնէ Լիբանանի ներկայ պատասխանատուները :

×

ՇԱՌԼ ՀԵԼՈՒ

Հանրապետութեան նախագահը (ազգին ուղղած պատգամին մէջ), Մայիս 31ին, յստակ գիծերով ճշդեց իր դիրքը.— Կը մերժէ «կատարուած իրողութիւն» ընդունիլ այն կացութիւնը, զոր Պաղեստինցիները կ'ուզեն պարտադրել լիբանանեան կառավարութեան : Աւելի ետք, հասկացուց, թէ պէտք է սանձել ֆէտայիներու գործունէութիւնը, եթէ այս վերջինները վտանգի տակ դնեն երկրին ապահովութիւնը :

ՌԱՇԻՏ ՔԱՐԱՄԷ

Հրաժարեալ վարչապետը որ սիւննի աղանդին պատկանող մահմետական է, միշտ փորձեց հաստատել իր տարակարծութիւնները Հանրապետութեան նախագահին նկատմամբ, որ քրիստոնեայ մարոնի է : Կը փափաքէր համագործակցութիւն մը լիբանանեան բանակին եւ պաղեստինեան արձակազէններուն միջեւ, որպէսզի «պայքարը շարուակուի խորայելեան ծաւալապաշտութեան» դէմ : Համագործակցութիւնը ի դերեւ ելաւ պարզ այն պատճառով, որ երկու կողմերու ղեկավարներն ալ վստահութիւն չունէին իրարու հանդէպ : արամէ հասկցուց, նաեւ վերջին անգամ իր հրաժարագրին մէջ, որ ճնշումներ կը բանեցուին իր կամքէն անկախ ապահովութեան ուժերու պատասխանատուներու կողմէ : Նախկին վարչապետը ժողովրդականութիւն վայելող դէմք մըն է սիւննիներու շրջանակին մէջ, մասնաւորապէս Թրիփոլիի շրջանակին մէջ :

ԿԱՄԱԼ ՃՈՒՄՊԼԱԹ

Յառաջդիմական առաջնորդը, որ կը պատկանի Տիւրզիներու համայնքին, միշտ պահանջած է ազատ գործունէութեան արտօնութիւնը ֆէտայիներու համար : Իր դերը այս օրերուն կը թուի կարեւոր ըլլալ : Արդարեւ, կը նախագահէ այն նիստերուն, որոնք տեղի կ'ունենան ձախակողմեան կուսակցութիւններու եւ կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ : Հանդիպումներուն նպատակն է՝ ճշդել իրենց ապագայ գործունէութիւնը : Ճումպլաթ ազդեցիկ է արհեստակցական եւ մտաւորական շրջաննակներու մէջ :

ՔԱՄԻԼ ՇԱՄՈՒՆ

Քրիստոնեայ չափաւորական ղեկավար : Գլխաւոր դէմքը դարձաւ 1958ի քաղաքացիական կռիւներուն : Իբրեւ հանրապետութեան նախագահ հրաւիրած էր Ամերիկացիները Լիբանանի վրայ ցամաքահանում կատարել, որպէսզի երկիրը պաշտպանէ «արտաքին դաւադրութիւններուն դէմ» :

Շամունի դիրքը քիչ մը անորոշ է : Կը յայտարարէ, թէ ամբողջովին զօրավիգ կը կենայ ֆէտայական շարժումին, սակայն, կ'աւելցնէ ան, եթէ անոնց գործունէութիւնը պատճառ պիտի դառնայ խորայելեան հակազդեցութեան, որուն ի վիճակի չէ պատասխանելու լիբանանեան բանակը, պէտք է ընթացք տալ ապահովութեան պարտադրութիւններուն :

ԶՕՐ. ՖՈՒԱՏ ՇԵՀԱՊ

Հանրապետութեան նախկին նախագահ (յաջորդեց Շամունի), կը մերժէ յայտնել իր տեսակէտը այս հարցին մասին : 1958ին կը նկատուէր համակիր նասրական ճակատին, սակայն գրեթէ իրեն վիճակուեցաւ ազգային համերաշխութեան հաստատման պատիւը : Այժմ, նկատի առնելով իր ունեցած մեծ ազդեցութիւնը բանակին եւ, մանաւանդ, դաղտնի ոստիկանութեան վրայ, կը կարծեն, թէ իր համաձայնութիւնը տուած է բանակին ձեռնարկած ճնշիչ միջոցներուն համար :

ՓԻԷՌ ՃԵՄԱՅԵԼ

Քրիստոնեայ փաղանգաւորներու առաջնորդն է : Կողմնակից է, որ « կատարելապէս յարգուի Լիբանանի գերիշխանութիւնը» : Նախկին նախագահ Շամունի նման կը գտնէ, թէ երկրին ապահովութեան շահերը գերիվեր են ֆէտայիներու իրաւունքներէն : Իր տրամադրութեան տակ ունի երկուքէն երեք հազար զինուած միլիսներ :

ՌԷՄՈՆ ԷՏՏԷ

Չափաւորական շարժումը, յատկապէս քրիստոնեաներու մօտ, ղեկավարող «երրեակ»ին անդամ է, Շամունի եւ Ճեմայելի կողքին : Կը բաժնէ այս վերջիններուն հիմնական տեսակէտները : Իր կողմէ կ'առաջարկէ Միացեալ Ազգերու ուժի մը հաստատումը Լիբանանի եւ Իսրայէլի սահմանագիծին վրայ :

Թ. Ա. Թ.

ՊԱՊԻՆ ԳԻՐԸ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ինչպէս գրած էինք (*Յառաջ՝* Հոկտ. 15) Պապը գիր մը ուղղած էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Եպիսկոպոսական Ժողովի առթիւ : Ստորեւ՝ նամակին բնագիրը, զոր հրատարակած է Վատիկանի կիսապաշտօնական օրգան՝ *Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ* Հոկտ. 17ի իր թիւին մէջ :

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Յոյժ սիրեցեալ եղբայր ի Քրիստոս,

Այն պահուն երբ Ձեր Սրբութիւնը եւ Ձեր եպիսկոպոսակից եղբայրները կը հաւաքուին քննելու համար Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հարցերը եւ կատարելու հանդիսաւոր արարողութիւնը Ս. Միւռոնի օրհնութեան, պարտք կը զգանք յայտնելու ձերդ Սրբութեան, մեր սրտագինն մաղթանքները ի Տէր եւ վստահեցնելու որ մեր աղօթքը կը հայցէ Ս. Հոգիէն առատօրէն զեղուլ իր կենդանարար շնորհքը այս կարեւոր հաւաքոյթին վրայ :

Մենք զմեզ շատ մօտ կը զգանք բոլոր անոնց որ ձեր Սրբութեան հետ պիտի տօնախմբեն ձեր վաթսունամեակը, մաղթելով որ բարձրեալը լիացնէ զձեզ իր օրհնութիւններով եւ հոգեկան կորովով :

Կ'ուզենք նմանապէս որ Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ երկու ներկայացուցիչներու մասնակցութիւնը այս հանդիսաւոր դէպքին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, Հայր Ժէրոմ Համէրի, քարտուղար մեր Քրիստոնեաներու Միութեան քարտուղարութեան եւ Հայր Փիէր Տիւփրէի, ենթա- քարտուղար նոյն քարտուղարութեան, ըլլայ շօշափելի նշան մը մեր եղբայրական սիրոյն ձերդ Սրբութեան անձին եւ մեր գնահատանքին՝ հանդէպ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ :

Սոյն եկեղեցւոյ խոր հաւատքը ի Քրիստոս, եղած է աղբիւրը ներշնչումի արիութեան, հաւատարմութեան եւ յարումին Ս. Հայրերու աւանդութեան, երկար պատմութեան մը տեւողութեան զանազան վերիվայրումներու ընթացքին :

Թող Աստուած, իր մեծ սուրբերուն բարեխօսութեամբ զօրացնէ իր սրբարար գործը այս ժողովուրդին մէջ եւ օրհնէ պարգեւովը եղբայրական սիրոյ եւ միութեան, բոլոր անոնց հետ որոնք կը կրեն անունը Փրկչին Քրիստոսի :

Հոգեպէս ներկայ ձեր մէջ, կը յուսանք թէ Աստուած օր մը մեզի պիտի պարգեւէ մեծ ուրախութիւնը, անձամբ հանդիպելու ձերդ Սրբութեան, եթէ առիթը ներկայանայ Հռոմ գալու :

Կրկնելով ձերբ Սրբութեան մեր անկեղծ սիրոյ զգացումները ի Քրիստոս Յիսուս :

ՊՕՂՈՍ Զ. ՊԱՊ

Վատիկան, 26 Սեպտ. 1969

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Խ ՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԽԵԼԱԲԵՐԻՆՔ...

Ալիշանի խցիկէն՝ հայր Յարութիւն Պզտիկեանի հետ կը փութանք հիւրասենեակ, բաժակ մը սուրճի շուրջ զրոյց ունենալու համար ուխտակից միաբաններու հետ, որոնք, երեկոյեան այս ժամուն, վանք են վերադարձած Միաբանական Ընդհ. Ժողովէն :

Հայր Նիկողոս Քէհեայեան, Հայր Գաբրիէլ Սահակեան, Հայր Սերովբէ Ագըլեան եւ Հայր Յարութիւն Պզտիկեան՝ կ՚ընդունին մեզ հին մտերիմներու պէս, սրտաբաց ու ջերմ :

Պարտիզակեա՞ն չունչ մը կայ Հ. Նիկողոսի խօսակցութեան մէջ: Կը սերի հայադրոշմ այդ գիւղէն. ուշ կը գրաւէ Պարտիզակցիները յատկանշող հիւմբրի, քաշքշուքի, կիրթ ու հաճելի հեգնութեան գծով մը: Նոյնքան ցայտուն է Հայր Պզտիկեանի «Մուսա Տաղցի»ութեան «կնիքը»: Կրակոտ, շարժուն, յեղափոխութեան միշտ պատրաստ :

Սուրճերը կուգան : Ափսէին մէջ, փոքրիկ պնակներով կը հրամցուի նաեւ «վանքի խաղողէն պատրաստուած անոյշը»:— Քաղցրալեզու խօսակցութիւնը կ՚ընդգրկէ, նախ, «ազգին» ընդհանուր վիճակը : Հայ կեանքի համայնապատկերը : Հայ դպրոց, հայ մամուլ, Հայաստան, Հայկական Արտասահման : Ս. Ղազարը «աննշան» կէտ մըն է քարտէզին վրայ, սակայն հայաշխարհը գրկած է իր սրտին ու հոգիին թեւերով: Միաբանական ուխտը «դեսպաններ» ունի ամէն տեղ, Հայ Դպրոցին եւ հայեցի դաստիարակութեան մարզերու մէջ տենդոտ վարուցանի լծուած նուիրեալներ՝ որոնք ամէնօրեայ շփումի մէջ են ընդհանրական մեր կեանքին հետ, — հետեւաբար՝ առհասարակ լաւատեղեակ, մեր երգերուն ու վէրքերուն :

Հասարակաց մտահոգութեան առարկայ կարգ մը հարցերու մասին լաւատեսական եւ յոռետեսական որոշ արտայայտութիւններէ ետք, դիտել կուտամ հայրերուն՝ թէ պիտի ուզէի «ակունքէն խմել ջուրը», այսինքն տեղեկանալ Միաբանութենէն՝ թէ ինչ կացութեան մէջ է վանքը, ինչ ընթացքի մէջ են հրատարակչական աշխատանքները, բանասիրական պրպտումներն ու «Բազմավէպ»ը :

— Տեղեակ էք անշուշտ, *կ՚ըսէ Հայր Քէհեայեան*, որ ծանօթ ողողումներէն մեծապէս ազդուեցան տպարանն ու առհասարակ շէնքին առաջին յարկին վրայ գտնուող սենեակները : Հարկադրուեցանք դիմել հանրային աջակցութեան, ու Հայութիւնը եւ կարգ մը անհատներ որոշ օգնութիւն ընծայեցին մեզի: Տեսաք արդէն կատարուած նորոգութիւնները : Կը շարունակենք կարելիութեան սահմաններուն մէջ ընել հարկ եղածը, անխափան իրագործելու համար մեր ծրագիրները՝ որոնց բնոյթը պարզելու հարկ չեմ տեսներ :

« Առաջնահերթ մեր մտահոգութիւնը եղաւ վանքի ձեռագրային հարուստ մըթերքը զերծ պահել ամէն կարգի անդարմանելի վնասէ եւ կորուստէ: Կրնաք երեւակայել՝ թէ այսքան անձուկ շէնքի մը մէջ չունինք տարածուելու հնարաւորութիւնը. իսկ եղածով գոհանալու հարկադրանքը մեզ կը ստիպէ՝ որ կծկուինք, «նեղ ընենք՝ տեղ ընենք»: Տեսա՞ք կացութիւնը, որուն մէջ կը ջանանք դասաւորել ամէն ինչ, ապահովել ամէն մէկ բաժնի յատուկ կարգն ու սարքը ... Բայց ...»:

« *Բայց* »...

— « Հայր Նիկողո՛ս, *կ՚ըսեմ ուղղակի դիմելով միտքս գրաւող բուն հարցին.* չէ՞ք կարծեր՝ որ քարոզչական ձեր աշխատանքին մէջ բան մը կը կաղայ: Ըսել կ՚ուզեմ՝ Միաբանութեան գործը, նպատակներն ու ծրագիրները, պահանջներն ու ստիպողական կարիքները Հայութեան լաւապէս ծանօթացնելու նիգը...: Ի վերջոյ, պէտք է իրատեսօրէն համոզուիլ՝ թէ Հայութեան ցրուածութիւնը եւ հեւասպառ վազքը որոշ պարտաւորութիւններու տակ կը դնեն մեզ : Մենք, դուք, Հայութեան հաւաքական պահանջներուն համար զօրաշարժի ենթարկուած մեր բոլոր միութիւնները, կազմակերպութիւններն ու միաբանութիւնները՝ ձեւը պէտք է գտնենք մօտենալու զանգըւածին, ներկայացնելու անոնց մեր նպատակներն ու իրագործումները եւ զգածումները եւ զգացնելու՝ թէ ամէն հայ բարոյական պարտաւորութեան տակ է նիւթապէս զօրավիգ կանգնելու բոլոր անոնց, որոնք մեր ընդհանրականութեան ծառայելու կարգախօսով մը իջած են ասպարէզ ... Դուք կը կարծէ՞ք, օրինակ, որ վերջին ողողումէն ետք միաբանութիւնը ըրաւ անհրաժեշտը՝ զգալի օժանդակութիւն ապահովելու համար հանրութենէն »...

= « Մեզի համար ընդհանուր սկզբունք եղած է, միշտ, վստահիլ հայ ժողովուրդի ազգային գիտակցութեան ու հայ մշակոյթի հանդէպ առհաւական գուրգուրանքին : Ծանօթ ջրհեղեղէն ետք, երբ միաբանական միջոցներով դարմանումը անկարելի վնասներու ենթարկուեցանք, հարկադրաբար կոչ ուղղեցինք Հայկ. Արտասահմանի մեր բոլոր գաղութներուն, եւ, ինչպէս ըսի, ՈՐՈՇ աջակցութիւն գտանք: Յանձնախումբեր կազմուեցան հայաշատ կարգ մը կեդրոններու մէջ ու տեղական նուիրահաւաքութիւններ եղան : Սակայն գոյացած գումարը, համեմատաբար մեր պահանջներուն, դժբախտաբար վտիտ եղաւ...»:

Հայր Նիկողոսի եւ միաբանակից իր եղբայրներուն հետ մեր այս խօսակցութիւնը զարգացաւ, ճիւղաւորուեցաւ, ընդգրկեց կեանքի մեր բոլոր կենսական մարզերը (դպրոց, գրականութիւն, մշակոյթ, հայ դատ, մամուլ): Կը խուսափիմ տառացի արձանագրութիւններէ :

Իմ այն պնդումին՝ թէ Ս. Ղազարու նման կեդրոնի մը մշակութային դերակատարութեան համապատասխան չեն իրագործուած ճիգերը, Մխիթարեան հայրերը սրտաբացօրէն յայտնեցին՝ թէ աւելին ընելու գաղափարը հաշտ չեն գտներ իրենց սկզբունքներուն ու բարոյական հասկացողութեանց հետ եւ կ՚ակնկալեն՝ որ «հայ ժողովուրդը ինքնաբերաբար գիտակցի բարոյական իր պարտաւորութիւններուն եւ մղուի օժանդակելու Միաբանութեան կրթական, բանասիրական, մշակութային եւ ընդհանրական աշխատանքներուն » :

Հասկնալի՛ է խրտչումը՝ «հրաշափառ մուրացկանութեան » գաղափարէն : Այս բացատրութիւնը («հրաշափա՛ռ մուրակկանութիւն») Ստեփանոս արք. Յովակիմեանինն է, Նիկոմիդիացի սուրբ մարդուն, եւ Հայ Եկեղեցւոյ «իշխան»ի իր հանգամանքը խոնարհ սպասաւորութեամբ եւ ամբողջական նուիրումով արժեւորող իմաստուն գեղջուկին՝ որ գիշերները անօթի ու ծարաւ կը պառկէր և ցերեկները տունէ տուն, ծուխէ ծուխ, հարուստէ հարուստ ափ կ՚առնէր, ազգին կարիքներուն համար քարացած սրտերը շարժելու, ամրափակ անոնց դուռները խորտակելու, եւ միտքերն ու հոգիները Հայութեան ցաւին, տառապանքին, վէրքերուն ու խոցերուն վրայ բանալու ազնիւ բարկութեամբ ...

Հոգելոյս առաջնորդը՝ որ իր կեանքը կնքեց Պուլկարիոյ մէջ, իրենց հարստութեան վրայ դողացող մանրուք մարդոց նոյնքան եպերելի անտարբերութեան առարկայ, հայ հոգեւորականութեան դարաւոր պատմութեան մէջ այսօր ալ կը խորհրդանշէ «անձնդիր հովիւ»ին պատկառելի անհատականութիւնը, «խոնարհ մսուր»է մը ծնունդ առնող ճշմարիտ մեծութեան ըմբռնումը, «հրաշափառ մուրացկանութեան » ճամբով քարը քարին, աղիւսը աղիւսին վրայ դնող շինարար եւ ստեղծագործ հայ եկեղեցականը :

Ո՞վ կը համարձակի «նուաստութիւն » փնտռել այս կարգի վսեմական նուիրումներու ետեւ. ո՞վ կը յանդգնի արժանապատուութեան վիրաւորանք գտնել քայլերու մէջ՝ որոնք, փոյթ չէ՛ թէ փշոտ ճամբաներէ եւ տաղտկալի արահետներէ, սակայն ուխտեալներու մեր փաղանգը կը հասցնեն ի վերջոյ փրկարար հանգրուաններու :

Օ՛, կ՚ըմբռնենք Հայր Նիկողոսներու հոգին տանջող ցաւը : Կը հասկնանք Մխիթարեան հայրերու փափկանկատ կեցուածքն ու ամօթխած վերապահութիւնը՝ արդէն իսկ նուիրահաւաքութիւններով եւ հանդանակութեան նախաձեռնութիւններով ողողուած մեր կեանքը ալ աւելի չըխճողելու ...

Սակայն հետեւա՞նքը :— Հայական Արտասահմանի վերնական դասը շատո՞նց կորսնցուցած է ինքնաբեր զոհաբերութեան զգացումը. եւ եթէ նկատի չունենանք սրտով ու հոգիով միշտ հարուստ մեր միջակորեար եւ աղքատիկ զանգըւածները՝ հեռընկեց զոյց Մխիթարեան մեղուանոցները կրնան շիջիլ կամ նուաղիլ... Ո՞ւր են երբեմնի տիպարները մեծատուններու՝ որոնք մարդկային իրենց փառասիրութիւնները գիտէին արժեւորել մտքի, լոյսի եւ ազգային գոյութեան այս կռուանները կենդանի պահելով, յաւերժացնելով անոնց հանրային եւ մշակութային դերակատարութիւնը՝ երկրէ երկիր ու ծագէ ծագ: Եւ ո՞ւր է, ի՞նչ կ՚ընէ մանաւանդ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը : Դրամատուներու մէջ դիզուած միլիոնները տոկոսային բարդումներով մեծցնելու, հարստութեան գագաթներու վրայ մտքի եւ հոգիի աղքատութեան դղեակներ կանգնելու համազօր չէ՞ ... անտեսել Վենետիկն ու Վիէննան, եւ ի՛նչ իմաստ հոս ու հոն բարձրացող սեփական վարժարաններու, հոս ու հոն տրամադրուած կրթաթոշակներու, հոս ու հոն բացուած ակումբներու մէջ՝ երբ իրենց բախտին կը ձգուին մշակութային դարաւոր վաստակի տէր եւ մշակութային անխառն իմաստով ու տարողութեամբ առաքելութեան մը կոչուած վանական երկու կեդրոններ ...

Ատենը անգամ մը «փշրանքներ» յատկացնել կամ պարագայական ու մասնակի գոհացումներ ընծայել՝ փրկութիւն չէ: Վենետիկ ու Վիէննա, հայկական արտասահմանի համար մշակութային երկու վառարաններ կրնան մնալ, եթէ խունկ ու մոմ վառելու տեղ՝ քիչ մըն ալ մտածենք գիտական ամրոցներ դառնալու սահմանուած այս օջախները անշէջ պահելու մասին ...

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Խորասուզուած էր իր աշխատութեան մէջ, նստած մէջտեղը հին ու փոշոտ թուղթերու՝ գիրքեր, նամակներ, զանազան գրութիւններ, մագաղաթներ՝ ծածկուած կոթական տառերով: Այս գիրքերէն եւ թուղթերէն մեծ քանակութիւն մը դիզուած կը գտնուէր իր դիմաց, բայց անոնցմով չէ որ կը զբաղէր: Կռնակը աթոռի մը տուած՝ կը թուէր իր աչքերը յառած ըլլալ անկիւն մը գտնուող սարդի մը վրայ, որ իր ոստանը հիւսած էր մէկ գիրքէն միւսը: Սակայն ան, որ պիտի կարծէր թէ մարդը իր ուշադրութիւնը լարած էր միջատին վրայ, բացարձակապէս պիտի սխալէր:

Իր յօնքերը չարութեամբ կը պռստէր մրմռալով.

— Արդէն խաւարը կոխեց եւ ոչ ոք կը բերէ կերակուրս: Ահա այսպէս է. երբ մարդ ստիպուած է ուրիշին ենթարկուած ըլլալ, կ՚ապրի այնպէս ինչպէս որ ուրիշները ուզեն, եւ չապրիր՝ եթէ չուզեն: Այս բոլորը հօրս սխալն է: Պէտք էր որ ան թողած ըլլար ինձ՝ ըստ իմ կամքիս ապրուստի միջոց, այսինքն անկախ ապրելու ապահովութիւն, ինչ որ զլացաւ ինծի: Սակայն, դուն դիտե՛ս, դո՛ւն... դուն իմ հայրս չէիր... (Եւ չար արտայայտութիւն մը փայլեցաւ իր աչքերուն մէջ, երբ կը մռլտար այս խօսքերը): Նախ՝ ի՞նչ է որ եղբայր մը: Ի՞նչ է որ ընտանիքը: Այն անձը որ կախում ունի իրեններէն աւելի թշուառ է քան այն, որ ամէն օր իր հացը կը մուրայ դիւղացիներէն: Գոնէ այս վերջինին մախաղը, որ կը կրէ իր ուսին, իր սեփականութիւնն է: Սակայն ես... ես պարտաւոր եմ ամէն ինչ սպասել եղբօրս բարեհաճութենէն. ամէ՛ն ինչ... բացարձակապէ՛ս ամէն ինչ: Բայց ինչպէս որ սորվեցայ, եւ եթէ գիտութիւնը խաբէական չէ, պիտի ունենամ, եւ հա՛րկ է որ ունենամ ես ինքս ալ իմ ստացուածքս, իմ սեփականութիւնս: Ես ի՛նքս ալ պէտք է որ տիրեմ, կարենալ գոչելու համար — «Ասիկա ի՛մս է»:

Այս պահուն Փիէռ լսեց ոտնաձայն մը պատշգամին վրայէն: Մտածեց որ իրեն կը բերէին իր կերակուրը, ինչպէս որ սովորութիւն էր, քանի որ մերժած էր տեղ գրաւել իր եղբօր սեղանին վայ:

Ինչպէս որ ան կը խուսափէր մարդոցմէ, կը խուսափէր նաեւ իր եղբօրմէն, որովհետեւ Փիէռ ինք կ՚ատէր մարդկութիւնը եւ կը կարծէր թէ բնականօրէն մարդկութիւնն ալ զինքը կ՚ատէր:

Բացուեցաւ դուռը եւ երեւցաւ գլուխը սպասաւորի մը, որ երկչոտ կերպով նայեցաւ գիրքերու դէզերով ծածկուած սենեակէն ներս: Անիկա հին պատերազմիկ եւ այժմ սենեկապան՝ բարի Օժէպէն էր, որ որոշ ազդեցութիւն ունէր ամբողջ պաշտօնէութեան վրայ, եւ որ այժմ կը ծառայէր արդէն Քոզիաքներու գերդաստանին երրորդ աւագ տիրոջ: Ուստի ներս մտնելով ըսաւ.

— Իշխանը կը փափաքի որ այս երեկոյ ընթրէք իրեն հետ:

Փիէռ պատասխան չտուաւ, բայց այնպիսի չար եւ նենգաւոր հայեացքով մը նայեցաւ Օժէպէին, որ անմիջապէս դուրս նետուեցաւ սենեակէն եւ դուռը ուժգնօրէն փակեց իր վրայ:

— Ի՛նչ տարօրինակ է այս մարդը, կը մռլտար քայլերը շարունակելով եւ պըտըտցնելով իր ձեռքէն առկախ լապտերը: Շատ մը սերունդները տեսած եմ ես այս ընտանիքին: Ասոնց մէջ բնաւ չէ եղած նմանը մեր տիրոջ այս եղբօրը : Բայց միթէ՞ իրապէս եղբայր մըն է... Անիծուած ըլլա՛յ անպիտանը: Արդէն իր օրօրոցէն դուրս գալուն եւ հաղիւ չորս ոտքով քալել սկսելուն պէս, ես հասկցած էի թէ այս տղայէն բարով մէկը չէր ըսպասուեր: Որո՞ւ կը նմանի... ո՞վ կրնայ ըսել: Միմիայն Աստուած գիտէ:

Օժէպէն կրնար տակաւին երկարօրէն խորհրդածել Փիէռի պարագային շուրջ, եթէ արդէն հասած չըլլար իր տիրոջ մեծ դահլիճին առջեւ:

Քիչ ետք, Մարք, իր զաւակը՝ Ժորժ, եւ հօրեղբայը կատաղի Փիէռը կը նստէին սեղան: Հայրը ծանրօրէն լուրջ երեւոյթ ունէր. անմեղ ու անբիծ տղուն այնքան շէնչող սովորական շատախօսութիւնները դադրած էին. դալով հօրեղբօր, ան արդէն միշտ շատ քիչ կը խօսէր. աւելի ճիշդը՝ բնաւ բերանը չէր բանար՝ եթէ հարցումներ չուղղէին իրեն:

— Թերեւս տակաւին դուն չես գիտեր, եղբայր իմ Փիէռ, որ մեր վեհապետը՝ Ֆրետերիք Կայսրը, մեծ վտանգի առջեւ կը գտնուի, թէ Վիթովեց պաշարած է զայն: Իմ վաղեմի բարեկամս՝ կայսերական ասպետը եկած էր քիչ առաջ ինձ մօտ, այս նորութիւնը տեղեկացնելու:

Փիէռ անտարբերութեամբ աչքերը վեր առաւ, կարծես ըսել ուզելով՝ «իմ ինչո՞ւս պէտք: Ինծի ի՞նչ թէ Կայսրը ո՛ւր կը գտնուի»:

Այսուհանդերձ, բաւական երկար լռութենէ մը ետք, պատասխանեց.

— Այդպիսի բան մը չեմ լսած տակաւին: Ո՞վ կ՚ուզես որ տեղեակ պահէ զիս:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(9 – Շար.)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԹԵՀՐԱՆԻ ԵՒ ՍՊԱՀԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սպահանի համալսարանի գրական փաքուլթէի հայագիտական բաժինը բացուել է 1960 թ., Իրանի արքայի՝ Մոհամմէտ Թեզա շահ Փահլաւիի անմիջական թոյլտուութեամբ : Համալսարանի այդ ճիւղի տեսուչը՝ Տոքթ. Ամիր Ֆարուղին էր : Հայերէն հին եւ նոր լեզուի նշանակութիւնը իրանագիտութեան համար Տոքթ. Ֆարուղին կազմել է տողերիս զրողի հետ միասնաբար : Այդ զեկուցումը կրթական նախարարը ներկայացրել է Իրանի արքային :

Հայերէնի դասընթացքը տարւում է Իրանի դպրոցներում եւ համալսարաններում ուսուցուող պաշտօնականօրէն ընդունուած արդի չորս լեզուների ծրագրով (անգլերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն), բայց չունի նրանց իրաւական հանգամանքը : Հայերէնի դասընթացքը դրուած է ճաշից յետոյ դասաւանդուող առարկաների շարքին : Ինչպէս յիշուած միւս լեզուները, ունի չորս տարուայ դասընթացք :

Ուսանողները չորս տարուայ իրենց ուսման դասընթացքը վերջացնելուց յետոյ ստանում են լիսանսի (պաքալորիայի) աստիճան : Ասիկա ճանաչւում է պետութեան կողմից :

Սպահանի հայագիտական բացման եւ ընթացիկ աշխատանքների մէջ մեծ երախտիք ունի Տոքթ. Ա. Ֆարուղին, որ հիւրաբար գտնուել է նաեւ Երեւանում : Նա երկու տարի առաջ փոխադրուեց Թեհրան եւ ներկայումս աշխատում է Թեհրանի պետական համալսարանում՝ որպէս պատմական առարկաների դասախօս : Նրա Սպահանից հեռանալով հայերէնի բաժինը մեծապէս տուժեց, բայց չփակուեց, որովհետեւ այդ համալսարանի ընդհանուր տնօրէն Տոքթ. Մոթամիտին հայերէնի ուսուցման հանդէպ բարեացական վերաբերմունք ունի : Ցաւալի է սակայն, որ այս ուսումնական տարուայ մէջ հայերէնի բաժնից փոխադրուեց Տոքթ. Բալայեանը : Նրա փոխարէն համալսարանի տեսչի կողմից հայերէն դասերի հսկիչ նշանակուած է Դաւրթեանը, որ թէեւ մասնագիտօրէն հայագիտութեան ծանօթ չէ, բայց հայերէն բաւականաչափ գիտէ եւ ամէն ջանք գործ է դնում՝ իր վրայ դրած պարտականութիւնները կատարելու : Ներկայիս նա աշխատում է ազգային դպրոցներից հանգստի կոչուած մի քանի դասատուների Թեհրանից Սպահան տանել :

Սպահանի հայագիտական բաժնի գլխաւոր մտահոգութիւնը եղել է մասնագէտ դասատուների կամ հայագէտների պակասը : Փաստօրէն հայերէնի դասաւանդումը կատարուել է այնպիսի անձնաւորութեանց կողմից, որոնց հայերէնի գիտութիւնը հազիւ կարող է բաւարարել տարրական եւ կամ միջնակարգ դպրոցներում հայերէն լեզուի ուսուցմանը : Հայերէնի ուսուցման մակարդակը կարող է բարձրանալ միայն այն դէպքում, երբ գործը յանձնուի մասնագէտ դասատուների. նման անձանց թիւը Իրանում շատ սահմանափակ է, եւ եթէ մի քանի հոգի կան, գործով կապուած են Թեհրանի հայկական դպրոցներին եւ համաձայն չեն եղել Սպահան փոխադրուելու : Ջանքեր են արուել արտասահմանից բերելու, բայց այդ փորձերը դրական հետեւանք չեն ունեցել :

Սպահանի համալսարանի հայագիտական բաժնի ուսանողութեան գերակշռող մասը կազմում են Թեհրանի եւ կամ Իրանի այլ քաղաքների ազգային միջնակարգ դպրոցների հայ ընթացաւարտները : Ներկայ տարուայ ուսանողութեան թիւը հասնում է 78 հոգու :

Մինչեւ այժմ հայագիտական բաժինը տուել է երկու տասնեակ ընթացաւարտներ, որոնցից ոմանք որպէս Հայոց լեզուի կամ գրականութեան դասատու աշխատում են Իրանի հայկական ազգային դպրոցներում եւ կամ ազգային տարբեր հաստատութիւններում, որպէս պաշտօնեայ : Նրանցից ոչ մէկը չի վարձուել կրթական նախարարութեան կողմից : Ընթացաւարտներից Օր. Ռոզի Ալիքսանեանը Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան նիւթական օժանդակութեամբ ուսանել է Փարիզում, Փրոֆ. Ֆէյտիի մօտ : Կրկին Նոր Ջուղա վերադառնալով, նա դասաւանդում է հայագիտական բաժնում՝ որպէս Հայոց գրականութեան եւ լեզուի դասախօս : Ներկայումս երեք ուրիշ ուսանողներ ուսանում են նոյնպէս Փրոֆ. Ֆէյտիի մօտ : Մեր կարծիքով, սակայն, հայագիտութեան լրիւ դասընթացք նրանք կարող են ուսանել Երեւանի համալսարանի հայագիտական բաժնում : Փարիզը չի կարող տալ այն, ինչ Երեւանի համալսարանը :

Մի քանի տարի առաջ Սպահանի համալսարանի գրական փաքուլթէն Գ. Կիւլպէնկեան հաստատութիւնից հինգ հազար տոլար ստացաւ՝ հայագիտական գրադարան հիմնելու համար : Ուսանողները կարող են օգտուել նաեւ Նոր Ջուղայի վանքի գրադարանից : Դրանով հանդերձ ուսանողութիւնը եւ դասատուները մեծապէս կարիք ունեն Հայաստանում նախկինում եւ այժմ հրատարակուող, ինչպէս նաեւ յետագային հրատարակուելիք հայագիտական, գրական, պատմական հրատարակութիւնների : Ուսանողութիւնը միայն այդ նոր ուսումնասիրութիւնների ընթերցանութեամբ կարող է լրացընել իր գիտական թերին :

Ցատկապէս անհրաժեշտ են մեծ հայագէտներ Մ. Աբեղեանի, Հ. Աճառեանի, Գ. Ղափանցեանի, Ս. Մալխասեանի, ինչպէս նաեւ Է. Աղայեանի, Գ. Ջահուկեանի, Ա. Ղանալանեանի եւ այլ անուանի բանասէրների եւ հայագէտների ուսումնասիրութիւնները՝ ոչ միայն Սպահանի, այլ նաեւ Թեհրանի պետական համալսարանի հայագիտական բաժնի համար : Անչափ կարեւոր է լեզուաբանական, պատմագիտական եւ այլ հանդէսների եւ ամսագրերի կանոնաւոր առաքումը : Շատ անհրաժեշտ է նաեւ օրաթերթերի ու շաբաթաթերթերի առաքումը :

ՓՐՈՖ. ՅՈՎՀ. ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ
(Թեհրան)

«Պատմա-բանասիրական հանդէս»

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

Ընկալեալ գեղեցիկ սովորութեամբ, Հաճնոյ Հայրենակցական Միութիւնը տարիներէ ի վեր այս օրերուն կը տօնէ Կիլիկիոյ հայահոծ քաղաքին հերոսամարտի թուականը, եւ այս առթիւ կը պանծացնէ յիշատակը իր հերոսներուն :

Հոկտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Հաճնոյ ութ հազար դիւցազներու յիշատակին : Հոգեհանգստեան աւարտին, Մշակոյթի Տան մէջ, Զարեհ Վրդ. Թօփալեան կատարեց աւանդական մատաղօրհնութիւնը :

Յուշատօնը բանալու պաշտօնը յանձնուեցաւ Հրանտ Ակոնայեանի, որ սեղմ խօսքերով դրուատիքը հիւսեց մեր ազատագրական կռիւներուն եւ պայքարներուն :

Մ. Գրաճեան պատմականը ըրաւ հերոսամարտին, յատկապէս թուեց երբեմնի հայաբոյր քաղաքին արձանագրած վերելքը կրթական եւ այլ մարզերու մէջ : Բանախօսը անդրադարձաւ Հաճնոյ զոյդ հերոսամարտներուն : Առաջին գուպարը տեղի ունեցաւ 1909 Ապրիլին եւ տեւեց տասը օր՝ անխուսափելի բնաջնջումէ փրկելով երեսուն հազար Հայ : Երկրորդը, որ տեղի ունեցաւ 1920ին, տեւեց ճիշդ տասնեւմէկ ամիս : «Ինչպէս որ Սարտարապատի հերոսամարտի յաջող ելքէն կախում ունէր Հայաստանի անկախ հանրապետութեան ծնունդը, այնպէս ալ Կիլիկիոյ մէջ գաղթականութենէ նոր վերադարձած 150 հազար Հայութեան ճակատագիրը կապուած էր Հաճնոյ գոյամարտի ելքէն : Խոստացուած օգնութիւնը չհասաւ : 1920 Հոկտեմբեր 15ին Հաճըն կը պարտուէր Վահկայ բերդէն հազիւ 25 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, ուր Ռուբէն իշխանը հիմնած էր կիլիկեան իշխանութիւնը »:

Ապա յաջորդաբար խօսեցան Բժ. Բ. Խրիմեան եւ հերոսամարտի վերապրողներէն Գ. Պահատրեան, որոնք իրենց կարգին արդար հպարտութեամբ արտայայտուեցան հերոսամարտին մասին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին դերասան Պշտիկեան, Տէր եւ Տիկին Մահտէսեան, Պ. Մարգարեան, Ս. Պահատրեան արտասանութեամբ, երգով եւ նուագով :

« Երբ որ բացուին»ի երգով վերջ գտաւ Հաճնոյ հերոսամարտի 49րդ տարեդարձին նուիրուած յուշատօնը :

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Միջին տարիքով ու բաւական տգեղ տունմնայ օրիորդ մը՝ կը ներկայանայ գրասենեակ մը, որ թերթերուն մէջ ծանուցում մը հրատարակած էր ու մեքենագրուհի մը կ'ուզէր :

Գրասէնեակի տնօրէնը անոր վրայ նայուածք մը նետելէ ետք կ'ըսէ.

— Օրիորդ, դժբախտաբար շատ ուշ մնացած էք : Պէտք է երեսուն տարի առաջ ներկայանալիք :

×

Պարոն մը, ինքնաշարժներ ծախող խանութ մը կը մտնէ եւ կ'ըսէ.

— Եկայ գնելու այն ինքնաշարժը, զոր անցեալ օր ցոյց տուած էիք :

— Շատ լաւ : Բայց ի՞նչ բան ձեզ մղեց այս որոշումը տալու, կը հարցնէ վաճառորդը :

— Կինս, կը յարէ մարդը :

×

Աւազակ մը, ամայի ճամբու մը ծայրը, գիշեր ատեն ատրճանակ քաշելով անցորդի մը կ'ըսէ.—

— Կամ քսակդ կամ՝ կեանքդ :

— Շատ կը ցաւիմ, բարեկամ, որ քովը տասնոց մը անգամ չունիմ : Միակ բանը՝ որ կրնամ ընել, այն է որ, բարեկամներուս խօսիմ, որ վաղը գիշեր ասկէ անցնին, կ'ըսէ անցորդը :

×

— Սիրելիս, եթէ մեռնիմ, շատ պիտի լա՞ս, կը հարցնէ հիւանդ ամուսինը կնոջը :

— Ապուշ բաներ մի՛ ըսեր հիմա, կը յարէ կինը : Գիտես թէ դիւրաւ լացող կիներէն չեմ ես :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (614)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻՒՍ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Մանաւանդ որ ի՞նչպէս պիտի անցնէր այն տղմախորէն ուրկէ հրաշքով կարելի եղած էր ազատիլ :

Եւ տղմախորէն ետքն ալ մի՞թէ պիտի չհանդիպէր այն ոստիկաններու խումբին, որու ձեռքէն հարկաւ երկու անգամ պիտի չազատէր : Եւ ո՞ւր պիտի երթար. ո՞ր կողմը պիտի ուղղուէր. եթէ կոյուղիին դարուվարէն երթար, նպատակին պիտի չհասնէր : Ուրիշ ելք մը գտնելու ըլլար անգամ, հարկաւ ան ալ վանդակով կամ խիցով մը խափանուած պիտի ըլլար : Կոյուղիին բոլոր դուռները հարկաւ այսպէս գոցուած էին : Դիպուածը տեղէն խախտած էր այն վանդակը, ուրկէ Ժան Վալժան մտած էր, բայց անշուշտ միւս բոլոր վանդակները փակուած էին : Ըսել է թէ ազատելու համար փախած եւ բանտ մը մտած էր :

Ա՛լ յոյս չկար : Փրկութեան համար Ժան Վալժանին բոլոր ըրածները անօգուտ էին, Աստուած կը մերժէր :

Երկուքն ալ մահուան տխուր եւ անբաւ ոստայնէն բռնուած էին, եւ Ժան Վալժան անոր թելերուն վրայ զարհուրելի սարդին՝ խաւարի մէջ սարսռելով վազելը կը զգար :

Կռնակը վանդակին տուաւ, եւ քարայատակին վրայ ինկաւ աւելի տապալելով քան թէ նստելով Մարիուսին քով, որ միշտ շարժում չունէր եւ իր գլուխը երկու ծունկերուն մէջտեղը խոնարհեցաւ : Ելք չկար : Անձկութեան յետին կաթիլն էր այս :

Որո՞ւ վրայ կը խորհէր այս ծայրայեղ վհատութեան մէջ : Ոչ իր, ոչ ալ Մարիուսին, այլ Քոզէթին վրայ :

ԳԼՈՒԽ ՀԲ.

ՊԱՏՌՈՒԱԾ ԹԻԿՆՈՑԻՆ ՄԱՍԸ

Մինչդեռ այս յուսահատական վհատութեամբ համակուած կը կենար, ձեռք մը դրուեցաւ իր ուսին վրայ եւ կամաց խօսող ձայն մը ըսաւ իրեն.

— Կիսե՛նք :

Այս գերեզմանին մէջ ուրիշ ո՞վ կը գտնուի : Չկայ բան մը որ յուսահատութեան չափ նմանի երազին : Ժան Վալժան կարծեց թէ կ'երազէ : Քայլի մը ձայնը առած չէր ամենեւին : Մի՞թէ կարելի բան է : Վեր ըրաւ աչքերը :

Իրօք մարդ մը կար իր առջեւը :

Այս մարդը կապա մը հագած էր. ոտքերը բոպիկ էին. մուճակները ձախ ձեռքով բռնած էր. անշուշտ դիտմամբ հանած էր մուճակները որպէսզի կարենայ մինչեւ Ժան Վալժանին քովը հասնիլ անձայն :

Ժան Վալժան ոչ իսկ վայրկեան մը վարանեցաւ : Որքան ալ անակնկալ ըլլար հանդիպումը, մարդը ծանօթ էր իրեն : Այս մարդը Թենարտիէն էր :

Ժան Վալժան թէեւ կարծես ընդոստ արթնցած մարդու մը կը նմանէր այն պահուն, բայց վարժուած ըլլալով զգուշութեան եւ անակնկալ դէպքերու, որոնց առաջքը շուտով առնել պէտք է՝ անմիջապէս եւ կատարելապէս ուշաբերեցաւ : Մանաւանդ որ իր դիրքը չէր կրնար աւելի յոռի ըլլալ, եւ աղէտը կ'ունենայ աստիճան մը, որ անկարող է աւելի յոռի ըլլալ : Թենարտիէ չէր կրնար սեւութիւն մը վերագրել այս գիշերային խաւարին :

Պահ մը սպասեցին :

Թենարտիէ իր աջ ձեռքը մինչեւ ճակատին վերեւը վերցնելով լուսարգել մը ըրաւ, յետոյ աչքերը թարթելով յօնքերը մօտեցուց, եւ բերանն ալ թեթեւակի ճըմլեց. կորովամիտ մարդու մը մարդ ըլլալը ճանչնալու համար ըրած ուշադրութեան նկարագիրը կը կազմեն ձեռքի եւ դէմքի այս շարժումները : Բայց Թենարտիէ չկրցաւ ճանչնալ Ժան Վալժանը : Ինչպէս ըսինք պահ մը առաջ, Ժան Վալժան կռնակը լոյսին դարձուցած, մանաւանդ որ բոլորովին տղմուտ, արիւնաթաթաւ եւ դէմքն ալ խանգարուած ըլլալով, ցերեկը կէսօրուան ժամանակ անգամ անճանաչելի էր :

Բայց ինքը տեսաւ չտեսաւ եւ ահա խոկոյն ճանչցաւ Թենարտիէն, որու երեսը կը լուսաւորուէր վանդակի լոյսէն. այս լոյսը ստոյգ է թէ ստորերկրային էր, տժգոյն էր, բայց տժգունութեանը մէջ ճիշդ էր : Պայմաններու այս անհաւասարութիւնը կը բաւէր ստուգապէս Ժան Վալժանին առաւելութիւն մը տալու այն գաղտնի մենամարտին մէջ, որ պիտի սկսէր երկու կացութեանց եւ երկու մարդոց մէջ : Իրարու հանդիպած էին՝ Ժան Վալժանը սքօղուած, իսկ Թենարտիէ դիմակը հանած :

Ժան Վալժան անմիջապէս նշմարեց Թենարտիէէն չճանչցուիլը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ճիհանեանի, Տէր եւ Տիկին Թոմասեանի, Այրի Տիկին Նազլու Կակոյեանի եւ իրենց զաւակներուն, իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ պարագաներուն ընկերուհի Սիրանոյշ Խաչիկեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆրանք կը նուիրէ կարիքաւորներուն :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկեր Յովհ. Թորիկեանէ (Նիւ Եորք) 200 ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Պաղտասարեանէ 30 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Սիրանոյշ Խաչիկեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու կարիքաւորներու :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Զէրվիչեան, Ինիճեան եւ Տուրեան ընտանիքներէն 100 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Լուիզ Թոլայեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վալանսէն ընկերուհի Զարուհի Կրկրեան իր ամուսնոյն մահուան տարելիցի առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—«Հայաստան» թերթին 30 ֆրանք, Կապ. Խաչի կայանին երեսուն, Շաւարշ Նարդունիի ֆոնտն քսան, «Յառաջ»ին տասը: (Ստանալ «Յառաջ»էն): Վալանսի մասնաճիւղին տասը ֆրանք :

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂ

Ծախու է Նիսէն 15 քիլոմեթր (Քոնթ) հեռու հող մը 8621 քառակուսի մեթր, 10 ֆրանք քառակուսի մեթրը, շինութեան իրաւունքը՝ չորս հարիւր քառակուսի մեթր : Դիմել Պօյաճեան,

323, Promenade des Anglais, 06 - Nice.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 30), երեկոյեան ժամը 8·30ին Փաշայեանի սրճարանը, 136 Ռիւ Էթիէն Տօլէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները անխտիր այս Երեքշաբթի (28 Հոկտ.) կէսօրէ ետք ժամը 3ին եկեղեցիի սրահը : 295 Ռիւ Պուալօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽՍՐԲ. Հայր. միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (31 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8·45ին, տեղւոյս Հ.Բ.Ը.Միութեան սրահին մէջ: Վարչութիւնը կը փափաքի որ Վալանսի ամբողջ Հայրենակից անդամները ներկայ գտնուին այս ժողովին :

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

16 – 17 տարեկան երիտասարդ մը, որ ֆրանսերէն գիտնայ եւ աշխատանքի իրաւունք ունենայ : Դիմել՝

ETS. CHEDIK
Bonneterie en gros
285, Rue St. Denis, Paris
Tél. GUT. 62-80

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան (Լիոն), Պ. Յովհ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Ուզունեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 25ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի Հոկտ. 27, առաւօտեան ժամը 10ին, Վիէնի Սէն Մարթէն եկեղեցին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Ռիւ Կռինեան):

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ վիճաբանական հաւաքոյթի մը, որ տեղի պիտի ունենայ 4 Նոյեմբեր, Երեքշաբթի գիշեր, ժամը 20·30ին, իր սրահին մէջ, 7 Ռիւ Բաբէր :

Կը խօսի Տոքթ. ՌՈՊԷՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ :

Նիւթ ունենալով՝

Ֆրանսահայ Երիտասարդութեան ապագան :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. Մուրատեան վարժարանի տարեկան տօնածառը՝

Դեկտեմբեր 14ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

WEEK-END à BRUXELLES

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու օր լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 1ին: Հաւաքուիլ ժամը ութին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ, 8·15ին Կառ Տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ եւ 8·30ին՝ Սքուառ Մոնթոլոն :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ, Մօ, Վիլէռ-Քոթըռէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ, (ճաշ ճամբու ընթացքին) Մոնս : Ժամանում եւ տեղաւորում Շերս պանդոկը : Քաղաքի այցելութիւն (մեծ փլասը, Մանքէն փիս եւ տեսարժան վայրեր) ճաշ պանդոկը, իրիկունը՝ ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 2, առաւօտը ազատ, ցերեկուան ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթըրլօ, այցելութիւն պատմական ռազմադաշտին: Ապա վերադարձ դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը իրիկուան ութին ատենները :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը: Ամէն արձանագրութեան պէտք է ընկերանայ 30 ֆրանքի կանխավճար մը եւ մնացեալը՝ մեկնումին օրը :

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայր եկեղեցիի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ՝ իր Կանոնագրութեան ամաձայն, ընդհ. ժողով տեղի պիտի ունենայ 1969 Դեկտեմբեր 14, Կիրակի օր ժամը 15ին.— Օրակարգ՝ նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն, եւ վարչական խորհուրդի մասնակի ընտրութիւն: Ցարդ չվճարող անդամներէն կը խնդրուի անմիջապէս ընել իրենց անդամական վճարումները չկորսնցնելու համար քուէի իրենց իրաւունքը:

«ԲԱԳԻՆ»Ն ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Բագին»ի խմբագրութեան եւ վարչութեան կողմէ առ ի գիտութիւն կը յայտարարուի Մարսէյլի բաժանորդներուն թէ յետ այսօրիկ Մարսէյլի ներկայացուցիչն է ընկ. Վազ. Տէր – Վարդանեան, բաժնեգիները գանձելու եւ նոր բաժանորդներ արձանագրելու համար դիմել՝

V. DER-VARTANIAN
20, Rue d'Isoard, MARSEILLE - 1er

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

ԿԱԼԸՐԻ ՖՐԱՄՈՆԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1969ԻՆ ՑՈՒՑԱՍՐԱՀԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԷՆ
ՀԱԶԱՐ ԹՈՒԱԳՐԵԱԼ ՕՐԻՆԱԿՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԳԱՊՆԱԿԻ ՄԸ 17 ՍՄ. × 33 ՇՐՋ.

450 ԷՋ ՏԱՍՆԵՒԵՕԹԸ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ

KALEIDOSCOPE
Grégor A. Hampartzoumian

VIENT DE PARAITRE
ACCOMPAGNÉ D'UN DISQUE
450 PAGES — 17 ILLUSTRATIONS
ARMÉNIEN - FRANÇAIS

Expéditions sous boîtes de carton en métropole et à l'étranger

Port et emballage gratuits. Prix 50 Frs. ou 10 Dollars

S'adresser : à PARIS
Galerie Framond : 3, Rue des Saints-Pères — Paris (6e)
Librairie H. Samuél. : 51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)
Librairie H. Palouian : 43, Rue Richer — Paris (9e)
« Haratch » : 32, Rue de Trévise — Paris (9e)

BOSTON « Haïrénik » : 212, Stuart Street, — Boston, Mass. 02166
BEYROUTH Librairie « Hamaskaïne » 10, Rue Hussein Beyhoum, Beyrouth
ISTANBUL Librairie Hachette : Istiklâl Caddesi — Beyoglu
TEHERAN « Alik » : Avenue Naderi B. P. 422 — Téhran

GALERIE FRAMOND, 3, Rue des Saint-Pères, PARIS-6
ROGER DE CONINCK
TRENTE-TROIS PEINTURES RECENTES
VRENISSAGE LE JEUDI 6 NOVEMBRE DE 18 A 21 H.

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 29 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11651 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.651

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Աւելի քան երկու տասնեակ տարիներ անցան այն օրէն ի վեր, երբ իբրեւ հետեւանք Իսրայէլի անկախութեան եւ այդ առթիւ ծագած արաբեւիսրայելեան կռիւներուն, ստեղծուեցաւ Պաղեստինի արաբ գաղթականներու խնդիրը :

Հարիւր հազարաւոր Արաբներ՝ ենթակայ Իսրայելացիներու յարձակումներուն՝ լքելով իրենց հայրենի տունները, ապաստան փնտռեցին դրացի արաբ երկիրներու հիւրընկալ հողին վրայ :

1948էն ետք 1956ի եւ 1967ի կռիւները նոր գաղթականներ աւելցուցին նախորդներուն վրայ : Միւս կողմէ գաղթակայաններու մէջ տեղի ունեցած ծնունդներու շնորհիւ տարուէ տարի աճեցաւ գաղթականներու թիւը, հասնելով 1,200,000ի :

1956ի եւ 1967ի պատերազմները փոխանակ լուծելու պաղեստինցի գաղթականներու կնճռոտ հարցը, աստիճան մը աւելի ծանրացուցին զայն :

Վերջին տարիներուն Պաղեստինցիներու դիմադրական ճակատը զօրացաւ : Նոր սերունդին մէջ ազգայնական ոգին զարգացաւ : «Պաղեստինի ազատագր. Կազմակերպութիւն» եւ Սայքայի (Շանթ) շարքերուն մէջ զինուորագրուած կամաւորները սկսան աւելի գործօն դեր խաղալ : Իսրայէլի սահմանամերձ դիրքերուն վրայ յարձակումները յաճախադէպ դարձան :

Գաղթականներու մեծագոյն մասը կ'ապրի Ունրուայի նպաստով : ՄԱԿի անդամ մեծ պետութիւնները կը հոգան նիւթական միջոցները նպաստամատոյց այս կազմակերպութեան, որ միաժամանակ գաղթակայաններու մէջ գպրոցներ ու հիւանդանոցներ ալ կը պահէ :

Ատենէ մը ի վեր արաբական աշխարհի որոշ մասերուն մէջ ձախակողմեան գաղափարները պարարտ հող են գտած : Մերձաւոր Արեւելքի համայնավար գործակալները յաջողած են իրենց աշխատանքներուն մէջ : Եգիպտոս, Սուրիա, Իրաք, Ալժերիա, Եմէն, վերջերս ալ Սուտան եւ Լիբիա «ընկերվարական» վարչաձեւ են ընդգրկած : «Ընկերվարութիւնը» նոյն իմաստը չունի այս երկիրներուն մէջ : «Պա'աս»ը գաղափարախօսական նոյն բովանդակութիւնը չունի Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ : Պայքարը անպակաս է երկու երկիրներուն միջեւ :

Ձախակողմեան — համայնավարական գաղափարները տիրապետող են նաեւ Պաղեստինցիներու դիմադրական կազմակերպութեանց մէջ : Անոնց պետերը իբրեւ «յեղափոխական» իրենք զիրենք «ընկերվարական» կը դաւանին :

Եսասէր Արաֆաթ, ֆէտայիներու նախագահը, չի ծածկեր իր քաղաքական դաւանանքը :

Անդրադառնալով Լիբանանի դէպքերուն, առաջին անդամը չէ, որ այս ազատ ու խաղաղ երկիրը ծանր տագնապի կ'ենթարկուի : Չեն մոռցուած 1958ի ամբիւնալի դէպքերը, իբրեւ հետեւանք Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ ճնշումներուն :

Նախագահ Նասր ծրագրելով կազմել Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն մը, 1958ի Փետրուարի սկիզբը յաջողած էր իր ծիրին մէջ առնել Սուրիան, որ կը միանար Եգիպտոսի հետ : Սուրիա պահելով հանդերձ իր ներքին վարչական ինքնավարութիւնը, իր բանակն ու արտաքին քաղաքականութիւնը կ'ենթարկէր Գահիրէի :

Որպէսզի Միացեալը իրագործուէր աստիճանաբար, աշխարհագրապէս կարեւոր էր Յորդանանի եւ Լիբանանի միացումը Եգիպտոսի հետ, պարզ այն պատճառաւ, որ այս վերջինը սահմանակից չէր Սուրիոյ հետ : Միջանկեալ երկու երկիրներ կը բաժնէին մէկը միւսէն : Գահիրէի ձայնասփիւռի յարձակումները մասնաւորաբար Յորդանանի դէմ, յաճախադէպ էին ու խիստ :

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացումէն ետք վտանգուած էր Յորդանանի եւ Լիբանանի անկախութիւնը : 1958ի գարնան ծանր տագնապի ենթարկուեցան այս երկու երկիրները :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Յոյսի նշոյլ մը ծագեցաւ Լիբանանի համար, երբ զօրավար Պուսթանի, 55 տարեկան քրիստոնեայ մարոնի մը, որ ընդհանուր հրամանատարն է լիբանանեան փոքրիկ բանակին, պատուիրակութեան մը գլուխ անցած Գահիրէ մեկնեցաւ՝ բանակցելու համար Պաղեստինցիներուն հետ :

Բանակցութիւնը դժուար պիտի ըլլայ, քանի որ պաղեստինեան յեղափոխական կազմակերպութիւնները խիստ նախապայմաններ դրած են հրապարակի վրայ : Իրենց պահանջը կը բաղկանայ երեք կէտերէ : 1) Ապահովել եւ երաշխաւորել քոմանտոներու ազատ գործունէութիւնը : 2) Ջնջել գաղթակայաններու վրայ հաստատուած սահմանափակումները : 3) Պատժել վերջին դէպքերու պատասխանատուները :

Այս վերջին երկու կէտերը, մասնաւորապէս երրորդը, բացարձակապէս անընդունելի կը նկատուի Լիբանանցիներուն համար : Արդարեւ, համաձայն քաղաքական դէտերու, եթէ Պէյրութ համաձայն է զիջում կատարելու, յամենայն դէպս այդ զիջումը պիտի կատարուի նկատի ունենալով, կամ աւելի ճիշդ՝ ապահովելով «Լիբանանի ամբողջականութիւնը, գերիշխանութիւնը եւ ապահովութիւնը» :

Կ'ընթադրուի, թէ համաձայնութիւն մը կարելի ըլլայ գոյացնել հետեւեալ սահմաններուն մէջ .— Թոյլ տալ ֆէտայիներու ազատ գործունէութեան՝ բանակին հետ համագործակցաբար : Ծանօթ է, որ Յորդանանի թագաւորը 1968ին Ամմանի մէջ նմանօրինակ համաձայնութիւն մը կնքեց Պաղեստինցիներուն հետ :

Մինչ կը սպասուի բանակցութեանց արդիւնքին, Լիբանան կամաց կամաց կը գտնէ իր բնականոն դիմագիծը : Լուսարգելի աստիճանական վերացումով Պէյրութ եւ այլ քաղաքներ վերստացան իրենց նախկին վիճակը :

Բացառութիւն կը կազմէ միայն Թրիփոլին, որ կը նկատուի պաասականներու «միջնաբերդը» Լիբանանի մէջ : Առջի գիշեր եւս արիւնահեղ բախում մը տեղի ունեցաւ ապահովութեան ուժերու եւ արձակազէններու միջեւ : Երկու մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան :

Աւելցնենք, որ Լիբանանի կրօնապետները՝ քրիստոնեայ եւ մահմետական, համաձայնագրով մը շեշտեցին անհրաժեշտութիւնը օժանդակելու պաղեստինեան դատին : Ասիկա կը նկատուի այսպէս կոչուած ընդհանուր խօսք մը, որ միաժամանակ կ'արտայայտէ լիբանանցի ժողովուրդին մեծամասնութեան ցանկութիւնը՝ օգնել Պաղեստինցիներուն, առանց, սակայն, վտանգելու երկրին ապահովութիւնը, միասնականութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

Մոսկուայի վերջին ազդարարութեան կապակցութեամբ Ուաշինկթըն, իր կարգին, ամբաստանեց Մոսկուան, որ «քարոզչութիւն կը կատարէ» : Այլ խօսքով, Ուաշինկթընի համար Մոսկուայի վերջին ազդարարութիւնը՝ անուղղակի կերպով ուղղուած Ամերիկայի, պարզ քարոզչութեան մը բնոյթն ունի :

×

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿՈՉԸ

Իսրայէլի նախկին վարչապետը՝ Դաւիթ Պին Կուրիոն, որ քանի մը օրէ Փարիզ կը գտնուէր կոչ մը ըրաւ Սալ Փլէյէլ Կիրակի օր, որպէսզի Ֆրանսայի Հրեաները Իսրայէլ ներգաղթեն : Շեշտեց թէ 1948ին Հրեաներու միայն հինգ առ հարիւրը Իսրայէլ կ'ապրէր եւ այսօր՝ միայն 17 առ հարիւր :

Օրուան հանդիսութեան նախագահը Ժան Ռոզընթալ թիւերով ցոյց տուած է թէ վեց օրուան պատերազմէն ի վեր Ֆրանսայի Հրեաները որոշ անտարբերութիւն մը ցոյց կուտան Իսրայէլի հանդէպ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ խաղաղ պայմաններու մէջ կատարեց ազգային ժողովի իր 130 երեսփոխաններու ընտրութիւնը : Ընտրողներու թիւն էր 1,800,000 Փորթուկալի եւ հինգ հարիւր հազար փորթուկալեան գաղթավայրերու մէջ : Ազգային Միութիւնը, որ կառավարութեան կուսակցութիւնն է, շահեցաւ բոլոր աթոռները : Վերջին 43 տարուան մէջ առաջին անդամ ըլլալով ընդդիմադիր կուսակցութիւններ հնարաւորութիւն ունեցան մասնակցելու ընտրութեանց :

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ եւ եգիպտական օդանաւեր փոխադարձ յարձակումներ կատարեցին : Իսրայելեան օդուժը ռմբակոծեց Յորդանանեան դիրքեր, իսկ եգիպտական օդուժը՝ Սինայիի զինուորական կայաններ : Սուէզի ջրանցքի երկայնքին հրետանին գործեց երկուստեք :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ու Խորհ. Միութիւնը Հելսինքիի մէջ Նոյեմբեր 17ին, միջոցները պիտի քննեն վերջ տալու համար հիւլէական զինարշաւին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան, իբրեւ հետեւանք վերջին օրերու խափանարարական ձեռնարկներուն : Առջի օր, արդարեւ, վեց ռումբեր պայթեցան Աթէնքի մէջ :

ՔԵՆԻԱՅԻ ոստիկանութիւնը կրակեց ցուցարարներու վրայ, որոնք կը սպառնային սպաննել երկրին նախագահը՝ Քենեաթա : Վեց ցուցարարներ զոհ դացին ոստիկանութեան գնդակներուն :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Պոսնիա նահանգի քաղաքներէն մէկը՝ Պանճա Լիւքա, իրերայաջորդ երկու երկրաշարժներու թատերաբեմը դարձաւ : Քաղաքը, զոյգ շարքերուն հետեւանքով, քանդուեցաւ ութսուն առ հարիւրի համեմատութեամբ : Զոհերու թիւը մեծ է — առնուազն քսան հոգի մեռած եւ վեց հարիւր հոգի ալ վիրաւորուած են :

ՍՈՖԻ ՏԻՒԿԷ, փոքրիկ աղջնակը, որ Ուրբաթ օր առեւանգուած էր իր տան մօտերը, Երեքշաբթի առաւօտ վերադարձուեցաւ իր ծնողքին : Առեւանգիչը ստացաւ իր պահանջած փրկագինը՝ մէկ միլիոն նոր Ֆրանք : Այսուհանդերձ, ոստիկանութիւնը յոյս ունի, որ պիտի յաջողի գտնել յելուզակը :

ՊՐԱԶԻԼԻ դաշնակցային խորհրդարանը 380ի վրայ 293 քուէով հանրապետութեան նախագահ ընտրեց զօրավար Միտիչին :

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Ալտօ Մօրօ, պաշտօնական այցելութեան պիտի գայ Փարիզ, Հոկտեմբեր 30 եւ 31ին : Յաջորդական տեսակցութիւններ պիտի ունենայ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, Հոկտեմբեր 30ին, պիտի գումարուի Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրներու արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը : Պիտի քննեն կարգ մը հացեր, որոնք կապ ունին Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի նախապատրաստական աշխատանքներուն հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտան Չեխ եւ խորհրդային խօսակցութիւնները : «Կարեւոր» բովանդակութեամբ թղթածրար մը պատրաստուած է, որ կը շօշափէ գաղափարական, տնտեսական եւ քաղաքական հարցեր : Թղթածրարին բովանդակութիւնը դեռ կը մնար անծանօթ : Չեխ եւ խորհրդային խօսակցութիւններու աւարտին, Բրեժնեւ յայտարարեց, թէ վերոյիշեալ խօսակցութիւնները հաստատեցին երկու երկիրներու տեսակէտներու նոյնութիւնը շօշափուած հարցերուն կապակցութեամբ : Ռուսիա եւ Չեխոսլովաքիա պիտի բազմացնեն իրենց արտածումները : «Գոհունակութեամբ հաստատեցինք, որ Չեխոսլովաքիա վերագտած է իր բնականոն վիճակը՝ ձախողութեան մատնելէ ետք ընկերվարութեան սպառնացած վտանգը երկրին մէջ : Հուսաք, իր կարգին, շնորհակալութիւն յայտնեց Խորհ. Միութեան, որ իր միջամտութեամբ «օժանդակած» է Չեխոսլովաքիոյ : Խորհրդային ուժերը, որ կը գտնուին Չեխոսլովաքիա, կ'երաշխաւորեն երկրին ապահովութիւնը :

ԲՐԵԺՆԵԻ յայտարարած է թէ «իրատես» կը գտնէ Գերմանիոյ նոր վարչապետը՝ Վիլլի Պրանտ, որու ըսածներէն կարելի է հետեւցնել թէ տրամադիր է ճանչնալու Արեւելեան Գերմանիա : Արդարեւ ըսած է թէ մէկ գերմանացի ժողովուրդ կայ եւ երկու գերմանական պետութիւն : Արդիլուած է նաեւ ասկէ ետք «սովետական բաժին» կոչել արեւելեան Գերմանիան, այլ պէտք է իր անունը տալ :

ԼԻԻՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ մէջ հողագործական Եւրոպան վերջացուց իր ժողովը : Գերմանիա ութուկէս առ հարիւր զեղչ պիտի ընել տայ իր գիւղատնտեսական գիներու վրայ, վերարժեւորումէն չտուժելու համար եւ պետութիւնը ինք պիտի հատուցանէ երկրագործներուն իր պարտադրած զեղչին փոխարժէքը :

ԼՈՒԻ ՎԱԼՈՆ, օրթոտոքս կոլիստը գիրք մը հրատարակած է՝ հակա — Կոլը, ուր շատ ծանր յարձակումները կ'ընէ Փոմփիտուի վրայ, որ զոհած է «շարունակութիւնը», մութ հաշիւներու :

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԻ երկու օրերուն կառքի արկածները կրկին բազմաթիւ եղան, գլխաւորաբար մշուշին եւ վարողներու անխոհեմութեան հետեւանքով : Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ աւելի քան հարիւր մեռեալ կայ եւ 924 վիրաւոր, որոնց 450ը շատ ծանր վիճակի մէջ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օր միայն երեսուն միլիոն տոլար «ներգաղթեց» Ֆրանսա, իբրեւ հետեւանք մառքի վերարժեւորման : Կը կարծուի թէ այս շարժումը քանի օր պիտի տեւէ :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Անգլիա, Նոյեմբեր 24էն 29 :

Ս. ՊԷՔԷԹ ընդունեցաւ նոպէլեան գրական մրցանակը եւ յայտնեց թէ գումարը պիտի նուիրէ բարեսիրական կազմակերպութեան մը :

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երբ ես Հայաստան հասայ, Երեւանն ու իր մտաւորականութիւնը եռուզեռի մէջ էին: Կը պատրաստուէին տօնելու Լոռեցի Հայոց Բանաստեղծին Ծննդեան Հարիւրամեակը: Շուտով հասնիլ սկսան Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութիւններէն այդ առթիւ հրաւիրուած բազմաթիւ հիւրեր: Զանոնք ընդունելու, տեղաւորելու եւ յարդելու գործը վըստահուած էր մեր մտաւորականներուն ու, մասնաւորաբար՝ դրողներուն: Այդ էր պատճառը, որ օրուան բոլոր ժամերուն անոնցմէ մէկը կամ միւսը, ու յաճախ ալ չատերը միասին ներկայ կ'ըլլային «Արմենիա» հիւրանոցի դահլիճին մէջ: Հոն կարելի էր հանդիպիլ եր-կարատեւ հիւանդութենէ մը եաք ապա-քինուան ճամբու վրայ դտնուող Ստեփան Կուրտիկեանին, Հայ Գրողներու Միու-թեան քարտուղար Ալաջաջեանին, Սիլվա Կապուտիկեանին, Վահագն Դաւթեանին, «Գարուն» երիտասարդ ամսագրի դրչ-խաւոր խմբագիր Վարդգէս Պետրոսեա-նին, Գէորգ Էմինին, Թորոս Թորանեա-նին, Շաքէ Վարսեանին, Ռաֆայէլ Ա.-րամեանին եւ ուրիշներու:

Անոնց հանդիպելով հետերնին քանի մը խօսք փոխանակելը ինծի համար երջան-կութիւն էր ու օրս կը քաղցրապնդէր:

Թումանեանի անունը կրող մեր-ճակայ փողոցը, ամբողջ երկայնքին, դունաւոր լոյսերով պճնուած էր: Լուսազարդուած ու դրօշազարդուած էին Լենինի մեծ հը-րապարակին վրայ նայող բոլոր չէնքերը: Հիւրանոցի մուտքին ուղիղ դիմացը դըր-նուող մշտարթուն չատրուանին ետին, Թանգարանի պատին վրայ, ամրացուած էր Թումանեանի մեծ, ժպտող նկարը: Ա-յս բոլորին վրայ կը նայէր հանրային պարտէզի մուտքին բարձրացած Լենինի մեծազանգուած արձանը:

Սեպտեմբեր 20ին Մոսկուայի մէկ տե-ղի ունենալու էր համայն Խորհրդային Միութեան եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան համատեղ նստաշրջանը՝ ի պատիւ Թումանեանի, բայց լինչ-լինչ պատճառներով ան կատարուեցաւ, նոյն օրը, Երեւանի մէջ:

Սպենդիարեան թատրոնին մէջ տեղի ունենալիք այս ձեռնարկին հա-մար հրաւիրատոմս ունէի: Զայն ինծի տուող Պարդեւ Մարտիրոսեանը պատ-ուիրեց որ «մի քիչ կանուխ գամ՝ որ կարենամ լաւ տեղ դրաւել», քանի որ տոմսերը թուազրուած չէին:

Օր մը առաջ հանդիպեր էի Գէորգ Է-մինին, որուն այն հարցման, թէ վաղ-ուան համար ի՞նչ ծրագիրը ունէի, ըսեր էի, թէ կը ծրագրեմ Թումանեանի ի պա-տիւ համամիութենական հանդիսութեան ներկայ ըլլալ:

— Քեզ համար այդ օրը Հայաստանի մէջ անցուցած օրերուդ ամենատաղտակ-ելին ըլլալու է ըսաւ, քանի որ ռուսերէն չես հասկնար: Բոլոր ճառերը, հաւա-նաբար բացի Հրաչեայ Ցովհաննիսեանի խօսքէն, ըլլալու են ռուսերէն:

— Վնաս չունի, կ'ներթամ, ըսի, ու ե-թէ տեսնեմ որ կը նեղուիմ, կը փախիմ դուրս:

Նոյն օրը, դիշերը ուշ ատեն, Թորանեա-նը ինծի ծանօթացուց հանդիսութեանց ա-ռիթով Երեւան գտնուող Դանիացի (ըն-կեր կամ պարոն) Ռոզենթալին ու Պել-ժիացի Լա Բուսին:

— Երկուքն ալ հայերէն դիտեն. Լա Բուսը գրաբար ալ դիտէ, ըսաւ:

— Ի՞նչ բան թելադրեց որ հայերէն սորվիք, հարցուցի, խօսքս միաժամանակ երկուքին ուղղելով:

— Որովհետեւ Հայերը ու իրենց մշա-կոյթը կը սիրէինք, որոշեցինք հայերէն սորվիլ:

Ա՛ռ քեզ բա՛ն ...

Օտարներ մեզ՝ ու մեր մշակոյթը սի-րելնուն համար մեր լեզուն կը սորվին՝ ու մենք կ'անտեսենք զայն ...

Եթէ դուք իմ տեղն ըլլայիք, կը ձգէ-ի՞ք իրենց օձիքը ...

Ցիշեցի թէ վերը, սենեակիս մէջ դէղ մը արեւահամ պտուղ ուչբացուած չիչ մը քոնեակ ունէի:

Հրաւիրեցի դիրենք վեր:

Զորս հոգի էինք ու միայն երկու բա-ժակ ունէինք:

— Սենեակիս մէջ երկու բաժակ ալ ես ունիմ, ըսաւ Ռոզենթալ ու գնաց բերաւ զանոնք:

Հայ ժողովուրդին, ժողովուրդներու բարեկամութեան ու իրարու կենաց քանի մը անգամ լեցուցինք ու պարպեցինք բաժակները:

Շիշին յատակը գտանք ու իրարու բարի դիշեր մաղթելով բաժնուեցանք:

Յաջորդ օրը կանուխ, քալելով դացի Թատրոնի չէնքը, ուր հանդիպելու էի Փրոֆ. Արամայիս Մնացականեանի՝ ըստ հեռաձայնով կանխօրօք մեր տուած ժա-մադրութեան: Չինքը անձնապէս չէի ճանչնար, միայն թղթակցած էի հետը ու Երեւան հասնելէս ետքն ալ լուր ղրկած՝ թէ կը փափաքէի հանդիպիլ իրեն: Գացի ժամադրութեան, յուսալով որ իրեն ու ինծի ծանօթ մէկը մեզ իրարու կը ներ-կայացնէ: Այդպէս ալ եղաւ: Տիկին Գո-հար Աղնաւորեանը, որ ոչ մէկ ձեռնարկէ կը բացակայի, մեզ իրարու ներկայա-ցուց:

Փրոֆէսէօրին հետ մեր հանդիպումը եղաւ հաճելի ու օգտակար: Ըսաւ, թէ կ'աշխատի Արեւմտեան Հայաստանի յեղա-փոխութիւնը պատկերացնող ընդարձա-կածաւալ գործի մը վրայ. բայց պէտք ունի կարդ մը տեղեկութեանց, որպէսզի գործը ըլլայ լման: Օրինակի համար, չունի Կարօ Սասունիի գործերը — խօսքը պատմական գործերու մասին է —, չունի Աւոյի Ցեղափոխականաւլպումին ամբողջա-կան թիւերը ու առանց առանց կը կարծէ թէ չի կրնար գործը ամբողջական ըլլալ: Խոստացայ գրել երկու հեղինակներուն ալ ու խնդրել, որ իրեն ղրկեն փափաքուած հատորները:

— Ի՞նչ հասցէով, հարցուցի:

— Մշակութային Կապի Կոմիտէի հաս-ցէով ու յանձնելի Արամայիս Մնացականեանի:

Հիմա որ Երեւան – Պէյրութ միացյն ե-րեք ժամ տեւող օդային երթեւեկի պիծ կայ, կը խնդրեմ յիչեալներէն, որ գո-հացնեն յարդելի փրոֆէսէօրին փափա-քը:

Ինչպէս էմինը օր մը առաջ ղդուչացու-ցած էր զիս, բոլոր ճառերը ռուսերէնով խօսուեցան. նոյնիսկ Հրաչեայ Ցովհան-նիսեան խօսեցաւ այդ լեզուով: Բայց բախտաւոր էի: Փրոֆէսէրը, որուն քով էի նստած, բոլոր կարեւոր կէտերը կը թարգմանէր ինծի: Ալչած ըլլալ կը թը-ւէր ռուս առենախօսի ուսումնասիրու-թեան լրջութեան ու ամբողջականու-թեան:

— Այնպէս լա՛ւ է ուսումնասիրած ու հասկցած Թումանեանը, կը կրկնէր ան:

Յաջորդ օր հանդիսութիւնները չարու-նակուեցան: Ամէնքով դացինք Թուման-եանի նուիրուած Տուն-Թանգարանի բացման արարողութեանց ներկայ ըլլա-լու:

Շուտով հոն հասան Մխիթարեանը, կենդ-կոմի Ա. քարտուղար Քոչինեանը, վար-չապետ Բ. Մուրադեանը, զօրավար Բաղ-րամեանը ու Երեւան գտնուող ուրիշ ա-կանաւոր դէմքեր:

Ճառեր խօսուեցան, նկարներ առնուե-ցան, բաժակաճառեր արտասանուեցան, ժապաւէն կտրուեցաւ ու յարդանքի ար-տայայտութիւններ եղան:

Սենեակի մը մէջ, նկարիչ Սարեանի ու իր՝ Թումանեանի դուստրերուն հետ ես-քան էր նստած Թումանեանի ծերունա-զարդ այրին:

Պատուոյ այս տօնախմբութիւնը կազ-մակերպողները լաւ գործ էին տեսած: Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր, թէ աչխարհի բը-նակչութեան մէկ երրորդը Թումանեան պիտի լսէ ու Թումանեան յարգէ՛... Թու-մանեանի, իր մտքէն երբեւիցէ նման բան անցա՞ծ էր... Կը տարակուսիմ: Ցերեկ-ուան ելոյթին, նոյնիսկ Ազրբէյջանի ներկայացուցիչը, աղճատ թուող թուր-քերէնով մը օրուան հերոսը գովեց ...

Թանգարանին մէջ ամէն բան սքանչելի ճաչակով էր դասաւորուած: Ըսուեցաւ ինծի, թէ այս բոլորը ութ ամսուան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ղլուխ հան-ուած են: Ու ես զարմացայ: Ներսը ա-ռատօրէն օգտագործուած էր Հայաստանի մարմարը: Պատերը նկարազարդուած էին Թումանեանի դործերուն մէջ պարող հերոսներու մարդահասակ որմանկարնե-րով: Իր լիմաստուն ասութիւններէն ու բանաստեղծութիւններէ հատուածները, մեծ խնամքով ու նաեւ ճաչակով, ար-տադրուած էին պատերուն վրայ:

Ամէն բան հասկացողութիւն, խնամք ու ճաչակ կը յայտնաբերէր:

Դուրս ելած պահուս, ըսի քովս ղըտ-նուողներուն որ, եթէ ես դրող չըլլայի, այս բոլորը տեսնելէ եաք, անպայման մեծ ճիդ կը կատարէի դրող դառնալու հա-մար ...

Ինծի կը թուի թէ Թումանեան ո՛չ մի-այն հայ ժողովուրդի հոգիին ունկնդիր մեծ բանաստեղծ ու խմաստուն մարդ էր, այլեւ՝ մարդարէ: Թանգարանի տասը բաժիններէն մէկուն պատին վրայ, ուրիչ դրութեանց կարդին, կան նաեւ հետեւեալ տողերը .

Մենք փառքեր ունինք թաղուած հողի տակ ,

Մենք յոյսեր ունինք պահուած մեր սրտում ,

Մինչ° յաւիտեան կ'ողբանք աւերակ,

Մինչ° յաւիտեան կը մնանք տրտում ,

Իրաւ է, չենք մնացած յաւիտեան ցըր-տում : Աւերակներէ դուրս են ելած Հա-յաստանն ու ցնծացող Երեւանը:

Այո՛, Երեւանը այսօր ցնծացող քաղաք մըն է:

Հակառակ իր 2750 տարիներուն, երի-տասարդ ու պայծառ աչքերով ապագա-յին նայող քաղաք մըն է:

Ուրախ քաղաք մը:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԲԱՆԵՐԸ

Ջէնով Օհան կեղծանուններն տակ, Յով-հաննէս Թումանեան խարանած է հայ կեանքին թերութիւնները: Մասնաւորա-պէս ձաղկած է իրենց կոչումին անարժան հոգեւորականներն ու հանրային գործիչ-ները: Ստորեւ գրութիւն մը, ուր բա-նաստեղծը կը ներկայացնէ իսկական դի-մագիծը այն մարդոց, որոնք օրուան հո-վերէն տարուած կը դառնան կեղծ յեղա-փոխականներ եւ ընկերվարականներ՝ պաշտպան աշխատաւորութեան դատին:

Ես չատ միամիտ մարդ եմ, այնքան միամիտ, որ մի քանի օր սրանից առաջ վճռել էի թերթ հրատարակել, այն էլ ա-մենաթունդ «սոցիալիստական» ուղղու-թեամբ ...

Քանի որ երբեք թերթ չեմ հրատարա-կել, ոչ էլ այդ գործին ծանօթ եմ, ուստի ինձ չատ հեշտ էր թւում ամէն բան. այսինչ հարուստը կը տայ (?) հազար ռուբլի, մնում է միայն աշխատակիցների հոդսը քաչել ...

Աչխատակիցներիս ցուցակը կազմելով եւ որոշելով, թէ ում ի՞նչ տան եմ էին Թումանեանի դործերուն մէջ ապրող հերոսներու մարդահասակ որմանկարնե-րով: Իր լիմաստուն ասութիւններէն ու բանաստեղծութիւններէ հատուածները, մեծ խնամքով ու նաեւ ճաչակով, ար-տադրուած էին պատերուն վրայ:

Ամէն բան հասկացողութիւն, խնամք ու ճաչակ կը յայտնաբերէր:

Դուրս ելած պահուս, ըսի քովս ղըտ-նուողներուն որ, եթէ ես դրող չըլլայի, այս բոլորը տեսնելէ եաք, անպայման մեծ ճիդ կը կատարէի դրող դառնալու հա-մար ...

Ինծի կը թուի թէ Թումանեան ո՛չ մի-այն հայ ժողովուրդի հոգիին ունկնդիր մեծ բանաստեղծ ու խմաստուն մարդ էր, այլեւ՝ մարդարէ: Թանգարանի տասը բաժիններէն մէկուն պատին վրայ, ուրիչ դրութեանց կարդին, կան նաեւ հետեւեալ տողերը .

Մենք փառքեր ունինք թաղուած հողի տակ ,

Մենք յոյսեր ունինք պահուած մեր սրտում ,

Մինչ° յաւիտեան կ'ողբանք աւերակ,

Մինչ° յաւիտեան կը մնանք տրտում ,

Իրաւ է, չենք մնացած յաւիտեան ցըր-տում : Աւերակներէ դուրս են ելած Հա-յաստանն ու ցնծացող Երեւանը:

Այո՛, Երեւանը այսօր ցնծացող քաղաք մըն է:

Հակառակ իր 2750 տարիներուն, երի-տասարդ ու պայծառ աչքերով ապագա-յին նայող քաղաք մըն է:

Ուրախ քաղաք մը:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԺՈՐԱ ՔՈՋԻԱՔ ՍԼԱՒ ԵՆԻՋԷՐԻՆ

•

Եւ այս վերջին բառերը չեչտուած կեր-պով արտասանեց:

— Ուրեմն ես կ'ըլլամ առաջինը քեզի տեղեկացնող, որ Գառնիոլի ասպետները պիտի երթան Ֆրեսերիքի օգնութեան, եւ, բնականաբար, ես ինքս ալ պիտի մեկնիմ անոնց հետ: Մեծ անպատուու-թիւն կ'ըլլար ինծի, եթէ չմասնակցէի:

— Պիտի երթա՞ս, հարցուց Փիէռ զարմանքով:

— Իմ բացակայութեանս ժամանակ եւ մինչեւ վերադարձս, կը խնդրեմ քեզմէ, եղբայրս՝ Փիէռ, որ Թողուս սենեակիդ եւ ղբաղիս դղեակով, հոգ տանիս իմ ստաց-ուածքիս, որ ստացուածքն է նաեւ զա-կիս, ինչպէս եւ քուկդ է: Զղուստ մարդ պէտք է ըլլաս, քանի որ ինքդ պիտի վա-րես ուրիչ մարդեր: Բայց, ահա թէ մասնաւորաբար ի՛նչ կը յանձնարարեմ քեզի. — խիստ ուշադիր եղիր զուակիս, որ որեւէ ցաւալի բան չպատահի անոր: Ցամենայն դէպս, այս կարեւոր հարցին համար քեզի օգնական պիտի Թողում Սթիչնայի Հայր Պերնարը, որ պիտի ղբաղի զուակիս դաստիարակութեամբ եւ խնամքով: Պատերազմի ատեն անսպասե-լի բան մը ինծիպատահելու պարագային, — կը հասկնաս թէ ի՛նչ ըսել կ'ուղեմ, — իմ կտակադիրս պիտի գտնուի Սթիչնայի մենաստանին մէջ եւ դուն հարկ է որ ա-չալուրջ կերպով հոգաս զաւակս մինչ կերպով, մինչեւ իր հասունութիւնը:

Թէ իսկապէ՞ս բարեացակամութեան կայծ մը փայլեցաւ Փիէռի սրտին մէջ, թէ անկեղծօրէ՞ն զգացուեցաւ իրեն եղած վստահութեան մէջ իր անձին ուղղուած յարդանք մը նկատելով, եւ կամ մինչ ծածկե՞ց իր հոգեկան նենգաւորութիւնը, յայտնի չեղաւ, բայց եւ այնպէս բնաւ պատահած չէր, որ իր դէմքը ճառագայ-թած ըլլար այնպէս՝ ինչպէս այդ օր: Ուժով սեղմեց իր երէց եղբօր ձեռքը եւ խոստացաւ անոր հաւատարմօրէն հսկել թէ՛ անոր ստացուածքին վրայ եւ անոր զաւկին:

— Ուստի, կը խնդրեմ, որ քիչ մը մէկ կողմ Թողուս պիտութիւնները եւ ուսում-նասիրութիւնները, եւ ուշադրութեամբ հոգ տանիս իմ ինչքիս, որ քուկդ է նաեւ, քանի որ դիտես թէ քեզի ոչինչ կրնայ պակսիլ այնքան ժամանակ, որքան իմ կարողութիւնս տեղը ըլլայ: Ակռ զատ՝ ես քեզի կը վստահիմ ինձ համար աչ-խարհիս ամենաթանկագին բանը՝ զա-ւակս: Եթէ երբեք Տէրը խլէ զայն ինձմէ, ես չեմ կրնար այլեւս ոչ մէկ հրճուանք ունենալ աչխարհի վրայ եւ իրմով կը վերջանայ նաեւ մեր հնամենի անունը, որ նչանաւոր դարձած է երկար դարերէ ի վեր: Արդ, աւելի վստահութեամբ որո՞ւ կրնայի յանձնել զայն, եթէ ոչ եղբօրս:

Այսպէս կը խօսէր ասպետ Մարքը:

— Ինչո՞ւ պիտի յանձնէիր զայն ու-րիշին, քանի որ ես ինքս կրնամ պահպա-նել եւ պաշտպանել զաւակդ եւ հարստու-թիւնդ, ուժերուս բովանդակ կարողու-թեամբ, պատասխանեց Փիէռ:

Տղան լսած չէր այս խօսակցութիւնը: Դահլիճին մէջտեղը՝ չնիկի մը հետ կը խաղար, առանց ուշադրութիւն դարձնե-լու թէ ի՞նչ կ'ըսէր իր հօրեղբայրը, որ, արդէն, սովորութիւն չունէր ժպտելու իրեն:

— Ժո՛րժ, ձայնեց հայրը: Եւ երբ տղե-կը մօտեցաւ իրեն, ըսաւ անոր.— Ժո՛րժ, լաւ լսէ զիս. դուն պէտք է որ չատ հնա-զանդ ըլլաս հօրեղբօրդ, մինչեւ իմ տուն վերադարձս: Լաւ աչխատէ, որպէսզի արժանանաս դրուատիքներու եւ ամէնուն դուրդուրանքը չտիս: Եւ յետոյ Հայր Պերնարը պիտի զայ վաղը: Անիկա զա-սերովդ պիտի ղբաղի: Ատոր ետս հարկ է որ խոնարհութեամբ հնազանդիս, եւ ինչ որ պարտականութիւն տայ քեզի պէտք է որ կատարես զոհունակութեամբ: Այսպէս է որ դուն հաճոյք պատճառած պիտի ըլ-լաս ինծի:

— Իսկ դուն ո՞ւր կ'երթաս հայր:

— Պատերազմի կ'երթամ, մանչուկս. եւ դուն պիտի մնաս այստեղ հօրեղբօրդ հետ:

— Ո՛չ, հայր, ես ալ կ'ուղեմ քեզի հետ ղալ. ես չեմ մնար հօրեղբօրս հետ: Շատ խիստ մարդ է իմ հօրեղբայրս, ըսաւ տղան, եւ արցունքները կը խեղդէին իր կոկորդը:

— Ո՞վ ըսած է քեզի թէ հօրեղբայրդ խիստ մարդ է, հարցուց Փիէռ, իր դէմ-քը յանկարծ այլայլելով, բայց զսպելով քը յանկարծ այլայլելով, եւ չարունակելով աւելի մեղ-մութեամբ.— Մի՛ հաւատար այդ բոլո-րին, պզտիկս. քու հօրեղբայրդ կարծա-ցածին չափ չար մէկը չէ. մի՛ վախնար, ան ձին չափ չար մէկը չէ. մի՛ վախնար, ան էլ խածները ...

*Հայրը կրցածին չափ մխիթարեց իր զաւակը եւ խոստացաւ՝ պատերազմէ վե-րադառնալէն ետք տանիլ զայն իրեն հետ: Իսկ Փիէռ անդամ մը եւս խոստացաւ որ իր բոլոր կարելի ջան-քերն հաճոյ թուելու համար իր եղբօ-րորդւոյն, տան բոլոր պաշտօնէութեան, ինչպէս նաեւ հաւատարմօրէն

յանձնելու, ես դիմեցի նախ եւ առաջ Ճարպիկեանին :

Ճարպիկեանը փաստաբան է, եւ ես շատ լաւ յիշում եմ նրա կրակոտ ճառերը այն «կարմիր» օրերին... սրան պէտք է յանձնէի առաջնորդողները ...

— Ահա եւ Ճարպիկեանի սեփական տունը. նա նոր էր ամուսնացել Երեսուն հազարնոց աղջկայ հետ եւ տունն էլ վը-րան է ստացել :

Վախվախելով զանգահարում եմ. դու-ռը բացւում է, եւ ես բարձրանում եմ շքեղ սանդուխներով, աղախնի կասկա-ծոտ հայեացքների ուղեկցութեամբ (երեւի կարծում էր Էքսպրոպրիատոր եմ) :

Դահլիճը զարդարուած էր ամենանուրբ կահկարասիքով, գեղեցիկ պատկերներով եւ բոյսերով ...

Մի քանի րոպէից յետոյ, ներս մտաւ Ճարպիկեանը .

— Ա՛ա, բարեւ, չէք երեւում , հը՞ , ի՞նչ կայ :

Վերջին խօսքերը նա այնպիսի տոնով արտասանեց , կարծես ուզում էր ասել , դէ, շուտ արա, գործդ ասա, ժամանակ չունեմ :

Չորս կողմի շքեղութիւնից ճնշուած՝ ես մէկ վճռեցի մտքիցս հանել իմ տարօ-րինակ առաջարկութիւնը եւ ասել, թէ կնոջիցս ուզում եմ բաժնուել եւ եկել եմ խորհուրդ հարցնելու, բայց տեսնելով, որ այս էլ անյարմար է, մի կերպ հասկացրի իմ նպատակը ...

Լսելով, որ թերթ եմ ուզում հրատա-րակել , Ճարպիկեանը զարմացած, ծի-ծաղկոտ դէմքով նայեց վրաս, կարծելով, թէ հանաք եմ անում , բայց համոզուե-լով, որ լուրջ եմ ասում, պատասխանը դտաւ .

— Գիտէք, ես շատ համակրում եմ եւ՝ գաղափարը, ե՛ւ ծրագիրները, բայց... ներկայ մոմենտը ուրիշ պահանջներ ու-նի... այժմ այնպիսի ժամանակ է, որ պէտք է սպասել ...

— Մինչեւ ե՞րբ, հարցրի ես :

— Մինչեւ որ ժամանակը կը փոխուի :

Այլեւս չերկարեցի խօսքս, հրաժեշտ տալով դուրս եկայ, դոհ մնալով նրա պա-տասխանից :

Եւ իսկապէս, այն ժամանակ նա աղ-քատ էր, դեռ չէր աւարտել եւ շանթ ու կայծակ էր թափում բուրժուաների ու բիւրոկրատիայի վրայ, շտապում էր շու-տով ամէն ինչ կործանել... իսկ ա՞յժմ, այս հիանալի տանը, փափուկ, տաք ու կուշտ պայմաններում, ի հարկէ, կարելի էր սպասել եւ անվերջ սպասել ...

Այստեղից պէտք է գնայի Սանչոյեանի մօտ. սա էլ այն ժամանակ շատ «թուն-դերից » էր, ժողով չէր լինում , որ ներ-կայ չլինէր, մարդ չկար, որի հետ ծա-նօթ չլինէր ...

Քրոնիկոնը, մանր լուրերի բաժինը սը-րան պէտք է յանձնէի : Տանը հարցնելով իմացայ, որ Պ. Պանչոյեանը... խանութ է բացել ...

Զարմանքս մեծ էր, բայց եւ այնպէս գնացի խանութ :

Նա նստած քննում էր հաշիւները, ինձ տեսնելով , քաղցր ժպիտով բարեւեց եւ կարծես սպասում էր, թէ մի բան պէտք է առնեմ :

— Նստեցէք, խնդրեմ :

Ես նստեցի, գլխիցս արդէն դուրս թը-ռաւ իմ ծրագիրը եւ վճռեցի մի ուրիշ պատճառ հնարել ...

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ, հարցրի ես :

— Է՛հ, քէսատութիւն է, առուտուր չկայ, մի գործակատար ունեմ, ահագին ռոճիկ է ստանում. պէտք է արձակեմ եւ դրա կէս ռոճիկով մի ուրիշին վարձեմ գիտէք, շատ են երես առել , պէտք է սանձահարել ...

Ես յիշեցի այն ժամանակը, երբ Սան չոյեանը տաք տաք վիճում էր եւ այնպէս ջերմ պաշտպանում «աշխատաւորների » բոլոր պահանջները, մինչեւ իսկ նրանց ուղածից աւել էլ էր պահանջում ...

— Շիր բախտի ձէթ ունի՞ք, հարցրի ես :

— Ի՞նչպէս չէ, ամենալաւիցը .

— Վաղը կը դամ կը տանեմ, միայն խնդրում եմ լաւիցը տուէք :

— Անպատճառ :

Դուրս գնացի, աւելորդ էր նրան յայտ-նել իմ ծրագիրը :

Փողոց դուրս գալով, ես նկատեցի հեռ-ուից Մոլորակեանիր ,որ նոյնպէս իմ ցու-ցակումն էր :

Նա կուչ եկած, կարծես վախվախելով քայլում էր ...

Ուզում էի մօտենալ նրան եւ յայտնել իմ ծրագիրը , բայց նա իսկոյն անյայ-տացաւ ...

Ես արդէն յուսահատուել էի. ի՞նչ ա-նեմ, գնա՞մ արդեօք Յարմարեանի մօտ , է՛հ գնամ :

Ու գնացի :

Յարմարեանը... կարո՞ղ եմ մոռանալ . այն տարին նոր էր վերադարձել արտա-սահմանից, կարմիր թաշկինակը վզին՝ նա բորբոքւում էր եւ բորբոքում ուրիշ-ներին իր ճառերով :

Այժմ նա ուսուցիչ էր պետական դըպ-րոցում եւ ապրում էր մի կոկիկ տան մէջ, քաղաքի լաւ մասում :

Կատուի քնքշութեամբ նա ձեռքս բըռ-նեց եւ ներս տարաւ :

Աղախնին պատուիրելով, որ թէյ բերի ինձ համար, նա նստեց ու սկսեց հարց ու փորձ անել :

Ես յայտնեցի նրան գալուս նպատակը :

Յարմարեանը ժպտաց .

— Երանի ձեզ. տարդ չունէք, ասաց նա, դեռ խելքի չէ՞ք եկել : Չէ՛, հանաք էք անում, լրագիր էք ուզո՞ւմ, ա՛յ ձեզ «Նովոյէ Վրեմիա» կարդացէք, ես 3 ա-միս է կարդում եմ, շատ հետաքրքիր է :

Այս ասելով, նա սեղանի վրայից վեր-ցրեց լրագիրը եւ ինձ տուեց.

— Ախր դուք առաջ... այն տարի ուրիշ բաներ էիք ասում ...

— Հը՛մ... այն տարին. գիտէք , երեք

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԳԱՂԹԸ

Ֆրանսացիները կարծուածէն աւելի յարաշարժ են: Արդարեւ, երեք միլիոնէ աւելի Ֆրանսացիներ, այլ խօսքով՝ 15 հոգիէն մէկը, 1962 – 1968ի միջեւ փոխած է իր բնակութեան վայրը՝ հեռանալով Ֆրանսայի 21 շրջաններէն մէկէն :

Փարիզը միշտ կը պահէ իր հմայքը գա-ւառաբնակներուն մօտ : Սակայն Փարիզ-ցիները ատենէ մը ի վեր աւելի մեծ թի-ւով կը թողուն իրենց քաղաքը կամ անոր արուարձանները՝ հաստատուելու համար գաւառ: 1962էն 1968ի միջեւ ընդամէնը 723 հազար գաւառացիներ տեղափոխուե-ցան Փարիզ (ասոնց թիւը 895 հազար էր 1954 – 1962ի ժամանակամիջոցին), սա-կայն, նոյն տարիներուն 655 հազար Փա-րիզցիներ հեռացան մայրաքաղաքէն (1954 – 1962ին՝ 569 հազար) :

Մեկնողներուն մէջ զգալի թիւ կը կազ-մեն հանգստեան կոչուածները եւ ան-գործները :

Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններ Փարիզ կ՝ուղարկեն աւելի մեծ թիւով մարդ, քան ինչ որ կը ստանան այս վերջինէն: Պա-րագան է Նորի, Լորէնի, Պրըթաների , Օվերնեի, Պաս – Նորմանտիի եւ Փուա-թու – Շարանթի :

Փարիզի եւ գաւառներու միջեւ կատար-ուածտեղափոխութիւնները մէկ պատկերը կը կազմեն միայն երկրին ընդհանուր տե-ղափոխութեան շարժումին : Հաստատ-ուելու համար դրաւիչ վայրեր կը մնան միշտ Փրովանս, Քոթ տ՝Ազիւր եւ Ռոն – Ալփ :

Փարիզեան շրջանէն զատ , եօթը նա-հանգներ բնակչութեան թիւի յաւելում արձանագրած են դուրսէն եկողներու պատճառով եւս : Ասոնք են — Ալզաս (+ 15 հազար), Աքիթէն (+ վեց հա-զար), կեդրոնը (+ 43 հազար), Լանկը-տոք (+ երեք հազար) , Հօթ – Նորման-տի (+ երեք հազար), Փրովանս Քոթ տ Ազիւր (+ ութսուն հազար) եւ Ռոն – Ալփ (+ վաթսուն հազար) : Բոլոր միւս շրջանները ներքին գաղթերու շարժումին մէջ բացասական պատկեր կը ներկայա-ցընեն : Կարգ մը շրջաններու մէջ համե-մատութիւնը մեծ թիւերու կը հասնի : Նոր (— ութսուն հազար), Լորէն (— 42 հազար), Փուաթու – Շարանթ (— 31 հազար), Լուար (— 22 հազար), Պրը-թաներ (— 23 հազար) :

Սակայն, օտար երկիրներէ ներգաղթը կը հակակշռէ բացը : Այսպէս է, որ Նորը 1962 – 1968ին ընդունեցաւ 81 հազար գաղթողներ, Լորէնը՝ 74 հազար , Շամ-փաներ՝ քառասուն հազար, Լուարը՝ 36 հազար, Պրըթաներ՝ երեսուն հազար եւն :

1962էն 1968ի ժամանակամիջոցին մէջ օտարներու թիւը Ֆրանսայի մէջ աւելցած է մէկ քառորդով, այսինքն կէս միլիո-նով: Արդարեւ, 2·170·000 են բարձրա-ցած է 2·650·000ի :

Ք.

գիշեր մի սարսափելի երազ տեսայ :

— Երեւի ձեզ կախում էին :

— Ո՛չ :

— Կամ գուցէ գնդակահա՞ր էին ա-նում :

— Ո՛չ, աւելի սարսափելի բան. ինձ ստիպում էին, որ ես հասկանամ եւ բա-ցատրեմ այն ճառերը, որ ասել եմ այն տարին ...

Ծիծաղս եկաւ ...

— Հիմա դուք ուզում էք, որ ձմեռ ա-մառ մի խելքի լինե՞մ. մարդ պէտք է յեղափոխական լինի 1905, 1906 տարիներ-ին, աշխատի ամէնից բարձր եւ ամէնից շատ ճառել... իսկ այժմ... նա պէտք է զբաղի սուսուփուս բաներով, իր չաղ պաշտօնով, կանանցով, պզտիկ քէֆէրով ... մի խօսքով պէտք է ինքն իրեն «դրստի». ձեզ էլ եմ ասում, իմ դասին հետեւեցէք, էդ բաները գլխներիցդ հա-նեցէք :

Ես խորապէս ազդուեցի նրա խրատնե-րից, թերթ հրատարակելու միտքը այն-պէս անյայտացաւ մտքիցս, կարծես իսկի չկար : Երբ դուրս եկայ փողոց, մտածե-ցի ... իսկապէս ձմեռ ամառ մի խելքի լինելը շատ անյարմար է, ձմեռը մարդ կը մրսի, ամառը՝ կը շոգի : Յարմարեանը լաւ էր ասում :

Այսպէս խրատներով կշտացած՝ գնացի տուն ...

Մնաս բարեաւ, իմ լրագիր ...

ՁԷՆՈՎ ՕՀԱՆ

« Խաթաբալա », 1909

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ « Հայ Ակումբ»ի մէջ, Հոկ-տեմբեր 9ին, Հայ Կին Միութեան նախա-ձեռնութեամբ եւ Թեհրանի Հայ Մշակու-թային միութիւններու համագործակցու-թեամբ տեղի ունեցաւ յոբելենական երե-կոյթ մը՝ նուիրուած երաժշտագէտ Համ-բարձում Գրիգորեանի 55ամեայ գործու-նէութեան եւ այս վերջինին միջոցաւ կեանքի կոչուած «Կոմիտաս» երգչախում-բի 40ամեայ աշխատանքին : Յոբելենա-կան երեկոյթին նախագահեց Արտաք Արք. Մանուկեան, Թեհրանի Թեմի ա-ռաջնորդը: Կեդրոնական Յանձնախում-բի կողմէ երեկոյթին բացումը կատարեց Ժ. Ղարիպեան, իսկ յոբելեարին կեանքին ու գործին մասին խօսեցան Մ. Մարութ-թեան եւ Ն. Պահլաւունի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (615)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Գ. ՄԱՍ

ՄԱՐԻԻՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Այս կիսաստուերին մէջ պահ մը իրա-րու նայեցան իբր թէ ուզէին իրար չա-փը առնել:

Նախ Թենարտիէ խզեց լռութիւնը.

— Ի՞նչպէս պիտի կրնաս դուրս ելլել: Ժան Վալժան չպատասխանեց:

Թենարտիէ շարունակեց.

— Անկարելի է խորտակել դուռը: Այլ սակայն պէտք է որ դուրս ելլես:

— Իրաւ է, ըսաւ Ժան Վալժան:

— Կիսուինք ուրեմն:

— Ի՞նչ ըսել կ՝ուզես:

— Մարդը դուն մեռցուցիր, լաւ: Ես ալ վանդակին բանալին ունիմ:

Թենարտիէ մատովը Մարիուսը կը ցուցնէր: Ապա շարունակեց.

— Չեմ ճանչնար քեզ, բայց կ՝ուզեմ օգնել: Անշուշտ բարեկամ մըն ես:

Ժան Վալժան սկսաւ հասկնալ: Թենար-տիէ մարդասպան կը կարծէր զինքը:

Թենարտիէ կրկնեց.

— Մտիկ ըրէ, բարեկամ: Այս մարդը մեռցնելէ առաջ հարկաւ նայած ես թէ ի՛նչ ունի գրպանը: Կէսը իմս է. տո՛ւր. ես ալ դուռը կը բանամ:

Եւ բոլորովին ծածկուած պլուզին տա-կէն ահագին բանալի մը հանելով կիսո-վին, շարունակեց.

— Կ՝ուզե՞ս տեսնել ազատութեան բա-նալիին ինչպէս շինուած ըլլալը: Ահա-ւասիկ:

Ժան Վալժան այնքան «ապուշ դար-ձաւ», — ծեր Քորնէյին է այս խօսքը, — տարակուսելի երեւցաւ իրեն ինչ որ կը տեսնէր: Տեսած էր նախախնամութիւնը, որ սոսկալի կ՝երեւար, եւ բարի հրեշ-տակը որ Թենարտիէի կերպարանքով գետնին տակէն կ՝ելլէր:

Թենարտիէ ձեռքը իր կապային տակը պահուած լայն գրպանը տանելով չուան մը քաշեց եւ Ժան Վալժանին երկնցնելով ըսաւ.

— Առ, ահա քեզի չուան մըն ալ կու-տամ սակարկութենէ դուրս :

— Ի՞նչ ընեմ այդ չուանը:

— Քարի մըն ալ պէտք ունի, բայց դուրսը կրնաս քար գտնել: Հոն հոգա-քարի կոյտ մը կայ:

— Ի՞նչ ընեմ քարը:

— Աւանակ, քանի որ գետը պիտի նե-տես դիակը, չուանի եւ քարի մը հար-կաւորութիւն ունի, եթէ ոչ ջուրին ե-րեսը կը ծփայ դիակը:

Ժան Վալժան առաւ չուանը: Չկայ մարդ մը որ չունենայ այսպիսի մեքենա-յական առումներ:

Այսպիսի դիւտ մը հազուագիւտ է, հե-տեւաբար ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ. քիչերը կոյուղին կը գործածեն իրենց գործերուն համար, մինչդեռ գետը ամէն մարդու կը վերաբերի: Գետը բուն փոսն է: Ամիսէ մը ետք Սէն Քլուի առուակնե-րուն մէջ վերստին կ՝որսացուի թաղած մարդդ: Վա՛յ, աս ի՞նչ բան ունի հոս: Զարմանք. դիակ մըն է եղեր: Ո՞վ մեռ-ցուց այս մարդը. Փարիզ: Հետեւաբար արդարութիւնը ոչ իսկ խաղարկութիւն կ՝ընէ: Աղէկ ըրիր:

Թենարտիէի շատախօսութեան փոխա-րէն Ժան Վալժան բոլորովին կը լռէր: Աւազակը վերստին ցնցելով անոր ուսը՝ ըսաւ.

— Հիմա սակարկութիւնը լմնցնենք: Բանալիս ցուցուցի քեզի, դուն ալ դրամդ ցուցուր ինծի:

Թենարտիէ դժնէադէր վայրենի, կաս-կածելի, քիչ մը սպառնական, այլ սա-կայն բարեկամական կերպարանք ունէր:

Տարօրինակ բան մը կար սակայն. Թե-նարտիէի ընթացքն ու շարժումները բը-նական չէին, բոլորովին հանդարտ մար-դու մը չէր նմաներ ան, թէեւ գաղտնա-պէս եւ զգուշութեամբ վարուող մարդու մը կերպարանքը չունէր, սակայն մերթ ընդ մերթ մատը բերնին վրայ դնելով կը մրմռար. — կամաց խօսէ՛: Դժուար էր դուշակել պատճառը: Ժան Վալժանէն եւ իրմէ զատ ոչ ոք կար հոն:

Ժան Վալժան կարծեց թէ գուցէ կո-յուղիին մէկ խորշը, մօտակայ խորշ մը պահուած ուրիշ աւազակներ կան, եւ թէ Թենարտիէ դիտաւորութիւն չունի անոնց ալ մաս հանել:

Թենարտիէ կրկնեց.

— Վերջ դնենք: Մարդը որքա՞ն ունէր գրպաններուն մէջ:

Ժան Վալժան իրե գրպանը խուզար-կեց:

Ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, Ժան Վալ-ժան սովորութիւն ըրած էր միշտ ստակ ունենալ հետը:

Հնարքով ու տխուր կեանք մը վարել դատապարտուած ըլլալուն համար, օրէնք մը ըրած էր անարծաթ չգտնուիլ: Սա-կայն այս անգամ յանպատրաստի բըռ-նուած էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խաչիկեան, Օր. Յասմիկ Խաչիկեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՊԱՅԾԱՌ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խաչիկեան 20 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի :

×

Այրի Տիկին Նշան Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Գեմատա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ն. Կիւրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ժուանօ եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՆՇԱՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն փոխան ծաղկեպսակի, Վազգէն Տողրամաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ.— 50 Ֆրանք Կարմիր Խաչին, յիսուն Կապ. Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ հարիւր Ֆրանք «Յառաջ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Խաչուհիէ մը երեսուն Ֆրանք ի նպաստ իր հայերէնի դասընթացքին :

×

Ալֆորվիլի հայկական դպրոցը իր բարգաւաճման համար ստացած է Օր. Ֆիլոր Անդրանիկեանէ յիսուն Ֆրանք, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկիններէն՝ ութսուն Ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցին պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 29ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի չքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին :

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 39ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի Մարտ 1ին կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմնի տարեկան պարահանդէսը, Կռանթ Օթէլի չքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ Դեկտեմբեր 13ին ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան):

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Atelier de Confection agencée recherche un mécanicien, pour devenir entrepreneur.

S'adresser : BEHAR
62, Rue Sédaine, Paris
(Métro Voltaire), Tél. VOL. 24-27

WEEK-END à BRUXELLES

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու օր լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 1ին: Հաւաքուիլ ժամը ութին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ, 8·15ին Կառ Տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ եւ 8·30ին՝ Սքուառ Մոնթոլոն :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ, Մօ, Վիլէռ-Քոթըռէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ, (ճաշ ճամբու ընթացքին) Մոնս : Ժամանում եւ տեղաւորում Շերս պանդոկը : Քաղաքի այցելութիւն (մեծ փլասը, Մանըքէն փիս եւ տեսարժան վայրեր) ճաշ պանդոկը, իրիկունը՝ ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 2, առաւօտը ազատ, ցերեկուան ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթըրլօ, այցելութիւն պատմական ռազմադաշտին: Ապա վերադարձ դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը իրիկուան ութին ատենները :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը: Ամէն արձանագրութեան պէտք է ընկերանայ 30 Ֆրանքի կանխավճար մը եւ մնացեալը՝ մեկնումին օրը :

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

ԹՐԷՆՍ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Յում Վինըռ, հանգստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս արձանագրուիլ- Կանխավճար՝ 50 Ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանգստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամուած ճաշեր : Դահուկ եւ զանազան ժամանցներ :

Կանխավճար 50 Ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին:

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերներ), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 Ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, ընկեր Վ. Քոսթիկեանի բընակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՁԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ խումբը այս Երեքշաբթի (Նոյեմբեր 4):

Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 30), իրիկուան ժամը 8·30ին, 18 Բիւ Մարսօ, (Իսի) :

Գլխաւոր բանախօս՝

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Ս. ՍԻՒԼԱՀԵԱՆ

(Ամերիկահայ Աւետարանչական Միութեան ներկայացուցիչ):

Երգչախումբին կողմէ՝ հայկական երգեր : Մուտքը ազատ է:

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ վիճաբանական հաւաքոյթի մը, որ տեղի պիտի ունենայ 4 Նոյեմբեր, Երեքշաբթի գիշեր, ժամը 20·30ին, իր սրահին մէջ, 7 Բիւ Բաբէր :

Կը խօսի Տոքթ. ՌՈՊԷՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ :

Նիւթ ունենալով՝

Ֆրանսահայ Երիտասարդութեան ապագան :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՅԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 30), երեկոյեան ժամը 8·30ին Փաշայեանի սրճարանը, 136 Բիւ Էթիէն Տօլէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (31 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8·45ին, տեղւոյս Հ.Բ.Ը.Միութեան սրահին մէջ: Վարչութիւնը կը փափաքի որ Վալանսի ամբողջ Հայրենակից անդամները ներկայ գտնուին այս ժողովին :

«ԲԱԳԻՆ»Ն ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Բագին»ի խմբագրութեան եւ վարչութեան կողմէ առ ի դիտութիւն կը յայտարարուի Մարսէյլի բաժանորդներուն թէ յետ այսօրիկ Մարսէյլի ներկայացուցիչն է ընկ. Վազ. Տէր – Վարդանեան, բաժնեգիները գանձելու եւ նոր բաժանորդներ արձանագրելու համար դիմել՝

V. DER-VARTANIAN
20, Rue d'Isoard, MARSEILLE - 1er

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատապելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc....

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 30 OCTOBRE 1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11652 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 45e ANNÉE — No 11.652

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Բ.

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ 1958ին ծայր տուած տագնապը շատ ծանրակշիռ էր: «Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան» դաղափարը շատ մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ կարգ մը երկիրներու մէջ: Նախագահ Նասր իբրեւ խորհրդանշան համարաբական միութեան՝ պաշտամունքի առարկայ դարձաւ թունդ ազգայնականներու կողմէ:

Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը պիտի ընդգրկէր Ատլանտեանէն մինչեւ Պարսից ծոց (զոր Արաբները ներկայիս «Արաբական ծոց» կ'անուանեն) տարածուող հողամասերը, — Մարոք, Ալժերիա, Թունուզ, Եգիպտոս, Սուտան, Եմէն, Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա, Իրաք, Սէուտի Արաբիա, Քուէյթ եւ Պարսից ծոցի իշխանապետութիւնները:

Հսկայ ծրագիր, որ պիտի չիրականանար: Եմէն առաջին օրէն իսկ հաւանութիւն յայտնեց միանալու Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Իմամը Գահիրէ գնաց անձամբ հպատակութիւն յայտնելու նախագահ Նասրի: Սակայն շատ չանցած յետս կոչում ըրաւ եւ վերագտաւ իր անկախութիւնը: Յետագային գիտենք թէ, որքան սուղի նստաւ իրեն իր խոստումը դրժելը: Ներքին յեղափոխութիւն մը գահընկեց ըրաւ զինքը եւ երկիրը դարձաւ Հանրապետութիւն, «յառաջդիմական» վարչաձեւով: Տարիներ տեւեց եղբայրասպան կռիւը հանրապետական բանակին եւ Իմամի զինուորներուն միջեւ: Շուրջ յիսուն հազար եգիպտացի զինուորներ մասնակցեցան կռիւներուն, պաշտպանելու համար յեղափոխութեան ծնունդ հանրապետական կառավարութիւնը:

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի կողմէ կատարուած ճնշումները Լիբանանի եւ Յորդանանի վրայ, պիտի ստիպէին այս վերջինները դիմելու արտաքին օժանդակութեան, պահելու համար իրենց անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը:

Ամերիկայի նախագահները աւանդութիւն դարձուցին «վարդապետութիւն»ները: Թրումըն 1947ին իր ծանօթ «վարդապետութեամբ» Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան սահմանները տարած էր մինչեւ Կովկաս, Խ. Միութեան ծաւալողական քաղաքականութեան առաջքն առնելու համար: Յունաստան եւ Թուրքիա նիւթապէս ու ռազմական տեսակէտէ մեծապէս նպաստաւորուեցան շնորհիւ այս վարդապետութեան:

Տասը տարի ետք, 1957ին նախագահ Այզընհաուբր քայլ մը առաջ գնաց: Իր «վարդապետութիւնը» աջակցութիւն ու պաշտպանութիւն կը խոստանար Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրներուն, — որոնք որ կ'ընդունէին: Լիբանանի յարումը այդ «վարդապետութեան», ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերաւ արաբական երկիրներու, մասնաւորաբար Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ:

Պէյրութի ձախակողմեան մէկ թերթի անօրէնին խորհրդաւոր սպանութիւնը 1958 Մայիս 8ին, ազդանշանը եղաւ ներքին խռովութեանց, որ յանգեցաւ քաղաքացիական կռիւներու: Բաշիտ Քարամէ, որ քանիցս վարչապետ էր եղած, իր ծընդավայրին՝ Տրիպոլիսի մէջ գլուխն անցաւ ապստամբական շարժումի մը՝ Հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամունի դէմ: Սաէպ Սալէմ նոյն դիրքը բռնեց Պէյրութի մէջ: Իսլամ երկու ղեկավար անձնաւորութեանց շարժումին իրենց մասնակցութիւնը բերին ձախակողմեան տարրերը, ամէն ազգէ: Մեր կարմիր – կտուցներն ալ լծուեցան անոնց սայլին եւ սկսաւ եղբայրասպան կռիւ մը, որուն զոհ գացին, երկու կողմէն, տասնեակներով երիտասարդներ, խռովայոյզ մթնոլորտ մը ստեղծելով նաեւ Պէյրութի հայկական թաղամասերուն մէջ:

Բանակի ընդհանուր հրամանատար զօրավար Շէհապ թոյլ չտուաւ, որ իր զինուորները զսպեն խռովութիւնները, զգուշանալով իսլամի եւ քրիստոնեայի կռիւներուն մէջ դիրք բռնել մէկ կամ միւս կողմին ի նպաստ:

Կացութիւնը ծանրացած ըլլալով, Քամիլ Շամուն 1958 Մայիս 18ին դիմեց Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, որոնք 1950ին ստորագրած էին յայտարարութիւն մը, որով այս երեք մեծ պետութիւնները յանձնառու կ'ըլլային պաշտպանելու Մերձաւոր Արեւելքի գոյավիճակը «Լիբանանի դէմ արտաքին յարձակման մը պարագային»: Նախագահ Շամուն նոյնպէս ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի ուշադրութիւնը հրաւիրած ըլլալով իր երկրին սպառնացող վտանգներուն վրայ, ընդհ. քարտուղար Համըրշեոլտ Լիբանան երթալով քննութիւն կատարեց, սակայն արտաքին միջամտութեան փաստեր չգտաւ: Ամերիկա չուզելով Խ. Միութեան միջամտութեան համար պատրուակ ընծայելը, խոստացաւ պարզապէս «չլքել Լիբանանը»:

Մինչ այդ, 1958 Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ Զօր. Ապտէլ Քասէմ եւ ընկերները ապստամբական շարժումով մը կը սպաննէին երիտասարդ Ֆէյսալ Բ. թագաւորը, գահաժառանգ Ապտէլիլահը եւ վարչապետ Սայիտ Նուրի փաշան, վերջ կուտային հաշըմական գերդաստանի տիրապետութեան եւ հանրապետութիւն կը հրաչակէին:

Լիբանան եւ Յորդանան ահուսարսափի մատնուած էին՝ վախնալով որ կարգը իրենց պիտի գայ: Նախագահ Շամունի խնդրանքով ամերիկեան տասը հազար ծովայիններ Լիբանան ցամաք հանուեցան 6րդ նաւատորմին կողմէ, սակայն կռիւներու չմասնակցեցան: Իրենց ներկայութիւնը երաշխաւորութիւն մըն էր Լիբանանի անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան պահպանման:

Նոյն օրերուն անգլիացի անկարգելաւոր զինուորներ օդանաւերով իջան Յորդանանի հողին վրայ՝ փրկելով երկրին անկախութիւնը:

Լիբանանի մէջ եղբայրասպան կռիւները տեւեցին մինչեւ 1958ի Օգոստոսը: Շամունի պաշտօնավարութեան վեցամեակը վերջացած ըլլալով Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Զօրավար Ֆուատ Շէհապ: Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ: Փիէր Ճէմայիլի փաղանգաւորները, որոնք քաջութեամբ կռուած էին ձախակողմեան եւ թունդ ազգայնական արաբ (իսլամ) տարրերուն դէմ, վար դրին զէնքերը: Լիբանան կրկին դարձաւ Արեւելքի Զուիցերիան, ազատութեան եւ խաղաղութեան ամէնէն շատ փնտռուած երկիրը:

Այսօրուան դէպքերը ձեւով տարբեր, սակայն խորքով նոյն պատճառներու հետեւանքն են:

Մեծ պետութիւնները աչալուրջ կը հսկեն դէպքերու զարգացման: Մ. Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը լրջօրէն կը հետաքրքրուին Մերձաւոր Արեւելքով: Ֆրանսա լուռ կը մնայ: Ամէն պարագայի ներկայիս Եգիպտոսի եւ արաբական կարգ մը երկիրներու մէջ ջանքեր կ'ըլլան իրաւախոհութիւն մը ստեղծելու Լիբանանի կառավարութեան եւ Պաղեստինցի ֆէտայիներու վարիչներուն միջեւ:

Կը յուսանք եւ կը մաղթենք, որ շուտով փառատին թիւրիմացութիւնները եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուի արեւելեան կողմն աշխարհի:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՐԱՖԱԹ ԴԻՐՔԸ ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՑ

Լաւատեսութիւնը յանկարծ մարեցաւ Լիբանանի համար: Արդարեւ, մինչ մինչեւ վերջին պահուն յոյս կար որ Պէյրութ բանակցութեանց ճամբով համախոհութեան եզր մը պիտի գտնէ Պաղեստինի ազատագրական ճակատի պատասխանատուներուն հետ, Գահիրէի մէջ անակընկալօրէն, ամէն բան փոխուեցաւ:

Դամասկոսի մէջ, Պաղեստինի ազատագրական ճակատի պետը՝ Եասիր Արաֆաթ, շատ խիստ յայտարարութիւններ ըրաւ, պահանջելով, որ Լիբանան ի յառաջագունէ ընդունի իրենց պայմանները: Այսինքն՝ ջնջէ պաղեստինցի արձակազէններու տեղափոխութեան համար հաստատած սահմանափակումները, պատժէ վերջին դէպքերու պատասխանատուները, դատի քաշէ վերջին «ջարդ»երուն պատասխանատուները եւ, վերջապէս, ազատ գործունէութեան ասպարէզ թողու ֆէտայիներուն Լիբանանի հիւսիսը, որ երկրին հարաւային սահմանը կը կազմէ:

Լիբանանեան պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ բանակի ընդհանուր պետին՝ Զօր. Պուսթանիի, Գահիրէ կը գտնուի, եւ կը սպասէ Պաղեստինեան պատուիրակութեան ժամանումին: Այս վերջինները, հակառակ գոյութիւն ունեցած ակնկալութիւնիներուն, ցարդ չեն ներկայացուցած ժողովին: Կը նշանակէ, թէ Լիբանանցիները առանձին են Գահիրէ:

Կ'ակնկալուէր նաեւ, որ Լիբանանի նախկին վարչապետը՝ Ռաշիտ Քարամէ, իր կարգին, Գահիրէ երթար: Սակայն, Արաֆաթի պահանջներուն վրայ նախընտրած է մնալ Պէյրութ:

Իրաց այս կացութեան մէջ անորոշ կը մնայ լուծման ելքը: Ի՞նչ ապագայ վիճակուած է Լիբանանի: Յստակ չէ:

× «Մոնտ»ի մէջ շահեկան տեսակցութիւն մը հրատարակուած էր առջի օր, թերթին թղթակից Էտուար Սաապի եւ «լիբանանեան ապստամբութեան» ղեկավար՝ Ֆարուք Մոքատէմի միջեւ: Այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Սիր – Տէնիէք որ ապստամբութեան «մայրաքաղաքը» կը նկատուի, Տրիպոլիսէն քառասուն քիլոմեթր հիւսիս: Իր նպատակըն է երկիրը վերածել ինքզինքը յարգող ազգի մը եւ ոչ թէ «հարսնեւորներու դրախտի» մը: Զարգացած, գոց կը յիշատակէ Մալրոյէն էջեր (կը շեշտէ սակայն՝ Սպանիոյ պատերազմի Մալրօն, որ դժբախտաբար շատ փոխուեցաւ): Իրեն համար միայն պաղեստինեան կեռիլլային շնորհիւ է որ արաբ վարչակարգերը կը պահպանուին, թէ ոչ «վերջացած» էին վեց օրուան պատերազմէն ի վեր: Պաղեստինեան կեռիլլան, կ'ըսէ. «Արաբ նոր քաղաքակրթութեան մը խմորն է եւ հարազատ արտայայտութիւնը բոլոր արաբ պետութեանց նոր սերունդներուն: Իսկական «շուքի ռազմիկներն ենք» որ արաբական յեղափոխութիւնը պիտի կատարենք որպէսզի ուրիշներ օգտուին»:

Ներկայիս իր սպայակոյտը Սիր – Տէնիէքէ, ուրկէ շարժումը կը ղեկավարէ ափ մը կամաւորներով: Անմիջականին մէջ իրենց ուղածն է.— Ա) Բանակին ներկայ հրամանատարութեան պաշտօնազրկումը եւ «ջարդ»ին պատասխանատուներու դատի քաշուիլը: Բ) Նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը, որ ճանչնայ պաշտօնապէս բոլոր ֆէտայիներու ազատ գործունէութիւնը:

Կը տեսնուի որ մեծ տարբերութիւն չըկայ Արաֆի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒԻ ՎԱԼՈՆ արտաքսուեցաւ ԻԻ ՏԷ ԷՌէն եւ ստիպուեցաւ այլեւս արձանագրուիլ Ազգ. Ժողովի «ոչ – արձանագրուածներու» կողքին, ինչպէս Միթերան եւ Է. Ֆօռ: Կուսակցութիւնը այս միջոցը ձեռք առաւ Վալոնի յայտարարութեանց և գիրքին առթիւ Փոմփիտուի դէմ:

Այս առթիւ Լուի Վալոն յայտարարած է թէ ինքզինքը պիտի պաշտպանէ: Արդէն յայտարարած է «չեմ գիտեր ինչու կ'արտաքսուիմ: Պ. Փոմփիտուն ալ ձեռնհասութիւն չունի կոլիզմէն մէկը արտաքսելու: Միայն տը Կոլը ձեռնհաս է ատոր համար»:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ, որոնք տեղի ունեցան առջի օր, այսպէս կոչուա «կարծրերը» յաղթական դուրս եկան: Այսուհետեւ, Զօր. Տայանի ձայը աւելի ազդու պիտի ըլլայ:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ կազմուեցաւ 25 անդամներէ բաղկացած նոր կառավարութիւն մը: Նոր կառավարութիւնը կը գլխաւորէ Զօր. Կաաֆար Էլ Նիմարի:

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքին եզրին, Ռաս Ջահարանայի եւ Ռաս Ղարիքի շրջանին մէջ, իսրայելեան ֆոմանտոներ խափանարարական գործողութիւններ կատարեցին: Քանի մը Եգիպտացիներ սպաննուած են, իսկ 11 պաշտօնեաներ գերի առնուած են:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին՝ Էլիզապէթ, բրիտանական խորհրդարանին առջեւ արտասանեց աւանդական «գահաճառը»: Անգլիա, համաձայն այդ ճառին, միշտ թեկնածու է եւրոպական շուկային մաս կազմելու համար: Միջին Արեւելքի հարցին կապակցութեամբ Անգլիա յոյս կը յայտնէ, որ խնդիրը պիտի լուծուի «արդար եւ տեւական խաղաղութեան» մը հաստատումով:

ՉԵԽ պատուիրակութիւնը Մոսկուայէն Փրակա վերադարձաւ: Երկու երկիրներու միացեալ զեկոյցը ցոյց կուտայ եւ կը հաստատէ միաժամանակ, որ Փրակա հարիւր տոկոսով կը բաժնէ Մոսկուայի տեսակէտները:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նորընտիր վարչապետը՝ Պրանտ, Պունտեսթակի առջեւ իր արտասանած ճառին մէջ տրամադրութիւն յայտնեց խօսակցութեանց ձեռնարկել Խորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի հետ:

ՍՈՖԻ ՏԻԻԿԷՆ, առեւանգողները կամ առեւանգողը անգտանելի կը մնան: Ցարդ եղած հետքերը խաբուսիկ էին: Յանձնուած հարիւր միլիոն Ֆրանքի իւրաքանչիւրին թիւերը առնուած են եւ հաւանաբար դժուար ըլլայ շրջագայութեան հանել:

ԿԱԶԻ ԵԻ ելեկտրականութեան գործադուլի վախ կայ Նոյեմբեր 15էն սկսեալ: Ռընօ վերսկսաւ բանիլ:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ եղեռնափորձ մը եղած է շուկայի մը վրայ, ութ մեռեալ եւ 43 վիրաւոր կայ:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ 1970ի պիւտճէն ներկայացուց Ազգ. Ժողովին, որ զոհողութիւն, կարգապահութիւն եւ քաջութիւն կը պահանջէ Ֆրանսայի ժողովուրդէն:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ դրամատուները կը փակուին Ուրբաթ ցերեկ:

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ Ֆրանքը եւ Ֆլորինը (հոլանտական) վերարժեւորումի պիտի չենթարկուին, յայտարարեցին Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ելմտական նախարարները:

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Խ ՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՆՈՐ ԳԱՆՁԱՏՈՒՆԸ, ՏՊԱՐԱՆ

Վենետիկեան Մխիթարեաններու թէ Վիէննականներու ընդհանուր ծրագիրներուն, «ընդ մամլով» հրատարակութեանց, զիրենք իրենց թափին մէջ կապտող մտահոգութիւններու մասին աւելին չենք ուզեր ըսել հոս :

Եւ կ'ակնկալենք՝ որ զոյգ միաբանութեանց գիտա – մշակութային դերակատարութեան հաղորդ գրիչներ ու թերթեր պարբերաբար յիշեցնեն հանրային ու անհատական մեր պարտաւորութիւնները, անոնց հանդէպ :

Հայկական ամէն գաղութ՝ «տան–ցաւերով» զբաղած է,— գիտենք: Ամէն մէկը անմիջական պահանջներով ծանրաբեռն է, — գիտենք: Զոհաբերող զանգուածներ սկսած են արդարօրէն «տը–քալ »,— գիտենք: Ուրիշ բաներ ալ գիտենք, մէկը միւսէն աւելի կարօտ՝ նիւթական միջոցներու · զօրաշարժի– տեւական արթնութեան :

Սակայն, ազգային մեր ընդհանրականութիւնը ունի կեանքի որոշ մարզեր՝ որոնք մայր խարիսխներն են արտասահմանի թէ հայրենիքի հաւաքական մեր կառոյցին : Որոնց կքումով կամ անդամալուծութեամբ կրնանք վտանգուիլ ազգովին · կրնանք գահավիժիլ անդարմանելիօրէն : — Մշակոյթ: Բառին համապարփակ իմաստով, գիտական տարողութեամբ, ընկերային առումով, այս է որ կը փրկէ մեզ: Դպրոցներ, մամուլ, Հայ Դատի հետապնդում՝ բոլորն ալ ամբողջացուցիչ մարզերն են Մշակոյթի : Ու չի բաւեր արթնութիւնը պարագայական ըստիպողութեանց հանդէպ միայն :

Մխիթարեան զոյգ հաստատութիւնները՝ իրենց դարաւոր վաստակով, աւանդութեամբ, ատաղձով եւ մանաւանդ գիտական առումով աշխատանքի կարելիութիւններով՝ պէտք է վայելեն ուշադրութիւնը եւ գործնական աջակցութիւնը մեր բոլոր այն կազմակերպութեանց, որոնք մշակութային առաքելութեամբ մը ասպարէզ իջած են եւ իրենց այդ դերակատարութեան անունով նպաստներ, կտակներ, նուիրատուութիւններ կը ստանան :

Ո՛չ Ս· Ղազարը եւ ո՛չ ալ Վիէննան կրնան ուղղակի շփումով մեր զանգուածները շարժի ենթարկել՝ ապահովելու համար տնտեսական աղբիւրներ, ուսումնասիրական – հայագիտական եւ հրատարակչական – մշակութային հերկի համար: Եթէ տասնեակ ու հարիւրհազարաւոր տոլարներ կը հոսին դէպի համալսարանական ամբիոններ՝ « հայագիտական » ուսումներու կամ հետազօտութեանց համար, նման յատկացումներու գրգիռը կը գտնենք հրճուառիթ, սակայն արդիւնքը՝ անմխիթարական, չըսելու համար ողբալի :

Ամերիկեան կարգ մը համալսարաններու ընծայուած նիւթական աջակցութեանց մէկ տարուան համագումարը՝ տասը տարիներու արդիւնաշատ հունձքի աղբիւր կրնայ դառնալ այս երկու մեղուանոցներուն : Եւ եթէ գիտակից հաւաքականութիւն ենք, մասնաւոր հրաւէրներու եւ կոչերու պիտի չսպասենք՝ թեւ տալու համար Մխիթարեան կեդրոններուն :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, « Հանդէս Ամսօրեայ»ի եւ « Բազմավէպ»ի անխափան հրատարակութեան համար որոշ աջակցութիւն կ'ընծայէ այդ հաստատութիւններուն : Առանձին ուսումնասիրութիւններու, բանասիրական եւ հայագիտական լուրջ հրատարակութիւններու համար պատահական օժանդակութիւններու յանձնառու կ'ըլլայ : Սակայն, որքան մենք գիտենք, այս «իւղը» բաւական չէ՝ կանդեղը վառ ու մեքենաները տեւական շարժումի մէջ պահելու համար : Աւելի՛ն , շա՛տ աւելին պէտք է տալ՝ եթէ կ'ուզենք յուսաբեկութենէ փրկել հոյլը միաբանական ուժերու, որոնք, աւաղ, կը ցանցառին հետզհետէ: Գործն է ու կենսունակութիւնը՝ որ պիտի հրապուրէ վանական կեանքի եւ մշակութային ճգնութեան յօժար տարրերը : Եւ այդ գործը կը կարօտի գործնական կարելիութեանց , — տպարանային եւ հրատարակչական միջոցներու : Հարիւրաւոր ձեռագիրներ կը քնանան զոյգ Մխիթարեանց գանձատուներուն մէջ , նիւթական հնարաւորութեանց կարօտ : Մտքի իրենց լարումով հայագիտական պրպտումներու տրամադիր հոգիներ՝ առանձնութեան , անօգնական մենութեան զգացումով կծկուած են : Ո՞վ պիտի փշրէ զրկանքի եւ անձկութեան կապանքները : Եւ ինչո՞ւ Բարեգործականի ,Կիւլպէնկեանի, Հայ Օգնութեան Միութեան, Կրթական Հիմնարկութեան նման մշակոյթի գործինլծուած միութիւններ տարեկան որոշ յատկացում չընեն այս հաստատութեանց: Եւ ինչո՞ւ գաղութներու մէջ ապրող մեծատուններ չփորձեն «տասանորդ» տալ այս փեթակներուն: Ո՞ւր պէտք է փնտռել ի վերջոյ մշակութասէր ժողովուրդի մեր համբաւին փաստը՝ եթէ ոչ այս կարգի յօժարակամութեանց եւ ինքնաբեր շարժուձեւերու մէջ ...

Մխիթարեանց հիւրասենեակին մէջ մեր մտերիմ զրոյցէն ետք՝ Հայր Պզտիկեան մեզ առաջնորդեց նոր գանձատունը : Ձեռագրային հարստութեանց և պատմական արժէք ներկայցնող մշակութային առարկաներու նորակերտ այս «տաճարը»՝ արդիական իր բոլոր յարմարութիւններով , լոյսի ու ջերմութեան , դասաւորումի եւ ապահովութեան իր բոլոր տուեալներով պատուաբեր կառոյց մը, արդիւնք՝ իշխանական նուիրատուութեան մը անշուշտ : Շրջեցանք տպարանը, հետաքրքրուեցանք «Բազմավէպ»ի եւ « Հայ Ընտանիք»ի կացութեամբ, տեղեկացանք հաճոյքով՝ որ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան մեկենասութեամբ ձեռնարկուած է Հ· Մ·Յովհաննէսեանի «Հայաստանի վանքերը » գիտական աշխատասիրութեան հրատարակութեան: Քառասուներեք միաբաններու կրթական , հայագիտական, հրատարակչական եւ մշակութային ճիգը ... ծափով, գնահատական սրտառուչ խօսքերով եւ ազգային հպարտութեան արդար զգացումով չի ծաղկիր : Հարկ է հնչուն արտայայտութիւն տալ տեսական մեր կարգախօսներուն, տարփողուած սէրերուն, մշակութային ծարաւի յայտարար ելոյթներուն եւ զեղումներուն ...

Եւրոպական ոստաններու, զոյգ Ամերիկաներու եւ Միջին Արեւելքի մէջ՝ քառասունէ աւելի միլիոնատէրներ ունինք: Եթէ քառասունէն հի՛նգը ուզեն գրպան տանիլ իրենց ձեռքերը ու ... պարապ չըհանել, կրնան նկուն, շնչահեղձ, անճար իրենց վիճակէն փրկել այս երկու օջախերը :

Օ՛, գիտե՛նք մեր օրերու կեանքի իմաստասիրութիւնը ջոջ պարոններէ շատերուն, ու թող չենթադրուի թէ ցնորքներու ոստայն մը կը հիւսենք : Սակայն կը ճանչնանք նաեւ տիպարները ճշմարիտ հարուստներու՝ որոնք Թեհրանէն մինչեւ Արժանթին , ու Լիբանանէն մինչեւ Իտալիա, հերքած են հայ մեծատան քարսըրտութեան եւ անտարբերութեան առասպելը :

Կը հաւատանք , թէ «հրաշափառ մուրացկանութիւնը » փուճ փիլիսոփայութիւն մը չէ եւ հարկ է բախել դուռները ամէն տեղ, հաղորդ պահել հայ հարուստը՝ իրագործուող ճիգերու, պարզել անոնց (անձնական շփումով) համազգային մեր պահանջները , ի հարկին գգուել նաեւ մարդկային իրենց փառասիրութիւնները, փրկելու համար արժէքներ եւ իրագործումներ՝ որոնք անխորտակ պիտի պահեն մեզ, իբրեւ մշակուած հաւաքականութիւն, որակ եւ արժէք :

Եթէ հեռաւոր Գոմոյի մէջ Մանուկեաններ կան՝ որոնք լռիկ այլ մեծանձնօրէն կը նուիրաբերեն, կամ եթէ հեռաւո՛ր Արժանթինի մէջ Ճամպազեաններ կան՝ որոնք ինքնաբեր զոհաբերութեան մէջ կ'արժեւորեն ազգային իրենց գիտակցութիւնը, — Նոյնքան ասպետօրէն իրենց ոսկին ու արծաթը կենսատու աւիշի վերածելու ընդունակ հոգիներ անշո՛ւշտ որ կան նաեւ հոս ու հոն, առօրեայի հեւքին եւ աղմուկին մէջ խեղդուած, ու կարօտ՝ զիրենք դէպի «աստուածգիտութեան լոյս» առաջնորդող ձեռքերու ...

Յոռետես ըլլալու շա՛տ պատճառներ ունինք· սակայն՝ երբե՛ք յուսահատ ...

ՆՈՃԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՔԱՐԱՅՐՆԵՐԻՑ ՀԱՆՈՒԱԾ – ԳԱՆՁԵՐ –

Ա·

Գունաւոր լուսանկարներ են ...

Եւ բազմաթիւ են ...

Ես մէկ առ մէկ դիտում եմ դրանք, դիտում դանդաղ, երկար, դիտում վայելումով, եւ իմ դիմաց բազւում է մի ուրիշ, անծանօթ, հեռաւոր ու կախարդական աշխարհ: Արեւելեան գունաւոր հէքեաթների ճանապարհներով եմ ասես քայլում եւ ամէն քայլափոխի հիացումով կանգնում մի նոր անակնկալի, մի նոր հրաշքի դէմ: Արեւելքն է վառվում իր գոյների շքեղութեամբ ու շռայլութեամբ, եւ այդ գոյների մէջ սլացող յօնքերով ու նշաձեւ աչքերով , բարակամէջք ու լիակուրծք գեղեցկուհիներ կան, թխամորթ աղջիկներ, որ ոտից գլուխ նազանք են ու կենսական թրթիռ, պարմանիներ կան՝ առողջ, կորովի ու լայնալանջ, սլացող նըժոյգներ կան ու դանդաղաճեմ փղեր, ծաղկեշղթաներ կան, լոտոսներ, արեւներ, ծիածաններ ...

Արեւելքն է ... կարծես Ռաբինդրանար Թագորի «Պարտիզպան»ն ու «Գետանջալի»ն ես նորից կարդում եւ գնում դէպի Գանգէսի ափերը, կորչում Ջունգլիների անծանօթ Բաւիղներում :

Այո՛, Հնդկաստանն է այդ նկարներում:

Հնդկական որմնանկարներ են դրանք : Դրանցից հնագոյնները հազար հինգ հարիւր տարուայ պատմութիւ ունեն, բայց ... զարմանալի բան ... առաջին իսկ հայեացքից չես կարող չնկատել, որ արեւմուտքի գեղանկարչական բոլոր ուղղութիւնների , բոլոր դպրոցների սկզբունքներն ու ակունքները թաղուած կան այդ որմնանկարներում : Մի տեղ ռեմպրանտեան լոյսի ու ստուերի խաղն է ասես, մի այլ տեղ կոկենեան ծանօթ գոյներն ու գծերն են, Վան Կոկի վրձինն է ասես կպել նկարի այս անկիւնին, Մաթիսն է անցել այս կերպարի վրայով, իսկ այստեղ Սարեանն է թառել իր լոյսն ու ջերմութիւնը ...

Այս լուսանկարներն իմ դէմ փռել է

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Ապա քաշուեցաւ իր խցիկը, եւ ծերունի Օժէպէն, որ այդ գիշեր շատ զբաղած էր բակին մէջ եւ ախոռներուն, աւելի ետքը կը պատմէր թէ, նոյն այդ գիշերը, տարօրինակ կերպով մինչեւ շատ ուշ ժամանակ, Փիէռի պատուհանները լուսաւորուած էին տակաւին:

Արդեօք ի՞նչ կը մտածէր Փիէռ: Միթէ՞ կ'որոշէր իր դիրքը, յառաջիկային իր ընելիքներուն վրայ: Այս մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն ունեցանք ոչ գրութիւններէ եւ ոչ ալ վկայութիւններէ :

Յաջորդ օրը, կէսօրէ ետք, դղեակին մէջ հաւաքուած զինեալ մարդոց խումբ մը հեծաւ կայտառ ձիերուն վրայ: Այս խումբը կազմուած էր վայելչագեղ երիտասարդներէ, ամէնքն ալ հովիտին զաւակները:

Օժէպէն սանձէն բռնած էր իր տիրոջ մաւրիտենական գեղեցիկ ձին, որ արդէն թամբուած էր ու պատրաստ: Փոքր քարակոյտի մը մօտ կեցած էր Մարք Քոզիաք, պատերազմական շքեղ սարքաւորումով, ասպետական մեծ սուրը մէջքին:

Վերջին անգամ ըլլալով կը յորդորէր բոլոր ներկաները յարգանք ցոյց տալ իր փոխանորդին եւ հպատակիլ անոր, ինչպէս իրեն: Վերջին անգամ մը ըլլալով իր բազուկներուն մէջ սեղմեց իր մանուկ զաւակը, բարձրացաւ իր ձիուն վրայ, եւ բոլոր ձիաւորները՝ որոնց գլուխը ինք կը գտնուէր՝ հետեւեցան իրեն եւ քառասմբակ դուրս ելան դղեակի մեծ դռնէն:

Ամէն կողմերէն, բլուրներու գագաթին՝ դղեակներէն, ազնուական Գառնիոլցիք կը փութային՝ իրենց զինուորականներով եւ գիւղացիութեամբ՝ դէպի սպիտակ Լեուպլիանա:

Բազմամարդ բանակ մը շարժման մէջ էր դէպի Ցելիէ, դիրքերէն վտարելու համար Վիթովեցի խումբերը եւ ազատագրելու՝ Կայսրը:

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Բազմաթիւ շաբաթներ անցեր էին Մարքի մեկնումէն ի վեր: Քոզիաքներու դղեակին վարչաձեւին մէջ նկատելի փոփոխութիւն մը չկար, բացի անկէ, որ ամէնուն կողմէ յարգուած սիրալիր տիրոջ տեղը այժմ կ'իշխէր իր եղբայրը՝ Փիէռ, Կուզեկը: Ծառաները կը շարունակէին ապրիլ նախկին սովորութիւններուն համաձայն: Բաւական էր իբր օրինակ առնել ծերունի Օժէպէն, որ մասնաւոր զոհունակութիւն մը թէեւ չունէր ներկայ տիրոջմէն, բայց իր բոլոր պարտականութիւնները կը կատարէր նոյնութեամբ, սովորականին պէս:

Փիէռ Քոզիաք, սակայն, բոլորովին փոխուած էր: Այլեւս այնքան շատ չէր մեկուսանար իր առանձնութեան մէջ, եւ սկսած էր աւելի վայելչութեամբ հագուիլ: Շրջապտոյտներ կ'ընէր ու կ'այցելէր ազնուական հարեւաններուն: Նոյնիսկ Սթեչնայի մէջ լաւ համբաւ մը կը վայելէր եւ, իր մասին, ընդհանրապէս, ամէն ոք սկսած էր ըսել.— «Վերջ ի վերջոյ, սա Փիէռ Քոզիաքը կարծուածին չափ ալ գէշ մէկը չէ եղեր: Պարկեշտ մարդ մըն է»:

Փիէռ կը ջանար զգուել իր շրջապատը, սակայն չէր կրնար ներկայութեանը հանդուրժել Հայր Պերնարի, սիսթերական կրօնականին, որ Մարքի մեկնումէն անմիջապէս ետքը եկած էր դղեակ, որպէս դաստիարակը տղուն: Միմիայն այս կղերականը եւ փոքրիկ Ժորժն էին իր մտահոգութեան առարկան: Իրականին մէջ, ան միտքը դրած էր յագուրդ տալ իր ընչաքաղցութեան, հաւաքել որոշ հարըստութիւն մը, վնասելով իր եղբօր՝ Մարքի ստացուածքին:

Ժորժ միակ որդին էր իր եղբօր: Անոր հօրը մահէն ետք, օրինաց տրամադրութիւններուն համաձայն, այդ որդին էր որ պիտի ըլլար ժառանգորդը եւ տիրականը: Իսկ Փիէռ պիտի ստիպուէր այլեւս կախում ունենալ իր երիտասարդ եղբօրորդիին կամքէն եւ քմահաճութենէն:

Այս գաղափարը այնքան խորունկ արմատացած էր Փիէռի սրտին վրայ, որ բոլորովին անհետացուցեր էր իր մէջ խիղճի եւ արդարութեան վերջին մնացորդները: Եթէ իր եղբայրը այս զաւակը չունենար, բոլոր ինչքը մէկ անգամէն, պիտի պատկանէր կրտսերին, այսինքն իրեն:

Այս անբարեխիղճ հօրեղբայրը կը մաղթէր, որ իր այնքան երիտասարդ եղբօրորդին վաղաժամ կերպով մահանար, այս կամ այն ձեւով: Բայց փոքրիկ Ժորժը այս յոյսը իրագործելու ոչ մէկ նշոյլ ցոյց կուտար, ընդհակառակն օր ըստ օրէ կը դառնար աւելի զուարթ ու կայտառ, արթուն՝ ինչպէս ձուկը ջուրին մէջ, եւ բոլոր իր շուրջիններուն ուրախութիւն կը պատճառէր:

Հօրեղբօրը համար սակայն, ան կը մընար տեւական գրգռութեան եւ սաստիկ բարկութեան առարկայ:

Շատ դժուար գործ մը չէր թուեր Փիէռի համար պատանին անհետացնելը: Մեղաւոր ըլլալու վախն ալ չունէր, քանի որ վաղուց արդէն Աստուած եւ իր պատուիրանները շատ խորունկ թաղուած էին իր սրտին ամենախոր անկիւնները:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(11 – Շար·)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԴԱՍԱՆ

Տ. ՊԱՍ

ՊԱՀՊԱՆ

—*—

ՓԱՓԱԳ ՀԱՅՀՈՅ

Վերջը մեր ընկերները մտան, իրենց հետ բերին նաև Ալեքսանդրապոլի «Կարմիր խաչ»-ի ներկայացուցիչ Ս. Ա. Ալեքսանյանը, որ մեզ հետ եկել էր Ղարաքիլիսայից։ Ալեքսանյանը մեզ հետ ունեցավ մի կարճ խոսակցություն, որից հետո ես ու Ալեքսանյանը միասին գնացինք Ղարաքիլիսա։

Ղարաքիլիսայում ես ինձ համար գտա մի հարմարավետ սենյակ, որտեղ հանգստացա ճանապարհի հոգնությունից։ Ղարաքիլիսայում ես հանդիպեցի մի քանի ծանոթների, որոնցից մեկը Ղարաքիլիսայի Ազգային վարժարանի տեսուչ Գ. Ալեքսանյանն էր։ Նա ինձ հրավիրեց իր տունը, ուր ես գնացի նրա հետ։ Գ. Ալեքսանյանի տանը ես հանդիպեցի նաև Ղարաքիլիսայի Ազգային վարժարանի ուսուցիչ Ա. Ալեքսանյանին։ Ա. Ալեքսանյանը ինձ հետ ունեցավ մի կարճ խոսակցություն, որից հետո ես գնացի Ղարաքիլիսայի Ազգային վարժարանը։ Ա. Ալեքսանյանը ինձ ներկայացրեց վարժարանի տնօրեն Ա. Ալեքսանյանին։ Ա. Ալեքսանյանը ինձ հետ ունեցավ մի կարճ խոսակցություն, որից հետո ես գնացի վարժարանի դասարանները։ Ես մտա մի դասարան, ուր ներկա էին 30 աշակերտներ։ Ես ներկայացրի ինձ աշակերտներին, որից հետո ես սկսեցի խոսել հայ ժողովրդի ներկա դրության մասին։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը ներկա դրության մեջ ունի երեք թշնամի, որոնք են՝ տգիտությունը, հիվանդությունը և աղքատությունը։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է պայքարի այդ երեք թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ուսում առնի, որպեսզի կարողանա պայքարել տգիտության դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է առողջանա, որպեսզի կարողանա պայքարել հիվանդության դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է հարստանա, որպեսզի կարողանա պայքարել աղքատության դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային դպրոցները, որպեսզի կարողանա պայքարել տգիտության դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային հիվանդանոցները, որպեսզի կարողանա պայքարել հիվանդության դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային բանկերը, որպեսզի կարողանա պայքարել աղքատության դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային կուսակցությունները, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային կառավարությունը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային բանակը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային դրոշը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային օրհներգը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային զինանշանը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային դրամը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային կալենդարը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային տոնացույցը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային ծաղիկը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային ծառը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային թռչունը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային կենդանին, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային ձուկը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային միրգը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային բանջարեղենը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային հացը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային ջուրը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային օդը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային հողը, որպեսզի կարողանա պայքարել ամեն տեսակ թշնամիների դեմ։ Ես ասացի, որ հայ ժողովուրդը պետք է ունենա իր ազգային ամեն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԻԿԻՆ ՌՈԶ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Նոյեմբեր 2ին: Կիրակի առաւօտ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Արարայի ճակատամարտի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ, նախաձեռութեամբ Նախկին Դիմադրական Ճակատի Հայ Մարտիկներու Բարեկամական Միութեան եւ մասնակցութեամբ հայ ու Ֆրանսացի ռազմիկներու ներկայացուցիչներուն եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց :

Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10·30ին: Կը նախագահէ ու կը պատարագէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Յետ պատարագի եկեղեցիին շրջափակին մէջ հաւաքոյթ եւ յարգանքի խօսք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սեդրակ Խրալեան, Տէր եւ Տիկին Ազնաւորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիվարճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Խրալեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Խրալեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ եղբօր՝

ՍԵԴՐԱԿ ԽՐԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Պ. Ղազարոս Զաքչաքեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Թաթիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ տալոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԶԱՔԶԱՔԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի (Նոյ. 2) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Հոգտանեան և աղջիկը՝ Շաքէ իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Տիկին Պայծառ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան, Վազգէն Տողրամաճեանի մահուան տխուր առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի՝ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տողրամաճեան եւ ընտանիք՝ հարիւր Ֆր. : Մուժէնէն Պ. Ժան Տողրամաճեան հարիւր Ֆրանք :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ վիճաբանական հաւաքոյթի մը, որ տեղի պիտի ունենայ 4 Նոյեմբեր, Երեքշաբթի գիշեր, ժամը 20·30ին, իր սրահին մէջ, 7 Բիւ Բաբէր :

Կը խօսի Տոքթ. ՌՈՊԷՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ :

Նիւթ ունենալով՝

Ֆրանսահայ Երիտասարդութեան ապագան :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկեր – ընկերուհիները Հինգշաբթի (Հոկտեմբեր 30), երեկոյեան ժամը 8·30ին Փաշայեանի սրճարանը, 136 Բիւ Էթիէն Տօլէ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (31 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8·45ին, տեղւոյս Հ.Բ.Ը.Միութեան սրահին մէջ: Վարչութիւնը կը փափաքի որ Վալանսի ամբողջ Հայրենակից անդամները ներկայ գտնուին այս ժողովին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մաննիկ Մեծատուրեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր սիրելի քրոջ՝

ԼԷՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

մահուան առթիւ եւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ :—

Պէյրութի Հայ Օգն. Խաչին պնակ մը կերակուրի Ֆոնտին՝ 250 Ֆրանք, Մշակոյթի Տան յիսուն Ֆրանք, «Յառաջ»ի բարգաւաճման՝ երեսուն :

×

Ազգանոյշ Գօնչէկիւլեան իր սիրելի զարմուհիին՝

ԼԷՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

յիշատակին կը նուիրէ՝ 30 Ֆրանք Մշակոյթի Տան, երեսուն Նարդունիի Ֆոնտին, եւ քսան «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Մշակոյթի Տան եւ Նարդունիի գումարները ստանալ՝ «Յառաջ»էն) :

WEEK-END à BRUXELLES

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երկու օր լիւքս օթոքառով

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Շաբաթ, Նոյեմբեր 1ին: Հաւաքուիլ ժամը ութին մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Թերմինիւս սրճարանին առջեւ, 8·15ին Կառ Տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ եւ 8·30ին՝ Սքուառ Մոնթոլոն :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ, Մօ, Վիլէռ-Քոթըռէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն, Մօպէօժ, (ճաշ ճամբու ընթացքին) Մոնս : Ժամանում եւ տեղաւորում Շերս պանդոկը : Քաղաքի այցելութիւն (մեծ փլասը, Մանըքէն փիս եւ տեսարժան վայրեր) ճաշ պանդոկը, իրիկունը՝ ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 2, առաւօտը ազատ, ցերեկուան ճաշ պանդոկը եւ մեկնում դէպի Ուաթըրլօ, այցելութիւն պատմական ռազմադաշտին: Ապա վերադարձ դէպի Փարիզ, ժամանում ժամը իրիկուան ութին ատենները :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐ.

Բոլոր ծախքերը մէջը: Ամէն արձանագրութեան պէտք է ընկերանայ 30 Ֆրանքի կանխավճար մը եւ մնացեալը՝ մեկնումին օրը :

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԱԻՍՏՐԻՈՅ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

ԹՐԷՆՍ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Յում Վինըռ, հանգստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս արձանագրուիլ– Կանխավճար՝ 50 Ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանգստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամուած ճաշեր : Դահուկ եւ զանազան ժամանցներ :

Կանխավճար 50 Ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին :

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերները), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 Ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, ընկեր Վ. Քոսթիկեանի բընակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ խումբը այս Երեքշաբթի (Նոյեմբեր 4):

Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Դեկտեմբեր 6ին
SALONS ALHAMBRA

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

RESTAURANT

LE

Piment Rouge

20, Rue Beauveau, 20
MARSEILLE (IER) (Opéra)
Téléphone : 33-19-84

Արդիական ճաշարան
որ կը սպասէ ձեր այցելութեան

— Հաճելի մթնոլորտ —

Արեւելեան համով ճաշեր
Խոհարարապետ՝ ՃՕՇԿՈՒՆ – ՈՐԴԻ

Ամէն օր՝ շամփուրով խորոված
եւ տէօնէր – խորոված

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսին ընկերներ
ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
(Հայերէն)

Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան):

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 30), իրիկուան ժամը 8·30ին, 18 Բիւ Մարսօ, (Իսի) :

Գլխաւոր բանախօս՝
ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Ս. ՍԻՒԼԱՀԵԱՆ

(Ամերիկահայ Աւետարանչական Միութեան ներկայացուցիչ):

Երգչախումբին կողմէ՝ հայկական երգեր : Մուտքը ազատ է:

POUR TOUS SERVICES
ASSISTANCE PASSAGERS,
EMBARQUEMENT
DEBARQUEMENT
A

Marseille

ՄԱՐՍԷՅԼ հասնող կամ Մարսէյլէն մեկնող ճամբորդներու բոլոր օժանդակութեանց համար նաեւ. — Տոմսերու գնումի եւ վերապահումի, անհատ կամ խումբ

Pour Réservation et Billets
groupes et individuels
Toutes destinations y compris
L'ARMENIE
par Mer — par Air et en voyage organisé

Contactez

Jacques CHELELEKIAN

Tous les jours
de midi à 14 heures
MARSEILLE 48-26-26

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc....

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆ. Վեցամսեայ 50 ֆ.
Արտասահման Տար. 105 ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
31
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
31 OCTOBRE
1969

LE NUMÉRO 0,50 F.

45ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11653 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 45e ANNÉE — No 11.653

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ

Հակառակ Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Շարլ Հէլուի հաշտարարական ձեռնարկներուն, կարելի չըլլար լեզու գտնել Պաղեստինի Ազատագրական կազմակերպութեանց վարիչներուն հետ :

Յոյսեր կապուած են նախագահ Նասրի իրաւարարութեան վրայ : Սակայն Եասէր Արաֆաթ կը շարունակէ անհաշտ դիրք բռնել եւ տրամադրութիւն ցոյց չի տար որեւէ զիջում ընելու իր պահանջներէն : Այս պայմաններուն տակ դժուար թէ կարելի ըլլայ հաշտեցնել կողմերը եւ խաղաղութիւնը վերահաստատել Լիբանանի մէջ :

Արաֆաթ կատարեալ ազատութիւն կը պահանջէ իր Ֆէտայիներու գործունէութեան համար Լիբանանի սահմաններուն մէջ : Զուզեր ենթարկուիլ որեւէ սեղմումի : Իսկ Պէյրութի կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ նկատի ունի երկրին ընդհանուր շահերը : Ֆէտայիներու ազատ գործունէութիւնը մէկ կողմէ կը վտանգէ Լիբանանի ներքին խաղաղութիւնը, միւս կողմէ փոխ – վրէժի կը մղէ Իսրայէլը : Վնասուողները կ'ըլլան Լիբանանցիները, իսլամ թէ քրիստոնեայ :

Պաղեստինցի Ֆէտայիներու պզտիկ մէկ եղեռնափորձը պատրուակ բռնելով, իսրայելացիք 1968 Դեկտեմբեր 28ին յանկարծակի յարձակեցան Պէյրութի օդակայանին վրայ եւ խորտակեցին այնտեղ գտնուող տասնեակ մը օդնաւաւեր, առանց որեւէ դիմադրութեան հանդիպելու : Խաղաղասէր Լիբանան չուզեց ծանրացնել կացութիւնը :

Այդ առթիւ խնդիր ծագեցաւ Լիբանանի հողին վրայ Ֆէտայիներու գործունէութիւնը թոյլատրելու կամ արգիլելու մասին : Հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուեցաւ այս հարցին շուրջ : Զախակողմեան տարրերը, տիւրզի երեսփոխան Քամալ Ճումպլաթի գլխաւորութեամբ, ինչպէս նաեւ Պասսի հետեւորդներն ու երիտասարդութեան մէկ մասը կողմնակից էին կատարեալ ազատութիւն տալու Ֆաթհի, Սայքայի եւ այլ քոմանտոներու գործունէութեան : Մնացեալները հակառակ էին :

Լիբանանի սպայակոյտը նկատի ունենալով երկրին ապահովութիւնը, կը սահմանափակէր Ֆէտայիներու գործունէութիւնը իր հողերուն վրայ : Կը թելադրէր «քոմանտօ»ները տեղաւորել Հերման լերան կողերուն վրայ եւ անկէ յարձակում գործել Ճուլանի սուրիական գրաւեալ շրջանին վրայ : Եգիպտոս, Սուրիա եւ Իրաք նման սեղմումներ պարտադրեր էին հայդուկներուն :

Հանրային կարծիքի մեծամասնութիւնը հակառակ էր նոյնիսկ այս սահմանափակումներով հանդուրժելու Ֆէտայիներու ներկայութեան լիբանանեան հողին վրայ : Շամուն – Ճէմայէլ – Էտտէ երրորդութիւնը այս տեսակէտի անհաշտ պաշտպանն էր :

Ապրիլ 23ին Պաղեստինցիները իրենց դաղթակայաններէն դուրս ելլելով յարձակեցան ծովեզերեայ Սայտա քաղաքին վրայ ու խռովութիւններ յարուցին : Բանակը միջամտեց եւ արիւնը հոսեցաւ պատմական Սիդոնի փողոցներուն մէջ : Դաղթականները կ'ուզէին բողոքել Սուրիայէն եկած պաղեստինցի քոմանտոներու արտաքսումին դէմ :

Այս դէպքերուն հետեւանքով է, որ կառավարութիւնը հրաժարեցաւ եւ Բաշիտ Քարամէ «առժամեայ» դահլիճով մը վարեց երկիրը այդ օրերէն ի վեր :

Մայիս 5ին ու 6ին արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցան լիբանանեան զինուորներուն եւ Սայքայի քոմատոներուն միջեւ Հասպայայի շրանին մէջ :

Նախագահ Շարլ Հէլու Մայիս վեցին Նահատակներու ոգեկոչումին առթիւ խօսեցաւ ճառ մը՝ շեշտելով Լիբանանի քաղաքական հաւասարակշռութեան անհրաժեշտութիւնը եւ ջատագովելով Արաբներու միասնականութիւնը :

« Արաբները իրարմէ բաժնելը կը նշանակէ լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցանել թշնամիին, որ արաբական որեւէ երկր մը մէջ առաջ եկած տագնապէն օգուտ կը քաղէ : ... Մեր հայրենիքը համակեցութեան միակ օրինակն է եւ ամէնէն շառաչուն պատասխանը ցեղապաշտական գաղափարին, որուն յարած է թշնամին : Լիբանան պաշտպանած է Պաղեստինցիներու պայքարը ու պիտի շարունակէ աջակցիլ անոնց մեր գերիշխանութեան եւ մեր ապահովութեան սահմաններուն մէջ, համաձայն ծրագրի մը, զոր մենք Լիբանանցիներս պիտի մշակենք համախորհուրդ մեր արաբ եղբայրներուն հետ » :

Վեց ամիսէ ի վեր կացութիւնը չէ փոխուած : Վեց ամիս առաջուան նոյն խնդիրները այսօր աւելի սուր կերպով դրուած են օրակարգի վրայ :

Պատմութիւնը կը կրկնուի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՆԵՂ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԺՈՂՈՎԸ՝ ԱՆՈՐՈՇ

Գահիրէ ժամանած լիբանանեան պատուիրակութիւնը Հինդշաբթի օր դեռ կը սպասէր պաղեստինցի ներկայացուցիչներու ժամանումին :

Մինչ այդ՝ լիբանանեան բանակի ընդհանուր պետը՝ Զօր. Պուսթանի տեսակցեցաւ Արաբ Միաց. Հանրապետութեան զինուոր. սպայակոյտի պետ Զօր. Մոհամմէտ Ֆաուզի հետ : Այս վերջինը կը ստանձնէ նաեւ միջարաբական բանակներու ընդհանուր հրամանատարի պաշտօնը :

« Ֆիկարօ»ի Գահիրէի թղթակիցին համաձայն, լիբանանեան պատուիրակութիւնը տրամադիր է ազատ գործունէութեան ասպարէզ տալու պաղեստինեան ուժերուն : Այսուհանդերձ, կ'ուզէ հարցը դնել միջարաբական գետնի վրայ, այսինքն « իր հարցը » պարփակուի արաբական ընդհանուր ռազմավարութեան մը մէջ : Լիբանան այս ձեւով կը յուսայ ապահովել նուազագոյն օժանդակութիւն մը այն պարագային, երբ Իսրայէլ ի գործ դնէ անխուսափելի նկատուող հակադարձութիւն մը :

Իր կարգին, Լիբանանի Գահիրէի դեսպանը դիտել տուաւ, թէ տրամադիր են, եւ արդէն այդ իմաստով ալ արտայայտուած են, որ գործակցութիւն մը ստեղծուի Լիբանանի եւ պաղեստինեան ազատագրական ճակատի ուժերուն միջեւ, անշուշտ, երկրին գերիշխանական իրաւունքներու շրջագիծին մէջ :

Ֆրանսական կառավարութիւնը իր պաշտօնական բանբերին՝ Լէօ Համոնի միջոցով յայտնեց իր տեսակէտը : Ֆրանսա ուշի – ուշով կը հետեւի Լիբանանի անցուդարձերուն եւ կը դնահատէ հանրապետութեան նախագահին ճիգերը՝ լուծելու տագնապը : Ֆրանսական կառավարութեան տեսակէտով, Միջին Արեւելքի մէջ ստեղծուած բարդ կացութեան պատճառը արաբ – իսրայելեան հարցն է, աւելի ճիշդ այն իրողութիւնը, որ խնդիրը դեռ չէ լուծուած : Ֆրանսա կ'առաջարկէ, որ Զորս Մեծերը շուտով քննեն եւ լուծման ելք մը գտնեն այս հարցին կարգադրութեան ուղղութեամբ :

×

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իսրայելեան ընտրութիւնները մասնաւոր նորութիւն մը չեն բերած նոյնիսկ երբ նկատի առնուի թէ «կարծրերը » քիչ մը աւելի ամրապնդած են իրենց դիրքը : Ընտրութեան մասնակցողներու համեմատութիւնը եղած է՝ 82 առ հարիւր :

Տիկին Կոլտա Մէյրի Մաարաք կուսակցութիւնը հինգ աթոռ կորսնցուցած է (նախապէս 63, ներկայիս 58), Կահալ կուսակցութիւնը (ազգայնական աջ) չորս աթոռ շահած է, ազգային – կրօնականը՝ + 1, համայնավար կուսակցութիւն, + 1 (ընդամէնը՝ չորս), Պեն Կուրիոնի ցանկը չորս ընտրուած ունի (առաւել՝ 3) : Ամէն պարագայի մէջ կայունութիւնը կը պահպանուի եւ Տիկին Մէյրի դիրքը վրտանգուած չէ :

×

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Լոնտոնի «Թայմզ»ի թղթակիցը ահաւոր նկարագրութիւն մը կ'ընէ Այսրյորդանանի մէկ արաբական գիւղի հիմնայատակ քանդումին, զոր Իսրայելացիք ըրած են իբրեւ՝ փոխ – վրէժ :

Իսրայելեան զեկոյց մը կը խոստովանէր արդէն թէ ապահովութեան ուժերը 18 բնակարան (տուն) օդը հանած էին : « Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ եօթանասուն ընտանիք առանց բնակարանի մընացած են Հալհուլ գիւղին մէջ : Բնակիչները աւերակները կը քրքրեն իրենց ունեցածէն բան մը գտնելու համար : Այս ամբողջը հետեւանքն է իսրայելացի սպայի մը սպանութեան : Բնակիչները կ'ընդունին որ ահաբեկիչը Հալհուլ գիւղէն էր, բայց հոնկէ բացակայած էր երկու տարիէ ի վեր : Իսրայելացիները պաշարած են այն տունը ուր կը պահուըտէր եւ այդ պահուն է որ «կասկածելին» ձեռնառումբ մը նետած է սպայ մը սպաննելով : Իսրայելցիք Մուխթարը (քաղաքապետ) կանչած են, որ յաջողած է համոզել ահաբեկիչը որ յանձնուի : Հակառակ ատոր բանակը մեզսակից նկատելով ամբողջ գիւղը, օդը հանած է բնակարանները :

Անգլիացի լրագրողը յուսալքիչ կը գտնէ իսրայելեան գրաւումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ վերսկսաւ «Ալ Աքսա» մզկիթը հրկիզող Ռոհանի դատավարութիւնը :

ՊՈՒՆՏԸՍԹԱԿԻ մէջ Պրանտ խիստ քննադատութիւններու ենթարկուեցաւ քրիստոնեայ – դեմոկրատներու կողմէ : Դաշնակցային Գերմանիոյ նախկին վարչապետը՝ Քիզինկեր, մասնաւորաբար քննադատեց Պրանտի այն տեսակէտը, թէ կարելի չէ ուրանալ երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը : Ասիկա պատճառ պիտի դառնայ, որ պետութիւններ ճանչնան Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը իբրեւ գերիշխան պետութիւն, դիտել տըւաւ ան :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ծերակուտական Ուիլիամ Ֆիւլպրայթ յայտարարեց, թէ Մ. Նահանգները տարեկան 50 միլիոն տոլար կը ծախսեն պահելու համար 36·000նոց գաղտնի բանակ մը Լաոսի մէջ :

ՓՐԱԿԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ քառասուն տարեկան չեխ մը ինքզինք հրկիզեց՝ հանրապետութեան 51րդ տարեդարձին առթիւ : Չեխը ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ կառավարական տագնապ մը ծայր տուաւ, երբ դահլիճը տնտեսական սեղմումներու եւ խնայողութիւններու ծրագիր մը ներկայացուց : Երեսփոխանները հաւանաբար փորձեն տապալել Թրան Թիէն Խիէմի կառավարութիւնը :

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերային տագնապը կը շարունակուի : Անցեալ օր Ռիզայի մէջ ձախակողմեան եւ աջակողմեան ուսանողներ բուռն բախումներ ունեցան, որ պատճառ դարձաւ ոստիկանական միջամտութեան : Թորինօ, իր կարգին, թատերաբեմ դարձաւ ձախակողմեան ծայրայեղ բանուորներու բուռն ցոյցերուն : Առիթը՝ ինքնաշարժներու ցուցահանդէսին բացումն էր : Բանուորներ քանդեցին եւ վնասեցին մեքենաներ : Իտալիոյ ներքին նախարարը՝ Ռեսթիվվօ ծերակոյտին առջեւ յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը որոշած է «վերջ տալ բիրտ ուժին » :

ՖՐԱՆՔՕ շատ մեծ փոփոխութեան ենթարկեց դահլիճը, գլխաւորաբար դուրս նետելով Ֆալանժիսթներու կարեւոր թիւ մը : Կը կարծուի թէ այս ձեւով կը պատրաստուի միապետական վարչակարգը, զոր Ֆրանքօ պիտի յանձնէ Խուան Գարլոսի : Ցոյցեր եղած են սակայն եւ երիտասարդներ պոռացած են՝ «յիմար թագաւոր մը չենք ուզեր » :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ արմատական – ընկերվարականներու (Ռատիքալ – Սոսիալիստ) ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ «Էքսփրէս» շաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Ժան Ժաք Սերվան Շրայպը : Նորընտիր քարտուղարը դիտել տուաւ, թէ երեք ամսուան ընթացքին պիտի «երիտասարդացնէ» կուսակցութիւնը :

ԼՈՒԻ ՎԱԼՈՆ « Էօրօփ » թիւ մէկէն յայտարարեց, թէ Փոնփիտուի, Ժիսքարի եւ Տիւհամէլի դաւերուն հետեւանքով էր, որ Զօր. տը Կոլ պարտուեցաւ :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Յորդանանի գետի երկայնքին իսրայելեան եւ յորդանանեան հրետանիները շուրջ մէկ ժամ շարժման մէջ դրուած են :

ՌՈՏԵԶԻՈՅ խորհրդարանը վաւերացուց երկրին նոր սահմանադրութիւնը : Համաձայն նոր սահմանադրութեան, երկրին պետը այսուհետեւ պիտի ըլլայ հանրապետութեան նախագահը, փոխանակ՝ Անգլիոյ թագուհիին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ինքնաշխատ օդանաւ մը վար առնուած է Չինաստանի մէջ : Լուրը հաղորդեց Փեքին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարին կը ցորդը ընդունուած է առջի օր Մակարիոս Արք.ի կողմէ, որ այս առթիւ յայտարարած է .— « Ազատութեան, արդարութեան, խաղաղութեան եւ ժողովրդավարութեան հասարակաց իտէալ մը կը միացնէ Ֆրանսան Կիպրոսի եւ աւելի մեծ գործակցութեան մը հետամուտ ենք մշակութային, քաղաքական, տնտեսական եւ առեւտրական մարզերուն մէջ » :

ԼՕՅՍ ՄԱՍՕՆ իր մահկանացուն կնքած է առջի օր 54 տարեկանին, ժամանակակից ամէնէն հարազատ բանաստեղծներէն մէկն էր, բանաստեղծութիւնն իսկ էր : Գրած է նաեւ վէպեր (ապրուստի համար) :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ եւ Խորհ. Միութիւն խօսակցութիւնները սկսած են ամրապնդելու համար երկու երկիրներու տնտեսական գործակցութիւնը եւ առեւտրական յարաբերութիւնները :

ԵՐԹԱՍ ԲԱՐՈ՛Վ, ՀԱՅ ՈՒԽՏԱՒՈՐ

Ա.

Սիրելի «Յառաջ».— Ուսանողական ու պատանեկան շրջանէս կը յիշեմ, Յ. Թումանեանի մէկ ոտանաւորը, որով երանի կուտար հայ ուխտաւորին, «որ կարօտով ու սիրառատ, ուխտի կ'երթայ, դէպ Ա-րարատ»: Ես ալ բախտ ունեցայ, այցելելու մեր սիրելի հայրենիքը, բան մը, որ անիրականալի երազ մը պիտի ըլլար մեր նախնիքներուն համար, 94 ուխտաւորներով, Փարիզէն, Լիոնէն ու Մարսէյլէն, Սեպտեմբեր 1 – 15 Վազգէն Հայրապետի ծննդեան 60ամեակի, Կոմիտաս Վարդապետի եւ Յ. Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակի տօնակատարութիւններուն առթիւ:

Ու հիմա վերադարձած եմ առօրեայ սովորական կեանքիս, երախտագիտութեամբ կը յիշեմ այն սրտագին ընդունելութիւնը եւ եղբայրական վերաբերմունքը մեր ազգականներուն, բարեկամներուն, Հայաստանի մէջ, եւ ըրած այցելութիւնները մեր դարաւոր սրբավայրերուն, ուխտատեղիներուն, պատմական յուշարձաններուն եւ տեսարժան վայրերուն:

Կը յիշեմ թէ, ինչպէս Մոսկուա – Երեւան ինքնաթիռին մէջ, հայկական անձնակազմը բարի գալուստ մաղթեց մեզի, եւ երեք ու կէս ժամ թռիչքէ մը յետոյ, ոտք դրինք հայրենի հողին վրայ, ուր մեզ դիմաւորեցին մեր ազգականները ծաղկեփունջերով եւ անոնց հետ մեր սիրազեղ ու արտասուալից հանդիպումը, երկար, շա՛տ երկար տարիներու, բաժանումէ մը ետք: Կը փոխադրուինք «Արմենիա» պանդոկը եւ կը մնանք 11 օր միայն:

Կը յիշեմ թէ, ինչպէս ամէն օր հայրենի մեր եղբայրներն ու քոյրերը, խապրիկ մը ունենալու համար իր ազգականէն ու մէկ բարեկամէն, անհատնում հարցումներ կ'ընէին մեզի, կամ մէկը կը փընտռէին, նոր ժամանած:

Կը յիշեմ, մեր խմբական պտոյտները, օթօքառերով Երեւանի մէջ, այցելութիւնները, թանգարանին, մատենադարանին, ժողովրդային ստեղծագործութեան տան, ուր հայ հանճարն, գիրն ու դպրութիւնը կը գրաւեն իրենց պատուոյ տեղերը, եւ հպարտութիւն կը պատճառեն մեզի:

Կը յիշեմ, Ս. Միւռոնի օրհնութեան ներկայ գտնուիլս, ուր հազարաւոր հաւատացեալներ, արտասահմանէն թէ հայրենիքէն, հետեւեցան արարողութեան, պատարագէն ետք, բացօթեայ, հոգ չէ թէ անձրեւի տակ, սակայն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հաւատքը ուժ ու կարողութիւն տուաւ մեզի, երկար ժամեր ոտքի, դիմանալու եւ աղօթելու: Աղօթեցի եւ գոհութիւն յայտնեցի Աստուծոյս, որ արժանի ըրաւ զիս այս օրուան, գտնուիլ ի Ս. Էջմիածին, համբուրել Իջման Ս. Սեղանը, եւ աղօթել, աղօթել բոլորին համար, աղօթել որ անսասան մնայ մեր հաւատքի լուսոյ այս տաճարը, խնդրել խաղաղութիւն աշխարհի, եւ հատուցում ու արդարութիւն Հայերուս:

Գեղեցիկ է Երեւանը իր նորաշէն շէնքերով, վարդագոյն տեսքով, սակայն վեհաշուք է ան գիշերը, «Արագիլ» ճաշարանի բարձունքէն դիտուած, ուր կը գտնուինք մտերիմ բարեկամներու հետ: Կը նայիմ գոհունակութեամբ լուսաշող Երեւանին, խորհրդանիշ կարծես աշխատանքի, ստեղծագործութեան եւ վերանորոգման, իսկ հեռո՛ւն, սահմանէն անդին, խաւար, մութ ու սուգ ...:

Ուխտի կ'երթամ Օշական, Ս. Մեսրոպի դամբարանին, ծնրադիր կը խնդրեմ մեծ ուսուցչէն որպէսզի «Ա. Բ. Գ.»ի իր դասէն, դաս մըն ալ ինծի տայ»: Երանելի վարդապետ, քեզի կը պարտինք մեր գոյութիւնը, մեր գրերուն եւ մեր դպրութեան, հոգեկան ուժովը զրահուած: Մեծ ես դու, եւ այնքան խոնարհ, մարմնար շիրիմիդ վրայ գրուած է միայն — Ս. Մեսրոպ Մաշտոց 361 – 440:

Հաճոյքն ունեցայ մասնակցելու, Մայր Աթոռի կողմէ տրուած ճաշին, նորակառոյց եւ գեղեցիկ «Սասուն» ճաշարանին մէջ, ի պատիւ Հայրապետի ծննդեան վաթսունամեակին, ուր եղան բարեմաղթութիւններ արեւշատութեան եւ երկար կեանքի:

Ներկայ եղայ նաեւ Էջմիածին, Վեհարանին մէջ այս առթիւ կազմակերպուած տօնակատարութեան, ուր եղան դարձեալ ուղերձներ եւ մաղթանքներ եւ գեղարուեստական բաժին, որուն մասնակցեցաւ Մայր Աթոռի երգչախումբը, Լուսինէ Զագարեան եւ Գոհարիկ Գասպարեան:

Պիտի այցելենք Սեւան, գեղեցիկ ու պայծառ օդով կը լեցուինք օթօքառերը, կը յանձնարարուի լաւ հագուիլ, քանի որ մինչեւ 2000 մեթր բարձրութեան վրայ պիտի ըլլանք: Ճամբան կանգ կ'առնենք պահ մը եւ «Զարենցի կամար»էն կը դիտենք Արարատը իր «լուսապսակ գագաթով» եւ վեհափառ տեսքով: Ոչ մշուշ եւ ոչ ամպ կը ծածկէ մեր տեսողութիւնը, եւ մենք հիացումով ու կարօտով կը դիտենք «դարաւոր հսկան»:

Այս առթիւ մեր առաջնորդուհին կը պատմէ թէ, ժամանակին ցարը ութ օր սպասեր է Արարատը տեսնելու համար, սակայն, ան իր դէմքը պահեր է թանձր քօղով մը եւ ցոյց չէ տուեր, ըսենք թէ իր սիրահարները բացառութիւն կը կազմեն անշուշտ, ապացոյց որ շատ օրեր մենք տեսանք Արարատը, յստակ եւ պայծառ:

Երեւանէն Սեւանայ լիճ եօթանասուն քիլոմեթր ճամբու վրայ, կ'անցնինք Ծաղկաձորէն, եւ դժբախտաբար կը տեսնենք առաւելապէս լեռ ու քար, եւ այդ քարերուն մէջ, հայ չարքաշ գիւղացին, եթէ կրցեր է ափ մը հող գտնել, մշակեր է ցորեն, եւ ծխախոտ, իսկ հայ գիտական հանճարն ալ կ'օգտագործէ այդ քարերը շինարարութեան եւ այլ արդիւնաբերութեան, մինչեւ իսկ արուեստական մետաքս կը շինեն անոնցմէ:

Կապուտակ է այսօր «Սեւանը» եւ մեզ կ'ընդունի «հարազատ մօր մը նման»: Կ'այցելենք հինաւուրց եւ բարձրադիր Ս. Կարապետ եւ Առաքելոց եկեղեցիները, դժբախտաբար Սեւանի ջուրերը կը պակսին եւ այս կղզին, թերակղզի է հիմա: Վայրէջքին կը փորձուիմ 220 սանդուխները հաշուել: Բոլոր հնութիւնները կը վայելեն պետութեան պաշտպանութիւնը: «Սեւան» ճաշարանին մէջ, ճոխ սեղաններու շուրջ կ'ուտենք համեղ, «իշխան»ը եւ կը խմենք գինին, կ'երգենք ու կը զբաւարճանանք, եւ հաճելի օր մը անցուցած երեկոյեան կը վերադառնանք Երեւան:

«ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՐԱՅՐՆԵՐԻՑ ՀԱՆՈՒԱԾ — ԳԱՆՁԵՐ —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ճիշդ է, այդ որմնանկարների մասին Եւրոպան իմացել էր դեռեւս անցեալ դարի կէսերին, բայց մի քանի պատահական արշաւախմբեր էին միայն բախտ ունեցել դիտելու հնդկական արուեստի այդ դասական գլուխ գործոցները: Եղել էին նաեւ նկարիչներ, որ փորձել էին թափանցել այդ քարայրները եւ կրկնօրինակել որմնանկարները, բայց չկարողանալով յաղթահարել անասելի դժուարութիւնները, հրաժարուել էին այդ մտքից:

Մարդկային սխրանք էր պէտք քարայրների խաւարից հնդիկ ժողովրդի գեղարուեստական մտածողութեան գլուխ գործոցները համայն մարդկութեան վերադարձնելու համար: Ինչպէս ասել է Եւրոպայի արուեստաբաններից մէկը, պէտք է ի յայտ գար մի նոր ու զօրեղ մոգ, որ կարողանար մոգական ուժով այդ քարայրներից կորզել ու դուրս բերել արուեստի հրաշքը:

Ահա այս մոգական գործին ձեռք զարկեց հայ տաղանդաւոր նկարիչ Ս. Խաչատրեանը:

Նա մեկնեց Հնդկաստան եւ չորս տարի՝ 1937 – 41ը, դուրս չեկաւ խաւար ու խոնաւ քարայրներից, կատարելու այն գործը, որ առաքելութիւն ու սխրանք էր յանուն արուեստի:

Չորս տարի ...

Լքուած քարայրներում բոյն էին դրել օձերը, զեռունները, միջատները: Ջրջիկների չարագուշակ երամներն էին օր ու գիշեր թեւահարում խաւարում ու թառում լպրծուն պատերին: Շրջակայքում վխտացող կապիկներն էին խուժում քարայր եւ հալածում նկարչին:

Վավա Խաչատրեանը պատմում է, որ Հնդկաստանից վերադառնալուց յետոյ ամուսինը նստել ու գրի է առել իր կեանքի այդ չորս տարուայ պատմութիւնը: Ափսոս, սակայն, որ նա իր հետ չի բերել այդ ձեռագիրը, որը մեզ մանրամասն կը պատմէր այդ սխրալի, արկածալի, դժուարին, բայց եւ հետաքրքիր տարիների մասին: Յուսով ենք, սակայն, որ ի վերջոյ այդ ձեռագիրը կը գայ Հայաստան, ու մենք կ'իմանանք նկարիչի սխրագործութեան մանրամասն պատմութիւնը:

Իսկ առայժմ այն գիտենք, որ դժուար ու դաժան են եղել այն պայմանները, որոնց մէջ աշխատել է նկարիչը: Ընդամէնը մէկ օգնական է ունեցել նա, մի հնդիկ տղայ, որն օգնել է նրան հայելիների միջոցով արեւի լոյսը տանելու դէպի քարայրների խորքը, որմնանկարները լուսաւորելու համար: Գիտենք նաեւ, որ քաղցն ու ծարաւը շատ են տանջել նկարչին, որ նա հիւանդացել է տենդով ու հազիւ է փրկուել մահից: Գիտենք նաեւ այն, որ ոչ մի դժուարութիւն չի կարողացել ընկճել նրան ու ետ դարձրել այն ճանապարհից, որով նա որոշել էր գնալ մինչեւ վերջ:

Ու գնաց:

Եւ ահա իմ դիմաց գունաւոր լուսանկարներ են:

Ս. Խաչատրեանի կրկնօրինակների լուսանկարներն են դրանք:

Ես մէկ առ մէկ դիտում եմ, դիտում դանդաղ, երկար, դիտում վայելումով, եւ իմ դիմաց բացւում է մի ուրիշ, անծանօթ, հեռաւոր ու կախարդական աշխարհ: Թէեւ բուտտայական աւանդութիւնների ոգով արուած նկարներ են դրանք, ակնյայտ է, սակայն, որ հնդիկ ժողովրդի բանահիւսութիւնն է ոուել դրանց իր կենսախինդ շունչն ու մարդասիրական փիլիոսափայութիւնը: Այդ նկարներում նուրբ դիտողականութիւնը, կեանքի ճշմարտութիւնը, բազմակերպութիւնը այնպիսի գոյներով ու կշռոյթներով են ներդաշնակուած, որ այդ նկարները դարձնում են համաշխարհային կերպարուեստի գանձեր:

Ահա այդ գանձերն է, որ անձնուրաց սխրանքով մոռացութիւնից փրկւում ու աշխարհին էին պարզւում մի հայ արուեստագէտի ձեռքով:

Սարգիս Խաչատրեանի աշխատանքի ծաւալի մասին մօտաւոր պատկերացում տալու համար ասենք, որ նրա կրկնօրինակած որմնանկարներից ամենամեծի երկարութիւնը ութ եւ լայնութիւնը չորս մեթր է: Կան, ի հարկէ, աւելի փոքր

ԺՈՐԺ ՔՈԶԻԱՔ ՍԼԱԻ ԵՆԻՉԷՐԻՆ

Բայց չէր համարձակեր իր մտածումը գործադրել, իր շրջապատին կարծիքին պատճառաւ, շատ աղէկ գիտնալով եւ վախնալով նման ոճիրի մը հետեւանքներէն, որ կրնային ցոյց տալ թէ՛ իր եղբայրը եւ թէ բոլոր պարկեշտ մարդիկ, չկարենալով հանդուրժել իրենց մէջ գործադրուած այդպիսի մարդասպանութեան մը:

Չէր կրնար նաեւ գործել այնքան գաղտնի կերպով, որ ոչ ոք բացարձակապէս ոչինչ կռահէր, որովհետեւ սրբակրօն Հայր Պերնարը բնաւ առանձին չէր թողուր մանչուկը: Սպասաւորները, ինչպէս նաեւ շրջակայի բոլոր ազնուականները, շատ կը սիրէին պզտիկ Քոզիաքը: Եւ անկասկած ասոնք ամէնքը պիտի ցըցուէին այն անձին դէմ, որ պիտի համարձակէր սպառնալ դղեակին երիտասարդ ժառանգորդին:

Ամառնային օր մը, Փիէռ, երկու ծառաներու հետ միասին, ձի հեծած, գացած էր վանքը: Արեւը արդէն մայր մըտնելու վրայ էր եւ երկնակամարին վրայ սկսած էր երեւիլ տժգոյն լուսինը, որ անհամբերութեամբ կարծես եկած ըլլար ստիպելու արեւը, որ շուտով կորսուի, որպէսզի ինք կարենայ տարածել իր բովանդակ պայծառութիւնը: Այդ ժամուն Փիէռ տակաւին չէր հասած իր տունը:

Քոզիաքի դղեակէն քայլով գրեթէ մէկ ժամ հեռու, փոքրիկ առուակի մը մօտ, որ կը սահէր կանաչագեղ մարգագետնին մէջէն, ճիշդ այն տեղը, ուր երկու ծերացած ուռենիներ տխրօրէն հակած էին դէպի ցած, արեւէն այրած դէմքերով եւ թաւամազ մարդոց խումբ մը նստած էր խարոյկի մը շուրջ:

Անոնց սեւ մազերը, թուխ մորթը, մարմնոյն վրայ կրած ցնցոտիները սակայն կը մատնէին թէ գնչուներ են անոնք:

Մօտաւորապէս տասներկու հոգի էին. բոլորն ալ կը կրէին իրենց գօտիներուն մէջ խրած խոշոր դանակներ:

Նոյնքան ձիեր ու ջորիներ, բոլորն ալ դեռ թամբուած են իրենց կռնակին վրայ պատառոտած ծածկոցներով, կը ճարակէին իրենց շուրջ: Անոնց մէջ ոչ տղաք կը նշմարուէին ոչ ալ կիներ, ինչ որ ցոյց կուտար թէ գնչուներուն սովորական խումբերէն չէր, որ ամառ կամ ձմեռ, այդ կողմերը կուգային, կը մնային ու կ'անցնէին: Այս մէկը հաւանաբար մասնաւոր նպատակ մը հետապնդելով հոն կը գտնուէր:

Այս համակրելի խումբին ղեկավարը երկար ու նիհար, բոցավառ աչքերով միեւնոյն գնչուն էր, որուն արդէն հանդիպած էինք, եւ որ կոչած էինք Սամոլ:

— Վստա՞հ ես ճիշդ տեսած ըլլալուդ, հարցուց պետը: Ապահո՞վ ես որ Քոզիաքի տէրը գացած է վանք եւ դեռ չէ վերադարձած իր տունը: Զգուշացիր եւ գիտցած եղիր, որ անմոռանալի պահ մը կրնամ ապրեցնել քեզի, եթէ կը խաբես զիս: Եթէ մենք այստեղ, այս երեկոյ, պարապ տեղը դիրք բռնած ըլլանք, կասկած չկայ, որ լաւ պիտի փայփայեմ ոսկորներդ: Դուք ամէնքդ ալ շատ լաւ գիտէք, թէ կրնան գալ մեր ետեւէն, եթէ բաւական ժամանակ մը այստեղուանքը թափառինք: Եւ քանի որ մենք հիւսած ենք պարանը խեղդելու համար Քոզիաքի ասպետը, նոյնպէս եւ իր ասպետները կըրնան կախել մեզմէ մին կամ միւսը, ինչպէս ողկոյզները որթատունկին:

— Ո՛չ, պատասխանեց երիտասարդ գնչու մը, ես ինքս տեսայ, եւ շատ ստոյգ տեսայ: Պահելով դանակս գօտիիս ետին, ողորմութիւն մը խնդրեցի մենաստանէն: Վանականը որ ուտելիք տուաւ ինծի, — տխմարը կը կարծէր թէ իրապէս խտալացի ուխտաւոր մըն եմ — բացատրեց թէ բազմաթիւ ասպետներ եկած էին վանք, եւ ես յստակ կերպով լսեցի Քոզիաք անունը: Եթէ ան պիտի վերադառնայ այս երեկոյ իր տունը, հաւանաբար պիտի անցնի այստեղէն:

— Չի կրնար ուրիշ կողմէ անցնիլ, իր միակ ճամբան ասիկա է:

— Իսկ եթէ այս երեկոյ չվերադառնայ, Սամո՛լ, ես յանցաւոր չեմ: Առաւօտեան ցօղը չի կրնար վնասել անոր, քանի որ հիւսուած է ամրապէս:

Գնչուն քակեց պարանը իր գօտիէն եւ երկուքի ծալուած՝ զայն կապեց ճիւղի մը, որ կը գտնուէր խումբին ճիշդ վերեւը:

— Բաւականաչափ ամուր է. կրնայ երկու ասպետի իսկ դիմանալ, ըսաւ վայրենին:

— Եթէ պատահաբար երկու Քոզիաքներ գան այստեղ, կը կախենք երկուքը միասին, աւելցուց մեծաւոր Սամոլը:

— Ըսէ՛ մեզի, մեր պետը, ինչո՞ւ համար մենք կը սպասենք այդ մարդուն, որուն մասին յաճախ խօսած ես մեզի, հարցուց կասկածելի ծերունի մը, անդամ այս հրապուրիչ ընկերութեան: Մենք քեզի հետ միասին այնքան հեռուներէն եկանք մինչեւ հոս: Մեր ձիերը արդէն չափազանց յոգնած են եւ դեռ դուն մեզի չես ըսած թէ ինչո՞ւ համար այս կողմերը եկած ենք: Ի՞նչ ըրած է քեզի այդ մարդը, որուն համար պատրաստած ենք չուանը: Ի՞նչ ըրած է, որ իր ոսկորները պիտի կոտրենք եւ շնչելէ պիտի դադրեցընենք:

ԵՈՍԻՓ ԵՈՒՐՉԻՉ

(12 – Շար.)

ԲԱՑԱ ՍՊԱՌԱԼ

Ֆ. ՄԱՍԻ

ՄԱՀՎԱՆ

—*—

ՔԱՂԱՔԱՑԻ

ցրտելիությունը:

Բժիշկները այդ պատճառով էլ ընդունում են, որ ցրտելիությունը ոչ թե հիվանդություն է, այլ հիվանդության նախանշան: Ցրտելիությունը ունի իր պատմությունը: Նրանով տառապել են շատ մեծ մարդիկ: Ցրտելիությունից տառապել են Նապոլեոն Առաջինը, Ֆրիդրիխ Մեծը, Ռուսաստանի Եկատերինա Երկրորդ թագուհին, Ֆրանսիայի Լյուդովիկոս Տասնչորսերորդը, Ավստրիայի Մարիա Թերեզիան, Անգլիայի Վիկտորիա թագուհին, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Առաջին ցարը, Ռուսաստանի Նիկոլայ Առաջին ցարը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Երրորդ ցարը, Ռուսաստանի Նիկոլայ Երկրորդ ցարը, Ռուսաստանի Ալեքսանդրա ցարինան, Ռուսաստանի Ալեքսեյ ցարևիչը, Ռուսաստանի Ռասպուտին, Ռուսաստանի Ստոլիպին, Ռուսաստանի Կերենսկի, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Ֆեոդորովիչ Ռոմանովը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի կինը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի որդին, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի թոռը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան կինը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդին, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդու կինը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդու կնոջ քույրը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդու կնոջ քրոջ ամուսինը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդու կնոջ քրոջ ամուսնու հորեղբայրը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդու կնոջ քրոջ ամուսնու հորեղբոր կինը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդու կնոջ քրոջ ամուսնու հորեղբոր կնոջ քրոջ ամուսինը, Ռուսաստանի Ալեքսանդր Միխայլովիչ Ռոմանովի ծոռան որդու կնոջ քրոջ ամուսնու հորեղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու հորեղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու հորեղբոր

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԻԿԻՆ ՌՈԶ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Նոյեմբեր 2ին: Կիրակի առաւօտ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Արարայի ճակատամարտի 51րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ, նախաձեռութեամբ Նախկին Դիմադրական Ճակատի Հայ Մարտիկներու Բարեկամական Միութեան եւ մասնակցութեամբ հայ ու Ֆրանսացի ռազմիկներու ներկայացուցիչներուն եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց :

Հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10·30ին: Կը նախագահէ ու կը պատարագէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

Յետ պատարագի եկեղեցիին շրջափակին մէջ հաւաքոյթ եւ յարգանքի խօսք :

×

Այրի Տիկին Բանիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ԲԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Ղազարոս Զաքչաքեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մինթանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Թաթիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ տալոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՉԱՔՉԱՔԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի (Նոյ. 2) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ստացած է 25 Ֆրանք Նուպար Հէլվաճեանէ, Տիկին Էլիզ Ծովիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ եւ քսան Ֆր. Տիկին Զապէլ Պէտիկեանէ իր եղբօր մահուան առթիւ :

×

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Կարապետ Ինճէյեանի մահուան առթիւ.— Պ. Ազդիկ Աշճեան 30 Ֆրանք, (որուն 10 Ֆր.ը «Յառաջ»ին), Տիկ. Մաննիկ Փիլոյեան քսան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ժամկոչեան տասը, Տէր եւ Տիկին Ս. Մինասեան քսան, Տէր եւ Տիկին Սիվազեան տասը, Պ. Պ. Վարդանեան տասը, Մ. Պոգասեան քսան, Գ. Ելքովանեան երեսուն, Վ. Ելքովանեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Տէր- Սահակեան երեսուն, Գ. Նաճարեան, Մ. Եմէնէճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Յովհաննէսեան քսանական, Տէր եւ Տիկին Մ. Թէրզեան 35 Ֆրանք :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ վիճաբանական հաւաքոյթի մը, որ տեղի պիտի ունենայ 4 Նոյեմբեր, Երեքշաբթի գիշեր, ժամը 20·30ին, իր սրահին մէջ, 7 Բիւ Բաբէր :

Կը խօսի Տոքթ. ՌՈՊԷՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ :

Նիւթ ունենալով՝

Ֆրանսահայ Երիտասարդութեան ապագան :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (31 Հոկտ.) երեկոյեան ժամը 8·45ին, տեղւոյս Հ.Բ.Ը.Միութեան սրահին մէջ: Վարչութիւնը կը փափաքի որ Վալանսի ամբողջ Հայրենակից անդամները ներկայ գտնուին այս ժողովին :

Կը խնդրուի ծանուցանել՝

ՏԻԿԻՆ ՊՈՒՇԱՐԻ

(Ծնեալ Ազգանոյշ Թէքնէնեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ անողոք հիւանդութեան, Հինգշաբթի առաւօտ :

Ողբացեալը՝ տէրն էր Մոն Արարատ ճաշարանին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ռաֆայէլէն Տէր եւ Տիկին Տաճատ Տողրամաճեան, տարաբախտ Վազգէն Տողրամաճեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսունական Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 10, Երկուշաբթի, Ռէալի սրահին մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԹԻՐՈԼ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԱՐԵՒՈՏ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեկնում Դեկտ. 21ին, վերադարձ Յունուար 3ին :

ԹՐԷՆՍ (1214 մեթր), նոյն պանդոկին մէջ: Դահուկի դպրոց, կօշիկ դահուկ վարձելու կարելիութիւն: Պանդոկ՝ Յում Վինըռ, հանգստաւէտ, տաք ջուր, ամէն սենեակի մէջ, լաւ ճաշ, շատ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :

431 ՖՐԱՆՔ

Սահմանափակ տեղեր: Անմիջապէս արձանագրուիլ- Կանխավճար՝ 50 Ֆրանք, մնացեալը Դեկտեմբեր 11ին :

×

Ուրիշ ճամբորդութիւն մըն ալ :

ZELL AM SEE

Յունուարին: Մեկնում Յունուար 22ին, վերադարձ Յունուար 31ին :

395 ՖՐԱՆՔ

Պանդոկ՝ Ֆիշըրվիրթ, առաջնակարգ, հանգստաւէտ սենեակներ, լաւ եւ խնամուած ճաշեր : Դահուկ եւ զանազան ժամանցներ :

Կանխավճար 50 Ֆրանք, մնացեալը Յունուար 12ին:

Այս պտոյտները առեւտրական ձեռնարկներ չըլլալով, կ'ապահովեն լաւագոյն պայմանները ամէնէն ցած գիներով:

×

Բազմաթիւ Ուիք – Էնտներ Մոն տ'Օռ (Օվերներ), Յունուարին, Փետրուարին եւ Մարտին, 95 Ֆրանքի :

ԴԻՄԵԼ՝

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, ընկեր Վ. Քոսթիկեանի բընակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ խումբը այս Երեքշաբթի (Նոյեմբեր 4):

Ժողովները տեղի կ'ունենան սովորական հաւաքատեղիները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի ձեռնարկը՝ Նոյեմբեր 30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Կանանց Օժանդակ Մարմինի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 13ին, Շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ:

Այս պարահանդէսի ընթացքին պիտի քաշուին հրապարակ ելած վիճակահանութեան տոմսերը: Արժէքաւոր շատ մը լօերու կարգին, կան երկու տոմսակներ որոնք իրաւունք կուտան շահողներուն ձրի երթուդարձ կատարել Հայաստան:

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ Նոյեմբեր 29ին :

×

ԿՈՄԻՏԱՍ Վարդապետի ծննդեան հարիւրամեակը կը կատարուի համագաղութային մեծ շուքով Փլէյէլի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 23ին, Կիրակի օր :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 22ին Ամպասատէօրի մէջ:

×

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 15ին Շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս: Գազինօ տը Շարպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 30, ժամը 17էն 23, 14րդ թաղամասի քաղաքապետարանը:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ

ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

(Հայերէն)

Եւ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Ֆրանսերէն)

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին, ժամը 15ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 10ին (առաւօտ) Քլէօպի սրահին մէջ (51 Բիւ Կռինեան):

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 6ին

SALONS ALHAMBRA

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արակատի Առաքելեանը կը փնտռէ իր հայրը Սանատրուկ Գալուստի Առաքելեան, ծնած 1909 Սոչի քաղաքը (Վրաստան), կորսուած է հայրենական պատերազմի ժամանակ, մօրը անունը Էլմաս, կնոջը՝ Արփենիկ : Կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, Տիկին Ազնիւ Իսահակեան, փողոց թիւ 7, մուտք 3, բնակարան 34, Երեւան 6 Հայաստան:

×

Տէր եւ Տիկին Մանուկ եւ Օֆելիա Յովսէփեան կը փնտռեն իրենց հօրեղբայրը Յակոբ Յովսէփեան Կիլիկեցի, ծնած Ատանա: Կը կարծուի ըլլալ Փարիզ կամ Սէն Շամօն: Իմացնել Մանուկ Յովսէփեանի Երեւան 18, Սփոր Ինթերնան, 70 Բ, մուտք 3: Ա. յարկ:

Արամ Դաւիթեան Զիթոզցի (Կարին) կը բնակի Երեւան, դպրոցական փողոց թիւ 80: Կը փնտռէ իր մօտ ազգականը Վահանը, ծնած Երզնկա, մօտաւորապէս 70 – 72 տարեկան :

Կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալը : Գիտցողներէն կը խնդրուի վերոյիշեալ հասցէին իմացնել :

×

Կարապետ Մանուկեան, կ'ապրի Երեւան Աբովեանի շրջան Սանատրիս գիւղը, ծնած է Խալաթ կամ Ախլաթ շրջան Դապավանք գիւղը, կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին Ճեզայիր Սարգիսեանը, հօր անունը Խնկօ, քրոջ անունը Գիւլիզար, որ 1920 թուականին կ'ապրէր Ամերիկա, այժմ Մարսէյլ քաղաքը կ'ապրի Ճեզայիրի տեղը գիտցողներէն կը խնդրուի վերի հասցէին իմացնել :

×

Մանասեան Աղուան Հայկի, հօր անունը Հայկ, մօր անուն Երիկնազ, ծնած 1927, Վրաստան Դիլիսկա գիւղը : Կը փնտռէ իր հայրը՝ Հայկ Մանասեանը, 1942ին եղած է Քուպանի շրջանը կերչ, աւելի վերջը կը կարծուի ըլլալ Ֆրանսա:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատապելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :